

СТАНДАРТ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ

УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОПИС

Офіційне видання

Київ

**Національна комісія
зі стандартів державної мови**

2026

ЗМІСТ

Передмова.....	8
Рішення Національної комісії зі стандартів державної мови від 01 березня 2026 року № 47 «Про затвердження Українського правопису як стандарту державної мови».....	13
Стандарт державної мови «Український правопис».....	16
1. Сфера застосування.....	16
2. Нормативні покликання.....	16
3. Загальні пояснення.....	16
4. Український правопис.....	17
4.1. Український алфавіт.....	17
4.2. Правопис частин основи слова.....	18
4.2.1. Буквені позначення деяких голосних звуків.....	18
§ 1. Букви на позначення наголошених і ненаголошених Е, И.....	18
§ 2. Букви І, И на початку слова.....	18
§ 3. Буква Ї.....	18
§ 4. Букви Я, Ю, Є.....	19
4.2.2. Буквені позначення деяких приголосних звуків.....	19
§ 5. Буква Г.....	19
§ 6. Буква Ґ.....	19
§ 7. Апостроф.....	20
§ 8. Буквосполучення ЙО, БО.....	20
4.2.3. Чергування голосних.....	21
§ 9. Чергування О – І, Е – І.....	21
§ 10. Чергування Е – О після Ж, Ч, Ш, ШЧ (букви Щ), ДЖ, Й.....	24
§ 11. Чергування голосних О – А, Е – І, Е – И в дієслівних коренях.....	25
4.2.4. Чергування приголосних.....	26
4.2.4.1. Чергування приголосних під час словозміни.....	26
§ 12. Чергування Г, К, Х із м'якими З, Ц, С.....	26
§ 13. Чергування Ґ із м'яким З.....	26
§ 14. Чергування Г, К, Х із Ж, Ч, Ш.....	26
§ 15. Чергування Д із ДЖ.....	27
§ 16. Чергування Т – Ч, З – Ж, С – Ш.....	27
§ 17. Чергування ЗД – ЖДЖ, СТ – ШЧ (буква Щ).....	27
§ 18. Чергування Б – БЛ, П – ПЛ, В – ВЛ, М – МЛ, Ф – ФЛ.....	27
4.2.4.2. Зміни приголосних перед наступним приголосним під час словотворення.....	27
§ 19. Зміни приголосних перед -СЬК-(-ИЙ), -СТВ-(-О).....	27
§ 20. Зміни приголосних у прикметниках і прислівниках вищого ступеня порівняння.....	28
§ 21. Зміни приголосних перед суфіксом -Н-.....	28
§ 22. Зміни приголосних перед суфіксальним голосним під час словотворення.....	29

4.2.5. Уживання деяких прийменників, префіксів, сполучників, часток і початкових букв.....	29
§ 23. Уживання прийменників У, В і початкових У-, В-.....	29
§ 24. Уживання сполучників, часток І, Й та початкових І-, Й-.....	31
§ 25. Уживання прийменника З та його варіантів ІЗ, ЗІ (ЗО).....	32
4.2.6. Уживання м'якого знака (ь).....	34
§ 26. Пишемо Ъ.....	34
§ 27. Не пишемо Ъ.....	35
4.2.7. Спрощення в буквосполученнях.....	36
§ 28. Спрощення в буквосполученнях -ЖДН-, -ЗДН-, -СТН-, -СТЛ-, -ЗКН-, -СКН-, -СЛН-.....	36
4.2.8. Подвоєння букв.....	36
§ 29. Подвоєння букв як наслідок їх збігу.....	36
§ 30. Подвоєння букв як наслідок подовження приголосних.....	37
4.2.9. Правопис префіксів.....	38
§ 31. Правопис префіксів З-, ІЗ-, ЗІ-, ЗО-, БЕЗ-, ВІД-, МІЖ-, НАД-, ОБ-, ПЕРЕД-, ПІД-, ПОНАД-, РОЗ-, ЧЕРЕЗ-, ПРЕ-, ПРИ-, ПРІ-, АРХІ-, АНТИ-, КВАЗІ-.....	38
4.2.10. Правопис суфіксів.....	40
§ 32. Іменникові суфікси -ИК, -НИК / -ІВНИК, -ЛЬНИК, -ИВ(-О), -АЛЬ, -ЕНЬ, -ЕЦЬ / -ЄЦЬ, -ІСТЬ, -ТЕЛЬ, -К(-А), -ИЦ(-Я), -ИН(-Я), -ЕС(-А), -НН(-Я), -ІНН(-Я), -ЕНН(-Я), -ИНН(-Я), -ЕН(-Я) / -ЄН(-Я), -ЕЧОК / -ЄЧОК, -ЕЧК(-А) / -ЄЧК(-А), -ЕЧК(-О) / -ЄЧК(-О), -ЕНК(-О) / -ЄНК(-О), -ЕНЬК(-О, -А) / -ЄНЬК(-О), -ИСЬК(-О) / -ЇСЬК(-О), -ИЩ(-Е) / -ЇЩ(-Е), -ОВИЧ, -ІВН(-А) / -ЇВН(-А), -ІВК(-А), -ОК, -ИР, -ИСТ, -ИЗМ, -ІР, -ІСТ, -ІЗМ.....	40
§ 33. Прикметникові та дієприкметникові суфікси -Н(-ИЙ, -ІЙ), -ИЧН(-ИЙ), -ІЧН(-ИЙ) / -ЇЧН(-ИЙ), -ИН, -ІН, -ИН(-ИЙ), -ІН(-ИЙ), -ИСТ(-ИЙ), -ІСТ(-ИЙ), -ЕВ(-ИЙ) / -ЄВ(-ИЙ), -ОВ(-ИЙ), -УВАТ(-ИЙ) / -ЮВАТ(-ИЙ), -ОВАТ(-ИЙ), -ОВИТ(-ИЙ).....	42
§ 34. Дієслівні суфікси -УВА- (-ЮВА-), -ОВА- (-ЬОВА-), -ОВУВА- (-ЬОВУВА-), -ІР-, -ИР-.....	44
4.2.11. Правопис слів разом, із дефісом, окремо.....	45
§ 35. Загальні правила правопису складних слів.....	45
§ 36. Складні іменники.....	49
§ 37. Прикладка.....	51
§ 38. Складні числівники.....	52
§ 39. Складні займенники.....	53
§ 40. Складні прикметники.....	53
§ 41. Прислівники.....	56
§ 42. Прийменники.....	60
§ 43. Сполучники.....	60
§ 44. Частки.....	61
4.2.12. Уживання великої букви.....	64
§ 45. Велика буква на початку речення.....	64

§ 46. Велика буква у звертаннях і в ремарках.....	65
§ 47. Велика та мала букви в рубриках.....	65
§ 48. Велика буква після двокрапки, на початку прямої мови, цитати тощо.....	66
§ 49. Імена людей, міфологічних осіб, клички тварин.....	67
§ 50. Географічні та адміністративно-територіальні назви.....	69
§ 51. Астрономічні назви.....	71
§ 52. Назви історичних подій, епох, календарних періодів і свят, суспільних заходів.....	72
§ 53. Назви, пов'язані з релігією.....	72
§ 54. Назви органів влади, установ, організацій, товариств, партій, об'єднань, підприємств, фірм, агентств.....	74
§ 55. Назви документів, пам'яток історії та культури, творів літератури та мистецтва, друкованих органів.....	76
§ 56. Назви посад, звання, титули.....	76
§ 57. Назви орденів, медалей, відзнак, премій.....	77
§ 58. Назви товарних знаків, марок виробів.....	77
§ 59. Назви порід тварин, видів і сортів рослин.....	78
§ 60. Велика буква в особливому стилістичному вживанні.....	78
§ 61. Велика буква в складноскорочених назвах.....	79
4.2.13. Скорочення.....	79
§ 62. Графічні скорочення.....	79
4.2.14. Правила переносу.....	82
§ 63. Орфографічні правила переносу.....	82
§ 64. Технічні правила переносу.....	84
4.2.15. Знак наголосу (´).....	84
§ 65. Знак наголосу (´).....	84
4.3. Правопис закінчень змінюваних слів.....	85
4.3.1. Іменник.....	85
§ 66. Поділ на відміни.....	85
§ 67. Поділ на групи.....	86
§ 68. Зразки відмінювання іменників.....	88
4.3.1.1. Уваги до правопису відмінкових форм.....	94
4.3.1.1.1. І відміна.....	94
4.3.1.1.1.1. Однина.....	94
§ 69. Родовий відмінок.....	94
§ 70. Давальний відмінок.....	94
§ 71. Знахідний відмінок.....	94
§ 72. Орудний відмінок.....	94
§ 73. Місцевий відмінок.....	95
§ 74. Кличний відмінок.....	95
4.3.1.1.1.2. Множина.....	95
§ 75. Називний відмінок.....	95
§ 76. Родовий відмінок.....	95
§ 77. Давальний відмінок.....	96

§ 78. Знахідний відмінок.....	96
§ 79. Орудний відмінок.....	97
§ 80. Місцевий відмінок.....	97
§ 81. Кличний відмінок.....	97
4.3.1.1.2. II відміна.....	97
4.3.1.1.2.1. Однина.....	97
§ 82. Родовий відмінок.....	97
§ 83. Давальний відмінок.....	102
§ 84. Знахідний відмінок.....	103
§ 85. Орудний відмінок.....	103
§ 86. Місцевий відмінок.....	104
§ 87. Кличний відмінок.....	106
4.3.1.1.2.2. Множина.....	107
§ 88. Називний відмінок.....	107
§ 89. Родовий відмінок.....	107
§ 90. Давальний відмінок.....	108
§ 91. Знахідний відмінок.....	108
§ 92. Орудний відмінок.....	109
§ 93. Місцевий відмінок.....	109
§ 94. Кличний відмінок.....	109
4.3.1.1.3. III відміна.....	109
§ 95. Однина.....	109
§ 96. Множина.....	110
§ 97. Відмінювання слова МА́ТИ.....	111
4.3.1.1.4. IV відміна.....	111
§ 98. Однина.....	111
§ 99. Множина.....	112
4.3.1.2. Відмінювання іменників, що мають тільки форму множини... 112	
§ 100. Відмінювання іменників, що мають тільки форму множини.....	112
4.3.2. Прикметник.....	114
§ 101. Тверда група прикметників.....	114
§ 102. М'яка група прикметників.....	114
§ 103. Відмінювання прикметників.....	115
§ 104. Ступенювання прикметників.....	116
4.3.3. Числівник.....	117
§ 105. Відмінювання кількісних числівників.....	117
§ 106. Відмінювання порядкових числівників.....	119
§ 107. Відмінювання дробових числівників.....	119
4.3.4. Займенник.....	120
§ 108. Особові займенники.....	120
§ 109. Зворотний займенник.....	120
§ 110. Присвійні займенники.....	120
§ 111. Вказівні займенники.....	121
§ 112. Питальні займенники.....	121

§ 113. Означальні займенники.....	122
§ 114. Неозначені й заперечні займенники.....	122
4.3.5. Дієслово.....	123
§ 115. Дійсний спосіб.....	123
§ 116. Наказовий спосіб.....	128
§ 117. Умовний спосіб.....	129
§ 118. Неозначена форма дієслова (інфінітив).....	130
§ 119. Дієприкметник.....	130
§ 120. Дієприслівник.....	130
4.4. Правопис слів іншомовного походження.....	131
4.4.1. Приголосні звуки і букви на позначення приголосних.....	131
§ 121. Звук [l].....	131
§ 122. Звуки [g], [h].....	131
§ 123. Буквсполучення TH у словах грецького походження.....	132
§ 124. Буква W та буквсполучення TH у словах англійського походження.....	132
§ 125. Буквсполучення LL та ILL у словах французького походження.....	133
§ 126. Звук [j].....	133
§ 127. Кінцеві буквсполучення -DR, -TR.....	133
§ 128. Неподвоєні й подвоєні букви на позначення приголосних.....	133
4.4.2. Голосні звуки і букви на позначення голосних.....	133
§ 129. Звук [i].....	134
§ 130. Звуки [e], [u].....	136
§ 131. Буквсполучення AU, OU.....	137
§ 132. Букви та буквсполучення Ö, Ø, EU, OE.....	137
§ 133. Дифтонги [au], [ei], [ou] у словах англійського походження.....	137
§ 134. Звук [æ] в словах англійського походження.....	137
§ 135. Звук [ə:] в словах англійського походження.....	138
§ 136. Буквсполучення EI, EU у словах німецького походження. Буквсполучення IJ та буква Y у словах нідерландського походження.....	138
§ 137. Подвоєння букв на позначення голосних.....	138
4.4.3. Апостроф.....	138
§ 138. Апостроф.....	138
4.4.4. М'який знак (ь).....	139
§ 139. М'який знак (ь).....	139
4.4.5. Відмінювання слів іншомовного походження.....	139
§ 140. Відмінювані й невідмінювані слова іншомовного походження.....	139
4.5. Правопис власних назв.....	141
4.5.1. Українські та інші слов'янські прізвища й імена.....	141
§ 141. Українські прізвища.....	141

§ 142. Відмінювання прізвищ.....	141
§ 143. Відмінювання імен.....	144
§ 144. Слов'янські прізвища та імена.....	147
§ 145. Неслов'янські прізвища та імена.....	151
4.5.2. Складні і складені особові імена та прізвища й похідні від них прикметники.....	151
§ 146. Імена та прізвища (прізвиська).....	151
§ 147. Похідні прикметники.....	153
4.5.3. Географічні назви.....	154
§ 148. Українські географічні назви.....	154
§ 149. Географічні назви інших країн.....	154
§ 150. Географічні назви з прикметниковими закінченнями.....	157
§ 151. Апостроф, м'який знак.....	158
§ 152. Відмінювання географічних назв.....	158
§ 153. Правопис прикметникових форм від географічних назв і від назв народів.....	161
§ 154. Правопис складних і складених географічних назв.....	162
4.6. Уживання розділових знаків.....	165
§ 155. Крапка (.).....	165
§ 156. Знак питання (?).....	167
§ 157. Знак оклику (!).....	168
§ 158. Кома (,).....	170
§ 159. Крапка з комою (;).....	188
§ 160. Двокрапка (:)......	190
§ 161. Тире (–).....	191
§ 162. Три крапки, або крапки (...)......	200
§ 163. Дужки ( ), [ ], < >.....	201
§ 164. ЛАПКИ (« », “ ”, „ „, „ ”).....	204
§ 165. СКІСНА РИСКА (/).....	206
§ 166. Комбіноване вживання розділових знаків.....	207
§ 167. Розділові знаки для оформлення прямої мови та цитат....	207
§ 168. Правила рубрикації тексту і розділові знаки для оформлення пунктів переліку.....	211
Показчик.....	214

ПЕРЕДМОВА

1. Цей Український правопис підготувала робоча група Української національної комісії з питань правопису з підготовки проекту Українського правопису в такому складі:

1) Єрмоленко Світлана Яківна, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України (голова робочої групи);

2) Ажнюк Богдан Миколайович, доктор філологічних наук, професор (член робочої групи);

3) Гнатюк Лідія Павлівна, доктор філологічних наук, професор (член робочої групи);

4) Городенська Катерина Григорівна, доктор філологічних наук, професор (член робочої групи);

5) Загнітко Анатолій Панасович, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України (член робочої групи);

6) Клименко Ніна Федорівна, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України (член робочої групи);

7) Лучик Василь Вікторович, доктор філологічних наук, професор (член робочої групи);

8) Німчук Василь Васильович, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України (член робочої групи);

9) Пономарів Олександр Данилович, доктор філологічних наук, професор (член робочої групи);

10) Тараненко Олександр Онисимович, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України (член робочої групи);

11) Шевченко Лариса Леонідівна, кандидат філологічних наук (секретар робочої групи).

2. Цей Український правопис пройшов громадське обговорення з 15 серпня 2018 року до 01 жовтня 2018 року.

3. Цей Український правопис схвалила Українська національна комісія з питань правопису (протокол від 22 жовтня 2018 року № 5).

4. Цей Український правопис схвалили Колегія Міністерства освіти і науки України та Президія Національної академії наук України (протокол від 24 жовтня 2018 року № 10/4-13 / 22/10).

5. Із пропозицією Міністерства освіти і науки України та Національної академії наук України щодо схвалення цього Українського правопису в новій редакції, розробленій Українською національною комісією з питань правопису, погодився Кабінет Міністрів України (постанова від 22 травня 2019 року № 437).

6. Цей Український правопис до Національної комісії зі стандартів державної мови за результатами узгоджувальної наради від 04 лютого 2025 року надіслало Міністерство освіти і науки України (лист від 26 лютого 2025 року № 1/3664-25) на виконання резолюції Прем'єр-міністра України від 24 січня 2025 року № 2336/1/1-25 до листа Уповноваженого із захисту державної мови від 20 січня 2025 року № 341/02-Вих. та резолюції Віцепрем'єр-міністра України з інновацій, розвитку освіти, науки та технологій – Міністра цифрової трансформації України від 20 лютого 2025 року № 2336/3/1-25 до листа Міністерства освіти і науки України від 11 лютого 2025 року № 1/2540-25, зважаючи на відповідь Голови Верховної Ради України від 02 січня 2025 року № 07/8-2025-1111 на лист Уповноваженого із захисту державної мови від 16 грудня 2024 року № 5924/08/6-Вих.

7. Цей Український правопис опрацювала та схвалила (протокол від 25 грудня 2025 року № 5) робоча група Національної комісії зі стандартів державної мови із внесення редакційно-технічних виправлень до його тексту в такому складі:

1) Ажнюк Богдан Миколайович, доктор філологічних наук, професор, академік Національної академії наук України, директор Інституту мовознавства імені О. О. Потебні Національної академії наук України, академік-секретар Відділення літератури, мови та мистецтвознавства Національної академії наук України (голова робочої групи);

2) Бибик Світлана Павлівна, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України, провідний науковий співробітник відділу стилістики, культури мови та соціолінгвістики Інституту української мови Національної академії наук України (член робочої групи);

3) Гнатюк Лідія Павлівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови та прикладної лінгвістики Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (член робочої групи);

4) Голікова Наталія Сергіївна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (член робочої групи);

5) Ковалевська Тетяна Юріївна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови та мовної підготовки іноземців Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (член робочої групи);

6) Тараненко Олександр Онисимович, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України, завідувач відділу загального мовознавства Інституту мовознавства імені О. О. Потебні Національної академії наук України (член робочої групи);

7) Шевченко Лариса Леонідівна, доктор філологічних наук, завідувач відділу лінгвістики Українського мовно-інформаційного фонду Національної академії наук України (секретар робочої групи).

8. Верховна Рада України рекомендувала Національній комісії зі стандартів державної мови відповідно до пункту 1 частини першої статті 44 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» у встановленому законодавством порядку, з урахуванням пропозицій наукових установ Національної академії наук України та інших наукових і освітніх установ опрацювати і затвердити Український правопис як стандарт державної мови до 01 березня 2026 року (Постанова Верховної Ради України від 15 січня 2026 року № 4764-IX «Про посилення ролі української мови в утвердженні Української держави»).

9. Цей Український правопис пройшов громадське обговорення з 16 січня 2026 року до 16 лютого 2026 року.

10. Цей Український правопис отримав висновки та пропозиції від:

1) Українського інституту національної пам'яті (лист від 29 січня 2026 року № 211/2.1-07-26);

2) Інституту української мови Національної академії наук України (лист від 19 лютого 2026 року № 307/57);

3) Інституту мовознавства імені О. О. Потебні Національної академії наук України (лист від 20 лютого 2026 року № 131/49);

4) Національної академії наук України (лист від 20 лютого 2026 року № 129/330-12);

5) Національної академії мистецтв України (лист від 30 січня 2026 року № 45/01-14);

6) Національної академії аграрних наук України (лист від 27 січня 2026 року № 811);

7) Бердянського державного педагогічного університету (лист від 18 лютого 2026 року № 63-27/130);

8) Волинського національного університету імені Лесі Українки (лист від 10 лютого 2026 року № 03-24/01/70-26);

9) Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (лист від 17 лютого 2026 року № 301);

10) Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» (лист від 20 лютого 2026 року № 534/01-14);

11) Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (лист від 17 лютого 2026 року № 1/144);

12) Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (лист від 27 лютого 2026 року № 88-552/116);

13) Житомирського державного університету імені Івана Франка (лист від 09 лютого 2026 року № 69-01-09/2026);

14) Ізмаїльського державного гуманітарного університету (лист від 18 лютого 2026 року № 1-4/74);

15) Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (лист від 23 лютого 2026 року № 2026-01-26/06-07/420);

- 16) Київського національного університету імені Тараса Шевченка (лист від 26 лютого 2026 року № 01/269-12);
- 17) Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (лист від 27 лютого 2026 року № 14);
- 18) Комунального закладу вищої освіти «Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія» Полтавської обласної ради (лист від 13 лютого 2026 року № 13-20/115);
- 19) Львівського національного університету імені Івана Франка (лист від 16 лютого 2026 року № 395-Р);
- 20) Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (лист від 20 січня 2026 року № 08/01-16);
- 21) Національного університету «Острозька академія» (лист від 11 лютого 2026 року № 064);
- 22) Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (лист від 17 лютого 2026 року № 124/01);
- 23) Університету Григорія Сковороди в Переяславі (лист від 09 лютого 2026 року № 157);
- 24) Херсонського державного університету (лист від 20 лютого 2026 року № 03-32/301);
- 25) Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (лист від 19 лютого 2026 року № 463/01-14);
- 26) Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (лист від 11 лютого 2026 року № 20/40-587-26);
- 27) Чорноморського національного університету імені Петра Могили (лист від 16 лютого 2026 року № 2/4-89-08).

11. Цей Український правопис спільно з робочою групою Національної комісії зі стандартів державної мови із внесення редакційно-технічних виправлень до його тексту опрацьовувала (протокол від 05 січня 2026 року № 2, протокол від 06 січня 2026 року № 3, протокол від 12 січня 2026 року № 6, протокол від 15 січня 2026 року № 8, протокол від 16 січня 2026 року № 9, протокол від 22 січня 2026 року № 11, протокол від 29 січня 2026 року № 14, протокол від 04 лютого 2026 року № 16, протокол від 05 лютого 2026 року № 18, протокол від 09 лютого 2026 року № 20, протокол від 11 лютого 2026 року № 21, протокол від 13 лютого 2026 року № 25, протокол від 16 лютого 2026 року № 26, протокол від 18 лютого 2026 року № 28, протокол від 19 лютого 2026 року № 30, протокол від 23 лютого 2026 року № 31, протокол від 26 лютого 2026 року № 33, протокол від 27 лютого 2026 року № 35, протокол від 28 лютого 2026 року № 36, протокол від 01 березня 2026 року № 37) Національна комісія зі стандартів державної мови в такому складі:

- 1) Чернобров Юлія Анатоліївна – Голова Національної комісії зі стандартів державної мови;
- 2) Мирончук Олександр Якович – заступник Голови Національної комісії зі стандартів державної мови, співкоординатор робочої групи

Національної комісії зі стандартів державної мови із внесення редакційно-технічних виправлень до тексту Українського правопису;

3) Гриценко Ольга Вікторівна – член Національної комісії зі стандартів державної мови;

4) Ковтунець Оксана Степанівна – член Національної комісії зі стандартів державної мови;

5) Новікова Ольга Олександрівна – член Національної комісії зі стандартів державної мови;

6) Мазур Наталія Василівна – член Національної комісії зі стандартів державної мови, співкоординатор робочої групи Національної комісії зі стандартів державної мови із внесення редакційно-технічних виправлень до тексту Українського правопису;

7) Мазурик Данута Володимирівна – член Національної комісії зі стандартів державної мови;

8) Пономаренко Катерина Вікторівна – член Національної комісії зі стандартів державної мови.

12. Цей Український правопис після відповідного опрацювання погодила й рекомендувала Національній комісії зі стандартів державної мови розглянути й затвердити робоча група Національної комісії зі стандартів державної мови із внесення редакційно-технічних виправлень до його тексту (протокол від 01 березня 2026 року № 6).

13. Справа стандарту державної мови «Український правопис» пройшла перевірку в апараті Національної комісії зі стандартів державної мови (висновок від 01 березня 2026 року).

14. Цей Український правопис затвердила Національна комісія зі стандартів державної мови (рішення Національної комісії зі стандартів державної мови від 01 березня 2026 року № 47 «Про затвердження Українського правопису як стандарту державної мови»).

15. Цей Український правопис як стандарт державної мови після здійснення відповідної підготовки в апараті Національної комісії зі стандартів державної мови рекомендувала до опублікування Національна комісія зі стандартів державної мови (протокол від 27 березня 2026 року № 47).

16. Цей Український правопис чинний із 28 березня 2026 року.

НАЦІОНАЛЬНА КОМІСІЯ ЗІ СТАНДАРТІВ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ**РІШЕННЯ**

01 березня 2026 року

Київ

№ 47

**Про затвердження
Українського правопису
як стандарту державної мови**

Відповідно до частини п'ятої статті 43, підпункту «а» пункту 1 частини першої та частини другої статті 44 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», пункту 1 резолютивної частини Постанови Верховної Ради України від 15 січня 2026 року № 4764-ІХ «Про посилення ролі української мови в утвердженні Української держави», абзацу першого підпункту 1 пункту 4 Положення про Національну комісію зі стандартів державної мови, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 листопада 2019 року № 911, Порядку напрацювання, затвердження, уведення в дію, перегляду стандартів державної мови та внесення змін до них, затвердженого рішенням Національної комісії зі стандартів державної мови від 16 листопада 2023 року № 421, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 04 грудня 2023 року за № 2107/41163, на виконання резолюції Прем'єр-міністра України від 24 січня 2025 року № 2336/1/1-25 до листа Уповноваженого із захисту державної мови від 20 січня 2025 року № 341/02-Вих. та резолюції Віцепрем'єр-міністра України з інновацій, розвитку освіти, науки та технологій – Міністра цифрової трансформації України від 20 лютого 2025 року № 2336/3/1-25 до листа Міністерства освіти і науки України від 11 лютого 2025 року № 1/2540-25, зважаючи на відповідь Голови Верховної Ради України від 02 січня 2025 року № 07/8-2025-1111 на лист Уповноваженого із захисту державної мови від 16 грудня 2024 року № 5924/08/6-Вих., з урахуванням результатів громадського обговорення, що відбулося з 16 січня 2026 року до 16 лютого 2026 року, отриманих висновків і пропозицій від Українського інституту національної пам'яті (лист від 29 січня 2026 року № 211/2.1-07-26), Інституту української мови Національної академії наук України (лист від 19 лютого 2026 року № 307/57), Інституту мовознавства імені О. О. Потебні Національної академії наук України (лист від 20 лютого 2026 року № 131/49), Національної академії наук України (лист від 20 лютого 2026 року № 129/330-12), Національної академії мистецтв України (лист від 30 січня 2026 року № 45/01-14), Національної академії аграрних наук України (лист від 27 січня 2026 року № 811), Бердянського державного педагогічного університету (лист від 18 лютого 2026 року № 63-27/130), Волинського національного

університету імені Лесі Українки (лист від 10 лютого 2026 року № 03-24/01/70-26), Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (лист від 17 лютого 2026 року № 301), Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» (лист від 20 лютого 2026 року № 534/01-14), Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (лист від 17 лютого 2026 року № 1/144), Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (лист від 27 лютого 2026 року № 14), Житомирського державного університету імені Івана Франка (лист від 09 лютого 2026 року № 69-01-09/2026), Ізмаїльського державного гуманітарного університету (лист від 18 лютого 2026 року № 1-4/74), Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (лист від 23 лютого 2026 року № 2026-01-26/06-07/420), Київського національного університету імені Тараса Шевченка (лист від 26 лютого 2026 року № 01/269-12), Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (лист від 27 лютого 2026 року № 88-552-116), Комунального закладу вищої освіти «Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія» Полтавської обласної ради (лист від 13 лютого 2026 року № 13-20/115), Львівського національного університету імені Івана Франка (лист від 16 лютого 2026 року № 395-Р), Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (лист від 20 січня 2026 року № 08/01-16), Національного університету «Острозька академія» (лист від 11 лютого 2026 року № 064), Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (лист від 17 лютого 2026 року № 124/01), Університету Григорія Сковороди в Переяславі (лист від 09 лютого 2026 року № 157), Херсонського державного університету (лист від 20 лютого 2026 року № 03-32/301), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (лист від 19 лютого 2026 року № 463/01-14), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (лист від 11 лютого 2026 року № 20/40-587-26), Чорноморського національного університету імені Петра Могили (лист від 16 лютого 2026 року № 2/4-89-08), на підставі рішення робочої групи із внесення редакційно-технічних виправлень до тексту Українського правопису, схваленого Українською національною комісією з питань правопису (протокол від 22 жовтня 2018 року № 5), спільним рішенням колегії Міністерства освіти і науки України та постановою Президії Національної академії наук України від 24 жовтня 2018 року № 10/4-13 / 22/10, надісланого листом Міністерства освіти і науки України від 26 лютого 2025 року № 1/3664-25 (протокол від 01 березня 2026 року № 6), діючи в умовах уведеного в Україні воєнного стану, Національна комісія зі стандартів державної мови на засіданні (протокол від 01 березня 2026 року № 38)

ВИРІШИЛА:

1. Затвердити Український правопис як стандарт державної мови, що додається.

2. Апаратіві Національній комісії зі стандартів державної мови (Карбовська Ю. С.) забезпечити підготовку до опублікування Українського правопису як стандарту державної мови, затвердженого згідно з пунктом 1 цього рішення, на офіційному вебсайті Національній комісії зі стандартів державної мови.

3. Це рішення набирає чинності одночасно з набранням чинності постанови Кабінету Міністрів України про визнання такою, що втратила чинність, постанови Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 року № 437 «Питання українського правопису».

4. Контроль за виконанням цього рішення покласти на заступника Голови Національній комісії зі стандартів державної мови Мирончука О. Я. та члена Національній комісії зі стандартів державної мови Мазур Н. В.

**Голова
Національній комісії
зі стандартів державної мови**

Юлія ЧЕРНОБРОВ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення Національної комісії
зі стандартів державної мови
01 березня 2026 року № 47

Стандарт державної мови «Український правопис»

1. Сфера застосування

1. Дія та обов'язкове застосування цього Українського правопису поширюється на всі сфери суспільного життя, визначені в законодавстві, зокрема в Законі України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

2. Нормативні покликання

1. Підставою для цього Українського правопису є такі нормативні документи:

- 1) Конституція України;
- 2) Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»;
- 3) Постанова Верховної Ради України від 15 січня 2026 року № 4764-ІХ «Про посилення ролі української мови в утвердженні Української держави»;
- 4) Положення про Національну комісію зі стандартів державної мови (постанова Кабінету Міністрів України від 06 листопада 2019 року № 911);
- 5) Порядок напрацювання, затвердження, уведення в дію, перегляду стандартів державної мови та внесення змін до них (рішення Національної комісії зі стандартів державної мови від 16 листопада 2023 року № 421, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 04 грудня 2023 року за № 2107/41163);
- 6) Програма робіт із напрацювання, затвердження, перегляду стандартів державної мови чи внесення змін до них (рішення Національної комісії зі стандартів державної мови від 14 лютого 2024 року № 34, зі змінами);
- 7) рішення Національної комісії зі стандартів державної мови від 03 квітня 2025 року № 139 «Про правопис української мови».

3. Загальні пояснення

1. Цей Український правопис кодифікує орфографічні, словозмінні та пунктуаційні норми української мови.

2. Цей Український правопис складається зі 168 параграфів, розподілених між відповідними розділами та підрозділами, а кожний із параграфів – з відповідних частин, пунктів, підпунктів та абзаців, деякі – з примітками.

4. Український правопис

4.1. Український алфавіт

1. Український алфавіт складається з тридцяти трьох букв, кожен з яких можна вживати у формі великої і малої букви відповідно до визначених правил.

Порядковий номер	Велика буква	Мала буква	Назва букви
1	А	а	а
2	Б	б	бе
3	В	в	ве
4	Г	г	ге
5	Ґ	ґ	ґе
6	Д	д	де
7	Е	е	е
8	Є	є	є
9	Ж	ж	же
10	З	з	зе
11	И	и	и
12	І	і	і
13	Ї	ї	ї
14	Й	й	йот
15	К	к	ка
16	Л	л	ел
17	М	м	ем
18	Н	н	ен
19	О	о	о
20	П	п	пе
21	Р	р	ер
22	С	с	ес
23	Т	т	те
24	У	у	у
25	Ф	ф	еф
26	Х	х	ха
27	Ц	ц	це
28	Ч	ч	че
29	Ш	ш	ша
30	Щ	щ	ща
31	Ь	ь	м'який знак
32	Ю	ю	ю
33	Я	я	я

4.2. Правопис частин основи слова

4.2.1. Буквені позначення деяких голосних звуків

§ 1. Букви на позначення наголошених і ненаголошених Е, И

1. Наголошені голосні **е** та **и** у вимові виразні, тому їх передаємо відповідними буквами: *далéко, вíсоко*.

2. Ненаголошені голосні **е** та **и**, невиразні у вимові, передаємо тими самими буквами, що й під наголосом: *велі́кий, величéзний*, бо *вéлич*; *держу́*, бо *одéржати*; *клекоті́ти*, бо *клéкит*; *несу́*, бо *принéсений*; *селó*, бо *сéла*; *шепоті́ти*, бо *ше́пит*; *кривé*, бо *крíво*; *тримáти*, бо *стрíмувати*; *широ́кий*, бо *ши́роко* та ін.

3. У словах із постійним наголосом невиразні у вимові звуки перевіряємо за словником: *кише́ня, левáда, мину́лий*.

§ 2. Букви І, И на початку слова

1. **І** пишемо на початку слова відповідно до вимови: *Іва́н, і́грашка, і́дол, і́кати* ('вимовляти *і* замість *и*'), *іко́на, і́менува́ти, і́м'я, і́ндік, і́ноді, і́ржа́, і́снува́ти, і́стина, і́ті*.

2. Деякі слова мають варіанти з початковим голосним **и**: *і́рій* і *у́рій*, *і́род* і *у́род* ('дуже жорстока людина').

3. **И** пишемо на початку окремих вигуків (*ич!*), часток (*ич який хитрий*), дієслова *і́кати* ('вимовляти *и* замість *і*') та похідного від нього іменника *і́кання*.

4. **И** на початку слова вживаємо в деяких загальних і власних назвах, що походять із тюркських та інших мов, відповідно до їх вимови в цих мовах: *ийбе́н, ир; Ич-оба́, Пак Чен Ин, Кім Ий Тхе*.

§ 3. Буква Ї

1. Букву **ї**, що позначає звуки **й** + **і**, пишемо:

1) на початку слова та після букви, що позначає голосний: *ї́жа, ї́жак, ї́здець, ї́дити, ї́сти, ї́х, ї́хати; герої́зм, краї́на, мої́, наї́вний, руї́на, твої́*;

2) після м'якого знака: *Віньї́, (в) ескадрі́льї, піра́ньї* (у множині);

3) після апострофа: *в'ї́зд, з'ї́зд, об'ї́хати, під'ї́зд, пір'ї́на*;

4) в іншомовних словах після букви на позначення голосного: *архаїчний, егоїзм, еліпсоїд, мозаїка, прозаїк, целулоїд* (див. ще § 126 і § 129).

§ 4. Букви Я, Ю, Є

1. Я, ю, є пишемо:

1) на початку слова, після букви на позначення голосного та після апострофа для позначення звукосполучень **й + а**, **й + у**, **й + е**: *якість, юродивий, єствó; моя́, зна́ю, твоє́; п'я́ть, м'я́та, в'ю́н, б'ю́ть, п'ємо́;*

2) після букви на позначення приголосного для передавання його м'якості: *дя́дько, ря́д, ря́сно; лю́ди, рю́кза́к, рю́ш, сю́ді; остáнне.*

4.2.2. Буквені позначення деяких приголосних звуків

§ 5. Буква Г

1. Буква г передає на письмі глотковий щілинний приголосний як в українських словах: *берегті́, вогóнь, га́дка, гукáти, дорогі́й, жага́, згин, крі́га, могу́тній, пагіне́ць*, так і в загальних і власних назвах іншомовного походження на місці **h**, **g**: *аборигéн, агіта́ція, агрéсія, бага́ж, болгарин, брига́да, газéта, генерáл, геоло́гія, горизóнт, гра́мота, делега́т, кілогра́м, логопéд, магази́н, педаго́г, фотогра́фія; Англія, Гаа́га, Гомéр, Єва́нгеліє* (див. ще § 122).

§ 6. Буква Г

1. Буква г передає на письмі задньоязиковий зімкнений приголосний:

1) в українських та в давно запозичених і зукраїнізованих словах: *а́грус, га́ва, га́зда, гандж, га́нок, гату́нок, гвалт, те́гати, гедзь, телто́ати, телто́іти, герте́лі, герто́ати, герто́іти, гі́гнути, гирлі́га, глей, гні́т* (у лампі), *го́гель-мо́гель, гонт(а), грасува́ти, гра́ти* (іменник), *грéчний, гринджо́ли, грунт, гудзик, гу́ля, гура́льня, джигу́н, дзі́га, дзі́глик, дрига́ти і дрі́гати, ремига́ти* та ін., а також у похідних від них: *а́грусовий, газдува́ти, гвалтува́ти, ге́ртіт, гратча́стий, грунто́вий, грунтува́ти(ся), гудзиковий, гу́лька, прога́вити* та ін.;

2) у власних назвах – топонімах України: *Горга́ни* (гірський масив), *Горóнда, У́гля* (села на Закарпатті), прізвищах українців: *Галага́н, Галято́вський, Ге́ник, Герза́нич, Герда́н, Гжі́цький, Гі́га, Го́га, Го́йдич, Го́нта, Грі́га, Гудзь, Гу́ла, Ломáга.*

§ 7. Апостроф¹

1. Роздільність вимови попереднього твердого приголосного перед звуками, переданими буквами **я, ю, є, ї**, на письмі позначаємо апострофом.

2. Апостроф пишемо перед **я, ю, є, ї**:

1) після букв на позначення губних приголосних **б, п, в, м, ф**: *б'ю; п'ять, п'є; в'язи, солов'ї; м'ясо, рум'яний, (на) тім'ї; жирáф'ячий, мерeф'янський; П'яста; В'ячеслáв; Дeм'ян, Максим'юк; Стеф'юк.*

Примітка. Апостроф не пишемо, коли перед буквою на позначення губного звука є інша буква (крім **р**), що належить до кореня: *дзв'якнути, духмяний, мавпячий, медвяний, морквяний, різдвяний, свято, тьмяний, цвях*, але: *арф'яр, в'єрб'я, торф'яний, черв'як.*

Коли така буква належить до префікса, то апостроф пишемо, як і в спільнокоренових словах без префікса: *зв'язок, зв'яліти, підв'язати, розм'якнути, сп'яніти;*

2) після **р**: *бур'ян, міжгір'я, пір'я, матір'ю, кур'єр, (на) подвір'ї; Валер'ян, Мар'яна, Мар'яненко.*

Примітка. Апостроф не пишемо, коли **ря, рю, рє** позначають сполучення м'якого **р** із наступними **а, у, є**: *бур'як, бур'яний, крякати, рябий, рюмсати;*

3) після **к** у слові *Лук'ян* і похідних від нього: *Лук'яненко, Лук'янюк, Лук'янець;*

4) після префіксів і першої частини складних слів, що закінчуються на твердий приголосний: *без'ядерний, без'язікий, від'їзд, з'єднаний, з'їхати, з'явитися, між'яр'я, напів'європéський, об'єм, пан'європéський, під'їхати, під'юдити, роз'юшити; дит'ясла, Мін'юст.*

§ 8. Буквосполучення ЙО, ЬО

1. Буквосполучення **йо** передає звукосполучення **й + о**:

1) на початку слова та після букви на позначення голосного: *йогó, йому́; завойóваний, привілейóваний, райóн, чийóго;*

2) після букви на позначення приголосного, переважно на початку складу: *батальйóн, бульйóн, вйóкати, курйóз, мільйóн.*

2. Буквосполучення **ьо** пишемо для позначення м'якості приголосного перед **о**: *всьогó, льон, льох, сьогóдні, сьóмий, трьох, тьóхкати, цьогó; Ковальóв, Линьóв.*

¹ Про апостроф у словах іншомовного походження див. § 138; у прізвищах і географічних назвах – § 144 і § 151.

4.2.3. Чергування голосних

§ 9. Чергування О – І, Е – І

1. У сучасній українській мові звуки **о**, **е** у відкритих складах чергуються з **і** в закритих складах під час:

1) словозміни:

а) *водопі́й – водопо́ю, дохі́д – дохóду, кінь – коня́, ка́мінь – ка́меня, лі́д – льо́ду, мій – мого́, сі́м – семи́, у́стрій – у́строю, ніч – но́чі – ні́ччю, пéвність – пéвності (пéвности) – пéвністю, ра́дість – ра́дості (ра́дости) – ра́дістю, ві́селок – ві́сілка, о́сінь – о́сені (о́сени) – о́сінню, (у) вели́кому – (у) вели́кім;*

б) *гір – гора́, ніг – нога́, осі́б – осóба, слів – сло́во, сіл – село́;*

в) *ба́тьків – ба́тькового, ба́тькова; бра́тів – бра́тового, бра́това; Васи́лів – Васи́левого, Васи́лева; ковалі́в – ковалéвого, ковалéва; Петрíв – Петрóвого, Петрóва; шевці́в – шевце́вого, шевце́ва;*

г) *Ка́нів – Ка́нева, Ки́їв – Ки́єва, Фа́стів – Фа́стова, Ха́рків – Ха́ркова, Черні́гів – Черні́гова;*

г) *ві́вса – овéс, ві́вця – овéць, ві́сь – о́сі;*

д) *бій́ся – бою́ся, стій́ – сто́яти;*

е) *ві́в, ві́вши – велá (вести́); замíв, замíвши – замелá (замести́); мі́г, мі́гши – мо́жу (могла́, могті́); ні́с, ні́сши – несú (несла́, нести́); плі́в, плі́вши – плелá (плести́), а також рі́с, рі́сши – росла́ (рости́);*

2) словотворення: *буді́вник (пор. будóва), ві́льний (пор. во́ля), кі́лля (пор. кола́), підні́жжя (пор. нога́), подві́р'я (пор. дво́ру, дво́ра), робі́тник (пор. робо́та); зі́лля (пор. зелéний), сі́льський (пор. село́) та ін.*

2. **О**, **е** не переходять в **і** в закритому складі за таких умов:

1) коли ці звуки вставні або випадні: *ві́кно – ві́кон, земля́ – земéль, ка́зка – казо́к, со́тня – со́тень; ві́тер – ві́тру, ві́тер – ві́тру, вогóнь – вогні́ю, де́нь – дня́, розде́р – розідрáти, сму́ток – сму́тку, сон – сну, тра́вень – тра́вня.*

Примітка 1. У формах окремих слів **о**, **е** не випадають: *лоб – ло́ба, мох – мо́ху, рот – ро́та, лев – ле́ва.*

Примітка 2. За аналогією до таких форм, як *книжо́к, казо́к*, маємо **о** між приголосними в родовому відмінку множини **й** у деяких іншомовних словах: *а́рка – а́рок, ма́рка – ма́рок, па́пка – па́пок* та ін., але: *парт, сакль, форм* та ін.;

2) у групах **-ор-**, **-ер-**, **-ов-** між приголосними: *торг – то́ргу, хорт – хорта́, смерть – сме́рті (сме́рти), вовк – во́вка, шовк – шóвку*, але: *погі́рдний* (пор. пого́рда);

3) у групах із повноголоссям **-оро-, -оло-, -ере-**, а також **-еле-**: *горóд, морóз, пóдорож, пóрох, стóрож; вóлос, сóлод; бéрег, пéред, сéред, чéрез; зéлень, пéлех, шéлест* та ін., але: *морі́г, оборі́г, порі́г, смóрід*;

4) у родовому відмінку множини іменників середнього роду на **-енн-(-я)**: *знáчень (знáчення), полóжень (полóження), твéрджень (твéрдження), твóрень (твóрення)*;

5) в абрєвіатурах і похідних від них словах: *соцстра́х – соцстра́хівський, спецвипуск, спецкóр, спецóдяг, торгфлóт* та ін.;

6) у словах іншомовного походження: *агронóм, інженéр, студéнт, том* та ін.

Примітка. За аналогією до слів української мови, у яких **о, е** чергуються з **і**, таке саме чергування з'явилося й у деяких давно засвоєних словах іншомовного походження: *Анті́н – Анто́на, гніт – гнотá, ко́лір – ко́льору, Прóкїп – Прóкїпа; курі́нь – куреня́, папі́р – папéру.*

3. **О, е** не чергуються з **і** у відкритих і закритих складах, а саме:

1) **і** наявне у відкритому складі:

а) у формах називного відмінка однини: *гребі́нець (гребі́нця́), дзвіно́к (дзві́нка), камі́нець (камі́нця́), кі́готь (кі́гтя), кіло́к (кілка́), кі́нець (кі́нця́), ні́готь (ні́гтя), олі́вець (олі́вця́), ремі́нець (ремі́нця́), рі́вень (рі́вня), сті́жок (сті́жка), фахі́вець (фахі́вця́)* та ін.;

б) у формах родового відмінка множини: *ві́кон (ві́кно), ві́чок (ві́чко), гіло́к (гі́лка), зі́рок (зі́рка), кі́лець (кі́льце), лі́жок (лі́жко), ні́жок (ні́жка), плі́ток (плі́тка)*;

в) у формах іменників зі значенням зменшеності за аналогією до таких форм, як *кіл – кілка́, міст – містка́, гі́рка* (де **і** – у закритому складі): *кіло́чок, місто́чок, ні́женька, гі́ронька*, але: *слі́вце – словéчко*;

2) у групах із повноголоссям **-оро-, -оло-, -ере-** звуки **о, е** переходять в **і**:

а) у родовому відмінку множини іменників жіночого роду (із рухомим наголосом) і в похідних від них іменниках на **-к-(-а)** зі значенням зменшеності: *бородá – борі́д – борі́дка, боронá – борі́н – борі́нка, сторонá – сторі́н – сторі́нка* (пестл. до *сторонá*); *головá – голі́в – голі́вка (голівка – з іншим значенням); чередá – чері́д – чері́дка*;

б) у родовому відмінку множини іменників середнього роду та в множинних іменниках зі значенням зменшеності: *ворóта – ворі́т – ворі́тця; болóто – болі́т – болі́тце, долотó – долі́т – долі́тце*, але: *дéрево – дерéв – деревце́, джерелó – джерéл – джерéльце*;

в) у деяких похідних іменниках середнього роду з подовженим приголосним: *бездорі́жжя, Запорі́жжя, підборі́ддя, роздорі́жжя* (але: *лівобері́жжя, узбері́жжя*), а також без подовження: *безголі́в'я, поголі́в'я*, хоч: *безголю́ся, повноголю́ся*;

3) **і** в закритому складі в дієсловах минулого часу у формах чоловічого роду однини й дієприслівниках із повноголоссям, якщо відповідні форми жіночого і середнього роду однини й форма множини мають наголос на кінцевому складі: *волі́к, волі́киши (волокти́)*; *збері́г, збері́гиши (зберегти́)*; *стері́г, стері́гиши (стерегти́)*, бо: *волокла́, зберегла́, стерегла́*; *волокло́, зберегло́, стерегло́* та ін., але: *коло́в, молю́в, поборо́в, поло́в, поро́в*; *коло́ла, молю́ла, поборо́ла, поло́ла, поро́ла* та ін.;

4) **і** у віддієслівних іменниках середнього роду на **-нн-(-я)** – лише під наголосом, а без наголосу – **е**: *носі́ння, ході́ння; вра́ження, завері́шення, збільше́ння, значе́ння, поясне́ння*, але: *варе́ння* (і *варі́ння, ва́рення* – ‘процес’), *вче́ння*; так само **-енн-(-я)**, а не **-інн-(-я)** мають іменники, похідні від слів з основою на **-ен-**: *іме́ння, найме́ння*;

5) **о, е** наявні в закритому складі:

а) у непрямих відмінках іменників чоловічого роду з вирівняною за називним відмінком основою: *борця́, борце́ві, борце́м* та ін. – *боре́ць; ви́борця – ви́борець; ловця́ – лове́ць; творця́ – творе́ць; мотка́ – мото́к; носка́ – носо́к; вóдню – вóдень; котла́ – котéл*;

б) у групах із повноголоссям **-оро-, -оло-** зі сталим наголосом іменників переважно жіночого роду: *коло́д (коло́дка), долóнь (долóнька), соро́к, огоро́ж, моро́к, нагоро́д* (від них немає зменшених форм з **і**), але: *дори́г, дори́жка, кори́в, кори́вка, бері́з, бері́зка* (проте *бере́зка* – ‘виткий бур’ян’);

в) у родовому відмінку множини деяких іменників переважно жіночого роду: *будо́в, вод, істо́т, осно́в, підпо́р, про́б, субо́т, топо́ль, шко́д; леле́к, меж, озе́р, потре́б*, але: *осі́б, підкі́в*;

г) у прикметниках, утворених від власних імен на **-ов (-ьов, -йов), -ев (-єв)**: *Ма́лишев – ма́лишевський, Па́влов – па́вловський*, але в прикметниках, утворених від власних імен на **-ів (-їв)**, зберігаємо **і (ї)**: *Андрі́їв – андрі́ївський, Гаврі́лів – гаврі́лівський, Демі́дів – демі́дівський* (див. ще § 153, ч. 2);

г) у префіксальних безсуфіксних іменниках на зразок *зато́н, перебо́р, пото́п* (під впливом родового відмінка однини: *зато́ну, перебо́ру, пото́пу*), але: *поті́к, розгі́н, уди́й*.

Зрідка, навпаки, під впливом називного відмінка однини **і** поширене на решту форм: *о́пик* (родовий однини *о́пику*);

д) під наголосом у словотворчих частинах **-вод, -воз, -нос, -роб** складних слів, що позначають людей за професією, видом занять, і в похідних від них словах: *екскурсово́д, ляльково́д; водово́з; дровоно́с; хліборо́б, хліборо́бство, чорноро́б* та ін.

Проте у словах, що позначають предмети, і в похідних від них утвореннях, незалежно від наголосу, **о** переходить в **і**: *водопро́від, газопро́від, газопро́відний, електропро́від, трубопро́від*.

У словах із частиною **-воз** зберігаємо **о**: *електрово́з, лісово́з, теплово́з*.

Незалежно від значення слова у словотворчих частинах **-хід, -ріг** уживаємо тільки **і**: *всюдихі́д, місяцехі́д, пішохі́д, пішохі́дний, самохі́д, самохі́дний, стравохі́д, швидкохі́д, швидкохі́дний; козері́г і Козері́г (сузір'я), носорі́г* та ін.;

е) **о, е** пишемо в деяких словах книжного й церковного походження та в похідних від них: *Бог, верхо́вний, виробні́цтво, віро́к, зако́н, зако́нний, наро́д, наро́дний, основні́й, пото́п, пра́пор, проро́к, словні́к*, а також за традицією в деяких прізвищах: *Артемо́вський, Боровико́вський, Грабо́вський, Котляре́вський, Пісемський* та ін., але: *Верикі́вський, Желехі́вський, Минькі́вський*.

§ 10. Чергування Е – О після Ж, Ч, Ш, ШЧ (букви Щ), ДЖ, Й

1. Після **ж, ч, ш, шч** (букви **щ**), **дж, й** перед м'яким приголосним, а також перед складами з **е** та **и** (яке походить від давньоукраїнського **и**) пишемо **е**: *вече́ря, ви́шенъ, джерело́, жєні́ти, ні́женька, пше́ниця, ста́єнь, увече́рі, у́чень, черне́тка, четве́ртий, шєстиде́нка, щємі́ти, щєті́на*.

2. Після **ж, ч, ш, шч** (букви **щ**), **дж, й** перед твердим приголосним, а також перед складами з **а, о, у, и** (яке походить від давньоукраїнського **ы**) пишемо **о**: *бджола́, будіно́чок, вече́рі* (пор. *вече́ря*), *жєна́тий* (пор. *жєні́ти*), *іграшо́к, копію́к, пионо́* (пор. *пше́ниця*), *чолові́к, чому́сь, чо́рний* (пор. *черне́тка*), *чоти́ри* (пор. *четве́ртий*), *шбо́стий* (пор. *шєсті́*), *щока́*.

Примітка. У словах *ло́жечка – ло́жечок, кні́жечка – кні́жечо́к, лі́чка – лі́чок* та ін. зберігаємо **е** (є).

3. **О** вживаємо після шиплячих і **й** перед м'яким приголосним:

1) в іменниках жіночого роду III відміни на **-ість**, у родовому відмінку – **-ост** (-і, -и): *безкра́йості (безкра́йости), мєни́шості (мєни́шости), пеку́чості (пеку́чости), сві́жості (сві́жости)* та ін., відповідно до *ві́чності (ві́чности), ра́дості (ра́дості)* та ін., де **о** стоїть не після шиплячих;

2) у давальному й місцевому відмінках однини деяких іменників: *бджолі́, (на) бджолі́, вє́чорові (вє́чору), (на) вє́чорі, пионо́у, (у) пионо́і, щоці́, (на) щоці́* відповідно до більшості відмінкових форм із наступним твердим приголосним: *бджола́, бджолу́, вє́чора, вече́рі* та ін.;

3) у закінченнях родового та орудного відмінків прикметників і займенників та числівників прикметникового типу жіночого роду: *безкра́йої, безкра́йою, гарячо́ї, гарячо́ю, на́шої, на́шою, пе́ршої, пе́ршою* та ін., відповідно до *безкра́його, безкра́йому, на́шого* та ін. або до *дру́гої, молодби́* та ін., де **о** закономірне;

4) у похідних утвореннях *вечорі́ти, вечорі́є*, відповідно до *вечора́, вечорові́* та ін., *чорні́ти, чорні́є, чорні́ці, чорні́ти, чорні́ло* та ін., відповідно до *чо́рний, чо́рного*.

Примітка. У прислівниках *воро́же, га́ряче́* після шиплячих пишемо **е**, але: *тво́рчо, законода́вчо, хи́жо* та ін.

§ 11. Чергування голосних О – А, Е – І, Е – И в дієслівних коренях

1. Чергування **о** з **а** відбувається в коренях дієслів і змінює їхні значення: дієслова з **о** позначають тривалу, нерозчленовану або одноразову, закінчену дію, а дієслова з **а** – повторювану, багаторазову дію: *допомо́гти – допомага́ти, гони́ти – ганя́ти, крби́ти – кра́яти, ломі́ти – лама́ти, скби́чати – скака́ти, схопи́ти – хапа́ти; сто́яти – ста́ти*.

Проте багато дієслів має кореневий **о**, який не чергується з **а**: *ви́мовити – вимовля́ти, ви́ростити – вироби́увати, про́стити – проща́ти, винби́шувати, відгору́бджувати, договори́увати, заспоко́увати, переко́нувати, устанби́влювати* та ін., але: *ви́провадити – випроводжа́ти*.

2. Чергування не випадного **е** з **і** відбувається в коренях дієслів і змінює їхні значення: **е** вживаємо у префіксальних дієсловах доконаного виду, а **і** – в утворених від них дієсловах недоконаного виду: *ви́гребти – вигриба́ти, ви́коренити – викорі́нювати, ви́пекти – випіка́ти, за́месті – заміта́ти, збере́гти – зберіга́ти, наре́кти – нари́кати, перелеті́ти – переліта́ти, причепі́ти – причіпля́ти, спостере́гти – спостері́гати*, так само *ви́волокти – виволіка́ти*, де **о** чергується з **і**.

Е чергується з **і** в дієсловах із суфіксом **-ува-** (**-юва-**), коли наголос падає на кореневий **і**, та в похідних від цих дієслів іменниках на **-нн-**(**-я**): *бреха́ти – набри́хувати, ви́коренити – викорі́нювати, заверті́ти – заві́рчувати, теса́ти – заті́сувати, чека́ти – очі́кувати; ви́коренення – викорі́нювання, чека́ння – очі́кування*, так само *ви́полоскати – випо́ліскувати*, де **о** чергуємо з **і**, але: *вिवе́ришувати, заве́ришувати, переве́ришувати, потре́бувати, прище́плювати*.

3. Випадний **е** чергується з **и** перед **л**, **р**: *беру́ – бра́ти – вибира́ти, вістелю́ – віслати́ – вистила́ти, завме́р – замри́ – завми́рати, запе́р – запрі́ – запи́рати, стер – зітри́ – стирáти* та ін.

4.2.4. Чергування приголосних

У сучасній українській мові під час утворення форм слів і нових слів відбуваються чергування приголосних, спричинені різними історичними змінами її фонетичної системи.

4.2.4.1. Чергування приголосних під час словозміни

§ 12. Чергування Г, К, Х із м'якими З, Ц, С

1. Чергування г, к, х із м'якими з, ц, с відбувається:

1) у давальному і місцевому відмінках однини іменників жіночого роду І відміни: *дугá* – *дузі́*, (на) *дузі́*; *перемо́га* – *перемóзи*, (у) *перемóзи*; *кві́тка* – *кві́тці*, (на) *кві́тці*; *сва́ха* – *сва́сі*, (на) *сва́сі*;

2) у місцевому відмінку однини іменників чоловічого та середнього роду ІІ відміни: *терпу́г* – (на) *терпузі́*; *байра́к* – (у) *байра́ці*, *дру́к* – (у) *дру́ці*; *кожу́х* – (у) *кожу́сі*, *ву́хо* – (у) *ву́сі*.

§ 13. Чергування Г із м'яким З

1. Г чергується з м'яким з у давальному і місцевому відмінках однини іменників жіночого роду І відміни: *дзі́га* – *дзі́зі*, (на) *дзі́зі*; *гирлі́га* – *гирлі́зі*, (на) *гирлі́зі*; *Ломáга* (прізвище) – *Ломáзі*, (на) *Ломáзі*.

§ 14. Чергування Г, К, Х із Ж, Ч, Ш

1. Г, к, х чергуються із ж, ч, ш:

1) в іменниках перед суфіксами **-к-**, **-ок-**, **-ин-** зі значеннями зменшеності та пестливості: *нога́* – *ні́жка*, *плуг* – *плу́жок*; *гак* – *гачо́к*, *рука́* – *ру́чка*; *му́ха* – *му́шка*, *горо́х* – *гороши́на*;

2) у кличному відмінку іменників чоловічого роду ІІ відміни перед закінченням **-е**: *дру́г* – *дру́же*, *лу́г* – *лу́же*; *коза́к* – *коза́че*, *юна́к* – *юна́че*; *пасту́х* – *пасту́ше*;

3) в усіх особових формах дієслів теперішнього часу, майбутнього часу доконаного виду, у формах наказового способу та в пасивних дієприкметниках перед суфіксом **-ен-**: *берегти́* – *бережу́*, *береже́ш*, *береже́*, *бережемó*, *бережете́*, *бережуть*, *бережі́*, *бережі́мо*, *бережі́ть*, *хай (нехай) бережуть*; *зберегти́* – *збережу́*, *збереже́ш*, *збереже́*, *збережемó*, *збережете́*, *збережуть*, *збережі́*, *збережі́мо*, *збережі́ть*, *хай (нехай) збережуть*; *зберéжений*; *пекти́* – *печу́*, *пече́ш*, *пече́*, *печемо́*, *печете́*, *печуть*, *печі́*, *печі́мо*, *печі́ть*, *хай (нехай) печуть*; *пéчений*; *спекти́* – *спечу́*, *спече́ш*, *спече́*, *спечемо́*, *спечете́*, *спечуть*, *спечі́*, *спечі́мо*, *спечі́ть*, *хай (нехай) спечуть*; *спéчений*; *колиха́ти* – *колиши́у*, *колиши́еш*, *колиши́е*, *колиши́емо*, *колиши́ете*, *колиши́уть*, *колиши́*, *колиши́мо*, *колиши́ть*, *хай (нехай) колиши́уть*; *поколиха́ти* – *поколиши́у*,

поколі́шеш, поколі́ше, поколі́шемо, поколі́шете, поколі́шуть, поколиши́, поколиши́мо, поколиши́ть, хай (нехай) поколі́шуть.

§ 15. Чергування Д із ДЖ

1. Д із **дж** чергуються в першій особі однини дієслів теперішнього часу, майбутнього часу доконаного виду та в пасивних дієприкметниках перед суфіксом **-ен-**: *саді́ти – саджу́; посади́ти – посаджу́, поса́джений; ра́дити – ра́джу; сходи́ти – сходжу́, сход́жений.*

§ 16. Чергування Т – Ч, З – Ж, С – Ш

1. Чергуються **т** із **ч**, **з** із **ж**, **с** із **ш** у першій особі однини дієслів теперішнього часу, майбутнього часу доконаного виду та в пасивних дієприкметниках минулого часу перед суфіксом **-ен-**: *крути́ти – кручу́ – кру́чений, лети́ти – лечу́; ла́зити – ла́жу; коси́ти – кошу́ – ко́шений, покоси́ти – покошу́ – покóшений.*

§ 17. Чергування ЗД – ЖДЖ, СТ – ШЧ (буква Щ)

1. Чергуються **зд** із **ждж**, **ст** із **шч** (буква **щ**) у першій особі однини дієслів теперішнього часу, майбутнього часу доконаного виду та в пасивних дієприкметниках минулого часу перед суфіксом **-ен-**: *і́здити – і́жджу – і́жджений; запу́стити – запу́щу – запу́щений, мости́ти – мо́щу – мо́щений, прости́ти – про́щу – про́щений.*

§ 18. Чергування Б – БЛ, П – ПЛ, В – ВЛ, М – МЛ, Ф – ФЛ

1. У першій особі однини і третій особі множини дієслів теперішнього часу, майбутнього часу доконаного виду та в пасивних дієприкметниках минулого часу перед суфіксом **-ен-** відбувається чергування **б** із **бл**, **п** із **пл**, **в** із **вл**, **м** із **мл**, **ф** із **фл**: *люби́ти – люблю́ – люблять; лі́тити – ліплю́ – ліплять – лі́плений; злови́ти – зловлю́ – зловлять – зóвлений; стоми́ти – стомлю́ – сто́млять – сто́млений; розграфі́ти – розграфлю́ – розграфлять – розгра́флений.*

4.2.4.2. Зміни приголосних перед наступним приголосним під час словотворення

§ 19. Зміни приголосних перед **-СЬК-(-ИЙ)²**, **-СТВ-(-О)**

1. Під час утворення нових слів деякі приголосні перед **-ськ-(-ий)**, **-ств-(-о)** зазнають звукових змін, що зафіксовані й на письмі:

² Про творення прикметників за допомогою суфікса **-ськ-(-ий)** від географічних назв і назв народів див. § 153, ч. 3.

1) **к, м'який ц, ч** + **-ськ-(-ий), -ств-(-о)** → **-цьк-(-ий), -цтв-(-о)**: *гірнік* – *гірніцький* – *гірніцтво*, *козак* – *козацький* – *козацтво*, *парубок* – *парубоцький* – *парубоцтво*; *молодець* – *молодецький* – *молодецтво*, *стрілець* – *стрілецький* – *стрілецтво*; *ткач* – *ткацький* – *ткацтво*;

2) **г, ж, з** + **-ськ-(-ий), -ств-(-о)** → **-зьк-(-ий), -зтв-(-о)**: *Прага* – *празький*, *убогий* – *убоцтво*; *Запоріжжя* – *запорізький*, *Збараж* – *збаразький*; *боягуз* – *боягузький* – *боягузтво*, але: *герцог* – *герцогський*;

3) **х, ш, с** + **-ськ-(-ий), -ств-(-о)** → **-ськ-(-ий), -ств-(-о)**: *волох* – *волоський*, *чех* – *чеський*; *товариш* – *товаріський* – *товариство*; *залісся* – *заліський*, але: *шах* – *шахський*, *Цюрих* – *цюрихський*.

2. Інші приголосні перед суфіксами **-ськ-(-ий), -ств-(-о)** на письмі зберігаємо: *агент* – *агентство*, *багатий* – *багатство*, *брат* – *братський* – *братство*, *завод* – *заводський*, *інтелігент* – *інтелігентський*, *люд* – *людський* – *людство*, *сирота* – *сирітський* – *сирітство*, *пропагандист* – *пропагандистський*, *студент* – *студентський* – *студентство*.

§ 20. Зміни приголосних у прикметниках і прислівниках вищого ступеня порівняння

1. Під час творення прикметників і прислівників вищого ступеня порівняння **г, ж, з** змінюємо на **жч, а с** – на **шч** (буква **щ**): *дорогий* – *дорóжчий* (*дорóжче*); *ду́жий* – *ду́жчий* (*ду́жче*); *вузький* – *ву́жчий* (*ву́жче*); *низький* – *ні́жчий* (*ні́жче*); *високий* – *ви́щий* (*ви́ще*), але: *довгий* – *до́вший* (*до́вше*), *легкий* – *ле́гший* (*ле́гше*).

§ 21. Зміни приголосних перед суфіксом -н-

1. Приголосні **к, м'який і твердий ц** перед суфіксом **-н-** змінюємо на **ч**: *безпе́ка* – *безпе́чний*, *ві́к* – *ві́чний*, *рі́к* – *рі́чний*; *мі́сяць* – *мі́сячний*, *око́лиця* – *око́личний*, *пшени́ця* – *пшени́чний*, *со́нце* – *со́нячний*, *яйце́* – *яе́чня*.

2. Звуки **г, х** перед суфіксом **-н-** змінюємо на **ж, ш**: *доро́га* – *дорóжній*, *перемо́га* – *перемóжний*; *поті́ха* – *поті́шний*, *слух* – *слу́шний*.

3. Приголосний твірної основи **ч** зберігаємо в похідних словах перед суфіксом **-н-**: *помі́чний* (від *по́міч*), *ні́чний* (від *ні́ч*).

Виняток становлять слова *двору́шник*, *міро́шник*, *рушні́к*, *рушні́ця*, *серде́шний* (зі значенням 'бідолашний'), *со́няшник*, *торі́шний*.

§ 22. Зміни приголосних перед суфіксальним голосним під час словотворення

1. Під час словотворення зазнають змін такі буквосполучення та окремі приголосні перед суфіксальним голосним:

1) буквосполучення **-цьк-** змінюємо на **-чч-**, а **-ськ-** – на **ч** в іменниках перед суфіксом **-ин-**: *вояцький – вояччина, козацький – Козаччина, німецький – Німецьчина, турецький – Турецчина* (але *галицький – Галичина*); *рекрутський – рекрутчина, солдатський – солдатчина*;

2) буквосполучення **-ськ-**, **-ск-** змінюємо на **щ** в іменниках перед суфіксом **-ин-**: *полтавський – Полтавщина; віск – вощина, пісок (піску) – піщина*;

3) буквосполучення **-ск-**, **-шк-** змінюємо на **щ** у прикметниках перед суфіксом **-ан-**: *віск – воцаній, пісок (піску) – піцаній; дошка – доцаній*;

4) буквосполучення **-ськ-**, **-зьк-** змінюємо на **щ, жч** у прізвищах перед суфіксами **-енк-**, **-ук-**: *Васько – Ващенко – Ващук, Ісько – Іщенко – Іщук, Онисько – Оніщенко – Оніщук; Водолазький – Водолажченко, Кузько – Кужченко*.

Примітка. У присвійних прикметниках від власних імен із буквосполученнями **-ск-**, **-ськ-** букву **с** на письмі зберігаємо, а букву **к** змінюємо на **ч** перед суфіксом **-ин-**: *Параска – Парасчин; Ониська – Онисьчин; -шк- змінюємо на **щ**: *Мелашка – Мелашчин*;*

5) приголосні **г, к, х** змінюємо на **ж, ч, ш** у присвійних прикметниках перед суфіксом **-ин-**: *Ольга – Ольжин; Наталка – Наталчин, Одарка – Одарчин, дочка – доччін; Домаха – Домашин, сваха – свашин*, а також у відіменних дієсловах перед суфіксами **-и-**, **-а-**: *батіг – батожіти, друг – дружіти; крик – кричати; сухій – сушити*.

4.2.5. Уживання деяких прийменників, префіксів, сполучників, часток і початкових букв

§ 23. Уживання прийменників У, В і початкових У-, В-

1. Щоб уникнути важкого для вимови збігу приголосних та задля милозвучності, уживають на письмі прийменник **у** й початковий **у-**:

1) між буквами, що позначають приголосні: *Десь у житті кричав перепел; Наш учитель*;

2) на початку речення або слова перед буквою на позначення приголосного: *У пишному саду загальнолюдської культури квітне дерево української духовності* (М. Степаненко); *У лісі пахло квітами; Угорі яскраво сяяло сонце; Унаслідок зливи пошкоджено дороги*.

Примітка 1. На початку речення і слова можна вживати **в** та **в-**: *В лісі пахло квітами; Вгорі яскраво сяяло сонце; Внаслідок зливи пошкоджено дороги.*

Примітка 2. Перед сполученням букв на позначення приголосних можливі варіанти прийменників **уві**, **вві** та початкових **уві-**, **вві-**: ...*уві* сні бачив [Артем] батька (А. Головка); *Згасала зірка уві* млі (П. Воронько); *Юрій увімкнув* світло (В. Собко); *Чемні гості спершу прохають дозволу ввійти* в кімнату (Василь Барка); ...*обидва довго і пильно вдивлялися в ту сонячну панораму, ніби хотіли ввібрати її у свої серця...* (О. Гончар).

У художніх творах трапляється варіант прийменника **ув**, що вживають перед голосним: *Петриків батько був ув економії за корівника, а мама за доярку* (Остап Вишня); *Це наш, – дівча ступа охоче і сміло дивиться ув очі, щоб не хитнувся, не поблід* (А. Малишко);

3) на початку речення перед словами, що починаються на **є**, **ї**, **ю**, **я**: *У Європі нечувані повені* (Л. Костенко); *У їхньому товаристві [Василь] почувався вільно – як рідний серед рідних* (Р. Коваль); *У Юрія тьохнуло серце* (В. Винниченко); *У Японії випускник коледжу не вступить до університету, якщо не знатиме 100 народних пісень* (Л. Маменько);

4) на початку речення або слова перед двома чи трьома буквами, що позначають приголосні: *У присмерку літають ластівки низько* (Д. Павличко); *У структурі слова таких морфем немає; Утроє склали папір; Упритул підійшли до юрби;*

5) незалежно від кінця попереднього слова перед **в**, **ф**, а також перед буквосполученнями **льв-**, **зв-**, **св-**, **дв-**, **тв-**, **гв-**, **хв** та ін.: *Сидимо у вагоні; Не ститавши броду, не лизь у воду* (укр. прислів'я); *Хлопчик уволю награвся; Велике значення у формуванні характеру має самовиховання; Забіг у фое; Діти побували у Львові; Він жив у Львові; Поринути у звучання пісні; Лікар глянув у звужені зіниці хворого; Прожили рік (роки) у своїй хаті; Постукали у двері; Юнак переміг у двоборстві; Коріння вросло у тверду землю; Чужинці живуть у твоєму будинку; Хлопці служили у гвардії; Лікар побував у Гвінеї; Схили гори одягнені у хвою; Промінчик заграв у хвилях.*

Примітка. Після слова, що закінчується на голосний, у деяких дієсловах, прикметниках (дієприкметниках), прийменниках і прислівниках перед **в** пишемо префікс **в-**: *Невипадково поезію, насамперед ліричну, справедливо вважають станом душі* (В. Калашник); *Гості ввійшли до зали; Діти ввічливі; Вони ввісьмох вийшли на Говерлу; Дитина вві сні посміхається;*

б) після паузи, що на письмі позначена комою, крапкою з комою, двокрапкою, тире, дужкою й крапками, перед буквою, що передає приголосний: *До мене зайшла товаришка, учителька із сусіднього села; Справжньою долею є не час, у якому живемо, а місце* (Т. Прохасько); *Стоїть на видноколі мати – у неї вчись* (Б. Олійник); *Це було... у Києві.*

2. Щоб уникнути збігу букв, що передають голосні, та щоб досягти милозвучності, в українській мові на письмі вживають прийменник **в** між словами і **в-** на початку слів:

1) між буквами на позначення голосних: *У нього в очах засвітилась відрода* (Панас Мирний); *Вона побувала в Одесі*;

2) на початку речення перед словом, що починається на голосний: *В очах дівчини бриніла сльоза*; *В Антарктиді працюють наукові експедиції*;

3) після слова, яке завершує буква на позначення приголосного, перед словом, яке починає буква, що передає голосний: *Вартовий поглянув в отвір*;

4) перед аббревіатурою, у назві першої букви якої вимовляють голосний: *в НБУ* [в ен бе у], *в МВФ* [в ем ве еф];

5) після скороченого слова на приголосний, яке вимовляють повністю з кінцевим голосним: *1990 р. в місті сталася незвичайна подія*;

6) після букви на позначення голосного перед більшістю букв, що передають приголосні (крім **в**, **ф** і буквосполучень **льв-**, **зв-**, **св-**, **дв-**, **тв-**, **гв-**, **хв-** та ін.): *Пішла в садок вишневий* (Т. Шевченко); *З гір приходять дівчатка в коротких спідничках і приносять перші білі і сині проліски* (У. Самчук); *Пора втішатися врожаєм* (В. Калашник); *Вона прожила в Японії десять років*; *Вантажівка повернула вбік*.

Примітка 1. У деяких церковнослов'янських висловах перед кількома буквами, а також перед іменником ім'я можливий варіант **во**: *Во здоровіє, во спасеніє, многая літа* (здравиця); *Во ім'я Отця і Сина, і Святого Духа. Амінь* (молитва).

Примітка 2. У художньому тексті трапляються відхилення від правил уживання прийменників **у**, **в** і початкових **у-**, **в-**, що спричинено вимогами ритмомелодики.

3. Деякі слова вживаємо або тільки з **у-**: *ува́га, увертю́ра, уда́рник, узберéжжя, ука́з, ультимáтум, умóва, уста́лення, устанóва, уто́пія, уя́ва; Уго́рищина, Умань*, або тільки з **в-**: *взає́мини, вла́да, влас́ний, властíвість, вплив, впливо́вий; Врубле́вський* та ін.

У кількох словах уживання початкових **у-**, **в-** залежить від їхнього значення: *уда́ча і вда́ча, укла́д і вкла́д, упра́ва і впра́ва, усту́п і вступ*.

Примітка. У поезії, крім узвичаєної назви *Україна*, уживали й уживають *Вкраїна*: *Тихо та любо... чи се Вкраїна? Так, се Вкраїна... Он і садок, батьківська хата і луки зеленії, темнії вільхи, ставочок із ряскою... Так, се Вкраїна...* (Леся Українка).

§ 24. Уживання сполучників, часток **І**, **Й** та початкових **І-**, **Й-**

1. Щоб уникнути важкого для вимови збігу приголосних та задля милозвучності вживаємо **і**:

1) між буквами на позначення приголосних: *Вірю в пам'ять і серце людське* (Б. Олійник); *Він іде; Тут ідеться про народні звичаї*;

2) після паузи, що на письмі позначена крапкою, комою, крапкою з комою, двокрапкою, крапками, перед словом або складом, які починає буква,

що передає приголосний: *Нема вже тієї хатини. І я в сивині, як у сні* (Д. Павличко); *Він, імовірно, нічого не зробить;*

3) на початку речення та слова: *І долом геть собі село понад водою простяглось* (Т. Шевченко); *І приковують [гори] до себе очі, і ваблять у свою далечінь імлісту* (М. Коцюбинський); *Імовірне водопілля цього року.*

2. Щоб уникнути збігу букв, що передають голосні, уживаємо **й**:

1) між буквами на позначення голосних: *У садку співали Ольга й Андрій; Оце й уся врода* (Панас Мирний); *Квітли вишні й одцвітали* (Ф. Малицький);

2) між буквами, що передають голосний і приголосний: *Навчає басчка великого й малого* (Л. Глібов); *На траві й квітках росинки, шелестіння й гомін гілки, щебетання й пісня пташки* (Я. Щоголів); *Висока ймовірність захворіти; Вона йде; Високе ймення – патріот.*

Примітка. Можливі відхилення від правил уживання сполучників, часток **і**, **й** та **і-**, **й-** на початку слів, що зумовлено вимогами ритму.

3. Тільки **і** вживаємо:

1) якщо зіставляємо поняття: *батьки і діти; дні і ночі; правда і кривда; просте і складне речення;*

2) перед словом, на початку якого стоять букви **й**, **є**, **ї**, **ю**, **я**: *Ольга і Йосип – друзі; Світлана і Єва навчаються в коледжі; Василь і Юрій повернулися додому; Куди, для чого, хто і як?* (М. Рильський).

4. Після букв **й**, **я**, **ю**, **є**, **ї** вживаємо єднальні сполучники **і** або **та**: *Неподалік вони побачили зелений гай і (та) широку долину; Нехай збудуться моя і твоя мрії; Юнак грає і (та) співає; Випускники висловили свої найпотаємніші мрії і (та) обережні прогнози.*

§ 25. Уживання прийменника **З** та його варіантів **ІЗ**, **ЗІ** (**ЗО**)

1. Прийменник **з** уживаємо:

1) на початку речення перед буквою, що позначає голосний: *З одним рибалкою він дуже подружив* (Л. Глібов); у середині речення перед такою самою буквою незалежно від закінчення попереднього слова чи паузи: *Диктант з української мови; Контрольна робота з української мови; На додаткових заняттях учитель працює по-різному: з усіма учнями або з одним-двома;*

2) на початку речення перед буквою, що позначає приголосний (крім свистячих **з**, **с**, **ц** і шиплячих **ж**, **ч**, **ш**): *З лісу потягло прохолодою; З її приїздом яось повеселіла хата* (Леся Українка); рідше – перед початковим буквосполученням: *З другого боку простягалися поля, чи буквосполученням*

наступного слова, якщо попереднє слово закінчує буква, що передає голосний: *Вона відвідала з друзями Київ; Плугатарі з плугами йдуть* (Т. Шевченко);

3) між двома буквами, перша з яких позначає голосний, а друга – приголосний: *Як сонях той до сонця, до України свій погляд я з любов'ю повертав* (Ф. Малицький).

2. **Із, зі (зо)** як варіанти прийменника з уживаємо перед буквами, що передають важкі для вимови збіги приголосних звуків та для досягнення милозвучності.

3. **Із** уживаємо:

1) переважно перед одиничними буквами, що позначають свистячі **з, с, ц** та шиплячі **ж, ч, ш**, незалежно від закінчення попереднього слова та на початку речення: *Перстень виготовлено із золота; Гнат... запряг коні й так їх гнав із села, що вони із шкури вилазили* (М. Стельмах); *Родина із семи душ; Циліндр зроблено із цупкого паперу; Павук скотивсь із жовтого листка і завис у повітрі...* (Валерій Шевчук); *Рибалка вискочив із човна; Із шовку виготовили вітрила;*

2) між буквами, які позначають один або два приголосних, що не належать до свистячих чи шиплячих: *Біг із бар'єрами спортсмени здолали успішно; Лист із Бразилії* (І. Франко); *Вони сплели вінок із хвої*, або попередня буква є позначенням свистячого чи шиплячого звука: *І місив новий заміс із тіста старого* (І. Драч); *Бабуся вийшла босоніж із хати*. Але в позиції між такими приголосними можливе також уживання прийменника з: *Він зістрибнув з коня*.

4. **Зі** вживаємо, якщо буквосполучення наступного слова має переважно початкові **з, с, ш**, а також у деяких інших випадках, незалежно від закінчення попереднього слова чи паузи: *Ви зустріли ворога... зі зброєю в руках* (Ю. Яновський); *Балада зі знаком запитання* (І. Драч); *Бере книжку зі стола* (Леся Українка); *Зі школи на майдан вивалила дітворя* (А. Головка); *Прибув зі Львова*.

5. У позиції перед деякими буквосполученнями варіанти **із** та **зі** можуть бути взаємозамінними: *Тихович разом із сходом сонця зірвався на рівні ноги* (М. Коцюбинський) і *Він устав разом зі сходом сонця; А вже весна, а вже красна! Із стріх вода капле* (народна пісня) і *Хат зі стріхами мало в українських селах*.

Примітка. Трапляються відхилення від правил уживання прийменника з і його варіантів **із, зі**, що спричинено вимогами ритмомелодики.

6. **Зо** як фонетичний варіант прийменника **зі** вживаємо:

- 1) із числівниками **два**, **три**: *Позичив зо дві сотні; Проснав зо три години;*
- 2) із займенником **мною**: *Він був зі (зо) мною.*

4.2.6. Уживання м'якого знака (Ь)³

§ 26. Пишемо Ь

1. Буквою **Ь** позначаємо на письмі м'якість приголосних звуків.

2. **Ь** пишемо:

1) після букв **д, т, з, с, дз, ц, л, н** у кінці слова та складу: *мідь, суть, наморозь, вісь, гедзь, палець, крохмаль, кінь; дядько, молотьба, близько, восьмий, Грицько, кільце, ганьба;*

2) після **д, т, з, с, дз, ц, л, н і р** у середині слова перед **о**: *дьоготь, тьохкати, Базьо, сьомий, дзьоб, цього, льон, сінього, трьох;*

3) після **л** перед наступною буквою на позначення приголосного: *Гальченко, Гуцільщина, ідальня, кільце, ковальський, пальці, рибальство, сільський, спільник.*

Примітка. Не пишемо **Ь** після **л** у буквосполученнях **лц, лч**, коли вони походять із **лк**: *балка – балиці, галка – галиці, галчєня, монголка – монголиці, Наталка – Наталці, Наталчин, рибалка – рибалиці, рибалчин, спілка – спілиці, спілчанський*, але: *гулька – гульці, кулька – кульці, шпілька – шпільці.*

3. Пишемо **Ь** також:

1) у словах із суфіксами **-зьк-, -ськ-, -цьк-**: *близький, близькість, близько, вузький, по-французьки, по-французькому; військо, волинський, людськість, по-українськи, по-українському; донецький, по-німецьки, по-німецькому, хвацько.*

Примітка. **Ь** не пишемо в словах *баский, боязкий, в'язкий, дерзкий, жаский, ковзкий, плаский (плоский), порський, різкий* і в похідних від них утвореннях *боязкість, в'язкість, баско, різко* та ін.;

2) у словах із суфіксами **-еньк-, -оньк-, -есеньк-, -ісіньк-, -юсіньк-**: *гарненький, рученька, батенько; голівонька, соколонько; малесенький; свіжісінький; тонюсінький* (див. ще § 32);

3) у родовому відмінку множини іменників жіночого роду м'якої групи І відміни на **-я**: *грівень, друкáрень, ідальень, пісень, стаєнь; крамніць,*

³ Про вживання **Ь** у словах іншомовного походження див. § 139; у прізвищах – § 144, у географічних назвах – § 151.

ма́триць, робітні́ць, також середнього роду II відміни на **-нн(-я), -ц(-е)**: *бажа́нь, зна́нь, кілець, місць, серде́ць і серць*, але: *бур, зір, Мотр* (після **р**);

4) у дієслівних формах дійсного та наказового способу: *буди́ть, будять, ко́сить, ко́сять, ро́бить, ро́блять, хо́дить, хо́дять; будь, будьте, будьмо; лізь, лізьте, лізьмо; кинь, киньте, киньмо; трать, тратьте, тратьмо* (див. ще § 118, ч. 1, прим. 1).

§ 27. Не пишемо Ъ

1. **Ъ** не пишемо:

1) після **р** у кінці складу або слова: *вір, вірте, гірка, гіркий, кобза́р, ліка́р, монасти́р, переви́р, секрета́р, тепе́р, тюрма́, школя́р, Ха́рків*;

2) після **н** перед **ж, ч, ш, щ** і перед суфіксом **-ськ(-ий)**: *кі́нчик, проми́нчик, ме́нший, то́нший, У́маницина; воли́нський, громадя́нський, освітя́нський, селя́нський*.

Примітка. **Ъ** пишемо в буквосполученні **-ньч-**: *бри́ньча́ти, до́ньчин, ня́ньчин, ня́ньчити* та ін., бо буквосполучення **-ньк-** у твірних словах містить **ь**: *бри́нькати, до́нька, ня́нька*;

3) після всіх букв на позначення приголосних, крім **л**, якщо за ними стоять інші букви, що передають м'які або напівпом'якшені приголосні: *Бе́ршадь – бе́ршадський, ві́нця, дзв'я́кнути, кі́нці́вка, ко́ристю, ланцю́жок, При́п'ять – при́п'ятський, ра́дість, різдв'я́ний, сві́т, свя́то, слі́д, смі́х, сні́г, сні́п, сьо́годні, танцюва́ти, цвях, ща́стя*, але: *різьба́р* (і *різьба́р*), *тьмя́ний* і похідні від них: *різьба́рство, тьмя́ність*.

Примітка. Коли **ь** наявний у формі називного відмінка іменника, то його зберігаємо в усіх інших відмінках; коли ж у називному відмінку **ь** немає, то й в інших відмінках його не пишемо: *ку́лька – ку́льці, дівчи́нонька – дівчи́ноньці, письмо́ – (на) письмі́, ре́дька – ре́дьці*, але: *га́лка – га́лці, гі́лка – гі́лці, сторі́нка – сторі́нці, па́смо – (у) па́смi*;

4) після **л** в іменникових суфіксах **-лн(-о), -илн(-о)**: *де́ржално, пу́жално; ціпи́лно* та ін., але в іменниках зі значенням зменшеності **ь** пишемо: *де́ржальце, пу́жальце* та ін.;

5) між двома однаковими буквами, що позначають м'які приголосні: *буття́, воло́ся, галу́ззя, гілля́стий, життя́, ками́ння, лля́ється, прила́ддя, сі́ллю*;

6) після букв **д, н, т** перед суфіксами **-ченк(-о), -чук, -чишин**: *безха́тченко, Па́нченко, Фе́дченко; Ра́дчук, Степа́нчук; Гринчи́шин, Федчи́шин*, але після **л** пишемо **ь**: *Га́льченко, Га́льчук; Миха́льченко, Миха́льчук, Миха́льчи́шин*;

7) після букви **ц** у деяких вигуках (звуконаслідувальних словах): *бац*, *буц*, *гоц*, *клац*, а також у кінці іменників чоловічого роду іншомовного походження: *кварц*, *палац*, *паяц*, *Суєц*, *шприц* (див. ще § 139).

4.2.7. Спрощення в буквосполученнях

§ 28. Спрощення в буквосполученнях -ЖДН-, -ЗДН-, -СТН-, -СТЛ-, -ЗКН-, -СКН-, -СЛН-

1. У буквосполученнях **-ждн-**, **-здн-**, **-стн-**, **-стл-** випадають **д** і **т** на письмі: *тіждень* – *тіжня* – *тижнёвий*, *виїздити* – *виїзний*, *проїзд* – *проїзний*, *вість* – *вісник*, *користь* – *корісний*, *пёрстень* – *пёрсня*, *честь* – *чёрний*, *якість* – *якісний*, *лєстоці* – *улєсливий*, *стеліти* – *слати*, *щастя* – *щаслівий*, але букву **т** зберігаємо в словах: *дев'яностники*, *зап'ястний*, *кістлявий*, *пестлівий*, *хвастлівий*, *хвастнути*, *хворостняк*, *шістна́дцять*.

Примітка. У прикметниках, утворених від іменників іншомовного походження, що закінчуються на **-ст**, букву **т** зберігаємо в буквосполученні **-стн-**: *аванпóст* – *аванпóстний*, *балáст* – *балáстний*, *компóст* – *компóстний*, *контрáст* – *контрáстний*, *форпóст* – *форпóстний*.

2. У буквосполученнях **-зкн-**, **-скн-** перед дієслівним суфіксом **-ну-** випадає **к**: *брíзки* – *брíзнути*, *брязк* – *брязнути*, *блиск* – *бліснути*, *писк* – *піснути*, *плюск* – *пліснути*, *тріск* – *тріснути*, але: *ві́пуск* – *ви́пускний*, *виск* – *ві́скнути*.

3. У буквосполученні **-слн-** випадає **л**: *ма́сло* – *масні́й*, *ми́сль* – *умі́сний*, *навмі́сне*, *ремеслó* – *ремі́сник*.

4.2.8. Подвоєння букв

§ 29. Подвоєння букв як наслідок їх збігу

1. Подвоєння букв на позначення приголосних маємо, якщо збігаються однакові приголосні:

1) префікса й кореня: *беззвучний*, *ві́ддати*, *ві́дділ*, *вві́чливий*, *вві́ч*, *завві́шки*, *зза́ду*, *оббі́ти*, *роззб́роїти*, *розз́ява*.

Примітка. Немає подвоєння букв у таких словах, як *ото́й*, *оту́т*, *ота́к*, *ота́м*, *отепéр*, *отоді́*, а також у слові *оце́й*;

2) кінця першої та початку другої частини складноскорочених слів: *ві́йськкомáт* (військовий комісаріат), *міськкóм* (міський комітет);

3) кореня або основи й суфіксів прикметників чи іменників: *де́нь* – *де́нний*, *зако́н* – *зако́нний*, *кінь* – *кі́нний*, *о́сінь* – *осі́нний*, *тума́н* – *тума́нний*;

баи́танний, віко́нниця, Ві́нниця, годі́нник, письме́нник; **-нн-** зберігаємо також перед суфіксом **-ість** в іменниках і прислівниках, утворених від прикметників із **-нн-**: *зако́нний – зако́нність – зако́нно, тумáнний – тумáнність – тумáнно*.

2. Подвоєння букв на позначення приголосних маємо, якщо збігається буква **с** основи дієслова минулого часу й постфікса **-ся**: *віні́сся, па́сся, розрі́сся, тря́сся*.

3. Подвоєння букв на позначення приголосних маємо також:

1) у наголошених суфіксах **-анн(-ий) / -янн(-ий), -енн(-ий)** прикметників, що вказують на вищу за звичайну міру якості або можливість чи неможливість дії: *неблагáнний, недоторка́нний, нездола́нний, неказáнний, незрівня́нний, височéнний, здоровéнний, нездійснéнний, незлічéнний, непримирéнний, нескінчéнний, силéнний, страши́нний, числéнний*, та в суфіксах похідних від них іменників і прислівників: *неблагáнно, недоторка́нність, нездола́нність, нездола́нно, незрівня́нно, височéнно, незлічéнність, непримирéнно, нескінчéнно, страши́нно, числéнність, числéнно* та ін.;

2) у суфіксах **-енн(-ий), -янн(-ий)** прикметників старослов'янського походження: *благословéнний, блаже́нний, огне́нний, ока́янний, свяще́нний, спасéнний* і в суфіксі прикметника *боже́ственный*, а також у суфіксах похідних від них іменників і прислівників: *блаже́нно, свяще́нник* та ін., *боже́ственно*.

Примітка. Немає подвоєння **н** у дієприкметниках: *ві́вершений, ві́хований, зрóблений, поóраний, ска́заний, спéчений*; у прикметниках на **-ен(-ий)**, співвідносних із відповідними дієприкметниками (що мають інший наголос): *варéний* (пор. дієприкметник *ва́рений*), *печéний* (пор. дієприкметник *пе́чений*), а також у прикметниках віддієприкметникового походження: *довгождáний, жадáний, наві́же́ний, скаже́ний, шалéний*.

Треба розрізняти такі слова, як *здійснéний* ('який може здійснюватися' – прикметник) і *здійснений* ('який здійснився' – дієприкметник), *нездола́нний* ('непереможний') і *нездо́ланий* ('якого не подолали'), *незлічéнний* ('представлений у дуже великій кількості') і *незлі́чений* ('не порахований') та ін.

4. Маємо подвоєння букв у словах *бовва́н, Га́нна, ля́ній, овва́, сса́ти*, а також у похідних від них словах *боввані́ти, Га́ннин, ві́ссати, ссавці́* та ін.

§ 30. Подвоєння букв як наслідок подовження приголосних

1. Приголосні **д, т, з, с, л, н, ж, ш, ц, ч** подовжуються (на письмі їх позначаємо двома буквами), коли вжиті після букви на позначення голосного:

1) перед **я, ю, і, є** в усіх відмінкових формах іменників середнього роду II відміни (крім форми родового відмінка множини): *знаря́ддя, знаря́ддю, (на) знаря́дді...; житт́я, житт́ю, (у) житт́і...; моту́ззя, (у) моту́ззі; коло́сся, коло́ссю, (у) коло́ссі...; гілля́, гілля́ю, (на) гілля́...; знанн́я, знанн́ю, (у) знанн́і...;*

збі́жжя, збі́жжю, (у) збі́жжі...; підда́шшя, підда́шшю, (на) підда́шші...; сторі́ччя, сторі́ччю, (у) сторі́ччі...; а також у похідних від них словах гілля́ – гілля́стий, гілля́чка; житт́я – житт́евий (і житт́ьовий), житт́єпис та ін., але: знань, знарядь, підда́ш, сторі́ч, угідь.

Якщо в родовому відмінку множини іменники середнього роду закінчуються на **-ів**, то подовження зберігаємо: *відкриття́ – відкритті́в, почуття́ – почутті́в;*

2) перед **я, ю, і, е** в усіх відмінкових формах деяких іменників чоловічого, жіночого та спільного роду I відміни (за винятком родового відмінка множини на **-ей**): *суддя́, судді́, суддю́, судді́в та ін.; стаття́, статті́, статте́ю (але в родовому відмінку множини – стате́й); рілля́, ріллі́, ріллі́ю, рілле́ю та ін.; Ілля́, Іллі́, Іллі́ю, Ілле́ю, Ілле та ін.;*

3) перед **ю** в орудному відмінку однини іменників жіночого роду III відміни, якщо в називному відмінку їхня основа має один м'який або шиплячий приголосний: *молодь – молоддю́, мить – миттю́, мазь – маззю́, вісь – віссю́, міць – міццю́, сіль – сілля́, тіль – тільню́, поторож – поторожжю́, ніч – ніччю́, різкіш – різкішшю́.*

Примітка. Якщо основа закінчується на два приголосні, губний або **р**, їх подовження немає: *молодість – молодістю́, пріязнь – пріязню́, повість – повістю́, кров – кров'ю́, матір – матір'ю́, нехворощ – нехворощю́;*

4) перед **я, ю** в прислівниках *зрання́, навмання́, спросоння́, попідвіконню́, попідті́нню;*

5) перед **ю, є** у формах теперішнього часу дієслів *літи, літисся: ллю́, ллеш, ллемо́, ллетé, ллють; ллеться, ллються, а також у похідних від них: вілля́, віділля́, налля́, розілля́; розіллéться, розілля́ються та ін.*

Примітка. Немає подвоєння приголосних в іменниках *кутя́, попадя́, свиня́* і в порядкових числівниках *трéтя, трéте* та ін.

4.2.9. Правопис префіксів

§ 31. Правопис префіксів З-, ІЗ-, ЗІ-, ЗО-, БЕЗ-, ВІД-, МІЖ-, НАД-, ОБ-, ПЕРЕД-, ПІД-, ПОНАД-, РОЗ-, ЧЕРЕЗ-, ПРЕ-, ПРИ-, ПРІ-, АРХІ-, АНТИ-, КВАЗІ-

1. Префікс **з-** перед буквами на позначення глухих приголосних **к, п, т, ф, х** переходить у **с-**: *сказати́, спалахну́ти, стовкту́ти, сфотографува́ти, схилі́ти.*

Перед усіма іншими буквами пишемо **з-** (зрідка **із-**): *зба́вити, звесті́ти, зжиті́ся, ззирну́тися, зсади́ти, зці́пити, зчені́ти, зши́ток; ізжовкнуті́, ізно́в, ізсерéдини.*

Префікс **з-** (**с-**) уживаємо переважно перед коренем, що починається голосним або сполученням приголосного й голосного: *зеконóмити, зігнóрувати, зорієнтувати́ся, зумóвити; здри́бнити, зсу́нути; скла́сти, скрі́пити* та ін.

2. Коли ж корінь слова починають дві букви на позначення приголосних, пишемо префікс **зі-**: *зібга́ти, зігну́ти, зігра́ти, зідра́ти, зізна́тися, зіпсува́ти, зіста́вити, зіткне́ння, зіщу́литися* та ін.

Префікс **зі-** вживаємо також у словах із коренем, перший склад якого становить звукосполучення губний + **й**: *зів'я́лий, зім'я́ти, зіп'я́стися* (і *сп'я́стися*) та ін.

У деяких словах можна паралельно вживати префікси **зі-**, **зо-**: *зігріва́ти* і *зогріва́ти, зімліва́ти* і *зомліва́ти, зіпріва́ти* і *зопріва́ти, зітлі́ти* і *зотлі́ти*.

3. У префіксах **без-**, **від-**, **між-**, **над-**, **об-**, **перед-**, **під-**, **понад-**, **роз-**, **через-** кінцевий дзвінкий приголосний перед наступним глухим приголосним не змінюємо: *безко́рисливий, безкра́йї; відкриття́, ві́дстань; міжконтинента́льний, міжплане́тний; надпóту́жний; обпалі́ти, обтрусі́ти; передплаті́ти, передча́сний; підтрі́мка; понадпláновий; розтягну́ти, рóзчин, розхита́ти; черезплі́чник.*

4. Префікс **пре-** вживаємо в якісних прикметниках і похідних від них прислівниках для вираження найвищого ступеня вияву ознаки: *прега́рний, презавзя́тий, прекра́сний, премудри́й, препогáно, пречудóво*, а також у словах *презірливий, презі́рство* та словах старослов'янського походження *преосвяще́нний, преподóбний, престі́л.*

5. Префікс **при-** пишемо:

1) у дієсловах, що позначають наближення, приєднання, частковість дії, результат дії тощо, а також у похідних від них словах: *прибі́гти, прибо́ркати, прибудува́ти, прива́бити, прикру́тити, пришві́дишити, прибо́рканий, прибудóваний, прива́бливий, прикру́чений, пришві́дження;*

2) в іменниках і прикметниках, що вказують на просторове прилягання: *пригі́рок, при́ярок, прибере́жний, прикордо́бний;*

3) у прикметниках на позначення неповноти ознаки: *приста́ркуватий.*

6. Префікс **прі-** зберігся тільки в словах *прі́звисько, прі́звище, прі́ва.*

7. В іменниках і прикметниках уживаємо префікс **архі-**: *архіважлі́вий, архімі́льйоне́р, архіскла́дний.*

Примітка. У церковних званнях, титулах, назвах санів і чинів можна вживати префікси **архи-** та **архі-**: *архиєре́й* і *архієре́й, архимандрі́т* і *архімандрі́т, архистраті́г* і *архістрати́г* та ін.

8. Голосний **и** у префіксі **анти-** та голосний **і** в префіксі **квазі-** не зазнають змін: *антиалкогольний, антиароматичний, антиаргумент, антиестетичний, антиєвропейський, антиінфляційний, антинауковий, антиурядовий, антиядерний; квазіглобальний, квазіобертання, квазіоптика, квазіплоский, квазіпружність, квазірінок, квазістійкість, квазічастинка.*

4.2.10. Правопис суфіксів

§ 32. Іменникові суфікси **-ИК, -НИК / -ІВНИК, -ЛЬНИК, -ИВ(-О), -АЛЬ, -ЕНЬ, -ЕЦЬ / -ЄЦЬ, -ІСТЬ, -ТЕЛЬ, -К(-А), -ИЦ(-Я), -ИН(-Я), -ЕС(-А), -НН(-Я), -ИНН(-Я), -ЕНН(-Я), -ИНН(-Я), -ЕН(-Я) / -ЄН(-Я), -ЕЧОК / -ЄЧОК, -ЕЧК(-А) / -ЄЧК(-А), -ЕЧК(-О) / -ЄЧК(-О), -ЕНК(-О) / -ЄНК(-О), -ЕНЬК(-О, -А) / -ЄНЬК(-О), -ИСЬК(-О) / -ЇСЬК(-О), -ИЦ(-Е) / -ЇЦ(-Е), -ОВИЧ, -ІВН(-А) / -ЇВН(-А), -ІВК(-А), -ОК, -ИР, -ИСТ, -ИЗМ, -ІР, -ІСТ, -ІЗМ**

1. В українських суфіксах **-ик, -ник / -ів-ник, -льник** пишемо **и**: *братик, вузлик; колядник, лірник, мрійник, настáвник; газівнік, працівнік; верстáльний, регулювáльний, уболівáльний.*

Примітка. Від українського суфікса **-ик** потрібно відрізнити іншомовні суфікси **-ик, -ік (-ік)**, у яких пишемо **и** або **і (ї)** відповідно до правил уживання **и** та **і (ї)** в загальних назвах іншомовного походження: *історик, медик, романтик, фізик*, але: *академік, механік, прозаїк, хімік.*

У суфіксі **-льник** після **л** перед **н** завжди пишемо **ь**: *волочі́льний, масті́льний, полі́льний, постачáльний, уболівáльний.*

2. Суфікс **-ив(-о)** в словах на позначення збірних і речовинних понять пишемо з **и**: *ва́риво, до́бриво, ку́риво, ме́ливо, мере́живо, мі́сиво, моро́зиво, па́ливо, пе́чиво, пряди́во*, але: *ма́рево* (з іншим значенням).

3. В усіх словах із суфіксами **-аль, -ень, -ець / -єць, -ість, -тель** пишемо **ь**: *ковáль, скрипа́ль; ве́летень, у́чень; борéць, італі́єць, мовозна́вець, перемо́жець; зда́тність, сві́жість; вихова́тель, люби́тель.*

4. За допомогою суфіксів **-к(-а), -иц(-я), -ин(-я), -ес(-а)** та ін. від іменників чоловічого роду утворюємо іменники на позначення осіб жіночої статі.

Найуживанішим є суфікс **-к(-а)**, бо він поєднуваний із різними типами основ: *авторка, дизай́нерка, дире́кторка, реда́кторка, співа́чка, студéнтка, фігури́стка* та ін.

Суфікс **-иц(-я)** приєднуємо до основ на **-ник**: *верста́льниця, набі́рниця, пора́дниця* та **-ень**: *уче́ниця.*

Суфікс **-ин(-я)** сполучаємо з основами на **-ець**: *кравчи́ня, плавчи́ня, продавчи́ня* та приголосний: *бойки́ня, майстри́ня, лемки́ня.*

Суфікс **-ес(-а)** рідковживаний в українській мові: *патронéса, поетéса*.

5. Суфікси **-нн(-я)**, **-інн(-я)**, **-енн(-я)** пишемо з буквами **-нн-**.

Суфікс **-нн(-я)** мають віддієслівні іменники середнього роду, утворені від дієслів із голосним основи **-а-** (**-я-**): *гукáти – гукáння, гуля́ти – гуля́ння, зроста́ти – зроста́ння, сприя́ти – сприя́ння*.

Суфікс **-інн(-я)** вживаємо в іменниках середнього роду, утворених від дієслів із голосними основи **-и-**, **-і-**: *бурі́ти – бурі́ння, горі́ти – горі́ння, носі́ти – носі́ння, ході́ти – ході́ння, шаруді́ти – шаруді́ння*.

Суфікс **-енн(-я)** мають віддієслівні іменники середнього роду, у яких наголос падає на корінь: *звэ́рнення, напру́ження, підне́сення, удоскона́лення*.

6. Суфікс **-инн(-я)** вживаємо в іменниках середнього роду, що називають збірні поняття: *бобові́ння, гарбузі́ння, картоплі́ння, павуті́ння*.

7. Суфікс **-ен(-я) / -єн(-я)** вживаємо в іменниках середнього роду, що називають малих істот: *вовченя́, гусеня́, совеня́, чаєня́*.

8. У суфіксах зі зменшено-пестливим значенням **-ечок / -єчок, -ечк(-а) / -єчк(-а), -ечк(-о) / -єчк(-о)** пишемо **е (є)**: *верше́чок, міше́чок; крає́чок; діже́чка, річечка; копі́єчка, Марі́єчка; віко́нечко, словéчко; я́єчко*.

Ці суфікси потрібно відрізнити від суфіксів **-ичок, -ичк(-а)** в словах на зразок *но́жичок, траві́чка*.

9. Правопис суфіксів **-єнк(-о) / -єнч(-о), -єньк(-о, -а) / -єнчк(-о) / -єнчк(-о)** вживаємо здебільшого в іменниках, що позначають прізвища: *Ада́менко, Кра́вченко; Мусі́єнко, Олексі́єнко*, зрідка – у загальних назвах: *безха́тченко, ковалéнко*; суфікс **-єньк(-о, -а) / -єнчк(-о)** – для утворення пестливих назв: *ба́тенько, коничéнько, серде́нько, ніженя́, топо́ленька; за́єнько*.

10. За допомогою суфіксів **-иськ(-о) / -їськ(-о), -ищ(-е) / -їщ(-е)** утворені слова з емоційно-негативним забарвленням від іменників усіх родів, причому після букви на позначення приголосного пишемо **и**, а на позначення голосного – **ї**: *дівчи́сько, хлопчи́сько; гно́їсько; во́гнище; побóїще*.

11. Суфікс **-ович** уживаємо для утворення чоловічих імен по батькові: *Ві́кторович, Васи́льович, Іва́нович, Микі́тович, Олексі́йович, Петро́вич, Ю́рійович*.

Примітка. Від особових імен *Ігор, Ла́зар*, які належать до іменників м'якої групи на **-р**, утворюємо чоловічі імена по батькові *Ігорьович, Ла́зарьович*.

12. Суфікс **-івн(-а) / -ївн(-а)** вживаємо для утворення жіночих імен по батьковій від особових імен на приголосній і на **-й**: *Борісівна, Васілівна, Ігорівна; Валеріївна, Гордіївна, Сергіївна, Юріївна.*

Від таких імен, як *Григорій, Ілля, Кузьма, Лука, Микола, Сава, Хома, Яків*, відповідні імена по батьковій будуть: *Григорович, Григорівна; Ілліч, Іллівна; Кузьмович (і Кузьміч), Кузьмівна; Лукіч, Луківна; Миколайович (і Миколович), Миколаївна (і Миколівна); Савович (і Савич), Савівна; Хомович (і Хоміч), Хомівна; Якович, Яківна.*

Примітка. В основі особового імені чергується **і** з **о** в імені по батьковій: *Антін – Антінович, Антінівна; Федір – Федорович, Федорівна.*

13. В іменниках жіночого роду, утворених від іменників та інших частин мови, уживаємо суфікс **-івк(-а)**: *долівка, ножівка, полівка, спиртівка, шалівка, шихтівка.*

14. В іменниках чоловічого роду після приголосних уживаємо суфікс **-ок**, голосний **о** якого в непрямих відмінках випадає: *вершók, гайók, кийók, кілók, лужók, стручók.*

Після букв на позначення м'яких приголосних перед суфіксом **-ок** пишемо **ь**: *деньók, пеньók.*

15. **И** пишемо в іншомовних суфіксах **-ир, -ист, -изм**, ужитих після **д, т, з, с, ц, ж, ч, ш, р**: *бригадір, касір, командір; бандурист, пейзажіст, хоріст; класицизм, романтизм, педантизм, тероризм.*

І пишемо після інших приголосних у суфіксах **-ір, -іст, -ізм**: *банкір, пломбір; ідеаліст, піаніст, романіст; модернізм, реалізм*, а також у словах, утворених від українських коренів: *боротьбіст, побутовізм, речовізм* та ін.

Після голосних у суфіксах **-ір, -іст, -ізм** пишемо **ї**: *конвоїр, ліцеїст, героїзм.*

§ 33. Прикметникові та дієприкметникові суфікси -Н(-ИЙ, -ІЙ), -ИЧН(-ИЙ), -ІЧН(-ИЙ) / -ІЧН(-ИЙ), -ИН, -ІН, -ИН(-ИЙ), -ІН(-ИЙ), -ИСТ(-ИЙ), -ІСТ(-ИЙ), -ЕВ(-ИЙ) / -ЄВ(-ИЙ), -ОВ(-ИЙ), -УВАТ(-ИЙ) / -ЮВАТ(-ИЙ), -ОВАТ(-ИЙ), -ОВИТ(-ИЙ)

1. За допомогою суфікса **-н(-ий)** від іменникових і дієслівних основ утворено основний склад якісних і відносних прикметників: *влучний, дружний (спів), західний, згубний, мільйонний, напускний, народний, принадний, природний, холодний.*

Суфікс **-н(-ий)** – один з основних прикметникових суфіксів, приєднаний до основ іншомовних іменників на **-ія**: *гармонійний, емоційний, категорійний, коаліційний, традиційний, пропорційний* та ін.

Суфікс **-н(-ий)** уживаємо в небагатьох прикметниках (переважно відносних): *братній, всесвітній, городній, давній, житній, задній, крайній,*

літній, майбутній, матері́й, незабу́тній, осві́тній, пі́зній, ра́нній, самобу́тній, субо́тній, ха́тній та ін.

Суфікс **-н(-ий)** – типовий для всіх прикметників відприслівникового й відіменникового походження, що мають перед цим суфіксом **ж, ш**: *блі́жній, вчора́шній, давні́шній, дома́шній, дорóжній, дру́жній* (потиск руки), *зóвнішній, коли́шній, му́жній, поздо́вжній, порóжній, прийдéшній, ра́нішній, сінéшній, спра́вжній, сього́днішній, тутéшній, худо́жній*, але: *поту́жний*.

2. Після букв **д, т, з, с, ц, ж, ч, ш, р** у прикметниках, утворених від основ іншомовного походження, пишемо похідний суфікс **-ичн(-ий)**: *демократі́чний, історі́чний, ортопеді́чний, синтаксі́чний*, після інших приголосних – **-ічн(-ий)**: *академі́чний, анархі́чний, археологі́чний, географі́чний, ідилі́чний, симфоні́чний*, після голосних – **-їчн(-ий)**: *прозаї́чний*.

3. У присвійних прикметниках, утворених від іменників I відміни, після букв на позначення приголосних (крім **й**) пишемо суфікс **-ин**: *ба́ба – ба́бин, Га́нна – Га́ннин, Ка́тря – Ка́трин, ма́ма – ма́мин, Мару́ся – Мару́син, свекру́ха – свекру́шин, ті́тка – ті́тчин*, а після голосних – **-їн**: *Зо́я – Зо́їн, Марі́я – Марі́йн, Соломі́я – Соломі́йн, Софі́я – Софі́йн*.

4. У прикметниках зі значенням присвійності, утворених від назв тварин, після букв на позначення приголосних (крім **й**) пишемо суфікс **-ин(-ий)**: *бджолі́ний, голубі́ний, горобі́ний, качі́ний, орлі́ний*, а після букв, що передають голосний, та апострофа – **-їн(-ий)**: *змі́їний; солов'ї́ний*.

5. Прикметникові суфікси **-ист(-ий), -їст(-ий)** вказують на інтенсивний вияв ознаки. Суфікс **-ист(-ий)** пишемо після букв, що позначають приголосні: *барві́стий, голосі́стий, іскрі́стий, пері́стий* (але *пері́стий* – ‘рябий’), *промені́стий*, а суфікс **-їст(-ий)** – після букв на позначення голосних: *вибо́їстий, гно́їстий, олі́їстий, тро́їстий*.

6. Суфікс **-ев(-ий)** уживаємо в прикметниках, що мають перед цим суфіксом букву на позначення м'якого або шиплячого приголосного і в яких наголос падає переважно на основу слова: *березне́вий, груше́вий, овоче́вий, сітце́вий*.

Якщо перед суфіксом **-ев(-ий)** стоять букви на позначення приголосних **н, т** та **й**, тоді пишемо **-єв(-ий)**: *значенне́вий, мисленне́вий; життє́вий, поняттє́вий, суттє́вий; алюмініє́вий, діє́вий, каліє́вий*.

7. Суфікс **-ов(-ий)** незалежно від наголосу вживаємо в прикметниках, що мають перед цим суфіксом букву, яка передає твердий приголосний: *вітрові́й, казко́вий, кварцо́вий, палацо́вий, святко́вий, службо́вий*.

Суфікс **-ов(-ий)** пишемо в прикметниках, що мають перед ним букви на позначення шиплячих (**ж, ч, ш**), м'яких приголосних або **й**, причому наголос

у них падає на закінчення: *біржовій, речовій, грошовій, дощовій; нульовій, стильовій; бойовій, гайовій, крайовій.*

За цими правилами пишемо суфікси **-ов-**, **-ев-** (**-єв-**) у присвійних прикметниках жіночого і середнього роду:

1) суфікс **-ов-** уживаємо в присвійних прикметниках, утворених від іменників II відміни чоловічого роду твердої групи: *батько – батькова, батькове; майстер – майстрова, майстрове; Петро – Петрова, Петрове; сусід – сусідова, сусідове; Шевченко – Шевченкова, Шевченкове;*

2) суфікс **-ев-** (після букви на позначення голосного – **-єв-**) уживаємо в присвійних прикметниках, утворених від іменників II відміни чоловічого роду м'якої та мішаної груп: *Андрій – Андрієва, Андрієве; Ігор – Ігорева, Ігорева; кобзар – кобзарєва, кобзарєве; пісняр – піснярєва, піснярєве; скрипаль – скрипалєва, скрипалєве; сторож – сторожева, сторожеве; товариш – товаришева, товаришеве.*

Голосні **о**, **е** суфіксів **-ов-**, **-ев-** (**-єв-**) чергуються з **і** в закритому складі: *Василєва – Василів, майстрова – майстрів, Олексієва – Олексіїв.*

8. Суфікс **-уват-(-ий)**, а після букв на позначення м'яких приголосних – **-юват-(-ий)**, уживаємо в прикметниках для вираження неповного ступеня вияву ознаки: *білуватий, горбуватий, круглуватий, темнуватий; синюватий*, а також властивості, подібності, схильності до чогось: *дуплуватий, злодійкуватий, остюкуватий, піскуватий.*

9. Суфікс **-оват-(-ий)** із наголошеним **о** маємо в небагатьох прикметниках: *плискóватий, стовбóватий.*

10. Суфікс **-овит-(-ий)** уживаємо в прикметниках для передання високого ступеня вияву ознаки: *гордові́тий, грошові́тий, таланові́тий.*

§ 34. Дієслівні суфікси **-УВА-** (**-ЮВА-**), **-ОВА-** (**-ЬОВА-**), **-ОВУВА-** (**-ЬОВУВА-**), **-ІР-**, **-ІР-**

1. У багатьох дієсловах української мови пишемо суфікс **-ува-** (**-юва-**): *будувати, керувати, міркувати, гостювати, лікарювати, учителювати.*

У віддієслівних іменниках і дієприкметниках пишемо **-ува-** (**-юва-**) тоді, коли на перший голосний цього суфікса не падає наголос: *вигру́чувати – вигру́чування, вигру́чуваний; очі́кувати – очі́кування, очі́куваний; підсі́нювати – підсі́нювання, підсі́нюваний.*

Якщо в дієприкметникові й зрідка у віддієслівному іменникові наголос падає на перший голосний дієслівного суфікса, то пишемо **-ова-** (**-ьова-**): *друко́ваний, ма́льований, підпорядко́ваний, ри́штований, ри́штвання* (предметне значення), *упако́ваний, упако́вання* (предметне значення).

2. Суфікс **-овува-** (**-ьовува-**) вживаємо в дієсловах і похідних від них іменниках та дієприкметниках, якщо перший голосний його наголошений:

завойбувати – *завойбування, завойбуваний*; *перемальбувати* – *перемальбування, перемальбуваний*; *скупбувати* – *скупбування, скупбуваний*.

3. Дієслова іншомовного походження, що мають у мові-джерелі буквосполучення **-ir-**, утрачають його в похідних від них формах: *дотувати* – *дотобаний, дотування*; *загитувати* – *загітований*; *закомпостувати* – *закомпостований*; *зареєструвати* – *зареєстрований*; *конструювати* – *конструйований, конструювання*; *лобіювати* – *лобійований, лобіювання*; *поінформувати* – *поінформований*.

Лише в деяких дієсловах для усунення небажаної омонімії зберігаємо **-ir-**, а після **д, т, з, с, ц, ж, ч, ш, р** – **-ир-**, що поєднуються з дієслівним суфіксом **-ува-**: *буксірувати* (бо є *буксувати*), *парірувати* (бо є *парувати*), *репетірувати* (бо є *репетувати*).

Суфікси **-ірува-, -ирува-** пишемо в поодиноких дієсловах: *драгірувати, котірувати, лавірувати, марширувати, пікірувати*.

4.2.11. Правопис слів разом, із дефісом, окремо

§ 35. Загальні правила правопису складних слів

1. Складні слова можна утворювати з двох і більше основ (слів) за допомогою сполучних голосних звуків і без них.

2. Коли перша частина складного слова – основа прикметника твердої групи, тоді вживаємо сполучний звук **о**: *важкоатлét, гірничопромисло́вий, чорно́зем, яснозо́рий*.

Якщо перша частина складного слова – основа прикметника м'якої групи, тоді перед **о** пишемо **ь**: *верхньо́лу́жицький, давньо́ру́ський, задньо́язи́ковий, нижньо́гі́рський, передньо́боко́вий, ранньо́сти́глий, середньо́ві́ччя, середньо́добо́вий, синьо́бкий*.

3. Коли перша частина складного слова – основа іменника, числівника або займенника, тоді сполучним звуком буває:

1) **о** після твердого приголосного, зокрема й шиплячого: *водоза́бір, Водохре́стя, грушопо́дібний, дощомі́р, душогу́б, кашова́р, країнозна́вство, одноде́нний, рибокомбіна́т, самовихова́ння, самовчи́тель, сирова́р, торфорі́з, цементово́з*;

2) **о** в числівниковій основі **дво-** перед наступним приголосним, голосним та **й** у прикметниках та іменниках: *дво́вімірний, двоелектро́дний, двоєди́ний, двоосьо́вий, дво́ярусний, двобі́й, дво́голо́сся, двоєбо́рство*;

3) **е** після м'якого приголосного (неподовженого), яким закінчується основа іменника м'якої групи: *бурелом, землемір, землетрус, киснетерапія, краплеподібний, працездатний, скелелаз*, а в деяких словах – і після шиплячого: *дружелюбний, овочесховище*, але традиційно: *конів'язь, коногін, костогриз, костоправ, повітродув, повітрозабірник, свиноматка, свинопас*;

4) **е** після **й**, яким закінчується основа іменника м'якої групи, та після м'якого подовженого приголосного першої частини графічно передаємо буквою **є**: *боєздатність, життєздатний, життєпис, краєзнавство, націєтворення, сміттєзбиральний, хімієтерапія*.

4. Роль сполучного звука в складних словах виконують також:

1) останній голосний першого невідмінюваного іменника чи першої незмінної основи іншомовного походження, переважно **о**, **а**: *автовокзал, відеозапис, дискотек, Європарламент, Євросоюз, кінофільм, наночастинки, радіокомітет, стереоапаратура; медіалінгвістика, медіастилістика*;

2) голосний, яким закінчується перше слово:

а) **и**: *всюдихід, двадцятирічний, триатомний, трикілометровий, триніжок, триоксид, чотирибальний, чотирикутник, чотириосьовий, семиденний*;

б) **е**: *морепродукти, сонцестояння*;

в) **а** (графічно **а і я**): *кількаповерховий, кількаразовий, півтораметровий, сорокарічний; сім'ядоля, сім'япровід*;

г) **о**: *дев'яносторічний, стометровий, сторіччя*;

г) **у** (графічно **ю**): *двоюрідний, троюрідний*.

5. Складні слова утворюємо без сполучного голосного, якщо:

1) перша основа закінчується на приголосний: *Болград, Вішгород, Міргород, крайнебо, південь, хлорбензол, хлорвініл*; на **-ох**, що є закінченням родового відмінка числівників **два, три, чотири** в порядкових числівниках і співвідносних із ними іменниках: *двохсотий, трьохтисячний, чотирьохмільйонний, чотирьохмільярдний; двохсотріччя, трьохсотріччя, чотирьохсотріччя*;

2) першу основу скорочено до приголосного: *артполк, будмайданчик, драмтеатр, завкафедри, літстудія, медзаклад, міськрада, педуніверситет*.

6. Разом пишемо:

1) складноскорочені слова (мішані та складові аббревіатури) й похідні від них: *адмінресурс, адмінреформа, академвідпустка, багатвечір, бухоблік*,

власко́р, виконро́б, держмі́то, держустанова́, елітжитло́, епідемситуа́ція, інвалю́та, інофі́рма, інвестпроє́кт, інтербрига́да, інформповідомлення́, інформце́нтр, Кабмі́н, Київзеленбу́д, ко́мбат (комба́тівський), лісго́сп, медперсона́л, му́льтифі́льм, на́рдєп, Нацба́нк, о́щадкні́жка, профспі́лка (профспі́лковий), Святвече́р, со́цзабезпече́ння, со́цстра́х (со́цстра́хівський), спе́цві́пуск, спе́цзавда́ння, спортма́йданчик, фармпрепа́рат, штрихко́д;

2) слова з першими часто вживаними іншомовними частинами на голосний і приголосний: **абро-**, **авіа-**, **авто-** ('само', 'автоматичний'), **агро-**, **аеро-**, **аква-**, **алко-**, **арт-**, **астро-**, **аудіо-**, **біо-**, **боди-**, **боді-** (перед голосним), **веб-**, **геліо-**, **гео-**, **гідро-**, **дендро-**, **екзо-**, **еко-**, **економ-**, **етно-**, **євро-**, **зоо-**, **-ізо-**, **кібер-**, **медіа-**, **мета-**, **метео-**, **моно-**, **мото-**, **нарко-**, **нео-**, **онко-**, **палео-**, **пан-**, **пара-**, **поп-**, **прес-**, **псевдо-**, **смарт-**, **соціо-**, **теле-**, **фіто-**, **фолк-** (фольк-), **фоно-** та ін.: *аброморфе́ма; авіаре́йс; автовідо́відач; агробі́знес; аероме́тод; аква́техні́ка; алко́тєст; артрі́нок; астроко́ре́кція; аудіоальбо́м; біоці́кл; боді́арт, бодібі́лдинг; вебсторі́нка; геліоце́нтр; геополі́тика; гідропа́рк; дендропа́рк; екопроду́кти; економкля́с; етногу́рт; єврозо́на; євроремо́нт; зооса́д; кібермаши́на; медіагра́мотність; мета́мова; метеоста́нція; моновіста́ва; мотоко́рс; наркобі́знес; неомодерні́ст; онколіка́рня; панамерика́нський; паранау́ка, паранорма́льний; попгу́рт, попму́зика; пресконфе́ренція; псевдогромадя́нський, псевдонау́ка; смартгоди́нник, смартка́рта; соціосфе́ра; телехро́ніка; фітотерапі́я; фолкгу́рт, фолькму́зика; фоноза́пис, так само з питомими українськими частинами **іно-** (іншо-, інако-), **лже-**: *інові́рець, ішові́рець, іношоду́мець, інакоду́мець; лжепроро́к, лжесві́док.**

Примітка. Якщо іншомовні частини приєднані до власної назви або абrevіатури, то між ними ставимо дефіс: *пан-Євро́па, псевдо-Фа́уст; веб-API, псевдо-ФОП;*

3) слова з першою іншомовною частиною, що визначає кількісний вияв чого-небудь (вищий від звичайного, дуже високий, слабкий, швидкий та ін.): **архі-**, **архи-**, **бліц-**, **гіпер-**, **екстра-**, **макро-**, **максі-**, **міді-**, **мікро-**, **міні-**, **мульти-**, **нано-**, **полі-**, **прем'єр-**, **преміум-**, **супер-**, **топ-**, **ультра-**, **флеш-**: *архіскладні́й, архішахра́й; архи́дияко́н; бли́цнові́ни, бли́цопі́тування; гіперзвук, гіперма́ркет; екстра́кля́с; макроеконóміка, макромо́лекула; максіодя́г; мідіодя́г; мікрооргані́зми, мікрохві́лі, мікроча́стинка; мініблòк, мініді́ск, мінікомп'ю́тер; му́льтимільйоне́р; нанокомп'ю́тер, наноча́стинки; полімотива́ція, поліцу́кріди; прем'єрлі́га; преміумкля́с; суперма́ркет, супермо́дель, супермо́дний; топме́неджер, топмо́дель; ультразвук, ультрамо́дний; флешінтерв'ю.*

Примітка 1. У частинах **максі-**, **міді-** кінцевий **і** перед приголосним наступного слова не переходить в **и**: *максімо́да, максісу́кня, мідімо́да, мідіспідні́ця.*

Примітка 2. Частину **топ-** із числівниками не поєднуємо.

Примітка 3. Якщо такі іншомовні частини приєднані до власної назви або абrevіатури, то їх пишемо з дефісом: *супер-Шмі́дт, мікро-ЕОМ, міні-ПК, флеш-BIOS;*

4) слова з першою іншомовною частиною **анти-, віце-, екс-, контр-, лейб-, обер-, штабс-, унтер-**: *антивірус; віцеконсул, віцепрем'єр; ексміністр, експрезидент, експрем'єр-міністр, ексчемпіонка; контрадмірал, контрудар; лейбгвардієць, лейбмédик; оберлейтенант, обермайстер, оберофіцер, оберпрокурор; штабскапітан; унтерофіцер.*

Примітка 1. Із власними назвами та абрeвіатурами частини **анти-, екс-** пишемо з дефісом: *«Анти-Дюринг»; екс-Югославія; анти-АВН, екс-НДР.*

Примітка 2. У частині **анти-** кінцевий **и** перед голосним наступного слова не переходить в **і**: *антиелектрон, антиімперіалістичний, антиінфекційний, антиінфляційний, антиісторичний, антиокислювач, антиурядовий* (див. § 31, ч. 8);

5) слова, першою частиною яких є кількісний числівник, записаний словом: *двадцятип'ятиповерховий, двобічний, двоокий, півтораметровий, п'ятсотдвадцятип'ятиріччя, сімдесятиріччя, сімсотсорокаріччя, сорокарічний, сторіччя, тривідсотковий, трикутник, триярусний, чотириактний, чотиримісячний.*

7. З дефісом пишемо:

1) слова, утворені повторенням того самого дієслова, що виражають інтенсивну дію: *писав-писав, робів-робів, ходів-ходів*, або прикметника чи прислівника, що передають високий ступінь вияву ознаки: *білий-білий, багато-багато, далеко-далеко, легенький-легенький, ледве-ледве, синьо-синьо, тихо-тихо*;

2) слова, утворені внаслідок поєднання:

а) слів-синонімів: *гідко-брідко, зроду-віку, тишком-нішком, часто-густо*;

б) слів-антонімів: *більш-мєни, відимо-невідимо, купівля-прóдаж*;

в) близьких за значенням слів, що передають єдине поняття: *батько-мати* ('батьки'), *хліб-сіть* ('їжа');

г) слів із тим самим коренем, але з різними закінченнями, префіксами чи суфіксами: *великий-превеликий, з давніх-давєн, з діда-прадіда, мало-помалу, повік-віки, радіий-радісінський, сила-силєнна, тихий-тихєсєнський.*

Примітка. Два однакові іменники або числівники, один з яких має форму називного відмінка, а другий – орудного, пишемо окремо: *кінєць кінцєм, однім одна, честь чєстю, чин чїном*;

3) слова, що позначають приблизність: *день-другий, годїна-дві, не сьогодні-завтра, три-чотїри.*

Примітка. Поєднання слів зі значенням приблизності або певних числових меж можуть складатися також і з двох числівників, позначених цифрами, між якими ставимо тире: *3–4 дні, учні 8–10 класів*;

4) вигуки і звуконаслідування, утворені повторенням того самого звукосполучення: *ій-бо́гу, ій-пра́во; гей-ге́й, ге-ге-ге́, дзень-дзелéнь, кру-кру́, ку-ку́, курлі-курлі́, ого-го-го́, ой-ой-о́й, ох-хо-хо́, тук-ту́к, тьох-тьо́х;*

5) скорочення з належними до них цифрами: *Ан-124, Ан-225, БУ-1, ДС-3, ЖЕК-9, Зеленбу́д-4;*

6) числівниково-буквені найменування класів, будинків, корпусів, поштових відділень та ін.: *7-А клас, 10-В клас; буди́нок № 28-Г; ко́рпус 3-А; Ки́їв-1;*

7) буквені нарощення на цифри: *90-ті роки́ ХХ ст., 40-ві роки́ ХХ ст.; 2-й ряд, 2-га програ́ма, 2-ге повідо́млення; 7-й ряд, 7-ма виста́ва, 7-ме завда́ння; 3-й рядо́к, 3-тя осóба, 3-тє завда́ння; 1-й абза́ц, 1-ша осóба, 1-ше зве́рнення; 1,5%-й прибу́ток, 1,5%-ва компенса́ція, 1,5%-ве підви́щення;*

8) ініціальну аббревіатуру, написану великими або малими буквами кирилиці чи латиниці, з будь-яким словом: *ВІЛ-інфе́кція, ВІП-за́ла, ДНК-ана́ліз, ДНК-експерті́за, е-декларува́ння, е-деклара́ція; пін-код, PIN-код, смс-повідо́млення, sms-повідо́млення;*

9) дві ініціальні аббревіатури, написані великими буквами: *ВІЛ-СНІД;*

10) слова-терміни, до складу яких входить буква алфавіту: *П-поді́бний, Т-поді́бний;*

11) деякі слова за традицією: *карт-бла́ни, ста́тус-кво* та ін.

§ 36. Складні іменники

1. Разом пишемо:

1) складні іменники, у яких поєднані за допомогою сполучного голосного дві основи, друга з яких – віддієслівного походження: *води́пій, водола́з, газогі́н, глибино́мір, глинокóп, дровору́б, лісопла́в, ляльковóд, металорі́з, м'ясоі́д, самохі́д, сінокі́с, солевáр, стрічкорі́з, тепловóз, трубокла́д, хлібодáр, хліборі́з;*

2) складні іменники, утворені поєднанням прикметникової та іменникової основ за допомогою сполучного голосного: *білокрíвці, високогі́р'я, густолі́сся, дрібно́ліс, жовто́цвіт, синьо́цвіт, червононі́жка, червонопі́рка, чорно́зем, чорно́ліс, чорно́слив;*

3) складні іменники, утворені за допомогою сполучного голосного з двох іменникових основ: *вербо́ліз, газобало́н, глинопісо́к, лісосте́п,*

людинодэнь, льонолавсáн, металоплáст, носорі́г, сталєбетóн, тóннокілоméтр, торфогні́й, шлакоблóк;

4) іменники, першою частиною яких є незмінна основа іншомовного походження на **о, а**, що виконують роль сполучних голосних: *автомагістрáль, агрокульту́ра, відеофі́льм, велопробі́г, дискому́зика, єврорі́нок, кіноза́л, нанодіагно́стика, радіокомітéт, стереоекран, фотоспра́ва; медіахол́динг;*

5) складні іменники, утворені з дієслова у формі другої особи однини наказового способу, закінчення якого є сполучним голосним, та іменника: *горі́цвіт, зірві́голова, перекоті́поле, пройди́світ; Коли́вушко*, а також утворені з дієслова у формі наказового способу з нульовим закінченням, та іменника: *Непій́пиво, Непій́вода, Перебій́їніс, Убій́вовк* (прізвища).

6) складні іменники, утворені з кількісного числівника у формі родового відмінка (для числівників **дев'яносто, сто** – називного), іменникової основи та суфікса: *дванадцятитóнка, двохсотрі́ччя, дев'яностоп'ятирі́ччя, дев'яносторі́ччя, стоп'ятдесятирі́ччя, сторі́ччя, трьохсотп'ятдесятирі́ччя, шестидéнка.*

Примітка. Якщо кількісний числівник записаний цифрами, то його приєднуємо до другої частини за допомогою дефіса: *750-рі́ччя, 1030-лі́ття;*

7) складні іменники з першою частиною **напів-, полу-**: *напівавтомáт, напівімла́, напівку́щ, напівлюді́на, напівма́впа, напівпітьма́, напівпра́вда, напівфабрика́т; полудрабок, полукі́пок, полумисок.*

Примітка. Невідмінюваний числівник **пів** зі значенням 'половина' з наступним іменником – загальною або власною назвою у формі родового відмінка однини – пишемо окремо: *пів а́ркуша, пів ві́дрá, пів годі́ни, пів лі́тра, пів мі́ста, пів огі́рка, пів о́строва, пів я́блука, пів я́ми, пів я́щика; пів Євро́пи, пів Ки́єва, пів Украї́ни.*

Якщо **пів** з наступним іменником у формі називного відмінка становить єдине поняття та не виражає значення половини, то їх пишемо разом: *півáркуш, півде́нь, півза́хист, півко́ло, півку́ля, півлі́тра* (розм. 'пляшка горілки місткістю 0,5 літра'), *півмі́сяць, півоберт, півова́л, піво́стрів;*

8) складні іменники, утворені з трьох і більше основ: *автомотогурто́к, радіоспектрогеліогра́фія, світловолодікува́ння, термогідродина́міка.*

2. З дефісом пишемо:

1) складні іменники, утворені з двох самостійних іменників без сполучного голосного. У них відмінюємо або обидва іменники, або тільки другий:

а) обидва іменники відмінюємо, якщо вони позначають:

– спеціальність, професію, наукові звання: *гінеко́лог-ендокринóлог, лі́кар-екóлог, магніто́лог-астроно́м, худо́жниця-карикату́ристка, член-кореспондéнт;*

– протилежні за змістом поняття: *купівля-продаж, розтяг-стиск*;

– казкових персонажів: *Зайчик-Побігáйчик, Лисічка-Сестрічка, Цап-Відбува́йло*;

– рослини: *брат-і-сестра́*;

б) другий іменник складного слова відмінюємо, якщо перший іменник:

– визначає певну прикмету, особливість предмета, особи, явища, названих другим іменником: *бізнес-план, бізнес-проєкт, блок-система, буй-тур, дízель-мотор, до́пінг-контрòль, дур-зілля, жар-птиця, інтерне́т-видання, інтерне́т-пóслуга, ко́зир-дівка, компáкт-диск, крéкінг-процéс, піар-а́кція, піар-кампáнія, розрив-трава́, фан-клуб, фітнес-клуб, чар-зілля*;

– є назвою букви грецького алфавіту: *а́льфа-про́мені, а́льфа-ро́знад, а́льфа-часті́нка, бе́та-про́мені, бе́та-ро́знад, бе́та-часті́нка, де́льта-промі́ння, де́льта-фу́нкція, де́льта-часті́нка*;

– разом із другим іменником становить єдине найменування військового звання, державної посади: *генерáл-лейтенáнт, генерáл-майóр, прем'єр-міні́стр*; складної одиниці вимірювання: *кілова́т-годи́на, мегавáт-годи́на*; узвичаєних музичних понять: *до-діе́з, мі-бемóль, сі-бемóль, соль-діе́з* та ін.; проміжних сторін світу: *норд-вéст, норд-óст*; деяких рослин: *ма́ти-й-ма́чуха, сон-трава́*;

– є невідмінюваним іменником іншомовного походження: *карао́ке-бар, сүші-бар*;

2) складні іменники, утворені з двох самостійних слів за допомогою сполучного голосного **о**: *А́встро-Угóрици́на, монго́ло-татáри, у́гро-фі́ни*;

3) виокремлений елемент (елементи) із двох або більше складних слів зі спільною другою частиною: *а́удіо- та відеопроду́кція, ку́лько- й роликопідши́пники, на́ціє- і державотві́рні процéси, ра́діо- й телеапарату́ра, теле-, радіо-, аудіо- і відеопроду́кція, те́пло- й гідроелектростáнції*.

§ 37. Прикладка⁴

1. Між прикладкою та означуваним іменником ставимо дефіс або пишемо їх окремо, що залежить від їхнього значення та послідовності розташування.

⁴ Про вживання розділових знаків із поширеними прикладками див. § 161, ч. 1, п. 6, пп. «б».

2. Дефіс ставимо:

1) якщо означальний (прикладковий) іменник ужито після означуваного іменника: *вовк-жадню́га, дівчина-розумни́ця, земля-ма́ти, коза́к-характе́рник, краї́на-інве́стор, краї́на-кредито́р, мо́ва-джерело́, мо́ва-посере́дниця, о́чі-намисті́нки, боєць-патріо́т, хлопчик-мізі́нчик, Украї́на-не́нька;*

2) якщо означальним іменником є родова назва, ужита після іменника – видової назви: *Дніпро́-ріка́, звіробі́й-трава́, Йо́рдан-рі́чка, Сапу́н-гора́;*

3) якщо означуваний і означальний іменники можуть мінятися місцями, але означальну роль виконує другий іменник: *дівчина-грузи́нка і грузи́нка-дівчина, учи́тель-фізик і фізик-учи́тель, худо́жник-пейзажи́ст і пейзажи́ст-худо́жник;*

4) якщо означальний іменник входить до складу терміна, де він утратив своє значення, унаслідок чого утворився складний іменник без сполучного звука: *гриб-парази́т, жук-коро́їд, за́єць-біля́к, за́єць-руса́к, льон-довгуне́ць, льон-кучеря́вець, льон-сире́ць.*

3. Дефіс не ставимо:

1) якщо означальний іменник ужито перед означуваним іменником: *не́нька Украї́на;*

2) якщо означальний іменник є видовою назвою до першого іменника – родової назви: *гора́ Сапу́н, держа́ва Украї́на, мі́сто Ки́їв, ріка́ Дніпро́, село́ Мо́ринці, трава́ звіробі́й.*

§ 38. Складні числівники

1. Разом пишемо:

1) складні кількісні числівники: *одина́дцять, півтора́, п'ятдеся́т, триста́ (трьохсо́т, трьомста́м, трьомаста́ми, (на) трьохста́х);*

2) складні порядкові числівники, останнім компонентом яких є **-сотий, -тисячний, -мільйонний, -мільярдний**: *дев'ятисо́тий, трьохсо́тий; двохті́сячний, десяти́тисячний, п'ятсоттридцяти́тисячний; чотирьохмі́льйо́нний, п'ятдесяти́мільйо́нний, шістдесяти́ятимі́льйо́нний; семимі́льярдо́ний, трьохмі́льярдо́ний.*

Примітка 1. Складені кількісні та порядкові числівники пишемо окремо: *ті́сяча п'ятсо́т, три́дцять ві́сім; мі́льйо́н трьохті́сячний, мі́льярдо́ чотирьохмі́льйо́нний, ті́сяча дев'ятсо́т ві́сімдеся́т восьми́й.*

Примітка 2. Кількісні та порядкові числівники, до складу яких входить форма з **половиною**, пишемо окремо: *дві́ з полови́ною ті́сячі, три́ з полови́ною ті́сячний загі́н.*

2. З дефісом пишемо порядкові числівники, першу частину яких передано цифрами: *3-тисячний, 35-мільйонний, 4-мільярдний*.

§ 39. Складні займенники

1. Разом пишемо складні неозначені займенники, утворені від займенників інших семантичних груп за допомогою часток **аби-, ані-, де-, -сь**: *абіхто* (абікого, абікому...), *абіякий* (абіякого, абіякому...), *абічий* (абічийого, абічийому...); *аніхто* (анікого, анікому...), *аніщо* (анічого, анічому...), *аніякий* (аніякого, аніякому...), *анічий* (анічийого, анічийому...); *дехто* (декого, декому...), *дещо* (дечого, дечому...), *деякі* (деяких, деяким...); *хтось* (когось, комусь...), *щось* (чогось, чомусь...), *якийсь* (якогось, якомусь...), *котрійсь* (котрогось, котромусь...).

2. З дефісом пишемо складні неозначені займенники, що мають у своїй будові частки **будь-, -будь, -небудь, казна-, хтозна-, бозна-**: *будь-хто* (будь-кого...), *будь-що* (будь-чого...), *будь-чий*, *будь-який*; *котрій-будь*, *хто-будь*, *чий-будь*, *що-будь*, *який-будь*; *котрій-небудь*, *хто-небудь*, *чий-небудь*, *що-небудь*, *який-небудь*; *казна-хто*, *казна-чий*, *казна-що*, *казна-який*; *хтозна-який*; *бозна-що*, але: *будь у ко́го, будь на чо́му, ка́зна з ким, хто́зна при ко́му, бо́зна в ко́го*, бо між часткою та займенником ужито прийменник.

§ 40. Складні прикметники

1. Разом пишемо:

1) прикметники, утворені від складних іменників, які пишуть разом: *агрокульту́рний* (агрокультура), *електросило́вий* (електросила), *лісостепо́вий* (лісостеп), *монокульту́рний* (монокультура), *м'ясозаго́тівельний* (м'ясозаготівля), *радіофізи́чний* (радіофізика), *самохі́дний* (самохід), *сірководне́вий* (сірководень), *теплообмі́нний* (теплообмін), *хлібозаго́тівельний* (хлібозаготівля), *цементобето́нний* (цементобетон), *чорнозе́мний* (чорнозем);

2) складні прикметники зі сполучними голосними **о, е** (е після м'якого приголосного та графічно є після й) з першою іменниковою основою на приголосний; з першою числівниковою основою на **-и, -о, -а**, що виконують роль сполучного голосного; з першою основою невідмінюваного числівника на приголосний. Вони охоплюють:

а) складні прикметники, утворені з іменника та узгодженого з ним прикметника: *високоврожа́йний* (високий урожай), *внутрішньоо́чний* (внутрішнє око), *довгохви́льовий* (довгі хвилі), *загальнодо́ступний* (загальний доступ), *загальноосві́тній* (загальна освіта), *західноукраї́нський* (Західна Україна), *зовнішньопо́літичний* (зовнішня політика), *короткостебло́вий* (коротке стебло), *легкоатлеті́чний* (легка атлетика), *мовностильо́вий* (мовний стиль), *молочнопромисло́вий* (молочна промисловість), *м'якопіднебі́нний* (м'яке піднебіння), *народногосподарський* (народне господарство),

народнопоетичний (народна поезія), *низькопродуктивний* (низька продуктивність), *первіснообщинний* (первісна община), *правобережний* (правий берег), *сільськогосподарський* (сільське господарство), *східнослов'янський* (східні слов'яни);

б) складні прикметники, утворені з основи дієслова й залежного від нього безсуфіксного іменника: *волелюбний, деревообробний, машинобудівний, світлопоглинальний, сміттєочисний, соломоподрібноувальний, сталерозливний, струмовимірювальний*.

Примітка. Якщо друга частина походить від префіксального дієслова, то складний прикметник пишемо з дефісом: *вантажно-розвантажувальний, контрольовимірювальний*;

в) складні прикметники, перша частина яких утворена від прислівника, а друга – від прикметника: *багатопрогінний, важкорозчінний, круглообертальний, легкозаймістий, малочутливий, сильнодійний, тонкомірний, тугоплавок* чи від дієприкметника: *багатоспрямований, важкопрогнозований, високооплачуваний, густозаселений, довгоочікуваний, маловживаний, низькооплачуваний, новоутворений, новозаснований, різноспрямований, свіжозрубаний, свіжоскопаний, слабконатягнутий, тонкомелений, тонкорозпороблений*.

Примітка 1. Прислівники, утворені з відносних (зрідка – якісних) прикметників, здебільшого зберігають на собі логічний наголос і не зливаються в одне слово з наступним прикметником або дієприкметником: *абсолютно сухий, валантно пов'язаний, вільно конвертований, діаметрально протилежний, компетентісно орієнтований, науково обґрунтований, послідовно миролюбний, професійно орієнтований, соціально активний, соціально свідомий, соціально небезпечний, суспільно корисний, суспільно необхідний, хімічно стійкий, чітко окреслений*.

Примітка 2. Складні терміни, перша прислівникова частина яких уточнює значення другої прикметникової частини, переважно складної за будовою, пишемо разом: *видовженотупоконічний, короткогрушоподібний, округляйцеподібний*;

г) складні прикметники (з двох або кількох частин), у яких основний, переважно термінологічний зміст передає останній прикметник, а попередні лише звужують, уточнюють його: *вужкодіалектне* (мовне явище), *давньоверхньонімецька* (мова), *двовуглекислий* (газ), *лінгвостилістичні* (особливості), *середньоверхньонімецька* (мова), *середньонижньонімецька* (мова); так само пишемо: *глухонімий, зловоробний, сліпоглухонімий, хитромудрий*;

г) складні прикметники зі сполучним голосним **е** (**е** після м'якого приголосного та графічно **є** після **й**), першою частиною яких є іменник з основою на м'який приголосний: *вуглецевмісний, кальцієвмісний, натрієвмісний*;

д) складні прикметники з першою іменниковою основою на приголосний: *натрійорганічний, хлорфенольний*;

е) складні прикметники, першою частиною яких є числівник, написаний словом, що має форму на:

– **и**: *двадцятиповерховий, десятиметровий, п'ятдесятитонний, семиразовий, стодвадцятип'ятирічний, трипудовий, чотириколісний*;

– **о**: *двометровий, двоосьовий, столітровий*;

– **а**: *півторавідерний, сорокагодинний, сорокаденний*;

– приголосний: *піввідерний, півкілограмовий, півкілометровий, півлітровий*.

2. З дефісом пишемо:

1) прикметники, утворені від складних іменників, що їх пишуть із дефісом: *дизель-моторний* (дизель-мотор), *монголо-татарський* (монголо-татари), *націонал-патріотичний* (націонал-патріот), *норд-остовий* (норд-ост), *сі-бемольний* (сі-бемоль), *соціал-демократичний* (соціал-демократ), *соціал-патріотичний* (соціал-патріот), *соціал-паціфістський* (соціал-паціфіст), *угро-фінський* (угро-фіни); *івано-франківський* (Івано-Франківськ), *пуща-водіцький* (Пуща-Водиця);

2) складні прикметники, утворені за допомогою сполучного голосного **о** або **е** з двох прикметникових основ. Вони охоплюють:

а) складні прикметники, основи яких називають незалежні поняття: *аграрно-промисловий, архітектурно-будівельний, військово-морський, військово-польовий, військово-спортивний, воєнно-промисловий, воєнно-стратегічний, електронно-обчислювальний, киснево-водневий, крапково-штриховий, культурно-технічний, лінійно-стрічковий, лісопильно-стругальний, мовно-літературний, молочно-м'ясний, музично-танцювальний, м'яльно-тіпальний, навчально-виховний, навчально-науковий, науково-експериментальний, науково-прикладний, постачально-збутовий, свердлільно-довбальний, свердлільно-шліфувальний, свинцево-мідний, стінно-черевний, столярно-теслярський, судінно-капілярний, сушільно-сортувальний, суспільно-політичний, художньо-реставраційний*, між частинами таких складних прикметників можна вставити сполучник **і**: *аграрний і промисловий, навчальний і виховний*.

Примітка. Складні субстантивовані прикметники *військовозобов'язаний, військовополонений* пишемо разом;

б) складні прикметники, перша основа яких закінчується на **-ико** (**-іко**): *історико-культурний, лірико-епічний, логіко-граматичний, медико-генетичний, механіко-математичний, політико-економічний, хіміко-бактеріологічний*;

в) складні прикметники, перша основа яких не має прикметникового суфікса, але за змістом вона однорідна з другою основою: *з'олото-валютний, крохмале-патоковий, м'ясо-в'овняний, м'ясо-молочний, м'ясо-сальний, м'ясо-яєчний, овоче-картопляний, овоче-молочний, с'иро-ковбасний, цукро-протеїновий*.

Примітка. Складні прикметники такого зразка, уживані як наукові терміни, пишемо разом: *головонігі*;

г) складні прикметники, основи яких позначають якість із додатковим відтінком, відтінки кольорів або поєднання кількох кольорів в одному предметі: *блакитно-сіній, гіркувато-солоний, жовто-блакитний, жовтувато-рожевий, кисло-солодкий, молочно-білий, с'иро-голубий, сліпучо-білий, темно-зелений, червоно-зелено-сіній*, але: *жовтогарячий, червоногарячий* (окремі кольори);

г) складні прикметники, основи яких називають проміжні сторони світу: *південно-західний, південно-східний, північно-західний, північно-східний*;

д) складні прикметники, утворені з двох прикметникових основ, що називають поняття з уточнювальним змістом: *літературно-художній, народно-визвольний, підз'олисто-болотний*;

3) складні прикметники, першою основою яких є числівник, записаний цифрою, яку вимовляють із відповідним відмінковим закінченням, що водночас слугує сполучним голосним. Це закінчення:

а) **-и**: *20-поверховий, 7-разовий, 125-річний, 30-кілограмовий*;

б) **-о**: *90-метровий, 90-річний, 100-годинний*;

в) **-а**: *40-градусний, 40-денний, 1,5-відсотковий*.

§ 41. Прислівники

1. Разом пишемо:

1) прислівники, утворені сполученням префікса з прислівником: *відніні, відтепер, доніні, дотепер, забагато, зад'овго, занадто, набагато, нав'ічно, надалі, над'овго, назавжди, наз'овсім, наскрізь, насправді, насторч, от'ак, от'ам, от'ут, повсюди, подекуди, позавч'ора, поз'аторік, потр'оху, утр'ічі*.

Примітка. Від таких прислівників потрібно відрізнити сполучення прийменників із незмінюваними словами, уживаними зі значенням іменника. Ці сполучення пишемо окремо: *від сьогодні, до завтра, на завтра, на потім* (*Не відкладайте цього до завтра (на завтра, на потім)*); *за багато* (*За багато років син уперше приїхав*); *на багато* (*Поділити на багато груп*); *на добраніч, на ура*;

2) прислівники, утворені історично з прийменника та іменника: *безвісти, в'бік (уб'ік), вв'ечері (ув'ечері), вв'олю (ув'олю), вг'олос (уг'олос), вгорі*

(угорі́), вгору́ (угору́), вдень (уде́нь), взі́мку (узі́мку), визна́кі (узна́кі), вниз (уні́з), відрáзу, вкрай (укра́й), вку́пі (уку́пі), влад (ула́д), влі́тку (улі́тку), внизу́ (унизу́), вночі́ (уночі́), восені́, впень (упе́нь), вперед́ (уперед́), впо́перек (упо́перек), впо́ру (упо́ру), враз (ура́з), вра́нці (ура́нці), вре́шті (уре́шті), врі́вень (урі́вень), врі́вні (урі́вні), вря́д (уря́д), всере́дині (усере́дині), вслі́д (услі́д), всма́к (усма́к), вщерть (ущерть), дове́рху, дові́ку, дово́ла, дово́лі, догорі́, додо́лу, додо́му, доку́пи, дони́зу, дотла́, доще́нту, замі́ж, за́очі, за́північ, за́раз, заразо́м, збо́ку, зве́рху, зві́ку, згорі́, зза́ду, зіспо́ду, зні́зу, зо́зла, зо́кола, зра́зу, зра́нку, зре́штою, зро́ду, зсере́дини, на́бік, наве́рх, наверху́, навесні́, навіворі́т, наві́к, наві́ки, наві́ч, нагору́ (але на-гора́), надвечі́р, надво́рі, на́дголодь, на́дзелень, надмі́р, надмі́ру, наза́д, нани́з, нанизу́, наоста́нок, наоста́нку, напам'я́ть, наперед́, наполови́ну, напоча́тку, напри́клад, напровесні́, нара́з, наре́шті, на́рівні, насі́лу, наспі́д, наспо́ді, насторо́жжі, наяву́, о́бік, о́біч, одві́ку, о́пліч, підря́д, по́біч, пове́рх, пові́к, пово́лі, поза́ду, по́ночі, по́пліч, по́руч, по́ряд, посере́дині, поча́сти, скра́ю, спере́ду, споча́тку;

3) прислівники, утворені історично з прийменника та віддієслівного кореня: впам'я́тку (упам'я́тку), вперемі́ш (уперемі́ш), вправ (упла́в), вправ (упла́ч), врозки́д (урозки́д), врозлі́т (урозлі́т), врозси́п (урозси́п), врозті́ч (урозті́ч), навілі́т, наві́дліг, наві́дріз, наза́хват, наздога́д, назу́стріч, наперебі́й, наперева́ги, наперева́ги, наперекі́р, наперері́з, на́підпíтку, напока́з, напо́хваті, напроло́м, напропа́ле, нароз́хват, на́скоком, на́спіх;

4) прислівники, утворені історично з прийменника й короткого (нечленного) прикметника: відда́вна, воста́нне, вручну́ (уручну́), до́гола, допі́зна, заві́дна, за́молоду, за́ново, зате́мна, зві́сока, зга́рячу, зле́гка, злі́ва, зно́ву, зрі́дка, напе́вне, на́різно, нашвидку́, поблизу́, помалу́, сповна́, спроста́, сп'я́ну;

5) прислівники, утворені історично з прийменника та числівника: удво́є, утро́є, учётверо, удеса́теро; уперше́, удру́ге, утретє́, учетве́рте та ін.; на́двоє́, на́трое́, начётверо та ін.; удво́х, утрьо́х, учотирьо́х та ін.; водно́, заодно́, пооді́нці, спери́шу;

6) прислівники, утворені історично з прийменника та займенника: вні́чию́ (уні́чию́), вті́м (уті́м), наві́що, на́що, передусі́м, почи́м, почи́му, але: до чо́го, за ві́що, за що́ в ролі додатків;

7) прислівники, утворені історично сполученням кількох прийменників з основою слова будь-якої частини мови: вдо́світа (удо́світа), вподо́вж (уподо́вж), завбі́льшки, завгли́бки, завдо́вжки, завто́шки, завчасу́, завши́ршки, знадво́ру, навздогíн, на́взнак, навкі́дьки, навко́ло, навкру́гі, навула́чки, навмі́сне, навпа́кі, на́вперейми́, на́впрі́ядки, на́впросте́ць, на́вря́д, на́вскáч, на́вскі́с, на́вско́сі, на́вспра́вжки, на́всті́ж, на́вті́кача́, на́здогíн, на́ослі́п, на́погото́ві, поза́вчо́ра, по́підті́нню, спідо́ба;

8) складні прислівники, утворені історично з кількох основ і прийменника чи без нього: *босоніж, водноста́ль, лівору́ч, мимово́лі, мимои́здом, мимохі́дь, мимохі́ть, насампе́ред, натще́серце, нашвидку́руч, оба́біч, обі́руч, очеви́дно, повсякча́с, правору́ч, привселю́дно, самохі́ть, стрі́мго́лов, тимчасо́во, чимду́ж, чимра́з;*

9) прислівники, утворені поєднанням часток **аби-**, **ані-**, **де-**, **чи-**, **шо-**, **як-** зі словом будь-якої частини мови: *аби́куди, аби́як; ані́скільки, ані́телень, ані́трохи, ані́чичі́рк, ані́як; деда́лі, де́інде, де́коли, де́куди; чима́ло; щовече́ра, щогоди́ни, щода́лі, щоденно́, щодня́, щоду́ху, щомі́сяця, щомо́га, щонайбі́льше, щонайдо́вше, щонайду́жче, щонайкра́ще, щонаймє́нше, щонайши́рше, щоно́чі, щопра́вда, щора́з, щора́зу, щоро́ку, щосі́ли, щохвили́ни* та ін.; *якомо́га, я́кось і яко́сь* (із різними значеннями), *якра́з, якнайбі́льше, якнайду́жче, якнайдо́вше* та ін.

Примітка. Потрібно відрізнити прислівники, утворені з прийменників або часток і слів різних частин мови (їх пишемо разом), від прийменників або часток та іменників, прикметників, займенників, прислівників, що зберігають у реченні свої функції як окремі частини мови (їх пишемо окремо): *Він повернув убі́к і Хтось ударив спортсмена у бі́к; Спочатку́ було слово і З початку́ розмови вони зрозуміли вашу думку; Прочитай віри́ напам'я́ть і На пам'я́ть він подарував мені книжку; Усередині́ щось дуже заболіло і Це правило шукай у середині́ розділу; Хлопці домовилися йти **вкупі́** до міста і У **купі́** піску гралися діти; Зауважую вам **востаннє́** і Вони постукали **в останнє́** вікно; Ми чуємо це **вперше́** і Зайдемо **в перше́** село; Уті́м, я не заперечую і У **ті́м** спектаклі виступав і я; Ми зробили **чимало́** і Чи **мало́** вам допомагали в житті?; **Нащо́** було починати справу? і **На що́** ви натякаєте?; Ми **теж** виступали на зборах і Він говорив **те ж**, що і я; **Якось** уже воно буде і **Як ось** і батько на поріг.*

2. Окремо пишемо:

1) прислівникові сполуки, що складаються із прийменника та іменника (непохідного або похідного), у яких іменник зберігає конкретне лексичне значення й граматичну форму, особливо коли між прийменником і поєднаним із ним іменником можливе означення, виражене прикметником, займенником, числівником: *без ві́дома, без жа́лю, без кінця́, без кінця́-кра́ю, без кра́ю, без ла́ду, без лі́ку, без меті́, без на́міру, без пуття́, без слі́ду, без смаку́, без су́мніву, без уга́ву, без упі́ну, без че́рги; в (у) за́тишку, в (у) нагоро́ду, в (у) но́гу, в о́бмін, в обрі́з, в (у) по́зику, в (у) ці́лості; до бі́са, до вподо́би, до гу́рту, до ді́ла, до заги́ну, до запитан́ня, до кра́ю, до крі́хти, до ла́ду, до лі́ха, до лиця́, до мі́ри, до но́гі, до обі́ду, до оста́нку, до па́ри, до пня́, до побáчення, до порі́, до пуття́, до ре́чі, до ре́шти, до смаку́, до сме́рті, до снагі́, до сього́дни; за годі́ни, за дня́, за кордо́н, за кордо́ном, за раху́нок, за сві́тла; з бо́лю, з-за кордо́ну, з кра́ю в край, з переля́ку, з ра́дості, з розго́ну; на бігу́, на бі́с, на вагу́, на ве́сну (але навесні́), на ви́бір, на видноті́, на відмінно́, на відча́й, на віку́, на га́муз, на го́лову, на ді́во, на дозві́ллі, на жа́ль, на зло́, на зразо́к, на льоту́, на мі́ть, на ніщо́, на о́ко, на пору́ки, на проща́ння, на ра́дість, на радо́цах, на ру́ку, на самоті́, на світанку́, на скаку́, на сла́ву, на сло́во, на сме́х, на со́вість, на со́ром, на ходу́, на шко́ду, на ща́стя; над сі́лу; не з руки́; ні на грі́ш; під бо́ком,*

під гору, під силу; по закону, по змозі, по знаку, по правді, по силі, по совісті, по сусідству, по суті, по черзі, по щирості; уві сні; у поміч, у стократ; через силу; як треба;

2) словосполучення, що мають значення прислівників і складаються з двох іменників (зрідка – займенників, числівників) та одного або двох прийменників: *від ранку до вечора, день у день, з боку на бік, з дня на день, один в один, раз у раз, рік у рік, сам на сам, час від часу;*

3) словосполучення, що виконують у реченні функцію обставини й утворені з узгоджуваного прикметника (числівника, займенника) та іменника: *другого дня, темної ночі, тим разом, тим часом;*

4) прислівники, утворені сполученням прийменника **по** зі збірним числівником: *по двох, по трьох, по чотирьох.*

3. З дефісом пишемо:

1) прислівники, утворені від прикметників і займенників за допомогою прийменника-префікса **по-** і суфіксів **-ому** або **-и**: *по-батьківському, по-бойовому, по-братньому, по-господарському, по-іншому, по-козачьому, по-нашому, по-своєму, по-сусідському, по-українському, по-християнському; по-батьківськи, по-братерськи, по-господарськи, по-людськи, по-сусідськи, по-українськи; по-заячи, по-ведмежи; також по-латині.*

Примітка 1. У прислівниках такого зразка, утворених від складних прикметників, що їх пишемо з дефісом, дефіс ставимо тільки після **по**: *по-соціалдемократичному, по-генералгубернаторському.*

Примітка 2. Прийменник **по** пишемо окремо від форми місцевого відмінка іменника **батько**: *по батькові;*

2) прислівники, утворені за допомогою прийменника-префікса **по-** від порядкових числівників: *по-перше, по-друге, по-третє* та ін.;

3) неозначені прислівники, що мають у своєму складі частки **будь-**, **-будь**, **-небудь**, **казна-**, **-то**, **хтозна-**: *будь-де, будь-коли, будь-куди; коли-будь, куди-будь; де-небудь, коли-небудь, куди-небудь, як-небудь; казна-де, казна-коли; абі-то, десь-то, так-то; хтозна-де, хтозна-як;*

4) складні прислівники, утворені з двох прислівників: *вряді-годи, десь-інде, десь-інколи, сяк-так* та ін.;

5) складні прислівники, утворені повторенням слова або основи без службових слів чи зі службовими словами між ними: *далеко-далеко, ледве-ледве, ось-ось, тихо-тихо; будь-що-будь, віч-на-віч, всього-на-всього, де-не-де, коли-не-коли, пліч-о-пліч, хоч-не-хоч, як-не-як;*

б) прислівники термінологічного характеру за традицією: *де-факто*, *де-юре*.

§ 42. Прийменники

1. Разом пишемо:

1) складні прийменники, утворені сполученням одного або двох (іноді трьох) прийменників зі словом будь-якої частини мови: *внаслідок* (*унаслідок*), *вподовж* (*уподовж*), *впродовж* (*упродовж*), *замість*, *навздогін*, *навколо*, *навперейми*, *назустріч*, *напередодні*, *наприкінці*, *повздовж*;

2) складні прийменники, утворені з двох і більше простих прийменників: *задля*, *заради*, *окрім*, *поза*, *поміж*, *понад*, *поперед*, *понад*, *посеред*, *проміж*.

2. З дефісом пишемо складні прийменники, утворені з простих прийменників *з*, *із* та інших прийменників: *з-за* (*із-за*), *з-над*, *з-перед*, *з-під* (*із-під*), *з-поза*, *з-поміж*, *з-понад*, *з-понад*, *з-посеред*, *з-проміж*.

3. Окремо пишемо складені прийменники у (*в*) *разі*, *під кінець*, *під час*.

§ 43. Сполучники

1. Разом пишемо складні сполучники, утворені внаслідок поєднання повнозначних чи службових слів із частками або прийменниками: *аніж*, *затє*, *мóвби*, *начєб*, *начєбто*, *немóв*, *немóвби*, *немóвбито*, *ненáче*, *ненáчєбто*, *ні́би*, *ні́бито*, *ніж*, *óтжє*, *отóж*, *причóму*, *протє*, *сє́бто*, *тóбто*, *цє́бто*, *щоб*, *якб́и*, *якщó*.

Примітка. Складні сполучники *затє*, *протє*, *щоб*, *якб́и*, *якщó* треба відрізняти від спільнозвучних займенників (*те*, *що*) та прислівника (*як*), що їх пишуть із простими прийменниками *за*, *про* та часткою *би* (**б**) окремо.

Сполучники *затє*, *протє* можна замінити одним із протиставних сполучників (*а*, *але*, *однак*), тоді як прийменники *за*, *про* та вказівний займенник *те* – не можна: *Хоч не застав Івана вдома, затє пройшовся і За те оповідання його похвалили*.

Сполучник *щоб* відрізняється від займенника *що* із часткою **б** тим, що на займенник *що* виразно падає логічний наголос: *Він сказав, щóб усі прийшли і Щó б ви сказали, коли б я не приїхав?*

Сполучники *якб́и*, *якщó* відрізняються від спільнозвучного з ними прислівника *як* із часткою **би** та займенником *що* тим, що вони поєднують частини у складному реченні, а на прислівник *як* завжди падає логічний наголос: *Якб́и тут був мій товариш, я був би щасливий і Як би краще виконати це завдання!; Якщó хочеш, допоможи тобі і Як щó трапиться, нарікай на себе*.

2. Окремо пишемо:

1) сполучники з частками **би** (**б**), **же** (**ж**): *колі́ б*, *колі́ б то*, *хóч би*, *хóчá б*; *абó ж*, *аджé ж*, *алé ж*, *бо ж*, *óтжє ж*;

2) складені сполучники: *дарма́ що, для то́го щоб, заті́м що, заті́м щоб, зважа́ючи на те що, з о́гляду на те що, незважа́ючи (невважа́ючи) на те що, по́при те що, до то́го як, пі́сля то́го як, та й, так що, тимча́сом як, тоді́ як, тому́ що, че́рез те що* та ін.

3. З дефісом пишемо сполучники *ото́ж-то, ті́м-то, ті́льки-но, тому́-то*.

§ 44. Частки

1. Частки пишемо окремо, а ті, що стали частиною іншого слова, – разом і з дефісом.

2. Окремо пишемо:

1) частку **не** з дієсловами: *не ї́сти, не мо́же, не ба́чити, не пі́ти;*

2) частку **не** з дієприкметниками, що виконують функцію присудка, з дієслівними формами на **-но, -то** в ролі головного члена односкладного речення та з дієприслівниками: *Праця не закінчена; Праці не закінчено; Підлога не вимита; Підлоги не вимито; Дивитися, не підходячи близько; Робити не поспішаючи;*

3) частку **не** з дієприкметниками, якщо вони мають пояснювальні слова: *Перед будинком чорніла площа, не засаджена квітами; Я відклав ще не дописаний лист;*

4) частку **не** зі словом, з яким вона не становить єдиного поняття, а є лише запереченням: *Не доля вирішує – людина творить свою долю; То не глибока річка клекоче, то шумить зелений ліс; Йому бракує не вміння виконати цю роботу, а бажання;*

5) частку **не** з прикметниками у функції присудка, якщо вона заперечує ознаку, виражену ними: *Ця річка не широка* (заперечення), але *Ця неширока річка впадає в Дніпро* (єдине поняття).

Примітка. Якщо між **не** і прикметниковим присудком за змістом речення можливе є (**був, була́** та ін.), частку **не** потрібно писати окремо. Якщо зв'язка на цьому місці порушує зміст, частку **не** треба писати разом: *Цей будинок не старий* (не є старий), але: *Цей будинок (є) нестарий* ('не так давно збудований');

6) частку **не** з прикметником, що має пояснювальний займенник або прислівник із часткою **ні**, а також із прикметником, перед яким стоять слова **аж ніяк, зовсім, нітрохи**: *Ні до чого не здатна людина; Аж ніяк не приємні спогади; Зовсім не великі обов'язки; Нітрохи не цікава лекція;*

7) частку **не** з підсилювальними прислівниками та незмінюваними присудковими словами, а також зі словами, що їх пишемо з дефісом: *не дуже, не зовсім, не цілком, не від того, не дόсить, не можна, не треба; розмовляють не по-нашому;*

8) частку **ні**, переважно повторювану, уживану для заперечення наявності предмета чи ознаки, зокрема в деяких стійких словосполученнях без дієслова: *ні живий ні мертвий, ні кроку дالی, ні на макове зерно, ні пава ні тава, ні риба ні м'ясо, ні се ні те, ні сюди ні туди, ні так ні сяк;*

9) частку **ні** з формами непрямих відмінків займенників, якщо між ними є прийменник: *ні в кого, ні в якому, ні до кого, ні з ким, ні до чо́го, ні за що і ні за що́* (з різними значеннями), *ні на що і ні на що́* (з різними значеннями), *ні на якому;*

10) частку **що**, яка входить до складених сполучників, прислівників та інших часток: *дарма́ що, затім що, тільки що, поки що, хіба́ що, що́ ж до;*

11) частку **то** в експресивних сполученнях *що то за, що то, чи то*, які виконують функцію підсилювальних часток;

12) частку **би** (**б**), за допомогою якої утворено форму умовного способу дієслова: *зайшов би, пішла б, ходило б, співали б;*

13) частку **же** (**ж**), що виконує видільну роль у реченні: *Він же видатний письменник; Ходи ж зі мною;*

14) частку **то**, що має у складі речення значення вказівності або визначальності: *Нащо то одній людині стільки грошей?*

3. Разом пишемо:

1) частки **аби-**, **ані-**, **де-**, **чи-**, **що-**, **як-** у складі слів, належних до будь-якої частини мови: *абі́що, абі́як; ані́скільки, ані́трохи, ані́як; дедали́, де́коли, де́котрий, де́що; чимале́нький, чимало́; щове́чора, щогоді́ни, щодня́, щодобі́, щоду́ху, щонайкращі́й, щопра́вда, щора́зу, щосі́ли; якнайшві́дше, якомо́га та ін.;*

2) частки **би** (**б**), **то**, **що** у складі сполучників **немовби**, **ніби**, **щоб**, **якби**; **немовбито**, **нібито**; **абощо**, **якщо́** (див. ще § 43) і частку **же** (**ж**) у складі стверджувальних часток **авжеж**, **аякже**, **атож**;

3) **-ся** (**-сь**) (із походження – відзайменникова частка) у зворотних дієсловах: *вмі́вся (вмивсь), одягну́вся (одягнувсь), наї́вся (наївсь);*

4) **-сь** (із походження – відзайменникова частка) у складі займенників і прислівників: *котра́сь, котри́йсь, котре́сь, хтось, щось, яка́сь, якийсь, яке́сь; десь, звідкись, коли́сь, куди́сь, я́кось*;

5) частку **не**, коли вона вжита на початку слова будь-якої частини мови як префікс, тобто якщо слово без цієї частки не вживане: *неві́льник, него́да, неду́га, не́жить, немовля́, нена́висть, не́ук; незлі́чений, невпíнний, невсипу́щий, нега́йний, нена́висний, ненаста́нний, непохі́тний, нестя́мний; нево́лити, незду́жати ('хворіти'), незчу́тися, нена́видіти, непоко́їтися ('хвилюватися'), несла́вити ('ганьбити'), нестя́митися, не́хтувати; нево́дві, неві́нно, невпíнно, незаба́ром, непору́шно, непохі́тно, несамові́то*. Лише деякі з названих дієслів залежно від їхнього значення із часткою **не** пишемо окремо: *не зду́жати ('не змогти'), не сла́вити ('не прославляти')*;

6) частку **не** в складі префікса **недо-**, що вказує на неповний вияв дії, стану або ознаки: *недобача́ти, недої́дати, недолю́блювати, недочува́ти; недові́конаний, недодéржаний, недозрі́лий, недока́заний, недооці́нений, недопі́саний, недочу́тий; недóбиток, недóїдок, недокрі́в'я, недóліток, недорі́д, недóук*.

Якщо частку **не** вжито для заперечення дії, вираженої дієсловом із префіксом **до-**, то її пишемо з таким дієсловом окремо: *Він недочува́є і Він не дочу́в моїх слів*;

7) частку **не** з іменниками, прикметниками, займенниками та прислівниками, якщо вони разом позначають єдине поняття: *невмі́ння, нево́ля, неврожа́й, недóля, неправда, несподі́ванка; небалаку́чий, невда́лий, невесéлий, невче́ний, недóбрый, незбагне́нний, немалі́й, неписьме́нний, неспі́ливий; неабі́хто, неабія́кий; невдога́д, невже́, невпа́м'ятку, невтя́мки, нега́дано, недалéко, недарма́, неду́рно, не́хотя*; а також із прийменниками (*незважа́ючи на ..., неважа́ючи на ...*) та сполучниками (*немóв, ненáче, ненáчебто*);

8) частку **не** з дієприкметником, якщо він є означенням до іменника і не має своїх пояснювальних слів: *незакі́нчена пра́ця, нез'ясо́вані пита́ння, непрочі́таний текст, неспростóвані факти, незабу́ті імена*;

9) частку **ні** із займенниками та прислівниками: *ніхто́ (ніко́го), нічи́й (нічи́йм), ніщо́ (нічо́го), нія́кий (нія́кому); ніде́ і ніде́, ніза́що, нізві́дки, нізві́дкіля́, ні́коли і ніко́ли, ні́куди і ніку́ди, ніна́що, ніскі́льки, нітро́хи, ні́як і ні́як*.

4. З дефісом пишемо:

1) частки **-бо, -но, -от, -то, -таки**, коли вони виділяють значення окремого слова: *іди́-бо; дава́й-но; тільки-но; так-óт, як-óт; отакі́й-то, сті́льки-то, ті́м-то, я́кось-то; важкі́й-таки́, усе́-таки́, діста́в-таки́, так-таки́*.

Примітка 1. Якщо між цими частками та словом, до якого їх приєднують, стоїть інша частка, усі троє слів пишемо окремо: *іди ж бо*; *тільки ж но* (повідомили); *скільки ж то* (написано); *чим би то* (втішити); *усе ж таки* (домовилися).

Примітка 2. Частку **таки** пишемо окремо від тих слів, яких вона стосується, якщо вона стоїть перед ними: *Він таки забіг до друга*;

2) частки **будь-**, **-будь**, **-небудь**, **казна-**, **хтозна-**, **бозна-** із займенниками і прислівниками: *будь-хто*, *будь-якій*, *будь-де*, *будь-коли*; *коли-будь*, *що-будь*; *хто-небудь*, *чий-небудь*, *куди-небудь*; *казна-кому*, *казна-де*; *хтозна-якій*; *хтозна-коли*, *бозна-чий*, *бозна-як*;

3) частку **не** з власними назвами: *не-Європа*, але із загальними назвами – разом: *неістота*, *нелюдина*, *неособа*.

4.2.12. Уживання великої букви

§ 45. Велика буква на початку речення

1. З великої букви пишемо:

1) перше слово, яким починається текст: *Мліє степ у малинових променях передвечірнього сонця* (Григір Тютюнник);

2) перше слово в реченні:

а) після крапки: *І враз усе стихло. Стогін лісу подався далі й далі від грози. У високості сухо шелеснуло* (Г. Тютюнник); *Цей ліс живий. У нього добрі очі. Шумлять вітри у нього в голові* (Л. Костенко).

б) після крапок, знака оклику й знака питання, коли вони закінчують попереднє речення: *Х-ху, натомився! Аж рука заніміла. Ніколи не думав, що так важко їх писати, оці щоденники* (А. Дімаров);

3) переважно перше слово у віршованих строфах незалежно від наявності розділового знака в кінці попереднього рядка:

Грім жив у хмарі, і згори

Він бачив, хто що хоче:

Налив грозою грім яри,

Умив озерам очі (М. Вінграновський).

Примітка 1. Після крапок, які стоять у середині речення для позначення переривчастості мови, перше слово пишемо з малої букви: – *Дивіться... он там... встає... він ще живий... Семен... Семен...* (М. Коцюбинський);

Тихо в хаті стало;

Тільки наймичка шептала:

«Мати... мати... мати...» (Т. Шевченко).

Примітка 2. Коли знак оклику чи знак питання, а також крапки стоять у кінці прямої мови, то наступне речення (слова автора) пишемо з малої букви: – *Так тому й бути! – усі зукнули* (Л. Глібов); – *Що з тобою? – допитувалась Маланка* (М. Коцюбинський);

Я не Ганна, не наймичка,
Я... – *та й оніміла* (Т. Шевченко).

Примітка 3. Іноді після знака питання (знака оклику), що стоїть у середині речення для надання питальної (окличної) інтонації, пишемо малу букву: *Раптом він чує над собою: Остапе! Остапе! це ти? живий?* (М. Коцюбинський);

Сонце! сонце! – на гори й долини, –
Сонце! сонце! – на води й поля.
Хай живе в вільній праці людини
України земля! (П. Тичина).

§ 46. Велика буква у звертаннях і в ремарках

1. З великої букви пишемо:

1) перше слово після знака оклику, яким відокремлене звертання: *Вітре буйний, вітре буйний! Ти з морем говориш* (Т. Шевченко);

2) перше слово після знака оклику, що стоїть після вигуку або окличного слова, ужитих на початку речення: – *Агов! Де ти?* (В. Нестайко).

Примітка. Якщо вигук стоїть у середині речення, то наступне слово пишемо з малої букви: *Ждемо день і другий – гай-гай! – немає Тетяни* (С. Васильченко);

3) ремарки-фрази (подані в дужках), що вказують на ставлення слухачів до слів (промови) якоїсь особи: – *Ну, ось ви бачили в цій, по-моєму, талановитій, блискучій доповіді, що він справді дійшов висновків – глибоких, оригінальних, талановитих і, безперечно, високоцінних для нас. (У залі гучні, захоплені оплески.)* (М. Івченко).

З великої букви пишемо й інші ремарки та покликання, узяті в дужки, що стоять після закінченого речення: [Павлина:] *Прощайте!* (*Вийшла.*) (І. Карпенко-Карий).

§ 47. Велика та мала букви в рубриках

1. З великої букви пишемо перше слово рубрик тексту, якщо кожна рубрика закінчується крапкою:

Стаття 43. Національна комісія зі стандартів державної мови

1. *Опрацювання та утвердження стандартів української мови як державної здійснює Національна комісія зі стандартів державної мови (далі – Комісія).*

2. *Завданням Комісії є збереження та розвиток державної мови через встановлення стандартів державної мови і методів перевіряння рівня володіння державною мовою, необхідного для набуття громадянства чи зайняття визначених законами посад (із Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»).*

2. З малої букви пишемо перше слово рубрик, якщо вони відокремлені одна від одної крапкою з комою або комою:

Основні засоби – це ресурс підприємства, і завдання менеджерів – досягти найбільшої ефективності його використання. Для розв’язання цієї проблеми вони мають вжити таких заходів:

- оцінити ефективність використання основних засобів у звітному періоді;
- провести порівняльний аналіз показників ефективності звітного періоду з попередніми показниками;
- виявити проблемні питання, резерви підвищення використання основних засобів на підприємстві (з навчальної літератури).

3. З малої букви пишемо перше слово рубрик, поданих після арабських цифр або після букв із круглими дужками (див. § 168, ч. 2, п. 3–4):

Тактичними завданнями державної політики розвитку фінансового ринку України є:

- 1) розроблення єдиних функцій управління для багатьох державних органів, що регулюють фінансовий ринок;
- 2) створення жорсткої регулятивної інфраструктури ринку та її правової бази як способу обмеження ризиків інвесторів;
- 3) закріплення в правовій базі фінансового ринку заходів щодо відповідальності за невиконання встановлених правил (з наукової літератури).

§ 48. Велика буква після двокрапки, на початку прямої мови, цитати тощо

1. З великої букви пишемо перше слово після двокрапки:

1) коли це початок прямої мови: *Горлиця питає: «**Чи**, може, хто гніздечко зруйнував?»* (Л. Глібов); *Пішла. А серце моє кричало: «**Вернись**, вернись, я все прошу!»* (Д. Павличко);

2) коли цитату подано після слів автора як пряму мову, що пов’язана зі словами автора без сполучника й наведена на початку речення: – *Прочитаю вам слова видатного польського письменника Жеромського: «Добути з голої землі щось, таке таємниче, таке чудесне своєю будовою, своїм життям і смертю, як колос пшениці, хіба це не означає бути співтворцем дива?»* (М. Стельмах).

Примітка. Коли ж цитата входить до складу речення як його частина або наведена із середини речення, то вона переважно починається з малої букви: *Як писала автор цих рядків ще двадцятилітнім дівчиськом, «за століттям засунуться ковані брами і брязнуть у воду ключі»* (О. Забужко).

2. З великої букви пишемо початкове слово постанови, протоколу, ухвали тощо після вступної (загальної) частини:

Кабінет Міністрів України постановляє:

Внести до Положення про Національну комісію зі стандартів державної мови, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від

6 листопада 2019 р. № 911 «Деякі питання Національної комісії зі стандартів державної мови» (Офіційний вісник України, 22 листопада 2019 р., № 90, ст. 2997), зміни, що додаються (з документа).

§ 49. Імена людей, міфологічних осіб, клички тварин⁵

1. З великої букви пишемо власні імена людей, по батькові, прізвища, псевдоніми, прізвиська: *Володі́мир Іва́нович Верна́дський, Дніпро́ва Ча́йка (Людмі́ла Васи́лівська-Бере́зіна), Ю́рій Клен (О́свальд Бу́ргардт), Іва́н Петро́вич Котляре́вський, Ле́ся Украї́нка (Лари́са Петро́вна Ко́сач), Ма́рко Вовчо́к (Марі́я Олекса́ндрівна Вілі́нська), Клі́рик Остро́зький, Не́стор Літопи́сець*, також: *Каменя́р* (про Івана Франка), *Кобза́р* (про Тараса Шевченка) та ін.

У складних прізвищах, псевдонімах та іменах, які пишуть із дефісом, кожен частину починаємо з великої букви: *Кві́тка-Осно́в'я́ненко, Нечу́ї-Леви́цький, Жан-Жа́к, Зино́вій-Богда́н*.

2. Службові слова (артиклі, прийменники та ін.)⁶ у складі прізвищ та імен іншомовного походження пишемо з малої букви: *Абд ель Кері́м, Брето́н де лос Ерре́рос, Жа́нна д'Арк, Леона́рдо да Ві́нчі, Лю́двіг ван Бетхо́вен, Нур ад Дін*, але: *Ван Гог, Д'Аламбе́р, Ель Гре́ко*.

3. Китайські й корейські прізвища та імена пишемо з великої букви: *Сі Цзіньпі́н, Ван Мен, Лі Чжаода́о, Пак Вансо́, Чхве Чхвіво́н, Пан Гі Мун*.

4. У в'єтнамських, м'янмських, індонезійських, тайських і японських прізвищах та іменах усі складники пишемо з великої букви: *То Хоа́й, Нгуе́н Зу, Він М'ін, Джо́ко Відодо́, Ака́т Дамке́нг, Сіндо́ Абе*.

5. Імена та прізвища людей, які стали загальними назвами, пишемо з малої букви: *донжуа́н, ловелас, ме́нтор, ме́ценат, робінзо́н, бра́унінг* (пістолет), *галифе́* (штани), *ді́зель* (двигун), *макінто́ш* (плащ), *максі́м* (кулемет), *рентге́н* (апарат). Так само пишемо загальні назви, утворені від власних імен (прізвищ): *франкозна́вець, шевченкіа́на, бонапарти́зм*.

Прізвища людей, уживані в загальному значенні, які не втратили свого індивідуального характеру (не стали загальними назвами), пишемо з великої букви: *Ці хлопці в команді – нові Блохі́ни і Шевченки* (з газети).

Якщо ж прізвища (імена) ужито зневажливо, їх пишемо з малої букви: *азе́фи, кві́слінги*.

6. Назви народів, племен, а також людей за національною ознакою або за місцем проживання пишемо з малої букви: *ара́би, африка́нці*,

⁵ Про правопис арабських, перських, тюрських імен із компонентами *бей, заде, огли, паша* див. § 146, ч. 4, п. 4.

⁶ Про правопис службових слів, ужитих перед прізвищем, див. § 146, ч. 2, п. 4.

латиноамериканці; *ацтеки, ірокéзи, поляни; латиш, українка, француз; запоріжці* (мешканці м. Запоріжжя), *кияни, львів'яни*.

7. З великої букви пишемо власні назви, які стосуються:

1) релігії⁷: *Ісус Христос, Бра́хма, Будда, Магомét;*

2) міфологічних істот і божеств: *Антéй, Аполло́н, Афíна, Ахіллéс, Венéра, Мо́лох.*

Примітка 1. Родові назви, які стосуються релігії та міфології, пишемо з малої букви: *а́нгел, а́рха́нгел, де́мон; лісові́к, му́за, ні́мфа, руса́лка, тита́н, фа́вн, фе́я.*

Примітка 2. Власні міфологічні назви, що перетворилися на загальні або вживаються в переносному значенні, пишемо з малої букви: *молох війни; На спортивну арену вийшли сучасні геркулеси;*

3) дійових осіб у байках, казках, драматичних творах та ін.: *За́єць, Лиси́ця, Осéл, Шу́ка; Коби́ляча Голова́, Рак-Неборáк; Лісові́к, Ма́вка, Перелéсник, Руса́лка Польова́; Коти́горóшко; Будя́к, Троя́нда, Хліб.*

Примітка. Якщо назви персонажів із казок, творів для дітей та ін. вжиті як загальні, їх пишемо з малої букви: *коза́-дереза́, рак-неборáк.*

8. З великої букви пишемо клички свійських тварин, а також приручених або дресированих звірів і птахів: *Сірко́ (собака); Сніжінка́ (кішка); Гнідко́, Стріла́ (коні); Круторо́гий, Сівий́ (воли); Зірка́, Ліска́ (корови); Ра́ві, Ша́ші (слони); Кра́сень, Фарао́н (папуги)* та ін.

Примітка. Власні назви, ужиті як назви видів тварин, пишемо з малої букви: *На подвір'ї гралися мурчики.*

9. З великої букви пишемо:

1) прикметники, утворені від власних назв за допомогою суфіксів **-ів, -ов(-а), -ов(-е), -ев(-е), -їв, -єв(-а), -єв(-е), -ин, -ин(-а), -ин(-е), -їн, -їн(-а), -їн(-е)**, якщо вони позначають належність чогось певній особі: *Андріє́ві книжки́, Грінче́нків словни́к, Зе́всова колісни́ця, Марі́їн лист, Мали́шкова мета́фора, Рафа́єлева «Мадонна», Тичі́нине сло́во, Шевче́нкові пое́зії;*

2) прикметники, що входять до складених власних назв людей як імена-характеристики: *А́нна Ки́ївська, Володи́мир Вели́кий, Все́волод Вели́ке Гніздó, Дани́ло Га́лицький, Карл Смі́ливий, Костянти́н Багряноро́дний, Костянти́н Остро́зький, Мстисла́в Вели́кий, Рі́чард Ле́вова Сэ́рце, Яросла́в Му́дрий;*

3) прикметники, утворені від іменників – власних назв, якщо вони входять до словосполучення зі значенням імені когось, пам'яті когось: *Но́белівська прэ́мія, Потебня́нські чита́ння, Франкі́вська кімна́та, Шевче́нківська прэ́мія, Коро́лівський Шекспі́рівський теа́тр.*

⁷ Про інші назви, пов'язані з релігією, див. § 53.

Примітка. З малої букви пишемо прикметники, утворені від власних особових назв:

1) за допомогою суфіксів **-івськ-** (**-ївськ-**), **-інськ-** (**-їнськ-**): *бальзаківські традиції, шевченківський стиль*;

2) якщо вони входять до складу стійких фразеологічних сполучень або наукових термінів: *а́вгієві ста́йні, ахі́ллєсова п'ята́, го́рдіїв ву́зол, дамо́клів меч, про́кру́стове ло́жце, ю́дині срі́бняки; архіме́дова спіра́ль, базе́дова хвороба́, бертоле́това сіль, ві́ттова хвороба́, га́йморова порожни́на, піфаго́рова теоре́ма.*

§ 50. Географічні та адміністративно-територіальні назви

1. З великої букви пишемо географічні власні назви (незалежно від кількості їхніх складників), крім службових слів і родових назв (*зато́ка, мис, мо́ре, о́стрів, пік, хребéт* тощо): *А́зія, Азо́вське мо́ре, Антаркти́да, Балка́нський піво́стрів, го́ра Гове́рла, Євразі́йський степ, Кам'янець-Поді́льський, Малоазі́йське нагі́р'я, Но́ва Зеланді́я, Пана́мський переши́йок, Пе́рська зато́ка, Півні́чний по́люс, прото́ка Лаперу́за, пік Ше́вченка, о́зеро Сві́тязь, Яблуні́цький хребéт.*

Примітка. Коли означуване слово, що входить до географічної назви, не є родовим найменуванням, то його пишемо з великої букви: *Бі́ла Це́рква* (місто), *Біловезька Пу́ща* (заповідник), *Булóнський Ліс* (парк), *Вогняна́ Земля́* (архіпелаг), *Золоті́й Ріг* (затока), *Елісе́йські По́ля* (вулиця в Парижі).

2. Так само з великої букви пишемо складники географічних назв, що називають титули, посади, фах тощо: *мис Капіта́на Дзе́ральда, острові́ Короле́ви Шарло́тти, ву́лиця Акаде́міка Заболóтного.*

З великої букви пишемо також назви зі словом **святий**: *зато́ка Свято́го Лавре́нтія, о́стрів Свято́ї Єлє́ни.*

Примітка. Службові слова (артиклі, прийменники та ін.) у складі географічних назв пишемо з малої букви й відокремлюємо дефісом: *Булóнь-сюр-Мер, Па-де-Кале́, Порт-о-Пренс, Ріо-де-Жанейро, Фонтє́н-сюр-Рон, Фра́нкфурт-на-Ма́йні.*

3. Службові слова, що стоять на початку іншомовних географічних назв, пишемо з великої букви і відокремлюємо дефісом: *Де-Бре́йнє, Ла-Ма́ни* (протоки), *Ле-Крезó, Лос-А́нджелес* (міста), *Лос-Фра́йлес* (острови).

4. З великої букви пишемо початкові частини **Сан-, Санкт-, Санта-, Сен-, Сент-** (що мають значення 'святий'): *Сан-Франці́ско, Санкт-Мо́ріц, Са́нта-Ба́рбара, Сен-Ло́, Сент-Джо́нс* (міста).

Примітка. В іншомовних складних географічних назвах, у яких використано дефіс, з великої букви пишемо й родові позначення: *Іссі́к-Куль* (куль – 'озеро'), *Му́юн-Кум* (кум – 'пісок'), *Ріо-Не́гро* (ріо – 'річка'), *Ха́ра-Нур* (нур – 'озеро'), але: *Алата́у, Дихта́у, Амудар'я, Сирдар'я.*

5. Якщо ж складник такої назви увійшов в українську мову як загальна родова назва, то її пишемо з малої букви: *Бе́рклі-сквер, Варан́гер-фіо́рд.*

Так само з малої букви пишемо й родові позначення в іншомовних назвах вулиць, майданів, бульварів: *Мі́чиган-авеню́* (авеню – 'вулиця'), *У́нтерден-Лі́нден-штра́се* (штра́се – 'вулиця'), *Яко́б-Ка́йзер-плац* (плац – 'площа').

Примітка. Географічні назви, ужиті в переносному значенні, зберігають написання з великої букви: *Версаль* (у значенні ‘Версальський мир’), *Канни* (у значенні ‘оточення та розгром’), *Мюнхен* (у значенні ‘Мюнхенська угода 1938 р.’), *Парнас* (у значенні ‘світ поезії’), *Седан* (у значенні ‘воєнний розгром’).

6. Назви держав пишемо з великої букви. Якщо назва держави чи автономної республіки складається з кількох слів, то всі слова пишемо з великої букви: *Автономна Республіка Крим*, *Арабська Республіка Єгипет*, *Китайська Народна Республіка*, *Князівство Монако*, *Королівство Бахрейн*, *Республіка Болгарія*, *Республіка Корея*, *Румунія*, *Соціалістична Республіка В'єтнам*, *Сполучені Штати Америки*, *Угорщина*, *Україна*, *Французька Республіка*.

Примітка. У неофіційних і образних назвах держав, територій, областей, місцевостей, міст, рік тощо з великої букви пишемо перше (або єдине) слово, а також власні назви: *Піднебесна імперія*, або *Піднебесна* (імператорський Китай), *Туманний Альбіон* (Англія), *Вічне місто* (Рим), *Золотівський* (Київ), *Славутич* (Дніпро), *Закавказзя*, *Буковина*, *Вінниччина*, *Наддніпрянина*, *Покуття*, *Полісся*, *Приазов'я*, *Слобожанщина*.

7. У назвах груп або союзів держав усі слова, крім родових назв, пишемо з великої букви: *Антанта*, *Балканські країни*, *Скандинавські країни*, *Троїстий союз*.

8. У назвах адміністративно-територіальних одиниць із великої букви пишемо перше слово (або частини складного слова): *Баянгол-Монгольський округ*, *Волинська область*, *Кам'янець-Подільська міська рада*, *Кіровоградський край*, *Новомлинська сільрада*, *Рожіщенський район*.

Це правило поширене й на старі назви країн та одиниці старого адміністративно-територіального поділу: *Бірма*, *Персія*, *Пруссія*; *Берегівський округ*, *Вітебське воєводство*, *Лохвицький повіт*, *Черкаське староство*.

9. У назвах адміністративно-територіальних одиниць зарубіжних держав з великої букви пишемо всі слова, крім тих, що позначають родові поняття: *департамент Аверон* (Франція), *земля Ніжня Саксонія* (Німеччина), *область П'ємонт* (Італія), *префектура Тояма* (Японія), *штат Техас* (США).

10. Назви сторін світу: *захід*, *південь*, *північ*, *схід*, *норд-ост*, *південний захід* – звичайно пишемо з малої букви.

Якщо ці назви вжито на означення країн, народів, регіонів, тоді їх пишемо з великої букви: *Далекі Схід*, *Західна Європа*, *країни Заходу*, *народи Півночі*, *Південне Полісся*, *Північна Буковина*.

11. Назви вулиць (бульварів, провулків, проспектів), майданів (площ), парків, шляхів (залізничних, морських та ін.), каналів, течій (морських) тощо пишемо з великої букви, а їхні родові найменування – з малої: *Андріївський узвіз*, *Музейний провулок*, *проспект Сергія Нігояна*, *бульвар Тараса*

Шевчénка; Львівська плóща, майдán Незалéжності; Стрийський парк; Житомирська автострада, Північний морський шлях, Придніпровська залізниця; течія Куросіо.

У назвах вулиць, бульварів, провулків, проспектів, майданів (площ), що складаються з двох і більше слів, з великої букви пишемо всі повнозначні слова: *вулиця Небéсної Сóтні, вулиця 92-ї Брига́ди, вулиця Акаде́міка Крiмського, вулиця Мала́ Житомирська, вулиця Геро́їв Пóлку «Азо́в», вулиця Іва́на та Ю́рія Лип.*

Якщо в назвах вулиць, проспектів тощо слова *вал, ворóта, міст, шлях, яр* та ін. уже не сприймаються як родові позначення і стали частиною власної назви, то їх пишемо з великої букви: *вулиця Бо́ричів Тiк, вулиця Дóбрий Шлях, вулиця Яросла́вів Вал.*

12. Утворені від географічних найменувань назви тварин, птахів, страв, напоїв, тканин тощо пишемо з малої букви: *бостóн* (тканина), *йоркши́р* (порода свиней), *маде́ра* (сорт вина), *сенберна́р* (порода собак), *симента́лка* (порода корів), *тока́й* (сорт вина) та ін.

13. У назвах вокзалів, залізничних станцій, портів, пристаней тощо всі слова, крім родових назв, пишемо з великої букви: *Примі́ський вокза́л, ста́нція Усти́нівка, порт О́львія, при́стань Ржи́щів* (на Дніпрі).

14. Назви аеропортів, станцій метро, зупинок наземного міського транспорту беремо в лапки. З великої букви пишемо перше (або єдине) слово таких назв, а також ті слова, які пишуть з великої букви у складі цих топонімів: аеропорти «*Бори́спіль*», «*Ки́їв*»; станції метро «*Академмісте́чко*», «*Пошто́ва плóща*», «*Сире́ць*», «*Університе́т*», «*Черво́ний Хути́р*»; зупинки «*Вулиця Обсерва́торна*», «*Каравáєві Да́чі*», «*Львівська плóща*», «*Мотоциклéтний заво́д*», «*Шко́ла*».

§ 51. Астрономічні назви

1. У назвах небесних тіл, сузір'їв, галактик усі слова, крім родових найменувань (*гала́ктика, зоря, сузі́р'я, планéта*) і порядкових позначень яскравості світил (*а́льфа, бе́та, га́мма* та ін.), пишемо з великої букви: *зоря́ Альта́їр, сузі́р'я Вели́кого Пса, Марс, Сату́рн, Ю́пітер, гала́ктика Вели́ка Магелла́нова Хма́ра, а́льфа Мало́ї Ведме́диці, бе́та Терезі́в.*

2. Так само пишемо народні назви зоряних скупчень, сузір'їв і галактик: *Кво́чка, Вели́кий Віз, Па́сіка, Чума́цький Шлях* та ін.

Примітка. Слова *земля́, мі́сяць, со́нце* пишемо з великої букви, коли вони вжиті як астрономічні назви: *Навколо Со́нця оберта́ється Земля́ зі своїм супутником Мі́сяцем, але: обробі́ток землі́, схід со́нця.*

§ 52. Назви історичних подій, епох, календарних періодів і свят, суспільних заходів

1. У назвах історичних подій, епох, календарних періодів і свят з великої букви пишемо перше (або єдине) слово і власні назви: *Версальський мірний договір, Декларація незалежності США, День пам'яті та примірення, День учителя, епоха Бароко* (але *стиль бароко*), *епоха Відродження, Коліївщина, Львівське збройне повстання 1848 р., Новий рік, Паризька комуна, Помаранчева революція, Революція гідності, Революція на граніті, Ренесанс, Семирічна війна, Французька революція.*

2. Так само пишемо назви політичних, культурних, спортивних та ін. заходів міжнародного або загальнодержавного значення: *Біла олімпіада, Всеукраїнська педагогічна конференція, Ігри нескорених, Кубок УЄФА* (футбол), *Міжнародний день рідної мови, Олімпійські ігри, Світовий конгрес українців.*

Назви інших регулярних заходів, що не мають офіційного характеру, пишемо з малої букви: *день інформації, санітарний день.*

3. У назвах таких державних свят України, як *День Конституції України, День Незалежності України, День Соборності України*, з великої букви пишемо всі слова.

Примітка 1. У назвах історичних подій із другим прикметником, що походить від географічної назви, де використано дефіс, або від двох географічних назв, велику букву пишемо в обох частинах: *Брест-Литовський мірний договір* (від *Брест-Литовськ*), *Бреттон-Вудська конференція* (від *Бреттон-Вудс*).

Примітка 2. Назви історичних подій, епох, війн, геологічних періодів тощо, які стали загальними, пишемо з малої букви: *греко-перські війни, громадянська війна, хрестові походи, античний світ, доба феодалізму, неоліт, палеоліт, палеозойська ера, середні віки, середньовіччя, трипільська культура.*

§ 53. Назви, пов'язані з релігією

1. З великої букви пишемо слова *Бог, Аллах*, а також імена Бога: *Адонай, Елогім, Єгова, Саваоф*; імена богів і богинь у різних народів: *Брахма, Вішну, Гэба, Даждьбэг, Деметра, Марс, Перун.*

Так само пишемо імена засновників релігій: *Будда, Заратустра, Магомэт*; апостолів, пророків та інших святих у християнстві: *Андрій Первозваний, Іван Богослов, Іван Хреститель, Микола Чудотворець.*

Примітка. Слово *бог* як найменування богів і богинь політеїстичних релігій пишемо з малої букви: *богі Стародавнього Єгипту, бог Посейдон, бог торгівлі, богиня Гэра.*

2. З великої букви пишемо слова *Трійця, Свята Трійця*, найменування іпостасей Святої Трійці (*Бог Отець, Бог Син, Бог Дух Святий*) і слово *Богородиця*; інші найменування Бога (*Господь, Спаситель, Всевишній, Творець*) і Богородиці (*Царіця Небесна, Мати Божя, Пречіста Діва*);

прикметники, утворені від слів **Бог, Господь** (слава **Бож**а, воля **Господ**ня, **Божий** про́мисел).

Примітка 1. Слова **апостол, блаженний, мученик, преподобний, святий** та ін. пишемо з малої букви: *апостол Матвій, блаженна Феодора, преподобний Феодосій Києво-Печерський, святá великомучениця Варвара, святий Пантелеймон*, але: *Пресвятá Богородиця, Святá Трійця, собор Святóго Петра*.

Примітка 2. У церковних і релігійних текстах із великої букви пишемо займенники, ужиті замість слів **Бог, Божий, Господь, Господній**, а також **Богородиця**: *Блажен муж, що боїтьсá Господа, що заповіді Його любить!* (Біблія); *Нехай святитьсá ім'я Твоє* (Біблія); *Молимося з Богородицею, тримаючись за Її руку* (з релігійної літератури).

Примітка 3. В усталених словосполученнях, які передають емоційну оцінку розмовного спілкування: *бог зна коли́* (невідомо коли), *господь з тобою́ (вами)* (здивування, заперечення, докір), *бог з ним (з тобою́)* (знак згоди, примирення, прощення та ін.) або є емоційними вигуками: *бо́же, бо́же збав, го́споди, го́споди бо́же мій, їй-бо́гу*, слова **бог, господь** пишемо з малої букви, крім випадків, коли слова **Бо́же, Го́споди** є звертанням до Бога.

3. З великої букви пишемо назви релігійних свят і постів, а також окремих днів, що стосуютьсá цих періодів: *Благові́щення, Вели́кдень, Петра́ й Павла́, Покро́ва, Різдво́ Христове; Вели́кий піст, Петрівка, Пили́півка, Різдвя́ний піст, Спа́сівка; Стра́сний ти́ждень, Стра́сна п'ятни́ця*.

4. З великої букви і без лапок пишемо назви релігійних книг: *Бі́блія, Єва́нгеліє, Нові́й Заві́т (Запові́т), Псалти́р, Святé Пи́сьмо, Старі́й Заві́т (Запові́т), Корáн, То́ра*.

5. З великої букви пишемо перше слово назв церков: *Вірме́нська апосто́льська це́рква, Правосла́вна це́рква Украї́ни, Рі́мсько-католи́цька це́рква, Украї́нська гре́ко-католи́цька це́рква, Украї́нська люте́ра́нська це́рква, Украї́нська правосла́вна це́рква*.

6. Великі букви вживаємо в повних офіційних найменуваннях найвищих церковних посадових осіб: *Блаже́ннийши́й Митрополі́т Ки́ївський і всієї́ Украї́ни, Верхо́вний Архиє́пископ, Вселе́нський Патріа́рх, Католикос-Патріа́рх усієї́ Гру́зії, Па́па Рі́мський, Святі́йши́й Патріа́рх Ки́ївський і всієї́ Ру́сії-Украї́ни*.

Примітка. Найменування інших церковних звань, санів і посад пишемо з малої букви: *митрополі́т Ві́нницький і Ба́рський, архимандри́т (архімандрі́т), архиє́пископ (архіє́пископ), па́стор, мулла́, іма́м, ксьондз*.

7. З великої букви пишемо всі слова, крім родових найменувань, у назвах монастирів, церков, ікон: *Ки́єво-Пече́рська ла́вра, Миха́йлівський Золото́верхи́й монасти́р, Володи́мирський собо́р, Кири́лівська це́рква, храм Хри́ста Спа́сителя, Теребовля́нська іко́на Ма́тері Бо́жої*.

8. З малої букви пишемо назви церковних служб та їхніх частин: *вечи́рня, літургі́я, повечи́р'я, поліеле́й, проскомі́дія, ра́ння, хре́сний хід*.

§ 54. Назви органів влади, установ, організацій, товариств, партій, об'єднань, підприємств, фірм, агентств

1. В офіційних складених назвах органів влади, установ і організацій, товариств і об'єднань з великої букви пишемо перше слово і всі власні назви, що входять до складу цих назв: *Апеляційний суд Закарпатської області, Європейська комісія, Європейська рада, Європейський парламент, Меджліс кримськотатарського народу, Міжнародна асоціація українців, Міжнародний валютний фонд, Міністерство освіти і науки України, Національний банк України, Організація економічного співробітництва і розвитку, Прокуратура міста Києва, Рада Європейського Союзу, Рада Європи, Рада національної безпеки та оборони України, Товариство винахідників та раціоналізаторів України, Управління освіти Шевченківської районної в місті Києві державної адміністрації, Федерація незалежних профспілок України.*

Це стосується також і назв державних установ минулого: *Державна дума, Директорія Української Народної Республіки, Тимчасовий уряд.*

У назвах найвищих органів влади і державних установ України з великої букви пишемо всі слова: *Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Конституційний Суд України, Верховний Суд, а також Збройні Сили України.*

У назвах державних символів України з великої букви пишемо всі слова: *Державний Гімн України, Державний Герб України і Державний Прапор України.*

2. У назвах політичних партій і рухів з великої букви пишемо перше слово (і всі власні назви): *Республіканська партія США, Соціал-демократична партія України, Християнсько-демократичний союз Німеччини.*

Назви, що не є офіційними найменуваннями, пишемо з малої букви: *ліберальна партія, партія війни, партія консерваторів, партія миру.*

3. У назвах наукових установ і закладів освіти, театрів, музеїв, колективів тощо перше слово і всі власні назви пишемо з великої букви: *Національна академія наук України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського; Гарвардський університет, Львівська середня загальноосвітня школа № 51 імені Івана Франка, Національний університет «Острозька академія»; Київський академічний театр ляльок; Музей мадам Тюссо, Меморіальний будинок-музей Дмитра Яворницького; Державний ансамбль народного танцю Грузії.*

З великої букви пишемо перше (або єдине) слово скороченої назви: *Будинок учителя (Київський міський будинок учителя), Літературний музей (Одеський державний літературний музей), Український музей (Національний художній музей України).*

4. У назвах промислових і торгових підприємств, фінансових організацій, товариств, фірм, організаційно-правових форм тощо початкове

слово, що є складником цих назв, пишемо з великої букви. Так само пишемо перше слово взятої в лапки символічної (умовної) назви та власні назви: *Київська фабрика іграшок, Харківський тракторний завод, Публічне акціонерне товариство «Укрнафта», Приватне акціонерне товариство «Київський електровагоноремонтний завод», банк «Південний», Центральний автовокзал, Комунальне підприємство «Київблагоустрій», Садове товариство «Лісова поляна», Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків «Наш дім».*

5. У назвах, що складаються з родового найменування і найменування в лапках, родове найменування пишемо з малої букви, у найменуванні в лапках із великої букви пишемо перше або єдине слово і власні назви: *видавництво «Ранок», готель «Дніпро», завод «Фармак», кінотеатр «Київська Русь», магазин «Ярослав», оркестр «Віртуози Києва», ресторан «Лібідь», спортивний клуб «Сокіл», фірма «Імідж».*

Примітка 1. Назви іноземних компаній, фірм тощо подаємо буквами українського алфавіту: *концерн «Фольксваген», компанія «Данон».*

Примітка 2. За традицією з великої букви пишемо всі слова в назвах: *Європейський Союз, Ліга Націй, Організація Об'єднаних Націй* та ін.

Примітка 3. У назвах інформаційних агентств усі слова, крім родового найменування, пишемо з великої букви й без лапок: *агентство Інтерфакс-Азербайджан, агентство Сінхуа, агентство Українські Національні Новини.*

Примітка 4. З малої букви пишемо традиційні, неофіційні назви законодавчих, державних, представницьких органів, органів міжнародних організацій, які періодично скликаються: *бундесрат, джирга, конгрес, ландтаг, меджліс, національні збори, парламент, сейм, сенат, стортинг.*

Примітка 5. З малої букви пишемо назви закладів, організацій, органів влади та ін., ужиті у множині: *інститути Національної академії наук України, комітети Верховної Ради України, міністерства України.*

6. Назви частин, відділів, відділень, секторів та інших підрозділів установ, організацій, а також слова **актив, збори, з'їзд, конференція, президія, рада** (інституту тощо), **сесія, симпозіум** пишемо з малої букви: *відділ загального мовознавства Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, вчена рада філологічного факультету, засідання президії Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, кафедра історії України Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, конгрес Міжнародної асоціації українців, сесія Хмельницької міськради.*

7. Назви сайтів, мереж, пошукових систем тощо без родового слова пишемо з малої букви: *гугл, фейсбук, ютуб, вікіпедія, інтернет*; назви з родовим словом пишемо з великої букви та в лапках: *пошукова система «Гугл», енциклопедія «Вікіпедія», мережа «Фейсбук», системи обміну повідомленнями «Вайбер» і «Сигнал», інтернет-магазин «Розетка», оператор мобільного зв'язку «Київстар», мережа «Інтернет»;* найменування

сайтів, ужиті як назви юридичних осіб, пишемо з великої букви та без лапок: *Київстáр уклáв окрémий дóговiр про надáння фiнáнсових пóслуг.*

§ 55. Назви документів, пам'яток історії та культури, творів літератури та мистецтва, друкованих органів

1. У складених назвах найважливіших документів, нормативно-правових актів, законів із великої букви пишемо перше слово, власні назви, перше слово після лапок: *Статут ООН, Потсдáмська угóда, Акт проголóшення незалéжності України, Версáльський мир, Конституція України, Кримiнальний кóдекс України, Закóн України «Про забезпéчення функцiонування української мóви як держáвної».*

2. Назви пам'яток архітектури, замків, храмів, предметів і творів мистецтва тощо пишемо з великої букви: *Ейфелева вéжа, Колiзéй; Хотiнський зáмок; Андрiївська цéрква, Почáївська лáвра, Сикстiнська капéла, Софiйський собóр; Аполлóн Бельведéрський, Венéра Мiлóська, Дев'ята симфóнія Бетхóвена, Кáмерна симфóнія № 1 Євгéна Станкóвича.*

Примiтка. Родові найменування в таких назвах пишемо з малої букви: *зáмок Iф, палац Потóцьких, пám'ятник Володiмиру Великому, автопортрét Шевчénка, портрét Мазéни, рéквiєм Мóцарта, робóти Рéпина, собóр Сан-Мáрко, собóр Святóго Петрá, цéрква Успiння Пресвятóї Богорóдици, храм Пресвятóї Євхарiстiї, храм Святóго Iвáна Хрестiтеля.*

3. Назви художніх, наукових праць, творів мистецтва, документів, газет, журналів тощо беремо в лапки і в них перше або єдине слово пишемо з великої букви: *поéма «Енеiда», ромán «Сто рóків самотності», пiдрóчник «Iсторiя України», балét «Лiсова пiсня», карти́на «Запорóжці пiшуть листá турéцькому султáновi», фiльм «Тiни забúтих прéдкiв», óпера «Травиáта», пiсня «Стоiть горá висóкая», скульпту́ра «Мислiтель», програ́ма «Партнérство зарáди мiру», газéта «Лiтературна Україна», жу́рнал «Всéсвіт».*

Примiтка 1. У подвійних складених назвах з великої букви пишемо також перше слово другої назви: *«Андрiй Соловéйко, або Вчéнiє свiт, а невчéнiє – тьма», «Глитáй, або ж Паву́к».*

Примiтка 2. У назвах писемних історичних пам'яток з великої букви пишемо перше слово і власні назви: *Лаврénтiївський лiтóпис, Лiтóпис Самiйла Величка, Рéймське Євáнгелiє, «Слóво о полку́ Iгоревiм», «Рúська прáвда».*

§ 56. Назви посад, звання, титули⁸

1. З великої букви пишемо перше слово офіційних назв найвищих державних посад та посад керівників міжнародних організацій: *Генерáльний прокурóр України, Генерáльний секретáр ООН, Голова́ Верховної Ра́ди*

⁸ Про написання назв церковних посад див. § 53, ч. 6.

України, Президент Сполучених Штатів Америки, Президент України, Прем'єр-міністр Канади.

Примітка 1. Назви посад, звань, наукових ступенів тощо пишемо з малої букви: *голова, декан, директор, канцлер, мер, міністр, президент, прем'єр-міністр, ректор, секретар; академік, генерал-лейтенант, заслужений діяч мистецтв, лауреат Державної премії України в галузі архітектури, народний артист України, член-кореспондент; доктор наук.*

Примітка 2. З малої букви пишемо також назви титулів, рангів, чинів: *барон, герцог, королева, імператор, князь, колезький асесор, король, принцеса, цар, шах.*

Примітка 3. Назви посад міністрів, послів, президентів академій тощо в офіційних документах, а також для підкреслення урочистості можна писати з великої букви: *Міністр освіти і науки України, Посол Республіки Польща, Президент Національної академії наук України.*

§ 57. Назви орденів, медалей, відзнак, премій

1. У назвах орденів, медалей, відзнак з великої букви (крім родових найменувань на зразок *орден, медаль, відзнака* тощо) пишемо перше слово і власні назви: *орден Держави, орден Князя Ярослава Мудрого V ступеня, орден Княгині Ольги III ступеня, орден Свободи, відзнака Президента України – Хрест Івана Мазепи, відзнака Міністерства внутрішніх справ України – нагрудний знак «За безпеку народу».*

Якщо таку назву взято в лапки, то з великої букви пишемо:

1) перше слово та власну назву: *орден «За доблесну шахтарську працю», орден «Мати-героїня», медаль «За військову службу Україні», медаль «За врятоване життя»;*

2) усі слова власної назви: *орден «Золота Зірка».*

2. Назви спортивних нагород пишемо з малої букви: *золота (срібна, бронзова) медаль, олімпійська медаль.* Так само: *закінчити шкóлу із золотою (срібною) медаллю.*

3. У назвах премій перше слово і власні назви в них пишемо з великої букви: *Державна премія України в галузі науки і техніки, Державна премія України імені Олександра Довженка, Національна премія України імені Бориса Патона, Національна премія України імені Тараса Шевченка, Нобелівська премія, Премія імені Юрія Шевельова.*

§ 58. Назви товарних знаків, марок виробів

1. Торгові назви промислових і продуктових виробів беремо в лапки і пишемо з великої букви: *ковбаса «Крiківська», сир «Королівський», цукерки «Асорті», шоколад «Світоч»; парфуми «Лілея», взуття «Крокс», кросівки «Пума», шампунь «Олівковий»; ром «Бакарді», вино «Перліна степу», мінеральна вода «Моршинська», напій «Жівчик».*

2. Назви виробничих марок технічних виробів (машин, приладів та ін.) беремо в лапки і пишемо з великої букви: *автомобілі «Вольво», «Ніссан», «Фольксваген», літак «Бойнг 777», трактор «Слобожанець».*

Але назви самих виробів беремо в лапки і пишемо з малої букви: *«вольво», «ніссан», «фольксваген»* (автомобілі), *«бойнг»* (літак), *«слобожанець»* (трактор).

3. Власні назви кораблів, поїздів, літаків тощо беремо в лапки і перше слово (і всі інші власні назви в них) пишемо з великої букви: *корвет «Гетьман Іван Мазепа», круїзний лайнер «Гармонія морів», поїзд «Чорноморець», літак «Мрія».*

4. Аббревіатурні назви виробничих марок і виробів пишемо без лапок: *Ан-225, А-340, В-47, КрАЗ.*

§ 59. Назви порід тварин, видів і сортів рослин

1. Назви порід тварин пишемо з малої букви: *вівчарка, доberman, спаніель* (собаки), *гонтер, мустанг* (коні), *кохінхін, плімутрок* (кури), *лакон, меринос* (вівці).

2. У неспеціальних текстах назви сортів рослин беремо в лапки і пишемо з малої букви (зокрема й власні назви): *груша «парижанка», малина «геракл», пшениця «золотоколоса», троянда «глорія-дей».*

3. У спеціальній літературі в назвах сортів рослин перше слово (і всі власні назви в них) пишемо з великої букви: *картопля Серпанок, огірок Корольок, слива Зарічна рання, смородина Софіївська, троянда Марко Вовчок, тюльпан Рембрандта.*

§ 60. Велика буква в особливому стилістичному вживанні

1. З великої букви пишемо такі найменування: *Високі Договірні Сторони, Надзвичайний і Повноважний Посол* (в актах міжнародного значення, у дипломатичних документах), *Автор, Видавництво* (в авторському договорі), *Виконавець, Замовник* (в угодах) та ін.

2. З великої букви пишемо займенники **Ви, Ваш** як форму ввічливості у звертанні до однієї конкретної особи в листах, офіційних документах тощо: *Повідомляємо Вам..., Вітаємо Вас..., у відповідь на Ваш запит...*

3. З великої букви пишемо деякі загальні назви в контекстах, де наголошено на особливому змісті цих назв: *Батьківщина, Вітчизна, Людина, Мати, Честь.*

§ 61. Велика буква в складноскорочених назвах

1. Скорочені назви (абревіатури) установ, закладів, організацій тощо, утворені з частин слів, мають подвійне написання:

1) з великої букви, якщо ці слова вжито на позначення установ, які є власними назвами: *Держкомтелерадіо*, *Київенерго*, *Укрпрофрада*, *Укрзалізниця*;

2) з малої букви, якщо такі слова є родовими назвами: *медуніверситет*, *райдержадміністрація*, *сільрада*.

2. Складноскорочені назви, утворені з початкових (ініціальних) букв, пишемо великими буквами: *АРК*, *АТС*, *ГЕС*, *КНР*, *МАГАТЕ*, *ООН*, *ЮНЕСКО*.

У відмінюваних звукових абревіатурах на зразок *ЦУМ* закінчення пишемо малими буквами і приєднуємо до останньої букви абревіатури без будь-якого знака (апострофа, коми): (у) *ЦУМі*, (з) *ЦУМу*, (до) *ТЮГу*, (*перед*) *ТЮГом*.

Суфіксальні утворення від звукових абревіатур пишемо малими буквами: *натовський*, *натовець*, *обнівський*, *тюгівець*.

3. У складних словах, які пишемо з дефісом, буквені та звукові абревіатури зберігають великі букви: *НВЧ-випромінювання*, *УВЧ-терапія*.

Примітка 1. Абревіатури, які складаються із двох самостійно вживаних ініціальних абревіатур, що є назвами різних організацій, пишемо окремо: *ДА МВСУ* (*Державний архів Міністерства внутрішніх справ України*); *ІФ НАНУ* (*Інститут фізики Національної академії наук України*).

Примітка 2. У складноскорочених словах мішаного типу, утворених з ініціальних абревіатур та усічених основ, ініціальну частину звичайно пишемо великими буквами, а усічену – малими: *КрАЗ* (*Кременчуцький автомобільний завод*); *КУнАП* (*Кодекс України про адміністративні правопорушення*), *НДХіммаш* (*Науково-дослідний інститут хімічного машинобудування*). Складені назви, у яких поєднані ініціальна частина і нескорочене слово (слова) в непрямому відмінку, пишемо окремо: *НДІ електромеханічних приладів*, *НДІ транспорту газу*.

Примітка 3. Сполучник *і* у звукових абревіатурах передаємо малою буквою: «*КіЖ*» («*Культура і життя*»), «*СіЧ*» («*Слово і час*»).

4.2.13. Скорочення

§ 62. Графічні скорочення

1. Від абревіатур потрібно відрізнити умовні графічні скорочення, які вимовляємо повністю і скорочуємо лише на письмі.

2. Після скорочення звичайно ставимо крапку. Слова скорочуємо переважно після букви на позначення приголосного, але зрідка й після букви на позначення голосного. Слова не скорочуємо на голосний, якщо він не

початковий у слові, і на **ь**. Наприклад, слово *селянський* може бути скорочене: *сел.*, *селян.*, *селянськ.*

Якщо маємо збіг двох однакових приголосних, скорочення треба робити після першого приголосного: *ден.* норма, *настін.* календар.

У разі збігу двох (і більше) різних приголосних скорочення можна робити як після першого, так і після останнього приголосного, залежно від структури слова: *власноруч.* або *власноручн.* (*власноручний*), але тільки *вlast.* (*вlastівий*).

3. Поширені графічні скорочення:

авт. – автор; авторський

акад. – академік

арк. – аркуш

бібл. – біблійний; бібліографічний; бібліотечний

буд. – будинок

бульв. – бульвар

в. о. – виконувач обов'язків

вид. – видання

вип. – випуск

вул. – вулиця

газ. – газета

гр. – громадянин, громадянка

д. – доктор (наук)

див. – дивись, дивіться

дияк. – диякон

дол. – долар

доц. – доцент

енцикл. – енциклопедія; енциклопедичний

єп. – єпископ

журн. – журнал

зб. – збірник

знач. – значення

ігум. – ігумен

іл. – ілюстрація; ілюстративний

ім. – імені

ін. – інші

і под. – і подібне

і т. д. – і так далі

і т. ін. – і таке інше

кв. – квартира

кн. – книга; княгиня; князь

коп. – копія

м. – місто

мист. – мистецтво; мистецький

митр. – митрополит

напр. – наприклад
нар. – народний
наук. – науковий
нац. – національний
н. е. – нашої ери
до н. е. – до нашої ери
о. – острів; отець
обл. – область; обласний
оз. – озеро
п. – пан, пані; параграф; пункт
патр. – патріарх
перев. – переважно
пл. – площа
пор. – порівняй, порівняйте
поч. – початок
пн. – пани; панове; параграфи; пункти
пресвіт. – пресвітер
пров. – провулок
прор. – пророк
проф. – професор
р. – рік; річка
ред. – редактор; редакція
р. н. – рік народження
рр. – роки
Р. Х. – Різдво Христове
с. – село; сторінка
св. – святий
спец. – спеціальний
співавт. – співавтор
ст. – станція; стаття; століття
т. – том
та ін. – та інше (інші)
тис. – тисяча; тисячоліття
т. д. – так далі
т. зв. – так званий
т. ін. – таке інше
укр. – український
худ. – художній
церк. – церковний
чв. – чверть
чл.-кор. – член-кореспондент

4. Скорочені назви одиниць вимірювання пишемо без крапок:

Б – байт

Вт – ват

г – грам
га – гектар
год – година
дм – дециметр
кБ – кілобайт
кВт – кіловат
кг – кілограм
км – кілометр
л – літр
м – метр
мм – міліметр
с – секунда
см – сантиметр
т – тонна
хв – хвилина
ц – центнер

Так само пишемо скорочення *грн* (гривня), *млн* (мільйон), *млрд* (мільярд), *трлн* (трильйон).

5. У графічних скороченнях пропущену середню частину слова позначаємо дефісом: *вид-во* (видавництво), *ін-т* (інститут), *р-н* (район), *с-ще* (селище), *т-во* (товариство), *ун-т* (університет), *ф-ка* (фабрика).

У таких скороченнях після першої частини слова крапки не ставимо.

6. Дефісом також приєднуємо перші букви частин складного слова: *півд.-зах.* (південно-західний), *півн.-сх.* (північно-східний).

У таких випадках після скорочених частин слів ставимо крапку.

7. Скісну риску використовуємо в скорочених словосполученнях, рідше – складних словах: *а/с* (абонентська скринька), *км/год* (кілометрів за годину), *м/с* (метрів за секунду), *п/в* (поштове відділення), *р/р* (розрахунковий рахунок), *т/к* (телеканал).

У таких випадках після скорочених частин слів крапки не ставимо.

4.2.14. Правила переносу

§ 63. Орфографічні правила переносу

1. Частини слів з одного рядка в другий переносимо за складами: *га́й-ка*, *зо́-шит*, *кні́ж-ка*, *ко-ло́-дязь*, *па́ль-ці*, *са-дів-ні́к*, *Ха́р-ків*.

2. Під час перенесення:

1) одну букву не залишаємо в попередньому рядку, не переносимо в наступний: *ака-де́-мія* (не *а-каде́мія*), *Ма-рія* (не *Марі́-я*), *оли-ве́ць* (не *о-ліве́ць*).

Так само не можна поділяти на частини для переносу такі двоскладові слова, як **абó, мо́я, óко, шíя** та ін.;

2) не можна розривати сполучення букв **дж, дз**, які позначають один звук. Отже, переносити можна лише так: *гу'-дзик, хо-джу́*.

Якщо **дж, дз** не становлять одного звука (це буває, коли **д** належить до префікса, а **ж** або **з** – до кореня), то їх треба розривати: *над-звичáй-ний* (не *надзвичáйний*), *під-жив-ля́ти* (не *підживля́ти*);

3) не можна розривати сполучення букв **йо,ьо**: *па-йóк* (не *пай-óк*), *сльо-за́* (не *сль-оза́*);

4) апостроф, м'який знак, **й** у переносах не відокремлюємо від попередньої букви: *бур'-я́н* (не *бур-'я́н*), *Лук'-я́н* (не *Лук-'я́н*), *кіль-це́* (не *кіл-ьце́*), *нізь-ко* (не *ніз-ько*), *ба́й-ка* (не *ба́-йка*), *сті́й-кíй* (не *сті-йкíй*);

5) коли корінь починається на голосний, то переносимо довільно: *ро-зорáти, роз-орáти, розо-ра́ти; бе-зупíнно, без-упíнно, безу-пíнно*, але коли на приголосний, то від кореня його не відриваємо: *до-зрíва́ти* (не *доз-рíва́ти*), *ві-правдан́ня* (не *віп-равдан́ня*);

6) коли збігаються однакові приголосні, одну букву залишаємо, а другу переносимо в наступний рядок: *закóн-ний, розрíс-ся*.

В іменниках із подовженим приголосним можливий подвійний перенос: *зна́н-ня́ і зна-ння́; жит-тя́ і жи-ття́*;

7) не розриваємо при перенесенні односкладові префікси перед приголосними: *без-мі́рний, над-мі́рний, най-бі́льший* (не *бе-змі́рний, надмі́рний, на-йбі́льший*).

Кількаскладові префікси можна розривати: *пе-ре-працюва́ти, пе-ред-гро́ззя*;

8) у переносах складних слів не можна залишати в кінці рядка початкову частину другої основи, якщо вона не становить складу: *багато-ступі́нчастий* (не *багатос-ступі́нчастий*), *восьми-гра́нний* (не *восьмиг-ра́нний*);

9) не можна розривати ініціальні аббревіатури, а також комбіновані аббревіатури, які складаються з ініціальних скорочень і цифр: *АЕС, ЛАЗ-105, МАГАТЕ, МАУ, НТШ, УАПЦ*.

3. У решті випадків, які не підходять під викладені вище правила, можна довільно переносити слова за складами: *Дні-про́ і Дніп-ро́, Оле-кса́ндра й Олек-са́ндра, се-стра́ і сест-ра́*.

Це правило поширюється й на суфікси: *бли-зькі́й і близь-кі́й, видавні́цтво, видавні́цтво і видавні́цт-во, га́ли-цькі́й і га́лиць-кі́й*,

украї́н-ський і украї́нсь-кий, убо́-зтво, убо́з-тво і убо́зт-во, суспі́льс-тво і суспі́льст-во.

§ 64. Технічні правила переносу

1. Не можна переносити прізвища, залишаючи в кінці попереднього рядка ініціали або інші умовні скорочення, що належать до них: *Т. Г. Шевче́нко* (не *Т. Г. // Шевче́нко*), *гр. Іване́нко* (не *гр. // Іване́нко*), *акад. (доц., проф.) Гончаре́нко* (не *акад. (доц., проф.) // Гончаре́нко*), *п. Гнатю́к* (не *п. // Гнатю́к*).

Примітка. Якщо імена, звання тощо подаємо повністю, то прізвища (а також по батькові) можна переносити: *Тара́с Григо́рович Шевче́нко* і *Тара́с // Григо́рович Шевче́нко, акаде́мік // Агата́нгел Крї́мський* та ін.

2. Не можна відривати скорочені назви мір від цифр, до яких вони належать: *2008 р.* (не *2008 // р.*), *150 га* (не *150 // га*), *20 см³* або *20 куб. см* (не *20 // см³* або *20 // куб. см*), *5 г* (не *5 // г*).

3. Граматичні закінчення, поєднані із цифрами дефісом, не можна відривати й переносити: *2-й* (не *2- // й*), *4-го* (не *4- // го*), *10-му* (не *10- // му*) та ін.

4. Не можна розривати умовні (графічні) скорочення: *вид-во*, *і т. д.*, *і т. ін.*, *та ін.*, *т-во* та ін.

5. Не можна переносити в наступний рядок розділові знаки (крім тире), що закривають попередній рядок, а також залишати в попередньому рядку відкриту дужку або відкриті лапки.

4.2.15. Знак наголосу (´)

§ 65. Знак наголосу (´)

1. Знак наголосу (´) ставимо на маловідомих словах (локалізмах та ін.), а також тоді, коли слово може вживатися з двома наголосами, змінюючи своє значення: *Ми схóдили на гору* і *Ми сході́ли на гору та повернулися додому ще завидна*; *Обра́зи* (від дієслова *обража́ти*), *о́брази* (художні, літературні), *образі́* (ікони).

4.3. Правопис закінчень змінюваних слів

4.3.1. Іменник

§ 66. Поділ на відміни

1. За належністю до роду та за відмінковими закінченнями іменники поділено на чотири відміни.

2. До I відміни належать:

1) іменники переважно жіночого і деякі іменники чоловічого роду, а також спільного роду із закінченнями **-а**, **-я** в називному відмінку однини: *вага́, до́нька, дочка́, маши́на, гу́рря, грі́вня, організа́ція, пра́ця; воєво́да; бази́ка, зна́йда, листонóша, невда́ха, пла́кса, сиротá;*

2) жіночі особові імена з відповідними закінченнями: *Богда́на, Катері́на, Вале́рія, Зо́я;*

3) чоловічі особові імена на **-а**, **-я**: *Мико́ла, Са́ва.*

3. До II відміни належать:

1) іменники чоловічого роду з кінцевим приголосним основи та із закінченням **-о** в називному відмінку (переважно назви осіб): *бік, веле́ть, заво́д, край, ма́йстер, това́риш; Андрі́й, Віта́лій, Заха́р, Яросла́в; ба́тько, тату́ньо; Дніпро́; Ма́рко, Петро́;*

2) іменники середнього роду із закінченнями **-о**, **-е**, **-я** (крім іменників із суфіксами **-ат-**, **-ят-**, **-ен-** у непрямих відмінках): *крило́, місто́; мо́ре, по́ле, прізви́ще; весі́лля, житт́я, умі́ння;*

3) іменники із суфіксами збільшувально-згрубілого значення **-ищ-**, **-ицьк-**, утворювані від іменників усіх родів, які можуть зберігати й рід твірного, і набувати середнього роду: *вітри́ще* (від *вітер*), *діди́ще* (від *дід*), *коропи́ще* (від *ко́рон*), *морози́ще* (від *мороз*), *паруби́ще* (від *па́рубок*) – чоловічого роду, *ножи́ще* (від *нога́*) – середнього роду, *ведмеді́ще* (від *ведмі́дь*) – чоловічого і середнього роду; *вовчи́сько* (від *вовк*), *дуби́сько* (від *дуб*), *їжачи́сько* (від *їжа́к*), *леви́сько* (від *лев*), *соми́сько* (від *сом*) – чоловічого роду, *зайчи́сько* (від *за́ць*) – чоловічого і середнього роду, *свекру́шисько* (від *свекру́ха*) – жіночого і середнього роду, *хлопчи́сько* (від *хло́пець*) – чоловічого і середнього роду.

4. До III відміни належать:

1) іменники жіночого роду з кінцевим приголосним основи: *ваго́мість, ві́сть, гідні́сть, кров, любо́в, ми́ць, незале́жність, ніч, піч, річ, ро́зкіш, самоті́йність, сі́ль, собо́рність, ті́нь;*

2) слово **ма́ти**, у відмінкових формах якого з'являється суфікс **-ер-**;

3) деякі жіночі особові імена: *Аде́ль, Любо́в, Ніко́ль*.

5. До IV відміни належать:

1) іменники середнього роду:

а) із закінченнями **-а, -я**, що у формах родового, давального та місцевого відмінків мають суфікси **-ат-, -ят-** перед закінченням: *гуся́ – гуся́т-и, гуся́т-і, (на) гуся́т-і; дівча́ – дівча́т-и, дівча́т-і, (на) дівча́т-і; лоша́ – лоша́т-и, лоша́т-і, (на) лоша́т-і; теля́ – теля́т-и, теля́т-і, (на) теля́т-і;*

б) із закінченням **-я**, що мають два зразки відмінювання: із суфіксом **-ен-** у формах родового, давального, орудного та місцевого відмінків і без такого суфікса: *вім'я́ – вім'я́ / ві́мен-і, вім'ю́ / ві́мен-і, вім'ям / ві́мен-ем, (на) вім'ї́ / ві́мен-і; ім'я́ – ім'я́ / і́мен-і, і́мен-і, ім'ям / і́мен-ем, (в) і́мен-і; плем'я́ – плем'я́ / племе́н-і, племе́н-і, плем'ям / племе́н-ем, (у) племе́н-і; сім'я́ – сім'я́ / сі́мен-і, сім'ю́ / сі́мен-і, сім'ям / сі́мен-ем, (у) сім'ї́ / сі́мен-і; тім'я́ – тім'я́ / ті́мен-і, тім'ю́ / ті́мен-і, тім'ям / ті́мен-ем, (на) тім'ї́ / ті́мен-і.*

§ 67. Поділ на групи

1. Іменники I та II відміни поділено на три групи: тверду, м'яку та мішану.

2. I відміна:

1) тверда група:

а) до твердої групи належать іменники жіночого роду із закінченням **-а** (крім тих, основа яких закінчується на шиплячий приголосний): *жі́нка, маши́на, перемо́га, сівба́, фа́брика, фі́рма*, а також іменники спільного роду (чоловічого і жіночого) із таким самим закінченням: *базі́ка, біда́ха, витріща́ка, заводі́яка, недорі́ка, сирота́* та чоловічого роду (назви осіб): *джу́ра, Мики́та, Са́ва* та ін.;

2) м'яка група:

а) до м'якої групи належать іменники жіночого роду із закінченням **-я**: *бу́ря, відмінни́ця, друка́рня, земля́, наді́я, пі́сня, сім'я́* та чоловічого роду – назви осіб: *судда́, те́сля*; іменники спільного роду із цим самим закінченням: *кровопі́вця, убі́вця* та ін., а також іменник чоловічого роду *Ілля́*;

3) мішана група:

а) до мішаної групи належать іменники жіночого роду із закінченням **-а** та з основою на шиплячий приголосний: *ве́жа, гу́ща, ї́жа, ка́ша, кру́ча, межа́, пло́ща, те́ща* і чоловічого роду – назви осіб: *вельмо́жа, паши́а*, а також іменники спільного роду із закінченням **-а** та з основою на шиплячий приголосний: *листонóша, міхонóша*.

3. II відміна:

1) тверда група:

а) до твердої групи належать іменники чоловічого роду з кінцевим твердим приголосним основи (крім шиплячих) і з закінченням **-о**: *дуб, одуд, палац, темп, ужінок, успіх; батько, Петро*; більшість іменників на **-р**: *вир, віхор, відвар, двір, жир, сир, стовбур, стільяр, щур, явір*; сюди ж належать іменники *звір, комар, снігур*, які, проте, у називному відмінку множини мають закінчення м'якої групи: *звірі, комарі, снігурі* (іменник *щур* може мати й варіантне закінчення **-і**: *щурі*), а також усі іменники іншомовного походження на **-ер, -ор, -ур (-юр)**: *інженер, колекціонер, майстер, парфумер, фермер, шіфер, шофер; актор, директор, інспектор, професор, світлофор, семафор; абажур, каламбур; гітюр*; іменники з постійно наголошеними **-ар (-яр), -ир (-ір, -їр)**: *базар, гектар, кулінар; монтьяр, футляр, ювіляр; касир, командир, пасажир; папір, сувенір; конвоїр*; окремі іменники іншомовного походження на **-ар, -ир** із постійним наголосом на корені в однині та множині: *долар – долари, пánцир – пánцири* та ін.

Примітка. Іменник *мáляр* залежно від наголосу належить або до твердої групи (наголос падає на корінь в усіх відмінках однини й множини: *мáляр – мáляра, мáлярові, мáляра, мáляром, (на) мáлярові – мáляри, мáлярів, мáлярам, мáлярів, мáлярами, (на) мáлярах*), або до мішаної (наголос переходить на закінчення: *маляр – малярá, малярéві, малярá, малярém, (на) малярí – малярí, малярíв, малярáми, (на) малярáх*);

б) до твердої групи належать іменники середнього роду із закінченням **-о**: *болото, віяло, во́ло, залізо, зерно́, зло, коло́, крило́, люстєрко, мавпенятко, мáйво, місто, молодéцтво, село́, христия́нство* та ін.;

2) м'яка група:

а) до м'якої групи належать іменники чоловічого роду з кінцевим м'яким приголосним основи: *боєць, вéлетень, звічай, краді́й, край, митець, уді́й, учі́тель; діду́ньо, тату́ньо; Анто́сьо, Бенéдьо, Іваньо́*; сюди належить частина іменників на **-ар, -ир**, які в однині мають наголос на корені: *бо́ндар – бо́ндаря, ко́зир – ко́зиря, ку́хар – ку́харя, лі́кар – лі́каря, пі́сар – пі́саря*, а також іменники, у яких у похідних відмінкових формах наголос переходить з **-ар, -ир** на закінчення: *буква́р – букваря́, вівча́р – вівчаря́, воротáр – воротаря́, друка́р – друкаря́, інвентáр – інвентарію́ (збірне), календа́р – календаря́, кобза́р – кобзаря́, секретáр – секретаря́, суха́р – сухаря́, хабáр – хабаря́, шахта́р – шахтаря́; гузи́р – гузиря́, проводи́р – проводиря́, пухи́р – пухиря́* та ін.; до м'якої групи належать також і деякі чоловічі особові імена: *Ігор – Ігоря, Ла́зар – Ла́заря* та ін.;

б) до м'якої групи належать іменники середнього роду із закінченням **-е** та **-я** (без суфіксів **-ен-, -ят-** у формах непрямих відмінків і переважно з подовженням кінцевого приголосного основи): *го́ре, місце́, мо́ре, по́ле; життя́, завда́ння, збі́жжя́, здоро́в'я, змага́ння, знаряддя́, лі́стя, облі́ччя, пі́р'я, по́лум'я* та ін.;

3) мішана група:

а) до мішаної групи належать іменники чоловічого роду з кінцевим шиплячим приголосним основи: *ванта́ж, дощ, слуха́ч, сто́рож, ткач, това́риш*, а також іменники із суфіксом згрубілості **-ищ-** чоловічого роду: *вітри́ще, діді́ще, дубі́ще*; іменники на **-яр** (назви людей за видом їхньої діяльності), у відмінкових формах яких наголос переходить із суфікса на закінчення: *бджоля́р – бджоляра́, весля́р – весляра́, вугля́р – вугляра́, газетя́р – газетяра́, зброя́р – зброяра́, каменя́р – каменяра́, пісня́р – пісняра́, скля́р – скляра́, смоля́р – смоляра́, школя́р – школяра́* та ін.;

б) до мішаної групи належать іменники середнього роду із закінченням **-е** та основою на шиплячий приголосний: *ло́же, плече́, прізви́ще, яви́ще* та ін.

§ 68. Зразки відмінювання іменників

1. I відміна:

1) іменники жіночого роду – загальні назви:

	Тверда група	М'яка група	
Однина			
Н.	<i>маши́н-а</i>	<i>відмінни́ц-я</i>	<i>наді́-я</i>
Р.	<i>маши́н-и</i>	<i>відмінни́ц-і</i>	<i>наді́-ї</i>
Д.	<i>маши́н-і</i>	<i>відмінни́ц-і</i>	<i>наді́-ї</i>
Зн.	<i>маши́н-у</i>	<i>відмінни́ц-ю</i>	<i>наді́-ю</i>
Ор.	<i>маши́н-ою</i>	<i>відмінни́ц-ею</i>	<i>наді́-єю</i>
М.	<i>...маши́н-і</i>	<i>...відмінни́ц-і</i>	<i>...наді́-ї</i>
Кл.	<i>маши́н-о</i>	<i>відмінни́ц-е</i>	<i>наді́-є</i>
Множина			
Н.	<i>маши́н-и</i>	<i>відмінни́ц-і</i>	<i>наді́-ї</i>
Р.	<i>маши́н</i>	<i>відмінни́ць</i>	<i>наді́й</i>
Д.	<i>маши́н-ам</i>	<i>відмінни́ц-ям</i>	<i>наді́-ям</i>
Зн.	<i>маши́н-и</i>	<i>відмінни́ць</i>	<i>наді́-ї</i>
Ор.	<i>маши́н-ами</i>	<i>відмінни́ц-ями</i>	<i>наді́-ями</i>
М.	<i>...маши́н-ах</i>	<i>...відмінни́ц-ях</i>	<i>...наді́-ях</i>
Кл.	<i>маши́н-и</i>	<i>відмінни́ц-і</i>	<i>наді́-ї</i>

Мішана група		
Однина		
Н.	<i>плóщ-а</i>	<i>душ-á</i>
Р.	<i>плóщ-і</i>	<i>душ-í</i>
Д.	<i>плóщ-і</i>	<i>душ-í</i>
Зн.	<i>плóщ-у</i>	<i>душ-у</i>
Ор.	<i>плóщ-ею</i>	<i>душ-éю</i>
М.	<i>...плóщ-і</i>	<i>...душ-í</i>
Кл.	<i>плóщ-е</i>	<i>душ-é</i>

Множина		
Н.	<i>плóщ-і</i>	<i>душ-і</i>
Р.	<i>плoщ</i>	<i>душ</i>
Д.	<i>плóщ-ам</i>	<i>душ-ам</i>
Зн.	<i>плóщ-і</i>	<i>душ-і</i>
Ор.	<i>плóщ-ами</i>	<i>душ-ами</i>
М.	<i>...плóщ-ах</i>	<i>...душ-ах</i>
Кл.	<i>плóщ-і</i>	<i>душ-і</i>

2) іменники жіночого роду – власні назви:

	Тверда група	М'яка група	
Однина			
Н.	<i>Оксáн-а</i>	<i>Марі́-я</i>	<i>Лéс-я</i>
Р.	<i>Оксáн-и</i>	<i>Марі́-ї</i>	<i>Лéс-і</i>
Д.	<i>Оксáн-і</i>	<i>Марі́-ї</i>	<i>Лéс-і</i>
Зн.	<i>Оксáн-у</i>	<i>Марі́-ю</i>	<i>Лéс-ю</i>
Ор.	<i>Оксáн-ою</i>	<i>Марі́-єю</i>	<i>Лéс-ею</i>
М.	<i>...Оксáн-і</i>	<i>...Марі́-ї</i>	<i>...Лéс-і</i>
Кл.	<i>Оксáн-о</i>	<i>Марі́-є</i>	<i>Лéс-ю</i>
Множина			
Н.	<i>Оксáн-и</i>	<i>Марі́-ї</i>	<i>Лéс-і</i>
Р.	<i>Оксáн</i>	<i>Марі́й</i>	<i>Лесь</i>
Д.	<i>Оксáн-ам</i>	<i>Марі́-ям</i>	<i>Лéс-ям</i>
Зн.	<i>Оксáн</i>	<i>Марі́й</i>	<i>Лесь</i>
Ор.	<i>Оксáн-ами</i>	<i>Марі́-ями</i>	<i>Лéс-ями</i>
М.	<i>...Оксáн-ах</i>	<i>...Марі́-ях</i>	<i>...Лéс-ях</i>
Кл.	<i>Оксáн-и</i>	<i>Марі́-ї</i>	<i>Лéс-і</i>

	Тверда група	М'яка група	
Однина			
Н.	<i>Полта́в-а</i>	<i>Вінниц-я</i>	<i>Терéбл-я</i>
Р.	<i>Полта́в-и</i>	<i>Вінниц-і</i>	<i>Терéбл-і</i>
Д.	<i>Полта́в-і</i>	<i>Вінниц-і</i>	<i>Терéбл-і</i>
Зн.	<i>Полта́в-у</i>	<i>Вінниц-ю</i>	<i>Терéбл-ю</i>
Ор.	<i>Полта́в-ою</i>	<i>Вінниц-єю</i>	<i>Терéбл-ею</i>
М.	<i>...Полта́в-і</i>	<i>...Вінниц-і</i>	<i>...Терéбл-і</i>
Кл.	<i>Полта́в-о</i>	<i>Вінниц-е</i>	<i>Терéбл-е</i>

2. II відміна:

1) іменники чоловічого роду – загальні назви:

	Тверда група		М'яка група	
Однина				
Н.	<i>коза́к</i>	<i>тигр</i>	<i>мудре́ць</i>	<i>о́брій</i>
Р.	<i>козак-а́</i>	<i>ти́гр-а</i>	<i>мудрець-я́</i>	<i>о́брі-ю</i>
Д.	<i>козак-о́ві (-у́)</i>	<i>ти́гр-ові (-у)</i>	<i>мудрець-е́ві (-ю)</i>	<i>о́брі-єві (-ю)</i>
Зн.	<i>козак-а́</i>	<i>ти́гр-а</i>	<i>мудрець-я́</i>	<i>о́брій</i>
Ор.	<i>козак-о́м</i>	<i>ти́гр-ом</i>	<i>мудрець-е́м</i>	<i>о́брі-єм</i>
М.	<i>...козак-о́ві (-у́)</i>	<i>...ти́гр-ові (-у, -і)</i>	<i>...мудрець-е́ві (-ю́, -і́)</i>	<i>...о́брі-і́ (-ю)</i>
Кл.	<i>коза́ч-е</i>	<i>ти́гр-е</i>	<i>мудрець-ю́</i>	<i>о́брі-ю</i>
Множина				
Н.	<i>козак-и́</i>	<i>ти́гр-и</i>	<i>мудрець-і́</i>	<i>о́брі-ї́</i>
Р.	<i>козак-і́в</i>	<i>ти́гр-і́в</i>	<i>мудрець-і́в</i>	<i>о́брі-ї́в</i>
Д.	<i>козак-а́м</i>	<i>ти́гр-ам</i>	<i>мудрець-я́м</i>	<i>о́брі-я́м</i>
Зн.	<i>козак-і́в</i>	<i>ти́гр-і́в</i>	<i>мудрець-і́в</i>	<i>о́брі-ї́в</i>
Ор.	<i>козак-а́ми</i>	<i>ти́гр-ами</i>	<i>мудрець-я́ми</i>	<i>о́брі-я́ми</i>
М.	<i>...козак-а́х</i>	<i>...ти́гр-ах</i>	<i>...мудрець-я́х</i>	<i>...о́брі-я́х</i>
Кл.	<i>козак-и́</i>	<i>ти́гр-и</i>	<i>мудрець-і́</i>	<i>о́брі-ї́</i>

	Мішана група	
	Однина	Множина
Н.	<i>меч</i>	<i>меч-і́</i>
Р.	<i>меч-а́</i>	<i>меч-і́в</i>
Д.	<i>меч-е́ві (-у́)</i>	<i>меч-а́м</i>
Зн.	<i>меч</i>	<i>меч-і́</i>
Ор.	<i>меч-е́м</i>	<i>меч-а́ми</i>
М.	<i>...меч-е́ві (-і́)</i>	<i>...меч-а́х</i>
Кл.	<i>ме́ч-у</i>	<i>меч-і́</i>

2) іменники середнього роду – загальні назви:

	Тверда група		М'яка група	Мішана група
Однина				
Н.	<i>крил-о́</i>	<i>по́л-е</i>	<i>умі́нн-я</i>	<i>плеч-е́</i>
Р.	<i>крил-а́</i>	<i>по́л-я</i>	<i>умі́нн-я</i>	<i>плеч-а́</i>
Д.	<i>крил-у́</i>	<i>по́л-ю</i>	<i>умі́нн-ю</i>	<i>плеч-у́</i>
Зн.	<i>крил-о́</i>	<i>по́л-е</i>	<i>умі́нн-я</i>	<i>плеч-е́</i>
Ор.	<i>крил-о́м</i>	<i>по́л-ем</i>	<i>умі́нн-я́м</i>	<i>плеч-е́м</i>
М.	<i>...крил-і́</i>	<i>...по́л-і́ (-ю)</i>	<i>...умі́нн-і́</i>	<i>...плеч-і́́ (-у́, -е́ві)</i>
Кл.	<i>крил-о́</i>	<i>по́л-е</i>	<i>умі́нн-я</i>	<i>плеч-е́</i>

Множина				
Н.	<i>крі́л-а</i>	<i>пол-я́</i>	<i>умі́нн-я</i>	<i>плéч-і</i>
Р.	<i>крил</i>	<i>пол-і́в</i>	<i>умі́нь</i>	<i>плеч-éй, пліч</i>
Д.	<i>крі́л-ам</i>	<i>пол-я́м</i>	<i>умі́нн-ям</i>	<i>плеч-а́м і плéч-ам</i>
Зн.	<i>крі́л-а</i>	<i>пол-я́</i>	<i>умі́нн-я</i>	<i>плéч-і</i>
Ор.	<i>крі́л-ами</i> (<i>крі́ль-мі́</i>)	<i>пол-я́ми</i>	<i>умі́нн-ями</i>	<i>плеч-і́ма</i>
М.	<i>...крі́л-ах</i>	<i>...пол-я́х</i>	<i>...умі́нн-ях</i>	<i>...плеч-а́х</i>
Кл.	<i>крі́л-а</i>	<i>пол-я́</i>	<i>умі́нн-я</i>	<i>плéч-і</i>

3) іменники чоловічого роду – власні назви:

Тверда група	
Однина	
Н.	<i>Євгéн</i> <i>Дні́стер</i>
Р.	<i>Євгéн-а</i> <i>Дні́стр-а́</i>
Д.	<i>Євгéн-ові́ (-у)</i> <i>Дні́стр-у́ (-о́ві)</i>
Зн.	<i>Євгéн-а</i> <i>Дні́стер</i>
Ор.	<i>Євгéн-ом</i> <i>Дні́стр-о́м</i>
М.	<i>...Євгéн-ові́ (-у, -і)</i> <i>(по) Дні́стр-у́ (-о́ві, -і́),</i> <i>(на) Дні́стр-і́ (-о́ві)</i>
Кл.	<i>Євгéн-е</i> <i>Дні́стр-е</i>

М'яка група		Мішана група
Однина		
Н.	<i>Олéсь</i> <i>Ї́гор</i> <i>Лука́ш</i>	
Р.	<i>Олéс-я</i> <i>Ї́гор-я</i> <i>Лукаш-а́</i>	
Д.	<i>Олéс-еві́ (-ю)</i> <i>Ї́гор-еві́ (-ю)</i> <i>Лукаш-éві́ (-у́)</i>	
Зн.	<i>Олéс-я</i> <i>Ї́гор-я</i> <i>Лукаш-а́</i>	
Ор.	<i>Олéс-ем</i> <i>Ї́гор-ем</i> <i>Лукаш-éм</i>	
М.	<i>...Олéс-еві́ (-ю, -і)</i> <i>...Ї́гор-еві́ (-ю, -і)</i> <i>...Лукаш-éві́ (-у́, -і́)</i>	
Кл.	<i>Олéс-ю</i> <i>Ї́гор-ю</i> <i>Лука́ш-е</i>	

Тверда група	М'яка група		Мішана група
Множина			
Н.	<i>Євгéн-и</i>	<i>Олéс-і́</i>	<i>Ї́гор-і́</i> <i>Лукаш-і́</i>
Р.	<i>Євгéн-ів</i>	<i>Олéс-ів</i>	<i>Ї́гор-ів</i> <i>Лукаш-і́в</i>
Д.	<i>Євгéн-ам</i>	<i>Олéс-ям</i>	<i>Ї́гор-ям</i> <i>Лукаш-а́м</i>
Зн.	<i>Євгéн-ів</i>	<i>Олéс-ів</i>	<i>Ї́гор-ів</i> <i>Лукаш-і́в</i>
Ор.	<i>Євгéн-ами</i>	<i>Олéс-ями</i>	<i>Ї́гор-ями</i> <i>Лукаш-а́ми</i>
М.	<i>...Євгéн-ах</i>	<i>...Олéс-ях</i>	<i>...Ї́гор-ях</i> <i>...Лукаш-а́х</i>
Кл.	<i>Євгéн-и</i>	<i>Олéс-і́</i>	<i>Ї́гор-і́</i> <i>Лукаш-і́</i>

4) відмінювання іменників чоловічого роду з основою на **-р**:

	Тверда група		М'яка група		Мішана група
	Однина				
Н.	<i>пасажір</i>	<i>бульвар</i>	<i>байкар</i>	<i>кózир</i>	<i>ковзаняр</i>
Р.	<i>пасажір-а</i>	<i>бульвар-у</i>	<i>байкар-я́</i>	<i>кózир-я</i>	<i>ковзаняр-а́</i>
Д.	<i>пасажір-ові (-у)</i>	<i>бульвар-у (-ові)</i>	<i>байкар-éві (-ю́)</i>	<i>кózир-ю (-еві)</i>	<i>ковзаняр-éві (-у́)</i>
Зн.	<i>пасажір-а</i>	<i>бульвар</i>	<i>байкар-я́</i>	<i>кózир (-я)</i>	<i>ковзаняр-а́</i>
Ор.	<i>пасажір-ом</i>	<i>бульвар-ом</i>	<i>байкар-éм</i>	<i>кózир-ем</i>	<i>ковзаняр-éм</i>
М.	<i>...пасажір-ові (-у, -і)</i>	<i>...бульвар-і (-ові, -у)</i>	<i>...байкар-éві (-ю́, -і́)</i>	<i>...кózир-і (-еві, -ю)</i>	<i>...ковзаняр-éві (-у́, -і́)</i>
Кл.	<i>пасажір-е</i>	<i>бульвар-е</i>	<i>байкар-ю</i>	<i>кózир-ю</i>	<i>ковзаняр-е</i>
	Множина				
Н.	<i>пасажір-и</i>	<i>бульвар-и</i>	<i>байкар-і́</i>	<i>кózир-і</i>	<i>ковзаняр-і́</i>
Р.	<i>пасажір-ів</i>	<i>бульвар-ів</i>	<i>байкар-і́в</i>	<i>кózир-ів</i>	<i>ковзаняр-і́в</i>
Д.	<i>пасажір-ам</i>	<i>бульвар-ам</i>	<i>байкар-я́м</i>	<i>кózир-ям</i>	<i>ковзаняр-а́м</i>
Зн.	<i>пасажір-ів</i>	<i>бульвар-и</i>	<i>байкар-і́в</i>	<i>кózир-і</i>	<i>ковзаняр-і́в</i>
Ор.	<i>пасажір-ами</i>	<i>бульвар-ами</i>	<i>байкар-я́ми</i>	<i>кózир-ями</i>	<i>ковзаняр-а́ми</i>
М.	<i>...пасажір-ах</i>	<i>...бульвар-ах</i>	<i>...байкар-я́х</i>	<i>...кózир-ях</i>	<i>...ковзаняр-а́х</i>
Кл.	<i>пасажір-и</i>	<i>бульвар-и</i>	<i>байкар-і́</i>	<i>кózир-і</i>	<i>ковзаняр-і́</i>

5) відмінювання іменника **Госпóдь**:

Н.	<i>Госпóдь</i>
Р.	<i>Гóспод-а</i>
Д.	<i>Гóспод-ові (-у) і Господ-éві</i>
Зн.	<i>Гóспод-а</i>
Ор.	<i>Гóспод-ом</i>
М.	<i>...Гóспод-ові (-у, -і)</i>
Кл.	<i>Гóспод-и</i>

6) відмінювання іменників на **-ище** (жіночий і середній рід):

	Однина	Множина
Н.	<i>бабі́щ-е</i>	<i>бабі́щ-а</i>
Р.	<i>бабі́щ-і (-а)</i>	<i>бабі́щ</i>
Д.	<i>бабі́щ-і (-у)</i>	<i>бабі́щ-ам</i>
Зн.	<i>бабі́щ-е (-у)</i>	<i>бабі́щ</i>
Ор.	<i>бабі́щ-ею (-ем)</i>	<i>бабі́щ-ами</i>
М.	<i>...бабі́щ-і</i>	<i>...бабі́щ-ах</i>
Кл.	<i>бабі́щ-е</i>	<i>бабі́щ-а</i>

Примітка. Тип відмінювання іменників на **-ище** (*бабі́ще* – жіночий і середній рід, *свекру́шище* – жіночий і середній рід та ін.) з хитанням морфологічного роду залежить від значення роду: якщо іменник має дві форми роду (*бабі́ще* – жіночий і середній рід), то для

форми жіночого роду лише в називному, знахідному та кличному відмінках однини властиве закінчення **-е**, типове для іменників II відміни середнього роду, а в інших відмінках їхні закінчення збігаються із закінченнями іменників I відміни (обидва варіанти наявні в знахідному відмінку), а для середнього роду послідовність відмінювання – за зразками відмінювання іменників II відміни середнього роду;

3. III відміна:

Однина			
Н.	<i>тінь</i>	<i>пóдорож</i>	<i>гідність</i>
Р.	<i>ті́н-і</i>	<i>пóдорож-і</i>	<i>гідност-і, гідност-и</i>
Д.	<i>ті́н-і</i>	<i>пóдорож-і</i>	<i>гідност-і</i>
Зн.	<i>тінь</i>	<i>пóдорож</i>	<i>гідність</i>
Ор.	<i>ті́нн-ю</i>	<i>пóдорожж-ю</i>	<i>гідніст-ю</i>
М.	<i>...ті́н-і</i>	<i>...пóдорож-і</i>	<i>...гідност-і</i>
Кл.	<i>ті́н-е</i>	<i>пóдорож-е</i>	<i>гідност-е</i>
Множина			
Н.	<i>ті́н-і</i>	<i>пóдорож-і</i>	
Р.	<i>ті́н-ей</i>	<i>пóдорож-ей</i>	
Д.	<i>ті́н-ям</i>	<i>пóдорож-ам</i>	
Зн.	<i>ті́н-і</i>	<i>пóдорож-і</i>	
Ор.	<i>ті́н-ями</i>	<i>пóдорож-ами</i>	
М.	<i>...ті́н-ях</i>	<i>...пóдорож-ах</i>	
Кл.	<i>ті́н-і</i>	<i>пóдорож-і</i>	

4. IV відміна:

Однина			
Н.	<i>курч-а́</i>	<i>ім'-я́</i>	<i>ті́м'-я</i>
Р.	<i>курч-а́т-и</i>	<i>ім-ен-і, ім'-я́</i>	<i>ті́м-ен-і, ті́м'-я</i>
Д.	<i>курч-а́т-і</i>	<i>ім-ен-і</i>	<i>ті́м-ен-і, ті́м'-ю</i>
Зн.	<i>курч-а́</i>	<i>ім'-я́</i>	<i>ті́м'-я</i>
Ор.	<i>курч-а́м</i>	<i>ім-ен-ем, ім'-я́м</i>	<i>ті́м-ен-ем, ті́м'-ям</i>
М.	<i>...курч-а́т-і</i>	<i>...ім-ен-і</i>	<i>...ті́м-ен-і, ті́м'-ї, але: по ті́м'-ю</i>
Кл.	<i>курч-а́</i>	<i>ім'-я́</i>	<i>ті́м'-я</i>
Множина			
Н.	<i>курч-а́т-а</i>	<i>ім-ен-а́</i>	<i>ті́м'-я</i>
Р.	<i>курч-а́т</i>	<i>ім-е́н</i>	<i>ті́м'-їв</i>
Д.	<i>курч-а́т-ам</i>	<i>ім-ен-а́м</i>	<i>ті́м'-ям</i>
Зн.	<i>курч-а́т(а)</i>	<i>ім-ен-а́</i>	<i>ті́м'-я</i>
Ор.	<i>курч-а́т-ами</i>	<i>ім-ен-а́ми</i>	<i>ті́м'-ями</i>
М.	<i>...курч-а́т-ах</i>	<i>...ім-ен-а́х</i>	<i>...ті́м'-ях</i>
Кл.	<i>курч-а́т-а</i>	<i>ім-ен-а́</i>	<i>ті́м'-я</i>

4.3.1.1. Уваги до правопису відмінкових форм

4.3.1.1.1. І відміна

4.3.1.1.1.1. Однина

§ 69. Родовий відмінок

1. У родовому відмінку однини іменники І відміни мають закінчення **-и**, **-і**, **-ї**:

1) **-и** мають іменники твердої групи: *до́ньки*, *до́чки*, *кни́жки*, *ма́ми*, *маши́ни*, *перемо́ги*, *роді́ни*, *фа́брики*;

2) **-і** (після букви на позначення голосного, м'якого знака та апострофа – **-ї**) мають іменники І відміни м'якої та мішаної груп: *бу́рі*, *відмі́нниці*, *грівні* (від *грівня* – грошова одиниця), *дуе́ньї*, *мрі́ї*, *наді́ї*, *пра́ці*, *сі́м'ї*; *кру́чі*, *межі́*, *пло́щі*, *ті́ші*.

Примітка. Однакові за написанням форми родового відмінка однини та називного множини окремих іменників нерідко мають різні наголоси: *до́чки* – *до́чки*, *землі́* – *зе́млі*, *кни́жки* – *книжкі́*, *межі́* – *ме́жі*, *сестри́* – *се́стри*, *сі́м'ї* – *сі́м'ї*.

§ 70. Давальний відмінок

1. У давальному відмінку однини іменники І відміни мають закінчення **-і**, а після букви на позначення голосного, м'якого знака та апострофа – **-ї**: *до́ньці*, *до́цї*, *кни́жці*, *маши́ні*, *перемо́зі*, *фа́бриці*; *бу́рі*, *відмі́нниці*, *грівні*, *дуе́ньї*, *наді́ї*, *сі́м'ї*, *статті́*; *кру́чі*, *межі́*, *пло́щі*, *ті́ші*.

§ 71. Знахідний відмінок

1. У знахідному відмінку однини іменники І відміни твердої та мішаної груп мають закінчення **-у**, а м'якої – **-ю**: *до́ньку*, *до́чку*, *кни́жку*, *маши́ну*, *перемо́гу*, *фа́брику*; *кру́чу*, *межу́*, *пло́щу*, *ті́шу*; *бу́рю*, *відмі́нницю*, *грівню*, *дуе́нью*, *наді́ю*, *сі́м'ю*, *статтю́*.

§ 72. Орудний відмінок

1. В орудному відмінку однини іменники І відміни твердої групи мають закінчення **-ою**, м'якої та мішаної груп – **-єю**, а після букви на позначення голосного, м'якого знака та апострофа – **-єю**: *до́нькою*, *до́чкою*, *кни́жкою*, *маши́ною*, *перемо́гою*, *фа́брикою*; *бу́рею*, *відмі́нницею*, *грівнею*, *статте́ю*; *кру́чею*, *меже́ю*, *плоче́ю*, *ті́шею*; *дуе́ньєю*, *наді́єю*, *сі́м'єю*.

§ 73. Місцевий відмінок

1. У місцевому відмінку однини іменники І відміни мають закінчення **-і**, після букви на позначення голосного, м'якого знака та апострофа – **-ї**: *на доньці, на дочці, на книжці, на машині, на фабриці, по дорозі, по стéжці, по руці, у перемозі; на відмінниці, на грівні, на дуéньї, у б́урі, у надїї, у сім'ї, у статті; на кручі, на межі, по площі, у межі, у тиші.*

Примітка. Перед закінченням **-і** в давальному та місцевому відмінках **г, к, х** переходять відповідно в **з, ц, с**: *нога – нозі, рука – руці, муха – мусі.*

§ 74. Кличний відмінок

1. У кличному відмінку однини іменники І відміни мають закінчення **-о, -е, -є, -ю**:

1) **-о** властиве іменникам твердої групи: *Ганно Миха́йлівно, донько, дочко, дружи́но, кни́жко, перемо́го, сестро́;*

2) **-е** набувають іменники м'якої та мішаної груп, **-є** – іменники м'якої групи після букви на позначення голосного, м'якого знака та апострофа: *во́ле, відмінни́це, грівне, ду́ше, зе́мле, Ка́тре, На́сте, кру́че, мага́радже, ра́дже, а також І́лле; дуéньє, Мари́є, мрі́є, Соломі́є;*

3) **-ю** мають деякі пестливі іменники м'якої групи: *бабу́сю, Га́лю, до́ню, Катру́сю, Ле́сю, Мару́сю, мату́сю, тіту́сю.*

Примітка 1. У звертаннях, що складаються з двох особових імен – імені та по батькові, обидва слова мають закінчення тільки кличного відмінка: *Мари́є Васи́лівно, Окса́но Ива́нівно.*

Примітка 2. У звертаннях до жінок, що складаються із загальної назви та прізвища, форму кличного відмінка мають обидва іменники: *добро́дійко Васи́водо, па́ні Гарку́ше, вчи́телько Лева́до.*

4.3.1.1.1.2. Множина

§ 75. Називний відмінок

1. У називному відмінку множини іменники І відміни твердої групи мають закінчення **-и**, м'якої та мішаної груп – **-і**, після букви на позначення голосного, м'якого знака та апострофа – **-ї**: *книжкі́, машини́, перемо́ги, фабрики́; б́урі, відмінниці́, дуéньї, надїї́, статті́, сім'ї́; кручі́, межі́, тиші́, площі́; також іменники чоловічого роду: джу́ри, ра́джи, су́дді.*

§ 76. Родовий відмінок

1. У родовому відмінку множини іменники І відміни мають нульове закінчення або закінчення **-ей, -ів**:

1) нульове закінчення мають іменники твердої, м'якої та мішаної груп: *верст* (від *верста́* – давня одиниця вимірювання відстані), *баб* (і *бабі́в*), *верств* (від *верствá* – ‘шар’) і *версто́в* (від *верствá* – давня одиниця вимірювання відстані), *вігід* (від *вігода*) і *вигі́д* (від *вигóда*), *зуб* (і *зубі́в*), *дорі́г*, *маши́н*, *назв*, *свобóд*, *фа́брик*, *шкіл*; *бур* (від *бу́ря*), *долóнь*, *легéнь* (і *легéнів*), *наді́й*, *орхіде́й* (від *орхіде́я*), *робітні́ць*, *сіме́й* (від *сім'я́*); *круч*, *меж*, *площ*; в іменниках іншомовного походження здебільшого наявне нульове закінчення: *арф*, *догм*, *пальм*, *шайб*;

2) невелика група іменників жіночого роду має закінчення **-ей**: *мише́й*, *свине́й*, *стате́й* (від *стаття́*);

3) закінчення **-ів** має невелика група іменників чоловічого роду: *гайдама́ків*, *старості́в* (від *старості́* – у весільному обряді) і *ста́рост* (від *ста́рости* – ‘керівні особи’), *судді́в*, *теслі́в*, окремі іменники жіночого роду (див. вище п. 1 цієї частини), а також прізвища: *Журбі́в*, *Чупрінкі́в* та ін.; для окремих іменників можливі варіанти із закінченням **-ів** і нульовим закінченням: *мамі́* – *мамі́в* і *ма́ми* – *мам*, *бабі́* – *бабі́в* (і рідко *баб*); у прізвищах: *Ма́йбороді́в* (і *Ма́йбород*), *Ста́рості́в* (і *Ста́рост*).

Примітка 1. В іменниках, що мають у називному відмінку однини сполучення двох різних приголосних, у родовому відмінку множини між такими приголосними з'являються **о** або **е**:

1) **о** з'являється в тих іменниках, які мають після букви на позначення приголосного основи суфікс **-к-**: *до́чок* (*до́чки*), *книжо́к* (*книжкі́*), *мисо́к* (*мискі́*) та ін., в іменниках між двома приголосними: *гра* (мн. *ігри*), *ку́хня*, *пове́рхня*, *со́сні*, *су́кня*, *це́рква* – *ігор*, *ку́хонь*, *пове́рхонь*, *со́сон* (і *со́сен*), *су́конь*, *це́рко́в*;

2) у низці іменників з'являється відповідно **е** (**є**): *бо́єнь*, *во́єн* (і *війн*), *гріве́нь*, *до́мен*, *дуе́ней*, *ескадрі́лей*, *копа́лень*, *ла́зень*, *мі́тел*, *шабе́ль*, але: *букв* (одн. *бу́ква*), *мави* (одн. *ма́вна*), *шахт* (одн. *ша́хта*).

Примітка 2. В іменниках іншомовного походження з подвоєними приголосними в родовому відмінку множини це подвоєння збережено: *бонн* (від *бо́нна*), *булл* (від *бу́лла*), *ванн* (від *ва́нна*), *вілл* (від *ві́лла*), *мадо́нн* (від *мадо́нна*), *панн* (від *па́нна*).

§ 77. Давальний відмінок

1. У давальному відмінку множини іменники I відміни мають закінчення **-ам**, **-ям**:

1) закінчення **-ам** мають іменники твердої та мішаної груп: *книжкáм*, *маши́нам*, *фа́брикам*; *кру́чам*, *ме́жам*, *плóщам*;

2) закінчення **-ям** мають іменники м'якої групи: *бу́рям*, *відмінни́цям*, *грівня́м*, *дуе́ньям*, *ескадрі́льям*, *наді́ям*, *сі́м'ям*, *стаття́м*.

§ 78. Знахідний відмінок

1. У знахідному відмінку множини іменники I відміни мають форму, однакову з формою називного або родового відмінка множини, причому:

1) іменники – назви істот мають форму, однакову з формою родового відмінка множини: *ведме́диць, відми́нниць, вовчи́ць, листонóш, міхонóш, молоді́ць, україно́к; ду́еней, свинéй*.

Примітка. Іменники – назви окремих свійських тварин, комах мають також менш поширену форму, однакову з формою називного відмінка: *гна́ти ове́ць (і ві́ці), па́сти корі́в (і коро́ви), годувáти свинéй (і сві́ні), лові́ти мух (і му́хи)*;

2) іменники – назви неістот уживані у формі, однаковій із формою називного відмінка: *книжкí, машíни, фáбрики; ву́лиці, грíвні, друка́рні, ескадри́льї, мрі́ї, сі́м'ї; кру́чі, ме́жі, плóщі*.

§ 79. Орудний відмінок

1. В орудному відмінку множини іменники I відміни мають закінчення **-ами, -ями, -ми**:

1) закінчення **-ами** мають іменники твердої та мішаної груп: *книжкáми, машíнами, фáбриками; кру́чами, ме́жами, плóщами*;

2) закінчення **-ями** властиве іменникам м'якої групи: *відми́нниця́ми, ву́лиця́ми, грíвня́ми, друка́рня́ми, ду́енья́ми, ескадри́лья́ми, мрі́я́ми, сі́м'я́ми, стаття́ми*;

3) варіантні закінчення **-ми** (поряд із формами на **-ами, -ями**) мають лише поодинокі іменники: *слізьмі́ (і сльозáми), свиньмі́ (і сві́н्या́ми)*.

§ 80. Місцевий відмінок

1. У місцевому відмінку множини іменники I відміни мають закінчення **-ах** для твердої та мішаної груп і **-ях** – для м'якої групи: *на машíнах, по до́рогах, по рука́х, по стежкáх, у книжкáх; на кру́чах, на ме́жах; на грíвнях, на ду́еньях, на ескадри́льях, у стаття́х, у сі́м'ях*.

§ 81. Кличний відмінок

1. У кличному відмінку множини іменники I відміни мають форму, однакову з називним: *до́чки, жі́нкí, коле́ги; відми́нниці́, грíвні, ду́еньї*.

4.3.1.1.2. II відміна

4.3.1.1.2.1. Однина

§ 82. Родовий відмінок

1. У родовому відмінку однини іменники II відміни залежно від їхнього значення мають закінчення **-а, -я** або **-у, -ю**.

2. Іменники середнього роду в родовому відмінку однини закінчуються лише на **-а** (у твердій та мішаній групах), **-я** (у м'якій групі): *міста, селá, плечá, прізвища; знар'яддя, мóря, обліччя, по́ля, узбіччя, уміння*.

3. Іменники чоловічого роду із закінченням **-о** в родовому відмінку однини набувають закінчення лише **-а** (у твердій та мішаній групах), **-я** (у м'якій групі): *ба́тька, Дми́трá, Дороше́нка, Тесле́нка, Франка́, Шевче́нка; Анто́ся, Бене́дя, Олексі́я*.

4. Іменники чоловічого роду з основою на приголосний у родовому відмінку однини набувають закінчення **-а**, **-я** або **-у**, **-ю** залежно від значення істоти або неістоти, конкретного чи абстрактного значення та інших чинників.

5. Закінчення **-а** (у твердій та мішаній групах), **-я** (у м'якій групі) мають іменники чоловічого роду:

1) назви істот у звичайній та зменшено-пестливій формі: *академі́ка, во́їна, делегáта, свяще́нника, співака́, тесляра́, фено́мена* (людина); *митця́, незнайо́мця, промовця́, татуся́, учітеля́, учня́, фахівця́; Богдана́, Бори́са, Олексáндра, Тарáса; Андрі́я, Васи́ля, Віта́лія, Сергі́я, Ю́рія; козаче́нька, хлопчи́ка; вóвчика, за́йчика, соко́лика*, а також персоніфікованих предметів і явищ: *Ві́тра, Морóза* та ін.;

2) назви неістот у звичайній та зменшено-пестливій формі, що позначають конкретні предмети:

а) назви дерев: *бе́реста, дуба́, кле́на, явора́, ясеня́; дубка́, яворо́нька, ясено́чка;*

б) назви технічних реалій, машин та їх деталей: *ваго́на, електрока́ра, ескалато́ра, комп'ю́тера, літака́, моніто́ра, мото́ра, по́тяга, тра́ктора; автомобі́ля, ді́зеля, по́ршня; ваго́нчика, літачка́;*

в) терміни іншомовного походження, які позначають предмети, структурні елементи, геометричні тіла та їхні частини, астрономічні тіла та їхні власні назви, математичні, а також лінгвістичні поняття: *астерої́да, а́тома, боли́да, ве́ктора, елемéнта, еліпсої́да, інтегра́ла, като́да, квадра́та, кварка́, коефіціéнта, ко́нуса, ко́сінуса, мете́ора, циліндра́; Ма́рса, Мерку́рія, Юпі́тера; а́фікса, інтерфі́кса, локати́ва, пре́фікса, су́фікса* та ін., але: *сінтаксису́, фразеологі́зму* (про інші категорії термінів див. пп. «г» п. 1 ч. 6 цього параграфа);

г) українські за походженням безафіксні та суфіксальні іменники-терміни: *відмі́нка, восьмику́тника, дода́тка, займе́нника, знаме́нника, іме́нника, прикме́тника, прислі́вника, трику́тника, чисе́льника, числі́вника, шкíва; про́меня*, але: *ві́ду, ро́ду, скла́ду, спо́собу* (див. пп. «г» п. 1 ч. 6 цього параграфа);

г) назви одиниць вимірювання довжини: *дюйма, кілометра, метра* або маси: *грама, кілограма, фунта, фунтика*;

д) назви відрізків часу, днів тижня і місяців: *дня, тижня, місяця; вівторка, понеділка; листопада, січня*, але: *віку, листопаду* (явище природи), *року* (сукупність місяців, тижнів і днів), *поясу* (смуга фізичних об'єктів, частина поверхні земної кулі) (див. п. 2 ч. 6 цього параграфа), а також рахункові іменники та числівники: *десятка; мільйона, мільярда*;

е) назви грошових знаків: *гроші, долара, карбованця, сантіма, франка, цента, червінця, червінчика*;

є) назви органів і частин тіла: *живот, кишківник, м'яз, носа, пальця, рота, скелета, суглоба, хребта, шлунка; живітика, пальчика*, але *стравоходу* та ін.;

ж) назви житлових приміщень, сільськогосподарських і технічних будівель та їхніх частин, архітектурних деталей: *барак, димаря, комина, одвірка, піддашка, причілка, свілока, флігеля; вітряк, вулика, голубник; акведук, багета, балкона, еркера, карніза, пандуса, тамбура; балкончика*, але: *підмурку, покю*;

з) назви предметів побуту: *нож, чайника, черпак; дивана, місника, серванта, стільця; стільчика*;

и) назви одягу і взуття: *джерпера, жупана, кобеняк, костюма, кунтуша, піджак, плац, пояса* (елемент одягу), *свєтра; кєда, черевіка, чобота; костюмчика, плащика; черевічка*;

і) назви виробів із борошна: *батона, бублика, калач, рогалика; бубличка, калачика*;

ї) назви церковних реалій: *амвона, іконостаса; вітваря*;

й) назви населених пунктів із суфіксами **-ськ-**, **-цьк-**, **-ець-**, формантами **-бург-**, **-град-** (**-город-**), **-мир-**, **-піль-** (**-поль-**), **-слав-**, **-фурт-**: *Бердянська, Луцька, Бобринця, Кременця, Трускавця; Піттсбурга, Вішгорода, Міргорода, Шаргорода, Житомира, Борисполя, Тернополя, Ямполь, Переяслава, Франкфурта*, а також назви річок, населених пунктів і різні географічні назви з наголосом у родовому відмінку на кінцевому складі та із суфіксами присвійності **-ів-** (**-їв-**) / **-ев-** (**-єв-**), **-ів-** / **-ов-**, **-ин-** (**-ін-**), **-ач-**, **-ич-**: *Бика, Дніпра, Дністра, Збруча, Псла; Вільхівця, Дінця, Інгульця, Торця, Хустця; Тетерева, Києва, Львова, Миколаєва, Олеськова, Харкова, Ходорова; Батурина, Пирятин, Святішина, Снятина; Бахмача, Гадяча, Галича*, лише

окремі іменники з наголосом на корені: *Бреча, Вовка, Довжика, Малого Куяльника, Салгіра, Свіжа, Смотровича*.

Примітка. Закінчення *-у, -ю* наявне в складених назвах населених пунктів, другою частиною яких є іменник, що має звичайно в родовому відмінку закінчення *-у*: *Давидового Броду, Зеленого Гаю, Кривого Рогу, Часового Яру, Широкого Лану* та ін.

б. Закінчення *-у* (у твердій і мішаній групах), *-ю* (у м'якій групі) мають:

1) абстрактні іменники чоловічого роду:

а) назви якостей і властивостей: *героїзму, ліризму, націоналізму, патріотизму*;

б) назви почуттів, хвороб: *болю, гніву, жалю, жаху, розпачу, сну, сорому, стиду* (і *стидá*), *страху; авітамінозу, артрозу, бронхіту, гаймориту, грипу, діабету, кашлю, коліту, кору, набряку, опіку, опуху, отиту, правцю, тифу, ящуру*;

в) назви процесів, станів, властивостей, явищ суспільного життя, загальних понять: *аналізу, бігу, відгуку, задуму, запису, заробітку, затору, звуку* (але як термін *звукá*), *ідеалу, імпульсу, клопоту, коліквіуму, конфлікту, кроку, лету* (*льоту*), *поштовху, прибутку, приїзду, прогресу, регресу, ремонту, руху, синтезу, смутку, спокою, стогону, сумніву, танцю, успіху, ходу, шуму*, але: *ривка́, стрибка́, стусанá, танка́*;

г) назви філософських, літературознавчих та інших наукових понять: *абсолюту, абсурду, агностицизму, антропоцентризму, дисонансу, догматизму; авралу, акту* (дія), *достатку, екскурсу, експорту, ідеалу, сорту, способу, феномену* (явище), *фрейдизму, хісту* та ін.;

г) назви явищ природи: *віхору, вітру, вогню, граду, грому, дощу, землетрусу, морозу, смерчу, туману, урагану, холоду, циклону*, але: *Вітра, Мороза* як персоніфікованих явищ (див. п. 1 ч. 5 цього параграфа);

д) назви віртуальних (соціальних та ін.) мереж: *інстаграму, телеграму, фейсбук, ютубу* та ін.;

2) іменники на позначення сукупності істот: *батальйону, взводу, дивізіону, електорату, корпусу* (військове з'єднання), *ордену* (чернеча громада), *оркестру, полку, рою, хору* (але з наголосом на останньому складі *табунá*) або неістот:

а) дерев, кущів: *гаю, лісу, саду* (але *садка́*), *чагарнику́*;

б) трав'янистих рослин: *барвінку, бузку́, буркуну́, гороху, звіробою, кропу, молочáю, очерету, щавлю́, ячменю* (але *вівса́*);

в) предметів побуту: *одягу, реманенту, сувоя́, товару*;

г) сортів плодових дерев: *кальвілю, ранету, ренклóду* та ін.;

3) іменники на позначення установ, закладів, організацій, об'єднань держав та ін.: *інституту, коледжу, ліцею, маркету, музею, університету; клубу, комітету, уряду; союзу, блоку, але бло́ка* (механізм або камінь);

4) назви спортивних ігор і танців: *альпінізму, бадмінтону, баскетболу, бейсболу, біатлону, боксу, бóулінгу, волейболу, гандболу, гольфу, дайвінгу, сёрфінгу, футболу; бобслéю, хокéю; вальсу, краков'яку, полонéзу, фокстрóту, але: гонакá, козакá* (танець), *сёрфінга* (спортивне знаряддя);

5) іменники – назви просторових понять та їхніх різновидів: *байра́ку, ва́лу, лимáну, лу́гу, майдáну, то́ку; всéсвіту, рíнгу, ро́ву, світу, стéпу, урíвку, я́ру; кра́ю, небокра́ю, руча́ю, але: горба́, ху́тора.*

До цієї групи належать також назви різних споруд і будинків, зокрема й військових, приміщень та їхніх частин, різних просторових комунікацій: *бастіо́ну, буди́нку, вігва́му, вокза́лу, гурто́житку, та́нку, да́ху, заво́ду, за́лу, за́мку, інтерна́ту, кана́лу, коридо́ру, метрополіте́ну, мо́лу, му́ру, пала́цу, парapéту, підва́лу, плóту, по́верху, порта́лу, приту́лку, сара́ю, тiну, універма́гу, фасáду, фільва́рку, чу́му, ши́нку, шта́бу, але (переважно з наголосом на закінченні): блiндажá, гаражá, куреня́, млина́, сажá, хліва́; обидва закінчення – **-а (-я)** та **-у (-ю)** – мають іменники: *моста́* (конкретний предмет) і *мо́сту* (цілісність), подібно: *парканá* і *паркáну, плота́* і *плóту, стола́* і *сто́лу.**

До просторових реалій належать і назви річок (крім зазначених у пп. «й» п. 2 ч. 5 цього параграфу), озер, гір, островів, півостровів, країн, областей та ін.: *Бу́гу, Га́нгу, До́ну, Дуна́ю, Ні́лу, Ре́йну, Се́йму, Сті́ру, Стрі́ю; Байка́лу; Алта́ю, Ельбру́су, Памі́ру, Ура́лу; Кі́пру, Крі́ту, Родосу́; Алжі́ру, Афганіста́ну, Ватикáну, Єгі́пту, Іра́ку, Іра́ну, Кита́ю, Тайва́ню; Гонкóнгу, Донба́су, Ельза́су, Кавка́зу, Караба́ху, Мікелóну, Сен-П'є́ру, Сибі́ру.*

Примітка. Закінчення **-а (-я)** та **-у (-ю)** виконує розрізнявальну функцію в деяких іменниках: *Алжі́ра, Рі́ма, Туні́са* (місто) і *Алжі́ру, Рі́му, Туні́су* (країна), *Нью-Йо́рка* (місто) і *Нью-Йо́рку* (штат);

6) речовинні іменники: *азóту, асфáльту, бальза́му, бо́ру, борщу́, брóму, во́ску, га́су, гі́псу, грані́ту, йо́ду, ква́су, льо́ду, ме́ду, піску́, плазміногéну, поро́ху, спі́рту, фібриногéну; алюміні́ю, во́дню, ву́глецю́, кі́сню, ма́гнію, ра́дію, та́лію, ту́лію, але: білка́, хлі́ба* (конкретний об'єкт);

7) більшість складних безсуфіксних слів (крім назв істот): *водогóну, вододі́лу, газогóну, живо́пису, живо́плóту, манускри́пту, родово́ду, руко́пису, суходо́лу, але: електрово́за, паропла́ва;*

8) назви населених пунктів (крім зазначених у пп. «й» п. 2 ч. 5 цього параграфа): *Амстерда́му, Го́мелю, Ліверпу́лю, Ло́ндону, Мадри́ду, Пари́жу, Чорно́билю.*

Примітка. Ці іменники можуть мати і варіантне закінчення **-а (-я)**: *Амстерда́ма, Го́меля, Ліверпу́ля, Ло́ндона, Мадри́да, Пари́жа, Чорно́биля;*

9) більшість префіксальних іменників із різними значеннями (крім назв істот): *ві́бою, ві́падку, ві́слову, відбо́ю, відгу́ку, заробі́тку, за́пису, зато́ру, по́буту, по́шитовху, прибу́тку, прикла́ду, суво́ю, у́сміху, у́спіху.*

Примітка. У низці іменників вибір закінчення залежить від значення слова: *акта* (документ) – *акту* (дія), *алма́за* (коштовний камінь) – *алма́зу* (мінерал), *апара́та* (прилад) – *апарату́* (установа), *ба́ла* (одиниця вимірювання) – *ба́лу* (святковий вечір), *бло́ка* (частина споруди, машини) – *бло́ку* (об'єднання держав), *бо́ра* (свердло) – *бо́ру* (хімічний елемент), *бо́рта* (край одягу, посуду) – *бо́рту* (судно), *була́та* (зброя) – *була́ту* (сталь), *ва́ла* (деталь машини) – *ва́лу* (насип), *дзво́на* (інструмент) – *дзво́ну* (звук), *Ду́ха* (одна з іпостасей Святої Трійці в християнстві) / *ду́ха* (безплотна надприродна істота) – *ду́ху* (внутрішній стан людини), *елеме́нта* (конкретне) – *елеме́нту* (абстрактне), *зву́ка* (термін) – *зву́ку* (процес), *іме́йла* (поштова електронна скринька) – *іме́йлу* (система електронної пошти), *інструме́нта* (одиничне) – *інструме́нту* (збірне), *ка́меня* (одиничне) – *ка́меню* (збірне), *клі́на* (предмет) – *клі́ну* (просторове поняття), *ко́рпуса* (тулуб) – *ко́рпусу* (сукупне), *листа́* (одиничне) – *лісту́* (збірне), *листопа́да* (місяць) – *листопа́ду* (процес), *о́ргана* (частина тіла) – *о́ргану* (установа), *оригіна́ла* (особа) – *оригіна́лу* (документ), *папе́ра* (документ) – *папе́ру* (матеріал), *по́тяга* (поїзд) – *по́тягу* (почуття), *поя́са* (предмет) – *поя́су* (просторове поняття), *прида́тка* (відросток) – *прида́тку* (додаток), *раху́нка* (документ) – *раху́нку* (дія), *со́няшника* (рослина) – *со́няшнику* (насіння), *ста́на* (технічний термін) – *ста́ну* (музичний термін), *телефо́на* (апарат) – *телефо́ну* (вид зв'язку), *те́рміна* (слово) – *те́рміну* (строк), *фа́ктора* (маклер) – *фа́ктору* (чинник), *фено́мена* (особа) – *фено́мену* (явище), *шабло́на* (пристрій; кресленик) – *шабло́ну* (зразок) та ін.

§ 83. Давальний відмінок

1. У давальному відмінку однини іменники II відміни мають закінчення **-ові, -єві (-єві), -у (-ю)**:

1) закінчення **-ові** (у твердій групі), **-єві** (у мішаній групі та в м'якій після букви на позначення приголосного), **-єві** (у м'якій групі після букви на позначення голосного та апострофа) мають іменники чоловічого роду (за винятком зазначених у пп. «б» п. 2 ч. 1 цього параграфа): *ба́тькові, буди́нкові, бу́кові, дире́кторові, ді́дові, дро́тові, запáсові, кі́лимові, ма́йстрові, набóрові, пала́цові, Петро́ві, побраті́мові, праці́вниківові, сі́нові, та́тові; ве́летневі, дощэ́ві, журавле́ві, ка́меневи, пла́чэві, плацэ́ві, пне́ві, секретаре́ві, това́ришеві, шахтаре́ві; га́єві, доброді́єві, кра́єві, Серге́єві, солов'е́ві* та ін.

Ці іменники набувають і закінчення **-у** (у твердій і мішаній групах), **-ю** (у м'якій групі): *буди́нку, бу́ку, дире́ктору, дро́ту, запáсу, кі́лиму, ма́йстру, пала́цу, Петро́у; ве́летню, Віта́лію, га́ю, журавлю́, ка́меню, кра́ю, солов'ю́.*

Примітка. Коли в тексті вжито поряд кілька іменників чоловічого роду у формі давального відмінка однини, то для уникнення одноманітних відмінкових закінчень потрібно спочатку використовувати закінчення **-ові, -єві (-єві)**, а тоді – **-у (-ю)**: *Леоні́дові*

Микола́йовичу Куце́нку, Симо́нкові Олесе́ю Андрі́йовичу, добродіє́ві бригаді́ру, па́нові капіта́ну.

Варіантні закінчення **-ові** та **-у** мають іменники середнього роду із суфіксом **-к-**, що позначають недорослих істот: *дитя́ткові – дитя́тку, лоша́ткові – лоша́тку, немовля́ткові – немовля́тку, порося́ткові – порося́тку, теля́ткові – теля́тку, ягня́ткові – ягня́тку* та ін.;

2) закінчення **-у** (у твердій і мішаній групах), **-ю** (у м'якій групі) мають:

а) іменники середнього роду: *мі́сту, свя́ту, селу́; прізви́щу; знаряддо́, облі́ччю, підда́шню, роздо́ріжжю, се́рцю, со́нцю, умі́нню.*

У деяких іменниках середнього роду можливі варіантні закінчення **-у, -ю** та **-ові, -еві**: *лі́ху – лі́хові, мі́сту – мі́стові, о́зеру – о́зерові, се́рцю – се́рцеві;*

б) іменники чоловічого роду на **-ів (-їв), -ов, -ев (-єв); -ин**: *Льві́в – Льво́ву, о́стрів – о́строву, рі́в – ро́ву, Ха́рків – Ха́ркову; Ки́їв – Ки́єву, Микола́їв – Микола́єву; Ма́монтов – Ма́монтову; Бату́рин – Бату́рину, Лебеді́н – Лебеді́ну.*

Примітка. У прізвищах на зразок *Васи́лішин, Во́лошин, Семені́шин, Якові́шин, Ільї́н* можливі варіантні закінчення **-у** та **-ові**: *Васи́лішину – Васи́лішинові, Во́лошину – Во́лошинові, Михаї́лішину – Михаї́лішинові, Семені́шину – Семені́шинові, Степані́шину – Степані́шинові, Якові́шину – Якові́шинові, Ільї́ну – Ільї́нові* та ін.

§ 84. Знахідний відмінок

1. У знахідному відмінку однини іменники II відміни мають форму, однакову з формою родового або називного відмінка:

1) омонімічну з формою родового відмінка мають усі іменники чоловічого роду – назви істот, а також найменування персоніфікованих явищ: *будівни́ка, допові́дача́, коня́, хло́пця; Ві́тра, Моро́за;*

2) усі іменники – назви неістот чоловічого роду, а також іменники середнього роду в знахідному відмінку мають ту саму форму, що й у називному: *буду́нок, декре́т, інститу́т, колекти́в, міст, наро́д, полк, сон, стиль, сті́л, ячмі́нь; корі́ння, місто́, місце́, мо́ре, село́.*

Примітка. Деякі конкретні іменники чоловічого роду, переважно назви побутових предметів, дерев, документів та ін., можуть мати варіантні форми, спільні з формами або називного, або родового відмінків: (уклав) *акт* і *акта́*, (вивчив) *вірш* і *вірша́*, (розгорнув) *довідник* і *довідника́*, (зрізав) *дуб* і *дуба́*, (написав) *лист* і *листа́*, (узяв) *ніж* і *ножа́*, (поклав) *олівець* і *оли́вця́*, (подарував) *перстень* і *персня́*, (поставив) *плуг* і *плуга́*.

§ 85. Орудний відмінок

1. В орудному відмінку однини іменники II відміни мають закінчення **-ом, -ем (-єм)** і **-ям, -им**:

1) закінчення **-ом** мають усі іменники чоловічого та середнього роду твердої групи, **-ем** (після букви на позначення голосного та апострофа – **-єм**) –

іменники чоловічого та середнього роду мішаної та м'якої груп (крім іменників середнього роду з кінцевим **-я**): *ма́йстром, мі́стом, працівникóм, селóм; бійце́м, кобзарéм, конéм, кущéм, місцем, мóрем, ножéм, плечéм, прізвищем, секретарéм, слухачéм; пирі́ем, рóем, солов'éм, урожа́ем; Багри́ем, Кублі́ем, Червоні́ем;*

2) закінчення **-ям** мають усі іменники середнього роду на **-я**: *ворожіння́м, життя́м, змага́нням, знаряддя́м, кілля́м, лістя́м, луб'я́м, обліччя́м, підда́шшям, пір'я́м, роздорі́жжям, уміння́м, щастя́м;*

3) закінчення **-им** мають в орудному відмінку:

а) іменники – прізвища чоловічого роду твердої групи на **-ов, -ев (-єв), -ів (-їв), -ин, -ін (-їн)**: *Дубовим, Звєгінцевим, Ковалéвим* (від *Ковалі́в*), *Лєсиним, Льїні́м*.

Неслов'янські прізвища, які закінчуються на **-ов, -ин, -ін**, мають в орудному відмінку однини закінчення **-ом**: *Бю́ловом, Дáрвіном, Кéльвіном, Ча́пліном*.

Примітка. Прізвища на **-ин (-анин, -янин)**, які походять від назв осіб за етнічною належністю або місцем проживання, в орудному відмінку однини набувають закінчення **-ом**: *Волóшином, Лучка́нином, Литвинóм, Туря́нином* та ін.;

б) іменники – географічні назви середнього роду із суфіксами присвійності **-ов-, -ев- (-єв-), -ин- (-їн-)**, що відмінюються як прикметники: *Барві́нкове – Барві́нковим, Свáтове – Свáтовим, Котелéве – Котелéвим, Горóшине – Горóшиним*.

Іменники – географічні назви чоловічого та середнього роду із суфіксами **-ов, -ев (-єв), -ів (-їв), -ин, -ін (-їн)**, що не відмінюються як прикметники, мають в орудному відмінку однини закінчення **-ом**: *Хáрковом, Кі́євом, Козя́тином, Лебединóм, Пиря́тином, Святóшином, Яготинóм*.

§ 86. Місцевий відмінок

1. У місцевому відмінку однини іменники II відміни мають закінчення **-і (-ї), -ові, -еві (-єві), -у (-ю)**:

1) закінчення **-і** (після букви на позначення голосного та апострофа – **-ї**) мають:

а) іменники чоловічого роду (переважно безсуфіксні) – назви неістот: *на дубі́, на місяці́, на по́версі, на порóзі, на столі́, на язиці́; по асфáльті; при б́ерезі, при столі́; в áкті, в д́усі; у байра́ці, у гру́нті, у декрéті, у комп'ю́тері, у телефóні*.

Примітка. Деякі іменники цього зразка можуть мати варіантні закінчення **-і (-ї)** та **-у (-ю)**, що залежить від місця наголосу в слові: *на льóді – на льоду́, на рóді – на роду́, на ста́ві – на ставу́, на то́рзі – на торгу́; у га́ї – у гаю́, у кра́ї – у краю́;*

б) іменники середнього роду твердої групи (без суфікса **-к-**), а також мішаної та м'якої груп: *на облічч́і, на письмі́, на підда́шші, на плеч́і, на*

роздоріжжі; по завершенні; при згарищі, при морі, при узбіччі; в озері; у горі, у місті, у навчанні, у прізвищі, у селі, у слові;

2) закінчення **-у** (після букви на позначення голосного – **-ю**) мають:

а) іменники чоловічого та середнього роду твердої групи із суфіксами **-к, -ак, -ик, -ок, -к(-о), -еньк-, -ечк- (-ечок-), -ищ-** – назви неістот: *на держаку, на літаку; на дбщику; на мишку, при підрахунку, у будінку, у гуртку, у ставку; на ліжку, на яєчку, у війську; при батеньку; у містечку, у горічечку; по горіщу.*

Наявні також і варіантні форми з **-ові**: *на / по / при / у держаківі, на / по / при / у літаківі, на / по / при / у будінкові, на / по / при / у ліжкові* та ін.;

б) іменники чоловічого роду односкладових основ із закінченням **-у (-ю)** в родовому відмінку, якщо наголос у місцевому відмінку переходить з основи на закінчення: *на льоду, на снігу, на шляху; по даху; у соку, у степу, у яру, у бою, у гаю.*

Примітка 1. Із прийменником **по** деякі іменники набувають варіантних закінчень **-у (-ю)** та **-і (-ї)**: *по Дніпру і по Дніпрі, по місту і по місті, по обличчю і по обличчі, по озеру і по озері, по полю і по полі, по селу і по селі*; на позначення часу вживається переважно закінчення **-і (-ї)**: *по закінченні, по обіді.*

Примітка 2. Із прийменниками **в (у)** деякі іменники також набувають варіантних закінчень **-у (-ю)** та **-і (-ї)**: *у потягу й у потязі;*

3) закінчення **-ові** у твердій групі, **-еві** (після букви на позначення голосного та апострофа – **-єві**) у м'якій та мішаній групах мають:

а) іменники чоловічого роду – переважно назви істот: *на / при батькові, на / при лісниківі; на / при вчителеві, на / при коневі, на / при товарішеві; на / при водієві;*

б) іменники середнього роду твердої групи із суфіксом **-к-** (назви недорослих істот): *на дитяткові, на левеняткові, на немовляткові, на теляткові, на хлоп'яткові, на яструб'яткові.*

Примітка 1. Іменники чоловічого роду твердої групи з основою на **-г, -к, -х**, безсуфіксні та із закінченням **-о** – назви осіб, а також іменники середнього роду із суфіксами зі значенням пестливості – назви істот, ужиті з прийменниками **на, у (в), по, при**, поряд із закінченнями **-ові, -еві (-єві)** мають і варіантні закінчення **-у (-ю)**: *на батькові і на батьку, при працівниківі і на працівнику, на чумакові і на чумаку, на дитяткові і на дитятку, на теляткові і по телятку.*

Іменники чоловічого роду – назви істот (не осіб) мають поряд із закінченнями **-ові, -еві (-єві)** й закінчення **-і (-ї)**: *на звірові і на звірі, на китіві і на киті, на осліві і на ослі, на тигрові і на тигрі; на вужеві і на вужі, на коневі і на коні, на лосеві і на лосі; на бугаєві і на бугаї; -ові та -у – переважно в іменниках з основою на **-к**: на борсуківі і на борсуку; на віслюкові і на віслюку; на вівкові і на вівку; на воякові і на вояку.*

Примітка 2. Із прийменником **по** іменники набувають варіантних закінчень **-ові, -еві (-єві)** та **-у (-ю)**: *по вівкові і по вівку, по лєвові і по лєву; по бугаєві і по бугаю, по зайцеві і по зайцю; по вужеві і по вужу.*

Примітка 3. Окремі іменники – назви осіб чоловічого роду, ужиті з прийменниками **на, у (в), по, при**, мають три варіанти закінчень: **-ові, -у, -і** – у твердій групі, а в м'якій і

мішаній групах – **-еві (-єві), -у (-ю), -і (-ї)**: на / у (в) / по / при *капітанові, капітану, капітані*; на / у (в) / по / при *прем'єр-міністрові, прем'єр-міністру, прем'єр-міністрі*; на / у (в) / по / при *професорові, професору, професорі*; на / у (в) / по / при *студентові, студенту, студенті*; на / у (в) / по / при *учителеві, учителю, учителі*; на / у (в) / по / при *носієві, носію, носії*; на / у (в) / по / при *небóжєві, небóжю, небóжжі*; на / у (в) / по / при *товáришеві, товáришу, товáриші*; на / у (в) / по / при *читачєві, читачу, читачі*.

§ 87. Кличний відмінок

1. Іменники II відміни в кличному відмінку закінчуються на **-у (-ю), -е**:

1) закінчення **-у** мають іменники твердої групи, зокрема із суфіксами **-ик, -ок, -к(-о)**, іншомовні імена з основою на **г, к, х** і деякі іменники мішаної групи з основою на шиплячий приголосний (крім **ж**): *Пётрику, робітнику́ (і робітні́че), сінку, ба́тьку, Іва́нку; погóничу, слухáчу, товáришу; Лю́двігу, Дžéку, Жа́ку, Фрї́дріху*, а також іменники *ді́ду, сї́ну, та́ту*;

2) закінчення **-ю** мають іменники м'якої групи: *Віта́лію, вчи́телю, Грї́цю, кра́ю, лі́карю, мі́сяцю, розма́ю, я́сеню*;

3) закінчення **-е** мають безсуфіксні іменники твердої групи, іменники м'якої групи із суфіксом **-ець** і деякі іменники мішаної групи, зокрема власні назви з основою на **ж, ч, ш, дж** і загальні назви з основою на **р, ж**: *Богда́не, Бо́же, го́лубе, дру́же, коза́че, мо́сте, о́рле, па́не, Оле́же (й Оле́гу), Пётре, по́сле, со́коле, Степа́не, чума́че; же́нче (від жнець), кра́вче, мо́лодче, хло́пче, ше́вче* (але переважно: *бї́йцю́, украї́нцю, умї́льцю* та ін.); *Дже́рдже, Дóвбуше; гу́сляре, ма́ляре, тесля́ре, школя́ре; сто́роже*.

В окремих іменниках можливі варіанти: *повста́нцю і повста́нче, умї́льцю і умї́льче*;

4) закінчення **-е** мають прізвища прикметникового походження на **-ів (-їв), -ов, -ев (-єв), -ин, -ін (-їн)**, такі як *Королéве, Рома́нове, Щóголеве, Глі́бове, Гуля́єве, Чугу́єве, Рома́нішине, Степа́нішине* та ін.; можливі також варіантні форми, спільні з називним відмінком: *Рома́нів, Чугу́їв, Королів, Щóголів, Глі́бов, Гуля́єв, Рома́нішин, Степа́нішин*.

Географічні назви, до складу яких уходять зазначені суфікси, мають у кличному відмінку закінчення **-е**: *Льво́ве, Ки́єве, Лебеді́не*.

Примітка 1. У звертаннях, що складаються з двох загальних назв, форму кличного відмінка мають обидва слова: *добрóдію бригаді́ре, па́не лейтенáнте*.

Примітка 2. У звертаннях, що складаються із загальної назви та імені, форми кличного відмінка набувають і загальна назва, і власне ім'я: *бра́те Пётре, дру́же Грї́цю, коле́го Степа́не, лі́карю Ігорю, па́не Віта́лію, побраті́ме Іва́не*.

Примітка 3. У звертаннях, що складаються із загальної назви та прізвища, форми кличного відмінка набувають і загальна назва, і прізвище: *дру́же Макси́менку; коле́го О́нищуку́, па́не Кова́лю*; можливі також поєднання форми кличного відмінка іменника – загальної назви та форми кличного відмінка прізвища, однакової з формою називного відмінка: *дру́же Макси́менко; коле́го О́нищук, па́не Кова́ль*.

Примітка 4. У звертаннях, що складаються з двох власних назв – імені та по батькові, обидва слова мають закінчення кличного відмінка: *Володі́мире Хомичу́, Пётре Кузьми́чу, Яросла́ве Андрі́йовичу.*

Примітка 5. Іменники *гер, сер, сір* мають форму кличного відмінка, омонімічну з називним відмінком: *гер, сер, сір.*

Примітка 6. Іменник *Госпо́дь* у кличному відмінку має форму *Го́споди*; іменник *Христос* може мати варіантні форми кличного відмінка: *Хри́сте, Христé, рідко Христосе.*

4.3.1.1.2.2. Множина

§ 88. Називний відмінок

1. У називному відмінку множини іменники II відміни мають закінчення **-и, -і (-ї), -а (-я)**:

1) закінчення **-и** мають усі іменники чоловічого роду твердої групи: *батькі́, береги́, городи́, директорі́, заводи́, класи́, ліси́, працівникі́, футляри́*, але *друзі́*.

Примітка. Іменники чоловічого роду із суфіксами **-анин (-янин), -ин, -їн** у множині втрачають **-ин (-їн)**: *громадяни́, кия́ни, львів'я́ни, селя́ни; болгарі́, татарі́; хазя́ї (хазяї́ни)*, але: *грузи́ни, осети́ни, руси́ни*;

2) закінчення **-і** (після букви на позначення голосного та апострофа – **-ї**) мають іменники чоловічого роду м'якої та мішаної груп, а також деякі іменники середнього роду: *вєлетні́, геро́ї, ковалі́, купці́, лікарі́, обрі́ї, пазурі́ (і пазури́), секретарі́, солов'ї́, теслярі́, школярі́; ножі́, слухачі́, товариші́; о́чі (зрідка ві́чі), плéчі.*

Примітка 1. Іменники чоловічого роду із числівниками **два, три, чотири** мають закінчення **-и, -і (-ї)**: *два хло́пці, три робітникі́, чоти́ри слухачі́, два воді́ї.*

Примітка 2. В урочистому мовленні замість форми множини слова *брат* – *браті́* вживають форму збірності *браття́* (зрідка – *братове́*);

3) закінчення **-а** (у твердій і мішаній групах), **-я** (у м'якій групі) мають усі іменники середнього роду: *де́на (від дно́), міста́, пе́ра, стреме́на; прізви́ща, урви́ща; моря́, обліччя́, підда́ишя, поля́, прислі́в'я, роздорі́жжя, умі́ння.*

Деякі іменники чоловічого роду другої відміни мають у називному відмінку множини варіантні закінчення **-и** та **-а**: *вуси́ – вуса́, ґрунти́ – заст. ґрунта́* (збірне), *рукави́ – рука́ва, хліби́ – хліба́* (збірне), але тільки *ві́вса*.

Примітка. Іменник *Госпо́дь* форм множини не має.

§ 89. Родовий відмінок

1. У родовому відмінку множини іменники II відміни мають закінчення **-ів (-їв), нульове закінчення та -ей**:

1) закінчення **-ів** (після букви на позначення голосного та апострофа – **-їв**) мають іменники чоловічого роду та іменники середнього роду на **-е, -я**: *батькі́в, береги́в, ва́тів, во́льтів, геро́їв, гра́мів, друзі́в, дощі́в, захисникі́в,*

мétrів, обрїїв, óмів, підписів, робітників, солдátів, солов'їв, степів, татів (множина *татів*) і *тátів* (множина *тáти*), *школярів; верхів'їв, відкриттів, життів, міжгїр'їв, морів, подвір'їв, полів, покриттів, почувтів, прислів'їв*.

Примітка. Невелика група іменників чоловічого роду має і нульове закінчення (основу): *вátів* (*ват*), *кіловátів* (*кіловát*), *чóботів* (*чобít*), а також у сполученні із числівниками: *сто раз* (і *разів*), але: *днів сім, разів сто; чоловік сім і сім чоловік*, тобто 'сім осіб', але: *сім чоловіків* – 'сім осіб чоловічої статі', *чоловік із двісті*, а також ті іменники, що втрачають у множині суфікси **-ин, -їн**: *болгár, громадян, селян, татár*, але: *вірмéнів, грузинів, осетинів*;

2) нульове закінчення мають усі іменники середнього роду на **-о, -е** та більшість іменників на **-я**: *бажáнь, болít, вагáнь, верховítь, весіль, відер, вікон, долít, завдáнь, засідáнь, кіл, кілець, колís, місць, озéр, обліч, пальт, питáнь, піддáш, покликáнь, полóтен, прїзвиц, роздоріж, сердéць* (і *серць*), *сіл, слів, сприйнять, умінь, хутер, яєць*, але: *морів, полів* (рідко *піль*) та ін.

Примітка. У разі збігу двох приголосних кінця основи між ними з'являються голосні **о** або **е**: *вікон, пáсом, суконь; болíteць, відер, вікóнець, гáсел, ден* (від *дно*), *кілець, озéрець* (*озерéць*), *рэбер*;

3) закінчення **-ей** мають деякі іменники чоловічого роду: *гóстéй, кóней* і середнього роду: *очéй, плечéй* (і *пліч*).

§ 90. Давальний відмінок

1. У давальному відмінку множини іменники чоловічого та середнього роду II відміни мають закінчення **-ам** (у твердій і мішаній групах) і **-ям** (у м'якій групі): *батькáм, працівникáм, слухачáм, тракторáм; колíнам, містáм, прїзвищам, сéлам; лікаря́м, моря́м, обрїя́м, поля́м, шахтаря́м; а також бажáнням, друзя́м, місця́м, обліччя́м, пита́нням, піддáшишя́м, роздоріжжя́м, узві́шишя́м*.

§ 91. Знахідний відмінок

1. У знахідному відмінку множини іменники II відміни мають омонімічну форму або з називним, або з родовим відмінком множини:

1) іменники на позначення істот мають закінчення, омонімічне з родовим відмінком множини: *вчителів, героїв, кравців, лікарів, оленів, працівників, хрущів*, але: *піти у гвардійці, перейти в робітників*.

Примітка. Назви деяких свійських тварин мають переважно форму, однакову з родовим відмінком: *волів* (і *волів*), *кóней* (і *кóнів*), *поросяток* (і *поросятка*);

2) усі іменники на позначення неістот мають форму, омонімічну з називним відмінком множини: *берегів, тракторів; вантажів, олівців; містá, сéлища; моря́, обліччя, поля́, узві́шия*.

§ 92. Орудний відмінок

1. В орудному відмінку множини іменники II відміни мають закінчення **-ами, -ями, -ми**:

1) закінчення **-ами** (у твердій та мішаній групах), **-ями** (у м'якій групі) мають іменники чоловічого і середнього роду: *берегáми, працівникáми, товаришиáми, тракторáми; вóхами, містáми, прізвицáми, сéлами, явицáми; коваля́ми, лікаря́ми, шахтаря́ми; знаряддя́ми, місця́ми, обліччя́ми, поля́ми, роздоріжжя́ми, узвіши́ями;*

2) закінчення **-ми** (паралельно з формами на **-ами, -ями**) мають іменники чоловічого і середнього роду: *гíстьмі́ (і гóстя́ми), кíньми (і ко́нями), чобітьмі́ (і чобóтями, чóботами); колíньми (і колі́нами), колі́сьми (і колéсами), крі́льмі́ (і крі́лами).*

Примітка. Іменники середнього роду **о́ко, плечé** мають в орудному відмінку множини закінчення **-има**: *очі́ма, плечі́ма.*

§ 93. Місцевий відмінок

1. У місцевому відмінку множини іменники чоловічого та середнього роду мають закінчення **-ах** (у твердій та мішаній групах), **-ях** (у м'якій групі): *на дубáх, на працівникáх, у горизóнтах, в озéрах, у календаря́х; по ліса́х, при берега́х, при столáх, у сéлищах; на вчителя́х, на шахтаря́х, на чóботах (чобóтях); на місця́х, на обліччя́х, на роздоріжжя́х, на узвіши́ях; по буді́нках, по міста́х, по сéлах, по га́ях, по óбрія́х.*

§ 94. Кличний відмінок

1. У кличному відмінку множини іменники II відміни мають форму, омонімічну з називним: *браті́, працівникі́; діячі́, товариші́; óбрїї, учителі́, лікарі́; моря́, поля́, сéла.*

У поетичному та урочистому мовленні використовують форми на зразок *братóве, панóве, сватóве.*

4.3.1.1.3. III відміна

§ 95. Однина

1. У родовому та давальному відмінках однини іменники III відміни мають закінчення **-і**: *вані́лі, га́лузі, герáні, гідності́, крові́, любóві, мо́ці, незале́жності, не́хворощі́, но́чі, óсені, óсі, по́дорожі́, прія́зні, рéчі, со́лі, ста́лі, сумі́ші, ті́ні, фáльші́, фланéлі, хорóбрості́; Бéршаді́, Оболóні, Рóсі́, Умані́.*

Примітка 1. Іменники на **-ть** після букви на позначення приголосного, а також слова **кров, любóв, óсінь, сіль, Білорóсь, Русь** у родовому відмінку однини можуть набувати як варіант закінчення **-и**: *гідности́, незале́жности́, радóсти, смéрти, чéсти, хорóбрости́; крові́, любóви, óсени, со́ли; Білорóси, Рóсі́.*

Примітка 2. Форми непрямих відмінків від іменників, що позначають абстрактні поняття простору: *височінь, глибочінь, далечінь, широчінь*, крім знахідного та орудного, уживають зрідка; їх замінюють відповідні словоформи із суфіксом **-ин(-а)**: *височина, глибочина, широчина*.

2. У знахідному відмінку однини іменники цієї відміни мають форму, однакову з називним відмінком.

3. В орудному відмінку однини іменники цієї відміни набувають закінчення **-ю**:

1) якщо наприкінці основи іменника є один приголосний (крім губного та **р**), то після голосного перед закінченням цей приголосний подовжується (на письмі відповідна буква подвоюється): *ваніллю, височінню, віссю, галузю, геранню, міддю, міццю, нічю, подорожжю, сіллю, сумішню, тінню; Бєршаддю, Оболонню, Руссю, Уманню*;

2) якщо наприкінці основи іменника є сполучення приголосних або губний (**б, п, в, м, ф**), а також **р, шч** (буква **щ**), то подовження не відбувається: *вєрф'ю, гідністю, жовчю, кров'ю, любов'ю, матір'ю, незалежністю, нєхворощю, пріязню, радістю, якістю*.

4. У місцевому відмінку однини вживаємо закінчення **-і**: *у галузі, у дєповіді, у подорожі, у радості, у солі, у тині, на осі, у свідомості; в Умані, на Оболоні, на Русі, у Бєршаді*.

5. У кличному відмінку, що вживається переважно в поезії, іменники цієї відміни мають закінчення **-е**: *любєве, нєче, радосте, смєрте, Умане*.

§ 96. Множина

1. У називному, знахідному та кличному відмінках множини іменники III відміни мають закінчення **-і**: *відповіді, вісті, нєчі, осі, подорожі, суміші, тині*.

2. У родовому відмінку множини вживаємо закінчення **-ей**: *відомостей, відповідей, вістєй, галузей, гераней, дєповідей, нєчєй, областєй, осєй, подорожей, сумішей, тинєй*.

3. У давальному відмінку множини вживаємо закінчення **-ям** (після шиплячого – **-ам**): *відповідям, вістям, гераням, осям, тінням; нєчам, подорожам, сумішам*.

4. В орудному відмінку множини вживаємо закінчення **-ями** (після шиплячого – **-ами**): *відповідями, вістями, геранями, костями* (рідко *кістьми*), *осями; нєчами, подорожами, сумішами*.

5. У місцевому відмінку множини вживаємо закінчення **-ях** (після шиплячого – **-ах**): *на герáнях, на óсях, у відповідях, у віст'ях, у тін'ях; по ночáх, у пóдорожах, у сўмішах.*

§ 97. Відмінювання слова МАТИ

	Однина	Множина
Н.	<i>мáт-и (рідко – мáт-ір)</i>	<i>мат-ер-і́</i>
Р.	<i>мáт-ер-і</i>	<i>мат-ер-і́в</i>
Д.	<i>мáт-ер-і</i>	<i>мат-ер-я́м</i>
Зн.	<i>мáт-ір</i>	<i>мат-ер-і́в</i>
Ор.	<i>мáт-ір'-ю</i>	<i>мат-ер-я́ми</i>
М.	<i>...мáт-ер-і</i>	<i>...мат-ер-я́х</i>
Кл.	<i>мáт-и</i>	<i>мат-ер-і́</i>

4.3.1.1.4. IV відміна

§ 98. Однина

1. У називному, знахідному та кличному відмінках однини іменники IV відміни мають закінчення **-я** (після шиплячого – **-а**): *вім'я, галчен'я, голуб'я, гус'я, дит'я, ім'я, козен'я, плém'я, сім'я, тім'я; колиц'я, курч'я, лош'я.*

2. У родовому відмінку однини вживаємо форми на **-ят-и** (після шиплячого – **-ат-и**) та **-ен-і**: *галчен'яти, голуб'яти, гус'яти, дит'яти, козен'яти; колиц'яти; курч'яти, лош'яти; вімені (вім'я), імені (ім'я), плéмені (плém'я), сімені (сім'я), тімені (тім'я).*

3. У давальному відмінку однини вживаємо форми на **-ят-і** (після шиплячого – **-ат-і**) та **-ен-і**: *галчен'яті, гус'яті, дит'яті, козен'яті; курч'яті, лош'яті; вімені (вім'ю), імені, плéмені, сімені (сім'ю), тімені (тім'ю).*

4. В орудному відмінку однини вживаємо форму (без суфікса **-ят-**, **-ат-**) на **-ям** (після шиплячого – **-ам**), а іменники із суфіксом **-ен-** мають варіантні форми на **-ен-ем** і **-ям**: *галчен'ям, гус'ям; дит'ям, козен'ям; курч'ям, лош'ям; віменем (вім'ям), іменем (ім'ям), плéменем (плém'ям), сіменем (сім'ям), тіменем (тім'ям).*

5. У місцевому відмінку однини вживаємо форми на **-ят-і** (після шиплячого – **-ат-і**) та **-ен-і**: *на галчен'яті; на курч'яті; в імені, у плéмені; іменники вім'я, сім'я, тім'я мають варіантні форми: на вімені (вім'ї), на сімені (сім'ї), на тімені (тім'ї); по вімені (вім'ю), по сімені (сім'ю), по тімені (тім'ю).*

§ 99. Множина

1. У називному та кличному відмінках множини іменники IV відміни мають форми на **-ят-а** (після шиплячого – **-ат-а**) та **-ен-а**: *гуся́та, теля́та; курча́та, лоша́та; іменá, племенá*, але: *ві́м'я, ті́м'я* (ці іменники у множині відмінюємо як іменники II відміни).

2. У родовому відмінку множини іменники IV відміни на **-ят** (після шиплячого – **-ат**) і **-ен** мають нульове закінчення: *гуся́т, теля́т; курча́т, лоша́т; іме́н, племе́н*, але: *ві́м'їв, ті́м'їв*.

3. У давальному відмінку множини вживаємо форми на **-ят-ам** (після шиплячого – **-ат-ам**) і **-ен-ам**: *гуся́там, теля́там; курча́там, лоша́там; іменáм, племенáм*, але: *ві́м'ям, ті́м'ям*.

4. У знахідному відмінку множини іменники IV відміни мають форму, однакову з називним відмінком: *коліща́та; іменá, племенá; ві́м'я, ті́м'я*, з родовим відмінком (для назв людей): *дівча́т, хлоп'я́т* або обидві форми (для назв тварин): *гуся́т і гуся́та; курча́т і курча́та, ягня́т і ягня́та*.

5. В орудному відмінку множини вживаємо форми на **-ят-ами** (після шиплячого – **-ат-ами**) та **-ен-ами**: *гуся́тами, ягня́тами; курча́тами, лоша́тами; іменáми, племенáми*, але: *ві́м'ями, ті́м'ями*.

6. У місцевому відмінку множини вживаємо форми на **-ят-ах** (після шиплячого – **-ат-ах**) і **-ен-ах**: *на гуся́тах, на ягня́тах; на курча́тах, на лоша́тах; в іменáх, у племенáх*, але: *на ті́м'ях, у ві́м'ях*.

4.3.1.2. Відмінювання іменників, що мають тільки форму множини

§ 100. Відмінювання іменників, що мають тільки форму множини

1. У називному відмінку вживаємо:

1) закінчення **-и**: *в'язи* ('тильна частина шиї'), *діти, джінси, збоїни, канікули, люди, ночви, окуляри, сани, сіни, Суми, сходи, фінанси, штані*.

Примітка. Деякі іменники мають окремі, але співвідносні форми множини й однини: *гуси – гусак / гуска, діти – дитина, кури – курка, люди – людина*.

2) закінчення **-і** (після букви на позначення голосного – **-ї**): *гордоці, граблі, двєрі, дрїжджі, коноплі, нощиці, радоці, хитроці, Чернівці; помії*;

3) закінчення **-а** (зрідка – **-я**): *віла, ворота, дрóва, ясла, ясна, вінця*.

2. У родовому відмінку вживаємо:

1) закінчення **-ей**: *гроше́й, двере́й, люде́й, сане́й, сине́й*;

2) закінчення **-ів**: *в'язів, граблів* (і *грабелів*), *джінсів, дріжджів, кліщів, окулярів, сходів, фінансів, хитроців, Чернівців*;

3) нульове закінчення: *вил, воріт, дров, збійн, канікул, конопель, лецят, нощиць, ночов* (ночв), *Сум, ясел, ясен*.

3. У давальному відмінку вживаємо:

1) закінчення **-ам** після твердого приголосного, коли в називному відмінку іменники мають закінчення **-и, -а** або **-і** (після шиплячого): *в'язам, нощам, Сумам, сходам, фінансам, штанам* (і *штанням*); *вілам, воротам* (і *воротям*), *яслам*; *веселоцям, радоцям*, але: *гусям, дітям, курям, людям, санням, сінням*;

2) закінчення **-ям** після букв на позначення голосного та м'якого приголосного, коли в називному відмінку іменники закінчуються на **-і, -ї, -я**: *граблям, дверям, нощицям, Чернівцям*; *поміям*; *вінцям*.

4. У знахідному відмінку вживаємо форми:

1) однакові з називним відмінком: *віла, вінця, граблі, коноплі, окуляри, сани, фінанси, ясла*;

2) однакові з родовим відмінком (для назв людей): *дітей, людей*;

3) однакові з родовим і називним відмінками (для назв деяких свійських тварин): *гусей і гуси, курей і кури*.

5. В орудному відмінку вживаємо:

1) закінчення **-ами** в іменниках, які в називному відмінку мають закінчення **-и, -а** або **-і** (після шиплячого): *ночками, Сумами, сходами, фінансами*; *вілами*; *веселоцями, радоцями*;

2) закінчення **-ями** в іменниках, які в називному відмінку закінчуються на **-і** (не після шиплячого), **-ї, -я**: *граблями, коноплями, нощицями, Чернівцями*; *поміями*; *вінцями*;

3) закінчення **-ми**: *ворітьми* (і *воротами*), *грішми* (і *грошіма*), *гусьми*, *дверми* (і *дверіма*), *дітьми, курми, людьми, саннями* (і *санями*), *сінми, штаньми* (і *штанями*, рідше – *штаннями*).

6. У місцевому відмінку вживаємо:

1) закінчення **-ах** в іменниках, які в називному відмінку мають закінчення **-и, -а** або **-і** (після шиплячого): *на канікулах, на фінансах, на штанях* (рідше – *на штаннях*), *у джінсах, у нощах, у Сумах*; *на вілах, у яслах*; *у веселоцах, на радоцах*;

2) закінчення **-ях** в іменниках, які в називному відмінку закінчуються на **-і** (не після шиплячого), **-ї**, **-я**: *на граблях, у дверях, у Чернівцях, на нощицях; у поміях; на вінцях.*

4.3.2. Прикметник

За характером кінцевого приголосного основи та відмінкових закінчень прикметники поділено на дві групи – тверду та м'яку.

§ 101. Тверда група прикметників

1. До твердої групи належать:

1) якісні та відносні прикметники, що мають основу на твердий приголосний **і** в називному відмінку однини чоловічого роду закінчуються на **-ий**: *босий, бурхливий, величний, веселий, весняний, відважний, відповідний, гіркий, глухий, довічний, житомирський, замощний, західний, книжний, майстерний, модний, молодий, навчальний, нагінний, народний, незалежний, новий, питомий, поперечний, постмодерний, поточний, працюючий, продажний, рідний, свіжий, семирічний, сізій, сірий, сліпий, старший, східний, творчий, телячий, тогобічний, тотожний, тугий, тямуючий, хоробрий, чистий, чотирикутний, чудовий, шляхетний, щасливий;*

2) присвійні прикметники із суфіксами **-ів** (після букви на позначення голосного та апострофа – **-їв**), **-ин** (після букви на позначення голосного та апострофа – **-їн**), які в називному відмінку однини чоловічого роду після цих суфіксів мають нульове закінчення: *Андріїв, батьків, Галин, дідів, доччін, Ігорів, Маріїн, нєнин, няньчин, шевицв;*

3) усі короткі форми прикметників: *варт, вінен, гóден, готóв, жив, згóден, здорóв, зéлен, лáден, пéвен, пóвен, повінен, прав, рад, ясен.*

§ 102. М'яка група прикметників

1. До м'якої групи належать:

1) відносні та якісні прикметники, що мають основу на м'який приголосний **н** і в називному відмінку однини чоловічого роду закінчуються на **-ий** (після голосного – **-їй**): *бóдний, вéрхний, вечі́рний, всесві́тний (кругосві́тний), горóдний, да́вний (неда́вний), дорóжний (подорóжний), досві́тний, достáтний, дру́жний (але дру́жний – з іншим значенням), жи́тний, за́дний, кра́йний, ку́тний, лі́тний (повнолі́тний), майбу́тний, могу́тний, му́жний, незабу́тний, нові́тний, обі́дний (пообі́дний), осві́тний, осі́нний, остáнний, перéдний, пі́зний, порóжний, прису́тний (відсу́тний, посу́тний), пу́тний, ра́нний, самобу́тний, само́тний (але самі́тний), серéдний (посерéдний), спі́дний, сторóнний, сусі́дний, ха́тний, худо́жний; безкра́йї, довгоши́її та ін., а також замі́жня;*

2) усі прикметники на **-жній, -шній**, що походять від прислівників: *бліжній, внутрішній, вчорашній, давнішній, домашній, завтрашній, зовнішній, колишній, нинішній, поздівжній, ранишній, справжній, сьогоднішній, теперішній, торішній* (але *цьогорічний*), *тутешній* та ін.; також *прийдешній, сінешній* та ін.;

3) відносні прикметники з основою на **-й**: *безкраїй, довговійй, короткошійй*; відносні прикметники з відтінком присвійності: *братній, орлій*, а також якісний прикметник *синій*.

§ 103. Відмінювання прикметників

Однина			
Тверда група			
	Чол. рід	Середн. рід	Жін. рід
Н.	<i>гáрн-ий</i>	<i>гáрн-е</i>	<i>гáрн-а</i>
Р.	<i>гáрн-ого</i>	<i>гáрн-ого</i>	<i>гáрн-ої</i>
Д.	<i>гáрн-ому</i>	<i>гáрн-ому</i>	<i>гáрн-ій</i>
Зн.	= Н. або Р.	<i>гáрн-е</i>	<i>гáрн-у</i>
Ор.	<i>гáрн-им</i>	<i>гáрн-им</i>	<i>гáрн-ою</i>
М.	<i>...гáрн-ому (-ім)</i>	<i>...гáрн-ому (-ім)</i>	<i>...гáрн-ій</i>
Н.	<i>б́ратів</i>	<i>б́ратов-е</i>	<i>б́ратов-а</i>
Р.	<i>б́ратов-ого</i>	<i>б́ратов-ого</i>	<i>б́ратов-ої</i>
Д.	<i>б́ратов-ому</i>	<i>б́ратов-ому</i>	<i>б́ратов-ій</i>
Зн.	= Н. або Р.	<i>б́ратов-е</i>	<i>б́ратов-у</i>
Ор.	<i>б́ратов-им</i>	<i>б́ратов-им</i>	<i>б́ратов-ою</i>
М.	<i>...б́ратов-ому (-ім)</i>	<i>...б́ратов-ому (-ім)</i>	<i>...б́ратов-ій</i>
М'яка група			
	Чол. рід	Середн. рід	Жін. рід
Н.	<i>с́йн-ий</i>	<i>с́йн-є</i>	<i>с́йн-я</i>
Р.	<i>с́инь-ого</i>	<i>с́инь-ого</i>	<i>с́инь-ої</i>
Д.	<i>с́инь-ому</i>	<i>с́инь-ому</i>	<i>с́ин-ій</i>
Зн.	= Н. або Р	<i>с́ин-є</i>	<i>с́ин-ю</i>
Ор.	<i>с́ин-ім</i>	<i>с́ин-ім</i>	<i>с́инь-ою</i>
М.	<i>...с́инь-ому (с́ин-ім)</i>	<i>...с́инь-ому (с́ин-ім)</i>	<i>...с́ин-ій</i>
Н.	<i>безкра́-йї</i>	<i>безкра́-є</i>	<i>безкра́-я</i>
Р.	<i>безкра́й-ого</i>	<i>безкра́й-ого</i>	<i>безкра́й-ої</i>
Д.	<i>безкра́й-ому</i>	<i>безкра́й-ому</i>	<i>безкра́-йї</i>
Зн.	= Н. або Р	<i>безкра́-є</i>	<i>безкра́-ю</i>
Ор.	<i>безкра́-ім</i>	<i>безкра́-ім</i>	<i>безкра́й-ою</i>
М.	<i>...безкра́й-ому (безкра́-ім)</i>	<i>...безкра́й-ому (безкра́-ім)</i>	<i>...безкра́-йї</i>

Множина				
Тверда група			М'яка група	
Н.	<i>га́рн-і</i>	<i>бра́тов-і</i>	<i>сі́н-і</i>	<i>безкра́-ї</i>
Р.	<i>га́рн-их</i>	<i>бра́тов-их</i>	<i>сі́н-іх</i>	<i>безкра́-їх</i>
Д.	<i>га́рн-им</i>	<i>бра́тов-им</i>	<i>сі́н-ім</i>	<i>безкра́-їм</i>
Зн.	= Н. або Р.	= Н. або Р.	= Н. або Р.	= Н. або Р.
Ор.	<i>га́рн-ими</i>	<i>бра́тов-ими</i>	<i>сі́н-іми</i>	<i>безкра́-їми</i>
М.	<i>...га́рн-их</i>	<i>...бра́тов-их</i>	<i>...сі́н-іх</i>	<i>...безкра́-їх</i>

Примітка 1. Іменники прикметникового походження *будівничий, лютий* (місяць), *подорожній* і подібні відмінюємо як прикметники: *до будівничого, будівничі, з будівничими; лютого, у лютому*. Пор.: *сьогодні п'яте лютого і п'ятого лютого 2018 року*.

Примітка 2. Прикметники, складені з **-лиций**: *білолиций, блідолиций, круглолиций, повнолиций* та ін., відмінюємо так:

Однина				Множина
Чол. рід	Середн. рід	Жін. рід		
Н.	<i>білолиц-ий</i>	<i>білолиц-е</i>	<i>білолиц-я</i>	<i>білолиц-і</i>
Р.	<i>білолиць-ого</i>	<i>білолиць-ого</i>	<i>білолиць-ої</i>	<i>білолиц-их</i>
Д.	<i>білолиць-ому</i>	<i>білолиць-ому</i>	<i>білолиц-ій</i>	<i>білолиц-им</i>
Зн.	= Н. або Р.	<i>білолиц-е</i>	<i>білолиц-ю</i>	= Н. або Р.
Ор.	<i>білолиц-им</i>	<i>білолиц-им</i>	<i>білолиць-ою</i>	<i>білолиц-ими</i>
М.	<i>...білолиць-ому</i> (<i>білолиц-ім</i>)	<i>...білолиць-ому</i> (<i>білолиц-ім</i>)	<i>...білолиц-ій</i>	<i>...білолиц-их</i>

§ 104. Ступенювання прикметників

1. Вищий ступінь порівняння прикметників утворюємо додаванням:

1) суфікса **-іш-** або **-ш-** до основи чи до кореня звичайної форми якісного прикметника: *нові́ший, повні́ший, сині́ший; деші́вший, солоді́ший*.

Додавання суфікса **-ш-** може зумовити появу звукосполучень, які на письмі позначаємо буквами **щ** і **жч**: *ві́щий, то́вший* (поряд із *товсті́ший*); *блі́жчий, ва́жчий, ву́жчий, дорóжчий, ду́жчий, ні́жчий, тя́жчий* тощо;

2) слів **бі́льш, менш** до звичайної форми якісного прикметника (рідше): *бі́льш вда́лий, бі́льш глибо́кий; менш вередлі́вий*;

3) деякі прикметники вищого ступеня порівняння утворюємо від інших основ: *вели́кий – бі́льший, мали́й – ме́нший, га́рний – кра́щий, пога́ний – гі́рший*.

2. Найвищий ступінь порівняння прикметників утворюємо додаванням:

1) **най-** до форми вищого ступеня: *найбі́льший, найкра́ща, найме́нше*;

2) слів **найбі́льш, найменш** до звичайної форми якісного прикметника (рідше): *найбі́льш зру́чній, найбі́льш сті́йка; найме́нш прие́мне*.

Для посилення ознаки додаємо до форм найвищого ступеня порівняння прикметників частки **що** і **як**, які пишемо з прикметниками разом: *що́найси́льні́ший; я́кнайбі́льший, я́кнайшві́дший*.

4.3.3. Числівник

§ 105. Відмінювання кількісних числівників

1. Числівник **одін, одне (одно), одна** відмінюємо так:

	Однина			Множина
	Чол. рід	Середн. рід	Жін. рід	
Н.	<i>одін</i>	<i>одне</i> (рідше – <i>одно</i>)	<i>одна</i>	<i>одні</i>
Р.	<i>одного</i>	<i>одного</i>	<i>однієї</i> (рідше – <i>одної</i>)	<i>одних</i>
Д.	<i>одному</i>	<i>одному</i>	<i>одній</i>	<i>однім</i>
Зн.	= Н. або Р.	<i>одне (одно)</i>	<i>одну</i>	= Н. або Р.
Ор.	<i>однім</i>	<i>однім</i>	<i>однією</i> (рідше – <i>одною</i>)	<i>одніми</i>
М.	<i>...одному (однім)</i>	<i>...одному (однім)</i>	<i>...одній</i>	<i>...одних</i>

Примітка. У займенниках *одін до одного, одін одному, одін з одним* та ін. наголос у словах *одного, одному, одній* та ін. – на першому складі.

2. Інші кількісні числівники відмінюємо так:

Н.	<i>два</i>	<i>дві</i>	<i>три</i>	<i>чотири</i>
Р.	<i>двох</i>	<i>двох</i>	<i>трьох</i>	<i>чотирьох</i>
Д.	<i>двом</i>	<i>двом</i>	<i>трьом</i>	<i>чотирьом</i>
Зн.	= Н. або Р.	= Н. або Р.	= Н. або Р.	= Н. або Р.
Ор.	<i>двома</i>	<i>двома</i>	<i>трьома</i>	<i>чотирма</i>
М.	<i>...двох</i>	<i>...двох</i>	<i>...трьох</i>	<i>...чотирьох</i>
Н.	<i>п'ять</i>	<i>шість</i>	<i>сім</i>	<i>вісім</i>
Р.	<i>п'яти, п'ятьох</i>	<i>шесті, шістьох</i>	<i>семі, сімох</i>	<i>восьмі, вісьмох</i>
Д.	<i>п'яти, п'ятьом</i>	<i>шесті, шістьом</i>	<i>семі, сімом</i>	<i>восьмі, вісьмом</i>
Зн.	<i>п'ять або п'ятьох</i>	<i>шість або шістьох</i>	<i>сім або сімох</i>	<i>вісім або вісьмох</i>
Ор.	<i>п'ятьма, п'ятьома</i>	<i>шістьма, шістьома</i>	<i>сьома, сімома</i>	<i>вісьма, вісьмома</i>
М.	<i>...п'яти, п'ятьох</i>	<i>...шесті, шістьох</i>	<i>...семі, сімох</i>	<i>...восьмі, вісьмох</i>

3. Як **п'ять** або **шість** відмінюємо числівники *дев'ять, десять, одинадцять, дванадцять, тринадцять, чотирнадцять, п'ятнадцять, шістнадцять, сімнадцять, вісімнадцять, дев'ятнадцять, двадцять, тридцять*.

4. Складні числівники **п'ятдесят, шістдесят, сімдесят, вісімдесят** відмінюємо за таким зразком:

Н.	<i>п'ятдесят</i>
Р.	<i>п'ятдесяти́, п'ятдесятьо́х</i>
Д.	<i>п'ятдесяти́, п'ятдесятьо́м</i>
Зн.	<i>п'ятдесят</i> або <i>п'ятдесятьо́х</i>
Ор.	<i>п'ятдесятьма́, п'ятдесятьома́</i>
М.	<i>...п'ятдесяти́, ...п'ятдесятьо́х</i>

5. Складні числівники **двісті, триста, чотіриста, п'ятсót, шістсót, сімсót, вісімсót, дев'ятсót** відмінюємо за такими зразками:

Н.	<i>двісті</i>	<i>п'ятсót</i>
Р.	<i>двохсót</i>	<i>п'ятисót</i>
Д.	<i>двомста́м</i>	<i>п'ятиста́м</i>
Зн.	<i>двісті</i>	<i>п'ятсót</i>
Ор.	<i>двомаста́ми</i>	<i>п'ятьмаста́ми, п'ятьомаста́ми</i>
М.	<i>...двохста́х</i>	<i>...п'ятиста́х</i>

6. У складених кількісних числівниках відмінюємо всі частини: *з чотирьохсót сімдесяти́ восьми́ тисяч шістисót п'ятдесяти́ дев'яти́* (гривень).

7. Числівники **сорок, дев'яносто, сто** в родовому, давальному, орудному й місцевому відмінках мають закінчення **-а**: *сорока́, дев'яноста́, ста́*.

8. Збірні числівники **двоє, об'є, троє** в непрямих відмінках мають форми від **два, об'я** (давня форма), **три**: *двох, двом..., обо́х, об'ом..., трьох, трьом...*

9. Збірний числівник **об'два (об'дві)** має в непрямих відмінках такі форми: *обо́х, об'ом, об'ома́, (на) обо́х*.

10. Збірні числівники **чétверо, п'ятеро, шéстеро, се́меро, во́сьмеро, де́в'ятеро, де́сятеро, одина́дцятро** в непрямих відмінках мають форми відповідних кількісних числівників: *чотирьо́х, чотирьо́м..., п'ятьо́х, п'ятьо́м..., шістьо́х, шістьо́м...* та ін.

11. Числівники **ті́сяча, мі́льйон, мі́льярд** відмінюємо як іменники відповідних відмін.

12. Неозначено-кількісні числівники **кі́лькана́дцять, кі́лькаде́сят** відмінюємо як числівник **п'ять**: *кі́лькана́дцяти́ і кі́лькана́дцятьо́х, кі́лькаде́сятьма́ і кі́лькаде́сятьома́*.

Примітка. Неозначено-кількісні числівники **дékілька**, **кілька** відмінюємо як числівник **два**: *дékілько́х, дékілько́м, дékількома́...*; числівник **багáто** відмінюємо так: *багaтьо́х, багaтьо́м, багaтьма́ і багaтьома́, (на / у) багaтьо́х.*

§ 106. Відмінювання порядкових числівників

1. Числівники, що мають закінчення **-ий**, відмінюємо як прикметники твердої групи: *пéриий (пéриша, пéрише), дрúгий, четвéртий, п'ятий, шóстий, сьóмий, вóсьмий, дев'ятий, де́сятый, одина́дцятий, двана́дцятий..., два́дцятий, три́дцятий, сороко́вий, п'ятдеся́тий, ші́стдеся́тий, сі́мдеся́тий, ві́сімдеся́тий, дев'яно́стий, со́тий, дво́хсо́тий, трьохсо́тий, чоти́рхо́сотий, п'ятисо́тий..., тис́ячний, дво́хтис́ячний, трьохтис́ячний, чоти́рхо́тис́ячний, п'ятитис́ячний..., мі́льйо́нний, дво́хмі́льйо́нний, трьохмі́льйо́нний, чоти́рхо́мі́льйо́нний, п'ятимі́льйо́нний...*; числівник **трéтій** (**трéтя, трéтє**) відмінюємо як прикметник м'якої групи.

2. У складених порядкових числівниках відмінюємо лише останню частину: *ві́сімдеся́т вóсьмий, ві́сімдеся́т вóсьмого, тис́яча дев'ятсо́т дев'яно́сто пéришого (року), у тис́яча сі́мсо́т ві́сімдеся́т дев'ято́му (році), у дві тис́ячі ві́сімна́дцятóму (році).*

Порядкові числівники на письмі передаємо переважно словами: *пéрише бéрезня, шóстий пóверх.*

Якщо порядковий числівник передано цифрою, то після неї кінцеву частину порядкового слова пишемо з дефісом: *5-й пóверх, на 36-му кіломе́трі, після 7-ї годі́ни* (але в позначеннях дат, сторінок видання, а також після римських цифр закінчення не пишемо: *1 сі́чня 2000 року, 120 сторі́нка, I тис́ячолі́ття, XXI столі́ття).*

§ 107. Відмінювання дробових числівників

1. Дробові числівники читаємо так: $\frac{1}{2}$ – *одна́ дру́га*, $\frac{1}{3}$ – *одна́ трéтя*, $\frac{1}{4}$ – *одна́ четвéрта*, $\frac{2}{3}$ – *дві трéтіх*, $\frac{2}{7}$ – *дві сьóмих*, $\frac{3}{4}$ – *три четвéртих*, $\frac{3}{5}$ – *три п'ятих*, $\frac{4}{3}$ – *чоти́ри трéтіх*, $\frac{5}{2}$ – *п'ять дрúгих*, $\frac{9}{10}$ – *дев'ять де́сятих*.

Відмінюємо їх як звичайні числівники: *дво́м трéті́м, трьо́ма п'ятими; ді́лити на одну́ два́дцятьу.*

Примітка. Слова **полові́на** (= $\frac{1}{2}$), **треті́на** (= $\frac{1}{3}$), **чверть** (= $\frac{1}{4}$) є іменниками, які відмінюємо відповідно.

2. Числівники **півторá** (*ві́дрá, кілогра́ма, кіломе́тра*), **півторі́** (*добі́, грі́вні, тис́ячі*), як і **півторáста** (*ме́трів, кілогра́мів, днів*), – невідмінювані.

4.3.4. Займенник

§ 108. Особові займенники

1. Відмінювання особових займенників:

	Однина		Множина	
Н.	<i>я</i>	<i>ти</i>	<i>ми</i>	<i>ви</i>
Р.	<i>мене́ (до мене́)</i>	<i>тебе́ (до тебе́)</i>	<i>нас</i>	<i>вас</i>
Д.	<i>мені́</i>	<i>тобі́</i>	<i>нам</i>	<i>вам</i>
Зн.	<i>мене́ (на мене́)</i>	<i>тебе́ (на тебе́)</i>	<i>нас</i>	<i>вас</i>
Ор.	<i>мно́ю</i>	<i>тобо́ю</i>	<i>на́ми</i>	<i>ва́ми</i>
М.	<i>...мене́</i>	<i>...тобі́</i>	<i>...нас</i>	<i>...вас</i>

	Однина		Множина	
Н.	<i>він</i>	<i>вонó</i>	<i>вона́</i>	<i>вони́</i>
Р.	<i>його́ (до нього́)</i>		<i>її́ (до неї́)</i>	<i>їх (до них)</i>
Д.	<i>йому́</i>		<i>їй</i>	<i>їм</i>
Зн.	<i>його́ (на нього́)</i>		<i>її́ (на неї́)</i>	<i>їх (на них)</i>
Ор.	<i>ним</i>		<i>не́ю</i>	<i>ні́ми</i>
М.	<i>...нього́му (ні́м)</i>		<i>...ні́й</i>	<i>...них</i>

2. Форми займенника третьої особи (*він, вона́, вонó, вони́*) після прийменників уживаємо з приставним **н**: *до нього́, на неї́, з них*.

Орудний відмінок має форму з **н** і без прийменника: *ним, не́ю, ні́ми*.

§ 109. Зворотний займенник

1. Відмінювання зворотного займенника:

Н.	–
Р.	<i>себе́ (до себе́)</i>
Д.	<i>собі́</i>
Зн.	<i>себе́ (на себе́)</i>
Ор.	<i>собо́ю</i>
М.	<i>...собі́</i>

§ 110. Присвійні займенники

1. Відмінювання присвійних займенників:

	Однина			Множина
	Чол. рід	Середн. рід	Жін. рід	
Н.	<i>мій</i>	<i>моє́</i>	<i>мо́я</i>	<i>мої́</i>
Р.	<i>мого́</i>	<i>мого́</i>	<i>моє́ї</i>	<i>мої́х</i>
Д.	<i>моє́му</i>	<i>моє́му</i>	<i>мої́й</i>	<i>мої́м</i>
Зн.	= Н. або Р.	<i>моє́</i>	<i>мою́</i>	<i>мої́х</i>
Ор.	<i>мої́м</i>	<i>мої́м</i>	<i>моєю́</i>	<i>мої́ми</i>
М.	<i>...моє́му (мої́м)</i>	<i>...моє́му (мої́м)</i>	<i>...мої́й</i>	<i>...мої́х</i>

2. Так само відмінюємо займенники **твій, свій**.
3. Займенники **наш, ваш** відмінюємо як прикметники твердої групи.
4. Займенник **їхній** відмінюємо як прикметник м'якої групи.

§ 111. Вказівні займенники

1. Відмінювання вказівних займенників:

	Однина			Множина
	Чол. рід	Середн. рід	Жін. рід	
Н.	<i>той</i>	<i>те</i>	<i>та</i>	<i>ті</i>
Р.	<i>того́</i>	<i>того́</i>	<i>тієї́</i> (рідко – <i>тої́</i>)	<i>тих</i>
Д.	<i>тому́</i>	<i>тому́</i>	<i>тій</i>	<i>тим</i>
Зн.	= Н. або Р.	<i>те</i>	<i>ту</i>	= Н. або Р.
Ор.	<i>тим</i>	<i>тим</i>	<i>тією́</i> (рідко – <i>тою́</i>)	<i>тіми</i>
М.	<i>...то́му (тім)</i>	<i>...то́му (тім)</i>	<i>...тій</i>	<i>...тих</i>

Так само відмінюємо займенник **отой**.

	Однина			Множина
	Чол. рід	Середн. рід	Жін. рід	
Н.	<i>цей</i>	<i>це</i>	<i>ця</i>	<i>ці</i>
Р.	<i>цього́</i>	<i>цього́</i>	<i>цієї́</i>	<i>цих</i>
Д.	<i>цьому́</i>	<i>цьому́</i>	<i>цій</i>	<i>цим</i>
Зн.	= Н. або Р.	<i>це</i>	<i>цю</i>	= Н. або Р.
Ор.	<i>цим</i>	<i>цим</i>	<i>цією́</i>	<i>цими</i>
М.	<i>...цьо́му (цим)</i>	<i>...цьо́му (цим)</i>	<i>...цій</i>	<i>...цих</i>

Так само відмінюємо займенник **оцей** та рідковживаний варіант **сей**.

Примітка. Займенник **стільки** відмінюємо як числівник **два**: *стілько́х, стілько́м, ... стілько́ма, (на / у) стілько́х*.

§ 112. Питальні займенники

1. Відмінювання питальних займенників:

Н.	<i>хто</i>	<i>що</i>
Р.	<i>кого́</i>	<i>чого́</i>
Д.	<i>кому́</i>	<i>чому́</i>
Зн.	<i>кого́</i>	<i>що</i>
Ор.	<i>ким</i>	<i>чим</i>
М.	<i>...ко́му (кім)</i>	<i>...чо́му (чім)</i>

	Однина			Множина
	Чол. рід	Середн. рід	Жін. рід	
Н.	<i>чий</i>	<i>чиє́</i>	<i>чия́</i>	<i>чийі́</i>
Р.	<i>чийо́го</i>	<i>чийо́го</i>	<i>чиєї́</i>	<i>чийі́х</i>
Д.	<i>чийо́му (чиє́му)</i>	<i>чийо́му (чиє́му)</i>	<i>чийі́й</i>	<i>чийі́м</i>
Зн.	= Н. або Р.	<i>чиє́</i>	<i>чию́</i>	= Н. або Р.
Ор.	<i>чийі́м</i>	<i>чийі́м</i>	<i>чиєю́</i>	<i>чийі́ми</i>
М.	<i>...чийо́му (чиє́му, чийі́м)</i>	<i>...чийо́му (чиє́му, чийі́м)</i>	<i>...чийі́й</i>	<i>...чийі́х</i>

2. Займенники **якій, котрій** відмінюємо як прикметники твердої групи.

3. Займенник **скільки** відмінюємо як числівник **два**: *скільки́х, скілько́м, ... скількома́, (на / у) скілько́х*.

§ 113. Означальні займенники

1. Відмінювання означальних займенників:

	Однина			Множина
	Чол. рід	Середн. рід	Жін. рід	
Н.	<i>весь (увесь, ввесь)</i>	<i>все (усе́)</i>	<i>вся (уся́)</i>	<i>всі (усі́)</i>
Р.	<i>всього́ (усього́) / до всього́ (усього́)</i>		<i>всієї́ (усієї́)</i>	<i>всі́х (усі́х)</i>
Д.	<i>всьому́ (усьому́)</i>		<i>всій (усій)</i>	<i>всім (усім)</i>
Зн.	= Н. або Р.	<i>все (усе́)</i>	<i>всю (усю́)</i>	= Н. або Р.
Ор.	<i>всім (усім)</i>		<i>всією́ (усією́)</i>	<i>всіма́ (усіма́)</i>
М.	<i>...всьому́ (усьому́), ...всім (усім)</i>		<i>...всій (усій)</i>	<i>...всі́х (усі́х)</i>

Примітка 1. У всіх відмінках у чергується з **в** за загальним правилом (див. § 23).

Займенники **ко́жен (ко́жний), вся́кий (уся́кий), всіля́кий (усіля́кий), самі́й і са́мий** (*самі́й хлі́б, але то́й са́мий*), **сам (самá, самі́)** відмінюємо як прикметники твердої групи.

Примітка 2. Після прийменників наголос переходить з останнього складу на передостанній у таких займенникових формах, як: *до ме́не, до те́бе, на се́бе, з ньо́го, у неї́, біля ко́го (ко́гось), від то́го, від чо́го (чо́гось), у цьо́го, з усьо́го, на то́му, при цьо́му, у чо́му (чо́мусь), в усьо́му*.

Але коли прийменник поєднується не із займенником, а з іншою частиною мови, від якої цей займенник залежить, то наголос не змінюється: *до його́ хати́, до її́ до́му*.

§ 114. Неозначені й заперечні займенники

1. Відмінювання складних займенників:

1) займенники, до складу яких входять частки **аби-, де-, ні-, -небудь, -сь** та ін., відмінюємо так:

а) *аби́хто, аби́кого, аби́ в ко́го, аби́кому, ... аби́ким, аби́ з ким, аби́ на ко́му (і аби́ на кі́м)*;

б) *аби́який, аби́якого, аби́якому, ... аби́яким, аби́ з які́м, аби́ на яко́му (і аби́ на які́м)*;

в) *дéхто, дéкого, дéкому, ... дé з ким, дé на кому (і дé на кім), на дéкому;*

г) *дéякий, дéякого, ... дéяким, на дéяких (і дé на яких);*

г) *котрійсь, котрógось, котрóмусь, ... котрímсь, на котрóмусь;*

д) *ніхтó, нікóго, нікóму, ... нікі́м, ні з кі́м, ні на кóму (і ні на кі́м);*

е) *ніякий, ніякого, ніякому, ... ніяким, ні на я́кому (і ні на я́кім);*

є) *хто-не́будь, когó-не́будь, кому́-не́будь, ... ким-не́будь, на кóму-не́будь;*

ж) *хтось, когóсь, кому́сь, ... кимсь (і кі́мось), у кóмусь;*

з) *чийсь, чийóгось, чийóмусь (і чиéмусь), ... чий́мсь (і чий́мось), на чийóмусь (і на чиéмусь, чий́мсь, чий́мось);*

и) *що-бу́дь, чогó-бу́дь, чому́-бу́дь, ... чим-бу́дь, на чо́му-бу́дь (і на чім-бу́дь);*

і) *що-не́будь, чогó-не́будь, чому́-не́будь, ... чим-не́будь, на чо́му-не́будь (і на чім-не́будь);*

ї) *щось, чогóсь, кому́сь, ... чимсь (і чий́мось), на чо́мусь (і на чімсь, чий́мось).*

4.3.5. Дієслово

§ 115. Дійсний спосіб

1. Зразки дієвідмінювання в теперішньому часі:

I дієвідміна						
	Однина			Множина		
1 ос.	<i>ід-у́</i>	<i>кол-ю́</i>	<i>чу́-ю</i>	<i>ід-емó</i>	<i>кóл-емо</i>	<i>чу́-ємо</i>
2 ос.	<i>ід-éш</i>	<i>кóл-еш</i>	<i>чу́-єш</i>	<i>ід-етé</i>	<i>кóл-ете</i>	<i>чу́-ете</i>
3 ос.	<i>ід-é</i>	<i>кóл-е</i>	<i>чу́-є</i>	<i>ід-у́ть</i>	<i>кóл-ють</i>	<i>чу́-ють</i>
II дієвідміна						
	Однина			Множина		
1 ос.	<i>робл-ю́</i>	<i>бáч-у</i>	<i>гó-ю</i>	<i>рóб-имо</i>	<i>бáч-имо</i>	<i>гó-їмо</i>
2 ос.	<i>рóб-иш</i>	<i>бáч-иш</i>	<i>гó-їш</i>	<i>рóб-ите</i>	<i>бáч-ите</i>	<i>гó-їте</i>
3 ос.	<i>рóб-ить</i>	<i>бáч-ить</i>	<i>гó-їть</i>	<i>рóбл-ять</i>	<i>бáч-ать</i>	<i>гó-ять</i>

За такими зразками відмінюємо й дієслова доконаного виду в майбутньому часі.

2. За характером особових закінчень теперішнього часу (або майбутнього часу дієслів доконаного виду) дієслова поділено на дві дієвідміни: першу (I) і другу (II).

Лише чотири дієслова (див. ч. 5 цього параграфу) становлять окрему групу.

До I дієвідміни належать дієслова з особовими закінченнями: **-у (-ю), -еш (-єш), -е (-є), -емо (-ємо), -ете (-єте), -уть (-ють).**

До II дієвідміни належать дієслова з особовими закінченнями: **-у (-ю), -иш (-їш), -ить (-їть), -имо (-їмо), -ите (-їте), -ать (-ять).**

3. Визначаючи особові закінчення дієслів, потрібно враховувати те, що:

1) дієслова, які мають в інфінітиві основу на **-и, -і (-ї)** або на **-а** (після **ж, ч, ш**) і в першій особі однини та в третій особі множини теперішнього часу (або майбутнього дієслів доконаного виду) ці голосні втрачають, належать до II дієвідміни:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
<i>бáчи-ти</i>	<i>бáч-у</i>	<i>бáч-ать</i>
<i>варí-ти</i>	<i>вар-ю́</i>	<i>ва́р-ять</i>
<i>дої́-ти</i>	<i>до-ю́</i>	<i>до́-ять</i>
<i>летí-ти</i>	<i>леч-у́</i>	<i>лет-я́ть</i>
<i>сидí-ти</i>	<i>сидж-у́</i>	<i>сид-я́ть</i>
<i>кричá-ти</i>	<i>крич-у́</i>	<i>крич-а́ть</i>

До цієї дієвідміни належать усі дієслова на **-отіти**: *булькотіти*, *бурмотіти*, *муркотіти*, *цокотіти*, а також дієслова *бо́ятися*, *сто́яти* (з основою на **-я**), *спáти* (з основою на **-а** не після шиплячого), *бі́гти* (з основою на приголосний);

2) усі інші дієслова належать до I дієвідміни, а саме:

а) дієслова з односкладовою інфінітивною основою на голосні **-и-, -у-**, які зберігаються в дієвідмінюваних формах, а також похідні від них:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
<i>ві́-ти</i> (док. <i>заві́-ти</i>)	<i>ві́-ю</i>	<i>ві́-ють</i>
<i>жй́-ти</i>	<i>жив-у́</i>	<i>жив-у́ть</i>
<i>крй́-ти</i>	<i>крй́-ю</i>	<i>крй́-ють</i>
<i>мй́-ти</i>	<i>мй́-ю</i>	<i>мй́-ють</i>
<i>нй́-ти</i>	<i>нй́-ю</i>	<i>нй́-ють</i>
<i>шй́-ти</i>	<i>шй́-ю</i>	<i>шй́-ють</i>
<i>чй́-ти</i>	<i>чй́-ю</i>	<i>чй́-ють</i>

В особових формах дієслів **біти**, **віти** (док. **звіти**), **літи**, **піти** кореневий голосний **и** не зберігається: *б'ю – б'ють*, *в'ю – в'ють*, *ллю – ллють*, *п'ю – п'ють*;

б) дієслова з основою інфінітива на **-і-**, що зберігається у формах дієвідмінювання:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
<i>білі́-ти</i>	<i>білі́-ю</i>	<i>білі́-ють</i>
<i>жовті́-ти</i>	<i>жовті́-ю</i>	<i>жовті́-ють</i>
<i>сині́-ти</i>	<i>сині́-ю</i>	<i>сині́-ють</i>

в) дієслова з основою інфінітива на **-а-** не після шиплячого приголосного, а також після шиплячого, коли цей **-а-** в дієвідмінюваних формах зберігається, та дієслова з основою інфінітива на **-я-**:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
<i>гна́-ти</i>	<i>жен-у́</i>	<i>жен-у́ть</i>
<i>закиса́-ти</i>	<i>закиса́-ю</i>	<i>закиса́-ють</i>
<i>міша́-ти</i>	<i>міша́-ю</i>	<i>міша́-ють</i>
<i>писа́-ти</i>	<i>пиш-у́</i>	<i>пиш-у́ть</i>
<i>сія́-ти</i>	<i>сі-ю</i>	<i>сі-ють</i>

г) дієслова з основою інфінітива на **-ува-** (**-юва-**), які у формах теперішнього часу та майбутнього часу дієслів доконаного виду втрачають компонент **-ва-**:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
<i>буд-ува́-ти</i>	<i>буд-у́-ю</i>	<i>буд-у́-ють</i>
<i>гор-юва́-ти</i>	<i>гор-ю́-ю</i>	<i>гор-ю́-ють</i>
<i>намал-юва́-ти</i>	<i>намал-ю́-ю</i>	<i>намал-ю́-ють</i>

Примітка. Від суфікса **-ува-** (**-юва-**) потрібно відрізнати суфікс **-ва-**, що зберігається в особових формах: *бува́ти* – *бува́ю*, *бува́ють*; *відчува́ти* – *відчува́ю*, *відчува́ють*, але: *кува́ти* – *кую́*, *пізнава́ти* – *пізнаю́*, *става́ти* – *стаю́*.

г) дієслова з основою інфінітива на **-оло-**, **-оро-**:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
<i>полó-ти</i>	<i>пол-ю́</i>	<i>пол-ю́ть</i>
<i>поборо́-ти</i>	<i>побор-ю́</i>	<i>побор-ю́ть</i>

д) дієслова з основою інфінітива на **-ну-**:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
<i>гля́ну-ти</i>	<i>гля́н-у</i>	<i>гля́н-у́ть</i>
<i>кі́ну-ти</i>	<i>кі́н-у</i>	<i>кі́н-у́ть</i>

е) дієслова з основою інфінітива на приголосний:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
<i>нес-ти́</i>	<i>нес-у́</i>	<i>нес-у́ть</i>
<i>нас-ти</i>	<i>нас-у́</i>	<i>нас-у́ть</i>
<i>тёр-ти</i>	<i>тёр-у</i>	<i>тёр-у́ть</i>

є) дієслова на **-отати**:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
<i>бульк-отá-ти</i>	<i>булькоч-у́</i>	<i>булькóч-уть</i>
<i>мурк-отá-ти</i>	<i>муркоч-у́</i>	<i>муркóч-уть</i>

ж) окремі дієслова:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
<i>жá-ти</i>	<i>жн-у</i>	<i>жн-уть</i>
<i>іржá-ти</i>	<i>ірж-у́</i>	<i>ірж-у́ть</i>
<i>ревí-ти</i> (і <i>ревті</i>)	<i>рев-у́</i>	<i>рев-у́ть</i>
<i>сла́-ти</i> (= <i>посилáти</i>)	<i>шл-ю</i>	<i>шл-ють</i>
<i>сла́-ти</i> (= <i>стелíти</i>)	<i>стел-ю́</i>	<i>стел-ють</i>
<i>хотí-ти</i>	<i>хóч-у</i>	<i>хóч-уть</i>

Примітка. Дієслова, у яких в інфінітиві перед кінцевим **р** основи наявний **е**, втрачають його і в особових формах, і у формах наказового способу: *завмёрти* – *замру́*, *замру́ть*, *замрі́*; *тёрти* – *тру*, *труть*, *три*; *упёрти* – *упру́*, *упру́ть*, *упрі́*, але: *дёрти* – *деру́*, *деру́ть*, *дері́*; *жёрти* – *жеру́*, *жеру́ть*, *жері́*.

4. Зміни приголосних у дієсловах, дієприкметниках і віддієслівних іменниках:

1) у дієсловах I дієвідміни відбувається зміна приголосних: **г** → **ж**, **к** → **ч**, **х** → **ш**, **з** → **ж**, **с** → **ш**, **т** → **ч**, **ст** → **шч** (буква **щ**), **ск** → **шч** (буква **щ**) у всіх формах теперішнього часу (або майбутнього часу дієслів доконаного виду), якщо така зміна є в першій особі однини: *могті́* – *мо́жу*, *мо́жеш*; *пекті́* – *печу́*, *печéш*; *колиха́ти* – *колишóу*, *коли́шеш*; *в'язáти* – *в'язóу*, *в'язéш*; *чесáти* – *чешóу*, *чéшеш*; *хотíти* – *хóчу*, *хóчеш*; *свистáти* – *свишóу*, *сви́щеш*; *полоска́ти* – *полошóу*, *поло́щеш*;

2) у дієсловах II дієвідміни в першій особі однини приголосні **д**, **т**, **з**, **с** змінюються на **дж**, **ч**, **ж**, **ш**, а **зд**, **ст** → **ждж**, **шч** (буква **щ**): *водíти* – *водóжу*, *верті́ти* – *верчóу*, *возíти* – *вожóу*, *носíти* – *ношóу*; *їздити* – *їждóжу*, *ві́мостити* – *ві́мошóу*.

Примітка. У дієслові *бі́гти* й похідних від нього *забі́гти*, *прибі́гти* та ін., що належать до II дієвідміни, **г** змінюється на **ж** у всіх формах теперішнього часу (або майбутнього часу дієслів доконаного виду): *бі́гти* – *бі́жу*, *бі́жиш*;

3) приголосні **г**, **з** змінюються на **ж**; **к**, **т** → **ч**; **с** → **ш**; **д**, **дз** → **дж**; **ст**, **ск** → **шч** (буква **щ**):

а) у дієприкметниках перед суфіксом **-ен(-ий)**: *перемóжений*, *во́жений*, *пéчений*, *кру́чений*, *но́шений*, *збу́джений*, *ві́мощений*, *пу́щений*;

б) у дієсловах із суфіксами **-ува-** та **-а-**: *заморóжувати*, *викóчувати*, *винóшувати*, *розкошóувати*, *принáджувати*, *ві́ждóжувати*, *вимóщувати*; *походжáти*, *саджáти*, але: *заважáти*, *хоч завáдити*, *завáджу*;

в) у віддієслівних іменниках перед суфіксом **-енн(-я)**: *відношення, розходження, розгніждження, спрощення*, але перед **-інн(-я)** ці приголосні зберігаються: *водіння, возіння, гніздіння, крутіння, носіння*.

Примітка 1. У дієсловах II дієвідміни після губних перед **я, ю** з'являється **л**: *куплять, лоблять, ломлять, люблять; куплю, ловлю, ломлю, люблю*.

Л з'являється також після губних:

- 1) у дієприкметниках на **-ен(-ий)**: *зроблений, куплений, розгратлений*;
- 2) у дієприслівниках на **-ячи**: *гублячи, люблячи, роблячи*;
- 3) у віддієслівних іменниках перед **-енн(-я)**: *здешевлення, поглиблення*.

Примітка 2. Постфікс **-ся (-сь)** із дієсловами пишемо разом, причому в третій особі однини перед **-ся** з'являється **-ть-**: *б'ється, лється, сміється*.

5. Дієслова **дати, їсти, відповісти, розповісти** та інші на **-вісти**, а також **бути** з усіма похідними від них становлять відповідно до закінчень дієслів теперішнього часу (або майбутнього часу доконаного виду) окрему групу:

	Однина			Множина		
1 ос.	<i>дам</i>	<i>їм</i>	<i>відповім</i>	<i>дамó</i>	<i>їмó</i>	<i>відповімó</i>
2 ос.	<i>дасі</i>	<i>їсі</i>	<i>відповісі</i>	<i>дастé</i>	<i>їстé</i>	<i>відповістé</i>
3 ос.	<i>дасть</i>	<i>їсть</i>	<i>відповість</i>	<i>дадуть</i>	<i>їдять</i>	але: <i>дадуть відповідь</i>

Від дієслова **бути** вживаємо тільки форму **є** (інколи в поетичній мові для першої та третьої особи однини – **єсть**), що заступає всі інші форми; зрідка вживані ще архаїчні форми: для другої особи однини – **єси**, а для третьої особи множини – **суть**.

6. Майбутній час дієслів:

1) недоконаного виду вживаємо в таких формах:
а) особових формах допоміжного дієслова *бути* – *буду, будеш, буде, будемо* (зрідка *будем*), *будете, будуть* + інфінітив: *буду писати, будете ходити*;

б) особових формах, утворених з інфінітива та скорочених особових форм колишнього дієслова *їти* (*иму...*) – **-му, -меш, -ме, -мемо** (зрідка **-мем**), **-мете, -муть**, що стали дієслівними закінченнями: *пектіму, пектімеш, пектіме, пектімемо* (зрідка *пектімем*), *пектімете, пектімуть*;

2) доконаного виду вживаємо в таких формах:

а) префікс + теперішній час: *зроблю, напишу*;

б) деякі безпрефіксні дієслова доконаного виду із закінченням теперішнього часу (найчастіше зі значенням одноразової дії): *грімну, ляжу, пуцу, стукну*.

7. Минулий і давноминулий час:

1) дієслова минулого часу особових закінчень не мають. Історично форми минулого часу утворилися від дієприкметників, і тому в них

зберігаються афікси на позначення роду: **-в** або нульове закінчення в чоловічому роді, **-ла** – у жіночому роді, **-ло** – у середньому роді однини, **-ли** – у множині всіх родів: *брав, ніс, пік; брала, неслá, пеклá; брало, неслó, пеклó; брали, неслí, пеклí.*

2) давноминулий час дієслова складається з форм минулого часу цього дієслова та відповідних форм минулого часу допоміжного дієслова **бути**: *ходів був, ходила була, ходили були.*

Примітка 1. Про чергування **о, е з і** в дієсловах *вів, ніс, ріс* та ін. див. § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е». За аналогією до форм *вів, ніс, стеріг* та ін., у яких **о, е** чергуються з **і**, утворилися такі форми, як *запріг* (від *запрягті*), *ліг* (від *лягті*), де маємо **і** замість **я**.

Примітка 2. У дієсловах, що мають у формах теперішнього (майбутнього) часу суфіксальне **н** з особовими закінченнями, відповідний суфікс **-ну-** у формах інфінітива й минулого часу може випадати. Це буває переважно тоді, коли суфікс **-ну-** ненаголошений і дієслово не має значення одноразовості. Проте повної послідовності в уживанні інфінітива й минулого часу із суфіксом **-ну-** або без нього немає: *збліднути – зблід, зблідла; посóхнути – посóхти – посóхнув, посóх, посóхнула, посóхла; слабнути – заслабти – заслаб, заслабла; тягнути – тягті – тягнув, тягнула – потяг, тягла.*

Примітка 3. Постфікс **-ся** після суфікса інфінітива, закінчень усіх форм минулого часу та закінчень першої особи однини, множини й другої особи множини майбутнього часу доконаного й недоконаного (синтетична форма) виду може змінюватися на **-сь** в усному мовленні та художньому стилі: *узятись, узявсь, узялсь, узялось, узялись; візьмутьсь, візьмемось, візьметесь; братимутьсь, братимемось, братиметесь.* У формі однини чоловічого роду минулого часу це буває тільки після букви на позначення приголосного **в**: *знайшовсь, одягнувсь, усміхнувсь*, але: *стерігся, обпікся* та ін.

§ 116. Наказовий спосіб

1. Наказовий спосіб має лише форми другої особи однини й першої та другої особи множини з такими закінченнями:

2 ос. однини	(ти) <i>роб-і́</i>	(ти) <i>читáй</i> (нульове закінчення)
1 ос. множини	(ми) <i>роб-і́мо (-і́м)</i>	(ми) <i>читáй-мо</i>
2 ос. множини	(ви) <i>роб-і́ть</i>	(ви) <i>читáй-те</i>

2. Закінчення **-и, -імо (-ім), -іть** звичайно бувають:

1) під наголосом: *бері́, бері́мо (бері́м), бері́ть; живі́, живі́мо (живі́м), живі́ть; іді́, іді́мо (іді́м), іді́ть; печі́, печі́мо (печі́м), печі́ть; припусті́, припусті́мо (припусті́м), припусті́ть;*

2) у дієсловах із наголошеним префіксом **ви-**: *вібери́, вібері́мо (вібері́м), вібері́ть; віжени́, віжені́мо (віжені́м), віжені́ть* та ін., які без префікса мають кінцевий наголос: *бері́, бері́мо (бері́м), бері́ть; жені́, жені́мо (жені́м), жені́ть;*

3) у дієсловах із суфіксом **-ну-** в інфінітиві після букви на позначення приголосного: *кивну́ти – кивні́, кивні́мо (кивні́м), кивні́ть; крікну́ти –*

крікни, крікнімо (крікнім), крікніть; моргнути – моргни, моргнимо (моргним), моргнить; стукнути – стукни, стукнімо (стукнім), стукніть;

4) у дієсловах з основою на **л** або **р** після букви на позначення приголосного: *підкресли, підкреслимо (підкреслим), підкреслить; провітри, провітримо (провітрим), провітріть.*

3. В інших дієсловах ненаголошеного голосного в закінченнях наказового способу немає:

1) після голосних: *грай, граймо, грайте; купуй, купуймо, купуйте; стій, стіймо, стійте; ший, шиймо, шийте;*

2) після приголосних **б, п, в, м, ж, ч, ш, шч** (буква **щ**), **р**: *не гóрб(ся), не гóрбте(сь); сип, сипмо, сипте; став, ста́вмо, ста́вте; ознайо́м, ознайо́мте; ріж, ріжмо, ріжте; поклі́ч, поклі́чмо, поклі́чте; руш, ру́шмо, ру́ште; мори́, мори́мо, мори́те; пові́р, пові́рмо, пові́рте;*

3) після приголосних **д, т, з, с, л, н** ненаголошений голосний у закінченнях також зникає, причому ці приголосні стають м'якими: *сядь, сядьмо, сядьте; трать, тратьмо, тратьте; чисть, чистьмо, чистьте; злазь, злазьмо, злазьте; повісь, повісьмо, повісьте; візволь, візвольмо, візвольте; стань, станьмо, станьте.*

Примітка 1. Від дієслова **їсти** утворюємо такі форми наказового способу: *їж, їжмо, їжте*. Дієслова **доповісті, розповісті**... не мають форм наказового способу, тому утворюємо їх від *доповідати, розповідати*...: *доповідай, розповідай*...

Примітка 2. Приголосні **г, к** у наказовому способі переходять у **ж, ч**: *бігти – біжи, біжимо (біжім), біжіть; лягти – ляж, ляжмо, ляжете; пекти – печи, печимо (печім), печіть* (пор. теперішній або майбутній час: *біжу, ляжу, печу*).

Приголосні **з, с, х** у словах на зразок *казати, писати, брехати* в наказовому способі відповідно переходять у **ж, ш**: *казати – кажі, кажимо (кажім), кажіть; писати – пиші, пишімо (пишім), пишіть; брехати – (не) бреші, (не) брешіть* (пор. теперішній час: *кажу, пишу, (не) брешу*).

Примітка 3. Усі дієслова із суфіксом **-ува-** (**-юва-**) мають перед закінченням наказового способу голосний **у** (**ю**): *вимірюй, просмолюй, розкажуй*.

§ 117. Умовний спосіб

1. Частки **б, би** в умовному способі пишемо окремо:

1) **б** – після слів, що закінчуються на голосний: *я хотіла б; вона б сказала; рада б узяти; я б про це розповів.*

2) **би** – після слів, що закінчуються на приголосний: *я хотів би; він би сказав; я міг би взяти; він би це давно був зробив.*

§ 118. Неозначена форма дієслова (інфінітив)⁹

1. Неозначена форма дієслова закінчується на **-ти**: *гли́бшати, годувáти, думати, жити, кінуги, лізти, мандрувáти, нестї, пектї, пектїся (пектїсь), ревтї, розумїти, стояти, ходїти, хотїти*.

Примітка 1. В усному мовленні, а часом і в художньому стилі вживають також і форму на **-ть**, коли основа інфінітива закінчується на голосний: *брать, казáть, кінугть, терпїть, ходїть*.

§ 119. Дієприкметник

1. В українській мові розмежовують:

1) дієприкметники активного стану:

а) теперішнього часу на **-чий (-а, -е)** (уживані переважно як прикметники та іменники): *живу́чий, квітучий, лежáчий, стоя́чий*;

б) минулого часу на **-лий (-а, -е)**: *зжóвклий, навїслий, осїлий, почорнілий*.

2) дієприкметники пасивного стану минулого часу:

а) на **-ний (-аний, -яний, -ений, -єний), -ований, -йований, -ьований, -уваний, -юваний (-а, -е)**: *(зі)знаний, (по)сіяний, (с)тво́рений, окрілений, (за)го́єний, (з)будóваний, скопїйóваний, сформульóваний, знéхтуваний, очóлюваний*;

б) на **-тий (-а, -е)**: *бїтий, взу́тий, жáтий, закрі́тий, мїтий, почáтий, тєртий, ужї́тий, узя́тий*.

Примітка 1. Варіантні форми на **-тий, -ний** утворюємо від дієслів із суфіксом **-н- (-ну-)**: *верну́ти – вє́рнутий і вє́рнений; замкну́ти – зámкнутий і зámкнений; кїнути – кїнутий і кїнений; усунути – усунутий і усунений; розві́нути – розві́нутий і розві́нений*.

Примітка 2. Варіантні форми на **-тий, -ний** утворюємо й від дієслів з основою інфінітива на **-оло-, -оро-**: *колóти – кóлотий і кóлений; порóти – пóротий і пóрений*.

Примітка 3. Від дієслова *молóти* маємо варіантні форми *мóлотий* і рідше *мєлений*.

§ 120. Дієприслівник

1. Дієприслівники теперішнього часу утворюємо від основи дієслова теперішнього часу за допомогою суфіксів **-учи (-ючи), -ачи (-ячи)**.

Суфікс **-учи (-ючи)** вживаємо в дієприслівниках, утворених від дієслів I дієвідміни, а суфікс **-ачи (-ячи)** – у дієприслівниках, утворених від дієслів II дієвідміни: *беру́ть – беручї́, виробля́ють – виробля́ючи, їду́ть – їдучї́, ка́жуть – ка́жучи; ба́чать – ба́чачи, летя́ть – летя́чі, сидя́ть – сидя́чи, спля́ть – спля́чі*.

⁹ Про форми із суфіксом **-ну-** й без нього див. у прим. 2 до п. 2 ч. 7 § 115; там само в прим. 3 див. про постфікс **-ся (-сь)**.

2. Дієприслівники минулого часу утворюємо від основи дієслова минулого часу чоловічого роду за допомогою суфікса **-ши** (після основи на приголосний) і **-вши** (після основи на голосний): *брав – бравши, купував – купувавши, купів – купівши, налетів – налетівши, став – ставши; приніс – принісши, спік – спікши*.

Примітка. Дієприслівники, утворені від зворотних дієслів, мають постфікс **-сь**: *сміючись, узявшись*; рідше – **-ся**: *сміючися, узявшисья*.

4.4. Правопис слів іншомовного походження¹⁰

4.4.1. Приголосні звуки і букви на позначення приголосних

§ 121. Звук [l]

1. Звук [l] у словах іншомовного походження передаємо твердим або м'яким л – залежно від того, як узвичаєне те чи те слово в українській мові:

1) твердим л (**л, ла, ло, лу**) у словах: *арсенал, бал, вулкан, інтеграл, капітал, футбол, халва; аероплан, баланс, галантний, глазур, клас, молекула, новела, план, примула, формула; блок, велосипед, колонія, соло, соціологія, флот; блуза, луна, металургія; Албанія, Атлантичний океан, Гренландія, Ла-Манш, Лондон, Осло, Тулуза; Веласкес, Ламарк, Флобер* та ін.

У новітніх запозиченнях з англійської мови звук [l] передаємо твердим л: *ланч, сейл, таблоїд, файл* та ін.;

2) м'яким л (**ль, льо, лю, ля**) у словах: *автомобіль, асфальт, бульдог, гільза, гольф, магістраль, педаль, табель; туберкульоз; алюміній, блюмінг, революція; вакуоля, пілюля, пляж, полярний, регулятор; Базель, Ольстер, Любек, Аляска, Фінляндія; Вільсон, Кромвель, Лінкольн, Мішель, Рафаель, Лютер, Золя* та ін.

2. Звукосполучення [le] передаємо через **ле**: *електрика, желе, кілер, легенда, лекція, плеср, пленум, телеграф; Валенсія, Каледонія, Палермо, Толедо; Леннон, Лессінг, Пелле* та ін.

§ 122. Звуки [g], [h]

1. Звук [g] та близькі до нього звуки, позначені на письмі буквою **g**, звичайно передаємо буквою **г**: *авангард, агітація, агресор, блогер, гвардія, генерал, гламур, графік, грот, ембарго, лінгвістика, маркетинг, міграція, негативний, серфінг, синагога; Гвінея, Гольфстрім, Гренландія, Грузія, Люксембург, Чикаго; Вахтанг, Гайнетдін, Гарсія, Георг, Гете, Гурамівілі, Ердоган, Магомед; концерн «Фольксваген»*.

¹⁰ Правопис іншомовних власних назв, що походять зі слов'янських мов, подано в розділі 4.5. Правопис власних назв (§§ 141–154).

2. Буквою **г** передаємо звук [g] у давнозапозичених загальних назвах, таких як *га́нок, гату́нок, гвалт, гра́ти, ґрунт* та ін. (див. § 6), і в похідних від них: *га́нковий, ґратча́стий, ґрунто́вний* та ін.

3. У прізвищах та іменах людей звук [g] можна передавати двома способами: через адаптацію до звукового ладу української мови – буквою **г** і через імітацію іншомовного [g] – буквою **г**: *Вергі́лій, Гарсі́я, Гегель, Гео́рг, Гете, Грегуа́р, Гулліве́р; Вергі́лій, Гарсі́я, Гегель, Гео́рг, Гете, Грегуа́р, Гулліве́р* та ін.

4. Звук [h] передаємо переважно буквою **г**: *гандбо́л, герба́рій, гінді, гіпо́теза, горизо́нт, го́спіс, го́спіталь, ґу́мус; Га́рвард, Гельсі́нкі; Ганніба́л, Гей́не, Го́рацій; авіапереві́зник «Люфтга́нза»*.

5. За традицією в окремих словах, запозичених з європейських та деяких східних мов, [h] і фонетично близькі до нього звуки передаємо буквою **х**: *брахма́н, джиха́д, моджаха́д, хану́м, харакі́рі, хіджа́б, хо́бі, хокéй, хол, хо́лдинг, шахі́д; Алла́х, Ахма́д, Муха́ммед, Сухро́б, Хакі́м, Хаммура́ні* та ін.

§ 123. Буквосполучення **ТН** у словах грецького походження

1. Буквосполучення **th** у словах грецького походження передаємо звичайно буквою **т**: *антоло́гія, антрополо́гія, апте́ка, а́стма, бібліоте́ка, католицьки́й, ортодо́кс, ортопе́дія, теа́тр, теорія; Амальте́я, Прометéй, Таї́сія, Те́кля, Теодо́р*.

2. У словах, узвичаєних в українській мові з **ф**, можлива орфографічна варіантність: *ана́фема* й *ана́тема*, *дифіра́мб* і *дитира́мб*, *ефі́р* і *етéр*, *кафе́дра* і *кате́дра*, *логарі́фм* і *логарі́тм*, *міф*, *міфоло́гія* і *міт*, *мітоло́гія; Агафа́нгел* і *Агата́нгел*, *Афі́ни* й *Ате́ни*, *Борисфе́н* і *Бористéн*, *Демосфе́н* і *Демостéн*, *Ма́рфа* і *Ма́рта*, *Фесса́лія* і *Тесса́лія* та ін.

§ 124. Буква **W** та буквосполучення **ТН** у словах англійського походження

1. Англійську букву **w** на позначення звука [w] передаємо звичайно через **в**: *віке́нд; Ва́шингто́н, Ве́бстер, Ве́ллінгтон, Ві́льсон, Ві́нніпéг* та ін.; у деяких словах за традицією – через **у**: *уайт-спі́рит; Уе́льс* та ін.

2. Англійське буквосполучення **th** на позначення звука [θ] передаємо звичайно через **т**: *трі́лер; Ага́та, Арту́р, Блексмі́т, Во́рдсворт, Ме́редіт*; на позначення звука [ð] – звичайно через **з**: *Ве́зербі, Ре́зерфорд, Са́зерленд*; рідше – через **т**: *Са́уті, Со́тбі* або **с**: *Голсуо́рсі*.

§ 125. Буквосполучення LL та ILL у словах французького походження

1. Французькі буквосполучення II та III після голосних, у кінці слів та перед голосними відповідно до французької вимови передаємо через **й**: *макіяж; Війо́н, Шанті́ї*.

2. У деяких загальних і власних назвах буквосполучення **-aille, -eille, -ille** за традицією передаємо як **-аль, -ель, -іль**: *вані́ль; Верса́ль, Марсе́ль*.

§ 126. Звук [j]

1. Звук [j] звичайно передаємо відповідно до вимови іншомовного слова буквою **й**, а у звукосполученнях [je], [ji], [ju], [ja] – буквами **є, ї, ю, я**: *бу́єр, е́ті, ін'є́кція, конве́єр, плéєр, проє́кт, проє́кція, суб'є́кт, траєкто́рія, феєрве́рк, фла́єр, фо́є; круї́з, моза́йка; лоя́льний, парано́я, плея́да, роя́ль, сакво́яж, секво́я, фая́нс; Йога́нн; Є́йтс, Кає́нна, Ма́єр, Рамбуе́, Со́єр, Феєрба́х, Хеєрда́л; Гаї́ті; Юно́на; Го́я, Іса́я, Саво́я, Хая́м*.

§ 127. Кінцеві буквосполучення -DR, -TR

1. Кінцеве **-tr** передаємо через **-тр**, а кінцеве **-dr** – через **-др**: *баро́метр, діа́метр, семéстр, теа́тр, термо́метр, цен́тр; олеа́ндр, цилі́ндр*.

§ 128. Неподвоєні й подвоєні букви на позначення приголосних

1. У загальних назвах іншомовного походження букви на позначення приголосних звичайно не подвоюємо: *абáт, акумуля́тор, баро́ко, беладóна, белетри́стика, браві́симо, ват, гру́па, гун (гу́ни), ідилі́чний, інтелектуа́льний, інтерме́цо, колекти́в, комі́сія, лібрéто, піані́симо, піцикáто, стакáто, су́ма, фін (фі́ни), шасі́ та ін.*

За традицією з подвоєнням пишемо загальні назви: *анна́ли, біллé, бо́нна, бру́тто, бу́лла, ва́нна, ві́лла, до́нна, ду́рра, мадо́нна, ма́нна, мі́рра, мулла́, не́тто, панно́, пéнні, то́нна* та слово *Алла́х*.

2. У разі збігу в загальних назвах однакових приголосних префікса й кореня подвоєння звичайно зберігаємо, зокрема тоді, коли в українській мові є непрефіксальне слово з тим самим коренем: *іммігра́ція* (пор. *мігра́ція*), *іннова́ція* (пор. *нова́ція*), *іrrаціо́нальний* (пор. *раціо́нальний*), *іrrеа́льний* (пор. *реа́льний*), *контрреволю́ція* (пор. *револю́ція*), *контрреформа́ція* (пор. *реформа́ція*), *сюрреалі́зм* (пор. *реалі́зм*).

Примітка. Букви на позначення приголосних звичайно не подвоюємо, коли семантичний зв'язок між префіксальним словом і словом без префікса втрачений або суттєво послаблений: *анота́ція, конота́ція* (пор. *нота́ція*), *кореля́ція* (пор. *реля́ція*), *кореспонде́нт* (пор. *респонде́нт*) та ін.

3. Подвоєння букв на позначення приголосних переважно зберігаємо у власних назвах: *Андóрра, Гарóнна, Голлáндія, Марóкко, Міссúри, Ні́цца, Тéннессі, Я́ффа; Бессемéр, Бéтті, Білл, Боттічéлли, Джóнні, Кі́ркконнелл, Ллойд, Мю́ллер, Руссо́, Смóллетт* та в похідних від них загальних назвах: *андóррець, бессемéрівський, голлáндський, мароккáнець* та ін.

У загальних назвах, утворених від власних назв без додавання афіксів, букви на позначення приголосних не подвоюємо: *ват* (пор. *Ватт*), *бекерéль* (пор. *Беккерéль*), *га́ус* (пор. *Га́усс*).

Примітка. За традицією в деяких власних назвах подвоєння не зберігаємо (*Пенсільва́нія*) або зберігаємо частково (*Міссісі́пі*).

4. Буквосполучення **ск**, що в англійській, німецькій, шведській та деяких інших мовах передає звук [к], відтворюємо українською буквою **к**: *Стокго́льм; Бéкі, Бі́смарк, Брóкес, Брю́кнер, Букінгем, Джéксон, Ді́кенс, Ді́кінсон, Ламáрк, Рудбeк, Тéкерей, Шéрлок, Што́кманн*.

Примітка. Подвоєння **кк** зберігаємо у власних назвах кельтського походження, де формант **Мас, Мс** поєднується з основою, що починається на [к], коли в мові-джерелі їх пишуть як одне слово: *Макка́ртні, Макке́нзі, Макке́нна, Маккінлі*, а також у загальних назвах, утворених від таких власних назв: *маккарті́зм* та ін.

4.4.2. Голосні звуки і букви на позначення голосних

§ 129. Звук [і]

1. Залежно від позиції в слові, особливостей вимови та мовної традиції букви на позначення звука [і], зокрема **і, у** (ігрек), **е**, буквосполучення **еа, ее, іе** та ін., передаємо українськими буквами **і, ї** та **и**.

2. **І** пишемо:

1) на початку слова: *іде́я, інстру́кція, інтернаціо́нальний; Іліа́да, І́ндія, І́тон; Ї́бсен, Ї́ден, Ізабе́лла;*

2) після букви на позначення приголосного перед голосним та буквами **є, ї, й**: *аксіо́ма, артеріа́льний, геніа́льний, діа́гноз, діале́ктика, індустріа́лізація, матеріа́л, раді́ус, раціо́н, революціо́нер, соціалі́зм, соціоло́гія, тріу́мф, фіа́лка, фіоле́товий, ціані́д, ча́бата; аудіе́нція, гіе́на, кліе́нт, піе́тét, ріелто́р, тампліе́р; копі́ст; парті́йний, раді́й; Біаррі́ц; Віардо́, Іглесіа́с, Марціа́л, Оссіа́н, Сіа́м; Ліе́на, Шанті́ї.*

У кінці слова іншомовне **іа** передаємо звичайно через **ія**: *арте́рія, інду́стрія, мате́рія; Га́ллія, Гарсі́я, Іта́лія;*

3) в іменах і прізвищах після букви на позначення приголосного перед наступним приголосним і в кінці слова: *Беатрі́че, Грі́мм, Дідро́, Ді́зель, Жільєро́н, Ові́дій, Рі́чард, Тиціа́н, Ци́церо́н; Анрі́, Ме́дічі, Россі́ні.*

Власні назви, що перейшли в категорію загальних назв, пишемо за правилами правопису загальних назв іншомовного походження: *дiзель* (від прізвища *Рудольфа Дiзеля*), *ришельс* (від прізвища кардинала *Рiшельс*), *силуєт* (від прізвища *Етьєна де Силуєтта*);

4) у географічних назвах після приголосних, крім **дж, ж, ч, ш, щ, ц і р**, перед наступним приголосним, крім [j], і в кінці слова, а також у похідних від них прикметниках: *Лісабон, Монтевідео, Ніл, Севілья, Сідней; Замбезі, Канзас-Сіті, Капрі, Міссісіпі, Сомалі; лісабонський, сомалійський;*

5) після приголосних у кінці слова: *візаві, віскі, журі, колібри, мерсі, парі, попурі, суні, таксі, харакірі, шасі;*

б) у всіх інших словах після **б, п, в, м, ф, г, к, х, л, н** перед наступним приголосним: *бізнес, пілот, вібрація, академік, фінанси, графік, гіпопотам, логічний, гімн, кібуц, кілограм, кіно, архів, хімія, хірург, література, республіка, ніша, піанісимо.*

За традицією в деяких словах іншомовного походження, що давно засвоєні українською мовою, після **б, п, в, м, ф, г, к, х, л, н** пишемо **и**: *башир, вiмпел, єхiдна, iмбiр, калмiк, кипарис, кисет, лиман, мiля, мирт, нiрка, спирт, химера* та ін.

За традицією з **и** пишемо також слова грецького походження, що усталилися в церковному вжитку: *диякон, єпископ, єпитімія, єпитрахіль, міро, мітра, митрополіт, християнство* та ін.

3. **Ї** пишемо після букви на позначення голосного: *альтруїст, егоїст, кофеїн, маїс, мозаїка, наївний, руїна, стоїк, теїн; Аделаїда, Аїда, Каїр, Саїд, Таїр, Хаїм, Хусаїнов.*

Примітка. У складних словах, де перша частина закінчується голосним, на початку другої частини пишемо **і**: *неоімперіалізм, псевдоісторичний*, так само в позиції після префікса, що закінчується на голосний: *воістину, доісторичний, неіндуктивний, поінформувати* та ін.

4. **И** пишемо:

1) у загальних назвах після приголосних **д, т, з (дз), с, ц, ж (дж), ч, ш, р** перед наступним приголосним (крім **й**): *дiзель, динáмо, диплом, дирéктор, методика; институт, матемáтика, стiмул, тип; позиція, фізiчний; таксiст, родзiнка, силуєт, систéма; цистérна, цiфра; режiм, джигiт, джiнси, джип; шiрма, шифр; бригаáда, риф, фáбрика;*

2) у географічних назвах із кінцевими **-ида, -ика**: *Антарктида, Атлантида, Флорiда; Адрiатика, Амéрика, Антáрктика, Арктика, Атлантика, А́фрика, Бáлтика, Кóрсика, Мéксика;*

3) у географічних назвах після приголосних **дж, ж, ч, ш, щ і ц** перед приголосним: *Вірджі́нія, Алжі́р, Жиро́нда, Чика́го, Чілі́, Ва́шингто́н, Гемпши́р, Йо́ркшир, Лейпци́г, Цинда́о* та в похідних: *алжі́рець, йоркши́рський, чилі́йський* та ін.

Перед голосним та в кінці слова пишемо **і**: *Ші́офок; Віші́;*

4) у географічних назвах після **р** перед приголосним, крім [j]: *Брита́нія, Крит, Маврита́нія, Магрі́б, Мадри́д, Рив'е́ра, Рі́га* та ін., а також у похідних від них: *брита́нський, маврита́нський, рі́зький* та ін.

Примітка 1. У компоненті власних назв **-стріт** пишемо **і**: *Бейкер-стрі́т, Волл-стрі́т, Ріджент-стрі́т, Фліт-стрі́т.*

Примітка 2. У географічних назвах після **р** перед [j] та в похідних від них пишемо **і**: *Бріє́нн, Ер-Ріа́д, Тріє́ст; ерріа́дський, тріє́стський;*

5) за традицією в деяких географічних назвах після приголосних **д, т** перед наступним приголосним, крім [j]: *Ватика́н, Единбу́рг, Кордильє́ри, Меді́на, Палесті́на, Сарді́нія, Скандина́вія, Тибє́т* та в похідних від них: *ватика́нський, едина́бу́рзький, скандина́вський* та ін.

Примітка. Після приголосних **д, т** перед голосним і [j] пишемо **і**: *Гала́тія, Індія;*

6) у деяких географічних назвах за традицією: *Бразі́лія, Вифле́м, Єгíпет, Єрусали́м, Кита́й, Пакиста́н, Сираку́зи, Сі́рія, Сиці́лія* та в похідних від них: *єгíпетський, сирі́єць* та ін.

§ 130. Звуки [e], [u]

1. Голосний [e] звичайно передаємо буквою **е**: *е́нергія, е́ра, філе́, шардоне́, шевроле́; Есхі́л, Е́тна*, зокрема після іншої букви **е** в іншомовних власних назвах, коли подвоєння **ее** в записі назви мовою оригіналу позначає довготу звука [e]: *Верме́ер, Шпрее́.*

2. Букву **є** пишемо в таких випадках:

1) за традицією в низці слів релігійної тематики (грецького походження): *євхарі́стія, єпі́скоп, єпиті́мія, єпитрахі́ль, е́ресь; Єва́нгеліє* та ін.;

2) у сполученні [e] з попереднім [j]: *е́гер, конве́єр, проє́кт, реє́стр, ста́єр, феєрве́рк, фоє́; Є́ллоустоун, Є́ль, Є́мен, Рамбу́є*, зокрема в позиції після апострофа і **ь**: *ба́р'є́р, кру́п'є́; досьє́, портьє́; Сьє́рра-Леоне́; Мерсьє́;*

3) після букви **і**: *абіту́ріє́нт, кліє́нт, ріє́лтор; Тріє́ст; Аріє́ль, Вандріє́с, Даниє́ль, Діє́го, Маріє́тта.*

3. Якщо префікс у слові або перша частина складного слова закінчується на голосний, то після них пишемо **е**: *агроеко́логія, геоеконо́міка, діеле́ктрик,*

діетіл, євроеліта, квазіетнічний, мегаефект, металоємаль, мінієскалатор, поетанний, полієдр, псевдоефект, ультраерозія.

4. У словах, запозичених із французької мови, після шиплячих **ж, ш** пишемо букву **у**: *брошу́ра, жури́, парашу́т.*

§ 131. Буквосоєднання AU, OU

1. Буквосоєднання **au, ou** на позначення звукосоєднень [au], [ou] передаємо через **ау, оу**: *аутса́йдер, гауптва́хта, ма́узер; Ка́унас; Кла́ус, Кра́узе, Па́уль, Фа́уст; Джебóуль.*

2. У словах, що походять здебільшого з латинської мови, а також із давньогрецької мови, буквосоєднання **au** звичайно передаємо через **ав**: *автенті́чний, автобіогра́фія, автомобі́ль, а́втор, авторитéт, автохтóн, ла́вра; Мавританія; Аврóра, Павло́.*

3. У запозиченнях, що мають усталену традицію передавання латиничного буквосоєднання **au** українським **ау**, можливі орфографічні варіанти: *аудиє́нція і авдіє́нція, аудиторі́я і авдиторі́я, лауреа́т і лавреа́т, па́уза і па́вза, фа́уна і фа́вна.*

§ 132. Букви та буквосоєднання Ö, Ø, EU, OE

1. Голосні, яким на письмі відповідають букви й буквосоєднання **ö, ø, oe, eu** у німецькій, данській, іспанській, норвезькій, турецькій, французькій, шведській та деяких інших мовах, і фонетично подібні до них голосні передаємо українською буквою **е**: *Вільне́в, Ге́те, Ё́нчепінг, Ке́льн, Ма́льме, Пасте́р, Рентге́н*, а після звука [j] – буквою **є**: *Б'є́рнсон, Рішельє́.*

§ 133. Дифтонги [au], [ei], [ou] у словах англійського походження

1. Англійські дифтонги [au], [ei], [ou] звичайно передаємо, імітуючи їхнє звучання в мові оригіналу, через **ау, ей, оу**: *бра́узер, бра́унінг; ге́йм, диспле́й; снóуборд, шóу; Джорджта́ун, Па́уелл; Джебéймс; Бéллоу, Сі́ллітоу, Снóу.*

2. Окремі слова з дифтонгами [ei] і [ou] ввійшли в українську мову в адаптованому вигляді з голосними **е, о**: *брек, ле́ді; гол, готе́ль, до́пінг, смóкінг; Бе́кон, Че́мберлен, Шекспі́р; Айве́нго, Гладсто́н, Дефо́, Джербóм, Лонгфе́лло, По.*

§ 134. Звук [æ] в словах англійського походження

1. Англійський звук [æ], якому на письмі відповідає англійська буква **a**, звичайно передаємо українською буквою **а**: *макі́нтош, спам, ха́кер, чат; А́длер, Кана́верал, Ланка́стер, Манче́стер; А́дамс, А́лекс, Га́ррісон, Ча́плін.*

2. У багатьох словах за традицією цей звук передаємо через **е**: *бренд, джем, м'енеджер, сленг, стенд; Бл'еквуд, Ёнтоні, Кемерон, Л'емберт, С'елінджер, Сем, Т'етчер; П'елл-М'елл* та ін.

§ 135. Звук [ə:] в словах англійського походження

1. Англійський звук [ə:], якому найчастіше відповідають англійські буквосполучення **ear, er, ir, or, ur, yr**, не має в українській мові фонетичного аналога, його передаємо здебільшого українським буквосполученням **ер**: *с'ерфінг; Б'ерд, Б'еркшир, Б'ертон, В'ертінг, Ерл, Ерн'ест, М'ерфі, Ч'ерчилль, Ш'ерлі* та ін.

2. Деякі слова, засвоєні українською мовою в транслітерованому вигляді, передають графічну форму відповідних англійських буквосполучень: *г'амбургер, курс'ор; В'ордсворт, Ірвінг, Урб'ана* та ін.

§ 136. Буквосполучення EI, EU у словах німецького походження. Буквосполучення IJ та буква Y у словах нідерландського походження

1. Німецьке буквосполучення **ei** відповідно до вимови передаємо українською мовою через **ай (яй)**: *Айзен'ах, Ва'йзенборн, Ва'йнрайх, Віттгеншта'йн, Ка'йзер, Ма'йнгоф, Нортга'йм; Бля'йтрой, Кля'йн, Кля'йнерт, Фля'йшер*; буквосполучення **eu** – через **ой**: *фр'ойляйн; Нойба'уер, Нойбра'нденбург*.

2. За традицією в давніших запозиченнях німецьке буквосполучення **ei** передаємо в транслітерованому вигляді через **ей**: *гросм'ейстер, капельм'ейстер, кр'ейда, кр'ейцер, маркш'ейдер, штрейкбр'ехер; Г'ейне, Л'ейтциг, Рейн, Швейц'арія*.

3. У запозиченнях із нідерландської мови буквосполучення **ij** та букву **y** у передаємо через **ей**: *дрейф; Ант'оніс ван Дейк*.

§ 137. Подвоєння букв на позначення голосних

1. Подвоєння букв на позначення голосних в іншомовних власних назвах звичайно передаємо подвоєнням відповідних українських букв: *А'арне, А'ахен, Авра'ам, Ванз'ее, За'але, Ка'аба, Ку'усінен, Саарбр'юкен, Т'омінг*.

4.4.3. Апостроф

§ 138. Апостроф

1. Апостроф у словах іншомовного походження та похідних від них пишемо перед **я, ю, є, ї**, які позначають сполучення звуку [j] з наступним голосним:

1) після приголосних **б, п, в, м, ф, г, к, х, ж, ч, ш, р**: *б'єф, інтерв'ю, кар'єра, комп'ютер, п'єдестал, прем'єр; Ак'яб, Барб'є, Б'юкенен, Донаг'ю, Женев'єва, Іх'ямас, Монтеск'є, П'ємонт, П'ячєнца, Рив'єра, Руж'є, Ф'єзоле, Фур'є, Ях'я*;

2) після кінцевого приголосного в префіксах: *ад'юнкт, ад'ютант, диз'юнкція, ін'єкція, кон'юнктура*.

2. Апостроф не пишемо:

1) перед **йо**: *курй'обз, серй'обзний*;

2) коли **я, ю** позначають пом'якшення попереднього приголосного перед **а, у**: *бязь; бюджєт, бюр'о, кювєт, мюр'ід, пюп'ітр, пюр'є, рюкз'ак, рюш, фюзеляж; Барб'юс, Бюф'он, В'юртемберг, Гюг'о, М'юллер*.

4.4.4. М'який знак (ь)

§ 139. М'який знак (ь)

1. М'який знак (ь) у словах іншомовного походження пишемо після приголосних **д, т, з, с, л, н**:

1) перед **я, ю, є, ї, йо**: *дуєнья, мільярд; ательє, віньєтка, кондотьєр, конференсьє, марсельєза; бульйон, каньйон, сеньйор; В'єнт'ян, Севілья, Кордильєри; Ньютон, Готьє, Лавуазьє, Мольєр, Реньє, Він'ї*;

2) у низці слів після **л** перед приголосним та в кінці деяких слів за традицією або відповідно до вимови: *альбатр'ос, джобуль, кольт, магістраль, фільм; Альберта, Базель, Дельфи; Булонь, Шампань; Кромвель, Нельсон, Рафаель, Чарльз* та ін.

4.4.5. Відмінювання слів іншомовного походження

§ 140. Відмінювані й невідмінювані слова іншомовного походження

1. Іменники іншомовного походження звичайно відмінюємо як відповідні українські іменники:

1) І відміна: *капсула – капсули, капсулі, капсулу, капсулю, (у) капсулі...; фізика – фізики, фізиці, фізику, фізикою, (у) фізиці...; вакуоля – (до) вакуолі, вакуолі, вакуолю, вакуолею, (у) вакуолі...; ескадрілья – (до) ескадрільї, ескадрільї, ескадрілью, ескадрільєю, (в) ескадрільї... (родовий відмінок множини з нульовим закінченням – ескадрілей); Б'удда – Б'удди, Б'удді, Б'удду, Б'уддою, (на) Б'удді...; Венєція – (до) Венєції, Венєції, Венєцію, Венєцією (у) Венєції...; Г'оя – (до) Г'ої, Г'ої, Г'ою, Г'оєю, (у) Г'ої...;*

2) II відміна: *арсенал* – (біля) *арсеналу*, *арсеналові* (*арсеналу*), *арсенал*, *арсеналом*, (в) *арсеналі*...; *блок* – *блока* (і *блоку*), *блокові* (*блоку*), *блок*, *блоком*, (у) *блоці*...; *автомобіль* – *автомобіля*, *автомобілеві* (*автомобілю*), *автомобіль*, *автомобілем*, (в) *автомобілі*...; *Рафаель* – (для) *Рафаеля*, *Рафаелеві* (*Рафаелю*), *Рафаеля*, *Рафаелем*, (на) *Рафаелеві*...; *Бюлов* – (для) *Бюлова*, *Бюлову*, *Бюлова*, *Бюловом*, (на) *Бюлові*...; *Дарвін* – *Дарвіна*, *Дарвінові* (*Дарвіну*), *Дарвіна*, *Дарвіном*, (на) *Дарвінові*...;

3) III відміна: *магістраль* – (до) *магістралі*, *магістралі*, *магістраль*, *магістраллю*, (на) *магістралі*...; *верф* – (до) *верфі*, *верфі*, *верф*, *верф'ю*, (на) *верфі*...

2. Деякі іменники іншомовного походження не відмінюємо, а саме:

1) іменники з прикінцевим **а** після букви на позначення голосного: *амплуа́*, *боа́*, *буржуа́*; *Бенуа́*, *Валуа́*, *Джозуа́*, *Жоффруа́*, *Нікарагуа́*, *Папуа́*;

2) односкладові слова з прикінцевими **а**, **я**: *бра*, *па*, *спа*, *фа*; *ля*;

3) іменники з прикінцевими **е**, **є**: *валіде́*, *дуче́*, *желé*, *кабарé*, *каберне́*, *кафе́*, *кашне́*, *неглижé*, *пенсне́*, *піке́*, *суфле́*, *турне́*, *шалé*, *шосé*; *ательé*, *сомельé*; *Беранжé*, *Гейне́*, *Гете́*, *Данте́*, *Туапсе́*; *Барб'є́*, *Готьє́*, *Ле Корбюзьє́*, *Лавуазьє́*, *Рамбує́*;

4) іменники з прикінцевими **и**, **і**, **ї**: *ві́скі*, *ефе́нді*, *колі́бри*, *мерсі́*, *парі́*, *по́ні*, *таксі́*; *Алмати́*, *Амангельді́*, *Тбілісі́*; *Анрі́*, *Гальва́ні*, *Россі́ні*, *Фірдоусі́*, *Шеллі́*; *Віньї́*, *Шанті́ї*;

5) іменники з прикінцевим **о**: *бюро́*, *депо́*, *жабо́*, *євро́*, *казино́*, *какао́*, *кауді́льйо*, *кімоно́*, *кіно́*, *кре́до*, *лото́*, *маéстро*, *метрó*, *ра́діо*, *ре́тро*; *Мака́о*; *Антоніо́*, *Арно́*, *Базі́ліо*, *Буало́*, *Вано́*, *Віардо́*, *Ву́дро*, *Дідро́*, *Джсо́*, *Ма́ріо*, *Лао́*, *Лонгфе́лло*, *Піка́ссо*, *По́*, *Торквато́ Тассо́*; «*Вольво́*», «*Пежó*», «*Рено́*»; за традицією відмінюємо *пальто́*, *ситро́*;

6) іменники з прикінцевими **у**, **ю**: *какаду́*, *рагу́*, *рандеву́*, *фра́у*, *шо́у*; *Баку́*, *Катманду́*, *Пала́у*, *Сно́у*; *інжені́ю*, *інтерв'ю́*, *меню́*, *парвені́ю*; *Кюсі́ю*, *Сю́*;

7) топоніми з прикінцевими компонентами **-лейн**, **-ривер**, **-роуд**, **-сквер**, **-стріт**: (на) *Дру́рі-лейн*, (біля) *Па́рк-лейн*, (біля) *Фолл-Рі́вер*, (на) *Е́ббі-ро́уд*, (на) *Монтріо́л-ро́уд*, (на) *Та́ймс-сквер*, (на) *Адам-стрі́т*, (біля) *Рі́джент-стрі́т*, (на) *Сент-Дже́ймс-стрі́т*;

8) етикетні назви жінки з прикінцевими приголосними: *мада́м*, *мадемуазель*, *міс*, *мі́сис*, *фре́кен*, *фр́ойляйн*, *хану́м*;

9) жіночі особові імена з прикінцевими твердими приголосними (крім **б, п, в, ф**) та **й**: *Беатрі́с, Гюльчатáй, Долóрес, Елмáс, Енн, Жаннét, Ирén, Кармén, Кім, Клодін, Ленóр, Мáргарет, Мерсéдес, Моні́к, Тріш, Фарáх* та ін.

Примітка. Жіночі особові імена з прикінцевими **б, п, в, ф** або м'якими приголосними відмінюємо: *Ізабéль – (до) Ізабéлі, Ізабéлі, Ізабéль, Ізабéллю, (на) Ізабéлі, Ізабéле; Етéль – (до) Етéлі, Етéлі, Етéль, Етéллю, (на) Етéлі, Етéле; Жізéль – (до) Жізéлі, Жізéлі, Жізéль, Жізéллю, (на) Жізéлі, Жізéле; Зейна́б – (до) Зейна́бі, Зейна́бі, Зейна́б, Зейна́б'ю, (на) Зейна́бі, Зейна́бе; Мішéль – (до) Мішéлі, Мішéлі, Мішéль, Мішéллю, (на) Мішéлі, Мішéле; Ніко́ль – (до) Ніко́лі, Ніко́лі, Ніко́ль, Ніко́ллю, (на) Ніко́лі, Ніко́ле; Руф – (до) Руфі́, Руфі́, Руф, Руф'ю, (на) Руфі́, Руфе́; Севгі́ль – (до) Севгі́лі, Севгі́лі, Севгі́ль, Севгі́ллю, (на) Севгі́лі, Севгі́ле.*

3. У дво- і багатокomпонентних особових іменах і прізвищах відмінюємо всі складники, крім тих, які є невідмінюваними: *Жáна-Жáка, Марі́-Сесі́лі, Марі́-Антуанéтти; Кáрла Гúстава Емі́ля Маннергéйма; Кло́да Жозéфа Ружé де Лі́ля; Хуáна Кáрлоса Альфóнсо Вікто́ра Марі́ де Бурбóна.*

4. У чоловічих формах арабських, перських, тюркських імен з компонентами, що вказують на родинні стосунки, соціальне становище тощо, відмінюємо всі складники, крім тих, які є невідмінюваними: з *Ахмéдом Гасáном-оглі́, у Мамéда-заде́, до Мехмéда-бе́я, з Кемáлем-наше́ю, у Мірзі́-хáна.*

Примітка. Не відмінюємо особові імена в складі жіночої форми азербайджанських імен по батькові з компонентом **кизі́**: *до Зульфі́ї Мура́д-кизі́, з Фатімо́ю Гасáн-кизі́* та ін.

4.5. Правопис власних назв

4.5.1. Українські та інші слов'янські прізвища й імена

§ 141. Українські прізвища

1. Українські прізвища передаємо на письмі відповідно до норм української мови: *Березі́вський, Біловéрхий, Ведмéдів, За́ець, Кривоні́с, Лі́пич, Ковалю́к, Миколáєнко, Олександрóвич, Олексі́єнко, Ткачу́к, Шве́ць* та ін.

§ 142. Відмінювання прізвищ

1. Українські та інші слов'янські¹¹ прізвища, що мають закінчення іменників I відміни, відмінюємо як відповідні загальні назви I відміни, а прізвища із закінченнями іменників II відміни відмінюємо за зразками відмінювання відповідних загальних назв II відміни:

Гмі́ря – (для) Гмі́рі, Гмі́рі, Гмі́рю, Гмі́рею, (на) Гмі́рі...;

Ма́йборода – Ма́йбороди, Ма́йбороди́, Ма́йбороду, Ма́йбородою, (на) Ма́йбороди́...;

Мамалі́га – Мамалі́ги, Мамалі́зі, Мамалі́гу, Мамалі́гою, (на) Мамалі́зі...;

¹¹ Про відмінювання неслов'янських прізвищ див. § 140.

Панібудьласка – *Панібудьласки, Панібудьласці, Панібудьласку, Панібудьласкою, (на) Панібудьласці...*;

Бусел – (для) *Бусла, Буслові (Буслу), Бусла, Буслом, (на) Буслові (Буслі)...*;

Гнатюк – (для) *Гнатюка́, Гнатюкові (Гнатюку́), Гнатюка́, Гнатюком, (на) Гнатюкові (Гнатюку́)...*;

Журавель – (для) *Журавля́, Журавлеві (Журавлю́), Журавля́, Журавлем, (на) Журавлеві (Журавлі́, Журавлю́)...*;

Зайць – (для) *Зайця, Зайцеві (Зайцю), Зайця, Зайцем, (на) Зайцеві (Зайці, Зайцю)...*;

Іваньо́ – (для) *Іваня́, Іваневі (Іваньові́, Іваню́), Іваня́, Іванем, (на) Іваневі (Іваньові́, Іваню́)...*;

Кривоніс – (для) *Кривно́са, Кривно́сові (Кривно́су), Кривно́са, Кривно́сом, (на) Кривно́сові (Кривно́сі)...*;

Лебідь – (для) *Лебе́дя, Лебе́деві (Лебе́дю), Лебе́дя, Лебе́дем, (на) Лебе́деві (Лебе́ді, Лебе́дю)...*;

Моток – (для) *Мотка́, Моткові (Мотку́), Мотка́, Мотком, (на) Моткові (Мотку́)...*;

Свекор – (для) *Свекра, Свекрові (Свекру), Свекра, Свекром, (на) Свекрові (Свекрі)...*;

Симоненко – (для) *Симоненка, Симоненкові (Симоненку), Симоненка, Симоненком, (на) Симоненкові (Симоненку)...*;

Снігур – (для) *Снігуря́, Снігуреві (Снігурю́), Снігуря́, Снігурем, (на) Снігуреві (Снігурі́, Снігурю́)...*;

Снігур – (для) *Снігура́, Снігурові (Снігуру́), Снігура́, Снігуром, (на) Снігурові (Снігурі́)...*;

Солов'ї – (для) *Солов'я́, Солов'єві (Солов'ю́), Солов'я́, Солов'єм, (на) Солов'єві (Солов'ї́, Солов'ю́)...*

Але без чергування нуля звука з голосним і навпаки:

Врубель – (для) *Врубеля́, Врубелеві (Врубелю́), Врубеля́, Врубелем, (на) Врубелеві (Врубелі́, Врубелю́)...*;

Жнець – (для) *Жнеця́, Жнецеві (Жнецю́), Жнеця́, Жнецем, (на) Жнецеві (Жнеці́, Жнецю́)...*;

Чернець – (для) *Чернеця́, Чернецеві (Чернецю́), Чернеця́, Чернецем, (на) Чернецеві (Чернеці́, Чернецю́)...*;

Швець – (для) *Швеця́, Швецеві (Швецю́), Швеця́, Швецем, (на) Швецеві (Швеці́, Швецю́)...*

Примітка 1. Прізвища на зразок *Дідуньо́, Іваньо́* в давальному і місцевому відмінках мають варіанти закінчень **-еві (-ьові, -ю)**: *Дідуневі (-ьові, -ю), Іваневі (-ьові, -ю)*.

Примітка 2. Усі чоловічі прізвища II відміни в родовому відмінку мають закінчення **-а (-я)** на відміну від деяких співвідносних загальних назв: пор. прізвища *Куліш – Куліша́, Мороз – Мороза́; Коровай – Коровая́, Рись – Ріся́, Чорнотінь – Чорнотіня́* і загальні назви *куліш – кулешу́, мороз – морозу́; коровай – короваю́, рись – рісі́, тінь – тіні́*.

Примітка 3. За відповідними відмінами відмінюємо неслов'янські змінювані прізвища:

Дітель – (для) *Дітеля, Дітелєві (Дітелю), Дітеля, Дітелєм, (на) Дітелєві (Дітелі, Дітелю)...*;

Пиавéла – (для) *Пиавéли, Пиавéлі, Пиавéлу, Пиавéлою, (на) Пиавéлі...*;

Стендаль – (для) *Стендалья, Стендальєві (Стендалью), Стендалья, Стендальєм, (на) Стендальєві (Стендальі, Стендалью)...*;

Шекспір – (для) *Шекспіра, Шекспірові (Шекспіру), Шекспіра, Шекспіром, (на) Шекспірові (Шекспірі)...* (див. § 140).

2. Прізвища прикметникового типу на **-ий (-ій)** відмінюємо як відповідні прикметники чоловічого та жіночого роду (твердої чи м'якої групи):

Авдієвський – *Авдієвського, Авдієвському, Авдієвського, Авдієвським, (на) Авдієвському...*;

Кобил'янська – *Кобил'янської, Кобил'янській, Кобил'янську, Кобил'янською, (на) Кобил'янській...*

3. Чоловічі прізвища прикметникового типу на **-ов, -єв (-єв), -ів (-їв), -ин, -ін (-їн)** відмінюємо за такими зразками:

Однина				
Н.	<i>Павлов</i>	<i>Ковалів</i>	<i>Прóкопів</i>	<i>Кі́рчів</i>
Р.	<i>Павлов-а</i>	<i>Ковалєв-а</i> (-лів-а)	<i>Прóкопов-а</i> (-нів-а)	<i>Кі́рчев-а</i> (-чів-а)
Д.	<i>Павлов-у</i>	<i>Ковалєв-у</i> (-лів-у)	<i>Прóкопов-у</i> (-нів-у)	<i>Кі́рчев-у</i> (-чів-у)
Зн.	<i>Павлов-а</i>	<i>Ковалєв-а</i> (-лів-а)	<i>Прóкопов-а</i> (-нів-а)	<i>Кі́рчев-а</i> (-чів-а)
Ор.	<i>Павлов-им</i>	<i>Ковалєв-им</i> (-лів-им)	<i>Прóкопов-им</i> (-нів-им)	<i>Кі́рчев-им</i> (-чів-им)
М.	<i>...Павлов-і (-у)</i>	<i>...Ковалєв-і (-у)</i> (-лів-і, -у)	<i>...Прóкопов-і (-у)</i> (-нів-і, -у)	<i>...Кі́рчев-і (-у)</i> (-чів-і, -у)
Кл.	<i>Павлов-є</i>	<i>Ковалєв-є</i> (-лів-є)	<i>Прóкопов-є</i> (-нів-є)	<i>Кі́рчев-є</i> (-чів-є)

Множина				
Н.	<i>Павлов-и</i>	<i>Ковалєв-и</i> (-лів-и)	<i>Прóкопов-и</i> (-нів-и)	<i>Кі́рчев-и</i> (-чів-и)
Р.	<i>Павлов-их</i>	<i>Ковалєв-их</i> (-лів-их)	<i>Прóкопов-их</i> (-нів-их)	<i>Кі́рчев-их</i> (-чів-их)
Д.	<i>Павлов-ими</i>	<i>Ковалєв-ими</i> (-лів-ими)	<i>Прóкопов-ими</i> (-нів-ими)	<i>Кі́рчев-ими</i> (-чів-ими)
Зн.	<i>Павлов-их</i>	<i>Ковалєв-их</i> (-лів-их)	<i>Прóкопов-их</i> (-нів-их)	<i>Кі́рчев-их</i> (-чів-их)
Ор.	<i>Павлов-ими</i>	<i>Ковалєв-ими</i> (-лів-ими)	<i>Прóкопов-ими</i> (-нів-ими)	<i>Кі́рчев-ими</i> (-чів-ими)
М.	<i>...Павлов-их</i>	<i>...Ковалєв-их</i> (-лів-их)	<i>...Прóкопов-их</i> (-нів-их)	<i>...Кі́рчев-их</i> (-чів-их)
Кл.	<i>Павлов-и</i>	<i>Ковалєв-и</i> (-лів-и)	<i>Прóкопов-и</i> (-нів-и)	<i>Кі́рчев-и</i> (-чів-и)

	Однина		Множина	
Н.	<i>Рўсин</i>	<i>Романіішин</i>	<i>Рўсин-и</i>	<i>Романіішин-и</i>
Р.	<i>Рўсин-а</i>	<i>Романіішин-а</i>	<i>Рўсин-ів</i>	<i>Романіішин-их</i>
Д.	<i>Рўсин-ові (-у)</i>	<i>Романіішин-ові (-у)</i>	<i>Рўсин-ам</i>	<i>Романіішин-им</i>
Зн.	<i>Рўсин-а</i>	<i>Романіішин-а</i>	<i>Рўсин-ів</i>	<i>Романіішин-их</i>
Ор.	<i>Рўсин-ом</i>	<i>Романіішин-им</i>	<i>Рўсин-ами</i>	<i>Романіішин-ими</i>
М.	<i>..Рўсин-ові (-і, -у)</i>	<i>...Романіішин-ові (-і, -у)</i>	<i>...Рўсин-ах</i>	<i>...Романіішин-их</i>
Кл.	<i>Рўсин-е</i>	<i>Романіішин-е</i>	<i>Рўсин-и</i>	<i>Романіішин-и</i>

Примітка 1. У відмінкових формах чеських, словацьких і польських прізвищ на ек суфіксальний **-е-** зберігаємо: *Гáшек – Гáшека, Гáшекові...*; *Лóкетек – Лóкетека, Лóкетекові...*

Так само зберігаємо **-е-** при відмінюванні прізвищ із кінцевими **ер, ел (ол)**: *Пéтер – Пéтера...*, *Пáвел – Пáвела...*; але в іменах він випадає: *Пéтер – Пётра...*, *Пáвел (Пáвол) – Пáвла.*

У відмінкових формах прізвищ слов'янського походження на **-ець** суфіксальний **-е-** випадає: *Кáролець – Кáрольця, Кáрольцеві...*; *Мáлець – Мáльця, Мáльцеві...*; *Морáвець – Морáвця, Морáвцеві...*; *Оравець – Оравця, Оравцеві...*

Примітка 2. Жіночі прізвища на приголосний та **о** не відмінюємо: (для) *Марі́ї Сэ́ник, (завдякі) Катері́ні Балі́й, (з) Лі́ною Костéнко, (на) Ні́ні Ба́йко* та ін.

Чоловічі прізвища відмінюємо як відповідні іменники: (для) *Васи́ля Сэ́ника, (всу́переч) Миха́йлові́ Балі́ю (Миха́йлу Балі́єві), (з) Іва́ном Костéнком, (на) Андрі́єві Ба́йку (Андрі́ю Ба́йкові)* та ін.

Примітка 3. Чоловічі прізвища із суфіксами **-ин-, -ишин-** відмінюємо як іменники II відміни твердої групи: *Рўсин – Рўсина, Рўсинові (Рўсину)...*; *Хóмин – Хóмина, Хóминові (Хóмину)...*; *Івані́шин – Івані́шина, Івані́шинові (Івані́шину)...*, але прізвища прикметникового походження на **-ишин** зберігають закінчення прикметника у формі орудного відмінка однини та у формах множини (крім називного і кличного відмінків): *Івані́шиним, Романі́шиним; Романі́шиних, Романі́шиним, ... Романі́шиними...*; *Івані́шиних, Івані́шиним... Івані́шиними...*

Жіночі прізвища із суфіксом **-ишин-(а)** відмінюємо як прикметники жіночого роду: *Івані́шина, Івані́шиної, Івані́шиній, Івані́шину, Івані́шиною, (на) Івані́шиній, Івані́шина.*

§ 143. Відмінювання імен

1. Українські імена передаємо на письмі відповідно до норм української мови: *Богда́н, Васи́ль, Володи́мир, В'ячесла́в, Генна́дій, Дани́ло, Кири́ло, Микі́та, Мико́ла, Петро́, Семéн, Яросла́в; Га́нна, Ї́нна, Миросла́ва, Наді́я, Окса́на, Оле́на, Світла́на, Тетя́на, Христи́на, Ю́лія* та ін.

2. Українські чоловічі та жіночі імена, що в називному відмінку однини закінчуються на **-а, -я**, відмінюємо як відповідні іменники I відміни:

	Однина					
	Тверда група		М'яка група			
	Чол. рід	Жін. рід	Чол. рід	Жін. рід		
Н.	<i>Мико́л-а</i>	<i>Га́нн-а</i>	<i>Ілл-я́</i>	<i>Соломі́-я</i>	<i>Мо́тр-я</i>	<i>Ната́л-я</i>
Р.	<i>Мико́л-и</i>	<i>Га́нн-и</i>	<i>Ілл-і́</i>	<i>Соломі́-ї</i>	<i>Мо́тр-і</i>	<i>Ната́л-і</i>
Д.	<i>Мико́л-і</i>	<i>Га́нн-і</i>	<i>Ілл-і́</i>	<i>Соломі́-ї</i>	<i>Мо́тр-і</i>	<i>Ната́л-і</i>
Зн.	<i>Мико́л-у</i>	<i>Га́нн-у</i>	<i>Ілл-ю́</i>	<i>Соломі́-ю</i>	<i>Мо́тр-ю</i>	<i>Ната́л-ю</i>

Ор.	<i>Микóл-ою</i>	<i>Гáнн-ою</i>	<i>Ілл-éю</i>	<i>Соломі-éю</i>	<i>Мóтр-ею</i>	<i>Натáл-ею</i>
М.	<i>...Микóл-і</i>	<i>...Гáнн-і</i>	<i>...Ілл-і́</i>	<i>...Соломі-і́</i>	<i>...Мóтр-і</i>	<i>...Натáл-і</i>
Кл.	<i>Микóл-о</i>	<i>Гáнн-о</i>	<i>Ілл-е</i>	<i>Соломі-е</i>	<i>Мóтр-е</i>	<i>Натáл-ю</i>

Множина						
Тверда група			М'яка група			
Чол. рід		Жін. рід	Чол. рід	Жін. рід		
Н.	<i>Микóл-и</i>	<i>Гáнн-и</i>	<i>Ілл-і́</i>	<i>Соломі-і́</i>	<i>Мóтр-і</i>	<i>Натáл-і</i>
Р.	<i>Микóл</i>	<i>Гáнн</i>	<i>Ілл-і́в</i>	<i>Соломі́й</i>	<i>Мóтр</i>	<i>Натáль</i>
Д.	<i>Микóл-ам</i>	<i>Гáнн-ам</i>	<i>Ілл-я́м</i>	<i>Соломі́-ям</i>	<i>Мóтр-ям</i>	<i>Натáл-ям</i>
Зн.	<i>Микóл</i>	<i>Гáнн</i>	<i>Ілл-і́в</i>	<i>Соломі́й</i>	<i>Мóтр</i>	<i>Натáль</i>
Ор.	<i>Микóл-ами</i>	<i>Гáнн-ами</i>	<i>Ілл-я́ми</i>	<i>Соломі́-ями</i>	<i>Мóтр-ями</i>	<i>Натáл-ями</i>
М.	<i>...Микóл-ах</i>	<i>...Гáнн-ах</i>	<i>...Ілл-я́х</i>	<i>...Соломі́-ях</i>	<i>...Мóтр-ях</i>	<i>...Натáл-ях</i>
Кл.	<i>Микóл-и</i>	<i>Гáнн-и</i>	<i>Ілл-і́</i>	<i>Соломі-і́</i>	<i>Мóтр-і</i>	<i>Натáл-і</i>

Примітка 1. Кінцеві приголосні основи *г, к, х* у жіночих іменах у давальному та місцевому відмінках однини перед закінченням змінюємо на *з, ц, с*: *О́льга – О́льзі, Палáжка – Палáжці, Солóха – Солóсі.*

Примітка 2. У жіночих іменах на зразок *Одáрка, Парáска* в родовому відмінку множини в кінці основи між приголосними з'являється звук *о*: *Одáрок, Парáсок.*

3. Українські чоловічі імена, що в називному відмінку однини закінчуються на приголосний та *-о*, відмінюємо як відповідні іменники II відміни:

Однина			
Тверда група			
Н.	<i>Олéг</i>	<i>Антíн</i>	<i>Дмитр-ó</i>
Р.	<i>Олéг-а</i>	<i>Антóн-а</i>	<i>Дмитр-á</i>
Д.	<i>Олéг-ові (-у)</i>	<i>Антóн-ові (-у)</i>	<i>Дмитр-óві (-у)</i>
Зн.	<i>Олéг-а</i>	<i>Антóн-а</i>	<i>Дмитр-á</i>
Ор.	<i>Олéг-ом</i>	<i>Антóн-ом</i>	<i>Дмитр-óм</i>
М.	<i>...Олéг-ові (-у)</i>	<i>...Антóн-ові (-у)</i>	<i>...Дмитр-óві (-у)</i>
Кл.	<i>Олéж-е (Олéг-у)</i>	<i>Антóн-е</i>	<i>Дмі́тр-е</i>

Однина				
М'яка група			Мішана група	
Н.	<i>Сергі-й</i>	<i>Ігор</i>	<i>Терéнь</i>	<i>Тимíш</i>
Р.	<i>Сергі-я</i>	<i>Ігор-я</i>	<i>Терéн-я</i>	<i>Тимóш-á</i>
Д.	<i>Сергі-єві (-ю)</i>	<i>Ігор-єві (-ю)</i>	<i>Терéн-єві (-ю)</i>	<i>Тимóш-éві (-у)</i>
Зн.	<i>Сергі-я</i>	<i>Ігор-я</i>	<i>Терéн-я</i>	<i>Тимóш-á</i>
Ор.	<i>Сергі-єм</i>	<i>Ігор-ем</i>	<i>Терéн-ем</i>	<i>Тимóш-ém</i>
М.	<i>...Сергі-єві (-ю, -ї)</i>	<i>...Ігор-єві (-ю, -ї)</i>	<i>...Терéн-єві (-ю, -ї)</i>	<i>...Тимóш-éві (-у, -ї)</i>
Кл.	<i>Сергі-ю</i>	<i>Ігор-ю</i>	<i>Терéн-ю</i>	<i>Тимóш-е</i>

Множина			
Тверда група			
Н.	<i>Олѣг-и</i>	<i>Антѡн-и</i>	<i>Дмитр-ѣ</i>
Р.	<i>Олѣг-ѣв</i>	<i>Антѡн-ѣв</i>	<i>Дмитр-ѣв</i>
Д.	<i>Олѣг-ам</i>	<i>Антѡн-ам</i>	<i>Дмитр-ам</i>
Зн.	<i>Олѣг-ѣв</i>	<i>Антѡн-ѣв</i>	<i>Дмитр-ѣв</i>
Ор.	<i>Олѣг-ами</i>	<i>Антѡн-ами</i>	<i>Дмитр-ами</i>
М.	<i>...Олѣг-ах</i>	<i>...Антѡн-ах</i>	<i>...Дмитр-ах</i>
Кл.	<i>Олѣг-и</i>	<i>Антѡн-и</i>	<i>Дмитр-ѣ</i>

Множина				
М'яка група				Мішана група
Н.	<i>Сергі-ї</i>	<i>Їгор-і</i>	<i>Терѣн-і</i>	<i>Тимѡш-ї</i>
Р.	<i>Сергі-ѣв</i>	<i>Їгор-ѣв</i>	<i>Терѣн-ѣв</i>	<i>Тимѡш-ѣв</i>
Д.	<i>Сергі-ям</i>	<i>Їгор-ям</i>	<i>Терѣн-ям</i>	<i>Тимѡш-ам</i>
Зн.	<i>Сергі-ѣв</i>	<i>Їгор-ѣв</i>	<i>Терѣн-ѣв</i>	<i>Тимѡш-ѣв</i>
Ор.	<i>Сергі-ями</i>	<i>Їгор-ями</i>	<i>Терѣн-ями</i>	<i>Тимѡш-ами</i>
М.	<i>...Сергі-ях</i>	<i>...Їгор-ях</i>	<i>...Терѣн-ях</i>	<i>...Тимѡш-ах</i>
Кл.	<i>Сергі-ї</i>	<i>Їгор-і</i>	<i>Терѣн-і</i>	<i>Тимѡш-ї</i>

Примітка 1. В іменах на зразок *Антѣн, Нѣстѣр, Ничѣпѣр, Прѡкѣп, Сѣдѣр, Тимѣш, Фѣдѣр* і пишемо в називному відмінку (в закритому складі), а в непрямих відмінках – о: *Антѡна, Антѡновѣ...*; *Нѣстора, Нѣсторовѣ...*, але: *Авенѣр – Авенѣра...*, *Лаврѣн – Лаврѣна...*, *Олефѣр – Олефѣра...*

Примітка 2. Імена з прикінцевим **р** у родовому відмінку мають закінчення **-а**: *Вѣктор – Вѣктора, Макар – Макара, Свѣтозар – Свѣтозара*, але імена з історично м'яким **р** мають закінчення **-я**: *Їгор – Їгоря, Лазар – Лазаря*.

Примітка 3. Ім'я *Лев* має паралельні форми в непрямих відмінках: *Лѣва* і *Лѣва́*, *Лѣвовѣ* і *Лѣвовѣ́*..., але в кличному відмінку тільки *Лѣве*.

4. Жіночі імена з прикінцевим приголосним відмінюємо як відповідні іменники III відміни:

Однина		
Н.	<i>Любѡв</i>	<i>Адѣль</i>
Р.	<i>Любѡв-ї</i>	<i>Адѣл-ї</i>
Д.	<i>Любѡв-ї</i>	<i>Адѣл-ї</i>
Зн.	<i>Любѡв</i>	<i>Адѣль</i>
Ор.	<i>Любѡв'-ю</i>	<i>Адѣлл-ю</i>
М.	<i>...Любѡв-ї</i>	<i>...Адѣл-ї</i>
Кл.	<i>Любѡв-е</i>	<i>Адѣл-е</i>

Примітка. Форми множини від таких імен рідковживані.

5. Зразок відмінювання чоловічого імені та по батькові:

Н.	<i>Яросла́в Васи́льович (Олексі́йович, Їгорьович)</i>
Р.	<i>Яросла́в-а Васи́льович-а (Олексі́йович-а, Їгорьович-а)</i>
Д.	<i>Яросла́в-ові (-у) Васи́льович-у (Олексі́йович-у, Їгорьович-у)</i>
Зн.	<i>Яросла́в-а Васи́льович-а (Олексі́йович-а, Їгорьович-а)</i>
Ор.	<i>Яросла́в-ом Васи́льович-ем (Олексі́йович-ем, Їгорьович-ем)</i>
М.	<i>...Яросла́в-ові (-у, -і) Васи́льович-у (Олексі́йович-у, Їгорьович-у)</i>
Кл.	<i>Яросла́в-е Васи́льович-у (Олексі́йович-у, Їгорьович-у)</i>

6. Зразок відмінювання жіночого імені та по батькові:

Н.	<i>Марі́-я Васи́лівн-а (Андрі́ївн-а, Іллі́вн-а)</i>
Р.	<i>Марі́-ї Васи́лівн-и (Андрі́ївн-и, Іллі́вн-и)</i>
Д.	<i>Марі́-ї Васи́лівн-і (Андрі́ївн-і, Іллі́вн-і)</i>
Зн.	<i>Марі́-ю Васи́лівн-у (Андрі́ївн-у, Іллі́вн-у)</i>
Ор.	<i>Марі́-єю Васи́лівн-ою (Андрі́ївн-ою, Іллі́вн-ою)</i>
М.	<i>...Марі́-ї Васи́лівн-і (Андрі́ївн-і, Іллі́вн-і)</i>
Кл.	<i>Марі́-є Васи́лівн-о (Андрі́ївн-о, Іллі́вн-о)</i>

§ 144. Слов'янські прізвища та імена

1. Основні правила правопису прізвищ та імен інших слов'янських народів такі:

1) засвоєні білоруською та російською мовами імена, поширені також в інших слов'янських мовах, не транслітеруємо, а передаємо українськими відповідниками: *Арте́м, Володи́мир, Дани́ло, Кири́ло, Микі́та, Мико́ла, Олексáндр, Петро́, Семéн; Ві́ра, Катери́на, Марі́я, Оле́на, Світла́на* та ін.; окрім імен деяких письменників та діячів культури: *Але́сь Адамо́вич, Пятру́сь Бро́вка, Ри́гор Боро́дун, Я́нка Купа́ла* та ін.;

2) російську букву **е**, польські **ie**, болгарську і сербську **е**, чеські **е, ě** після приголосних передаємо буквою **е**: *Алекса́ндров, Вельго́рський, Венге́ров, Весело́вський, Ме́чников, Не́дюжев, О́зеров, Петро́в, Степа́нов, Фе́дін, Ше́вцов, Шмельо́в; Бе́лич, Бронéвський, Ве́слав, Зале́ський, Мечисла́в, Ми́кєвич, Мі́чате́к, Не́дич, Се́длачек, Сенке́вич, Серако́вський, Це́нкий, Ча́пек*;

3) російську букву **е** передаємо буквою **є**:

а) на початку слів: *Євдо́кімов, Євтуше́вський, Єго́р, Єла́нський, Єлизáров, Єришо́в*;

б) у середині слів після букви на позначення голосного та при роздільній вимові після букви на позначення приголосного (після **ь** та апострофа): *Буе́раков, Крае́вський, Іса́єнков; Афа́насьєв, Євге́нєва; Алту́ф'єв, Григо́р'єв, Зино́в'єв*;

в) після приголосних (крім шиплячих, **р і ц**, задньоязикових і глоткового **г**) у суфіксі **-єв** та у сполученні морфем **-єєв** російських прізвищ: *Ломтеєв, М'ятлеєв; Алексєєв, Веденєєв, Гордєєв, Матвєєв, Менделєєв*; але: *Муромцев, Нехорóшев, Пісарев, Подьячев, Усвятцев; Андрєєв, Бранчєєв, Клещєєв, Мацєєв*, а також у болгарських: *Бóтев, Дру́мев* та ін.;

г) коли російському **е** кореня відповідає в аналогічних українських коренях **і** (тобто на місці колишнього **ѣ**): *Белявський, Звєрев, Лєсняков, Мєстєчкін, Насєдкін, Пєчков, Рєпновський, Столєтов, Твердохлєбов*; до цього переліку належить і прізвище *Нарєжний*, запозичене російською мовою з української, де нормативним є *Нарі́жний*;

4) російську букву **ё** передаємо:

а) сполученням букв **йо** на початку слова, у середині слова після голосних, а також після губних **б, п, в, м, ф**, коли **ё** позначає звукосполучення **й + о**: *Йо́лкін; Бугайо́в, Окайо́мов; Воробйо́в, Муравйо́в*;

б) сполученням букв **ьо** в середині слова після приголосних, коли **ё** позначає сполучення пом'якшеного **і** м'якого приголосного з **о**: *Алфьо́ров, Верьо́вкін, Дьо́рнов, Корольо́в, Новосьо́лов, Семьо́ркін, Тьо́мкін*.

Але в прізвищах, утворених від спільних для української та російської мов імен, пишемо **е**: *Арте́мов, Семє́нов, Фе́доров* та ін.;

в) через **о** під наголосом після **ч, щ**: *Грачо́в, Духачо́в, Куцо́в, Рвачо́в, Щипачо́в*;

5) польське сполучення букв **іо** передаємо:

а) сполученням букв **йо** після **б, п, в, м, ф**: *Голембйо́вський, Пйотро́вський, Мйодо́вич*;

б) через **ьо** після м'яких приголосних: *Аньо́лек, Генсьо́рський, Козьо́лєцький*;

б) **и (і)** передаємо через **и** у прізвищах та іменах, належних до південнослов'янських мов, у яких немає розрізнення **и – і** (болгарська, сербська та ін.): *Велі́чков, Жі́вков, Хрі́стов; Бє́лич, Кара́джич, Милє́тич, Ра́дич, Я́гич; Мі́лач, Симео́н, Филі́п*; але через **ї** після букви на позначення голосного: *Ра́їч, Сто́їч* та через **і** – на початку слова: *І́вич, І́во, Ігнато́вич, Іконо́мов, Ілі́єв*;

7) у польських, чеських і словацьких прізвищах та іменах **і** передаємо:

а) через **і** на початку слова та після букви на позначення приголосного: *Івашке́вич, Іло́на; Є́длічка, Зволі́нський, Лі́нда, Міцке́вич, Мі́чатек*;

б) через **и** після шиплячих і **ц** та в суфіксах **-ик**, **-ицьк-**, **-ич** (**-евич**, **-ович**): *Жі́жка, Мі́клóшич, Фúчик, Ші́мчак; Гáвлик, Копéрник; Козі́цький; Сенкéвич, Бжозóвич*, а також у прикметникових суфіксах (див. у п. 1 ч. 2 цього параграфу), але в кінці слова – через **і**: *Є́жі, Є́нсі, Ї́ржі*.

8) російську букву **и** передаємо:

а) буквою **і** на початку слова та після приголосних (крім шиплячих і **ц**): *Ігна́тов, Іса́єв; Багі́ров, Комáрін, Дубі́нін, Малі́нін, Опáрін;*

б) буквою **ї** після букви на позначення голосного та за роздільної вимови після приголосних (після **ь** та апострофа): *Во́їнов, Ізмаї́лов; Гúр'ї́н, Льї́н;*

в) буквою **и**:

– після **дж**, **ж**, **ч**, **ш**, **щ** і **ц** перед приголосним (крім **ј**): *Гúцин, Джиджóра, Дорóжин, Лúчин, Цеці́лін, Чинцо́в, Ширóкін, Щигло́в*; це стосується і деяких інших іншомовних прізвищ та імен: *Абаші́дзе, Джигарханя́н, Тажибáєв, Чиковáні* та ін., а також *Чингісха́н*; але перед голосним пишемо **і**: *Жіоно́, Ціолко́вський;*

– у прізвищах, утворених від імен і загальних назв, спільних для української та інших слов'янських мов: *Борі́сов, Вавило́вський, Виногра́дов, Глі́нкін, Дані́лов, Малі́нін, Казимі́рський, Кантемі́р, Ки́рілов, Кислі́ця, Мирóнов, Митрофа́нов, Мі́шкін, Никі́форов, Одинцо́в, Пивова́ров, Пиля́єв, Писаре́вський, Смирно́в, Тимофе́єв, Тито́в, Тихомі́ров*; але: *Нікі́тін, Ніко́лаєв* та ін., твірними для яких є імена, відмінні від українських;

– у префіксі **при-**: *Прибі́лкін, Привáлов, Приго́рін;*

– у суфіксах **-ик-**, **-ич-**, **-иц-**, **-ищ-**: *Бéликов, Го́лик, Котéльников, Кру́тиков, Но́виков; Гні́дич, Кулі́нич, Станюко́вич; Го́лицин, Палі́цин, Солжені́цин; Горо́дищев, Тати́щев.*

9) російську й білоруську букву **ы**, польську, чеську, словацьку у передаємо буквою **и**: *Крути́х, Малі́цин, Рибакóв, Скори́на, Циганко́в, Чернишо́в; Виспя́нський; Масáрик;*

10) польські носові **ą**, **ę** передаємо:

а) сполученнями букв **ом**, **ем** перед губними приголосними: *Домбро́вський, Заре́мба, Ке́мпа;*

б) сполученнями букв **он**, **ен**, **єн** перед іншими приголосними: *Зайо́нчек, Па́йонк, Пйо́нтек, Свьо́нтек; Венгжинóвич, Свенці́цький; Єнджихóвський.*

2. У прізвищах із прикметниковими суфіксами й закінченнями:

1) суфікси слов'янських прізвищ **-ск-(-ий)**, **-цк-(-ий)**, **-ск-(-і)**, **-цк-(-і)**, **-sk-(-і)**, **-ck-(-і)**, **-dzk-(-і)**, **-sk-(-ý)**, **-ck-(-ý)** передаємо відповідно через **-ськ-(-ий)**, **-цьк-(-ий)**, **-дзьк-(-ий)**: *Бронéвський, Грушéвський, Долмóвський, Мелкóвський; Гомуліцький, Городéцький, Любéцький, Островéцький; Грудзький, Зава́дзький*; так само з **ь** пишемо російські прізвища на **-ск-(-ой)**, **-цк-(-ой)**: *Луговський (Луговська), Труцький (Труцька)*;

2) прикметникові закінчення російських прізвищ передаємо так: **-ий** через **-ий**; **-ий** після твердого приголосного – через **-ий**, після м'якого приголосного – через **-ій**; **-ая**, **-яя** – через **-а**, **-я**: *Бéлий, Морозóвський; Кра́йній; Бе́ла, Морозóвська; Кра́йня*.

Закінчення **-ой** передаємо через **-ий**: *Донський, Крутий, Луговський, Полевий, Босий, Труцький*, але *Толсто́й (Толста́)*;

3) прикметникові закінчення білоруських прізвищ **-ы**, чеських та словацьких **-ý**, польських **-у**, болгарських, македонських і сербських **-и**, хорватських **-і** передаємо через **-ий**: *Бя́лий, Га́ртний, Не́врлий, Но́вотний, Па́лацький, Смирне́нський, Конéський, Кукúлевич-Саку́їнський*, але *Гуля́шки* (невідмінюване);

4) м'якість польських приголосних **ń**, **ś**, **ć**, **dź** у прізвищах перед суфіксами **-ськ-(-ий)**, **-цьк-(-ий)** і м'якими приголосними не позначаємо м'яким знаком, хоча в українській вимові в цих позиціях **н**, **с**, **ц**, **дз** пом'якшуються: *Виспя́нський, Яблонський; Свя́дек; Цві́к; Дзві́гала*.

3. Апостроф:

1) пишемо після губних, задньоязикових і **р** перед **є**, **ї**, **ю**, **я**: *Алтуф'єв, Арéф'єв, Григóр'єв, Прокóф'єв, Юр'єв; Заха́р'їн; В'ю́жин; Водоп'я́нов, Луб'я́нцев, Лук'я́нов, Пом'яло́вський, Рум'я́нцев*;

2) не пишемо перед **йо**: *Воробйóв*.

Примітка. Коли **я**, **ю** позначають сполучення пом'якшеного чи м'якого приголосного з **а**, **у**, то апостроф перед ними не пишемо: *Бяду́ля, Пясéцький; Рю́мін*.

4. М'який знак (**ь**) пишемо:

1) у прізвищах після букв на позначення м'яких приголосних **д**, **т**, **з**, **с**, **ц**, **л**, **н**:

а) при роздільній вимові перед **я**, **ю**, **є**, **ї**: *Дья́конов, Третьяко́в, Фатья́нов, Лью́шин, Панкра́тьєв, Поло́зьєв, Сала́сьєв, Ана́нїн*;

б) перед приголосними: *Во́льнов, Конько́в*;

в) у кінці слова: *Лось, Со́боль*.

Примітка. Коли **я**, **ю** позначають сполучення м'якого приголосного з **а**, **у**, то перед ними **ь** не пишемо: *Дя́ковцев, Зя́брев, Ляпуно́в, Тюле́нев, Цявлóвський*;

2) у прізвищах із суфіксом **-ець**: *Глуховець, Скиталець*.

Примітка 1. М'якість польських приголосних **n, s, c, dz** позначаємо в українській мові буквою **ь** лише в кінці слова: *Куронь, Дзісь, Цірліць, Нездведзь*, але: *Кусневич, Свідзінський, Свядек, Урбанчик*.

Примітка 2. На м'якість приголосного **ц** у кінці основи слов'янських прізвищ і відміни вказує закінчення **-я**: *Кустуриця*, а не *Кустурица*.

У неслов'янських прізвищах кінцевий **ц** твердий: *Клаузевиц, Ліфшиц, Мориц*.

§ 145. Неслов'янські прізвища та імена

1. Про правопис неслов'янських прізвищ та імен ідеться в розділі 4.4. Правопис слів іншомовного походження (§§ 121–140).

4.5.2. Складні і складені особові імена та прізвища й похідні від них прикметники

§ 146. Імена та прізвища (прізвиська)

1. Імена та прізвища (також прізвиська) людей, що складаються з двох чи трьох компонентів або до складу яких входять прийменники, частки, артиклі та ін., пишемо окремо, разом і з дефісом.

2. Окремо пишемо:

1) прізвиська і псевдоніми (українські та перекладені іншомовні), що складаються з імені та означення: *Елена Прекрасна, Іван Волоче Око, Річард Лєвовє Серце, Слуга з Доброміля, Степан Тігрова Смерть*.

До цього переліку належать і власні назви американських індіанців: *Маленький Вовк, Тупий Ніж* та ін.;

2) псевдоніми, що побудовані як поєднання імені та прізвища: *Джек Лондон, Жорж Санд, Лєся Українка, Марко Вовчок, Панас Мирний*;

3) повні давньоримські особові назви, у яких перше слово позначає особове ім'я, друге – родове ім'я, третє – прізвище: *Гай Юлій Цезар, Марк Порцій Катон*;

4) артиклі, прийменники та інші службові слова (**ван, да, де, дер, ді, дю, ед, ель, ла, ле, фон** та ін.) в іншомовних особових власних назвах: *Людвіг ван Бетховен, да Вінчі, де ла Куєва, ді Вітторіо, дю Гар, Нур ед Дін, ле Шпельє, фон дер Гольц*.

Примітка 1. Скорочені компоненти прізвищ та імен із частками **д (Д)** та **О** пишемо з апострофом: *Д'Аламбєр, д'Арк, д'Артаньян, Д'Обінє; О'Кейсі, О'Коннор* (але *О. Генрі* – псевдонім письменника); компоненти **Мак-, Сан-, Сен-**, які передують прізвищам і водночас становлять їхню невід'ємну частину, пишемо з дефісом: *Мак-Клєр, Мак-Магон; Сан-Мартін; Сен-Сімон*, але: *Маккартні, Маккінлі* (як у мові-джерелі).

Примітка 2. У низці випадків артиклі та прийменники, що входять до складу прізвищ, пишемо разом, бо в такій формі засвоїла їх українська мова: *Декандоль, Деліль, Дерібас, Лагарп, Ламетрі, Лафонтен, Лесаж*;

5) слово **дон** ('пан') перед особовим ім'ям як форму ввічливого звертання: *дон Базіліо, дон Педро, дон Хосе*.

У власних назвах відомих літературних героїв це слово пишемо з великої букви: *Дон Жуан, Дон Кіхот*.

Примітка. У загальному значенні слово *донжуан* пишемо разом і з малої букви;

б) складники китайських, корейських, в'єтнамських, м'янмських, індонезійських особових назв: *Ван Мен, Пак Чівон, Хо Ши Мін, Нгуєн Конг Хоан, У Ну Мунг*.

Примітка. У складених китайських, корейських, в'єтнамських, м'янмських, індонезійських особових назвах відмінюємо лише останню частину, яка закінчується на приголосний: *Пан Гі Мун – Пан Гі Муна..., Хо Ши Мін – Хо Ши Міна..., Ден Сяопін – Ден Сяопіна..., але: Го Можо, Чан Кайші та ін. (незмінювані)*.

3. Разом пишемо:

1) українські прізвища, що складаються з дієслова в наказовій формі та іменника: *Горіцвіт, Непійвода, Убийвóвк*;

2) українські прізвища, що виникли на основі словосполучень, до складу яких входять як повнозначні, так і службові слова: *Добрийвечір, Нетудихата, Панібудьласка*;

3) українські прізвища, утворені з прикметника та іменника за допомогою сполучного звука: *Довгопól, Кривоніс, Скороход*;

4) слов'янські особові імена, утворені від двох основ: *Владислав, Володимир, Мечислав, Яропóлк*;

5) складні китайські імена, які завжди стоять після прізвища: *Го Можо, Ден Сяопін, Тао Юаньмін, Сунь Ятсєн*.

Примітка. Якщо китайське ім'я становить одне слово, то обидві частини особової назви (прізвище та ім'я) пишемо окремо: *Дін Лін, Лу Сін, Цюй Юань, Чан Кайші*.

4. З дефісом пишемо:

1) складні особові імена: *Васіль-Костянтин, Жан-Жак, Зинівій-Богдан, Марія-Антуанетта, Фрідріх-Вільгельм*;

2) складні прізвища: *Альтаміра-і-Кревеа, Антоненко-Давидович, Білецький-Носенко, Гулак-Артемовський, Жоліо-Кюрі, Квітка-Основ'яненко, Нечуй-Левицький, Сент-Бев, Смаль-Стоцький*;

3) імена з кваліфікаційними прикладками: *Іва́н-ца́ре́нко, Ки́рик-му́жичо́к*.

Але якщо прикладка розгорнута, то між нею та іменем ставимо тире: *Іва́н – му́жичий син*, рідше – ко́му: *Іва́н, се́ля́нський син*;

4) арабські, перські, тюркські імена з компонентами, що вказують на родинні стосунки, соціальне становище тощо: *Га́сан-оглі́, Кема́ль-паши́а, Ма́мед-заде́, Ме́хмед-бе́й, Ми́рза-ха́н, Фі́крет-кизі́ (але Чи́нгісха́н)*.

Арабське **Ібн** пишемо окремо: *Ібн Ру́сте, Ібн Сі́на, Ібн Фа́дла́н*.

Примітка. Прізвища, до складу яких входять ці компоненти, пишемо разом: *Багі́рзаде́, Керо́глі, Турсу́нзаде́*;

5) вірменські прізвища з початковим компонентом **Тер-**: *Тер-Каза́ря́н, Тер-Ова́неся́н, Тер-Петро́ся́н*.

5. Складні прізвища у формі одного слова відмінюємо за відповідними типами відмін іменників чи прикметників: *Сиво́кінь – Сивоко́ня, Сивоко́неві (Сивоко́ню)...*; *Підку́ймұ́ха – Підку́ймұ́хи, Підку́ймұ́сі...*; *Пере́котипо́ле – Пере́котипо́ля, Пере́котипо́лю...*; *Білоце́ркі́вський – Білоце́ркі́вського, Білоце́ркі́вському...*

У складних прізвищах, компоненти яких пишемо з дефісом, відмінюємо за відповідними типами відмін іменників чи прикметників обидва змінювані компоненти:

Кві́тка-Осно́в'я́ненко – Кві́тки-Осно́в'я́ненка, Кві́тці-Осно́в'я́ненкові (Кві́тці-Осно́в'я́ненку)...; *Нечу́й-Леві́цький – Нечу́я-Леві́цького, Нечу́єві-Леві́цькому (Нечу́ю-Леві́цькому)...*, але: *Кос-Анато́льський – Кос-Анато́льського, Кос-Анато́льському...*; *Драй-Хма́ра – Драй-Хма́ри, Драй-Хма́рі...*

6. Складені прізвища, псевдоніми або прізвиська з компонентами в називному відмінку відмінюємо в усіх частинах за зразками відмінювання відповідних іменників або прикметників: *Рі́чард Ле́вово Се́рце – Рі́чарда Ле́вового Се́рця, Рі́чардові́ (Рі́чарду) Ле́вовому Се́рцю...*; *Степа́н Ти́горова Смерть – Степа́на Ти́грової́ Смерті́, Степа́нові́ (Степа́ну) Ти́грові́й Смерті́...*, але *Слуга́ з Добро́миля – Слуги́ з Добро́миля, Служи́ з Добро́миля...*

§ 147. Похідні прикметники

1. Прикметники від складних особових імен, які пишемо з дефісом, зберігають це написання: *Жан-Жа́к – жан-жа́ківський*.

2. Прикметники від китайських, корейських, в'єтнамських та індонезійських особових назв пишемо разом: *Ма́о Цзеду́н – мао́цзеду́нівський, Пан Ги́ Мун – пангі́мунівський*.

3. Прикметники від прізвищ на зразок *ван Бетхóвен, фон Бісмарк* утворюємо тільки від іменника: *бетхóвенський, бісмарківський*.

Якщо прикметник утворено від прізвища з прийменником, часткою, артиклем тощо, то його пишемо разом: *де Голль – дегóллівський, Нур ед Дін – нуредд́інівський*.

Прикметники від прізвищ на зразок *Д'Аламб́ер* зберігають апостроф після частки: *д'аламб́ерівський*.

4. Прикметник, утворений від імені та прізвища, пишемо з дефісом: *Вáльтер Скотт – вáльтер-скóттівський, Жуль Верн – жуль-в́ернівський, Марк Твен – марк-тв́енівський*.

5. Не утворюємо прикметники:

1) від складних прізвищ, прізвищ і псевдонімів на зразок *Гула́к-Артемóвський, Ма́рко Вовчо́к, Рі́чард Л́ево́ве С́ерце*;

2) від тюркських, вірменських, арабських та інших особових назв на зразок *Кер-оглі́, Осма́н-паша́*;

3) від невідмінюваних іншомовних прізвищ на зразок *ді Віттóріо, Д'Обінь́е, Ламетр́і*.

4.5.3. Географічні назви

§ 148. Українські географічні назви

1. Українські географічні назви на письмі передаємо відповідно до вимови за нормами української мови: *Верхньодніпрóвськ, Ві́нниця, Гребі́нка, Донéцьк, Дубно́, Житóмир, Запорі́жся, Кам'яне́ць-Поді́льський, Кі́їв, Козя́тин, Кременчу́к, Криві́й Ріг, Львів, Микола́їв, Но́вгород-Сі́верський, Оде́са, Охти́рка, Рі́вне, Трипíлля, Ха́рків, Черні́вці, Черні́гів, Шепеті́вка, Я́мпіль; Десна́, Дніпро́, Дністе́р, За́хідний Буг, Ірпі́нь, При́п'ять, Рось, Стохі́д, Сян, Те́терів, Ті́са, Трубі́ж*.

Примітка. У назвах українських населених пунктів треба розрізняти **-поль** у словах грецького походження (грецьке *πόλις* 'місто'): *Маріу́поль, Меліто́поль, Ні́кополь, Севасто́поль, Сімферо́поль* і **-піль** (від українського *пóле*): *Боріспі́ль, Крижопі́ль, Ольго́піль, Терно́піль* та ін.

§ 149. Географічні назви інших країн

1. Географічні назви інших країн передаємо українською мовою такими способами:

1) транскрибуванням: *Кóрдова, Кот-д'Івуа́р, Монблáн, Солт-Лейк-Сі́ті*;

- 2) транслітеруванням: *Арканза́с, Дёрбі, Дублі́н, Сідней*;
- 3) традиційно усталеними відповідниками: *Віде́нь, Гудзо́н, Кра́ків, Пари́ж, Те́мза, Черногóрія, Шотла́ндія*;
- 4) покомпонентним перекладом: *пло́ща Зго́ди* (у Парижі), *Кре́мнієва Доли́на, мис Дóброї На́дії, Скле́ясті го́ри*;
- 5) поєднанням зазначених вище способів: *Єлисéйські Поля́, Півні́чна Каро́ліна, Нова́ Шотла́ндія*.

2. Букви слов'янських алфавітів **е**, **ѣ** та латиничне буквосполучення **ie** передаємо через **е**: *Асеновгра́д, За́греб, Ке́льці, Лі́берець, Ме́лець, Нове́ Мє́сто, Опóле, Островéць-Свентокши́ський, Пльзень, Се́дльці, Че́ські Будейо́виці, Ще́цин*.

3. Букву **е** слов'янських мов із кириличним алфавітом передаємо через **є**:

1) на початку слова, після букви на позначення голосного та при роздільній вимові після букви на позначення приголосного: *Єле́ня Гу́ра, Єли́ава, Єсе́ник; Благоєвгра́д, Ра́єць; П'єштя́ни, Ско́п'є*;

2) після букв на позначення приголосних (крім шиплячих, **р** і **ц**) у суфіксі **-єв** та у сполученні цього суфікса з антропонімним **-єй** (**-єєв**) російських назв, похідних переважно від прізвищ: *мо́ре Ла́птєвих, Ле́жнєво*, але: *Плещéєво, Рже́в, мис Рум'я́нцева*;

3) коли російському **е** відповідає в аналогічних українських основах **і**: *Бе́жецьк, Бе́лгород, Бе́лово, Бе́лорéцьк, Благове́щенськ, Желе́зновóдськ*.

4. У географічних назвах, що мають у російській мові форму, спільну з відповідною українською, таке **е** передаємо через **і**: *Бі́ла, Бі́ле о́зеро, Ві́тка, Лі́сна, Него́ріле, Пі́цяне, мис Сі́рий* та ін.

Це стосується й польського **ia**: *Бі́ла Підля́ська, Бі́лосток* та ін.

5. Білоруське **е** передаємо через **і** (у назвах, засвоєних українською мовою): *Бі́ловéзька Пу́ща, Бі́лору́сь* або через **е**: *Ре́чиця*.

Примітка. Польське, чеське й словацьке закінчення **-е**, що наявне в географічних назвах із суфіксами **-ц-**, **-іц-**, **-иц-** (лат. **-с-**, **-іс-**) і виражає значення множини, в українській мові передаємо закінченням **-і** з відповідним граматичним значенням: *Ке́льці, Ко́шиці, Лі́диці, Па́рдубиці*.

Ці географічні назви відмінюємо: *Ко́шиці – Ко́шиць, Ко́шиця́м...*

Назви на зразок *Закопа́не* відмінюємо як прикметник середнього роду однини: *Закопа́не – Закопа́ного, Закопа́ному...* та ін.

6. Російську букву ё передаємо:

1) через **йо** на початку та в середині слова, коли воно позначає звукосполучення **й + о**: *Йо́лкіно; Мураві́ово*;

2) через **ьо** в середині слова, коли воно позначає сполучення м'якого приголосного з **о**: *мис Дежньо́ва, Оленьо́к* (річка), але в назвах, утворених від спільних для української та російської мов слів, пишемо **е**: *Березо́ва* (річка), *Оре́л, Семено́во*;

3) через **о** під наголосом після **ч, щ**: *Рогачо́во, Що́кіно*.

7. Російську букву э передаємо через **е**: *Еліста́, Ельбру́с, Ельто́н*.

8. Російську букву и передаємо:

1) через **і**:

а) на початку географічних назв: *Іга́рка, Ільме́нь* (озеро);

б) у кінці незмінюваних власних назв або тих, що мають тільки форму множини: *Со́чі; Жигулі́* (височина);

в) у середині слова після букви на позначення приголосного – перед голосним, **й** або іншими приголосними (крім позицій, передбачених нижче): *Двіна́, Селіге́р* (озеро);

2) через **ї** після букви на позначення голосного та при роздільній вимові після букви на позначення приголосного: *Новотро́їцьке; Ана́ньїно, Ма́р'їно*.

Примітка. У географічних назвах, утворених від загальних назв та імен, спільних за походженням для української та російської мов, звичайно пишемо **и** в суфіксах **-ин-, -инськ-**: *Гусі́не О́зеро, Дуді́нка, Жа́бинка; Карпíнськ, Круті́нське, Пра́вдинськ* (докладніше про правопис **и** див. нижче);

3) через **и**:

а) після **ж, ч, ш, щ** і **ц** перед приголосним: *Жи́галово; А́чинськ, На́льчик; Єго́ршино, Іші́м, Комі́шин; Щи́грі; Ци́млянськ* та ін.;

б) у географічних назвах, утворених від імен, спільних для української та інших слов'янських мов, які в українській мові пишемо з **и**: *Гаври́лово, Дани́лов, Дми́тров, Миха́йловське*, але *Ніко́лаєвськ-на-Аму́рі* та ін. (тобто від імен, що в українській мові мають форму, виразно відмінну від форми цього самого імені, вживаної в інших мовах);

в) у коренях спільних для української та російської мов географічних назв, якщо ці корені пишемо з **и**: *Виногра́дово, Кислово́дськ, Кли́н, Кри́чев, Курі́льські остро́ви, Лі́пецьк, Лихосла́вль, Тихоре́цьк*;

г) у складних географічних назвах, де **и** виконує функцію сполучного звука: *Владивосток, П'ятигорськ*;

г) у префіксі **при-**: *Приволжя, Прикумськ, Примор'я*;

д) у суфіксах **-ик-, -ич-, -иц-, -ищ-**: *Зимовники, Тупік; Боровичі, Котельнич, Осиповичі, Оглич; Бронниці, Гливіці, Луховіці; Іваніці*;

е) у закінченнях географічних назв, уживаних у формі множини, якщо в російській мові тверда основа: *Березникі, Валуйки, Горки*.

9. Букву **ы** (у латинськоалфавітних мовах **y**) передаємо через **и**: *Війка, Вітегра, Іртіш, Сізрань, Сиктивкар, Чебоксари, Шахти*.

10. Польські носові **ą, ę** передаємо, як **і** в прізвищах (див. § 144, ч. 1, п. 10), сполученнями букв **ом, ем** перед губними приголосними: *Домброва, Дембійця*, а перед іншими приголосними – сполученнями букв **он, ен**: *Конт, Ченстохова*.

§ 150. Географічні назви з прикметниковими закінченнями

1. Прикметникові закінчення слов'янських географічних назв передаємо так само, як і в українських прикметниках, з урахуванням форм роду і числа: у чоловічому роді – через **-ий** після твердого приголосного, через **-ій** – після м'якого приголосного; у жіночому роді – через **-а, -я**; у середньому роді – через **-е, -є**; у множині – через **-і**: *Становій (хребет), Великий Устюг, Новій Сад, Оленій (острів); Банська Бістриця, Зелена Гора, Лиха (річка), Ніжня Тунгуска; Благодатне, Покровське; Карлові Варі*.

Примітка. Російські географічні назви, похідні від прізвищ на **-ой** без суфіксів **-ск-, -цк-**, зберігають закінчення **-оє**: *Толстоє*.

2. Слов'янські назви з кінцевими **-ово, -єво** та **-ино** передаємо через **-ово, -єво** та **-іно (-їно)**, а після шиплячих – **-ино** зі збереженням закінчення **-о** (на відміну від подібних українських назв на **-е**): *Габрово, Косово; Зуєво, Сарajeво; Забродіно, Мар'їно, Натальїно; Єгоришино, Рощино*.

3. Польську букву **ó** в суфіксі **-ów** у географічних назвах передаємо через **у** або через **і**: *Жирардув, Томашув-Мазовецький; Грубешів, Краків, Ряшів (Жешув)* та ін.

4. Букву **o** в суфіксі **-ov** у чеських і словацьких назвах передаємо через **о** або **і (ї)**: *Вранов, Крнов, Орлов, Простейов, Пршееров; Бардіїв, Пряшів* та ін.

§ 151. Апостроф, м'який знак

1. Апостроф у слов'янських географічних назвах пишемо так само, як і у прізвищах (див. § 144, ч. 3), а в назвах неслов'янського походження на території слов'янських країн, крім того, – після деяких інших букв на позначення приголосних: *Дóмб'є, Скóп'є, Паб'яніці*.

Перед **йо** апостроф не пишемо: *Пйóрткув, Соловйóво*.

Примітка. Коли **я, ю** позначають сполучення пом'якшеного приголосного з **а, у**, то апостроф перед ними не пишемо: *Басараб'яска, Пр'яшів, Р'умя, Х'ярма*.

2. М'який знак пишемо:

1) для позначення м'якості кінцевого приголосного основи **ц** в усіх слов'янських географічних назвах, зокрема в суфіксах **-ець, -аць, -уць**: *Гумполéць, Оло́нець, Повене́ць; Кра́гуєваць, Лу́каваць, Сто́лаць; О́ломоуць*.

Примітка. Слов'янські суфікси **-иц(-а), -ьц(-а)**, у мовах із латиничною графікою **-ic(-а)** передаємо українським суфіксом **-иц(-я)**: *Демб'и́ця, Лóмни́ця, Рéчи́ця*;

2) у суфіксах **-ськ, -цьк**, що відповідають суфіксам **-ск, -цк** у слов'янських географічних назвах: *Бéльськ-Підля́ський, Гданськ, Гли́нськ, Слупськ; Кузнéцьк, Томáшув-Мазове́цький, Тро́їцьк*.

§ 152. Відмінювання географічних назв

1. Українські, а також іншомовні географічні назви з іменниковими закінченнями відмінюємо переважно як іменники I, II, III відмін – загальні назви:

1) I відміна: *А́фрика* – (до) *А́фрики, А́фриці, А́фрику, А́фрикою*, (в) *А́фриці...*; *Бу́ча* – (до) *Бу́чі, Бу́чі, Бу́чу, Бу́чею*, (у) *Бу́чі...*; *Ду́бниця* – (до) *Ду́бниці, Ду́бниці, Ду́бницю, Ду́бницею*, (у) *Ду́бниці...*; *Ірша́ва* – *Ірша́ви, Ірша́ві, Ірша́ву, Ірша́вою*, (в) *Ірша́ві...*; *Лóхвиця* – (до) *Лóхвиці, Лóхвиці, Лóхвицю, Лóхвицею*, (у) *Лóхвиці...*; *Одéса* – *Одéси, Одéсі, Одéсу, Одéсою*, (в) *Одéсі...*; *О́львія* – (до) *О́львії, О́львії, О́львію, О́львією*, (в) *О́львії...*; *Полта́ва* – *Полта́ви, Полта́ві, Полта́ву, Полта́вою*, (у) *Полта́ві...*; *Пра́га* – *Пра́ги, Пра́зі, Пра́гу, Пра́гою*, (у) *Пра́зі...*; *Рéчи́ця* – (до) *Рéчиці, Рéчиці, Рéчицю, Рéчицею*, (у) *Рéчиці...*; *Шепеті́вка* – *Шепеті́вки, Шепеті́вці, Шепеті́вку, Шепеті́вкою*, (у) *Шепеті́вці...*;

2) II відміна: *Бу́г* – (до) *Бу́гу, Бу́гові (Бу́гу), Бу́г, Бу́гом*, (на) *Бу́зі*, (по) *Бу́гу...*; *Га́йсин* – *Га́йсина, Га́йсиніві (Га́йсину), Га́йсин, Га́йсином*, (у) *Га́йсині...*; *Городи́ще* – *Городи́ща, Городи́щу, Городи́ще, Городи́щем*, (у) *Городи́щі...*; *Ду́бно* – *Ду́бна, Ду́бнові (Ду́бну), Ду́бно, Ду́бном*, (у) *Ду́бні...*; *Луга́нськ* – *Луга́нська, Луга́нськові (Луга́нську), Луга́нськ, Луга́нськом*, (у) *Луга́нську...*; *О́льштин* – *О́льштина, О́льштиніві (О́льштину), О́льштин, О́льштином*, (в) *О́льштині...*; *Терно́піль* – *Терно́поля, Терно́полеві (Терно́полю), Терно́піль, Терно́полем*, (у) *Терно́полі...*; *Теруе́ль* – *Теруе́ля, Теруе́леві (Теруе́лю), Теруе́ль, Теруе́лем*, (у) *Теруе́лі...*; *Токма́к* – *Токмака́*,

Токмако́ві (*Токмаку́*), *Токмак*, *Токмако́м*, (у) *Токмаці́* (*Токмаку́*, *Токмако́ві*)...; *Ўжгород* – *Ўжгорода*, *Ўжгородові́* (*Ўжгороду*), *Ўжгород*, *Ўжгородом*, (в) *Ўжгороді́*...; але без паралельних форм: *Київ* – *Києва*, *Києву*, *Київ*, *Києвом*, (у) *Києві́*...; *Кра́ків* – *Кра́кова*, *Кра́кову*, *Кра́ків*, *Кра́ковом*, (у) *Кра́кові́*...; *Львів* – *Льво́ва*, *Льво́ву*, *Львів*, *Льво́вом*, (у) *Льво́ві*...;

3) III відміна: *Бретáнь* – (до) *Бретáні*, *Бретáні*, *Бретáнь*, *Бретáнню*, (у) *Бретáні*...; *Керч* – (до) *Керчі́*, *Керчі́*, *Керч*, *Керчу́*, (у) *Керчі́*...; *Познань* – (до) *Познані́*, *Познані́*, *Познань*, *Познанню́*, (у) *Познані́*...; *Свір* – (до) *Свірі́*, *Свірі́*, *Свір*, *Свір'ю́*, (на) *Свірі́*...; *Ўмань* – (до) *Ўмані́*, *Ўмані́*, *Ўмань*, *Ўманню́*, (в) *Ўмані́*...

2. Географічні назви, що мають форму множини, відмінюємо як відповідні загальні іменники: *Березникі́* – *Березникі́в*, *Березникáм*, *Березникі́*, *Березникáми*, (у) *Березникáх*...; *Бóйниці́* – *Бóйниць*, *Бóйниця́м*, *Бóйниці́*, *Бóйниця́ми*, (у) *Бóйниця́х*...; *Ков'яги* – *Ков'яг*, *Ков'яга́м*, *Ков'яги*, *Ков'яга́ми*, (у) *Ков'яга́х*...; *Лубні́* – *Лубе́н*, *Лубна́м*, *Лубні́*, *Лубна́ми*, (у) *Лубна́х*...; *П'єштя́ни* – *П'єштя́н*, *П'єштя́нам*, *П'єштя́ни*, *П'єштя́нами*, (у) *П'єштя́нах*...; *Плі́ски* – *Плі́сок*, *Плі́ска́м*, *Плі́ски*, *Плі́сками*, (у) *Плі́ска́х*...; *Прилу́ки* – *Прилу́к*, *Прилу́ка́м*, *Прилу́ки*, *Прилу́ками*, (у) *Прилу́ка́х*...; *Ромні́* – *Роме́н*, *Ромна́м*, *Ромні́*, *Ромна́ми*, (у) *Ромна́х*...; *Салóніки* – *Салóнік*, *Салóніка́м*, *Салóніки*, *Салóніка́ми*, (у) *Салóніка́х*...; *Філіппі́ни* – *Філіппі́н*, *Філіппі́нам*, *Філіппі́ни*, *Філіппі́нами*, (у/на) *Філіппі́нах*...; *Чернівці́* – *Чернівці́в*, *Чернівця́м*, *Чернівці́*, *Чернівця́ми*, (у) *Чернівця́х*...

3. Географічні назви із прикметниковими закінченнями відмінюємо як звичайні прикметники: *Боровé* – *Борово́го*, *Борово́му*, *Боровé*, *Борові́м*, (у) *Борово́му*...; *Кропивні́цький* – *Кропивні́цького*, *Кропивні́цькому*, *Кропивні́цький*, *Кропивні́цьким*, (у) *Кропивні́цькому*...; *Лозова́* – *Лозово́ї*, *Лозові́й*, *Лозову́*, *Лозово́ю*, (у) *Лозові́й*...; *Рівне* – *Рівного́*, *Рівному́*, *Рівне*, *Рівним*, (у) *Рівному́*...; *Шляховá* – *Шляхово́ї*, *Шляхові́й*, *Шляхову́*, *Шляхово́ю*, (у) *Шляхові́й*...

Примітка. Від відприкметникових українських назв населених пунктів із закінченням *-е* на зразок *Воло́шине*, *Гаркуші́не*, *Рівне*, *Сва́тове*, *Синельни́кове*, що відмінюємо за зразком прикметників у формі середнього роду, треба відрізняти подібні за оформленням назви із закінченням *-о* на зразок *Гне́зно*, *Кóсово*, *Молоде́чно*, *Мука́чево*, *Ново-Мілоше́во*, *Сара́єво*, *Яблано́во*, що відмінюємо як іменники середнього роду II відміни (див. у п. 2 ч. 1 цього параграфа: *Дубно́* – *Дубна́*, *Дубну́* (*Дубно́ві*), *Дубно́*, *Дубно́м*, (у) *Дубні́*...), та із закінченням *-а*, що відмінюємо як іменники жіночого роду I відміни: *Сміла́* – *Смі́ли*, *Смі́лі*, *Смі́лу*, *Смі́лою*, (у) *Смі́лі*...

4. Відмінюємо в обох частинах географічні назви, що складаються з:

1) прикметника та іменника: *Го́ла При́стань* – *Го́лої При́стані́*, *Го́лій При́стані́*, *Го́лу При́стань*, *Го́лою При́станню́*, (у) *Го́лій При́стані́*...; *Глі́нна Нава́рія* – *Глі́нної Нава́рії́*, *Глі́нній Нава́рії́*, *Глі́нну Нава́рію́*, *Глі́нною Нава́рією́*, (у) *Глі́нній Нава́рії́*...; *Су́ха Гомі́льша* – *Су́хोї Гомі́льші́*, *Су́хій*

Гомі́льши, Суху́ Гомі́льшу, Сухо́ю Гомі́льшею, (у) Сухі́й Гомі́льши...; Криві́й Ріг – (до) Криво́го Ро́гу, Криво́му Ро́гові (Криво́му Ро́гу), Криві́й Ріг, Криві́м Ро́гом, (у) Криво́му Ро́зі...; Старі́й Зба́раж – Старо́го Зба́ража, Старо́му Зба́ражеві (Старо́му Зба́ражу), Старі́й Зба́раж, Старі́м Зба́ражем, (у) Старо́му Зба́ражі...; Вели́кі Лу́ки – Вели́ких Лук, Вели́ким Лу́кам, Вели́кі Луки, Вели́кими Лу́ками, (у) Вели́ких Лу́ках...; Єлисе́йські Поля́ – Єлисе́йських Поля́в, Єлисе́йським Поля́м, Єлисе́йські Поля́, Єлисе́йськими Поля́ми, (на) Єлисе́йських Поля́х...;

2) іменника та прикметника: *Аска́нія-Нова́ – Аска́нії-Ново́ї, Аска́нії-Нові́й, Аска́нію-Нову́, Аска́нією-Ново́ю, (в) Аска́нії-Нові́й...; Ві́та-Пошто́ва – Ві́ти-Пошто́вої, Ві́ти-Пошто́вій, Ві́ту-Пошто́ву, Ві́тою-Пошто́вою, (у) Ві́ти-Пошто́вій...; Гу́та Межирі́цька – Гу́ти Межирі́цької, Гу́ті Межирі́цькій, Гу́ту Межирі́цьку, Гу́тою Межирі́цькою, (у) Гу́ті Межирі́цькій...; Кам'яне́ць-Поді́льський – Кам'яни́ця-Поді́льського, Кам'яни́цю-Поді́льському (Кам'яни́цеві-Поді́льському), Кам'яне́ць-Поді́льський, Кам'яне́ць-Поді́льським, (у) Кам'яни́ці-Поді́льському...; Но́вгород-Сі́верський – Но́вгорода-Сі́верського, Но́вгороду-Сі́верському (Но́вгородові-Сі́верському), Но́вгород-Сі́верський, Но́вгородом-Сі́верським, (у) Но́вгороді-Сі́верському...; Порі́ччя Задві́рне – Порі́ччя Задві́рного, Порі́ччю Задві́рному, Порі́ччя Задві́рне, Порі́ччям Задві́рним, (у) Порі́ччі Задві́рному...;*

5. Географічні назви, що утворені з двох іменників або іменника та прикметника, відмінюємо лише в другій частині: *Ба́ден-Ба́ден – Ба́ден-Ба́дена, Ба́ден-Ба́дену, Ба́ден-Ба́ден, Ба́ден-Ба́деном, (у) Ба́ден-Ба́дені...; Іва́но-Франкі́вськ – Іва́но-Франкі́вська, Іва́но-Франкі́вську, Іва́но-Франкі́вськ, Іва́но-Франкі́вськом, (в) Іва́но-Франкі́вську...; Миха́йло-Коцю́бінське – Миха́йло-Коцю́бінського, Миха́йло-Коцю́бінському, Миха́йло-Коцю́бінське, Миха́йло-Коцю́бінським, (у) Миха́йло-Коцю́бінському..., але: Ко́нча-За́сна – (до) Ко́нчі-За́сни, Ко́нчі-За́сни, Ко́нчу-За́сну, Ко́нчею-За́сною, (у) Ко́нчі-За́сни...; Пу́ща-Води́ця – (до) Пу́щі-Води́ці, Пу́щі-Води́ці, Пу́щу-Води́цю, Пу́щею-Води́цею, (у) Пу́щі-Води́ці...;*

6. Географічні назви, що складаються з двох іменників та прийменника між ними, відмінюємо в першій частині: *Е́сслінген-на-Нека́рі – Е́сслінгена-на-Нека́рі, Е́сслінгену-на-Нека́рі, Е́сслінген-на-Нека́рі, Е́сслінгеном-на-Нека́рі, (в) Е́сслінгені-на-Нека́рі...; Фра́нкфурт-на-Ма́йні – (до) Фра́нкфурта-на-Ма́йні, Фра́нкфурту-на-Ма́йні, Фра́нкфурт-на-Ма́йні, Фра́нкфуртом-на-Ма́йні, (у) Фра́нкфурті-на-Ма́йні...;*

§ 153. Правопис прикметникових форм від географічних назв і від назв народів

1. У суфіксах **-инськ(-ий)**, **-інськ(-ий)** прикметників, утворених від географічних назв і від назв народів, зберігаємо той самий голосний (**и** або **і**), що й у твірній основі: *Ніжин* – *ніжинський*, *Тулчін* – *тулчінський*, *Чигирін* – *чигирінський*; *Філіппіни* – *філіппінський*; *грузин* – *грузинський*, *осетин* – *осетинський*.

У прикметниках, утворених від географічних назв, що не мають суфіксів **-ин**, **-ін**, пишемо завжди **и**: *Аляска* – *альясинський*, *Бакун* – *бакунський*, *Шостка* – *шосткинський*, *Кабарда* – *кабардинський*, *Поті* – *потинський*, *Шахти* – *шахтинський*, але *Амудар'я* – *амудар'їнський*.

2. У суфіксах **-овськ(-ий)** (**-ьовськ(-ий)**), **-евськ(-ий)** (**-євськ(-ий)**), **-івськ(-ий)** (**-ївськ(-ий)**) прикметників, утворених від географічних назв, що мають у своїй основі **-ов** (**-ьов**), **-ев** (**-єв**), **-ів** (**-їв**), зберігаємо ту саму букву (**о**, **е**, **є**, **і**, **ї**), що й в основній назві: *Скадовськ* – *скадовський*; *Олевськ* – *олевський*; *Петрівці* – *петрівський*; *Кишинів* – *кишинівський*, *Львів* – *львівський*, *Тетерів* – *тетерівський*, *Чернігів* – *чернігівський*.

Якщо при творенні таких прикметникових форм від українських географічних назв відкритий склад з **о**, **е** стає закритим або закритий стає відкритим, діє правило про чергування **о**, **е** з **і**: *Лозова* – *лозівський*, *Сватове* – *сватівський*, *Селідове* – *селідівський*, *Хмелеве* – *хмелівський*; *Ланівці* – *лановецький*, *Матіївці* – *матєєвецький*.

У прикметниках, утворених від географічних назв із прикінцевою групою приголосних або із суфіксальним **к**, перед яким є інший приголосний, пишемо **-івський** (**-ївський**): *Біла Церква* – *білоцерківський*, *Валки* – *валківський*, *Гребінка* – *гребінківський*, *Казанка* – *казанківський*, *Чікош-Горонда* – *чікош-горондівський*; *Макіївка* – *Макіївський*, *Софіївка* – *Софіївський*.

3. У прикметниках, утворених за допомогою суфікса **-ськ(-ий)** від географічних назв і від назв народів, основа яких закінчується на приголосний, відбуваються такі фонетичні зміни:

1) **г, ж, з (дз) + -ськ(-ий) → -зьк(-ий) (-дзьк(-ий))**: *Буг* – *бугський*, *Гаага* – *гаазький*, *Гамбург* – *гамбурзький*, *Лейпциг* – *лейпцизький*, *Люксембург* – *люксембурзький*, *Острів* – *острівський*, *Прага* – *празький*, *Рига* – *різький*, *Страсбург* – *страсбурзький*; *Вороніж* – *воронізький*, *Запоріжжя* – *запорізький*, *Париж* – *паризький*; *Абхазія* – *абхазький*, *Кавказ* – *кавказький*, *Лодзь* – *лодзький*, *Сиракузи* – *сиракузький*, *француз* – *французький*;

2) **к, ц, ч + -ськ(-ий) → -цьк(-ий)**: *Баскунчак* – *баскунчакський*, *Білосток* – *білостокський*, *Великі Луки* – *великолукський*, *грек* – *грецький*, *Кагарлік* – *кагарлицький*, *Казбек* – *казбекський*, *калмік* – *калміцький*, *Кобеляки* – *кобеляцький*, *коряк* – *коряцький*, *Кременчук* – *кременчукський*,

Прилу́ки – прилу́цький, слова́к – слова́цький, таджі́к – таджі́цький, ту́рок – ту́рецький, узбе́к – узбе́цький; Ні́цца – ні́цький, Суе́ц – суе́цький; Ба́хмач – ба́хмацький, Га́лич – га́лицький, Грінві́ч – грінві́цький, Дрогобі́ч – дрогобі́цький, О́вруч – о́вруцький, але: Дамáск – дамáський, Мéкка – мéккський, Нью-Йо́рк – нью-йо́ркський, тью́рки – тью́ркський та ін.;

3) **с, х, ш + -ськ-(-ий) → -ськ-(-ий):** *Оде́са – одéський, Тбілі́сі – тбілі́ський, тунгу́с – тунгу́ський, Черка́си – черка́ський, черке́с – черке́ський; воло́х – воло́ський, Караба́х – караба́ський, Лепеті́ха – лепеті́ський, чех – че́ський; Золотоно́ша – золотоні́ський, Варáш – варáський, латі́ш – латі́ський, Сивáш – сивáський, чувáш – чувáський.*

Примітка. Для збереження звукового складу твірних основ (переважно іншомовних) у деяких прикметниках зазначені приголосні перед суфіксом **-ськ-** не змінюємо і відповідно передаємо на письмі: *Бангко́к – бангко́кський, ба́ски – ба́кський, каза́х – каза́хський, Клу́ж – клу́жський, Ла-Ма́нш – ла-ма́ншський, Ламáнча – ламáнчський, Небі́т-Да́г – небі́т-да́гський, Печ – пе́чський та ін.*

§ 154. Правопис складних і складених географічних назв

1. Окремо пишемо:

1) географічні назви, що складаються з прикметника та іменника: *Бі́ла Це́рква, Вели́ка Бага́чка, Вели́кий Луг, Ве́рхня Сіле́зія, Го́ла При́стань, Голубі́й Ніл, Даві́дів Бри́д, За́хідна Євро́па, Зелéна Гу́ра, Нові́й Са́д, Сомко́ва До́лина, Ста́ра Пля́нина, Холо́дний Я́р, Широ́кий Я́р;*

2) географічні назви й номенклатурні позначення при них на зразок *гора́, зато́ка, ліс, мо́ре, низовина́, о́зеро, о́стрів, піво́стрів, хребéт* тощо: *Араві́йське мо́ре, Ді́брівський ліс, мис До́брої Наді́ї, Кавка́зький хребéт, Пе́рська зато́ка, Півні́чне мо́ре, Півні́чний Льодові́тий океа́н, Придніпро́вська низовина́, Рудé о́зеро, Скандинáвський піво́стрів, Фі́нська зато́ка, Чо́рне мо́ре та ін.;*

3) географічні назви, що становлять сполучення іменника з порядковим числівником, який може стояти як перед іменником, так і після нього: *Пе́рше Садовé; Гі́льча Дру́га, Де́рмань Дру́га, Залі́сся Пе́рше;*

4) географічні назви, що становлять сполучення імені та прізвища або імені та по батькові: *се́ло Іва́на Франка́, се́ло Тара́са Шевче́нка*, але: *се́ло Ганно-Леонто́вичеве, мі́сто Івано-Франкі́вськ, се́ло Мико́ло-Гула́к, се́ло Миха́йло-Коцю́бінське, се́ло Тарасо-Григо́рівка* (бо тут маємо сполучний голосний **о** й словотвірну чи морфологічну модифікацію прізвища), а також назви на зразок *се́ло Ганно-Мусі́ївка, се́ло Дмитро-Варва́рівка, се́ло Івано-Миха́йлівка*, що складаються з основ двох імен.

2. Разом пишемо:

1) географічні іменникові назви, утворені від прикметника та іменника, що з'єднані сполучним звуком, а також прикметники, що походять від таких назв: *Білопілья, Верхньодніпрівськ, Гостролу́ччя, Дорогобу́ж, Нововоли́нськ, Старокостянти́нів, Чистово́дне, Ясногоро́дка; білопільський, верхньодніпрівський, гостролуцький, дорогобузький, нововоли́нський, старокостянти́нівський, чистово́днівський, ясногоро́дський* та ін.

Примітка. Так само пишемо складні прикметники, утворені з двох прикметникових основ, які позначають назви морів, лісів, низин, областей та ін. і мають при собі номенклатурні позначення на зразок *гора́, ліс, мо́ре, низовина́, о́зеро, о́стрів, хребéт* та ін.: *Нижньодуна́йська низовина́, Малоазі́йське нагір'я* та ін.;

2) географічні назви, що складаються з основ числівника та іменника, з'єднаних сполучним звуком, а також похідні від них прикметники: *Дворі́ччя, П'ятиха́тки, Семиго́ри, Семипі́лки, Сорокодуби, Трипілья; дворіча́нський, п'ятиха́тський, семигі́рський, семипі́лківський, сорокодубський* та ін.;

3) географічні назви з першою дієслівною частиною у формі наказового способу та похідні від них прикметники: *Вернігоро́док, Гуляйпо́ле, Копайгоро́д, Печіводи; вернигоро́дцький, гуляйпільський, копайгоро́дський, печіводський;*

4) географічні назви, утворені від двох іменників, з'єднаних сполучним звуком, та похідні від них прикметники: *Верболо́зи, Индокита́й, Страхоли́сся; верболо́зівський, індокита́йський, страхоли́ський, але: А́встро-Уго́рщина, Азо́во-Чорномо́р'я* та ін.;

5) географічні назви з другою частиною **-град, -город, -піль, -поль; -абад, -абат, -акан, -бург, -ленд, -пілс, -таун, -шир, -штадт** і похідні від них прикметники: *Белгра́д, Ботевгра́д; Кита́йгород, Вішгород; Кня́жпіль, Ольго́піль; Адріано́поль, Севасто́поль; Сабіраба́д; Ашгаба́т; Нарвака́н; Бра́нденбург; Камберле́нд; Да́угавпілс; Кейпта́ун; Йо́ркишир; Ру́дольштадт; белгра́дський, вішгородський, ольго́пільський, севасто́польський, бренденбу́рзький, да́угавпілський, рудольшта́дтський;*

6) прикметники та іменники (назви жителів) від географічних назв, що складаються з якісного прикметника та іменника або відносного прикметника (без суфіксів **-зьк(-ий), -ськ(-ий), -цьк(-ий)**) і суфіксів присвійності) та іменника: *біломо́рський, біломо́рці* (від *Бі́ле мо́ре*), *білоцеркі́вський, білоцеркі́вці* (від *Бі́ла Це́рква*), *гостромогі́льський, гостромогі́льці* (від *Го́стра Моги́ла*), *новомі́ський, новомі́щани* (від *Но́ве Мі́сто*); *житньогі́рський, житньогі́рці* (від *Жи́тні Го́ри*), *західноєвропе́йський, західноєвропе́йці* (від *За́хідна Євро́па*), *кам'яноба́лківський, кам'яноба́лківці* (від *Кам'яна Ба́лка*), *липоводоли́нський, липоводоли́нці* (від *Лі́пова Доли́на*).

3. З дефісом пишемо:

1) географічні назви, що складаються з двох іменників (без сполучного звука) або з іменника й наступного прикметника, а також прикметники, що походять від них: *Ба́ня-Лу́ка* – *ба́ня-лу́цький*, *Гвіне́я-Біса́у* – *гвіне́я-біса́уський*, *Ельза́с-Лота́рінгія* – *ельза́с-лота́рінзький*, *Коло́-Миха́йлівка* – *коло́-миха́йлівський*, *Майдáн-Бобри́к* – *майдáн-бобри́цький*, *Пу́ща-Води́ця* – *пу́ща-води́цький*, *А́встро-Уго́рщина* – *а́встро-уго́рський*; *Бері́зки-Бе́ршадські* – *бері́зки-бе́ршадський*, *Ві́та-Поштова́* – *ві́та-пошто́вий*, *Кам'яне́ць-Поді́льський* – *кам'яне́ць-поді́льський*, *Ра́ва-Ру́ська* – *ра́ва-ру́ський*, *Ха́рків-Това́рний* – *ха́рків-това́рний*;

2) географічні назви, що становлять поєднання двох імен або імені та прізвища (чи прізвиська) за допомогою сполучного звука (зрідка – без нього) і зі зміною форми другого компонента, а також похідні від них прикметники: *Андрі́єво-Іва́нівка* – *андрі́єво-іва́нівський*, *Дмитр́о-Варва́рівка* – *дмитр́о-варва́рівський*, *Іва́но-Франкі́вськ* – *іва́но-франкі́вський*, *Миха́йло-Коцю́бінське* – *миха́йло-коцю́бінський*, *Олекса́ндро-Па́щенкове* – *олекса́ндро-па́щенківський*, але *Петропа́влівка*;

3) географічні назви, що складаються з іншомовних елементів – повнозначних слів, а також похідні від них прикметники: *Буе́нос-А́йрес*, *Ду́мбартон-Окс*, *Іссі́к-Куль*, *Кизи́л-Орда́*, *Нар'я́н-Ма́р*, *Ріо-Не́гро*, *Ула́н-Уде́*; *буе́нос-а́йресський* та ін., але назви з другим компонентом *-даг*, *-дар'я*, *-тау* пишемо разом: *Аюда́г*, *Амудар'я́*, *Сирдар'я́*, *Алата́у*; *аюда́зький*, *амудар'і́нський*, *сирдар'і́нський*, *алата́уський* та ін.;

4) географічні назви (переважно назви населених пунктів) із першими частинами *вест-*, *іст-*, *ню-*, *сан-*, *санкт-*, *санти-*, *санта-*, *сен-*, *сент-*, *соль-*, *спас-* та ін., а також із кінцевими назвотворчими частинами *-лейк*, *-ривер*, *-сіті*, *-сквер*, *-стріт*, *-фіорд* і похідні від них прикметники: *Вест-І́ндія*; *Іст-Лондо́н*; *Нью-Йо́рк*; *Сан-Сальвадо́р*; *Санкт-Га́ллен*; *Сант-Антио́ко*; *Са́нта-Кла́ра*; *Сен-Гота́рд*; *Сент-Луї́с*; *Соль-Іле́цьк*; *Спас-Кле́ники*; *Драй-Лейк*, *Фолл-Рі́вер*, *Арканза́с-Сі́ті*, *Солт-Лейк-Сі́ті*; *Со́хо-сквер*; *Волл-стріт*, *Бо́кна-фіо́рд*; *вест-інді́йський*, *ню-йо́ркський*, *соль-іле́цький*; *фолл-рі́верський*, *арканза́с-сі́тинський*, *солт-лейк-сі́тинський*, *волл-стрі́тський* та ін.;

5) географічні назви, що складаються з іменників, які поєднані українськими або іншомовними прийменниками, сполучниками чи мають при собі частку, артикль, а також утворені від них прикметники: *Новосі́лки-на-Дні́прі*, *Фра́нкфурт-на-Ма́йні*, *Яр-під-За́йчиком*; *Було́нь-сьюр-Мер*, *Бург-ель-Ара́б*, *Ла-Ма́нш*, *Ла-Пла́та*, *Лас-Ве́гас*, *Лос-А́нджелес*, *Па-де-Кале́*, *Ріо-де-Жане́йро*; *новосі́лківський-на-Дні́прі*, *фра́нкфуртський-на-Ма́йні*, *я́рський-під-За́йчиком*; *було́нь-сьюр-ме́рський*, *бург-ель-ара́бський*, *ла-ма́ншський*, *ла-пла́тський* та ін.;

б) прикметники, утворені від географічних назв, до складу яких входять прикметники із суфіксами **-ів (-їв), -ов, -ев (-єв), -ин (-їн), -ськ-(-ий), -цьк-(-ий), -зьк-(-ий)**: *вінницько-ставський* (від *Вінницькі Стави*), *давідово-блідський* (від *Давідів Блід*), *олійниково-слобідський* (від *Олійникова Слобода*), *вільшансько-новоселицький* (від *Вільшанська Новоселиця*), *мишуріно-різький* (від *Мишурин Різ*).

Примітка 1. Назви жителів у формі іменників, що утворені від назв населених пунктів, частини яких поєднані дефісом, пишемо разом: *Івано-Франківськ* – *івано-франківський*, але *іванофранківці*, *Нью-Йорк* – *нью-йоркський*, але *ньюйорківці*.

Примітка 2. Префіксальні прикметники та іменники, утворені від географічних назв, що мають усередині дефіс, пишемо разом: *Іссік-Куль* – *пріссиккульський*, *пріссиккульці*.

4.6. Уживання розділових знаків

1. В українській пунктуації вживаємо такі основні розділові знаки:

- 1) крапка;
- 2) знак питання;
- 3) знак оклику;
- 4) кома (можемо вживати і як парний знак);
- 5) крапка з комою;
- 6) двокрапка;
- 7) тире (можемо вживати і як парний знак);
- 8) три крапки (крапки);
- 9) дужки (парний знак – із різновидами);
- 10) лапки (парний знак – із різновидами);
- 11) скісна риска,

а також різні комбінації цих знаків (див. § 166) та подвійне чи потрійне уживання деяких із них (знака питання і знака оклику).

Примітка. Дефіс є розділовим, а не власне орфографічним знаком у тих випадках, де він слугує знаком поділу між компонентами не слів, а синтаксичних сполучень:

- 1) у сполученнях прикладки з означуванням іменником: *учитель-біолог*, *учитель-історик*, *учитель-фізик* та ін.;
- 2) у сполученнях слів на позначення приблизної кількості: *два-три дні* та ін.;
- 3) у сполученнях повнозначних слів із частками на зразок *дай-но*, *іди-но* та ін.

§ 155. Крапка (.)¹²

1. Крапку ставимо:

1) у кінці речення – розповідного або спонукального, якщо вони вимовлені без окличної інтонації:

¹² Про вживання крапки в кінці вставлених речень у дужках див. § 163, ч. 2, п. 2, прим.

Про вживання крапки після зауважень у дужках у межах певної цитати на зразок «... (примітка наша. – Ред.) ...» див. § 167, ч. 8, п. 3.

Весь народ піднімається до мене. Йдуть з усієї України, та й ще йтимуть. Посилав універсали з Січі, тепер хочу скласти універсал із Чигирина (П. Загребельний);

*Як парость виноградної лози,
Плекайте мову. Пильно й ненастанно
Політь бур'ян* (М. Рильський);

2) у називних реченнях:

Зима. Холоднеча. Засніжений ліс (М. Стельмах);

3) між прізвищем автора, назвою його твору, назвою місця видання твору (поза межами правил бібліографічного запису):

Олесь Гончар. Собор. Київ, 1968;

4) у реченнях із називним відмінком теми (уявлення):

Дванадцятирічна шкільна освіта. Це добре чи погано? (заголовок газетної публікації);

Сибір. І соловецькі келії.

І глупа облягає ніч

пекельний край і крик пекельний (В. Стус);

5) після речення, що вводить у розгорнений виклад, опис тощо:

А діло було таке. Студенти з Царського садка пішли в гості до знайомого купця, котрий жив далеко, аж на Орданському. Той купець мав багацько дочок, і не дуже гарних. Він закликав до себе усяких студентів, годував, поїв їх і чимало дочок повидавав уже заміж за світських і духовних. Студенти часто гуляли там до півночі й цілою юрбою перелазили потім через стіну Братського монастиря (І. Нечуй-Левицький).

2. Для надання фрагментам висловлення за допомогою інтонаційного виділення більшої самостійності та змістової ваги крапку ставимо також у тих випадках, де вживаємо коми:

1) у висловленнях, які могли б бути простими реченнями, ускладненими наявністю однорідних, повторюваних, відокремлених членів:

Випав сніг. І в селі, і в полі, і в лісі (В. Бабляк);

А я ходжу. Рівним, розміреним кроком, через усю хату, з кутка в куток. З кутка в куток (М. Коцюбинський);

2) у висловленнях, що могли б бути частинами складних речень (див. § 158, ч. 2, п. 2, пп. «б», прим. 1; п. 3, прим. 1).

Примітка 1. Крапку не ставимо в кінці заголовків, у назвах на вивісках, печатках і штампах, на титульних аркушах книжок, журналів та інших видань (після імені та прізвища автора, назви твору, назв видавництва і місця видання та ін.).

Примітка 2. Після цитати або іншої текстової ілюстрації перед прізвищем автора чи вказівкою на інше їхнє джерело, наведене в дужках, якщо відповідне речення подаємо в рядок, крапку ставимо після дужок.

Крапку після таких дужок ставимо в кінці речення й тоді, коли після цитати перед дужками вже стоять такі розділові знаки, як знак питання, знак оклику, три крапки.

Якщо ж вказівку на автора (джерело) наводимо нижче (у дужках чи частіше без них), зокрема в епіграфах, після цитати ставимо крапку, а після такої вказівки її не ставимо, наприклад, епіграф до роману О. Гончара «Твоя зоря»:

Твоя зоря – твоя судьба.
З народних уст

3. Крапку також ставимо в умовних графічних скороченнях (див. § 62):

а. а. (авторський аркуш), *гр.* (громадянин, громадянка), *п.* (пан, пані; параграф; пункт), *проф.* (професор), *рр.* (роки), *ст.* (станція; стаття; століття) та ін.

Примітка. Крапку не ставимо:

1) в ініціальних (звукових, буквених і буквено-звукових) абревіатурах (див. § 61) між буквами на позначення їхніх складових частин: *НАН* (Національна академія наук) *України*, *НЕП* і *неп* (історизм: нова економічна політика), *НТКУ* (Національна телевізійна компанія України) та ін.;

2) у графічних скороченнях (див. § 62):

а) у скороченнях назв метричних мір та інших одиниць виміру:

г (грам), *кг* (кілограм), *л* (літр), *м* (метр), *мм* (міліметр), *т* (тонна), *ц* (центнер) та ін.;
В (вольт), *год* (година), *кВ* (кіловольт), *кгс* (кілограм-сила), *лм* (люмен), *Мкс* (максвел), *Р* (рентген), *с* (секунда), *хв* (хвилина);

б) в інших графічних скороченнях, утворених стягненням звукового складу слова:
грн (гривня), *крб* (карбованець), *млн* (мільйон), *млрд* (мільярд) та ін.

Але в скороченнях, утворених усіченням складу слова, крапку ставимо:

дол. (долар), *коп.* (копійка), *тис.* (тисяча) та ін.

§ 156. Знак питання (?)

1. Знак питання ставимо:

1) у кінці питального речення:

За кожною з цих пам'яток – люди: майстри, митці. Хто знає про них?
Хто назве їх імена? (Р. Федорів);

Чи совам зборкати орла?

Чи правду кривді подолати? (М. Рильський).

Примітка 1. Знак питання не ставимо в кінці складнопідрядного речення з непрямым питанням (хоч інтонація в таких випадках часто мало відрізняється від інтонації власне питальних речень):

– *Що ж він тобі говорив? – Питав мене, чого зайшла, чом невесела...* (Марко Вовчок).

Якщо ж головна частина речення є питальною, тоді в кінці складнопідрядного речення з непрямым питанням знак питання ставимо:

Чи знаєте, хлопці, як високо сокіл

Під небом літає у теплі дні? (Л. Глібов);

Пам'ятаєте, який у мене веселий дід був? (Ю. Яновський).

Примітка 2. Підвищену питальну інтонацію можна передавати двома або трьома знаками питання:

Кляті! кляті!

Де ж слава ваша?? На словах! (Т. Шевченко);

А втім, кого я хочу переконати, до кого волаю??? (І. Дзюба).

Примітка 3. Складну інтонацію питання / оклику передаємо на письмі двома відповідними знаками ?!:

Се ти, мій чарівниченьку?! (Леся Українка);

– Для чого ж тоді на Ельбі

поклали ви круглі голови?! –

Кричить нам у вічі земля (Б. Олійник).

Примітка 4. У питальних реченнях (переважно з однорідними членами) у художній літературі знак питання можна ставити після кожного слова (сполучення слів) для їх повнішого вираження:

Хіба ж живуть вони? І знають,

Як ви сказали, благодать,

Любов?.. (Т. Шевченко);

Далі старий до парубка: як? що? чи все гаразд? який зарібок? (Марко Вовчок).

Примітка 5. Після знака питання слова також можна писати з малої букви:

Що його турбувало? погода? далека дорога? (М. Коцюбинський);

Раптом він чує над собою: Остапе! Остапе! се ти? живий? (М. Коцюбинський) –

(Про практику такого написання після знака оклику див. зауваження в § 157, ч. 1, п. 2, прим. 4);

2) у кінці вставленого речення або після вставленого слова (словосполучення), вимовленого з питальною інтонацією:

– А я замурував був у хижі дочку від Германії [Німеччини], то в управі так шмагали, що – вірите? – шкура на мені полопалася (О. Гончар);

3) у дужках у середині цитати або після тих чи інших цитованих уривків для вираження критичного ставлення до наведеного матеріалу або сумніву щодо нього (тільки знак питання або знак питання в поєднанні з якими-небудь словами):

Упорядники статистичних даних відзначають у передмові, що «переважна більшість (скільки це? – Рец.) населення з недовірою (!) ставиться до заявлених реформ», що «певна (?) частина опитаних узагалі не вірить в успіх реформ» (!!!) і, нарешті, що «час уже перевірити (?) стан виконання попередніх обіцянок нашого керівництва» (з рецензії);

4) у відтворенні реплік діалогу для передавання не вимовленого одним зі співрозмовників «німого запитання» (вираження нерозуміння, здивування, сумніву тощо):

– Навіщо вам треба було це робити?!

– ???

§ 157. Знак оклику (!)

1. Знак оклику ставимо:

1) у кінці речення, вимовленого з окличною інтонацією (часто це спонукальні речення):

Гетьте, думи, ви хмари осінні!

Тож тепера весна золота! (Леся Українка);

Вдар словом так, щоб аж дзвеніло міддю! (П. Тичина);

2) у кінці окличного називного речення, зокрема в конструкціях із називним відмінком теми (уявлення):

Рідний край! На світі немає нічого дорожчого за нього, за землю, яка породила тебе й виростила (І. Цюпа).

Примітка 1. Знак оклику звичайно ставимо в кінці речень, що починаються словами:

1) **як, який, що (то) за, до чого ж, скільки** та ін. (у реченнях, що не є підрядними):

Як гарно марилось на шкільній лаві, скільки робилося сміливих, але часом і недосяжних проєктів! (М. Коцюбинський);

Він звів до Сагайди сіре змучене обличчя з великими сумними очима. Що то були за очі! (О. Гончар);

До чого ж гарно й весело було в нашому горді! (О. Довженко).

Іноді (у поетичній мові) такі слова можуть бути в середині речення:

На небокраї яка краса огнів сія! (В. Сосюра);

2) **слава, хвала, ганьба, геть** та ін., зворотом **Хай живе...**:

– *Слава Україні!*

– *Героям слава!*;

Хай живе вільна Україна!

Примітка 2. Підвищену окличну інтонацію можна передавати двома або трьома знаками оклику:

О мій велетню Самсоне,

Пути розривай!! (Олександр Олесь);

– *Пустіть нас!!! – закричав Синичка* (О. Довженко).

Примітка 3. Складну інтонацію оклику / питання передаємо на письмі двома відповідними знаками !?:

І де та правда!? Горе! Горе! (Т. Шевченко).

Примітка 4. В українській художній і публіцистичній літературі після слів зі знаком оклику досить звичайним було написання наступного слова з малої букви (якщо, на думку автора, це все було в межах одного висловлення), часто в конструкціях з інтонаційно розчленованими однорідними або повторюваними членами:

Кляті! кляті! (Т. Шевченко);

[Голос:] *Гов, Лукашу, гов! го-го-го-го! А де ти?* (Леся Українка).

У сучасній правописній практиці в подібних випадках варто віддавати перевагу написанню з великої букви (лишаючи, звичайно, більшу свободу вибору для художньої літератури);

3) після звертань (непоширених або поширених), вимовлених із виразною окличною інтонацією:

Україно! Ти в славній борні не одна (М. Рильський);

Ти, прекрасна вечірня зоре! (Леся Українка);

Народе мій! Твоє буття зятяте

В моїй крові зятято клекотить!.. (І. Драч);

4) після вигуків, а також після слів **так і ні**, коли вони стоять на початку речення і вимовлені з виразною окличною інтонацією:

Ай! як тут гарно! (М. Коцюбинський);

Ой! Що се за сопілка? Чари! Чари! (Леся Українка);

– *Гей! Піднімайтесь, хто сильний та дужий!* (О. Довженко);

[Мавка (спалахнула):] *Так! Хто не зріс між вами, не зрозуміє вас!* (Леся Українка);

– **Ні!** Недобре зробив батько, – глухо яось, з протягом, почав Чіпка (Панас Мирний);

5) у кінці вставленого речення або після вставленого слова (сполучення слів), вимовлених з окличною інтонацією (відповідні слова й речення в таких випадках звичайно виділяємо з обох боків тире):

Крізь ночі і віки сяють нам

Сліпучим – ні! – животворящим сяйвом

Озера милі! (М. Рильський);

Потім один крикнув щось і скачки – ой горенько ж! – у гречку влетів (А. Головка);

Директор знав – та й як добре знав! – неспокійну натуру свого головного інженера (П. Загребельний);

б) у дужках у середині цитати або після тих чи інших цитованих уривків, до яких автор хоче привернути особливу увагу, для вираження емоційного ставлення (обурення, здивування, іронії тощо або ж, навпаки, повного схвалення) до наведеного матеріалу (див. ілюстрацію в § 156, ч. 1, п. 3).

§ 158. Кома (,)

1. У простому реченні кому ставимо:

1) між однорідними членами речення, не поєднаними сполучниками:

Під вікнами насадила Ганна бузку, любистку, півників та півонії (І. Нечуй-Левицький);

Це ж могло наступити нині, завтра, позавтра... (О. Кобилянська);

Світло саяною хвилиною хлюпнуло по верхівках дерев, замиготіло, застрибало по куцах (Є. Гуцало).

Примітка 1. Не варто розглядати як однорідні й відокремлювати комами:

1) дві однакові граматичні форми дієслова, що позначають дію та її мету:

піду подивлюся; сядьмо поміркуюмо та ін.;

2) два однакові або близькі за значенням спільнокореневі слова, друге з яких ужите із запереченням **не**, якщо таке сполучення становить одне граматичне ціле (*жду не діждуся, дивишся не надивишся, вовк не вовк* та ін.):

Дивиться вона не надивиться на свого сина: втішається не навтішається своїм Івасем! (І. Нечуй-Левицький).

Примітка 2. Прикметники-означення є однорідними:

1) коли вони характеризують предмет з одного боку (у переліку його властивостей, якостей, особливостей) або вказують на різні близькі, суміжні його ознаки:

Немає матусі! У глухій, темній могилі вона (А. Тесленко);

Дивом див було, що те пискляве, рожеве, безпомічне – то і є людина (О. Гончар);

Його очі замиготіли зимним, неприязним блиском (О. Кобилянська);

2) коли друге й наступні означення підсилюють, уточнюють, пояснюють перше:

Яось раз над містечком стояла тиха, місячна, літня ніч (І. Нечуй-Левицький);

Твердо утираючись ногами в нову, не паницизняну землю, він затис кулак і погрозив на той бік річки (М. Коцюбинський).

Якщо ж прикметники-означення характеризують предмет з різних боків, вони є неоднорідними й коми між ними не ставимо:

Вода шуміла й билась між камінням білими кипучими хвилями (І. Нечуй-Левицький);

Ми їхали порожньою рудуватою дорогою (Валерій Шевчук);

В ранковому березневому затуманеному повітрі пахли вишневі садки (Б. Харчук).

Неоднорідні означення частіше стоять перед іменником, зрідка (найчастіше в складених термінологічних назвах) – після нього:

Усе застеляла мла вечірня пахучая (Марко Вовчок);

На чорній зритій землі, по краях, поплуталась огудина суха гарбузова (А. Головка);
батарея анодна суха;

пшениця м'яка яра.

Примітка 3. Прикладки є однорідними, коли вони, як і прикметники-означення, характеризують предмет з якогось одного боку або вказують на різні близькі, суміжні його ознаки:

Поет, прозаїк-оповідач, драматург, перекладач, історик і теоретик літератури, критик, фольклорист, громадський діяч – він [І. Франко] *в усьому був однаково сміливий, самобутній і сильний* (М. Рильський) – це сфери діяльності І. Франка;

доктор філологічних наук, професор І. Петренко (науковий ступінь і вчене звання);

Герой України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, заслужений діяч науки і техніки України Г. Ткачук (почесні звання і відзнаки).

Якщо ж вони характеризують предмет цілком очевидно з різних боків, вони не є однорідними й між ними не ставимо коми:

завідувач кафедри української мови доктор філологічних наук І. Петренко (посада й науковий ступінь);

чемпіонка України з художньої гімнастики студентка М. Заруба.

У разі поєднання в одному ряду однорідних і неоднорідних прикладок відповідно розставляються й розділові знаки:

завідувач кафедри української мови доктор філологічних наук, професор І. Петренко;

професор, член-кореспондент Національної академії медичних наук України полковник медичної служби М. Іваницький.

Але прикладки, що стоять після означуваного іменника, відокремлюємо комами незалежно від їхнього змістового навантаження:

І. Петренко, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови;

2) між однорідними членами речення, поєднаними двома або більше єднальними і розділовими повторюваними сполучниками: **і..., і...** (й..., й...); **ні..., ні...** (ані..., ані...); **то..., то...** (не то..., не то...); **або..., або...**; **чи..., чи...** (чи то..., чи то...):

А тим часом місяць пливе оглядять

І небо, і зорі, і землю, і море (Т. Шевченко);

Він не знав ні батька, ні матері, ні брата, ні сестри (Панас Мирний);

Не хотів ані дружитись, ані дома жити – чумакував (Марко Вовчок);

Хлопці, щоб не заважати в хаті, вчились або в клуні, або в садку чи деінде (М. Коцюбинський);

Доля – наче примхлива дівчина: то пригріє, то знов остудить (Василь Шевчук);

Чи то садок видніє, чи город, чи поле? (Панас Мирний).

Примітка 1. Коли сполучники **і** (й), **та** (= і), **або**, **чи** між однорідними членами не повторюються, коми перед ними не ставимо:

Було як заговорить або засміється – і старому веселіше стане (Марко Вовчок);
Картина була надзвичайна, неначе сон чи казка (О. Довженко).

Примітка 2. Якщо одні однорідні члени поєднані безсполучниковим зв'язком, а інші – повторюваними сполучниками **і (й), та (= і)**, то кому ставимо між усіма однорідними членами, зокрема й між першими двома (перед першим сполучником):

Червоне полум'я багаття світило на ту групу, облило червоним кольором білу дідову сорочку, сиву бороду, й його темне, похмуре лице, і сиві, низько навислі над очима брови (І. Нечуй-Левицький);

Його причарувала рідна мова, рідна пісня, чисте повітря рідного краю, й синє небо, і погожа вода, і тиха, зоряна ніч (І. Нечуй-Левицький).

Примітка 3. Якщо однорідні члени речення поєднані сполучниками **і (й), та (= і)** в пари, то перед сполучниками коми не ставимо, а пари відокремлюємо комами:

Життя – це ріка, в якій попутно й навално тече минувшина й теперішність, добро і зло, правда і кривда (Р. Федорів).

Примітка 4. Коли два слова, перед кожним із яких стоять сполучники **і** або **ні**, становлять єдиний усталений вислів, то коми між ними не ставимо:

і так і сяк, і туди і сюди, і вдень і вночі, і хочеться і колеться; ні туди ні сюди, ні сяк ні так, ні се ні те, ні вдень ні вночі, ні риба ні м'ясо та ін.

Коми не ставимо також між двома однорідними членами речення, які поєднані повторюваним сполучником і утворюють тісну змістову єдність (такі однорідні члени звичайно не мають при собі залежних слів):

Попідтинню сіромаха

І днює й ночує (Т. Шевченко).

Примітка 5. Якщо ряд однорідних членів речення з повторюваним сполучником **і (й)** завершується зворотами **і таке інше** (або скорочено **і т. ін.**), **і так далі (і т. д.)**, **і подібне (і под.)**, такі звороти не відокремлюємо комою, оскільки їх не можна розглядати як звичайні однорідні члени речення:

Її думки все коло Гриця. Як він до них прибуде, як приїде дедалі старостів, як мати справить весілля, як вони заживуть, яке їх жде щастя і добро і таке інше (О. Кобилянська);

3) між однорідними членами речення, поєднаними протиставними сполучниками **а, але, та (= але), однак, проте (а проте), зате, так, хоч (хоча)** та ін.:

Не слів мені, а стріл крилатих, вогняних! (Олександр Олесь);

Задер голову Баглай, стежить, як поволі, але вперто підіймаються голуби над собором (О. Гончар);

Тече вода в синє море,

Та не витікає (Т. Шевченко);

З виду дід був древній, столітній, хоч ще кремезний (Панас Мирний);

4) між однорідними членами речення, пов'язаними приєднувальними сполучниками **і, та, та й, ще й, та ще (й), а також, а то й** та ін., коли до вже сказаного додається ще один елемент (або більше), який ніби пізніше виникає у свідомості мовця:

Запахла осінь в'ялим тютюном,

Та яблуками, та тонким туманом (М. Рильський);

Ходімо ж чаю пити, та і в школу підемо (Панас Мирний);

Зазеленіли луги, ще й дібровонька (народна пісня).

Примітка 1. Варто відрізнити приєднувальні сполучники від тих самих сполучників із єднальними значеннями (див. п. 2 цієї частини), перед якими коми не ставимо:

*Жили, жили **та й** розлетілись...* (Л. Глібов).

Примітка 2. Комою відокремлюємо також друге, повторюване слово в приєднувальних конструкціях:

*Говорити правду, **і** тільки правду;*

За що, не знаю, а караюсь,

І тяжко караюсь! (Т. Шевченко);

5) між однорідними членами речення перед другим компонентом парних сполучників **не тільки..., а й...** (**не тільки..., але й...; не тільки..., а ще й...; не тільки..., але також і...**); **як..., так і...; не так..., як...; хоч..., але (та) ...; не стільки..., скільки...; якщо не..., то... та ін.:**

*Як би це добре було, коли б я **не тільки** спочив, **а й** вивіз собі матеріал для роботи* (М. Коцюбинський);

***Не так** тії вороги,*

***Як** добрії люди –*

І окрадуть, жалкуючи,

Плачучи, осудять (Т. Шевченко);

***Якщо не** по-козацьки, **то**, гадаю,*

Хоч по-рибальськи (М. Рильський);

6) у реченнях з однорідними членами перед пояснювальними сполучниками **як, як-от, а саме** та ін., ужитими після узагальнювальних слів:

*Нічого специфічного, врочистого, **як-от** гранітні та мармурові пам'ятники, на нашому кладовищі не було* (О. Довженко);

*Весільний обряд складається з трьох частин, **а саме**: заручин, сватання й весілля* (з наукової літератури);

7) у разі повторення слова для позначення великої кількості предметів, тривалості або інтенсивності дії, для увиразнення ознаки предмета або дії, для підкреслення згоди або заперечення тощо:

***Все, все** згадала вона в ту хвилину!* (О. Довженко);

***Рости, рости**, моя пташко,*

Мій маковий цвіте (Т. Шевченко);

Здається, часу і не гаю,

а не встигаю, не встигаю! (Л. Костенко).

Примітка. У разі повторного вживання того самого прийменника в сполученнях означення (прикладки) і означуваного слова (у фольклорі та в стилізаціях під фольклор, а також у синтаксисі розмовної мови) коми між ними звичайно не ставимо:

***На** бистрому **на** озері*

Геть плавала качка (народна пісня);

***За** річкою **за** голубою*

Дві чайки у хмару зліта (А. Малишко);

***Із** города **із** Глухова*

Полки виступали (Т. Шевченко).

Проте за умови постпозиції означення таке відокремлення можливе:

*Як за лісом, за пралісом
Ясне сонце сходить.
Як за морем, за далеким
Десь воно заходить* (Л. Глібов);

8) для виділення звертань і залежних від них слів (про вживання знака оклику при звертаннях див. § 157, ч. 1, п. 3):

*Де ж ти дівся, в яр глибокий
Протоптаний шляху?* (Т. Шевченко);
*Мово рідна, слово рідне,
Хто вас забуває,
Той у грудях не серденько,
Тільки камінь має!* (С. Воробкевич);
Я не люблю тебе, ненавиджу, беркуте! (І. Франко);
*Народе мій, ясна любове,
Ти волю лиш яви свою –
Поклич <...>!* (Д. Павличко).

Примітка. В усталених вигуківих зворотах на зразок **боронь боже, дай боже, боже поможи, ой боже, господи помилуй**, де звертання вже мало відчувається, його не виділяємо комою;

9) після вигуків, які вимовляємо з окличною інтонацією меншої сили, ніж наступні слова в реченні, і які інтонаційно досить тісно пов'язані з реченням у цілому (про вживання після вигуків знака оклику пор. у § 157, ч. 1, п. 4):

Гей, на коні, всі у путь! (П. Тичина);
О, як люблю я рідну землю... (П. Воронько);
– *Ой, пустіть мене, пустіть!* (Марко Вовчок).

Примітка 1. Слова **о, ой, ох, ах**, коли вони інтонаційно тісно пов'язані з наступним звертанням (тобто якщо після них у вимові немає паузи) і вжиті в значенні підсилювальних часток, комою не відокремлюємо:

*О болю мій, я бачу в залі
Одне обличчя, друге, третє!* (Л. Костенко);
*Ой волохи, волохи,
Вас осталося трохи* (Т. Шевченко);
– *Ох і чудний ти, Давиде...* (М. Стельмах);
Ах так?!;
Ах ось де він!

Так само не ставимо коми після слова **ну**, ужитого для підсилення:

*Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос – більш нічого* (Т. Шевченко).

Примітка 2. Не відокремлюємо вигуки на початку речення, якщо вони стоять перед особовим займенником, після якого йде звертання:

*Ой ти, дівчино,
З горіха зерня,
Чом твоє серденько –
Колюче терня?* (І. Франко);
*Гей ти, поле колоскове,
молодість моя!* (В. Сосюра);

10) після стверджувальних часток **так**, **еге** (**еге ж**), **авжеж**, **аякже**, **гаразд** та ін., заперечення **ні**, запитання **що** (**а що**), а також підсилювального **що ж**, коли безпосередньо за цими словами йде речення, яке розкриває їхній конкретний зміст:

*Так, це була вона, його земля,
Про неї він співав і нею марив* (Д. Павличко);
Еге, я правду вам казав (Є. Гребінка);
– *Земляка свого бачили?* <...>
– *Аякже, бачив* (А. Головка);
*Ні, я хочу крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні* (Леся Українка);
– *Що, титаря вбили?* (Т. Шевченко);
А що, коли не буде того дня? (В. Стус);
*Що ж, отак і проходить вечір,
По-лисячому тихо, без стуку* (Б. Олійник).

Примітка. Варто відрізнити стверджувальні частки **так**, **гаразд** від прислівників **так**, **гаразд**, після яких коми не ставимо:

Так ніхто ще не вірив у мене! (Г. Чубач);
Тільки – хто вона? За ці дві години не можна було гаразд розібрати, з якого вона кола... (Д. Гуменна).

Так само варто відрізнити заперечну частку **ні** від повторюваного сполучника **ні** (див. п. 2 цієї частини);

11) для виділення вставних слів, сполучень слів і речень (про вживання тире або дужок у подібних конструкціях див. § 161, ч. 1, п. 10 і § 163, ч. 2, п. 2):

*Треба хліба людині й металу,
Треба музики і п'єсталу,
Та, мабуть, над усе до загину
Треба віри людині в людину* (В. Забаштанський);
*І, можливо, моє серце-проміння
Зловить в свої долоні дитина
І всміхнеться* (Р. Братунь);
*А в хлібороба, звісна річ, роботи –
як води, від снігу до снігу* (Р. Федорів);
З Копачів я, бачте, родом (Д. Білоус);
*Погане, я чував, життя собаче,
Недобре ж і Вовкам* (Л. Глібов).

Примітка 1. Вставні слова й конструкції найчастіше:

1) виражають оцінку ступеня реальності, вірогідності повідомлюваного:
безперечно, без сумніву (безсумнівно), безумовно, відома річ, звичайно, звісно, зрозуміло, немає сумніву, певна річ, природно, справді, ясна річ та ін.;
видно, думаю, здається (здавалося б), либонь, мабуть, може, можливо, очевидно, певно, скоріше за все, слід гадати та ін.;

2) указують на ступінь звичайності повідомлюваного:
було (бувало), бува (буває), як відомо, як завжди, як звичайно та ін.;

3) виражають емоційну оцінку повідомлюваного:
на біду, на жаль, на щастя, грішним ділом, чого доброго, як на гріх та ін.;

4) указують на зв'язок думок, послідовність викладу:

по-перше, по-друге та ін.;

з одного боку, з другого боку; наприклад, так, відповідно, отже, таким чином, словом, виходить, значить, зрештою, нарешиті; до речі, зокрема (Він, зокрема, сказав, що...), крім того, навпаки та ін.,

проте й однак (у середині, а не на початку речення, де ці слова є сполучниками); *повторюю, підкреслюю* та ін.;

5) характеризують ставлення до способу висловлення думки:

власне (власне кажучи), інакше кажучи (іншими словами), коротко кажучи, можна сказати, попросту кажучи, сказати б, так би мовити, що називається, якщо можна так висловитися, як (то) кажуть та ін.;

головне, між іншим, правда (щоправда), точніше та ін.;

6) підкреслюють експресивний характер висловлення:

далебі, з дозволу сказати, між нами кажучи, по правді кажучи, чесно кажучи, сказати по правді та ін.;

7) указують на джерело повідомлення:

кажуть, за повідомленням NN, за словами NN, як сказав NN, на думку NN, на мій погляд, на нашу думку, по-моєму, по-твоєму та ін.;

як на мене та ін.;

мов, мовляв; чую, бачу, пам'ятаю та ін.;

8) звернені до співрозмовника або до читача з метою привернути його увагу:

бач (бачте), бачиш (бачите), віриш (вірите), даруй (даруйте), дозволь (дозвольте), знаєш (знаєте), пам'ятаєш (пам'ятаєте), погодься (погодьтєся), пробач (пробачте) (на слові), розумієш (розумієте), слухай (послухай), уяви (уявіть) та ін.

Варто відрізнити вставні слова та їх сполучення від омонімічних слів та їх сполучень, які є членами речення (найчастіше обставинами) або, рідше, сполучниками, й тому їх комами не виділяємо:

У поданій нижче статті я, звичайно, не охоплюю всіх проблем розвитку української мови (М. Рильський), але: *Концерт звичайно закінчується о 10 годині;*

Ці слова, до речі, викликають сумнів, але: Ці слова сказані до речі.

Примітка 2. Якщо сполучники **а**, рідше **і** стосуються саме вставного слова (**а власне, а втім, а значить, а може, а отже** та ін.), їх комою не відокремлюємо:

Чи не вкажете мені яких творів про методи етнографічні, а власне, про способи записування народних пісень? (Леся Українка);

Як і кожному авторові, а значить, і мені <...>, хотілось, щоб переклади вийшли найкращими (М. Коцюбинський);

І справді, незабаром наші прогнози здійснилися, але: Чисте небо не налягало на гори, а, навпаки, своєю високою легкою синявою довершувало, гармонійно доповнювало їх (О. Гончар).

Примітка 3. Вставні слова не виділяємо комами, якщо вони входять до складу відокремлених членів речення:

Дмитро, очевидно поспішаючи, не поспідав;

Надвечір, мабуть годині о шостій, почався дощ;

12) для виділення порівняльних зворотів, уведених за допомогою сполучників **як (як і), мов, мовби, наче, немов, неначе, ніби, буцімто, ніж** та ін.:

Із степу, як із вогкої величезної печери, тягло свіжою прохолодою (О. Гончар);

Це місто [Київ] прекрасне, як усмішка долі (Л. Костенко);

Припадаю вустами до слова,

Мов до стиглого грона калини (Н. Кашук);

Зникло лихоліття,

Наче уві сні (Р. Братунь);

В цей час у порту завжди, ніби граючись у хрещика, сновигали матроси всіх націй (П. Панч);

Мій старший хлопець ще дужче, ніж Олекса, зняковів, уздрівши мене (І. Муратов).

Примітка 1. Виділяємо комами звороти зі сполучником **як** уточнювального або узагальнювального характеру на зразок **як виняток, як завжди, як звичайно, як колись, як навмисно, як правило** та ін., за винятком тих, що входять до складу групи присудка або головного члена односкладного речення, пор.:

Дума – це віршований твір, виконуваний (як правило, соло) речитативом (М. Рильський);

і: Це було допущено як виняток;

Заморозки ще восени тут бувають як правило;

Він це зробив як навмисно.

Примітка 2. У реченнях з уточнювальними зворотами зі сполучником **як** і вказівними словами **такий (такий самий), так (так само)** можливі два варіанти їх побудови з відповідним розставленням розділових знаків:

1) з комою між ними, коли ці вказівні слова є членами речення:

*Він **такий, як** усі;*

*Зробити **так само, як** усі;*

*Про це писали **такі** письменники, **як** Шевченко, Панас Мирний;*

2) без коми, коли ці вказівні слова стоять після пояснюваного слова безпосередньо перед **як** і не є членами речення (тут **такі як, так само як** є складеними сполучниками):

*Про це писали видатні українські письменники, **такі як** Тарас Шевченко, Панас Мирний;*

*Не можна одночасно поєднувати різні дієти, **так само як** зіставляти непорівнянні речі.*

Примітка 3. Коми перед порівняльними сполучниками не ставимо:

1) в усталених ширококовжливаних порівняльних зворотах:

*Голодний **як** вовк;*

*Здоровий **як** бик;*

*Мокрий **як** хлющ;*

*Битися **як** риба об лід;*

*Звалитися **як** сніг на голову;*

*Змерзнути **як** собака;*

*Крутитися **як** муха в окропі (**як** білка в колесі);*

*Летіти **як** стріла;*

*Лле **як** з відра;*

*Мовчати **як** риба;*

*Почервоніти **як** рак;*

*Почуватися **як** риба в воді;*

*Працювати **як** віл;*

*Стати **як** укопаний та ін.;*

2) за наявності перед порівняльним зворотом слів зі значенням ступеня вияву інтенсивності ознаки **майже, зовсім (цілком), просто, точно (точнісінько), достоту, буквально** та ін. або заперечення **не**:

*Сонце вже припікає **майже як** улітку;*

*У спогадах син з'являвся матері **зовсім як** живий;*

*Усе в них **не як** у людей (пор.: Усе в них **не так, як** у людей);*

Обставини склалися по-іншому, не як завжди;

3) якщо такий зворот є іменною частиною складеного присудка:

Спомин був як блискавка (М. Рильський);

Голова була неначе здорова квочка, що сиділа в обичайці (І. Нечуй-Левицький);

Вона була для нього наче сонце (Леся Українка);

Руки стали мов лід;

4) перед **як** у конструкціях із присудком, що є повторенням підмета:

День як день;

Люди як люди;

5) перед **як** у конструкціях із повторенням присудка: *Зробив як зробив;*

6) якщо порівняльний зворот конкретизує семантично недостатній головний член односкладного речення: *Почувати себе як удома;*

7) перед зворотами, що вводяться в речення за допомогою сполучника **як** і мають значення 'у ролі кого, у функції чого':

Про масштаби Довженка як письменника можна судити з його найбільшої літературної праці – «Зачарованої Десни» (Л. Новиченко);

Розглядаємо вашу відповідь як згоду;

8) перед **як, ніж** у зворотах **(не) більше (більш) ніж (як), (не) менше (менш) ніж (як), (не) раніше (раніш) ніж (як), (не) довше ніж (як)** та ін.:

Сидів не більше як пів години;

Роботи вистачило не довше ніж на два дні.

Про особливості пунктуації в реченнях із нерозкладними синтаксичними зворотами, подібними за будовою до складнопідрядних речень, на зразок *Робити як слід; Відбувалося невідомо що* та ін. див. § 158, ч. 2, п. 3, прим. 4.

Примітка 4. Порівняльні сполучники варто відрізнити від часток **буцімто, мов, мовбито, наче, немов, неначе, ніби, нібито** та ін. зі значенням непевності, сумніву тощо, перед якими коми не ставимо:

Під байдаркою ламається крига і наче тоне в глибині моря (М. Трублаїні);

Баштан жовтіє понад яром,

Курінь безверхий ніби спить (М. Рильський);

13) для виділення відокремлених означень:

а) узгоджених означень, виражених:

– дієприкметниками та прикметниками, що мають при собі залежні слова й стоять після означуваного іменника:

У квітнику, заглушеному бур'яном, розцвілася якась жовтогаряча квітка (І. Волошин);

Розгойдане море, вже брудне й темне, наскакувало на берег і покривало скелі (М. Коцюбинський);

– дієприкметниками та прикметниками, що не мають залежних слів, але стоять після означуваного іменника, особливо в тих випадках, коли вони утворюють ряд із двох чи більше однорідних членів речення або перед іменником уже є означення:

Високо, трохи не серед неба, стояв місяць, ясний, блискучий, повний (І. Нечуй-Левицький);

Живе життя і силу ще таїть

Оця гора, зелена і дрімлива (М. Зеров);

– дієприкметниками та прикметниками (як із залежними словами, так і без них), що стоять перед іменником і, виступаючи у функції означення до іменника, мають ще й обставинний відтінок:

Дезорганізований раптовістю нічної атаки («який» / «чому»), ворог не встиг учинити скільки-будь сильного опору (О. Гончар);

У червонім намисті, зав'язана великою хусткою («яка» / «як» або «чому»), Марта була б дуже гарною молодницею (І. Нечуй-Левицький);

Розгублений, хлопець не зміг нічого сказати;

– дієприкметниками та прикметниками (як із залежними словами, так і без них), що стосуються особових займенників:

Як я, бідна, тут горюю, прийди подивися (І. Котляревський);

Вона стоїть навпроти Сагайди, маленька, мов куріпка на межі (О. Гончар);

Тремтячий, блідий, він привітався до доктора, попросив його сісти (М. Коцюбинський);

Дивився [Юрко] на батька, і йому стало жаль його, завчасно постарілого, спрацьованого (Б. Харчук).

Примітка. Одиничні прикметники при особових займенниках у певних випадках можемо не відокремлювати, зокрема в окличних реченнях або за наявності протиставлення:

О я нещасний!;

Я колишній і я теперішній – це вже ніби зовсім різні особи;

– прикметниками та дієприкметниками, що стосуються іменників або особових займенників, відсутніх у реченні:

Не рано встане:

Навіки, праведний, заснув (Т. Шевченко);

– прикметниками та дієприкметниками (як одиничними, так і з залежними словами), що виступають як уточнення до попереднього означення:

Між своїми, ковалівськими, тут стояли підводи і з сусідніх сіл (В. Кучер);

Степанко чув, нібито буває в лелек такий день, коли вони судять своїх родичів за якісь, одним їм відомі, злочини (Ю. Збанацький);

У тексті було багато маловідомих, зокрема іншомовних, слів;

б) неузгоджених означень, виражених іменниками в непрямих відмінках (із прийменниками або без них) для надання їм більшої змістової ваги порівняно з невідокремленими членами речення:

Висока на зріст, рівна станом, але не дуже тонка, з кремезними ногами, з рукавами, позакачуваними по лікті, з чорними косами, вона [Мотря] була ніби намальована на білій стіні (І. Нечуй-Левицький);

До неї наближалась мати <...> Іллевського, невисока, досить повна жінка, з кошиком у руці (О. Гончар).

Примітка 1. Не виділяємо інтонаційно й не відокремлюємо комами означення (із залежними словами або без них), коли вони за змістом тісно пов'язані з означуваними іменниками:

*Минаючи убогі села
Понаддніпрянські невеселі,
Я думав <...>* (Т. Шевченко).

Примітка 2. Не відокремлюємо означення, якщо за змістом вони стосуються не стільки підмета, скільки присудка:

Тільки один Варчук стояв біля вікна спокійний, зосереджений (М. Стельмах);

14) для виділення відокремлених прикладок (як поширених, так і непоширених):

а) прикладок після означуваного іменника:

*Я син простого лісоруба,
Гуцула із Карпатських гір* (Д. Павличко);

зокрема прикладок – загальних назв у позиції після власних назв:

Дмитрик, восьмилітній хлопчик, вискочив з душною низенькою хати (М. Коцюбинський);

б) прикладок, що стосуються особових займенників (незалежно від позиції щодо означуваного іменника):

*Досвідчений педагог, він знав шлях до серця дітей;
Нехай мене, Кармелюка, в світі споминають!* (народна пісня);

в) поширених прикладок перед означуваним іменником, якщо вони мають додатковий відтінок значення обставини (причини, умови, допустовості):

Хоробрі воїни, козаки ставали героями народних пісень і дум (з підручника);

г) прикладок – власних назв, які мають уточнювальне значення щодо означуваних загальних назв:

Обабіч Свирида сиділи Мурий і ще один муляр, Тимко (О. Копиленко);

г) прикладок, що вводяться:

– сполучниками **як, тобто, себто (цебто), або (= тобто)** та ін.:

Як учений, етнограф і фольклорист, Франко все життя з палким інтересом ставився до народної творчості (М. Рильський);

Тайга, тобто смуга диких важкопрохідних хвойних лісів, займає величезні простори на Півночі (з наукової літератури);

Вальдшнеп, або лісовий кулик, – благородна птиця (Остап Вишня);

– зворотами **на ім'я (прізвище), родом, за національністю** та ін., а також **так званий**:

У журбі отакій і подружився Давид з одним австріяком, на імення Стах (А. Головка);

Мати її, родом туркменка, зовсім не була схожа на казашок Приуралля (З. Тулуб);

В Івановім підрозділі служив гонористий хлопчина, за національністю вірменин (В. Дрозд);

«Це газети!» – скрикнув він радо, бо не раз чув од Джемса, що в Англії новини друкують щотижня окремими книжечками, так званими газетами, розсилаючи потім передплатникам (В. Злотополець).

Примітка. Прикладки зі сполучником **як** виділяємо комами тільки тоді, коли вони виразно відокремлюються інтонаційно й мають додатковий змістовий відтінок причинності. В інших випадках коми не ставимо:

Шевченко як поет відомий усьому світові ((див. також § 158, ч. 1, п. 12, прим. 3, пп. 7 (прим.));

д) прикладок¹³, що стосуються іменників або особових займенників, відсутніх у реченні:

*<...> Та й заплавав, сіромаха,
Степом ідучи* (Т. Шевченко);

15) для виділення відокремлених обставин, виражених:

а) дієприслівниковими зворотами:

Маруся, вийшовши із кімнати, засоромилась (Г. Квітка-Основ'яненко);
Почали люди серпи гострити, лаштуючись до жнив (М. Коцюбинський);

Забившись у дровітню, я плавав, коли Мальва залишала наше подвір'я (В. Земляк).

Примітка. Дієприслівниковий зворот, який стоїть після сполучників або сполучних слів, звичайно виділяємо комами з обох боків:

Прислухались і, не вірячи самі собі, одхилили сінешні двері (М. Коцюбинський).

Але сполучник **а** залежно від логіко-інтонаційного членування висловлення може:

1) входити до складу дієприслівникового звороту:

Хто знає, що тільки одиниці зважуються на це, а зважившись, знаходять силу розбити кайдани (М. Коцюбинський);

2) не входити, до складу віддієслівного звороту, відділяючись від нього комою (звичайно за наявності в реченні протиставлення із заперечною часткою **не**), пор.:

З виконанням плану треба не зволікати, а накресливши його, виконувати негайно;

і: З виконанням плану треба не зволікати, а, накресливши його, виконувати негайно;

б) одиничними дієприслівниками, коли вони позначають час, причину, умову дії (а не її спосіб):

Повечерявши, полягали спати (Панас Мирний);

Прощаючись, Багіров відкликає Ясногорську вбік (О. Гончар);

Не повіривши, Чабанчук кинувся в канцелярію (О. Донченко);

Попрацювавши, можна й відпочити.

Примітка. Одиничні дієприслівники та дієприслівникові звороти не відокремлюємо комами:

¹³ Про вживання дефіса при прикладках див. § 37, а про вживання тире – § 161, ч. 1, п. 6, пп. «б».

1) якщо одиничні дієприслівники, тісно прилягаючи до дієслова-присудка (звичайно в позиції після нього), уживаємо не у власне дієслівному значенні ('що роблячи'), а в значенні прислівника (у функції обставини способу дії 'як'):

Не розмірковуючи він кинувся на допомогу;

Вона сиділа замислившись (Ю. Яновський);

Читати лежачи;

Ідуть дівчата в поле жати

Та, знай, співають ідучи (Т. Шевченко);

2) якщо дієприслівник або дієприслівниковий зворот перебувають у складі стійкого звороту (фразеологізмів, складених прийменників і сполучників та ін.):

Працювати не покладаючи рук;

Слухати затамувавши подих;

Зважаючи на обставини вирішили діяти відразу;

3) якщо дієприслівник або дієприслівниковий зворот уживаємо серед однорідних членів речення поряд з іншими частинами мови у функції обставин способу дії:

Діяти впевнено й ні на кого не зважаючи;

4) якщо дієприслівниковий зворот, утворений дієприслівником і сполучним словом **який**, уживаємо в складі підрядної означальної частини складнопідрядного речення:

Перед мандрівниками стояли гори, перейшовши які вони зможуть вийти до моря;

5) якщо перед дієприслівниковим зворотом стоїть підсилювальна частка **і** (**й**):

Вони бралися до роботи й не знаючи повністю її обсягу;

в) сполученням іменників із прийменниками, прислівниками – для виділення уточнювальних обставин (перед ними можна поставити сполучник **а саме**):

Там, за горами, давно вже день і сяє сонце, а тут, на дні міжгір'я, ще ніч (М. Коцюбинський);

По той бік шляху, деє далеко в степу, за садками, тремтить червона заграва... (Григор Тютюнник);

А вечорами, по роботі, він не раз до пізньої ночі ходив у важкій задумі по болотистих улицах Борислава (І. Франко);

Сьогодні вранці, під час перерви, побачивши, що Кажан пішов у сад, Олег кинувся нагору, до його кімнатки (О. Донченко).

Якщо такі обставини не є уточненням до попередніх обставин у реченні, можливість їх змістового й, відповідно, інтонаційного виділення обмежена і, отже, відокремлення стає менш обов'язковим, пор.:

Погода, усупереч сподіванням, різко погіршилася;

і: *Погода всупереч сподіванням різко погіршилася.*

Це стосується обставин, виражених сполученням іменників із прийменниками **відповідно до**, **завдяки**, **залежно від**, **згідно з**, **на відміну від**, **поза** (*поза його бажанням*), **понад** (*понад усі зусилля*), **попри** (= **всупереч**), у зв'язку з, **унаслідок** та ін.

Звороти з прийменниками **незважаючи** (**невважаючи**) **на** переважно відокремлюємо, крім випадків їхнього тісного змістового зв'язку з дієсловом, причому в постпозиції до нього, пор.:

Пані чогось тихо, але нерозважно плакала, неважаючи на всі ласки Марії Дмитрівни (Дніпрова Чайка);

і: *Діяти незважаючи на обставини;*

16) для виділення відокремлених додатків – зворотів зі значенням обмеження, включення, заступлення, введених у речення прийменниками **крім** (**окрім**), **опріч**, **за винятком**, **поряд з**, **замість** (також з інфінітивом) та ін.:

*Було про що думати цієї ночі, та він примусив себе не думати зараз ні про що, **крім** бою* (О. Сизоненко);

*Усе було, чого душа забажала, **опріч** волі* (А. Чайковський);

***За винятком** баби Оришки, малий Чіпка нікого не любив* (Панас Мирний);

*У роботі фабрики, **поряд з** успіхами, були й невдачі* (з газетної замітки);

*А тепер, **замість** крила парусника, Тоня й Віталій бачать вдалині <...> темну, непорушну гору якусь* (О. Гончар).

Факультативно можливе змістове й, відповідно, інтонаційне виділення додатків, яке залежить також від ступеня їхньої поширеності, місця в реченні (так, додатки з прийменником **замість** уживаються переважно як невідокремлені);

17) узагалі для виділення зворотів зі значенням:

а) уточнення, пояснення, другої назви, що вводимо словами **тобто**, **а саме**, **(а) точніше**, **або**, **інакше**, **по-місцевому** та ін.:

*Чернишеві на час артпідготовки випало бути старшим, **тобто** командувати з'єднанням вогнем усіх трьох мінрот* (О. Гончар);

Вони, кажуть вам, прозябають.

*Або, **по-вашому**, ростуть,*

Як та капуста на городі (Т. Шевченко);

б) додаткового повідомлення, приєднання, що вводимо словами **навіть**, **особливо**, **переважно**, **у тому числі**, **зокрема**, **наприклад**, **причому**, **(і) притому**, **і (й)** (= **навіть** або **притому**), **(і) взагалі** (**та й узагалі**) та ін.:

*Б'є вся артилерія, **навіть** зенітна* (І. Нехода);

*Без гарячої любові до природи людина не може бути митцем. Та й не тільки митцем, **особливо** зараз, коли треба перебудувати майже все* (О. Довженко);

*– Мені прикро, – передала їй зошит учителька. – За змістом усе гаразд, але зверни увагу на синтаксис, **зокрема** на складносурядні речення. Губиш коми* (Г. Усач);

*– Бувають такі дні, коли ви працюєте менше, **наприклад** зимою, отоді беріть у руки книжки і читайте* (Григорій Тютюнник);

*Мотрона гостинно припрошувала Остапа їсти, пити, **причім** пити до дна* (К. Гордієнко);

*– Що се в тебе за думки такі, сестро! <...> – почав мене вговоряти та вмовляти, **й** жінку привів* (Марко Вовчок);

*Треба діяти, **і** не зволікаючи* (О. Довженко);

[Орест:] *Недарма люди завжди старались заселити порожні ліси і води німфами, русалками, **взагалі** чимсь живим, хоч би й фантастичним* (Леся Українка).

Примітка. Див. також про відокремлення уточнювальних означень: § 158, ч. 1, п. 13, пп. «а», абз. 7; § 158, ч. 1, п. 14, пп. «г»; § 158, ч. 1, п. 15, пп. «в»; § 158, ч. 1, п. 16;

18) для виділення іменника (іменникового словосполучення) у конструкціях із називним відмінком теми (уявлення) та в інших подібних конструкціях:

Ріка Суній, і що там тої річечки? (Л. Костенко);

– *Діти, вони завжди були окрасою життя* (М. Чабанівський).

Примітка. Підсилювальний зворот **і той** (**і та, і те, і ті**), що ставимо після іменника, комою не виділяємо:

*Навіть батько **і той** якось трохи злякався* (О. Довженко);

Боже небо голубе

***І те** помарніло* (Т. Шевченко).

Див. про частотніші випадки виділення конструкцій з називним відмінком теми за допомогою крапки, знака оклику, тире і трьох крапок: § 155, ч. 1, п. 1; § 157, ч. 1, п. 1; § 161, ч. 1, п. 8; § 162, ч. 1, п. 1.

2. У складному реченні кому ставимо:

1) для відокремлення частин безсполучникового складного речення зі значенням переліку:

В житті синіли волошки та сокирки, білів зіркатий ромен, червоніла квітка польового маку (М. Коцюбинський);

Сонце заходить, гори чорніють,

Пташечка тихне, поле німіє (Т. Шевченко);

2) для відокремлення частин складносурядного речення:

Жде спрагла земля плодотворної зливи,

І вітер над нею гуляє бурхливий (І. Франко);

Вузкий, глибокий Прут блиснув врешті з-за прибережних верб, а попід горами зазеленів розкішний килим виноградників (М. Коцюбинський);

Усе іде, але не все минає

Над берегами вічної ріки (Л. Костенко);

Непокривлену душу хотіли зламати,

Та ламалися тільки болючі кії (Д. Павличко);

а) з повторюваними єднальними та розділовими сполучниками **і..., і...; ні..., ні...; або..., або...; то..., то...; чи..., чи...; не то..., не то...; чи то..., чи то...** та ін.:

І розсвіте, і вийдуть смілі люди,

І порохом пропахне сніг і дим,

І розсвіте, і всесвіт видно буде,

Весь світ, всю долю видно стане їм (М. Бажан);

Або не сокіл я, або спалила мені неволя крила (Леся Українка);

Чи то праця задавила

Молодую силу,

Чи то нудьга невсипуща

Його з ніг звалила (Т. Шевченко);

б) з приєднувальними і пояснювальними сполучниками:

Ще в гімназії Борис займав видне місце серед товаришів, ба й учителі гляділи на нього як на головну оздобу закладу (І. Франко);

Довго слухав і Бертольдо,

Далі мовив на відході:

«Що за дивна сила слова!

Ворожбит якийсь, та й годі!» (Леся Українка);

– Махнути б на неї [тару] рукою, та тільки й діла! (О. Гончар);

Вмент маленький візок виповняється тілами вздовж і впоперек, причім мужчини викидають ноги за полудрабки (М. Коцюбинський);

*<...> Треба вам сказати, що я іноді хворію на ностальгію, **цебто** у мене з'являється нудьга за батьківщиною (Ю. Яновський).*

Примітка 1. Для надання більшої самостійності фрагментам висловлення, які могли б бути складовими частинами складносурядного речення, перед сполучниками сурядності **і (й), а, але, та, однак** та ін. замість коми можемо ставити крапку:

Ми якось дуже звикли, що він [Ойстрах] є.

А от нема. І струни його стихли (Л. Костенко);

Острів, як спрут, занурив у море шершаві лаби [лапи], приссався до нього, наче хоче спинитись. Але не може (М. Коцюбинський).

Примітка 2. Коми між двома частинами складносурядного речення не ставимо перед одиничними (не повторюваними) єднальними **і (й), та (= і)**, а в першому з поданих нижче випадків також розділовими сполучниками **або, чи**, якщо:

1) в реченні є спільний для обох його частин другорядний член або члени, зокрема спільний відокремлений член, а також спільне вставне слово:

На хвилину раптом стихли голоси і спинилися тіні (Л. Смілянський);

Часом на цій вересневій сині вилитими дзвіночками колихалися грона жолудів або виділявся обрис пташини (М. Стельмах);

За винятком двох-трьох школярів, учні класу регулярно відвідували заняття і ніхто не пропускав їх без поважних причин;

На щастя, буря скінчилася швидко й люди не постраждали;

2) ці частини є питальними, спонукальними, а також окличними реченнями, об'єднаними між собою відповідною інтонацією:

А де ж вони роблять цей електромобіль і чим ти допомагаєш, Кіро? (О. Копиленко);

Хай завжди буде мир і хай завжди лунає дитячий сміх!;

Як навколо все розквітло і як стало по-весняному гарно!;

3) ці частини є односкладними номінативними або безособовими реченнями (в останньому випадку головні члени цих речень мають бути цілком однорідні за значенням):

Теля десь за двором ревнуло. Тиша і бур'яни (А. Головка);

Сутінки огорнули світлицю. Порожньо і сумно (А. Хижняк);

3) для відокремлення частин складнопідрядного речення (підрядну частину відокремлюємо комою з одного боку або, якщо вона розташована в середині головної частини, з обох боків):

І той любов'ю повниться до світу,

Хто рідну землю має під собою... (М. Вінграновський);

Ось чутно, як несе вітер якусь новину з далекого лісу, що синіє за горбочком (М. Коцюбинський);

Весь край слов'янський чує крок дружин,

Які спішать на збір у Дрогичин (М. Бажан);

Він жив на самому кінці села, там, де глибокий яр входив у ліс вузьким клином (І. Нечуй-Левицький);

*Так тихо сходить місяця підкова,
Що аж завмерли гори та ліси... (С. Пушик);
Душа летить в дитинство, як у вирій,
бо їй на світі тепло тільки там (Л. Костенко);
Дай мені, Вітчизно, та для пісні сили,
щоб тебе в цій пісні славить і любить,
щоб для тебе серцем вічно зеленіти (В. Сосюра);
Рідний дім залишається в серці,
Як далеко від нього не йди (Г. Чубач).*

Примітка 1. Для надання підрядним частинам складнопідрядних речень більшої змістової ваги та самостійності перед підрядними сполучниками і сполучними словами замість коми можемо ставити крапку:

*Спочатку так: терзати, розпинати.
Щоб знав. Щоб знов. Щоб слухався. Щоб звик (Л. Костенко).*

Примітка 2. Коми не ставимо між двома однорідними підрядними частинами, з'єднаними одиничними єднальними **і** (**й**), **та** (= **і**) та розділовими **або**, **чи** сполучниками, оскільки в реченні є спільна для них обох головна частина:

Він... розказував, яку в їх селі рибу ловлять і яка в їх [них] ріка рибна, що усяка риба ведеться (Марко Вовчок);

*І знов моя до тебе думка лине,
Далекий краю ранньої зорі,
Де тигрів слід веде до Уссурі
І спіє виноград між віт ялини (Борис Тен).*

Примітка 3. Між однорідними підрядними частинами, з'єднаними повторюваними єднальними та розділовими сполучниками, кому ставимо, але тільки перед другим із цих сполучників:

*Буря вщухала **або** коли затихав вітер, **або** коли він починав дути з іншого боку.*

Примітка 4. Коми перед підрядним сполучником або сполучним словом не ставимо в синтаксично нерозкладних конструкціях, подібних за будовою до складнопідрядних речень і похідних від них (колишні підрядні частини виконують тут функцію членів речення):

*робити як слід (як треба, як годиться, як належить, як має бути);
дивлячись хто (що, який, куди, скільки);
невідомо (не знати, невідь, хтозна) хто (що, куди, звідки, скільки);
хто як не він це знає (кому як не йому це відомо);
кричати що є сили (духу);
говорити все що попало (завгодно, доведеться, здумається);
роби що хочеш;
будь що буде;
іди куди хочеш;
Нам є ще над чим працювати;*

І Остапові стало жалко Соломію, страх як жалко (М. Коцюбинський);

[Сава:] <...> Я піду відсіль, піду куди очі дивляться (М. Костомаров).

*Кому ставимо перед **як** у зворотах **не хто інший, як...**; **не що інше, як...**:*

*Те, що її зацікавило, було **не що інше, як** троє осідланих коней під танком вілли (М. Коцюбинський).*

Коми не ставимо в конструкціях на зразок **не інакше як**, **не те що**, **не те щоб**, **тільки й розмов що**, **тільки й того що** та ін.:

*Його витвори всі називали **не інакше як шедеврами** (С. Андрухович);
[Костомаров:] **Тільки й було розмови в нього що про вас** (П. Тичина);
Увесь час у Львові було дуже погано надворі: холодно, вогко, дощ, навіть щось **так ніби сніг** (Леся Українка);*

*Нюра **таке як** замислився, бо перестав ворухити пальцями й дивився повз них у підлогу (Григій Тютюнник).*

Примітка 5. Підрядну частину не відділяємо від головної комою, якщо перед нею є частка **не**, сполучник **і**:

*Мене цікавить **не як це сталося, а які можливі наслідки цього факту** (пор.: Мене цікавить **не те, як це сталося, а які можливі наслідки цього факту**);*

*Треба бути уважним **і коли обставини цьому не сприяють** (пор.: Треба бути уважним **і тоді, коли обставини цьому не сприяють**).*

Примітка 6. Не відокремлюємо комою одиничні відносні займенники та прислівники в кінці речення:

*І Черниш теж кричав, не пам'ятаючи **що** (О. Гончар);*

*Бачив хлопця й не сказав **якого**;*

*Заснула, незчувшись **коли** (О. Гончар).*

Але якщо до відносного слова в таких конструкціях прилягає інше слово, кому ставимо:

*Я б хотів знати, **хто саме**.*

Примітка 7. Якщо перед підрядним сполучником або сполучним словом є слова (прислівники, сполучники, частки) з уточнювальним, підсилювальним, обмежувальним, приєднувальним значеннями **а саме, особливо, зокрема, якраз, лише, тільки, а також** та ін., кому ставимо перед ними:

*Восени в лісі рясно ростуть гриби, **особливо коли** пройде дощ;*

*Скоро всі однокласники роз'їдуться, **тільки як** закінчать школу;*

*Друзі зустрілися, щоб обговорити новини, **а також щоб** накреслити плани на майбутнє.*

Примітка 8. Складені підрядні сполучники **тому що, через те що, завдяки тому що, для того щоб, незважаючи на те що, попри те що, дарма що, після того як, унаслідок того що, замість того щоб, тоді як, тимчасом як, у міру того як** та ін., у середині яких коми не ставимо, треба відрізнити від можливих омонімічних сполучень указівних слів у головній частині, якими виступають займенник **те** в різних відмінках (з прийменниками, рідше – з іменниками) та деякі прислівники (**тому, тоді** та ін.), і сполучника або сполучного слова підрядної частини (змістова відмінність між першими і другими конструкціями виражена різним логічним виділенням їхніх компонентів і, відповідно, інтонацією), пор.:

*Надворі стало темно, **через те що** небо заволокло чорною хмарою;*

*і: Надворі стало темно **через те, що** небо заволокло чорною хмарою.*

Примітка 9. У разі збігу двох сполучників (сполучних слів) перед другим із них коми не ставимо, якщо в наступній (головній) частині складнопідрядного речення є співвідносні слова **то, так**:

*І **якщо** пісня вийде в люди,*

*То **племінь** серця не згашу (А. Малишко).*

Але без таких співвідносних слів кому ставимо:

*Але коли Ви такі добрі, що не одмовились би перекласти щось із рукопису, то я **дозволю** собі скористуватися з цього і, **якщо** зможу, пришлю Вам рукопис (М. Коцюбинський).*

Якщо перший сполучник при цьому є протиставним (**а, але, однак** та ін.), коми після нього взагалі не ставимо:

*Він прокинувся увечері, <...> довго пив чай, **а коли** зовсім стемніло, став збиратися у свою п'яту вилазку (Л. Первомайський);*

4) для відокремлення частин, що входять до складних синтаксичних конструкцій (із сурядністю і підрядністю, зі сполучниковим і безсполучниковим зв'язком):

*І марили айстри в розкішнім півсні
Про трави шовкові, про сонячні дні,
і в мріях ввижалась їм казка ясна,
де квіти не в'януть, де вічна весна (Олександр Олесь);
Синіють води, зеленіє яр,
І стелються сліпучі краєвиди (М. Зеров).*

Примітка. У складних синтаксичних конструкціях із безсполучниковим і сполучниковим зв'язком коми між двома частинами, поєднаними сурядним зв'язком, не ставимо перед одиничними єднальними сполучниками **і** (**й**), **та** (= **і**), якщо в конструкції наявна спільна пояснювальна частина:

Туристам треба було поспішати: навігація закінчувалася й останній теплохід от-от мав уже відпливати.

У конструкціях із сурядністю й підрядністю дві частини, поєднані сурядним зв'язком за допомогою цих сполучників, не відокремлюємо комою, якщо для них є спільна підрядна частина:

У хаті вже було повно людей і тютюновий дим ходив над головою хвилями, коли Юхим переступив через поріг (А. Головка).

§ 159. Крапка з комою (;)¹⁴

1. Крапку з комою в простому реченні (або в одній із предикативних частин складного речення) можемо ставити між досить поширеними однорідними членами речення – особливо тоді, коли в середині хоча б одного з них уже є коми:

Чого тільки немає у Даниловому лантусі: тут і ніж, і ложка, і шматок дроту, і казанок; пишно і сало, цибуля й борошно, картопля й сіль, хліб і сухарі; а ще великі садівницькі ножиці, пила, сокира, терпуг; а ще гачки, важки та поплавці до вудок; ще коробочок десять сірників <...> (Григорій Тютюнник);

На чому б не спинилось моє око, скрізь і завжди я бачу щось подібне до людей, коней, вовків, гадюк, святих; щось схоже на війну, пожеар, бійку чи потоп (О. Довженко).

2. Крапку з комою у складному реченні ставимо:

1) між частинами безсполучникового складного речення – особливо тоді, коли вони досить поширені або в середині них уже є розділові знаки:

Вітрець легенький дихнув; поблизу у траві засюрчав коник; десь далеко ударив перепел (Панас Мирний);

*Усміх пославши в останнім промінні,
Згинуло радісне літо;
Дощик уїдлиий, дощик осінній
Сіється, наче крізь сито (Г. Чупринка);*

¹⁴ Про вживання крапки з комою в кінці пунктів переліку див. § 168.

2) між частинами складносурядного речення, пов'язаними переважно протиставними (**а, але, проте, однак** та ін.), зіставним (**а**), рідше – єднальними (**і, та**) сполучниками, якщо ці речення досить поширені або в середині них уже є коми:

*Осінній вітер в лузі свище,
Вербу хитаючи тонку;
А я схиляюся ще нижче
Себе побачити в струмку (Т. Осьмачка);
Ся розмова лишила в мені якийсь гіркий несмак; **але** миритись, брати
назад свої слова у мене не було бажання (Леся Українка);*

3) між досить поширеними однорідними підрядними частинами складнопідрядного речення, підпорядкованими тій самій головній частині, якщо між ними немає єднальних сполучників, – особливо тоді, коли в середині таких підрядних уже є розділові знаки:

*Доводилося вам їздити пізньої весни чи раннього літа по Україні?
Міряли ви її безмірні шляхи зелених та рівних степів, де ніщо не забороняє
вашим очам виміряти їх і вздовж, і вишир, і впоперек; де одні тільки високі
могили нагадують вам про давнє життя людське <...>; де синє небо,
побратавшись з веселою землею, розгортає над нею своє блакитне, безмірно
високе, бездонно-глибоке шатро <...>? (Панас Мирний);*

*І тепла радість душу обняла,
І сам не знаєш у задумі світлій,
Що краще – вечір цей чи ночі мла;
Що краще – біля тебе сад розквітлий
І серць квітучих трепет молодий
Чи над тобою зоряні сади (Борис Тен);*

4) між частинами складних синтаксичних конструкцій (із сурядністю й підрядністю, зі сполучниковим і безсполучниковим зв'язком) – для увиразнення їх розмежування (на протигагу розмежуванню інших частин в середині них за допомогою інших розділових знаків):

*Щойно полуниця відходить, а вже буріють вишні <...>, шовковиця
сиплется, а там зажовтіють абрикоси; буває, так наспіє полуниці, що
жінкам невправка з нею, тоді оголошується загальна мобілізація, вже й
металурги лаять поруч з дітьми по садках... (О. Гончар);*

*Було, мабуть, гарно: вночі випав сніг, і сліпучо-біла вулиця леліла
сріблом; крізь просвічені скісним заплудневим сонцем шибки вікон зеленіло
<...> ялинкове гілля; з крутосхилу Ботанічної злітали верхи на тринджолятах
хлопчаки (В. Дрозд).*

Примітка. Уживання крапки з комою в усіх цих випадках як у простому, так і в складному реченні, крім безсполучникових складних речень і речень із безсполучниковим зв'язком у межах складних синтаксичних конструкцій, є факультативним, і замість цього знака можемо вживати кому.

§ 160. Двокрапка (:)

1. У простому реченні двокрапку ставимо перед однорідними членами після:

1) узагальнювальних слів – займенників та займенникових прислівників (**всі, все, ніхто, ніщо, скрізь, усюди, ніде** та ін.):

У густій мряці, білій як молоко, все пропадало: небо, гори, ліси, пастухи (М. Коцюбинський);

2) слів (словосполучень), що є назвами родового поняття або чогось цілого щодо однорідних членів як назв видових понять або частин цілого (з можливою наявністю перед переліком також пояснювальних сполучників **наприклад, як от, а саме** та ін.):

Несуть пани есаули

Козацькую зброю:

Литий панцир порубаний,

Шаблю золотую,

Три рушниці-гаківниці

І три самопали... (Т. Шевченко);

*Заснув <...>, і снилися красиві **коні**: сірі, гніді, вороні* (В. Симоненко).

Двокрапку перед однорідними членами речення можна ставити й за відсутності узагальнювального слова, якщо тільки перед переліком робимо попереджувальну паузу, а однорідні члени вимовляємо з перелічувальною інтонацією:

Та в цю хвилю двері розчинились

і ввійшли: якийсь рудобородий

в довгому старім плащі подертім;

з лірою ж за ним дідок кошлатий,

що все кашляв та все очі мружив;

ще й третій, що безруко шуливсь,

лиш рукав сорочки теліпався (П. Тичина).

Таке вживання двокрапки характерне переважно для стилів книжної мови (офіційно-ділового, наукового, публіцистичного):

На засіданні присутні: начальник цеху, майстри, інженери й оператори машин.

2. У складному реченні двокрапку ставимо:

1) між частинами безсполучникового складного речення або складної синтаксичної конструкції, якщо друга (наступна) його частина:

а) розкриває зміст першої (попередньої) частини (в цілому або одного з її членів), зокрема в заголовках, назвах рубрик та ін.:

Ліс іще дримає, а з синім небом уже щось діється: воно то зблідне, наче від жаху, то спалахне сяйвом, немов од радощів (М. Коцюбинський);

Вірю: до скону віків не порушиться слово богинь! (Леся Українка);

Український правопис: так і ні (Київ, 1997);

Друга світова війна: причини поразок і перемог;

б) указує на причину або рідше, навпаки, на наслідок того, про що йдеться в першій (попередній) частині:

Лаврін не поганяв волів: він забув і про воли, і про мішки й тільки дивився на Мелашку (І. Нечуй-Левицький);

Як мала у тебе сила,

То з гуртом єднайся ти:

Вкупі більше зробиш діла,

Швидше дійдеш до мети (Б. Грінченко);

Як і вони, я був щасливим:

Із теплих уст ловив слова,

Що казкою ставали, дивом,

В якому всесвіт ожива (О. Ющенко);

Віхола розпочалася з самісінького ранку: вийти з хати просто неможливо (О. Кобилянська);

2) після слів автора в реченнях із прямою мовою (див. § 167, чч. 3–4);

3) у складних реченнях, проміжних між складним безсполучниковим і складнопідрядним, коли зміст їхньої другої частини пояснює, уточнює зміст першої частини, а в складі другої частини є підрядні сполучники і сполучні слова:

Ідуть дівчата в поле жати

Та, знай, співають ідучи:

Як проводжала сина мати,

Як бивсь татарин уночі (Т. Шевченко);

Вирішили зробити так: щоб **щепленням проти грипу одночасно охопити школи всього району.**

§ 161. Тире (–)¹⁵

1. У простому реченні тире ставимо:

1) між підметом і іменною частиною складеного присудка (як непоширеною, так і поширеною), вираженою іменником або кількісним числівником у називному відмінку, за наявності між ними нульової дієслівної зв'язки:

Кит – ссавець;

І один у полі – воїн (Ю. Дольд-Михайлик);

П'ять і п'ять – десять;

Київ – столиця України;

Пісня і праця – великі дві сили,

Їм я бажаю до скону служити (І. Франко).

¹⁵ Про вживання тире в реченнях із прямою мовою див. § 167, ч. 2.

Про вживання тире в разі зазначення прізвища автора або іншого джерела цитування див. § 167, ч. 8, п. 3, прим.

Про тире як засіб абзацного членування тексту див. § 168, ч. 5.

Потреба в такому тире зростає за наявності в реченні зіставлення:

Мій брат – лікар, а сестра – учителька.

Примітка 1. Якщо в таких реченнях логічно й, відповідно, інтонаційно виділяємо переважно присудок, тире перед ним можемо не ставити:

Мій батько інженер;

Його ім'я Іван.

За відсутності спеціального акцентування тире звичайно не ставимо:

1) якщо підмет виражений субстантивованим займенником **це**:

Це наша хата;

2) якщо іменній частині присудка передує якийсь другорядний член речення:

Таке життя другому б рай... (Л. Глібов);

Діти завжди діти;

3) якщо присудок стоїть перед підметом:

Хороша-таки штука життя (А. Головка).

Примітка 2. Перед присудком, вираженим іменником із заперечною часткою **не**, тире звичайно не ставимо:

Серце не камінь (прислів'я).

Але в разі сильнішого логіко-інтонаційного наголошування на запереченні, а особливо за наявності в реченні протиставлення **не...**, **а...**, потреба в такому тире увиразнюється:

Мій батько – не інженер, а майстер на фабриці;

Мої літа – не монотонні дублі:

Я змінююсь, як світанковий пруг (Д. Павличко).

Примітка 3. Перед присудком, вираженим порівняльним зворотом зі сполучниками **як, мов, наче, що** та ін., тире звичайно не ставимо:

Життя як казка;

Микола для мене як брат.

Але в разі спеціального наголошування на ньому тире можливе:

Вода – як скло (Л. Глібов);

Душа – мов ніч... (О. Пахльовська).

Примітка 4. Перед присудком, вираженим кількісним числівником (одиничним або в поєднанні з іменником), у спеціальній літературі тире звичайно не ставимо:

Гарантійний термін використання приладу 2 роки.

Примітка 5. Якщо підмет у таких реченнях виражений особовим займенником, тире звичайно не ставимо:

Я син простого лісоруба (Д. Павличко).

Але в разі спеціального наголошування на ознаці, вираженій присудком, та інтонаційного виділення його зв'язку з підметом, особливо за наявності протиставлення, тире можемо ставити:

Він – публіцист, він – прозаїк, він – драматург, от тільки віршів він не писав, хоча безмірно любив поезію (Ю. Смолич: про О. Довженка);

Вона для мене – все!;

Я – письменник, а не журналіст;

О пісне! <...> Ти – плескіт рік,

ти – переливи мідні... (М. Рильський).

Примітка 6. Якщо між підметом і присудком є вставне слово, тире не ставимо:

– Пан, напевно, син шановного <...> Казимира Зборовського? (М. Старицький).

Примітка 7. При інших способах вираження іменної частини складеного присудка тире між присудком і підметом звичайно не ставимо, але в разі спеціального наголошування на ознаці, вираженій присудком, воно можливе:

Його поведінка – дитяча;

В однім Дунаї скупані слов'яни, і воля в них – одна! (М. Рильський);

*Вода в річці – надзвичайної свіжості;
Усі зошити – в клітинку;*

2) між підметом і присудком, коли один або обидва з цих членів речення виражені інфінітивом:

*Життя прожити – не поле перейти (прислів'я);
Говорити – річ нудна.
Працювати слід до дна (М. Рильський);*

3) перед словами **це (це є), оце, то, ото, ось, (це) значить**, які передують присудкові, вираженому іменником у називному відмінку або неозначеною формою дієслова:

*Поезія – це завжди неповторність,
Якийсь безсмертний дотик до душі (Л. Костенко);
Сміле слово – то наші гармати,
Світлі вчинки – то наші мечі (П. Грабовський);
Гармонійне злиття ідеї з художньою формою, в яку вона вбрана, – ось формула ідеального твору мистецтва (В. Дрозд);
Жити мені без праці – значить не жити (Д. Павличко);*

4) на місці пропущеного члена речення (переважно присудка), а також у заголовках публікацій, назвах рубрик, гаслах та ін.:

*Крізь шибку виднілись білі колони тераси, а за ними – квітник (М. Коцюбинський);
Останні дні – знову в Парижі (М. Рильський);
Книга – поштою;
Ми – за мир;
Ні – війні!.*

Проте якщо немає потреби в увиразненні паузи, тире можемо не ставити:
Мотря вибігла з хати. Мелашка за нею (І. Нечуй-Левицький).

У реченнях з відсутнім дієсловом-присудком зі значенням перебування, наявності та ін. й обставинами місця і часу (переважно на початку) тире між ними і підметом ставимо також за наявності в інтонації відповідної паузи, пор.:

*Удовина хата – край села (А. Головка);
і: Праворуч комора дерев'яна, рублена. Між коморою та будиночком ворота й хвіртка. Біля воріт дві тополі (О. Довженко);*

5) у реченнях з однорідними членами:

а) перед узагальнювальним словом, що стоїть після однорідних членів речення:

*День, вечір, ніч, ранок – все біле, все тьмяне (Леся Українка);
Ні спека дня, ні бурі, ні морози –
Ніщо не вб'є любов мою живу (В. Сосюра);*

б) після узагальнювального слова і однорідних членів речення, якщо такий перелік не закінчує речення:

Деякі речі його [Тараса Шевченка], як-от: «Утоптала стежечку», «Якби мені, мамо, намисто», «Ой крикнули сірі гуси», «Ой пішла я в яр за водою» і чимало інших – од першого до останнього рядка витримані в характері народної лірики (М. Рильський);

в) між узагальнювальним словом і однорідними членами речення (замість частіше вживаної в подібних випадках двокрапки (див. § 160, ч. 1):

Всі службовці збіглися на бучу – і поштові, і з оцкаси (О. Гончар);

г) між двома однорідними членами речення, не поєднаними сполучниками, що виражають різке протиставлення:

Не хотів ані дружитись, ані дома жити – чумакував (Марко Вовчок);

Не для слави – для вас, мої браття,

Я свій скарб найдорожчий ховав (Леся Українка);

г) між однорідними дієслівними присудками, другий (останній) з яких виражає причину або наслідок, мету дії, вираженої попереднім із них, або швидко зміну подій:

Сидять – пережидують дощ (Панас Мирний);

У вікні показалася чоловіча постать <...>, виткнулась, глянула – і сховалася (Панас Мирний).

Тире можна ставити перед єднальними сполучниками **і** (**й**), **та** або зрідка після них між двома однорідними дієслівними присудками, якщо другий із них виражає щось несподіване або різко протилежне щодо попереднього:

Земля на прощання усміхнулася – і потемніла (Панас Мирний);

Мигне тільки рябенька спинка або гострий шпичастий хвостик – і зникне (М. Коцюбинський);

Я тоді швидко підводжусь і – зирк через комин (О. Довженко);

б) для відокремлення другорядних членів речення (порівняно з відокремленням членів речення за допомогою коми (див. § 158, ч. 1, пп. 13–16) це відбувається в разі виразнішого логіко-інтонаційного наголошування на таких компонентах висловлення й робиться частіше тоді, коли вони, по-перше, є поширеними або в їхньому складі є кілька однорідних членів, по-друге, у кінцевій позиції речення):

а) означень – як поширених або однорідних, так і, рідше, одиничних:

І ще раз схиляється Хо перед силою – вищою і сильнішою від сили страху (М. Коцюбинський);

Тепер інша доля – холодна і хмура – заступила матір (Панас Мирний);

У цій роботі він убачав усе своє життя – не тільки теперішнє, а й майбутнє;

зокрема, для відокремлення неузгоджених означень:

У нього була одна звичка – записувати все побачене;

б) прикладок зі значенням уточнення або пояснення (перед ними можна поставити сполучник **а саме**):

Дочки – Ольга й Олена – визбирували на городі картоплю (В. Козаченко);

Серед самумів, серед злив

Екстрактами могутніх формул

Він – неустанний хімік слів –

Планує витривалу форму (Є. Маланюк);

У своїм невеличкім гурточку він завів новину – гуртову працю (М. Коцюбинський).

Примітка. Якщо після відокремленої прикладки за умовами контексту має бути кома, ставимо лише одне тире – перед нею:

Автомобіль – наш дім на колесах, довго набираючи швидкість, нарешті розігнався;

в) обставин:

Річка Біла неширока. Он через неї перекинулися кладочки, повз'язувані де вірьовкою, де перевеслом, а де й так – просто жмутом трави (Г. Хоткевич);

Їсти хочу – жах як!;

Людей зібралось небагато – усього душ десять;

– зокрема обставин мети, виражених інфінітивом:

Увечері кличуть: «Іди до панночки – розбирати» (Марко Вовчок);

7) для виділення повторюваних із певним поширенням слів:

Ми побачили актора вже в новій ролі – у ролі гетьмана;

Хотілося жити – жити повнокровним життям, а не просто існувати;

8) для виділення конструкцій із називним відмінком теми (уявлення):

А Дике поле, Дике поле! – по груди коням деревій (Л. Костенко);

9) для підкреслення в розповіді несподіваності перебігу подій (замість частіше вживаних у таких випадках трьох крапок (див. § 162, ч. 1, пп. 1–5):

Послухали Лисичку

І Щуку кинули – у річку (Л. Глібов);

10) для виразнішого, порівняно з уживанням ком, змістово-інтонаційного виділення в середині речення вставних і вставлених словосполучень та речень, рідше – вставлених слів (вставлені слова та конструкції подають додаткові відомості, зауваження, пояснення та ін. до основного висловлення)¹⁶:

Душа моя – послухай! –

як яблуна в цвіту... (П. Тичина);

І хоч не раз – признаюся – ставати

Я на котурни моднії любив,

Але тепер... (М. Рильський);

¹⁶ Про вживання ком і дужок при подібних конструкціях див. § 158, ч. 1, п. 11; § 163, ч. 2, п. 2.

<...> *Топольський – молодий чоловік, але – на думку пана посла – незвичайно талановитий і солідний* (О. Маковей);

Опукою згори – аж вітром зашуміло –

Орел ушкварив на Ягня (Є. Гребінка);

А тоді зопалу – не встигло радіо попередити! – вернулися морози (В. Яворівський);

Скільки всього – жах! – довелося натерпітися!

Примітка. Коли після тире перед відокремленим зворотом або вставленою конструкцією стоять слова, що мають бути виділені комами (напр., вставні слова), то їх виділяємо тільки з другого боку:

Не знать звідки взялись [орендарі], наїхали й позабирали панські землі під оренду – звісно, за ту ціну, яку самі призначили (Панас Мирний);

11) для спеціального виділення за допомогою паузи різного змістового та стилістичного призначення тих чи інших фрагментів тексту:

Правда, я сам думав, що я вже зледащів, захолюнув в неволі. Аж бачу – ні (Т. Шевченко);

Сьогодні –

майбутнього далину я оком прозираю (П. Тичина);

На прю ми стали проти царства тьми,

Що оскверняє море й суходоли,

І віримо, що переможемо – ми,

І знаємо, що не вмремо ніколи! (М. Рильський);

12) між двома або рідше кількома власними іменами, сукупністю яких називається вчення, теорія, науковий закон (замість словосполучень зі сполучником **і**):

закон Бойля – Маріотта;

гіпотеза Сепіра – Ворфа;

13) між двома або рідше кількома іменниками, сполучення яких позначає певний зв'язок когось або чогось із кимось або чимось іншим (замість словосполучень із прийменником **між**):

відношення товар – гроші – товар;

система людина – машина;

зв'язок «автор – читач»;

шаховий турнір Карпов – Фішер;

матч команд «Динамо» – «Шахтар»;

судно класу «ріка – море»;

14) між двома або рідше кількома словами на позначення:

а) просторових, часових, кількісних меж (замість словосполучень із прийменниками **від ... до**):

автоtrasа Київ – Львів;

велоперегони Суми – Київ – Ужгород;

*Навчання на курсах триватиме протягом січня – квітня;
вантаж вагою вісім – десять тонн;*

б) динаміки розвитку чого-небудь із двох або більше етапів:

Задум – реалізація – втілення в життя;

Іншими словами, родословна [родовід] приблизно така: Лютер – Кромвель – Робесп'єр <...> (М. Хвильовий: про розвиток революційних ідей у Європі).

Примітка. Між цифрами в таких випадках тире ставимо без відступів між знаками:

у 2010–2018 роках;

пам'ятки української мови XVI–XVIII ст.;

на сторінках 1–10;

у 1–4 томах;

але: наприкінці XX – на початку XXI ст.

15) між словом і сполученням слів або між двома сполученнями слів на позначення приблизної кількості:

Це коштує триста – триста п'ятдесят гривень;

приїхати в гості на день – на два;

*у квітні – на початку травня (пор. у § 35, ч. 7, п. 3 випадки позначення приблизної кількості на зразок *триста-чотириста, день-два, у квітні-травні* з дефісним написанням).*

2. У складному реченні тире ставимо:

1) між частинами безсполучникового складного й рідше складносурядного і складнопідрядного речень для вираження часових, причиново- та умовно-наслідкових, допустових та деяких інших відношень позначуваних ними подій або станів, швидкої або несподіваної зміни подій (порівняно з більш узвичаєним розмежуванням частин складносурядного і складнопідрядного речень комою розмежування їх за допомогою тире передає різкіше зіставлення змісту їхніх частин):

Як тільки займеться десь небо – з другого боку встає зараз червоний туман і розгортає крила (М. Коцюбинський);

А бавовна як дозріє –

Небом степ заголубіє... (М. Нагнибіда);

Защобетав соловейко –

пішла луна гаєм (Т. Шевченко);

Не жди ніколи слушної пори –

Твоя мовчанка може статъ ганьбою! (Д. Павличко);

Орач торкнеться до чепіг руками –

І нива дзвонить темним сріблом скиб (М. Стельмах);

Було, як заговорить або засміється – і старому веселіше стане (Марко Вовчок);

<...> Попадався їм багач у руки – вони його оббирали, попадався вбогий – вони його наділяли (Марко Вовчок);

Билися об мене гнівливі хвилі нетерплячки – я вистояв (П. Загребельний);

*Ти гукай, не гукай,
а літа не почують.
Все біжать та спішать –
хоч співай чи ридай... (Б. Олійник);
Заграли знов – ще гірш нема ладу (Л. Глібов);
Скільки зглянеш – вилискують розгойдані вітром хліба (О. Гончар);
Минали літа – росли сини (А. Головка);
Сонце зійшло – і враз над Києвом знялося ревище гудків (Ю. Смолич);*

2) між частинами безсполучникового складного та складносурядного речень, зміст яких різко протиставляється або зіставляється:

Не козак вклонявся королеві – король схилив голову перед козаком!
(П. Загребельний);

*Ще сонячні промені сплять –
Досвітні огні вже горять! (Леся Українка);
Закрався вечір, одшуміла праця,
Як сльози, затремтіли ліхтарі, –
Та діти наші ночі не бояться (М. Рильський);*

3) між частинами безсполучникового складного речення, коли друга частина розкриває зміст першої (замість частіше вживаної в таких випадках двокрапки (див. § 160, ч. 1):

*<...> Та самотньому мені
Здається – крацюга немає
Нічого в Бога, як Дніпро
Та наша славна країна... (Т. Шевченко);
У загоні саме воли заборюкались – це старий підручний отих, що з
ярмарку пригнали, б'є (А. Головка);
Бувають дивні на землі діла –
Серед зими черешня зацвіла (Д. Павличко);
Нап'юся з живої кринички –
Візьму доброти від землі (М. Сингаївський);*

4) між частинами безсполучникового складного речення, зміст яких порівнюється:

Подивилась ясно, – заспівали скрипки (П. Тичина);

5) між частинами безсполучникового складного речення, коли зміст другої частини завершує, підсумовує, узагальнює зміст першої (другу частину починаємо звичайно вказівними словами **це, то, так, цей, такий, ось хто, ось що** та ін.):

*Все для людини і завжди з людиною – цей заповіт Максим Рильський
проніс крізь бурю і сніг, крізь усе своє життя (М. Стельмах);
Синиця славу розпустила,
Що хоче море запалить,*

*Що море буцімто згорить, –
Така, бач, є у неї сила (Л. Глібов);
Господарство занедбане, скрізь брудно – ось до чого призводять лінощі
та нехлюйство;*

б) між частинами складнопідрядного речення, коли підрядна частина стоїть перед головною з метою виразнішого змістового й, відповідно, інтонаційного її виділення, особливо в реченнях із кількома підрядними, коли в головній частині узагальнено зміст попередніх підрядних:

Ой, хто в лузі, – озовися,

Ой, хто в полі, – одкликнися! (Я. Щоголів);

Хто спить, хто не спить, – покорись темній силі! (Леся Українка);

7) у складнопідрядному реченні між його частинами або частіше наприкінці головної частини – перед словом (сполученням слів), повторюваним для того, щоб пов'язати з попередньою частиною наступну, яка підсилює, доповнює, розвиває її зміст:

Шевченківський Палій стоїть на порозі того прозріння, до якого доходить Іван Вишенський у поемі Франка, – на порозі усвідомлення, що тільки в діяльній служінні своєму народові може бути остаточне виправдання людини, що тільки в ньому вища рація людського існування (М. Рильський);

Необхідно, щоб виховання дітей, любов і повага до дітей, вимоги до них і дружба з ними, – щоб усе це було самою суттю вашого духовного життя, мій друже (В. Сухомлинський).

3. Тире в простому і складному реченнях (у деяких стилістичних фігурах) ставимо:

1) між частинами заперечного порівняння:

І нишком проковтнуло море

Моє не злато-серебро –

Мої літа, моє добро,

Мою нудьгу, мої печалі (Т. Шевченко);

То ж не вовки-сіроманці

Квилять та проквиляють,

Не орли-чорнокрильці клекочуть,

Попід небесами літають, –

То ж сидить на могилі

Козак старесенький,

Як голубонько сивесенький,

Та на бандуру грає-виграває,

Голосно-жалібно співає (народна дума);

2) у періоді (разом із комою або без неї) – для виділення переходу від підвищення до зниження інтонації:

*Азовське море і Чорне море,
Зелені діброви і спів солов'я,
Високі Карпати, донецькі простори –
Це ти, Україно моя! (І. Нехода);
Як тільки ясний день погасне,
І ніч покриє Божий мир,
І наше лихо трохи засне,
І стихне людський поговор, –
Я йду до берега крутого,
І довго там дивлюся я,
Як із-за лісу, з-за густого
Зіходить зіронька моя (Л. Глібов).*

Примітка 1. Уживання тире в складному реченні може поєднуватися з уживанням перед ним коми (див. приклади в межах цього параграфа):

- 1) для увиразнення протиставлення між складовими частинами речення (у складних безсполучникових і в складносурядних реченнях);
- 2) перед указівними словами **це, так, такий** та ін. на початку другої частини безсполучникових складних речень;
- 3) у різних інших випадках (див. § 166).

§ 162. Три крапки, або крапки (...)

1. Три крапки ставимо:

1) на позначення перерваності або незакінченості висловлення:

*І – Вовк Ягнятко задавив...
Нащо йому про теє знати,
Що, може, плаче бідна мати
Та побивається, як рибонька об лід:
Він Вовк, він пан... йому не слід... (Л. Глібов);
Юнак розплющив очі: синь!
Літак... Димки... І височінь (П. Тичина);*

2) у реченнях із називним відмінком теми (уявлення):

Щастя... Хіба не думав про нього Степан? (В. Підмогильний);

3) усередині речення також для позначення певної паузи, коли далі йдеться про щось несподіване:

Макар Іванович не збрехав: він справді заслаб... від страху (М. Коцюбинський).

Примітка. Коли три крапки поєднуємо в реченні з іншими розділовими знаками, то перед ними три крапки подаємо повністю, а після знака питання і знака оклику ставимо дві крапки:

*Без кінця мрячило..., далекі дерева, телеграфні стовпи, скирти – все розчинялося в імлі, тонуло (О. Гончар);
Стражники на людей стріляли, це відомо, а щоб селяни?.. (К. Гордієнко);
Встає народ, гудуть мости,
Рокоцуть ріки ясноводі!.. (М. Рильський);*

4) на позначення уривчастості мовлення від хвилювання, збудження й узагалі сильних переживань:

Прости мене, мій синочку!

Я... я твоя мати (Т. Шевченко);

«Аби лиш перебігти оте місце... аби лиш перебігти, і все минеться... нічого лихого не буде...», – блукали думки в його голові, і він біг, напружуючи останні сили, аби не відстати від Соломії (М. Коцюбинський);

5) на позначення несподіваного продовження чи завершення думки – з незвичним або й несумісним поєднуванням слів (часто в заголовках, зокрема з використанням відомих цитат, крилатих висловів):

Вибори... без вибору;

...І Шуку кинули у річку;

6) на позначення розриву в розповіді, різкого переходу до нової думки (у художніх і публіцистичних текстах на початку речення або на початку абзацу):

Не дуже любив книгу Василько. І не дуже чемно з нею поводився.

...От одного вечора ліг він спати та й узяв книжку перед сном почитати (Остап Вишня);

7) на позначення свідомої недомовленості, умовчання з певних причин:

– Ходять тут усякі... – бурмоче дід (О. Донченко);

– Ну, це вже ви того... – прокинувся рибалка. – Це брехня (Ю. Яновський).

Із цією метою слова, що їх вважають грубими, образливими, непристойними, можна подавати в тексті не повністю, а з пропуском певної частини їхнього графічного складу (після початкових букв або в середині слова);

8) на позначення пропуску в цитованому тексті – після останнього слова перед пропуском або перед першим словом після пропуску, без дужок або в дужках, без інтервалу після слова і перед ним або з інтервалом (див. § 167, ч. 8, п. 2; § 163, ч. 3, п. 5; ч. 4).

§ 163. Дужки ( ), [ ], < >¹⁷

1. В українській пунктуації застосовуємо такі дужки:

1) круглі, або заокруглені, – ( );

2) квадратні – [ ];

3) кутові, або ламані, – < >.

¹⁷ Про вживання одиничної закритої круглої дужки – при цифрових або буквених рубрикаціях – див. § 168.

2. Круглі дужки ставимо:

1) для виділення в тексті підзаголовків, для пояснення маловідомих, зокрема іншомовних, слів, для уточнення попереднього слова (слів), для наведення другої назви кого- або чого-небудь, прикладів до чого-небудь, варіантів (слова та ін.), для подання прізвища автора або іншого джерела після цитування (якщо цитування подано не у формі епіграфа та ін. див. § 155, ч. 2, п. 2, прим. 2):

Мова і час (Розвиток функціональних стилів сучасної української літературної мови). Київ, 1977 – назва книжки;

Марко Вовчок (Марія Олександрівна Вілінська), Митрополит Іларіон (Іван Огієнко), Мухаммед Алі (Кассіус Клей) – імена осіб;

Вокатив (кличний відмінок) – форма іменника, що називає того, до кого звертаються;

Товариш Жан (Іван Іванович) свій високий лоб і свої рогові окуляри протирає завжди білосніжною хусткою <...> (М. Хвильовий);

В українській мові багато запозичених слів – з грецької (церква, піп, диявол, театр, політика та ін.), латинської (медицина, університет, цирк, юрист та ін.), тюркських (гарбуз, козак, товар, карий та ін.), німецької (крейда, майстер, ландшафт та ін.), французької (аванс, багаж, інженер та ін.), англійської (бокс, футбол, смокінг, менеджер та ін.), польської (хлопець, певний, червоний та ін.), російської (болванка, затвор, льотчик та ін.) та низки інших мов (з підручника);

сполучники і (ї), та (у значенні 'але');

2) для виділення вставлених слів, сполучень слів і речень, поданих як додаткові зауваження та пояснення до основного змісту речення:

Тут вам асфальт і на тротуарах, тут вам асфальт і там, де пролітають бадьорі автомобілі (таксі!) і де вже не плентаються зовсім сумні допотопні візники (М. Хвильовий);

Артема на умовному місці (біля крамниці) не було (А. Головка);

Там батько, плачучи з дітьми

(А ми малі були і голі),

Не витерпів лихої долі,

Умер на панщині!.. (Т. Шевченко);

Одного дня сестра його, Оксана,

(А матері вже не було в живих),

Листа дістала і малу посилку (М. Рильський).

Примітка. Якщо вставлена конструкція в дужках є самостійним реченням (кількома такими реченнями), у кінці її перед закритою дужкою має стояти відповідний розділовий знак: крапка, три крапки, знак питання, знак оклику; після закритої дужки розділові знаки не ставимо:

Днина чудова. (Тепер у нас така погода, якої, здається, ціле літо не було.) Ми підіймаємось все вище та вище (М. Коцюбинський);

Син. (Пустун. Екзамен. Фокстроти.) (М. Рильський).

Це правило стосується також уживання крапки в реченнях, що є ремарками в драматичних творах і вставками, що вказують на реакцію слухачів (див. приклади нижче в пп. 3 і 4 цієї частини).

Але після прізвищ цитованих авторів (див. приклади вище і нижче) та інших джерел цитування (див. пп. 5 цієї частини) крапки в дужках не ставимо;

3) для виділення ремарок у драматичних творах при прямій мові дійових осіб:

[Куниця (*хапає її руки і притягає до себе, весь тремтячи від хвилювання*):] *Ольго! Ольго, рідна! Ти жива... ти тут... в таку хвилину!* (*Плаче, цілує її руки.*) [Ольга (*голубить його голову*):] *Ну, годі-бо, заспокойся, бідний...* (І. Кочерга);

4) для виділення фраз, що вказують на ставлення слухачів до слів якогось промовця, до певної промови та ін.:

– *Ну, ось ви бачили в цій, по-моєму, талановитій, блискучій доповіді, що він справді дійшов висновків – глибоких, оригінальних, талановитих і, безперечно, високоцінних для нас. (В залі гучні, захоплені оплески.)* (М. Івченко);

5) для зазначення після цитати прізвища автора (див. приклади до пп. 2 і 3 цієї частини) або іншого джерела цитування:

... (*з журналу*);

... (*з наукової літератури*);

... (*журнал «Дніпро», 2016, № 1, с. 15*) та ін.

б) для вставлення в текст цитати знака (знаків) питання або знака (знаків) оклику з метою вияву ставлення автора до наведеного ним матеріалу (див. § 156, ч. 1, п. 3; § 157, ч. 1, п. 6).

Примітка 1. Такі розділові знаки, як кома, крапка з комою, двокрапка, й тире, не ставимо перед відкритою чи закритою дужкою, а тільки після закритої.

Примітка 2. Знак питання, знак оклику і три крапки можуть стояти перед закритою дужкою, якщо вони безпосередньо стосуються слів, узятих у дужки.

Якщо ж ці знаки стосуються всього речення, їх ставимо після закритої дужки.

Примітка 3. Після цитати, за якою в рядок подано в дужках покликання на автора або інше джерело, крапки не ставимо, а виносимо за дужки.

Знак оклику, знак питання, три крапки в подібних випадках перед покликанням ставимо, проте крапку після нього в кінці речення також ставимо.

Крапку, як і інші розділові знаки, у кінці речення перед покликанням ставимо тільки тоді, коли це покликання переносимо в інший рядок (в епіграфах, при віршових цитатах та ін.), але після покликання на джерело в таких випадках жодних розділових знаків не ставимо (див. § 155, ч. 2, п. 2, прим. 2).

Примітка 4. Після закритої дужки, якою закінчуємо речення, ставимо розділовий знак, якого потребує ціле речення, незалежно від того, який знак стоїть перед закритою дужкою.

3. Квадратні дужки ставимо:

1) у спеціальних випадках (у текстах наукового та офіційно-ділового стилів) там, де потрібна особлива точність і однозначність розуміння;

2) для розмежування в реченні внутрішніх і зовнішніх дужок, коли можуть застосовувати дужки різної форми – круглі (як внутрішні) і квадратні (як зовнішні);

3) для вставлення в текст цитати того чи іншого пояснення в тих випадках, де в текстах загального призначення досить круглих дужок (див. п. 1 ч. 2 цього параграфа);

4) для відновлення скороченого в оригіналі слова:

Хочемо ми чи не хочемо, логіка подій і певних соціальних процесів [... – Упоряд.] ми мусимо це визнати;

до Р[іздва] Х[ристового] (з коментарів і вставок упорядника до видання творів М. Хвильового 1990 р.);

5) для вказування на зроблений пропуск у тексті цитати – за допомогою трьох крапок, поміщених у дужки такої форми, з відступами між знаками з обох боків дужок (у текстах загального призначення для цього достатньо тільки вживання трьох крапок).

4. Крім квадратних, застосовують також кутові дужки з трьома крапками в середині них і з відступами між знаками з обох боків для вказування на зроблений пропуск у тексті цитати в спеціальних текстах.

§ 164. ЛАПКИ (« », “ ”, „ „, „ „ ”)

1. Лапки ставимо:

1) для виділення в тексті прямої мови, цитат (див. § 167) – як у тих випадках, коли цитата становить окрему частину складного речення, так і тоді, коли вона функціонує в межах простого речення або однієї з частин складного речення як їхній компонент:

М. Рильський так характеризував значення словників у житті культурної людини: «І, звісно, не обійтись без користування словником. Один мій знайомий поет і літературознавець якимось жартуючи сказав: “Я волю читати словники, ніж поеми. У словнику ті самі слова, що і в поемі, але подані в систематизованому порядку”. Це сказано жартома, але “читати словники” – не така вже дивовижна і дивацька річ, як може здатися» (про доцільність використання різних видів лапок – як зовнішніх і внутрішніх – див. п. 3 цієї частини).

Примітка 1. Такі розділові знаки, як крапка, кома, крапка з комою, двокрапка й тире, ніколи не ставимо перед лапками, які закривають, а тільки після них.

Знак питання, знак оклику й три крапки ставимо або перед закритими лапками, якщо вони стосуються лише слів, поставлених у лапки, або після лапок, якщо ці розділові знаки стосуються всього речення.

Примітка 2. Якщо знак питання, знак оклику й три крапки ставимо перед закритими лапками, то після лапок у кінці речення ті самі знаки не повторюємо; неоднакові ж знаки можемо, залежно від змісту, ставити водночас і перед закритими лапками, і після них:

Чи знайомі ви з романом Панаса Мирного «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»;

Невже ти не чув, як гукали: «До зброї!»?

Якщо за характером речення в його кінці маємо ставити крапку, то її зберігаємо і тоді, коли речення закінчуємо фрагментом у лапках із наявністю перед закритими лапками цих розділових знаків:

Бідний багатому: «Здоров будь!». Багатий бідному: «Будь здоров!» (народна творчість);

2) для виділення в тексті слів (висловів), які наводимо як «чужі» або з відтінком іронічного, презирливого й подібного ставлення до чужого висловлювання, а також слів незвичайних, слів, ужитих уперше або, навпаки, застарілих та ін.:

Моє ім'я враз із кількома іменами подібних до мене «во время оно» оббігало весь край, було пострахом усіх «мирних і вірноконституційних горожан», – з моїм іменем усі вони в'язали поняття перевороту, революції, різні (І. Франко);

Аж якраз одхилилися двері, і сліпий Жан, брат жінчин, адмірал у одставці, ввійшов під руку з своїм «міноносцем», як він кликав лакея (М. Коцюбинський);

Аби тільки те «завтра» швидше прийшло (О. Копиленко);

Чужих слів уникав, а як траплялися які «консерватори», «бюджет», кожне з'ясовував (А. Головка);

3) якщо в цитованому тексті або в прямій мові, узятих у лапки, є інші цитування, а також власні назви, іронічні вислови та інші слова або вислови, що мають уживатися в лапках, доцільно використовувати лапки різної форми – зовнішні і внутрішні. У функції перших рекомендовано вживати кутові лапки, або «лапки-ялинки» («...»), у функції внутрішніх – «лапки-лапки» (“...” та ін.):

«Це мій “Кобзар”», – сказав він.

Якщо з певних причин не вдається використовувати зовнішні і внутрішні лапки різної форми, то в кінці прямої мови або цитати лапки одного виду в безпосередній близькості не повторюємо.

Не можна писати:

«Це мій «Кобзар»», – сказав він.

Лапки, що виділяють якесь слово (кілька слів) у кінці прямої мови або цитати, зберігаємо перед зовнішніми закритими лапками тієї ж форми тоді, коли між ними стоїть знак оклику, знак питання або три крапки:

«Ти дивився телефільм «Роксолана»?» – спитав він у друга.

На письмі (у рукописних текстах) «лапки-лапки» традиційно використовують у формі „...”;

4) для виділення певних розрядів власних назв (див. § 50, ч. 14; § 54, чч. 4, 5, 7; § 55, чч. 1, 3; § 57, ч. 1; § 58, чч. 1–3);

5) для виділення в тексті слів або висловів, що їх подають як значення інших слів (висловів):

*Слово **голова**, крім свого прямого значення, має ще й кілька переносних: «розум», «керівник», «початок колони» та ін.;*

***голова** в значенні «керівник» – це метафора.*

§ 165. СКІСНА РИСКА (/)

1. Скісну риску ставимо:

1) в офіційно-діловому та науковому стилях – як розділовий знак між однорідними членами речення та в інших подібних випадках у значенні, близькому як до єднального (= **і**), так і до розділового (= **або**) сполучників (з можливістю переважання в різних контекстах то одного, то іншого з цих значень):

складна інтонація оклику / питання (з мовознавчої літератури);

тенденції до синтетизму / аналітизму (з мовознавчої літератури);

системність / несистемність мовних явищ (з мовознавчої літератури);

2) на позначення року, що не збігається з календарним:

у 2018/2019 навчальному році, 2018/19 навчальному році (без відступів до і після скісної риски).

Уживаються також комбіновані єднально-розділові сполучники **і/або**, рідше **та/або** (без відступів до і після скісної риски):

*порушення авторського **і/або** суміжних прав;*

*«Типова освітня програма підвищення кваліфікації голів **і/або** членів правління об'єднань співвласників багатоквартирних будинків»;*

*Війна **і/або** поезія? (назва газетної публікації).*

Примітка. У тих випадках, де такі сполучення є вже досить усталеними, різною мірою наближаючись до складених слів, і між їхніми компонентами можна поставити також дефіс (див. § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»): *купівля / продаж і купівля-продаж, категорія істот / неістот і категорія істот-неістот* (у мовознавстві), скісна риска переходить з розряду пунктуаційних знаків до розряду нелітерних орфографічних знаків (як дефіс у більшості випадків його вживання, апостроф);

3) на позначення зіставлення яких-небудь величин, параметрів:

співвідношення курсу гривня / долар;

4) у графічних скороченнях (див. § 62) – без відступів до і після скісної риски:

а) замість сполучень слів і складних слів (іменників і прикметників):

п/в (поштове відділення), р/р (розрахунковий рахунок), х/к (холодне копчення), к/т (кінотеатр), т/к (телеканал) та ін.;

б) у позначеннях складених одиниць виміру: *км/год* (кілометр на годину), *Ф/м* (фарад на метр) та ін.

§ 166. Комбіноване вживання розділових знаків

1. У різних випадках можливе поєднане вживання двох розділових знаків. Це найчастіше:

1) **?! (див. § 156, ч. 1, п. 1, прим. 3), !? (див. § 157, ч. 1, п. 2, прим. 3);**

2) **...?; ...!; ?..; !.. (див. § 162, ч. 1, п. 1);**

3) **, – (кома й тире), які ставимо:**

а) у реченнях із прямою мовою та мовою автора;

б) в усіх тих випадках у межах речень із пропущеними членами (*З одного боку, це ніби й не так, а з другого, – факти частково підтвердилися*) та з відокремленими і вставленими конструкціями, у складних реченнях, коли – за наявності в них тире – кома має закривати ту чи іншу попередню конструкцію;

в) для увиразнення протиставлення між складовими частинами речення: перед указівними словами **це, так, такий** та ін. на початку другої частини речення (див. § 161, ч. 3, п. 2, прим. 1);

4) збіг різних знаків у реченнях із наявністю конструкцій у дужках (див. § 163);

5) збіг різних знаків у реченнях із прямою мовою та словами автора (див. § 167).

§ 167. Розділові знаки для оформлення прямої мови та цитат¹⁸

1. Для виділення прямої мови вживаємо:

1) лапки, якщо пряма мова йде в рядок;

2) тире, якщо кожен з реплік подаємо з нового рядка (з абзацу).

2. Коли пряму мову починаємо з абзацу, то перед її початком ставимо тире, а в кінці, як звичайно, крапку, знак питання, знак оклику або три крапки (залежно від характеру речення):

– *Добридень, Замфіре!*

– *Спасибі вам.*

– *Що поробляєш?*

¹⁸ Про вживання в цитованому тексті зовнішніх і внутрішніх лапок див. § 164, ч. 1, п. 3.

Про вживання крапки в кінці речення в цитатах (епіграфах та ін.) при зазначенні (у дужках і без них) їхніх авторів та інших джерел цитування див. § 155, ч. 2, п. 1, прим. 2.

– *З винограднику їду* (М. Коцюбинський).

3. Коли пряма мова йде в рядок, без абзацу, то перед її початком мають стояти відкриті лапки (без тире), у кінці – закриті лапки, а перед ними – відповідний до характеру речення розділовий знак (знак питання, знак оклику, три крапки, але не крапка, яку ставимо вже після лапок):

В цей час я побачила далеко машину і стала їм показувати зовсім в інший бік: «Дивіться, дивіться! Хтось їде!» (Ю. Яновський).

4. Речення, що вказує, кому належить пряма мова (тобто «слова автора»), може:

1) стояти перед прямою мовою, і в такому випадку після нього ставимо двокрапку, а перше слово прямої мови пишемо з великої букви:

Чується немолодий голос хазяйки: «Та двері, двері зачиняйте» (А. Шиян);

2) стояти після прямої мови, і в такому випадку після прямої мови ставимо (залежно від характеру речення) кому (там, де мала б бути крапка), знак оклику, знак питання або три крапки, а слова автора починаємо з малої букви; після відповідного розділового знака перед словами автора ставимо тире:

– *Тату! татку!* – *упізнали діти.*

– *Голуб'ята!* – *батько простер руки* (П. Тичина);

– *Хто там?* – *запитав на її легенький стукіт біля дверей Ковтун <...>*

– *Я, я!* – *нетерпляче повторила Яринка* (В. Козаченко).

Коли пряму мову подаємо в лапках, після неї також ставимо тире:

«Невиправдані людські втрати – найбільша ганьба для командира», – *говорив старший лейтенант* (О. Гончар);

«Як живе?» – *в листі своїм княжна його [Тараса Шевченка] запитус* (Д. Білоус).

Примітка. Якщо слова автора при цьому починаються словами **так, ось що, ось як** та ін., то в тих випадках, де після прямої мови мали б стояти кома й тире, ставимо тільки тире:

«Треба завжди бути чесними» – *так казала дітям мати;*

3) розривати пряму мову, і тоді, якщо пряма мова починається з абзацу, то перед її початком ставимо тире, а якщо без абзацу (у рядок), то перед початком і в кінці її ставимо лапки і застосовуємо такі правила:

а) коли на місці розриву не має бути ніякого розділового знака або мали б бути кома, крапка з комою, двокрапка або тире, то перед словами автора й після них ставимо комбінований знак – кома й тире, а пряму мову продовжуємо з малої букви:

«У мене, – вів своєї дід, – сини, двоє, на фронтах» (Л. Смілянський);

«Батьку, – мовила тихо, – ви так гарно співали, так гарно...» (П. Загребельний);

«Мамо, – каже старший син, – ходім додому!» (Марко Вовчок);

б) коли на місці розриву мала б бути крапка, то перед словами автора ставимо кому й тире, а після них – крапку й тире, причому пряма мова продовжується з великої :

– *Зроду не чув, щоб лисиці так кидались на людей.*

– *А я чув, – сказав Жадан. – І не тільки чув. Бачив* (Ю. Щербак);

в) коли на місці розриву мав би бути знак питання або знак оклику, то перед словами автора зберігаємо цей знак і додаємо тире, а після слів автора ставимо крапку й тире, причому пряму мову продовжуємо з великої букви:

– *А, це ти, Максиме? – зрадів Карпо. – Заходь, заходь* (М. Коцюбинський);

– *Оце вчивсь! – почав батько мені. – Що ж тепер?..* (А. Тесленко);

г) коли на місці розриву мали б бути три крапки, то вони залишаються перед тире. Пряму мову продовжуємо або з великої, або з малої букви залежно від того, яка буква була б після трьох крапок за відсутності розриву. Після слів автора в першому випадку ставимо крапку й тире, а в другому – кому й тире:

«Ходять тут усякі... – бурмоче дід. – Недавно двоє пройшло» (О. Донченко);

– *«Гратиму!.. й я гратиму?.. Ну й... – глянув навкруги, – ну й життя гарне!..»* (А. Тесленко);

г) коли одна частина слів автора стосується першої частини прямої мови (тієї, що стоїть до розриву), а друга – другої, то після слів автора ставимо двокрапку й тире, а пряму мову продовжуємо з великої букви:

«Зараз, – сказав Матюха. Потім згадав щось і повернув голову до жінки: – Де там та Зінька з кислицями?» (А. Головка).

Примітка. Діалоги й полілоги можна подавати без абзаців, що буває здебільшого тоді, коли їх хтось переказує. У такому випадку лише першу репліку подаємо з абзацу й перед нею ставимо тире, а далі репліки наводимо в лапках; після них перед авторськими словами ставимо тире, а перед ними після авторських слів – двокрапку:

– *Страх, розказує, яке діялось: народу, каже, як на війні, сила-силенна... а кінні наступають, душать. «Розходьтесь!» – гукають. А ті: «Не підємо, давай нам наше... ми за правду»* (М. Коцюбинський).

5. Коли пряма мова стоїть у середині слів автора, перед нею стоїть двокрапка, а після неї ставимо:

1) кому, якщо це потрібно в умовах контексту:

Казав пан: «Кожух дам», та й слово його тепле (прислів'я);

2) тире:

а) у разі відсутності розділового знака на місці розриву слів автора:

На зауваження вчителя з приводу запізнення учень пояснив: «Дуже довго не було автобуса» – і сів на своє місце;

б) якщо пряма мова закінчується такими розділовими знаками, як три крапки, знак питання або знак оклику:

Діти нудяться в хатині,

Нудять, нарікають:

«І нащо зима та люта?» –

Все вони питають (Леся Українка).

6. Коли кілька реплік прямої мови йдуть у рядок, без указівки, кому вони належать, то кожному з них беремо в лапки, а між репліками ставимо тире:

«А в тебе земля ще де є?» – «Ні, нема». – «А хата є?» – «Є» (Панас Мирний).

Перед кожною реплікою (зокрема й перед першою) можна також ставити тире, тоді кожному парну репліку потрібно брати в лапки:

– А в тебе земля ще де є? – «Ні, нема». – А хата є? – «Є» (Панас Мирний).

7. Якщо в діалозі, поданому в рядок, після репліки одного з учасників ідуть слова автора, то перед наступною реплікою іншого учасника тире не ставимо:

«Простіть мені; чого нам сваритись?» – каже вона, аж плаче. «Про мене, – кажу. – Якби мене ніхто не зачіпав, я б довіку нікого й пальцем не зачепила» (І. Нечуй-Левицький).

Примітка. Звичайно не виділяють (лапками або тире) чужу мову і тоді, коли немає вказівки на те, кому вона належить (це невідомо або не має значення):

Кажуть: скупий двічі платить;

– Друкарська? – Так. Маю намір купити згодом. Кажуть, у німців чудові машинки (О. Шугай).

У медіа вставлені речення, подібні до слів автора, виділяють звичайно комами:

Учора, повідомляє наш кореспондент, відбулася зустріч лідерів країн Євросоюзу (з газети).

8. Для оформлення цитат застосовуємо такі розділові знаки:

1) цитати, включені в авторський текст, беремо в лапки. Інші розділові знаки при них розставляємо так, як у реченнях із прямою мовою та словами автора: *У Конституції України записано: «Державною мовою в Україні є українська мова».*

Цитати, що виступають як самостійні висловлення (напр., в епіграфах), лапками не виділяємо;

2) якщо цитату наводимо не повністю, а з пропуском, його позначаємо трьома крапками – на початку, в середині або в кінці цитати (у текстах спеціального призначення знак три крапки на місці пропуску можна ставити у квадратні або кутові дужки (див. § 163, ч. 3, п. 5; ч. 4). Пропуски на початку цитати позначаємо по-різному. Якщо цитату подаємо як пряму мову після двокрапки, перше її слово після трьох крапок пишемо з малої букви:

Про цей переклад «Іліади» І. Франко сказав: «<...> се не популяризований, але справді націоналізований наш український Гомер, і то націоналізований так щасливо, що я не знаю нації, яка могла б похвалитися подібною працею» (О. Кундзич).

Якщо ж цитата подана як пряма мова, але на початку речення в цілому перед авторськими словами, то перше слово в ній після трьох крапок пишемо з великої букви:

«<...> Книга ж буде прекрасна! Перекладаєте Ви якраз те, що Вам найближче, – класиків і «парнасців», і кожен Ваш переклад дає надзвичайну втіху своєю свіжістю і натуральністю. У мене навіть таке враження, ніби переклади Вам даються ледве не вільніше, як оригінальні поезії <...>», – писав у 1923 році М. Рильський Миколі Зерову про збірку «Камена».

Якщо цитата органічніше включена в текст, виступаючи як підрядна частина складнопідрядного речення, як частина речення зі вставленими словосполученнями або реченнями, що вказують на її автора, вона починається завжди з малої букви (навіть тоді, коли її взято повністю), за винятком власних назв, і без зазначення можливого пропуску на її початку:

Максим Рильський писав, що «глибока народність лексики Малишка, граматичного, синтаксичного ладу його творів не підлягає сумніву»;

Як відзначав Олесь Гончар, «XX сторіччя принесло нашій мові й культурі високі злети і найскладніші випробування»;

3) якщо під час цитування з'являється потреба у вставленні пояснень, їх подають або в круглих (див. § 163, ч. 2, п. 1), або (у текстах спеціального призначення) у квадратних дужках (див. § 163, ч. 3, п. 3).

У круглих дужках (з виділенням курсивом) подають також зауваження, примітки в межах певної цитати на зразок:

Куренями в Січі звалися великі, довгі хати, в яких жили запорожці (примітка наша. – Ред.), «... (курсив мій. – Упоряд.) ...» та ін.

Примітка. Прізвище автора або інше джерело цитування подаємо після цитати звичайно в круглих дужках (див. § 163, ч. 2, п. 5).

Якщо ж указівку на автора (джерело) наводимо нижче, зокрема в епіграфах, джерело зазначаємо переважно без дужок (див. § 155, ч. 2, п. 2, прим. 2).

У тих випадках, коли цитату наводимо в дужках у середині речення, її джерело зазначаємо звичайно після крапки й тире (див., напр., § 158, ч. 1, п. 15, пп. «а», у прим. ілюстрацію з творів М. Коцюбинського).

§ 168. Правила рубрикації тексту і розділові знаки для оформлення пунктів переліку

1. Для оформлення пунктів переліку (переважно в офіційно-ділових та наукових текстах) використовуємо такі способи членування тексту:

1) з поданням кожної рубрики з абзацу;

2) з поданням кожної рубрики в рядок.

2. За потреби в кількеступеневому членуванні тексту від ширших до вужчих за змістом його положень застосовуємо комбіновану систему буквено-цифрової нумерації:

1) римські цифри (з крапкою після них) або великі букви (з крапкою після них) – на найвищому рівні членування тексту (речення після них починаємо з великої букви, а в кінці нього ставимо крапку або за потреби – двокрапку);

2) арабські цифри (з крапкою після них) – на середньому рівні членування (речення після них починаємо з великої букви, а в кінці нього ставимо крапку або за потреби – двокрапку);

3) арабські цифри (з дужкою після них) – на нижчому рівні членування (речення після них починаємо з малої букви, а в кінці нього ставимо крапку з комою);

4) малі букви (з дужкою після них) – на найнижчому рівні членування (речення після них починаємо з малої букви, а в кінці нього ставимо крапку з комою, за потреби – двокрапку або крапку).

3. За потреби застосовуємо інший принцип – використання тільки арабських цифр (із крапкою після кожної з них) із послідовним їх додаванням від однієї до більшої кількості:

1. Загальні положення

1.1. Національна академія наук України (далі – НАН України) є вищою науковою самоврядною організацією України, що заснована на державній власності.

1.2. НАН України у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, актами Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства та Статутом НАН України, який ухвалюється та реєструється в порядку, встановленому законом.

1.3. НАН України є правонаступником Академії наук України, що була заснована в 1918 році і в подальшому йменувалася Українською академією наук, Всеукраїнською академією наук та Академією наук Української РСР (зі Статуту Національної академії наук України).

4. Якщо ж немає потреби в такому ступеневому членуванні тексту, звичайно використовуємо арабські цифри з крапкою і ще частіше – арабські цифри з дужкою та малі букви:

2. Голова Комісії:

1) представляє Комісію у зносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями;

2) головує на засіданнях Комісії;

- 3) підписує протоколи засідань Комісії;
- 4) підписує рішення Комісії (із Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»).

Особливо це застосовуємо тоді, коли перелік подаємо в рядок: *Комп'ютер складається з: а) системного блока; б) монітора; в) клавіатури* (у таких випадках замість крапки з комою можна використовувати й кому, а двокрапка перед переліком не обов'язкова).

5. Використовуємо також спосіб абзацного членування тексту при переліку за допомогою тире:

12.6. Президія НАН України за рекомендацією загальних зборів відповідного відділення НАН України:

- *призначає на посаду керівника наукової установи НАН України;*
  - *за наявності вмотивованих заперечень, оголошує новий конкурс, призначивши виконувача обов'язків керівника наукової установи НАН України на строк не більш як шість місяців (зі Статуту Національної академії наук України).*
-

ПОКАЖЧИК

А

- A-340* § 58, ч. 4
А́ахен § 137, ч. 1
абажу́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
аба́т § 128, ч. 1
Абаши́дзе § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Абд ель Кері́м § 49, ч. 2
А́бе (Сіндзо А́бе) § 49, ч. 4
аби- § 44, ч. 3, п. 1
аби́куди § 41, ч. 1, п. 9
аби́-то § 41, ч. 3, п. 3
аби́хто, аби́кого, аби́кому, аби́ким, аби́ в ко́го, аби́ з ким, аби́ на ко́му, аби́ на кі́м § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «а»
аби́чий, аби́чийого, аби́чийому § 39, ч. 1
аби́що § 44, ч. 3, п. 1
аби́як § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
аби́який, аби́якого, аби́якому, аби́яким, аби́ з яки́м, аби́ на яко́му, аби́ на яки́м § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «б»
аби́турієнт § 130, ч. 2, п. 3
або́ § 63, ч. 2, п. 1
або́ ж § 43, ч. 2, п. 1
абоне́нтська скрі́нька (a/c) § 62, ч. 7
абориге́н § 5, ч. 1
або́що § 44, ч. 3, п. 2
аброморфе́ма § 35, ч. 6, п. 2
абсолю́тно сухи́й § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
абсолю́ту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
абсу́рду § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
Абха́зія § 153, ч. 3, п. 1
абха́зький § 153, ч. 3, п. 1
аванга́рд § 122, ч. 1
аванпо́ст § 28, ч. 1, прим.
аванпо́стний § 28, ч. 1, прим.
а́вгієві ста́йні § 49, ч. 9, п. 3, прим.
авди́торія § 131, ч. 3
Авді́євський § 142, ч. 2 (парадигма)
авді́єнція § 131, ч. 3
Авені́р, Авені́ра § 143, ч. 3, прим. 1
авеню́ (Мічига́н-авеню́) § 50, ч. 5
Аверо́н (департа́мент Аверо́н) § 50, ч. 9
авже́ж § 44, ч. 3, п. 2
авіапе́реві́зник «Люфтга́нза» § 122, ч. 4
авіаре́йс § 35, ч. 6, п. 2

- авітамінозу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
 Авра́ам § 137, ч. 1
 авра́лу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «Г»
 Авро́ра § 131, ч. 2
 австро-угорський § 154, ч. 3, п. 1
 Австро-Угори́цина § 36, ч. 2, п. 2; § 154, ч. 2, п. 4; § 154, ч. 3, п. 1
 автенти́чний § 131, ч. 2
 автобіографі́я § 131, ч. 2
 автовідповіда́ч § 35, ч. 6, п. 2
 автовокза́л § 35, ч. 4, п. 1; § 54, ч. 4
 автомагістра́ль § 36, ч. 1, п. 4
 автомобі́ль § 121, ч. 1, п. 2; § 131, ч. 2; § 140, ч. 1, п. 2 (парадигма);
 автомобі́ля § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»; автомобі́ль «Вольво», автомобі́ль
 «Ніссан», автомобі́ль «Фольксваген» § 58, ч. 2
 автомобі́льний (Кременчу́цький автомобі́льний заво́д, КраЗ) § 61, ч. 3,
 прим. 2
 автомотогу́ртóк § 36, ч. 1, п. 8
 Автоно́мна Респу́бліка Кри́м § 50, ч. 6
 автопортре́т Шевче́нка § 55, ч. 2, прим.
 а́втор (авт.) § 62, ч. 3; § 131, ч. 2
 А́втор § 60, ч. 1
 авторите́т § 131, ч. 2
 а́вторка § 32, ч. 4
 а́вторський (авт.) § 62, ч. 3
 автостра́да (Жито́мирська автостра́да) § 50, ч. 11
 автохто́н § 131, ч. 2
 Ага́та § 124, ч. 2
 Агата́нгел, Агафа́нгел § 123, ч. 2
 Агафа́нгел, Агата́нгел § 123, ч. 2
 аге́нт § 19, ч. 2
 аге́нтство § 19, ч. 2; аге́нтство Інте́рфа́кс-Азе́рбайда́жан, аге́нтство
 Сі́ньхуа́, аге́нтство Украї́нські Націо́нальні Нові́ни § 54, ч. 5, прим. 3
 агіта́ція § 5, ч. 1; § 122, ч. 1
 агностици́зму § 82, ч. 6, п. 1, пп. «Г»
 аграрно-промисло́вий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
 агре́сія § 5, ч. 1
 агре́сор § 122, ч. 1
 агробі́знес § 35, ч. 6, п. 2
 агроеколо́гія § 130, ч. 3
 агрокульту́ра § 36, ч. 1, п. 4
 агрокульту́рний § 40, ч. 1, п. 1
 агроно́м § 9, ч. 2, п. 6
 а́грус § 6, ч. 1, п. 1
 а́грусовий § 6, ч. 1, п. 1
 Ада́менко § 32, ч. 9

- Адамóвич* § 144, ч. 1, п. 1
А́дамс § 134, ч. 1
(на) А́дам-стрі́т § 140, ч. 2, п. 7
Аделаї́да § 129, ч. 3
Аде́ль § 66, ч. 4, п. 3; § 143, ч. 4 (парадигма)
адже́ ж § 43, ч. 2, п. 1
А́длер § 134, ч. 1
адміністратівні (Кóдекс Украї́ни про адміністратівні правопору́шення, КУпАП) § 61, ч. 3, прим. 2
адміністра́ції (Шевче́нківської райо́нної в мі́сті Киє́ві держа́вної адміністра́ції) § 54, ч. 1
адмі́нресу́рс § 35, ч. 6, п. 1
адмі́нрефо́рма § 35, ч. 6, п. 1
Адо́наї § 53, ч. 1
Адриано́поль § 154, ч. 2, п. 5
Адриа́тика § 129, ч. 4, п. 2
ад'ю́нкт § 138, ч. 1, п. 2
ад'юта́нт § 138, ч. 1, п. 2
аероме́тод § 35, ч. 6, п. 2
аеропла́н § 121, ч. 1, п. 1
АЕС (а́томна електроста́нція) § 63, ч. 2, п. 9
аж нія́к § 44, ч. 2, п. 6
Азербайджáн (аге́нтство Інте́рфа́кс-Азербайджáн) § 54, ч. 5, прим. 3
азе́фи § 49, ч. 5
А́зія § 50, ч. 1
«Азо́в» (ву́лиця Геро́їв По́лку «Азо́в») § 50, ч. 11
Азо́во-Чорномо́р'я § 154, ч. 2, п. 4
Азо́вське мо́ре § 50, ч. 1
азо́ту § 82, ч. 6, п. 6
Аї́да § 129, ч. 3
Айве́нго § 133, ч. 2
Айзе́на́х § 136, ч. 1
акаде́мвідпу́стка § 35, ч. 6, п. 1
акаде́мік (акад.) § 62, ч. 3
акаде́мік § 32, ч. 1, прим.; § 56, ч. 1, прим. 1; § 129, ч. 2, п. 6; акаде́міка § 50, ч. 2; § 82, ч. 5, п. 1; ву́лиця Акаде́міка Крї́мського § 50, ч. 11
акаде́мічний § 33, ч. 2; § 54, ч. 3
акаде́мія § 54, ч. 3; § 54, ч. 6; § 63, ч. 2, п. 1; інституту́ти Націо́нальної акаде́мії нау́к Украї́ни § 54, ч. 5, прим. 5
«Акаде́мисте́чко» (станція метро) § 50, ч. 14
Ака́т Дамке́нг § 49, ч. 4
аквате́хніка § 35, ч. 6, п. 2
акведу́ка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
аксіо́ма § 129, ч. 2, п. 2

- акт, *акта* § 82, ч. 6, п. 9, прим.; § 84, ч. 1, п. 2, прим.; (*в*) *акті* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»; *Акт проголошення незалежності України* § 55, ч. 1
- акт, акту* § 82, ч. 6, п. 1, пп. «Г»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
- актів* § 54, ч. 6
- актівний (соціально активний)* § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
- актор* § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
- акумулятор* § 128, ч. 1
- акціонерне (Приватне акціонерне товариство «Київський електровагоноремонтний завод», Публічне акціонерне товариство «Укрнафта»)* § 54, ч. 4
- акція (піар-акція)* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
- Ак'яб* § 138, ч. 1, п. 1; § 151, ч. 1
- Алатау* § 50, ч. 4, прим.; § 154, ч. 3, п. 3
- алатауський* § 154, ч. 3, п. 3
- Албанія* § 121, ч. 1, п. 1
- але ж* § 43, ч. 2, п. 1
- Алекс* § 134, ч. 1
- Александров* § 144, ч. 1, п. 2
- Алексєєв* § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
- Алесь Адамович* § 144, ч. 1, п. 1
- Алжір* § 129, ч. 4, п. 3; *Алжіра* § 82, ч. 6, п. 5, прим.; *Алжіру* § 82, ч. 6, п. 5; § 82, ч. 6, п. 5, прим.
- алжірець* § 129, ч. 4, п. 3
- алкотест* § 35, ч. 6, п. 2
- Аллах* § 53, ч. 1; § 122, ч. 5; § 128, ч. 1
- алмаза* § 82, ч. 6, п. 9, прим.
- алмазу* § 82, ч. 6, п. 9, прим.
- Алмати* § 140, ч. 2, п. 4
- Алтаю* § 82, ч. 6, п. 5
- Алтуф'єв* § 144, ч. 1, п. 3, пп. «б»; § 144, ч. 3, п. 1
- Алфьоров* § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
- альбатрос* § 139, ч. 1, п. 2
- Альберта* § 139, ч. 1, п. 2
- Альбіон (Туманний Альбіон)* § 50, ч. 6, прим.
- альпінізму* § 82, ч. 6, п. 3
- Альтаміра-і-Кревєа* § 146, ч. 4, п. 2
- Альтаїр (зоря Альтаїр)* § 51, ч. 1
- альтруїст* § 129, ч. 3
- альфа, альфа Малой Ведмедици* § 51, ч. 1
- альфа- (альфа-промені, альфа-розпад, альфа-частинка)* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
- Альфонсо (Хуана Карлоса Альфонсо Віктора Марії де Бурбона)* § 140, ч. 3
- алюмінієвий* § 33, ч. 6
- алюміній* § 121, ч. 1, п. 2; *алюмінію* § 82, ч. 6, п. 6
- Аляска* § 121, ч. 1, п. 2; § 153, ч. 1

- аляскинський § 153, ч. 1
 Амальтєя § 123, ч. 1
 Амангельді § 140, ч. 2, п. 4
 амбона § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ї»
 Амєрика § 129, ч. 4, п. 2; Амєрики § 50, ч. 6
 амплуа § 140, ч. 2, п. 1
 Амстердама § 82, ч. 6, п. 8, прим.; Амстердаму § 82, ч. 6, п. 8
 амудар'їнський § 153, ч. 1; § 154, ч. 3, п. 3
 Амудар'я § 50, ч. 4, прим., § 153, ч. 1; § 154, ч. 3, п. 3
 Ан-124 § 35, ч. 7, п. 5
 Ан-225 § 35, ч. 7, п. 5; § 58, ч. 4
 аналіз (ДНК-аналіз) § 35, ч. 7, п. 8; аналізу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
 Ананьїн § 144, ч. 4, п. 1, пп. «а»
 Ананьїно § 149, ч. 8, п. 2
 анархічний § 33, ч. 2
 анатема, анафема § 123, ч. 2
 анафема, анатема § 123, ч. 2
 ангел § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1
 Англія § 5, ч. 1
 Андорра § 128, ч. 3
 андоррець § 128, ч. 3
 Андрєєв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
 Андрїєві книжкі § 49, ч. 9, п. 1
 (на) Андрїєві Байдку, Андрїю Байдкові § 142, ч. 3, прим. 2
 Андрїєво-Іванівка § 154, ч. 3, п. 2
 андрїєво-іванівський § 154, ч. 3, п. 2
 Андрїїв § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»; § 101, ч. 1, п. 2; Андрїєва, Андрїєве § 33, ч. 7,
 п. 2
 Андрїївна (Марія Андрїївна) § 143, ч. 6
 андрїївський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»; Андрїївський узвіз § 50, ч. 11; Андрїївська
 церква § 55, ч. 2
 Андрїй, Андрїя § 33, ч. 7, п. 2; § 55, ч. 3, прим. 1; § 66, ч. 3, п. 1; § 82, ч. 5,
 п. 1; Андрїй Первозваний § 53, ч. 1
 Андрїйовичу § 83, ч. 1, п. 1, прим.; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 4
 ані- § 44, ч. 3, п. 1
 аніж § 43, ч. 1
 аніхто, анікого, анікому § 39, ч. 1
 аніскільки § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
 анітелєнь § 41, ч. 1, п. 9
 анітрохи § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
 анічий, анічийого, анічийому § 39, ч. 1
 анічичірк § 41, ч. 1, п. 9
 аніщо, анічого, анічому § 39, ч. 1
 аніяк § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
 аніякий, аніякого, аніякому § 39, ч. 1

- А́нна Ки́ївська* § 49, ч. 9, п. 2
анна́ли § 128, ч. 1
ано́тація § 128, ч. 2, прим.
Анрі́ § 129, ч. 2, п. 3; § 140, ч. 2, п. 4
анса́мбль (Держа́вний анса́мбль наро́дного та́нцю Гру́зії) § 54, ч. 3
Анта́нта § 50, ч. 7
Антаркти́да § 50, ч. 1; § 129, ч. 4, п. 2
Анта́рктика § 129, ч. 4, п. 2
Антéй § 49, ч. 7, п. 2
а́нти (а́нти-АВН, «А́нти-Дю́ринг») § 35, ч. 6, п. 4, прим. 1
антиалкого́льний § 31, ч. 8
антиаргуме́нт § 31, ч. 8
антиарома́тичний § 31, ч. 8
антиві́рус § 35, ч. 6, п. 4
антиелектро́н § 35, ч. 6, п. 4, прим. 2
антиестеті́чний § 31, ч. 8
антиєвропе́йський § 31, ч. 8
антиімперіалісті́чний § 35, ч. 6, п. 4, прим. 2
антиінфекці́йний § 35, ч. 6, п. 4, прим. 2
антиінфляці́йний § 31, ч. 8; § 35, ч. 6, п. 4, прим. 2
антиісторі́чний § 35, ч. 6, п. 4, прим. 2
антинауко́вий § 31, ч. 8
антиокі́слювач § 35, ч. 6, п. 4, прим. 2
антиурадо́вий § 31, ч. 8; § 35, ч. 6, п. 4, прим. 2
анти́чний сві́т § 52, ч. 3, прим. 2
антия́дерний § 31, ч. 8
Анти́н, Анто́на § 9, ч. 2, п. 6, прим.; § 32, ч. 12, прим.; § 143, ч. 3 (парадигма);
 § 143, ч. 3, прим. 1
Антио́ко (Сант-Антио́ко) § 154, ч. 3, п. 4
антоло́гія § 123, ч. 1
Антоне́нко-Давидо́вич § 146, ч. 4, п. 2
Анто́нівна § 32, ч. 12, прим.
Анто́ніо § 140, ч. 2, п. 5
Анто́ніс ван Дейк § 136, ч. 3
Анто́нович § 32, ч. 12, прим.
Анто́сьо § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *Анто́ся* § 82, ч. 3
антрополо́гія § 123, ч. 1
антропоцентри́зму § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
Антуане́тта (Марі́я-Антуане́тта § 146, ч. 4, п. 1; *Марі́ї-Антуане́тти*
 § 140, ч. 3)
Аньо́лек § 144, ч. 1, п. 5, пп. «б»
апа́рата § 82, ч. 6, п. 9, прим.
апа́рату § 82, ч. 6, п. 9, прим.
Апеляці́йний суд Закарпа́тської о́бласті § 54, ч. 1
Аполло́н § 49, ч. 7, п. 2; *Аполло́н Бельведе́рський* § 55, ч. 2

- апóстол, апóстол Матві́й* § 53, ч. 2, прим. 1
апóстольська (Вірме́нська апóстольська цéрква) § 53, ч. 5
апте́ка § 123, ч. 1
ара́би § 49, ч. 6; § 154, ч. 3, п. 5
ара́бський (бу́рг-ель-ара́бський § 154, ч. 3, п. 5; *Ара́бська Респу́бліка Єгипет*
 § 50, ч. 6)
Араві́йське мо́ре § 154, ч. 1, п. 2
Аре́ф'єв § 144, ч. 3, п. 1
Аріє́ль § 130, ч. 2, п. 3
АРК (Автоно́мна Респу́бліка Крим) § 61, ч. 2
а́рка, а́рок § 9, ч. 2, п. 1, прим. 2
Арка́нза́с § 149, ч. 1, п. 2
арка́нза́с-сі́тинський § 154, ч. 3, п. 4
Арка́нза́с-Сі́ті § 154, ч. 3, п. 4
Арктика § 129, ч. 4, п. 2
а́ркуш (арк.) § 62, ч. 3
(нів) а́ркуша § 36, ч. 1, п. 7, прим.
Арно́ § 140, ч. 2, п. 5
арсенáл § 121, ч. 1, п. 1; § 140, ч. 1, п. 2 (парадигма)
Арте́м § 144, ч. 1, п. 1
Арте́мов § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
Артемо́вський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «є»; § 146, ч. 4, п. 2; § 147, ч. 5, п. 1
арте́ріальний § 129, ч. 2, п. 2
арте́рія § 129, ч. 2, п. 2
а́ртист (наро́дний а́ртист Украї́ни) § 56, ч. 1, прим. 1
артпо́лк § 35, ч. 5, п. 2
артрі́нок § 35, ч. 6, п. 2
артро́зу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
Арту́р § 124, ч. 2
арф § 76, ч. 1, п. 1
арф'я́р § 7, ч. 2, п. 1, прим.
архаї́чний § 3, ч. 1, п. 4
арха́нгел § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1
археологі́чний § 33, ч. 2
архиди́якон § 35, ч. 6, п. 3
архиє́пископ, архіє́пископ § 53, ч. 6, прим.; *Верхо́вний Архиє́пископ* § 53, ч. 6
архиєре́й, архієре́й § 31, ч. 7, прим.
архимандри́т, архімандрі́т § 31, ч. 7, прим., § 53, ч. 6, прим.
архистраті́г, архістраті́г § 31, ч. 7, прим.
архі́в § 61, ч. 3, прим. 1; § 129, ч. 2, п. 6
архіважлі́вий § 31, ч. 7
архиє́пископ, архиє́пископ § 53, ч. 6, прим.
архиєре́й, архиєре́й § 31, ч. 7, прим.
архімандрі́т, архимандрі́т § 31, ч. 7, прим., § 53, ч. 6, прим.
архіме́дова спіра́ль § 49, ч. 9, п. 3, прим.

- архімільйонёр* § 31, ч. 7
архіскладний § 31, ч. 7, § 35, ч. 6, п. 3
архістратіг, архистратіг § 31, ч. 7, прим.
архітекту́ри (лауреа́т Держа́вної премо́ї Украї́ни в га́лузі архітекту́ри) § 56,
 ч. 1, прим. 1
архітектурно-будівельний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
архішахра́й § 35, ч. 6, п. 3
Асеновгра́д § 149, ч. 2
асесор (колезький асесор) § 56, ч. 1, прим. 2
Асканія-Нова́ § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма)
«Асорті́» (цукерки «Асорті́») § 58, ч. 1
асоціа́ції (конгрес Міжнародно́ї асоціа́ції україні́стів) § 54, ч. 6
астеро́їда § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
а́стма § 123, ч. 1
астроко́ре́ція § 35, ч. 6, п. 2
астроно́м (магніто́лог-астроно́м) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
асфа́льт § 121, ч. 1, п. 2; *асфа́льту* § 82, ч. 6, п. 6; (*по*) *асфа́льті* § 86, ч. 1,
 п. 1, пп. «а»
ателье́ § 139, ч. 1, п. 1; § 140, ч. 2, п. 3
Ате́ни, Афі́ни § 123, ч. 2
Атланти́да § 129, ч. 4, п. 2
Атла́нтика § 129, ч. 4, п. 2
Атланти́чний океа́н § 121, ч. 1, п. 1
ато́ж § 44, ч. 3, п. 2
ато́ма § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
АТС (автома́тична телефо́нна ста́нція) § 61, ч. 2
аудито́рія § 131, ч. 3
аудиє́нція § 129, ч. 2, п. 2; § 131, ч. 3
аудиоальбо́м § 35, ч. 6, п. 2
аудиопроду́кція (теле-, радіо-, аудіо- і відеопроду́кція) § 36, ч. 2, п. 3
аутса́йдер § 131, ч. 1
Афанасье́в § 144, ч. 1, п. 3, пп. «б»
Афганіста́ну § 82, ч. 6, п. 5
а́фікса § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
Афі́на § 49, ч. 7, п. 2
Афі́ни, Ате́ни § 123, ч. 2
А́фрика § 129, ч. 4, п. 2; § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма)
африка́нці § 49, ч. 6
Ахілле́с § 49, ч. 7, п. 2
ахілле́сова п'ята́ § 49, ч. 9, п. 3, прим.
Ахме́д § 122, ч. 5; (*з*) *Ахме́дом Гаса́ном-оглі́* § 140, ч. 4
ацте́ки § 49, ч. 6
А́чинськ § 149, ч. 8, п. 3, пп. «а»
Ашгаба́т § 154, ч. 2, п. 5
Аюда́г § 154, ч. 3, п. 3

аюдáзький § 154, ч. 3, п. 3
ая́кже § 44, ч. 3, п. 2

Б

б (частка) § 117, ч. 1, п. 1
ба́ба § 33, ч. 3; *ба́бї*, *ба́бїв*, *баб* § 76, ч. 1, п. 1; § 76, ч. 1, п. 3
ба́бин § 33, ч. 3
ба́бїще § 68, ч. 2, п. 6 (парадигма); § 68, ч. 2, п. 6, прим.
бабу́сю § 74, ч. 1, п. 3
бага́ж § 5, ч. 1
багатв́ечір § 35, ч. 6, п. 1
бага́тий § 19, ч. 2
бага́то § 105, ч. 12, прим. (парадигма)
бага́то (за *бага́то*, на *бага́то*) § 41, ч. 1, п. 1, прим.
бага́то-бага́то § 35, ч. 7, п. 1
багатокварті́рних (Об'єднання співвласників багатокварті́рних буди́нків «Наш дім») § 54, ч. 4
багатопрогі́нний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
багатоспрямо́ваний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
багатоступі́нчастий § 63, ч. 2, п. 8
бага́тство § 19, ч. 2
Бага́чка (*Вели́ка Бага́чка*) § 154, ч. 1, п. 1
баге́та § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
Багірзаде́ § 146, ч. 4, п. 4, прим.
Багіро́в § 144, ч. 1, п. 8, пп. «а»
Багри́єм § 85, ч. 1, п. 1
Багряноро́дний (*Костянти́н Багряноро́дний*) § 49, ч. 9, п. 2
Ба́ден-Ба́ден § 152, ч. 5 (парадигма)
бадмінто́ну § 82, ч. 6, п. 3
бажа́нь § 26, ч. 3, п. 3; § 89, ч. 1, п. 2; *бажа́нням* § 90, ч. 1
база́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
базе́дова хвороба́ § 49, ч. 9, п. 3, прим.
Ба́зель § 121, ч. 1, п. 2; § 139, ч. 1, п. 2
бази́ка § 66, ч. 2, п. 1; § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»
Бази́ліо § 140, ч. 2, п. 5; § 146, ч. 2, п. 5
Базьо́ § 26, ч. 2, п. 2
ба́йка § 63, ч. 2, п. 4
Байка́лу § 82, ч. 6, п. 5
байка́р § 68, ч. 2, п. 4 (парадигма)
Ба́йко ((на) *Ніні Ба́йко*, (на) *Ба́йкові Андрі́ю*, *Ба́йку Андрі́єві*) § 142, ч. 3, прим. 2
байра́к § 12, ч. 1, п. 2; *байра́ку* § 82, ч. 6, п. 5; (у) *байра́ці* § 12, ч. 1, п. 2; § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»
байт (*Б*) § 62, ч. 4

- «Бакарді» (ром «Бакарді») § 58, ч. 1
 бакінський § 153, ч. 1
 бактеріологічний (хіміко-бактеріологічний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
 Баку § 140, ч. 2, п. 6; § 153, ч. 1
 бал § 121, ч. 1, п. 1; бала § 82, ч. 6, п. 9, прим.
 бал § 121, ч. 1, п. 1; балу § 82, ч. 6, п. 9, прим.
 баланс § 121, ч. 1, п. 1
 бала́ст § 28, ч. 1, прим.
 бала́стний § 28, ч. 1, прим.
 балет «Лісова пісня» § 55, ч. 3
 Балій (завдякі Катеріні Балій, всупереч Михаїлові Балію, Михаїлу Балієві)
 § 142, ч. 3, прим. 2
 ба́лка, ба́лці § 26, ч. 2, п. 3, прим.
 Балка́нський півострів § 50, ч. 1; Балка́нські країни § 50, ч. 7
 балко́на § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
 балко́нчика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
 Ба́лтика § 129, ч. 4, п. 2
 бальза́ківські традиції § 49, ч. 9, п. 3, прим.
 бальза́му § 82, ч. 6, п. 6
 Бангко́к § 153, ч. 3, п. 3, прим.
 бангко́кський § 153, ч. 3, п. 3, прим.
 бандури́ст § 32, ч. 15
 банк (Національний банк України § 54, ч. 1; банк «Південний» § 54, ч. 4)
 банкі́р § 32, ч. 15
 Ба́нська Бістриця § 150, ч. 1
 Ба́ня-Лу́ка § 154, ч. 3, п. 1
 ба́ня-лу́цький § 154, ч. 3, п. 1
 бар (карао́ке-бар, су́ші-бар) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
 бара́ка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
 Ба́рбара (Са́нта-Ба́рбара) § 50, ч. 4
 Барб'є́ § 138, ч. 1, п. 1; § 140, ч. 2, п. 3
 Барбю́с § 138, ч. 2, п. 2
 барві́стий § 33, ч. 5
 Барві́нкове, Барві́нковим § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»
 барві́нку § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»
 Барді́їв § 150, ч. 4
 бар'є́р § 130, ч. 2, п. 2
 баро́ко (стиль) § 52, ч. 1; § 128, ч. 1
 Баро́ко (епоха) § 52, ч. 1
 баро́метр § 127, ч. 1
 баро́н § 56, ч. 1, прим. 2
 Басара́бська § 151, ч. 1, прим.
 баскетбо́лу § 82, ч. 6, п. 3
 ба́ски § 153, ч. 3, п. 3, прим.
 баскі́й § 26, ч. 3, п. 1, прим.

- ба́ско* § 26, ч. 3, п. 1, прим.
ба́скський § 153, ч. 3, п. 3, прим.
Баскунча́к § 153, ч. 3, п. 2
баскунча́цький § 153, ч. 3, п. 2
бастіо́ну § 82, ч. 6, п. 5
батальйо́н § 8, ч. 1, п. 2; *батальйо́ну* § 82, ч. 6, п. 2
ба́тенько § 26, ч. 3, п. 2; § 32, ч. 9; (*при*) *ба́теньку* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
ба́тіг § 22, ч. 1, п. 5
батожі́ти § 22, ч. 1, п. 5
бато́на § 82, ч. 5, п. 2, пп. «і»
Бату́рин, Бату́рина, Бату́рину § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»; § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»
ба́тьків, ба́тькового § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»; § 101, ч. 1, п. 2; *ба́тькова* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»; § 33, ч. 7, п. 1; *ба́тькове* § 33, ч. 7, п. 1
Ба́тьківщи́на § 60, ч. 3
ба́тько § 33, ч. 7, п. 1; § 66, ч. 3, п. 1; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *ба́тька* § 82, ч. 3; *ба́тькові* § 83, ч. 1, п. 1; (*на / при*) *ба́тькові* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «а»; (*на*) *ба́тькові, (на) ба́тьку* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1; *ба́тьку* § 87, ч. 1, п. 1; *ба́тькі* § 88, ч. 1, п. 1; *ба́тьків* § 89, ч. 1, п. 1; *ба́тька́м* § 90, ч. 1
ба́тько-ма́ти § 35, ч. 7, п. 2, пп. «в»
ба́хмацький § 153, ч. 3, п. 2
Ба́хмач § 153, ч. 3, п. 2; *Ба́хмача* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
бац § 27, ч. 1, п. 7
ба́чачи § 120, ч. 1
ба́чити § 115, ч. 1 (парадигма, теп. ч.); § 115, ч. 3, п. 1; *ба́чу* § 115, ч. 3, п. 1; *ба́чать* § 115, ч. 3, п. 1; § 120, ч. 1; *не ба́чити* § 44, ч. 2, п. 1
баши́р § 129, ч. 2, п. 6
башта́нний § 29, ч. 1, п. 3
Баянго́л-Монго́льський о́круг § 50, ч. 8
бджо́ла § 10, ч. 2; § 10, ч. 3, п. 2; *бджо́лі, бджо́лу, (на) бджо́лі* § 10, ч. 3, п. 2
бджо́лінний § 33, ч. 4
бджо́ляр, бджо́ляра́ § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
Беатрі́с § 140, ч. 2, п. 9
Беатрі́че § 129, ч. 2, п. 3
Бев (Сент-Бев) § 146, ч. 4, п. 2
без ві́дома § 41, ч. 2, п. 1
бе́звісти § 41, ч. 1, п. 2
безголі́в'я § 9, ч. 3, п. 2, пп. «в»
безголо́сся § 9, ч. 3, п. 2, пп. «в»
бездо́ріжжя § 9, ч. 3, п. 2, пп. «в»
без жа́лю § 41, ч. 2, п. 1
беззвучний § 29, ч. 1, п. 1
без кінця́ § 41, ч. 2, п. 1
без кінця́-кра́ю § 41, ч. 2, п. 1
безко́рисливий § 31, ч. 3

- безкраїй, безкрая, безкрає, безкраї* § 103 (парадигма); § 10, ч. 3, п. 3; § 31, ч. 3; § 102, ч. 1, п. 1; § 102, ч. 1, п. 3
- безкрайости, безкрайости* § 10, ч. 3, п. 1
- без краю* § 41, ч. 2, п. 1
- без ладу* § 41, ч. 2, п. 1
- без ліку* § 41, ч. 2, п. 1
- без мети* § 41, ч. 2, п. 1
- безмірний* § 63, ч. 2, п. 7
- без наміру* § 41, ч. 2, п. 1
- безпе́ка* § 21, ч. 1; § 57, ч. 1; *Ра́да націона́льної безпе́ки та оборо́ни Украї́ни* § 54, ч. 1
- безпе́чний* § 21, ч. 1
- без пуття́* § 41, ч. 2, п. 1
- без сліду* § 41, ч. 2, п. 1
- без смаку* § 41, ч. 2, п. 1
- без сумніву* § 41, ч. 2, п. 1
- без уга́ву* § 41, ч. 2, п. 1
- безупі́нно* § 63, ч. 2, п. 5
- без упи́ну* § 41, ч. 2, п. 1
- безха́тченко* § 27, ч. 1, п. 6; § 32, ч. 9
- без че́рги* § 41, ч. 2, п. 1
- без'яде́рний* § 7, ч. 2, п. 4
- без'язи́кий* § 7, ч. 2, п. 4
- бе́й (Мехме́д-бе́й* § 146, ч. 4, п. 4; *(до) Мехме́да-бе́я* § 140, ч. 4)
- Бе́йкер-стрі́т* § 129, ч. 4, п. 4, прим. 1
- бейсбо́лу* § 82, ч. 6, п. 3
- бекере́ль* § 128, ч. 3
- Бе́кі* § 128, ч. 4
- Беккере́ль* § 128, ч. 3
- Бе́кон* § 133, ч. 2
- беладóна* § 128, ч. 1
- Белгра́д* § 154, ч. 2, п. 5
- белгра́дський* § 154, ч. 2, п. 5
- белетри́стика* § 128, ч. 1
- Бе́лич* § 144, ч. 1, п. 2; § 144, ч. 1, п. 6
- Бе́ллоу* § 133, ч. 1
- Бельведе́рський (Аполло́н Бельведе́рський)* § 55, ч. 2
- Бе́льськ-Підля́ський* § 151, ч. 2, п. 2
- бемо́ль (мі-бемо́ль, сі-бемо́ль)* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
- бемо́льний (сі-бемо́льний)* § 40, ч. 2, п. 1
- Бене́дьо* § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *Бене́дя* § 82, ч. 3
- Бену́а* § 140, ч. 2, п. 1
- Беранже́* § 140, ч. 2, п. 3
- Бе́рд* § 135, ч. 1
- Бердя́нська* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»

- бе́рег* § 9, ч. 2, п. 3; (*при*) *бе́резі* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»; *берегі́* § 88, ч. 1, п. 1; § 91, ч. 1, п. 2; *берегі́в* § 89, ч. 1, п. 1; *берега́ми* § 92, ч. 1, п. 1; (*при*) *берега́х* § 93, ч. 1
- Бе́регівський о́круг* § 50, ч. 8
- берегі́* § 5, ч. 1; § 14, ч. 1, п. 3; *бережу́, бережéш, бережé, бережемó, бережетé, бережúть, бережі́, хай (нехай) бережúть, бережі́мо, бережі́ть* § 14, ч. 1, п. 3
- Березі́вський* § 141, ч. 1
- Березі́на (Людмі́ла Васи́лівська-Березі́на)* § 49, ч. 1
- березка́* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
- березне́вий* § 33, ч. 6
- Березни́кі* § 149, ч. 8, п. 3, пп. «е»; § 152, ч. 2 (парадигма)
- бе́резня (пе́рше бе́резня)* § 106, ч. 2
- Березо́ва* § 149, ч. 6, п. 2
- бе́реста* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «а»
- бе́рі́з* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
- бе́рі́зка* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
- бе́рі́зки-бе́ршадський* § 154, ч. 3, п. 1
- Бе́рі́зки-Бе́ршадські* § 154, ч. 3, п. 1
- Бе́рклі-сквер* § 50, ч. 5
- Бе́ркишир* § 135, ч. 1
- бертоле́това сі́ль* § 49, ч. 9, п. 3, прим.
- Бе́ртон* § 135, ч. 1
- беручі́* § 120, ч. 1
- бе́ршадський* § 27, ч. 1, п. 3; § 154, ч. 3, п. 1
- Бе́ршадь* § 27, ч. 1, п. 3; *Бе́ршаді́* § 95, ч. 1; *Бе́ршаддю́* § 95, ч. 3, п. 1; (*у*) *Бе́ршаді́* § 95, ч. 4
- Бессе́ме́р* § 128, ч. 3
- бессе́ме́рівський* § 128, ч. 3
- бе́та, бе́та Терезі́в* § 51, ч. 1; *бе́та-про́мені, бе́та-ро́знад, бе́та-часті́нка* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
- Бе́тті* § 128, ч. 3
- Бетхо́вен (ван Бетхо́вен)* § 49, ч. 2; § 55, ч. 2; § 146, ч. 2, п. 4; § 147, ч. 3
- бетхо́венський* § 147, ч. 3
- Бе́жецьк* § 149, ч. 3, п. 3
- Бе́ла* § 144, ч. 2, п. 2
- Бе́лгород* § 149, ч. 3, п. 3
- Бе́лий* § 144, ч. 2, п. 2
- Бе́ликов* § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
- Бело́во* § 149, ч. 3, п. 3
- Белорéцьк* § 149, ч. 3, п. 3
- Бе́лявський* § 144, ч. 1, п. 3, пп. «г»
- Б'е́рнсон* § 132, ч. 1
- б'е́ться* § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 2
- б'е́ф* § 138, ч. 1, п. 1

- Бжозович* § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
би (б) § 43, ч. 1; § 44, ч. 2, п. 12; § 44, ч. 3, п. 2; § 117, ч. 1, п. 2
Бика́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
Бістриця (Банська Бістриця) § 150, ч. 1
бі́ти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *б'ю* § 7, ч. 2, п. 1; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»;
б'ють § 4, ч. 1, п. 1; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
бі́тий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б»
Біаррі́ц § 129, ч. 2, п. 2
біатло́ну § 82, ч. 6, п. 3
біблійний (бібл.) § 62, ч. 3
бібліографі́чний (бібл.) § 62, ч. 3
бібліоте́ка § 123, ч. 1; § 54, ч. 3
бібліоте́чний (бібл.) § 62, ч. 3
Бі́блія § 53, ч. 4
бі́гти § 115, ч. 3, п. 1; § 115, ч. 4, п. 2, прим.; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; *бі́жу*
§ 115, ч. 4, п. 2, прим.; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; *бі́жійш* § 115, ч. 4, п. 2,
прим.; *бі́жій*, *бі́жімо*, *бі́жі́м*, *бі́жіть* § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2
бі́гу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
бі́гу (на бі́гу) § 41, ч. 2, п. 1
біда́ха § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»
бі́знес § 129, ч. 2, п. 6
бі́знес-план § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
бі́знес-проє́кт § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
бі́к § 66, ч. 3, п. 1; (*у*) *бі́к* § 41, ч. 1, п. 9, прим.
Біле́цький-Но́сенко § 146, ч. 4, п. 2
бі́лий (бі́лий-бі́лий § 35, ч. 7, п. 1; *моло́чно-бі́лий, сліну́чо-бі́лий* § 40, ч. 2, п. 2,
пп. «г»); *Бі́ла* § 149, ч. 4; *Бі́ла олі́мпіада* § 52, ч. 2; *Бі́ла Підля́ська* § 149,
ч. 4; *Бі́ла Це́рква* § 50, ч. 1, прим.; § 153, ч. 2; § 154, ч. 1, п. 1; § 154, ч. 2,
п. 6; *Бі́ле мо́ре* § 154, ч. 2, п. 6; *Бі́ле о́зеро* § 149, ч. 4
білі́ти, білі́ю, білі́ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «б»
білка́ § 82, ч. 6, п. 6
Бі́лл § 128, ч. 3
бі́ль § 128, ч. 1
Білове́зька Пу́ца § 50, ч. 1, прим.; § 149, ч. 5
Білове́рхий § 141, ч. 1
білокрі́вці § 36, ч. 1, п. 2
білолі́ций, білолі́ца, білолі́це, білолі́ці § 103, прим. 2 (парадигма)
біломо́рський § 154, ч. 2, п. 6
біломо́рці § 154, ч. 2, п. 6
Білопі́лля § 154, ч. 2, п. 1
білопі́льський § 154, ч. 2, п. 1
Білору́сь § 95, ч. 1, прим. 1; § 149, ч. 5; *Білору́си* § 95, ч. 1, прим. 1
Білосто́к § 149, ч. 4; § 153, ч. 3, п. 2
білосто́цький § 153, ч. 3, п. 2

- білоцеркі́вський § 153, ч. 2; § 154, ч. 2, п. 6; Білоцеркі́вський (прізвище) § 146, ч. 5 (парадигма)
- білоцеркі́вці § 154, ч. 2, п. 6
- білува́тий § 33, ч. 8
- бі́льш (бі́льш вда́лий, бі́льш глибо́кий) § 104, ч. 1, п. 2
- бі́льший § 104, ч. 1, п. 3
- бі́льш-ме́нш § 35, ч. 7, п. 2, пп. «б»
- біоци́кл § 35, ч. 6, п. 2
- біржа́вий § 33, ч. 7
- Бі́рма § 50, ч. 8
- бі́с (на бі́с) § 41, ч. 2, п. 1
- бі́са (до бі́са) § 41, ч. 2, п. 1
- Бі́смарк § 128, ч. 4
- бі́смаркі́вський § 147, ч. 3
- Благове́щенськ § 149, ч. 3, п. 3
- Благові́щення § 53, ч. 3
- Благода́тне § 150, ч. 1
- Благоєвгра́д § 149, ч. 3, п. 1
- благослове́нний § 29, ч. 3, п. 2
- блаже́нний § 29, ч. 3, п. 2; § 53, ч. 2, прим. 1; блаже́нна Феодо́ра § 53, ч. 2, прим. 1
- Блаже́ннійший Митрополі́т Ки́ївський і всієї́ Украї́ни § 53, ч. 6
- блаже́нно § 29, ч. 3, п. 2
- блакі́тно-сі́ній § 40, ч. 2, п. 2, пп. «Г»
- бла́ни (карт-бла́ни) § 35, ч. 7, п. 11
- Бле́квуд § 134, ч. 2
- Бле́ксмі́т § 124, ч. 2
- блі́жній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
- блі́жчий § 104, ч. 1, п. 1
- блі́зький § 26, ч. 3, п. 1; § 63, ч. 3
- блі́зькість § 26, ч. 3, п. 1
- блі́зько § 26, ч. 2, п. 1; § 26, ч. 3, п. 1
- бли́ск § 28, ч. 2
- блі́снути § 28, ч. 2
- блідо́ліцій § 103, прим. 2
- бліндажа́ § 82, ч. 6, п. 5
- бліцно́віни § 35, ч. 6, п. 3
- бліцопі́тування § 35, ч. 6, п. 3
- бло́гер § 122, ч. 1
- блок § 121, ч. 1, п. 1; § 140, ч. 1, п. 2 (парадигма); бло́ка § 82, ч. 6, п. 3; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
- блок § 121, ч. 1, п. 1; § 140, ч. 1, п. 2 (парадигма); бло́ку § 82, ч. 6, п. 3; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
- блок-систе́ма § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
- Блохі́ні § 49, ч. 5

- блуза § 121, ч. 1, п. 1
 блюмінг § 121, ч. 1, п. 2
 Бляйбтрой § 136, ч. 1
 боа § 140, ч. 2, п. 1
 бобовіння § 32, ч. 6
 Бобрик (Майдан-Бобрик) § 154, ч. 3, п. 1
 Бобринця § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
 бобрицький (майдан-бобрицький) § 154, ч. 3, п. 1
 бобслею § 82, ч. 6, п. 3
 бовван § 29, ч. 3, п. 4.
 бовваніти § 29, ч. 3, п. 4.
 Бог § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; § 53, ч. 1; Божє § 87, ч. 1, п. 3; Бог Отець, Бог Син,
 Бог Дух Святий § 53, ч. 2
 бог § 53, ч. 2, прим. 3; бог Посейдón, бог торгівлі, боги Стародавнього
 Єгипту § 53, ч. 1, прим.
 бог з ним (з тобою) § 53, ч. 2, прим. 3
 бог зна коли § 53, ч. 2, прим. 3
 Богдан § 143, ч. 1; Богдана § 82, ч. 5, п. 1; Богдана § 87, ч. 1, п. 3
 Богдана § 66, ч. 2, п. 2
 богіня Гера § 53, ч. 1, прим.
 Богородиця § 53, ч. 2; § 53, ч. 2, прим. 1; § 55, ч. 2, прим.
 Богослов (Іван Богослов) § 53, ч. 1
 бодибілдінг § 35, ч. 6, п. 2
 бодіарт § 35, ч. 6, п. 2
 боездатність § 35, ч. 3, п. 4
 боєнь § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
 боєць § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; бійцєм § 85, ч. 1, п. 1; бійцю § 87, ч. 1, п. 3
 боєць-патріот § 37, ч. 2, п. 1
 бо ж § 43, ч. 2, п. 1
 божє (вигук) § 53, ч. 2, прим. 3
 божє збав (вигук) § 53, ч. 2, прим. 3
 божєственный § 29, ч. 3, п. 2
 божєственно § 29, ч. 3, п. 2
 Божий промисел, Мати Божжа, слава Божжа § 53, ч. 2; Тербовлянська ікона
 Матері Божої § 53, ч. 7
 бозна в кого § 39, ч. 2
 бозна-чий § 44, ч. 4, п. 2
 бозна-що § 39, ч. 2
 бозна-як § 44, ч. 4, п. 2
 «бóїнг», літак «Бóїнг 777» § 58, ч. 2
 бойкіня § 32, ч. 4
 Бóйниці § 152, ч. 2 (парадигма)
 бойовій § 33, ч. 7
 Бокна-фіорд § 154, ч. 3, п. 4
 боком (під боком) § 41, ч. 2, п. 1

- бо́ксу* § 82, ч. 6, п. 3
бо́ку (з *бо́ку на бі́к*) § 41, ч. 2, п. 2
болга́ри § 88, ч. 1, п. 1, прим.; *болга́р* § 89, ч. 1, п. 1, прим.
болга́рин § 5, ч. 1
Болгра́д § 35, ч. 5, п. 1
боли́да § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
боли́те § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»; *боли́тець* § 89, ч. 1, п. 2, прим.
болото́ § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»; *боли́т* § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 89, ч. 1, п. 2
бо́лю § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
бо́лю (з *бо́лю*) § 41, ч. 2, п. 1
бонапарти́зм § 49, ч. 5
бо́ндар, бо́ндаря § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
бо́нна § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2; § 128, ч. 1; *бонн* § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2
бо́ра § 82, ч. 6, п. 9, прим.
боре́ць § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»; § 32, ч. 3; *борця́, борце́ві, борце́м* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»
Бори́са § 82, ч. 5, п. 1; § 57, ч. 3
Бори́сівна § 32, ч. 12
Бори́сов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Бори́спіль § 148, ч. 1, прим.; *Бори́споля* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»; «*Бори́спіль*» § 50, ч. 14
Бористе́н, Борисфе́н § 123, ч. 2
Борисфе́н, Бористе́н § 123, ч. 2
Бо́ричів (*ву́лиця Бо́ричів Ти́к*) § 50, ч. 11
борі́дка § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»
борі́нка § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Борове́ § 152, ч. 3 (парадигма)
Боровико́вський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
Боровичі́ § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»
борода́, борі́д § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Бороду́лін (*Ри́гор Бороду́лін*) § 144, ч. 1, п. 1
борона́, борі́н § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»
боротьбі́ст § 32, ч. 15
(на) борсукóві, (на) борсуку́ § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1
бо́рта § 82, ч. 6, п. 9, прим.
бо́рту § 82, ч. 6, п. 9, прим.
бо́ру § 82, ч. 6, п. 6; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
борщó § 82, ч. 6, п. 6
бо́сий § 101, ч. 1, п. 1
Босі́й § 144, ч. 2, п. 2
босо́ніж § 41, ч. 1, п. 8
босто́н § 50, ч. 12
Бо́тев § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
Ботевгра́д § 154, ч. 2, п. 5

- Боттічеллі* § 128, ч. 3
боулінгу § 82, ч. 6, п. 3
(у) бою § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»
боягуз § 19, ч. 1, п. 2
боягузтво § 19, ч. 1, п. 2
боягузький § 19, ч. 1, п. 2
боязкий § 26, ч. 3, п. 1, прим.
боязкість § 26, ч. 3, п. 1, прим.
боятися § 115, ч. 3, п. 1; *боюся, бійся* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «д»
бра § 140, ч. 2, п. 2
бравісимо § 128, ч. 1
бравши § 120, ч. 2
Бразілія § 129, ч. 4, п. 6
Бранденбург § 154, ч. 2, п. 5
бранденбурзький § 154, ч. 2, п. 5
Бранчєєв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
брат § 19, ч. 2; § 88, ч. 1, п. 2, прим. 2; *брате* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2; *браті,*
братове § 88, ч. 1, п. 2, прим. 2; § 94, ч. 1
брати, беру § 11, ч. 3; *беруть* § 120, ч. 1; *брав* § 115, ч. 7, п. 1; § 120, ч. 2;
брала, брало, брали § 115, ч. 7, п. 1; *бері, берімо, берім, беріть* § 116,
ч. 2, п. 1; § 116, ч. 2, п. 2; *брать* § 118, ч. 1, прим.
братик § 32, ч. 1
братимусь, братимемось, братиметесь § 115, ч. 7, п. 2, прим. 3
братів, братова, братове, братові § 103 (парадигма); *братів, братового,*
братова § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»
брат-і-сестра § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
братній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 3
братство § 19, ч. 2
братський § 19, ч. 2
браття § 88, ч. 1, п. 2, прим. 2
браузер § 133, ч. 1
браунінг § 49, ч. 5; § 133, ч. 1
Брахма § 49, ч. 7, п. 1; § 53, ч. 1
брахман § 122, ч. 5
Брейне (Де-Брейне) § 50, ч. 3
брек § 133, ч. 2
бренд § 134, ч. 2
Брест (Брест-Литовськ, Брест-Литовський мірний договір) § 52, ч. 3,
прим. 1
Бретань § 152, ч. 1, п. 3 (парадигма)
Бреттон-Вудс, Бреттон-Вудська конференція § 52, ч. 3, прим. 1
Бретон де лос Еррерос § 49, ч. 2
брехати § 11, ч. 2; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; *не брешу, не бреші, не брешіть*
§ 116, ч. 3, п. 3, прим. 2
Бреча § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»

- брига́да § 5, ч. 1; § 129, ч. 4, п. 1; ву́лиця 92-ї Брига́ди § 50, ч. 11
 бригади́р § 32, ч. 15; бригади́ру (добро́дієві бригади́ру) § 83, ч. 1, п. 1, прим.;
 бригади́ре § 87, ч. 1, п. 4, прим. 1
 бри́дко (гидко-бри́дко) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «а»
 бри́зки § 28, ч. 2
 бри́знути § 28, ч. 2
 бри́нькати § 27, ч. 1, п. 2, прим.
 бри́ньча́ти § 27, ч. 1, п. 2, прим.
 Брита́нія § 129, ч. 4, п. 4
 британський § 129, ч. 4, п. 4
 Бри́д (Дави́дів Бри́д) § 154, ч. 1, п. 1; § 154, ч. 3, п. 6
 Бри́єнн § 129, ч. 4, п. 4, прим. 2
 Бро́вка (Пятру́сь Бро́вка) § 144, ч. 1, п. 1
 Бро́кес § 128, ч. 4
 бро́му § 82, ч. 6, п. 6
 Бронéвський § 144, ч. 1, п. 2; § 144, ч. 2, п. 1
 бро́нзова меда́ль § 57, ч. 2
 Бро́нниці § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»
 бронхі́ту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
 брошу́ра § 130, ч. 4
 бру́тто § 128, ч. 1
 Брю́кнер § 128, ч. 4
 бря́зк § 28, ч. 2
 бря́знути § 28, ч. 2
 БУ-1 § 35, ч. 7, п. 5
 Буало́ § 140, ч. 2, п. 5
 бу́блика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «і»
 бу́бличка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «і»
 бувáти, бувáю, бувáють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г», прим.
 Буг § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма); § 153, ч. 3, п. 1; Бу́гу § 82, ч. 6, п. 5
 (на) буга́єві, (на) буга́ї § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1; (но) буга́єві, (но) буга́ю
 § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 2
 Буга́йов § 144, ч. 1, п. 4, пп. «а»
 Бу́дда § 49, ч. 7, п. 1, § 53, ч. 1; § 140, ч. 1, п. 1 (парадигма)
 Будейо́виці (Че́ські Будейо́виці) § 149, ч. 2
 буди́нків (Об'є́днання спі́ввласників багатокварті́рних буди́нків «Наш дім»)
 § 54, ч. 4
 буди́нок (буд.) § 62, ч. 3
 буди́нок § 54, ч. 3; § 84, ч. 1, п. 2; буди́нку § 82, ч. 6, п. 5; § 83, ч. 1, п. 1;
 буди́нкові § 83, ч. 1, п. 1; (на / по / при / у) буди́нкові, (у) буди́нку § 86, ч. 1,
 п. 2, пп. «а»; (но) буди́нках § 93, ч. 1; Буди́нок учи́теля § 54, ч. 3
 буди́ночок § 10, ч. 2
 бу́дить, бу́дять § 26, ч. 3, п. 4
 буди́вельний (архіте́ктурно-буди́вельний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
 буди́вни́к § 9, ч. 1, п. 2; буди́вника́ § 84, ч. 1, п. 1

- будівничий, (до) будівничого, будівничі* § 103, прим. 1
будмайдáнчик § 35, ч. 5, п. 2
будній § 102, ч. 1, п. 1
будова § 9, ч. 1, п. 2; *будов* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
будований § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
будува́ти § 34, ч. 1; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г»; *будую, буду́ють* § 115, ч. 3, п. 2,
 пп. «г»
будь § 26, ч. 3, п. 4
будь-де́ § 41, ч. 3, п. 3; § 44, ч. 4, п. 2
будь-коли́ § 41, ч. 3, п. 3; § 44, ч. 4, п. 2
будь-куди́ § 41, ч. 3, п. 3
будь-хто́ § 39, ч. 2; § 44, ч. 4, п. 2; *будь-кого́, будь у ко́го* § 39, ч. 2
будь-чий § 39, ч. 2
будь-що́, будь-чогó, будь на чо́му § 39, ч. 2
будь-що-бу́дь § 41, ч. 3, п. 5
будь-який § 39, ч. 2; § 44, ч. 4, п. 2
Будяк § 49, ч. 7, п. 3
Буéнос-Айрес § 154, ч. 3, п. 3
буéнос-áйресський § 154, ч. 3, п. 3
бу́ер § 126, ч. 1
Буераков § 144, ч. 1, п. 3, пп. «б»
бузку́ § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»
бу́зький § 153, ч. 3, п. 1
буй-ту́р § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
бу́ква, букв § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
буква́р, букваря́ § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Бу́кінгем § 128, ч. 4
Букови́на § 50, ч. 6, прим.; § 50, ч. 10
бу́кові, бу́ку § 83, ч. 1, п. 1
букси́рувати § 34, ч. 3
буксува́ти § 34, ч. 3
була́т, була́та § 82, ч. 6, п. 9, прим.
бу́лла § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2, § 128, ч. 1; *булл* § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2
Було́нський Ліс § 50, ч. 1, прим.
Було́нь § 139, ч. 1, п. 2
Було́нь-сюр-Мер § 50, ч. 2, прим.; § 154, ч. 3, п. 5
було́нь-сюр-ме́рський § 154, ч. 3, п. 5
бульва́р (бульв.) § 62, ч. 3
бульва́р § 68, ч. 2, п. 4 (парадигма); *бульва́р Тара́са Шевче́нка* § 50, ч. 11
бульдóг § 121, ч. 1, п. 2
бульйо́н § 8, ч. 1, п. 2; § 139, ч. 1, п. 1
булькота́ти, булькочу́, булько́чуть § 115, ч. 3, п. 2, пп. «є»
булькоти́ти § 115, ч. 3, п. 1
бундесра́т § 54, ч. 5, прим. 4
Бурбо́на (Хуа́на Ка́рлоса Альфо́нсо Вікто́ра Мари́ї де Бурбо́на) § 140, ч. 3

- Бургардт (Освальд Бургардт)* § 49, ч. 1
Бург-ель-Араб § 154, ч. 3, п. 5
бург-ель-арабський § 154, ч. 3, п. 5
бурелом § 35, ч. 3, п. 3
буржуа § 140, ч. 2, п. 1
буріти § 32, ч. 5
буріння § 32, ч. 5
буркуну § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»
бурмотіти § 115, ч. 3, п. 1
бурхливий § 101, ч. 1, п. 1
буря § 67, ч. 2, п. 2; § 76, ч. 1, п. 1; *бурі* § 69, ч. 1, п. 2; § 70, ч. 1; § 75, ч. 1;
бурю § 71, ч. 1; *бурею* § 72, ч. 1; (*у*) *бурі* § 73, ч. 1; *бур* § 26, ч. 3, п. 3; § 76,
ч. 1, п. 1; *бурям* § 77, ч. 1, п. 2
буряк § 7, ч. 2, п. 2, прим.
бур'ян § 7, ч. 2, п. 2; § 63, ч. 2, п. 4
буряний § 7, ч. 2, п. 2, прим.
Бусел (парадигма) § 142, ч. 1
бути § 115, ч. 5; § 115, ч. 6, п. 1, пп. «а»; § 115, ч. 7, п. 2; *буду, будеш, буде,*
будемо, будем, будете, будуть § 115, ч. 6, п. 1, пп. «а»; *будьмо, будьте*
§ 26, ч. 3, п. 4
буття § 27, ч. 1, п. 5
бухоблік § 35, ч. 6, п. 1
буц § 27, ч. 1, п. 7
Буча § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма)
бюджет § 138, ч. 2, п. 2
Б'юкенен § 138, ч. 1, п. 1
Бюлов § 140, ч. 1, п. 2 (парадигма); *Бюловом* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»
бюро § 138, ч. 2, п. 2; § 140, ч. 2, п. 5
Бюффон § 138, ч. 2, п. 2
Бядуля § 144, ч. 3, п. 2, прим.
бязь § 138, ч. 2, п. 2
Бялий § 144, ч. 2, п. 3

В

- в* § 23, ч. 1, п. 2, прим. 1; п. 5 прим.; § 23, ч. 2, п. 1, 2, 4, 5, 6; § 23, ч. 2, п. 6,
прим. 1
В-47 § 58, ч. 4
Вавилівський § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
вага § 66, ч. 2, п. 1
вагань § 89, ч. 1, п. 2
вагомість § 66, ч. 4, п. 1
вагона § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»
вагончика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»
вагу (на вагу) § 41, ч. 2, п. 1

- важкий-такі* § 44, ч. 4, п. 1
важкоатлет § 35, ч. 2
важкопрогнозований § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
важкорозчинний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
важчий § 104, ч. 1, п. 1
«Вайбер» (система обміну повідомленнями «Вайбер») § 54, ч. 7
Вайзенборн § 136, ч. 1
Вайнрайх § 136, ч. 1
вакуоля § 121, ч. 1, п. 2; § 140, ч. 1, п. 1 (парадигма)
вал § 50, ч. 11; *вала* § 82, ч. 6, п. 9, прим.; *вулиця Ярославів Вал* § 50, ч. 11
Валенсія § 121, ч. 2
валентно пов'язаний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
Валеріївна § 32, ч. 12
Валерія § 66, ч. 2, п. 2
Валер'ян § 7, ч. 2, п. 2
валіде § 140, ч. 2, п. 3
Валки § 153, ч. 2
валківський § 153, ч. 2
валу § 82, ч. 6, п. 5; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
Валуа § 140, ч. 2, п. 1
Валуїки § 149, ч. 8, п. 3, пп. «е»
вальсу § 82, ч. 6, п. 3
Вальтер Скотт § 147, ч. 4
вальтер-скоттівський § 147, ч. 4
валютний (золото-валютний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
ван § 49, ч. 2; § 136, ч. 3; § 146, ч. 2, п. 4; § 147, ч. 3; *Ван Гог* § 49, ч. 2; *Ван Мен* § 49, ч. 3; § 146, ч. 2, п. 6
Вандрієс § 130, ч. 2, п. 3
Ванзее § 137, ч. 1
ваніль § 125, ч. 2; *ванілі* § 95, ч. 1; *ваніллю* § 95, ч. 3, п. 1
ванна § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2; § 128, ч. 1; *ванн* § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2
Ванó § 140, ч. 2, п. 5
Вансо (Пак Вансо) § 49, ч. 3
вантаж § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»; *вантажі* § 91, ч. 1, п. 2
вантажно-розвантажувальний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.
Варангер-фіорд § 50, ч. 5
вараський § 153, ч. 3, п. 3
Вараш § 153, ч. 3, п. 3
Варвара (святá великомучениця Варвара) § 53, ч. 2, прим. 1
Варварівка (Дмитро-Варварівка) § 154, ч. 3, п. 2
варварівський (дмитро-варварівський) § 154, ч. 3, п. 2
вареній § 29, ч. 3, п. 2, прим.
варення § 9, ч. 3, п. 4
Вари (Карлові Вари) § 150, ч. 1
вариво § 32, ч. 2

- Варіводо* (добродійко *Варіводо*) § 74, ч. 1, п. 3, прим. 2
варіти, *варю*, *варять* § 115, ч. 3, п. 1
варіння § 9, ч. 3, п. 4
варт § 101, ч. 1, п. 3
Василéва § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»; § 33, ч. 7, п. 2
Василéвська (*Людміла Василéвська-Берéзіна*) § 49, ч. 1
Василі́шин, *Василі́шину*, *Василі́шинові* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.
Василі́в § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»; § 33, ч. 7, п. 2; *Василéвого* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»
Васі́лівна § 32, ч. 12; § 143, ч. 6
Васі́ль § 143, ч. 1; *Васи́ля* § 82, ч. 5, п. 1; *Васі́ль-Костянтін* § 146, ч. 4, п. 1;
 (для) *Васи́ля Сéника* § 142, ч. 3, прим. 2
Васі́льович § 32, ч. 11; § 143, ч. 5;
Васько́ § 22, ч. 1, п. 4
ват (*Вт*) § 62, ч. 4
ват § 89, ч. 1, п. 1, прим.; § 128, ч. 1; § 128, ч. 3; *ва́тів* § 89, ч. 1, п. 1; § 89,
 ч. 1, п. 1, прим.
Ватика́н § 129, ч. 4, п. 5; *Ватика́ну* § 82, ч. 6, п. 5
ватика́нський § 129, ч. 4, п. 5
Ватт § 128, ч. 3
Вахта́нг § 122, ч. 1
ваи § 110, ч. 3
Ва́шингто́н § 124, ч. 1; § 129, ч. 4, п. 3
Ва́щенко § 22, ч. 1, п. 4
Ващу́к § 22, ч. 1, п. 4
вбік § 23, ч. 2, п. 6; § 41, ч. 1, п. 2
вважа́ють § 23, ч. 1, п. 5, прим.
вв́ечері § 41, ч. 1, п. 2
вві́ § 23, ч. 1, п. 2, прим. 2
ввібра́ти § 23, ч. 1, п. 2, прим. 2
ввійти́ § 23, ч. 1, п. 2, прим. 2; *ввійли́* § 23, ч. 1, п. 5, прим.
ввісьмо́х § 23, ч. 1, п. 5, прим.
ввіч § 29, ч. 1, п. 1
вві́чливий § 29, ч. 1, п. 1; *вві́чливі* § 23, ч. 1, п. 5, прим.
вво́лю § 41, ч. 1, п. 2
вво́лос § 41, ч. 1, п. 2
вво́рі § 23, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 41, ч. 1, п. 2
вво́ру § 41, ч. 1, п. 2
вво́лий (*бі́льш вво́лий*) § 104, ч. 1, п. 2
вво́ча § 23, ч. 3
вво́день § 41, ч. 1, п. 2
вво́світа § 41, ч. 1, п. 7
вво́-АРІ § 35, ч. 6, п. 2, прим.
Вво́бстер § 124, ч. 1
вво́бсторі́нка § 35, ч. 6, п. 2
Вво́гас (*Лас-Вво́гас*) § 154, ч. 3, п. 5

- Веденсв* § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
ведмедіць § 78, ч. 1, п. 1; § 51, ч. 1
ведмедіще § 66, ч. 3, п. 3
Ведмедів § 141, ч. 1
ведмідь § 66, ч. 3, п. 3
вѣжа § 55, ч. 2; § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»
Вѣзербі § 124, ч. 2
вѣктора § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
Веласкес § 121, ч. 1, п. 1
вѣлетень § 32, ч. 3; § 66, ч. 3, п. 1; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *вѣлетневі*, *вѣлетню* § 83, ч. 1, п. 1; *вѣлетні* § 88, ч. 1, п. 2
Велікдень § 53, ч. 3
великий § 1, ч. 2; § 104, ч. 1, п. 3; (у) *великому*, (у) *великім* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; *Володімир Великий*, *Мстислав Великий* § 49, ч. 9, п. 2; *сузір'я Великого Пса* § 51, ч. 1; *Великий Віз* § 51, ч. 2; *Великий піст* § 53, ч. 3; *Великий Устюг* § 150, ч. 1; *Великий Луг* § 154, ч. 1, п. 1; *Велика Багачка* § 154, ч. 1, п. 1; *галактика Велика Магелланова Хмара* § 51, ч. 1; *Всєволод Велике Гніздó* § 49, ч. 9, п. 2; *Велікі Луки* § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма); § 153, ч. 3, п. 2
великий-превеликий § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»
великолуцький § 153, ч. 3, п. 2
великомучениця (святá великомучениця Варвара) § 53, ч. 2, прим. 1
вѣлич § 1, ч. 2
величѣзний § 1, ч. 2
Велічка (Літóпис Самійла Велічка) § 55, ч. 3, прим. 2
Велічков § 144, ч. 1, п. 6
величний § 101, ч. 1, п. 1
Вѣллінгтон § 124, ч. 1
велопробіг § 36, ч. 1, п. 4
велосипѣд § 121, ч. 1, п. 1
Вельгóрський § 144, ч. 1, п. 2
вельмóжа § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»
Вѣнгеров § 144, ч. 1, п. 2
Венгжинóвич § 144, ч. 1, п. 10, пп. «б»
Венѣра § 49, ч. 7, п. 2; *Венѣра Мілóська* § 55, ч. 2
Венѣція § 140, ч. 1, п. 1 (парадигма)
верболіз § 36, ч. 1, п. 3
Верболóзи § 154, ч. 2, п. 4
верболóзівський § 154, ч. 2, п. 4
вѣрб'я § 7, ч. 2, п. 1, прим.
Вергілій, *Вергілій* § 122, ч. 3
вередлівий (мениш вередлівий) § 104, ч. 1, п. 2
Вериківський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
Вермеер § 130, ч. 1
Верн (Жуль Верн) § 147, ч. 4

- Верна́дський (Володи́мир Іва́нович Верна́дський § 49, ч. 1; Націона́льна бібліоте́ка Украї́ни і́мені В. І. Верна́дського § 54, ч. 3)
- ве́рнений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
- Верни́городок § 154, ч. 2, п. 3
- вернигородо́цький § 154, ч. 2, п. 3
- верну́ти § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
- ве́рнутий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
- Верса́ль § 50, ч. 5, прим.; § 125, ч. 2
- Верса́льський (Верса́льський мі́рний до́говір § 52, ч. 1; Верса́льський мир § 55, ч. 1)
- верста́, верст § 76, ч. 1, п. 1
- верста́льник § 32, ч. 1
- верста́льниця § 32, ч. 4
- верства́, верств § 76, ч. 1, п. 1
- верства́, версто́в § 76, ч. 1, п. 1
- Ве́ртінг § 135, ч. 1
- верті́ти, верчу́ § 115, ч. 4, п. 2
- верф § 140, ч. 1, п. 3 (парадигма); ве́рф'ю § 95, ч. 3, п. 2
- верхі́в'їв § 89, ч. 1, п. 1
- ве́рхній § 102, ч. 1, п. 1
- Верхньо́дніпро́вськ § 148, ч. 1; § 154, ч. 2, п. 1
- верхньо́дніпро́вський § 154, ч. 2, п. 1
- верхньо́лу́жицький § 35, ч. 2
- Ве́рхня Сіле́зія § 154, ч. 1, п. 1
- верхові́ть § 89, ч. 1, п. 2
- верхо́вний § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; *Верхо́вний Архиєпі́скоп* § 53, ч. 6; *Верхо́вний Суд* § 54, ч. 1; *Верхо́вна Ра́да Украї́ни* § 54, ч. 1; § 54, ч. 5, прим. 5; § 56, ч. 1
- верше́чок § 32, ч. 8
- вершо́к § 32, ч. 14
- Вершо́вкін § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
- весéлий § 101, ч. 1, п. 1
- Веселóвський § 144, ч. 1, п. 2
- весéлощам § 100, ч. 3, п. 1; *весéлощами* § 100, ч. 5, п. 1; (у) *весéлощах* § 100, ч. 6, п. 1
- весі́лля § 66, ч. 3, п. 2; *весі́ль* § 89, ч. 1, п. 2
- Ве́слав § 144, ч. 1, п. 2
- весьля́р, весьляра́ § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
- ве́сну (на ве́сну) § 41, ч. 2, п. 1
- весня́ний § 101, ч. 1, п. 1
- ве́ст (норд-ве́ст) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
- вест-інді́йський § 154, ч. 3, п. 4
- Вест-І́ндія § 154, ч. 3, п. 4
- вєсті́ § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»; *вів* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»; § 115, ч. 7, п. 2, прим. 1; *вєла́* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
- вєсь, увєсь, ввєсь § 113, ч. 1 (парадигма)

вечѣря § 10, ч. 1, § 10, ч. 2
вечірній § 102, ч. 1, п. 1
вечірня § 53, ч. 8
вѣчора § 10, ч. 3, п. 2; § 10, ч. 3, п. 4; *вѣчорові, вѣчору* § 10, ч. 3, п. 4;
 (на) *вѣчорі* § 10, ч. 3, п. 2; *вечорі* § 10, ч. 2, § 10, ч. 3, п. 2
вѣчора (від ранку до вѣчора) § 41, ч. 2, п. 2
В'єнтъян § 139, ч. 1, п. 1
В'єтна́м (Соціалістічна Республіка В'єтна́м) § 50, ч. 6
взаємини § 23, ч. 3
в (у) за́тишку § 41, ч. 2, п. 1
взвóду § 82, ч. 6, п. 2
взі́мку § 41, ч. 1, п. 2
взнакі § 41, ч. 1, п. 2
взу́тий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б»
взуття «Крокс» § 58, ч. 1
ви § 108, ч. 1 (парадигма); *Ви* § 60, ч. 2
ві́бери, ві́берімо, ві́берім, ві́беріть § 116, ч. 2, п. 2
вибирáти § 11, ч. 3
ві́бір (на ві́бір) § 41, ч. 2, п. 1
вибóїстий § 33, ч. 5
ві́борець, ві́борця § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»
ві́бою § 82, ч. 6, п. 9
ві́вершений § 29, ч. 3, п. 2, прим.
вивѣришувати § 11, ч. 2
виволі́кати § 11, ч. 2
ві́волокти § 11, ч. 2
вигóда, вигід § 76, ч. 1, п. 1
ві́года, ві́гид § 76, ч. 1, п. 1
ві́гребти § 11, ч. 2
вигрі́бати § 11, ч. 2
видавні́цтво (вид-во) § 62, ч. 5
видавні́цтво § 63, ч. 3; *видавні́цтво «Рáнок»* § 54, ч. 5; *Видавні́цтво* § 60,
 ч. 1
видáння (вид.) § 62, ч. 3
видáння (інтерне́т-видáння) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
ві́димо-неві́димо § 35, ч. 7, п. 2, пп. «б»
видноті́ (на видноті́) § 41, ч. 2, п. 1
видовжсенотупоконі́чний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 2
ві́ду § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
ві́жени, ві́женімо, ві́женім, ві́женіть § 116, ч. 2, п. 2
ві́зволь, ві́звольмо, ві́звольте § 116, ч. 3, п. 3
ві́звóльний (на́родно-ві́звóльний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «д»
виі́жджувати § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
виі́здіти § 28, ч. 1
виі́зній § 28, ч. 1

Виконавець § 60, ч. 1
виконрób § 35, ч. 6, п. 1
викóнувач обóв'язків (в. о.) § 62, ч. 3
вíкоренення § 11, ч. 2
вíкоренити § 11, ч. 2
викорíнювання § 11, ч. 2
викорíнювати § 11, ч. 2
викóчувати § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
викру́чуваний § 34, ч. 1
викру́чування § 34, ч. 1
викру́чувати § 34, ч. 1
Вíкса § 149, ч. 9
вíла § 100, ч. 1, п. 3; § 100, ч. 4, п. 1; *вил* § 100, ч. 2, п. 3; *вíлам* § 100, ч. 3, п. 1; *вíлами* § 100, ч. 5, п. 1; *(на) вíлах* § 100, ч. 6, п. 1
вíллю § 30, ч. 1, п. 5
вíмита (не вíмита) § 44, ч. 2, п. 2
вíмито (не вíмито) § 44, ч. 2, п. 2
вимíрювальний (контрóльно-вимíрювальний) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.
вимíрюй § 116, ч. 3, п. 3, прим. 3
вíмовити § 11, ч. 1
вимовля́ти § 11, ч. 1
вíмостити, вíмощу § 115, ч. 4, п. 2
вíмощений § 115, ч. 4, п. 3, пп. «а»
вимóщувати § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
вíмпел § 129, ч. 2, п. 6
вíм'я § 66, ч. 5, п. 1, пп. «б» (парадигма); § 98, ч. 1; § 98, ч. 5; *вíменi, вíм'я* § 98, ч. 2; *вíменi, вíм'ю* § 98, ч. 3; *вíменем, вíм'ям* § 98, ч. 4; *(на) вíменi, вíм'ї, (по) вíменi, вíм'ю* § 98, ч. 5; *вíм'я* § 99, ч. 1; § 99, ч. 4; *вíм'їв* § 99, ч. 2; *вíм'ям* § 99, ч. 3; *вíм'ями* § 99, ч. 5; *(у) вíм'ях* § 99, ч. 6
винахíдникiв (Товари́ство винахíдникiв та рацiоналíзаторiв Украiни) § 54, ч. 1
вíнен § 101, ч. 1, п. 3
вíни́ся § 29, ч. 2
вино́ «Перли́на степу» § 58, ч. 1
Виногра́дов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Виногра́дово § 149, ч. 8, п. 3, пп. «в»
вино́шувати § 11, ч. 1; § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
вíпадку § 82, ч. 6, п. 9
вíпекти § 11, ч. 2
випíкати § 11, ч. 2
виполíскувати § 11, ч. 2
вíполоскати § 11, ч. 2
вíправдання § 63, ч. 2, п. 5
вíпровадити § 11, ч. 1
випроводжа́ти § 11, ч. 1

випромінювання (НВЧ-випромінювання) § 61, ч. 3
 ві́пуск (вип.) § 62, ч. 3
 ві́пуск § 28, ч. 2
 випускні́й § 28, ч. 2
 вир § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
 виробля́ють § 120, ч. 1
 виробля́ючи § 120, ч. 1
 виробні́цтво § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
 ві́рок § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
 ві́ростити § 11, ч. 1
 віро́щувати § 11, ч. 1
 ві́селок, ві́сілка § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»
 виск § 28, ч. 2
 ві́скнути § 28, ч. 2
 ві́слати, ві́стелю § 11, ч. 3
 ві́слову § 82, ч. 6, п. 9
 висо́кий § 20, ч. 1; пі́сня «Стоїть гора висо́кая» § 55, ч. 3; Висо́кі Догові́рні
     Сторо́ни § 60, ч. 1
 ві́соко § 1, ч. 1
 високовро́жайний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 високогі́р'я § 36, ч. 1, п. 2
 високоопла́чуваний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
 височéнний § 29, ч. 3, п. 1
 височéнно § 29, ч. 3, п. 1
 височина́ § 95, ч. 1, прим. 2
 височі́нь § 95, ч. 1, прим. 2; височі́нню § 95, ч. 3, п. 1
 Виспя́нський § 144, ч. 1, п. 9; § 144, ч. 2, п. 4
 ві́ссати § 29, ч. 3, п. 4.
 вистила́ти § 11, ч. 3
 Ві́тегра § 149, ч. 9
 ві́тер § 9, ч. 2, п. 1
 ві́ти (заві́ти), ві́ю, ві́ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
 ві́ти (зві́ти), в'ю, в'ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
 витрі́ця́ка § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»
 ві́тру § 9, ч. 2, п. 1
 Ви́флеє́м § 129, ч. 4, п. 6
 ві́хований § 29, ч. 3, п. 2, прим.
 вихова́тель § 32, ч. 3
 виховні́й (навча́льно-виховні́й) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
 ві́хор § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; ві́хору § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
 Ві́шигород § 35, ч. 5, п. 1; § 154, ч. 2, п. 5; Ві́шигорода § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
 ві́шигородський § 154, ч. 2, п. 5
 ві́шэнь § 10, ч. 1
 ві́ще § 20, ч. 1
 ві́щий § 20, ч. 1; § 104, ч. 1, п. 1

- Віардó* § 129, ч. 2, п. 2; § 140, ч. 2, п. 5
вібра́ція § 129, ч. 2, п. 6
вівса́ § 9, ч. 1, п. 1, пп. «Г»; § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»; *вівса* § 88, ч. 1, п. 3
вівта́ря § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ї»
вівто́рка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»
вівця́, овéць § 9, ч. 1, п. 1, пп. «Г»
вівча́р, вівча́ря § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
вівча́рка § 59, ч. 1
віви́ш § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
вігва́му § 82, ч. 6, п. 5
відбо́ю § 82, ч. 6, п. 9
Відбува́йло (Цап-Відбува́йло) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
відва́жний § 101, ч. 1, п. 1
відва́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
відгоро́джувати § 11, ч. 1
ві́дгуку § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9
відда́вна § 41, ч. 1, п. 4
відда́ти § 29, ч. 1, п. 1
ві́дділ § 29, ч. 1, п. 1; *ві́дділ зага́льного мовозна́вства Інститу́ту мовозна́вства ім. О. О. Потебні́ НАН Украї́ни* § 54, ч. 6
відді́лення (пошто́ве відді́лення, п/в) § 62, ч. 7
Віде́нь § 149, ч. 1, п. 3
відеоза́пис § 35, ч. 4, п. 1
відеопроду́кція (теле-, радіо-, аудіо- і відеопроду́кція) § 36, ч. 2, п. 3
відеофі́льм § 36, ч. 1, п. 4
ві́дер § 89, ч. 1, п. 2; § 89, ч. 1, п. 2, прим.
відзна́ка, відзна́ка Міністе́рства вну́трішніх справ Украї́ни – нагрудний знак «За безпе́ку наро́ду», відзна́ка Президéнта Украї́ни – Хрест Іва́на Мазéпи § 57, ч. 1
віді́ллю § 30, ч. 1, п. 5
від'ї́зд § 7, ч. 2, п. 4
відкриття́ § 30, ч. 1, п. 1; § 31, ч. 3; *відкриттíв* § 30, ч. 1, п. 1; § 89, ч. 1, п. 1
відмі́нка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «Г»
відмі́нниця § 67, ч. 2, п. 2; § 68, ч. 1, п. 1 (парадигма); *відмі́нниці* § 69, ч. 1, п. 2; § 70, ч. 1; *відмі́нницю* § 71, ч. 1; *відмі́нницею* § 72, ч. 1; (на) *відмі́нниці* § 73, ч. 1; *відмі́ннице* § 74, ч. 1, п. 2; *відмі́нниці* § 75, ч. 1; *відмі́нницям* § 77, ч. 1, п. 2; *відмі́нниць* § 78, ч. 1, п. 1; *відмі́нницями* § 79, ч. 1, п. 2; *відмі́нниці* § 81, ч. 1
відмі́нно (на відмі́нно) § 41, ч. 2, п. 1
відні́ні § 41, ч. 1, п. 1
відно́шення § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в»
Відодо́ (Джо́ко Відодо́) § 49, ч. 4
відомостей § 96, ч. 2
ві́дповіді § 96, ч. 1; *ві́дповідей* § 96, ч. 2; *ві́дповідям* § 96, ч. 3; *ві́дповідями* § 96, ч. 4; (у) *ві́дповідях* § 96, ч. 5

відповідний § 101, ч. 1, п. 1
 відповісті, відпові́м, відпові́сі, відпові́сть, відпові́мо, відпові́сте, дадуть
 відповідь § 115, ч. 5
 відрá § 107, ч. 2; (нів) відрá § 36, ч. 1, п. 7, прим.
 відрáзу § 41, ч. 1, п. 2
 від ранку до вéчора § 41, ч. 2, п. 2
 Відрóдження (епóха) § 52, ч. 1
 відсóтковий (1,5-відсóтковий) § 40, ч. 2, п. 3, пп. «в»
 відстань § 31, ч. 3
 відсúтній § 102, ч. 1, п. 1
 від сьогóдни § 41, ч. 1, п. 1, прим.
 відтепéр § 41, ч. 1, п. 1
 відча́й (на відча́й) § 41, ч. 2, п. 1
 відчува́ти, відчува́ю, відчува́ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г», прим.
 Віз (Велікий Віз) § 51, ч. 2
 візаві § 129, ч. 2, п. 5
 візьму́сь, візьмемо́сь, візьмете́сь § 115, ч. 7, п. 2, прим. 3
 війна́ (громадя́нська війна́ § 52, ч. 3, прим. 2; Семирі́чна війна́ § 52, ч. 1;
 па́ртія війни́ § 54, ч. 2; греко-пе́рські війни § 52, ч. 3, прим. 2)
 Війо́н § 125, ч. 1
 військкомáт § 29, ч. 1, п. 2
 військó § 26, ч. 3, п. 1; (у) військóу § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 військовозобов'язаний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а», прим.
 військóво-морський § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
 військовополонéний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а», прим.
 військóво-польовий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
 військóво-спортівний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
 військóву (медáль «За військóву слóужбу Україні») § 57, ч. 1
 вік § 21, ч. 1; ві́ку § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»; серéдні ві́кі § 52, ч. 3, прим. 2
 вікéнд § 124, ч. 1
 вікіпéдія, енциклопéдія «Вікіпéдія» § 54, ч. 7
 вікно́ § 9, ч. 2, п. 1; § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»; ві́кон § 9, ч. 2, п. 1; § 9, ч. 3, п. 1,
 пп. «б»; § 89, ч. 1, п. 2; § 89, ч. 1, п. 2, прим.
 вікóнець § 89, ч. 1, п. 2, прим.
 вікóнечко § 32, ч. 8
 вікóнниця § 29, ч. 1, п. 3
 Ві́ктор, Ві́ктора § 140, ч. 3; § 143, ч. 3, прим. 2
 Ві́кторович § 32, ч. 11
 ві́ку (зрóду-ві́ку) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «а»
 ві́ку (на ві́ку) § 41, ч. 2, п. 1
 Вілі́нська (Марія Олекса́ндрівна Вілі́нська) § 49, ч. 1; § 146, ч. 2, п. 2; § 147,
 ч. 5, п. 1
 ВІЛ-інфе́кція § 35, ч. 7, п. 8
 ВІЛ-СНІД § 35, ч. 7, п. 9
 ві́лла § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2; § 128, ч. 1; ві́лл § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2

- Вільгелм (Фрідріх-Вільгелм)* § 146, ч. 4, п. 1
Вільнєв § 132, ч. 1
вільний § 9, ч. 1, п. 2
вільно конвертований § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
Вільсон § 121, ч. 1, п. 2; § 124, ч. 1
Вільхівця § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
Вільшанська Новоселиця § 154, ч. 3, п. 6
вільшансько-новоселицький § 154, ч. 3, п. 6
він § 108, ч. 1 (парадигма); § 108, ч. 2; *ним, до нього* § 108, ч. 2; *з нього* § 113, ч. 1, прим. 2
він же § 44, ч. 2, п. 13
Він М'їн § 49, ч. 4
Вінницькі Стави § 154, ч. 3, п. 6
вінницько-ставський § 154, ч. 3, п. 6
Вінниця § 29, ч. 1, п. 3; § 68, ч. 1, п. 2 (парадигма); § 148, ч. 1
Вінниччина § 50, ч. 6, прим.
Вінніпег § 124, ч. 1
вінця § 27, ч. 1, п. 3; § 100, ч. 1, п. 3; § 100, ч. 4, п. 1; *вінцям* § 100, ч. 3, п. 2; *вінцями* § 100, ч. 5, п. 2; *(на) вінцях* § 100, ч. 6, п. 2
віньєтка § 139, ч. 1, п. 1
Віньї § 3, ч. 1, п. 2; § 139, ч. 1, п. 1; § 140, ч. 2, п. 4
ВП-зала § 35, ч. 7, п. 8
Віра § 144, ч. 1, п. 1
Вірджинія § 129, ч. 4, п. 3
вірменів § 89, ч. 1, п. 1, прим.
Вірменська апостольська церква § 53, ч. 5
вірте § 27, ч. 1, п. 1
«Віртуози Києва» (оркестр «Віртуози Києва») § 54, ч. 5
віри, віриша § 84, ч. 1, п. 2, прим.
вісім § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 105, ч. 2 (парадигма); *восьмі* § 105, ч. 6
вісімдесят § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 105, ч. 4; § 106, ч. 2; *вісімдесят восьмий, вісімдесят восьмого* § 106, ч. 2
вісімдесятий § 106, ч. 1
вісімнадцять § 105, ч. 3; *вісімнадцятим (у дві тисячі вісімнадцятим році)* § 106, ч. 2
вісімсот § 105, ч. 5
віск § 22, ч. 1, п. 2; § 22, ч. 1, п. 3; *воську* § 82, ч. 6, п. 6
віскі § 129, ч. 2, п. 5; § 140, ч. 2, п. 4
(на) віслюкові, (на) віслюку § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1
вісник § 28, ч. 1
вісті § 96, ч. 1; *вістей* § 96, ч. 2; *вістям* § 96, ч. 3; *вістями* § 96, ч. 4; *(у) вістях* § 96, ч. 5
вість § 28, ч. 1; § 66, ч. 4, п. 1

- вісь* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «Г»; § 26, ч. 2, п. 1; § 30, ч. 1, п. 3; *віссю* § 30, ч. 1, п. 3;
 § 95, ч. 3, п. 1; (*на*) *óсі* § 95, ч. 4; *óсі* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «Г»; § 95, ч. 1; § 96,
 ч. 1; *осéй* § 96, ч. 2; *óсям* § 96, ч. 3; *óсями* § 96, ч. 4; (*на*) *óсях* § 96, ч. 5
Вітáлій § 66, ч. 3, п. 1; *Вітáлія* § 82, ч. 5, п. 1; *Вітáлію* § 83, ч. 1, п. 1; § 87,
 ч. 1, п. 2; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2
Ві́та-Поштова § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма); § 154, ч. 3, п. 1
ві́та-пошто́вий § 154, ч. 3, п. 1
Ві́тебське воево́дство § 50, ч. 8
ві́тер § 9, ч. 2, п. 1; § 66, ч. 3, п. 3; *ві́тру* § 9, ч. 2, п. 1; § 82, ч. 6, п. 1, пп. «Г»;
Ві́тра § 82, ч. 5, п. 1; § 82, ч. 6, п. 1, пп. «Г»; § 84, ч. 1, п. 1
Ві́тка § 149, ч. 4
ві́три́ще § 66, ч. 3, п. 3; § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
ві́тровий § 33, ч. 7
ві́тряка́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
Ві́тгени́та́йн § 136, ч. 1
ві́ттова хворóба § 49, ч. 9, п. 3, прим.
Ві́тчизна § 60, ч. 3
ві́цекóнсул § 35, ч. 6, п. 4
ві́цепрем'єр § 35, ч. 6, п. 4
ві́чі § 88, ч. 1, п. 2
ві́чко, ві́чок § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»
ві́ч-на́-ві́ч § 41, ч. 3, п. 5
ві́чний § 21, ч. 1; *Ві́чне мі́сто* § 50, ч. 6, прим.
ві́чності, ві́чності § 10, ч. 3, п. 1
Ві́ші § 129, ч. 4, п. 3
Ві́шну § 53, ч. 1
ві́що (за *ві́що*) § 41, ч. 1, п. 6
ві́яло § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»
в'ї́зд § 3, ч. 1, п. 3
вйóкати § 8, ч. 1, п. 2
вклад § 23, ч. 3
Вкраї́на § 23, ч. 3, прим.
вкрай § 41, ч. 1, п. 2
вкúпи § 41, ч. 1, п. 2; § 41, ч. 1, п. 9, прим.
влад § 41, ч. 1, п. 2
влада́ § 23, ч. 3
Владивосто́к § 149, ч. 8, п. 3, пп. «Г»
Владисла́в § 146, ч. 3, п. 4
власко́р § 35, ч. 6, п. 1
власний § 23, ч. 3
власно́ру́чний (*власноруч. і власноручн.*) § 62, ч. 2
власті́вий (*власт.*) § 62, ч. 2
власті́вість § 23, ч. 3
влі́тку § 41, ч. 1, п. 2
влúчний § 33, ч. 1

вмивсь, вмівся § 44, ч. 3, п. 3
 вміння (не вміння) § 44, ч. 2, п. 4
 в (у) нагорóду § 41, ч. 2, п. 1
 вна́слідок § 23, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 42, ч. 1, п. 1
 вниз § 41, ч. 1, п. 2
 внизу́ § 41, ч. 1, п. 2
 внічию́ § 41, ч. 1, п. 6
 в (у) но́гу § 41, ч. 2, п. 1
 вночі́ § 41, ч. 1, п. 2
 вну́трішній § 57, ч. 1; § 61, ч. 3, прим. 1; § 102, ч. 1, п. 2
 вну́трішньооб́чний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 во § 23, ч. 2, п. 6, прим. 1
 в о́бмін § 41, ч. 2, п. 1
 в обр́із § 41, ч. 2, п. 1
 вовк § 9, ч. 2, п. 2; § 66, ч. 3, п. 3; во́вка § 9, ч. 2, п. 2; (на) во́вкові, (на) во́вку § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1; (по) во́вкові, (по) во́вку § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 2; Во́вка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
 вовк-жадню́га § 37, ч. 2, п. 1
 во́вняний (м'ясо-во́вняний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
 вовченя́ § 32, ч. 7
 во́вчика § 82, ч. 5, п. 1
 вовчісько § 66, ч. 3, п. 3
 вовчіць § 78, ч. 1, п. 1
 Вовчо́к (Ма́рко Вовчо́к) § 49, ч. 1; § 146, ч. 2, п. 2; § 147, ч. 5, п. 1
 во́гнище § 32, ч. 10
 вогóнь § 5, ч. 1; § 9, ч. 2, п. 1; вогню́ § 9, ч. 2, п. 1; § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
 Вогня́на Земля́ § 50, ч. 1, прим.
 вод § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
 вода́ (мінерáльна вода́ «Мо́ршинська») § 58, ч. 1
 во́день § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»; во́дню § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»; § 82, ч. 6, п. 6
 води́ти, воджу́ § 115, ч. 4, п. 2
 (на / при) води́єві § 86, ч. 1, п. 3, пп. «а»; води́ї (два води́ї) § 88, ч. 1, п. 2, прим. 1
 води́ння § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в»
 водне́вий (кисне́во-водне́вий) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
 водно́ § 41, ч. 1, п. 5
 водно́сталь § 41, ч. 1, п. 8
 водово́з § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
 водогóну § 82, ч. 6, п. 7
 вододі́лу § 82, ч. 6, п. 7
 водоза́бір § 35, ч. 3, п. 1
 Водола́жченко § 22, ч. 1, п. 4
 водола́з § 36, ч. 1, п. 1
 Водола́зький § 22, ч. 1, п. 4
 водопі́й § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 36, ч. 1, п. 1; водопо́ю § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»
 водопрові́д § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»

- Водоп'янов* § 144, ч. 3, п. 1
Водохрестя § 35, ч. 3, п. 1
воєвода § 66, ч. 2, п. 1
воєwódство (Вітебське воєwódство) § 50, ч. 8
воєн, війн § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
воєнно-промисловий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
воєнно-стратегічний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
во́жений § 115, ч. 4, п. 3, пп. «а»
возі́ти, вожу́ § 115, ч. 4, п. 2
возі́ння § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в»
воі́стину § 129, ч. 3, прим.
вої́на § 82, ч. 5, п. 1
Вої́нов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «б»
вокза́л (Приміський вокза́л) § 50, ч. 13; *вокза́лу* § 82, ч. 6, п. 5
волейбо́лу § 82, ч. 6, п. 3
волелю́бний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б»
волі́нський § 26, ч. 3, п. 1; § 27, ч. 1, п. 2; *Волі́нська о́бласть* § 50, ч. 8
волі́, волі́в § 91, ч. 1, п. 1, прим.
волі́кши § 9, ч. 3, п. 3
Волл-стрі́т § 154, ч. 3, п. 4; § 129, ч. 4, п. 4, прим. 1
волл-стрі́тський § 154, ч. 3, п. 4
во́ло § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»
Воло́ве (Іва́н Воло́ве О́ко) § 146, ч. 2, п. 1
Володі́мир § 143, ч. 1, § 144, ч. 1, п. 1; § 146, ч. 3, п. 4; *Володі́муре* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 4; *Володі́мир Вели́кий* § 49, ч. 9, п. 2; *Володі́мир Іва́нович Верна́дський* § 49, ч. 1; *ка́федра істо́рії Украї́ни Терно́пільського націо́нального педагогі́чного університе́ту іме́ні Володі́мира Гнатю́ка* § 54, ч. 6
Володі́мирський собо́р § 53, ч. 7
волокти́, волі́к, волокла́, волокло́ § 9, ч. 3, п. 3
во́лос § 9, ч. 2, п. 3
воло́сся § 27, ч. 1, п. 5
воло́ський § 19, ч. 1, п. 3; § 153, ч. 3, п. 3
воло́х § 19, ч. 1, п. 3; § 153, ч. 3, п. 3
волочі́льник § 32, ч. 1
Воло́шин, Воло́шину, Воло́шинові § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.; *Воло́шином* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а», прим.
Воло́шине § 152, ч. 3, прим.
«во́льво» § 58, ч. 2; *«Во́льво»* § 58, ч. 2; § 140, ч. 2, п. 5
Во́льнов § 144, ч. 4, п. 1, пп. «б»
во́льтів § 89, ч. 1, п. 1
во́ля § 9, ч. 1, п. 2; *во́ле* § 74, ч. 1, п. 2; *во́ля Господня* § 53, ч. 2
вона́ § 108, ч. 1; § 108, ч. 2 (парадигма); *не́ю, (на) не́ї* § 108, ч. 2; *(у) не́ї* § 113, ч. 1, прим. 2
вонó § 108, ч. 1; § 108, ч. 2 (парадигма)

вони́ § 108, ч. 1; § 108, ч. 2 (парадигма); *ні́ми, (з) них* § 108, ч. 2
Во́рдсворт § 124, ч. 2; § 135, ч. 2
во́рітця § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»
Воро́бийо́в § 144, ч. 1, п. 4, пп. «а»; § 144, ч. 3, п. 2
воро́же § 10, ч. 3, п. 4, прим.
воро́жінням § 85, ч. 1, п. 2
Воро́ніж § 153, ч. 3, п. 1
воро́нізький § 153, ч. 3, п. 1
во́рота § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 50, ч. 11; § 100, ч. 1, п. 3; *во́ріт* § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 100, ч. 2, п. 3; *во́ротам, во́ротям* § 100, ч. 3, п. 1; *во́рітьмі́, во́рота́ми* § 100, ч. 5, п. 3
во́ротар, во́ротаря́ § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
восені́ § 41, ч. 1, п. 2
воста́нне § 41, ч. 1, п. 4; § 41, ч. 1, п. 9, прим.
во́сьме́ро § 105, ч. 10
во́сьмигра́нний § 63, ч. 2, п. 8
во́сьмий § 26, ч. 2, п. 1; § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 106, ч. 1
во́сьмику́тника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «Г»
во́щані́й § 22, ч. 1, п. 3
во́щина § 22, ч. 1, п. 2
(на) вояко́ві, (на) вояку́ § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1
во́яцький § 22, ч. 1, п. 1
во́яччина § 22, ч. 1, п. 1
впа́м'ятку § 41, ч. 1, п. 3
впе́нь § 41, ч. 1, п. 2
впе́ред § 41, ч. 1, п. 2
впе́реміш § 41, ч. 1, п. 3
впе́рше § 41, ч. 1, п. 9, прим.
впла́в § 41, ч. 1, п. 3
впла́ч § 41, ч. 1, п. 3
впли́в § 23, ч. 3
впливо́вий § 23, ч. 3
вподо́вж § 41, ч. 1, п. 7; § 42, ч. 1, п. 1
в (у) по́зику § 41, ч. 2, п. 1
впо́перек § 41, ч. 1, п. 2
впо́ру § 41, ч. 1, п. 2
впра́ва § 23, ч. 3
впродо́вж § 42, ч. 1, п. 1
вра́ження § 9, ч. 3, п. 4
враз § 41, ч. 1, п. 2
Вра́нов § 150, ч. 4
вра́нці § 41, ч. 1, п. 2
вре́шті § 41, ч. 1, п. 2
врі́вень § 41, ч. 1, п. 2
врі́вні § 41, ч. 1, п. 2

- врожа́єм § 23, ч. 2, п. 6
 вро́зкид § 41, ч. 1, п. 3
 вро́зліт § 41, ч. 1, п. 3
 вро́зсип § 41, ч. 1, п. 3
 вро́зтіч § 41, ч. 1, п. 3
 Вру́бель § 142, ч. 1 (парадигма)
 Врубле́вський § 23, ч. 3
 вручну́ § 41, ч. 1, п. 4
 вря́д § 41, ч. 1, п. 2
 вря́ді-годи́ § 41, ч. 3, п. 4
 врято́ване (меда́ль «За врято́ване життя́») § 57, ч. 1
 все, усé § 113, ч. 1 (парадигма)
 Всеви́шній § 53, ч. 2
 Всеволо́д Вели́ке Гніздо́ § 49, ч. 9, п. 2
 Вселе́нський Патріа́рх § 53, ч. 6
 всере́дині § 41, ч. 1, п. 2
 всесві́тній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
 всéсвіту § 82, ч. 6, п. 5
 Всеукраї́нська педагогі́чна конфе́ренція § 52, ч. 2
 всі, усі́ § 113, ч. 1 (парадигма)
 всіе́ї (Святі́йший Патріа́рх Ки́ївський і всіе́ї Ру́сі-Украї́ни) § 53, ч. 6
 всіля́кий, усіля́кий § 113, ч. 1, прим. 1
 вслі́д § 41, ч. 1, п. 2
 всма́к § 41, ч. 1, п. 2
 вступ § 23, ч. 3
 всу́переч § 142, ч. 3, прим. 2
 всьогó § 8, ч. 2
 всьогó-на́-всього́ § 41, ч. 3, п. 5
 всюди́хід § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»; § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»
 вся, уся́ § 113, ч. 1 (парадигма)
 вся́кий, уся́кий § 113, ч. 1, прим. 1
 вті́м § 41, ч. 1, п. 6
 втіша́тися § 23, ч. 2, п. 6
 вуглеце́вмісний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»
 вуглеці́ю § 82, ч. 6, п. 6
 вугля́р, вугляра́ § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
 Ву́дро § 140, ч. 2, п. 5
 (на) ву́жéві, (на) ву́жі́ § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1; (но) ву́жéві, (но) ву́жу́
     § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 2
 ву́жче § 20, ч. 1
 ву́жчий § 20, ч. 1; § 104, ч. 1, п. 1
 ву́злик § 32, ч. 1
 ву́зол (го́рдіїв ву́зол) § 49, ч. 9, п. 3, прим.
 вузькі́й § 20, ч. 1; § 26, ч. 3, п. 1
 вузькодіа́лектне § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»

- ву́лика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
 ву́лиця (вул.) § 62, ч. 3
 ву́лиця (ву́лиця *Академіка Заболотного* § 50, ч. 2; *ву́лиця Академіка Крїмського, ву́лиця Бóричів Тік, ву́лиця Герóїв Пóлку «Азóв», ву́лиця Дóбрій Шлях, ву́лиця Іва́на та Ю́рія Лип, ву́лиця Ма́ла Житóмирська, ву́лиця Небе́сної Со́тні, ву́лиця Яросла́вів Вал, ву́лиця 92-ї Брига́ди* § 50, ч. 11; *«Ву́лиця Обсерва́торна»* (зупинка) § 50, ч. 14; *ву́лиці* § 78, ч. 1, п. 2; *ву́лицями* § 79, ч. 1, п. 2)
 вулка́н § 121, ч. 1, п. 1
 ву́са, ву́си § 88, ч. 1, п. 3
 ву́хо, (у) ву́сі § 12, ч. 1, п. 2; *ву́хами* § 92, ч. 1, п. 1
 в (у) ці́лості § 41, ч. 2, п. 1
 вче́на ра́да філологі́чного факультéту § 54, ч. 6
 вче́ння § 9, ч. 3, п. 4
 вчи́телько *Лева́до* § 74, ч. 1, п. 3, прим. 2
 вчи́телю § 87, ч. 1, п. 2; (*на / при*) *вчи́телеві* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «а»; *вчителі́в* § 91, ч. 1, п. 1; (*на*) *вчителя́х* § 93, ч. 1
 вчора́шній § 33, ч. 1, § 102, ч. 1, п. 2
 вщерть § 41, ч. 1, п. 2
 В'ю́жин § 144, ч. 3, п. 1
 в'юн § 4, ч. 1, п. 1
 Вю́ртемберг § 138, ч. 2, п. 2
 в'язáти, в'язу́, в'яже́ш § 115, ч. 4, п. 1
 в'язи § 7, ч. 2, п. 1; § 100, ч. 1, п. 1; *в'язі́в* § 100, ч. 2, п. 2; *в'язам* § 100, ч. 3, п. 1
 в'язкі́й § 26, ч. 3, п. 1, прим.
 в'язкі́сть § 26, ч. 3, п. 1, прим.
 В'ячесла́в § 7, ч. 2, п. 1, § 143, ч. 1

Г

- Гаа́га § 5, ч. 1, § 153, ч. 3, п. 1
 гаа́зький § 153, ч. 3, п. 1
 Га́брово § 150, ч. 2
 Га́влик § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
 Гаври́лів § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»
 гаври́лівський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»
 Гаври́лово § 149, ч. 8, п. 3, пп. «б»
 га́дка § 5, ч. 1
 Га́дяча § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
 га́єві § 83, ч. 1, п. 1
 газéта (газ.) § 62, ч. 3
 газéта § 5, ч. 1; газéта *«Літерату́рна Украї́на»* § 55, ч. 3
 газетя́р, газетя́ра § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
 газі́вник § 32, ч. 1
 газобало́н § 36, ч. 1, п. 3

- газогін § 36, ч. 1, п. 1; газогóну § 82, ч. 6, п. 7
газопрові́д § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
газопрові́дний § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
га́зу (НДІ трáнспорту га́зу) § 61, ч. 3, прим. 2
(у) га́ї, (у) гаю́ § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а», прим. 1
Гаї́ті § 126, ч. 1
Га́й Ю́лій Цéзар § 146, ч. 2, п. 3
гайдама́ків § 76, ч. 1, п. 3
га́йка § 63, ч. 1
гаймори́ту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
га́йморова порожні́на § 49, ч. 9, п. 3, прим.
Га́йнетді́н § 122, ч. 1
гайови́й § 33, ч. 7
гайо́к § 32, ч. 14
Га́йсин § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма)
гак § 14, ч. 1, п. 1
гала́ктика § 51, ч. 1
гала́ктика Вели́ка Магелла́нова Хма́ра § 51, ч. 1
гала́нтний § 121, ч. 1, п. 1
Гала́тія § 129, ч. 4, п. 5, прим.
Га́лин § 101, ч. 1, п. 2
Га́лицький § 22, ч. 1, п. 1; § 49, ч. 9, п. 2; § 63, ч. 3; § 153, ч. 3, п. 2
Га́лич § 153, ч. 3, п. 2; Га́лича § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
Галичи́на § 22, ч. 1, п. 1
галифе́ § 49, ч. 5
га́лка § 26, ч. 2, п. 3, прим.; § 27, ч. 1, п. 3, прим.; га́лці § 26, ч. 2, п. 3, прим.;
§ 27, ч. 1, п. 3, прим.
Га́ллен (Санкт-Га́ллен) § 154, ч. 3, п. 4
Га́ллія § 129, ч. 2, п. 2
галу́ззя § 27, ч. 1, п. 5
га́лузі § 56, ч. 1, прим. 1; § 95, ч. 1; га́луззю § 95, ч. 3, п. 1; (у) га́лузі § 95, ч. 4;
га́лузей § 57, ч. 3; § 96, ч. 2
галче́ня § 26, ч. 2, п. 3, прим., § 98, ч. 1; галче́няти § 98, ч. 2; галче́няті § 98,
ч. 3; галче́ням § 98, ч. 4; (на) галче́няті § 98, ч. 5
Гальва́ні § 140, ч. 2, п. 4
Га́льченко § 26, ч. 2, п. 3, § 27, ч. 1, п. 6
Га́льчу́к § 27, ч. 1, п. 6
Га́лю § 74, ч. 1, п. 3
Га́мбург § 153, ч. 3, п. 1
га́мбургер § 135, ч. 2
га́мбургський § 153, ч. 3, п. 1
га́мма § 51, ч. 1
га́муз (на га́муз) § 41, ч. 2, п. 1
Га́нгу § 82, ч. 6, п. 5
гандбо́л § 122, ч. 4; гандбо́лу § 82, ч. 6, п. 3

- Ганна* § 29, ч. 3, п. 4., § 33, ч. 3, § 143, ч. 1; § 143, ч. 2 (парадигма)
Ганнин § 29, ч. 3, п. 4., § 33, ч. 3
Ганнібал § 122, ч. 4
Ганно-Леонтівичеве (селó Ганно-Леонтівичеве) § 154, ч. 1, п. 4
Ганно Михайлівно § 74, ч. 1, п. 1
Ганно-Мусіївка (селó Ганно-Мусіївка) § 154, ч. 1, п. 4
ганьба́ § 26, ч. 2, п. 1
ганя́ти § 11, ч. 1
гаража́ § 82, ч. 6, п. 5
гарбузи́ння § 32, ч. 6
Га́рвард § 122, ч. 4
Га́рвардський університет § 54, ч. 3
Гарку́ше (па́ні Гарку́ше) § 74, ч. 1, п. 3, прим. 2
Гаркуши́не § 152, ч. 3, прим.
гармоні́йний § 33, ч. 1
Гармо́нія (кру́ізний лай́нер «Гармо́нія морі́в») § 58, ч. 3
гарне́нький § 26, ч. 3, п. 2
га́рний, га́рна, га́рне, га́рні § 103 (парадигма); *га́рний* § 104, ч. 1, п. 3
Га́рónна § 128, ч. 3
Га́ррісон § 134, ч. 1
Гарсі́я § 122, ч. 1; § 122, ч. 3; § 129, ч. 2, п. 2
Га́ртний § 144, ч. 2, п. 3
га́ряче́ § 10, ч. 3, п. 4, прим.
га́рячої, га́рячою § 10, ч. 3, п. 3
Гаса́н ((з) Фати́мою Гаса́н-кизи́ § 140, ч. 4, прим.; *Га́сан-огли́* § 140, ч. 4;
 § 146, ч. 4, п. 4)
га́сел § 89, ч. 1, п. 2, прим.
га́су § 82, ч. 6, п. 6
гауптва́хта § 131, ч. 1
га́ус § 128, ч. 3
Га́усс § 128, ч. 3
гачо́к § 14, ч. 1, п. 1
Га́шек, Га́шека, Га́шекові § 142, ч. 3, прим. 1
га́ю § 82, ч. 6, п. 2, пп. «а»; § 83, ч. 1, п. 1; (у) *гаю́* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»;
 (по) *га́ях* § 93, ч. 1; *Зеле́ного Га́ю* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й», прим.
гварді́йці (пі́ті у гварді́йці) § 91, ч. 1, п. 1
гва́рдія § 122, ч. 1
Гвіне́я § 122, ч. 1
Гвіне́я-Біса́у § 154, ч. 3, п. 1
гвіне́я-біса́уський § 154, ч. 3, п. 1
Гданськ § 151, ч. 2, п.
Ге́ба § 53, ч. 1
Ге́гель, Ге́тель § 122, ч. 3
гей-ге́й § 35, ч. 7, п. 4
гейм § 133, ч. 1

- Гейне* § 122, ч. 4; § 136, ч. 2; § 140, ч. 2, п. 3
гектар (га) § 62, ч. 4
гектар § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
геліоцентр § 35, ч. 6, п. 2
Гельсінкі § 122, ч. 4
Гемпшир § 129, ч. 4, п. 3
генерал § 5, ч. 1; § 122, ч. 1
генерал-лейтенант § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»; § 56, ч. 1, прим. 1
генерал-майор § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Генеральний (Генеральний прокурор України, Генеральний секретар ООН
 § 56, ч. 1)
генетичний (медико-генетичний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
геніальний § 129, ч. 2, п. 2
Геннадій § 143, ч. 1
Генсьорський § 144, ч. 1, п. 5, пп. «б»
географічний § 33, ч. 2
геоекономіка § 130, ч. 3
геологія § 5, ч. 1
геополітика § 35, ч. 6, п. 2
Георг § 122, ч. 1; § 122, ч. 3
гер § 87, ч. 1, п. 4, прим. 5
Гера (богиня Гера) § 53, ч. 1, прим.
«геракл» (малина «геракл») § 59, ч. 2
герані § 95, ч. 1; *геранню* § 95, ч. 3, п. 1; *гераней* § 96, ч. 2; *гераням* § 96, ч. 3;
геранями § 96, ч. 4; *(на) геранях* § 96, ч. 5
Герб (Державний Герб України) § 54, ч. 1
гербарій § 122, ч. 4
геркулеси § 49, ч. 7, п. 2, прим. 2
герої § 88, ч. 1, п. 2; *героїв* § 89, ч. 1, п. 1; § 91, ч. 1, п. 1; *вулиця Героїв Полку*
«Азов» § 50, ч. 11
героїзм § 3, ч. 1, п. 1; § 32, ч. 15; *героїзму* § 82, ч. 6, п. 1, пп. «а»
героїня (орден «Мати-героїня») § 57, ч. 1
герцог § 19, ч. 1, п. 2; § 56, ч. 1, прим. 2
герцогський § 19, ч. 1, п. 2
ГЕС (гідроелектростанція) § 61, ч. 2
Гете § 122, ч. 1; § 122, ч. 3; § 132, ч. 1; § 140, ч. 2, п. 3
Гетьман (корвет «Гетьман Іван Мазепа») § 58, ч. 3
гідко-бридко § 35, ч. 7, п. 2, пп. «а»
гірка § 27, ч. 1, п. 1
гіря § 66, ч. 2, п. 1
Гі (Пан Гі Мун) § 49, ч. 3; § 146, ч. 2, п. 6, прим.; § 147, ч. 2; *Пан Гі Муна*
 § 146, ч. 2, п. 6, прим.
гідність § 66, ч. 4, п. 1; § 68, ч. 3 (парадигма); *гідности* § 95, ч. 1, прим. 1;
гідності § 52, ч. 1; § 95, ч. 1; *гідністю* § 95, ч. 3, п. 2
гідроелектростанції (тепло- й гідроелектростанції) § 36, ч. 2, п. 3

- гідропáрк* § 35, ч. 6, п. 2
гієна § 129, ч. 2, п. 2
гілка § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»; § 27, ч. 1, п. 3, прим.; *гілці* § 27, ч. 1, п. 3, прим.;
гілók § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»
гілля, гіллю, (на) гіллі § 30, ч. 1, п. 1
гіллястий § 27, ч. 1, п. 5; § 30, ч. 1, п. 1
гіллячка § 30, ч. 1, п. 1
гільза § 121, ч. 1, п. 2
Гільча Друга § 154, ч. 1, п. 3
гімн § 129, ч. 2, п. 6; *Державний Гімн України* § 54, ч. 1
гінді § 122, ч. 4
гінеколог-ендокринолог § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
гіперзвук § 35, ч. 6, п. 3
гіпермаркет § 35, ч. 6, п. 3
гіпопoтáм § 129, ч. 2, п. 6
гіпoтeзa § 122, ч. 4
гіпсу § 82, ч. 6, п. 6
гіпюр § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
гірка § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»
гіркий § 27, ч. 1, п. 1; § 101, ч. 1, п. 1
гіркувáто-солóний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «Г»
гірник § 19, ч. 1, п. 1
гірництво § 19, ч. 1, п. 1
гірницький § 19, ч. 1, п. 1
гірничoпрoмислóвий § 35, ч. 2
гіронька § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»
гірший § 104, ч. 1, п. 3
Гладстóн § 133, ч. 2
глазур § 121, ч. 1, п. 1
гламур § 122, ч. 1
глибиномір § 36, ч. 1, п. 1
глибóкий (бiльш глибóкий) § 104, ч. 1, п. 2
глибочинá § 95, ч. 1, прим. 2
глибочiнь § 95, ч. 1, прим. 2
глибóка (не глибóка) § 44, ч. 2, п. 4
глибшати § 118, ч. 1
Гливиці § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»
Глінкiн § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Глинна Навáрiя § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма)
глинокóп § 36, ч. 1, п. 1
глинописóк § 36, ч. 1, п. 3
Глинськo § 151, ч. 2, п.
«Глитáй, або ж Павóк» § 55, ч. 3, прим. 1
Глибoв § 87, ч. 1, п. 4
Глибoвe § 87, ч. 1, п. 4

- «глорія-дей» (троянда «глорія-дей») § 59, ч. 2
 глухий § 101, ч. 1, п. 1
 Глуховець § 144, ч. 4, п. 2
 глухонімий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»
 глянупи, глянупи, глянупи § 115, ч. 3, п. 2, пп. «д»
 Гміря § 142, ч. 1 (парадигма)
 гнаний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 гнати, жену́, жену́ть § 115, ч. 3, п. 2, пп. «в»; жені́, жені́мо, жені́м,
 жені́ть § 116, ч. 2, п. 2
 Гнатюк § 54, ч. 6; § 142, ч. 1 (парадигма)
 Гнезно § 152, ч. 3, прим.
 гніву § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
 Гнідич § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
 Гнідкó § 49, ч. 8
 гніздіння § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в»
 Гніздó (Всéволод Велі́ке Гніздó) § 49, ч. 9, п. 2
 гноїстий § 33, ч. 5
 гноїсько § 32, ч. 10
 Го Можó § 146, ч. 2, п. 6, прим.; § 146, ч. 3, п. 5
 Говéрла (горá Говéрла) § 50, ч. 1
 Гог (Ван Гог) § 49, ч. 2
 гóден § 101, ч. 1, п. 3
 годі́на (год) § 62, ч. 4
 годі́на (кіловáт-годі́на § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»; § 62, ч. 7; мегавáт-годі́на
 § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»); годі́на-дві § 35, ч. 7, п. 3; (нів) годі́ни § 36, ч. 1,
 п. 7, прим.
 годі́ни (за годі́ни) § 41, ч. 2, п. 1
 годі́нник § 29, ч. 1, п. 3
 году́вати § 118, ч. 1
 го́сний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 го́йти § 115, ч. 1 (парадигма, теп. ч.)
 гол § 133, ч. 2
 Го́ла Прі́стань § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма); § 154, ч. 1, п. 1
 Голембйóвський § 144, ч. 1, п. 5, пп. «а»
 Го́лик § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
 Го́лицин § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
 голі́вка § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»
 голі́вонька § 26, ч. 3, п. 2
 Голлáндія § 128, ч. 3
 голлáндський § 128, ч. 3
 головá § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»; § 56, ч. 1, прим. 1; голі́в § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»;
 Головá Вeрхóвної Ра́ди Укpaїни § 56, ч. 1; Кобі́ляча Головá § 49, ч. 7, п. 3
 головáка § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»
 головонóги § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в», прим.
 го́лову (на го́лову) § 41, ч. 2, п. 1

- голосістий* § 33, ч. 5
Голсуорсі § 124, ч. 2
голубе § 87, ч. 1, п. 3
голубій (сіро-голубій) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «Г»; *Голубій Ніл* § 154, ч. 1, п. 1)
голубіний § 33, ч. 4
голубника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «Ж»
голуб'я § 98, ч. 1; *голуб'яти* § 98, ч. 2
гольф § 121, ч. 1, п. 2; *гольфу* § 82, ч. 6, п. 3
Гольфстрім § 122, ч. 1
Гомеля § 82, ч. 6, п. 8, прим.; *Гомелю* § 82, ч. 6, п. 8
Гомер § 5, ч. 1
Гомільша (Суха Гомільша) § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма)
Гомуліцький § 144, ч. 2, п. 1
гоніти § 11, ч. 1
Гонконгу § 82, ч. 6, п. 5
гонтар § 59, ч. 1
гопакá § 82, ч. 6, п. 3
горá § 9, ч. 1, п. 1, пп. «б»; § 55, ч. 3; § 154, ч. 1, п. 2; § 154, ч. 2, п. 1, прим.;
гір § 9, ч. 1, п. 1, пп. «б»; *горá Говерла* § 50, ч. 1; *горá Сапу́н* § 37, ч. 3,
 п. 2; *Скелясті гóри* § 149, ч. 1, п. 4
Горáцій § 122, ч. 4
горба́ § 82, ч. 6, п. 5
не горб(ся), не горбте(сь) § 116, ч. 3, п. 2
горбува́тий § 33, ч. 8
Гордеев § 144, ч. 1, п. 3, пп. «В»
гóрдійв ву́зол § 49, ч. 9, п. 3, прим.
Гордівна § 32, ч. 12
гордові́тий § 33, ч. 10
гóрдоці § 100, ч. 1, п. 2
гóре § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; (*у*) *гóрі* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»
горизóнт § 5, ч. 1; § 122, ч. 4; (*у*) *горизóнтах* § 93, ч. 1
горі́цвіт § 36, ч. 1, п. 5; *Горі́цвіт* § 146, ч. 3, п. 1
(по) горі́щу § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
горі́ння § 32, ч. 5
горі́ти § 32, ч. 5
Гóрки § 149, ч. 8, п. 3, пп. «е»
горобі́ний § 33, ч. 4
горóд § 9, ч. 2, п. 3; *горóди* § 88, ч. 1, п. 1
Городéцький § 144, ч. 2, п. 1
Городі́ще § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма)
Городі́щев § 144, ч. 1, п. 8, пп. «В»
горóдній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
Горонда́ (Чікош-Горонда́) § 153, ч. 2
горонді́вський (чікош-горонді́вський) § 153, ч. 2
горóх § 14, ч. 1, п. 1; *горóху* § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»

- гороші́на* § 14, ч. 1, п. 1
Горо́шине, Горо́шиним § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»
го́ру (під го́ру) § 41, ч. 2, п. 1
(у) горщэ́чку § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
горюва́ти, горю́ю, горю́ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г»
го́спіс § 122, ч. 4
го́спіталь § 122, ч. 4
го́споди (вигук) § 53, ч. 2, прим. 3
Го́споди § 87, ч. 1, п. 4, прим. 6
го́споди бо́же мій (вигук) § 53, ч. 2, прим. 3
Госпо́дня (во́ля Госпо́дня) § 53, ч. 2
госпо́дь § 53, ч. 2, прим. 3; *Госпо́дь* § 53, ч. 2; § 68, ч. 2, п. 5 (парадигма);
 § 87, ч. 1, п. 4, прим. 6; § 88, ч. 1, п. 3, прим.
госпо́дь з тобо́ю (ва́ми) § 53, ч. 2, прим. 3
го́стей § 89, ч. 1, п. 3; *гістьмі́, го́стями* § 92, ч. 1, п. 2
Го́стра Могі́ла § 154, ч. 2, п. 6
Гостролу́ччя § 154, ч. 2, п. 1
гостролу́цький § 154, ч. 2, п. 1
гостромогі́льський § 154, ч. 2, п. 6
гостромогі́льці § 154, ч. 2, п. 6
гостюва́ти § 34, ч. 1
Гота́рд (Сен-Гота́рд) § 154, ч. 3, п. 4
готéль § 133, ч. 2; *готéль «Дніпро́»* § 54, ч. 5
готóв § 101, ч. 1, п. 3
Готьé § 139, ч. 1, п. 1; § 140, ч. 2, п. 3
гоц § 27, ч. 1, п. 7
Го́я § 126, ч. 1; § 140, ч. 1, п. 1 (парадигма)
гра § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
Грабо́вський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
граблі́ § 100, ч. 1, п. 2; § 100, ч. 4, п. 1; *граблі́в, грабéль* § 100, ч. 2, п. 2;
грабля́м § 100, ч. 3, п. 2; *грабля́ми* § 100, ч. 5, п. 2; *(на) грабля́х* § 100, ч. 6,
 п. 2
гра́ду § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
гра́й, гра́ймо, гра́йте § 116, ч. 3, п. 1
грам (г) § 62, ч. 4
гра́ма § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»; *гра́мів* § 89, ч. 1, п. 1
грамати́чний (логіко-грамати́чний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
гра́мота § 5, ч. 1
грані́ту § 82, ч. 6, п. 6; *Револу́ція на грані́ті* § 52, ч. 1
гра́фік § 122, ч. 1; § 129, ч. 2, п. 6
Грачо́в § 144, ч. 1, п. 4, пп. «в»
гребі́нець, гребі́нця́ § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Гребі́нка § 148, ч. 1; § 153, ч. 2
гребі́нківський § 153, ч. 2
Грегуа́р § 122, ч. 3

- грек* § 153, ч. 3, п. 2
Гре́ко (*Ель Гре́ко*) § 49, ч. 2
гре́ко-католи́цька (*Украї́нська гре́ко-католи́цька це́рква*) § 53, ч. 5
гре́ко-пе́рські війни § 52, ч. 3, прим. 2
Гренла́ндія § 121, ч. 1, п. 1; § 122, ч. 1
гре́цький § 153, ч. 3, п. 2
гриб-парази́т § 37, ч. 2, п. 4
гривня (*грн*) § 62, ч. 4
грівня § 66, ч. 2, п. 1; § 69, ч. 1, п. 2; *грівні* § 69, ч. 1, п. 2; § 70, ч. 1; § 78, ч. 1, п. 2; § 81, ч. 1; § 107, ч. 2; *грівню* § 71, ч. 1; *грівнею* § 72, ч. 1; (*на*) *грівні* § 73, ч. 1; *грівне* § 74, ч. 1, п. 2; *грівень* § 26, ч. 3, п. 3; § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; *грівням* § 77, ч. 1, п. 2; *грівнями* § 79, ч. 1, п. 2; (*на*) *грівнях* § 80, ч. 1
Григо́р'єв § 144, ч. 3, п. 1; § 144, ч. 1, п. 3, пп. «б»
Григо́рівка (*село́ Тарасо-Григо́рівка*) § 154, ч. 1, п. 4
Григо́рівна § 32, ч. 12
Григо́рій § 32, ч. 12
Григо́рович § 32, ч. 12
грімну § 115, ч. 6, п. 2, пп. «б»
Грінві́цький § 153, ч. 3, п. 2
Грінві́ч § 153, ч. 3, п. 2
Гринчі́шин § 27, ч. 1, п. 6
грі́пу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
Грицько́ § 26, ч. 2, п. 1
Гри́цю § 87, ч. 1, п. 2; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2
Грі́мм § 129, ч. 2, п. 3
Грінче́нків § 49, ч. 9, п. 1
грі́ш (*ні на грі́ш*) § 41, ч. 2, п. 1
гроз § 122, ч. 1
громадя́ни § 88, ч. 1, п. 1, прим.; *громадя́н* § 89, ч. 1, п. 1, прим.
громадя́нин (*гр.*) § 62, ч. 3
громадя́нка (*гр.*) § 62, ч. 3
громадя́нський § 27, ч. 1, п. 2; *громадя́нська війна́* § 52, ч. 3, прим. 2
гро́му § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
гросме́йстер § 136, ч. 2
гроша́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «е»
гроше́й § 100, ч. 2, п. 1; *грі́шми, гроші́ма* § 100, ч. 5, п. 3
грошові́й § 33, ч. 7
грошові́тий § 33, ч. 10
Гру́бешів § 150, ч. 3
Гру́дзький § 144, ч. 2, п. 1
грузі́н § 153, ч. 1; *грузі́ни* § 88, ч. 1, п. 1, прим.; *грузі́нів* § 89, ч. 1, п. 1, прим.
грузі́нка-ді́вчина § 37, ч. 2, п. 3
грузі́нський § 153, ч. 1
Гру́зія § 53, ч. 6; § 54, ч. 3; § 122, ч. 1

- група* § 128, ч. 1
груша «парижанка» § 59, ч. 2
грушевий § 33, ч. 6
Грушевський § 144, ч. 2, п. 1
грушоподібний § 35, ч. 3, п. 1
губ, губів § 76, ч. 1, п. 1
гублячи § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
гугл, пошукова система «Гугл» § 54, ч. 7
Гудзón § 149, ч. 1, п. 3
гузір, гузиря § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
гукання § 32, ч. 5
гукати § 5, ч. 1; § 32, ч. 5
Гулак-Артемівський § 146, ч. 4, п. 2; § 147, ч. 5, п. 1
Гуллівér § 122, ч. 3
Гуляєв § 87, ч. 1, п. 4
Гуляєве § 87, ч. 1, п. 4
Гуляйпóле § 154, ч. 2, п. 3
гуляйпільський § 154, ч. 2, п. 3
гуляння § 32, ч. 5
гуляти § 32, ч. 5
Гуляшки § 144, ч. 2, п. 3
Гумполéць § 151, ч. 2, п. 1
гумус § 122, ч. 4
гун, гúни § 128, ч. 1
Гу́ра (Слéня Гу́ра § 149, ч. 3, п. 1; *Зелéна Гу́ра* § 150, ч. 1; § 154, ч. 1, п. 1)
Гурамiшвiлi § 122, ч. 1
Гур'їн § 144, ч. 1, п. 8, пп. «б»
(у) гурткú § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
гуртóжитку § 82, ч. 6, п. 5
гурту (до гурту) § 41, ч. 2, п. 1
гусáк § 100, ч. 1, п. 1, прим.
гусеня § 32, ч. 7
гúси § 100, ч. 1, п. 1, прим.; § 100, ч. 4, п. 3; *гусéй* § 100, ч. 4, п. 3
Гусiне Óзеро § 149, ч. 8, п. 2, прим.
гúска § 100, ч. 1, п. 1, прим.
гусляре § 87, ч. 1, п. 3
Гúстава (Кáрла Гúстава Емiля Маннергéйма) § 140, ч. 3
густозасéлений § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
густолiсся § 36, ч. 1, п. 2
гуся § 66, ч. 5, п. 1, пп. «а» (парадигма); § 98, ч. 1; *гуся́ти* § 98, ч. 2; *гуся́ти*
     § 98, ч. 3; *гуся́м* § 98, ч. 4; *гуся́та* § 99, ч. 1; § 99, ч. 4; *гуся́т* § 99, ч. 2;
     § 99, ч. 4; *гуся́там* § 99, ч. 3; *гуся́тами* § 99, ч. 5; *(на) гуся́тах* § 99, ч. 6
гúсям § 100, ч. 3, п. 1; *гусьми́* § 100, ч. 5, п. 3
Гúта Межирiцька § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма)
Гуцúльщина § 26, ч. 2, п. 3

зўща § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»
 Гўщин § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
 Гюгó § 138, ч. 2, п. 2
 Гюльчатáй § 140, ч. 2, п. 9

Г

гáва § 6, ч. 1, п. 1; § 44, ч. 2, п. 8
 гáздá § 6, ч. 1, п. 1
 газдувáти § 6, ч. 1, п. 1
 Галагáн § 6, ч. 1, п. 2
 Галятóвський § 6, ч. 1, п. 2
 гандж § 6, ч. 1, п. 1
 гáнковий § 122, ч. 2
 гáнок § 6, ч. 1, п. 1; § 122, ч. 2; гáнку § 82, ч. 6, п. 5
 Гарсiя § 122, ч. 3
 гатунок § 6, ч. 1, п. 1; § 122, ч. 2
 гвалт § 6, ч. 1, п. 1; § 122, ч. 2
 гвалтувáти § 6, ч. 1, п. 1
 гéгати § 6, ч. 1, п. 1
 ге-ге-гé § 35, ч. 7, п. 4
 гедзь § 6, ч. 1, п. 1; § 26, ч. 2, п. 1
 телготáти, телготíти § 6, ч. 1, п. 1
 Гéник § 6, ч. 1, п. 2
 Геóрг § 122, ч. 3
 гергéли § 6, ч. 1, п. 1
 гéргit § 6, ч. 1, п. 1
 герготáти, герготíти § 6, ч. 1, п. 1
 Гердáн § 6, ч. 1, п. 2
 Герзáнич § 6, ч. 1, п. 2
 Гéте § 122, ч. 3
 Гжiцький § 6, ч. 1, п. 2
 Гiта § 6, ч. 1, п. 2
 гiтнути § 6, ч. 1, п. 1
 гирли́га § 6, ч. 1, п. 1; § 13, ч. 1; гирли́зи, (на) гирли́зи § 13, ч. 1
 глей § 6, ч. 1, п. 1
 гнит § 6, ч. 1, п. 1; § 9, ч. 2, п. 6, прим.; гнотá § 9, ч. 2, п. 6, прим.
 Гога § 6, ч. 1, п. 2
 гóтель-мóгель § 6, ч. 1, п. 1
 Го́йдич § 6, ч. 1, п. 2
 Голль (де Голль) § 147, ч. 3
 гонт § 6, ч. 1, п. 1
 гóнта § 6, ч. 1, п. 1; Го́нта § 6, ч. 1, п. 2
 Горгáни § 6, ч. 1, п. 2
 Горóнда § 6, ч. 1, п. 2

грасувати § 6, ч. 1, п. 1
грати § 6, ч. 1, п. 1; § 122, ч. 2
гратчастий § 6, ч. 1, п. 1; § 122, ч. 2
Грегуар § 122, ч. 3
грéчний § 6, ч. 1, п. 1
Грига § 6, ч. 1, п. 2
гринджо́ли § 6, ч. 1, п. 1
грунт § 6, ч. 1, п. 1; § 122, ч. 2; (*y*) *гру́нті* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»; *грунті́* § 88, ч. 1, п. 3; *грунта́* § 88, ч. 1, п. 3
грунто́вий § 6, ч. 1, п. 1
грунто́вний § 122, ч. 2
грунтува́ти § 6, ч. 1, п. 1
грунтува́тися § 6, ч. 1, п. 1
гу́дзик § 6, ч. 1, п. 1; § 63, ч. 2, п. 2
гу́дзиковий § 6, ч. 1, п. 1
Гудзь § 6, ч. 1, п. 2
Гу́ла § 6, ч. 1, п. 2
Гулліве́р § 122, ч. 3
гу́лька § 6, ч. 1, п. 1; § 26, ч. 2, п. 3, прим.; *гу́льци* § 26, ч. 2, п. 3, прим.
гу́ля § 6, ч. 1, п. 1
гура́льня § 6, ч. 1, п. 1

Д

да § 146, ч. 2, п. 4
дава́й-но § 44, ч. 4, п. 1
даве́н (з *да́вніх-даве́н*) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «Г»
Даві́дів Бри́д § 154, ч. 1, п. 1; § 154, ч. 3, п. 6; *Даві́дового Бро́ду* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «Й», прим.
даві́дово-бри́дський § 154, ч. 3, п. 6
да Ві́нчі § 146, ч. 2, п. 4; *Леона́рдо да Ві́нчі* § 49, ч. 2
да́вній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
давніх (з *да́вніх-даве́н*) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «Г»
давні́шній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
давньоверхньо́німе́цька § 40, ч. 1, п. 2, пп. «Г»
давньору́ський § 35, ч. 2
Даждьбо́г § 53, ч. 1
да́йві́нгу § 82, ч. 6, п. 3
Д'Ала́мбе́р § 49, ч. 2; § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1; § 147, ч. 3
д'ала́мбе́рівський § 147, ч. 3
Дале́кий Схі́д § 50, ч. 10
дале́ко § 1, ч. 1
дале́ко-дале́ко § 35, ч. 7, п. 1; § 41, ч. 3, п. 5
далечі́нь § 95, ч. 1, прим. 2

- да́лі (ні кро́ку да́лі)* § 44, ч. 2, п. 8
Дамáск § 153, ч. 3, п. 2
дамáський § 153, ч. 3, п. 2
ДА МВСУ (Держáвний архів Міністéрства внутрішніх справ України) § 61, ч. 3, прим. 1
Дамкéнг (Ака́т Дамкéнг) § 49, ч. 4
дамóклів меч § 49, ч. 9, п. 3, прим.
Дани́ло § 143, ч. 1; § 144, ч. 1, п. 1; *Дани́ло Га́лицький* § 49, ч. 9, п. 2
Дани́лов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»; § 149, ч. 8, п. 3, пп. «б»
Данієль § 130, ч. 2, п. 3
Данóн (компáнія «Данóн») § 54, ч. 5, прим. 1
Дáнте § 140, ч. 2, п. 3
Дáрвін § 140, ч. 1, п. 2 (парадигма); *Дáрвіном* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»
д'Арк § 49, ч. 2; § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
дарма́ що § 43, ч. 2, п. 2; § 44, ч. 2, п. 10
д'Артанья́н § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
да́ти, дам, дасі́, дасть, дамó, дастé, даду́ть § 115, ч. 5
Да́угавпілс § 154, ч. 2, п. 5
да́угавпілський § 154, ч. 2, п. 5
да́ху § 82, ч. 6, п. 5; (*но*) *даху́* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»
Да́чі («Карава́єві Да́чі») § 50, ч. 14
два § 88, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 105, ч. 2 (парадигма); § 105, ч. 8; § 105, ч. 12, прим.; § 111, ч. 1, прим.; § 112, ч. 3; *два води́ї* § 88, ч. 1, п. 2, прим. 1; *два хло́пці* § 88, ч. 1, п. 2, прим. 1
двадця́тий § 106, ч. 1
двадцятиповерхóвий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
двадцятип'ятиповерхóвий § 35, ч. 6, п. 5
двадцятирі́чний § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»
два́дцять § 105, ч. 3
дванáдцятий § 106, ч. 1
дванáдцять § 105, ч. 3
двана́дцятитóнка § 36, ч. 1, п. 6
двéрі § 100, ч. 1, п. 2; *дверéй* § 100, ч. 2, п. 1; *двéрям* § 100, ч. 3, п. 2; *двермі́, двері́ма* § 100, ч. 5, п. 3; (*у*) *двéрях* § 100, ч. 6, п. 2
дві § 105, ч. 2 (парадигма)
дві з полови́ною тис́ячі § 38, ч. 1, п. 2, прим. 2
(*у*) *дві тис́ячі вісімна́дцятóму (ро́ці)* § 106, ч. 2
Двіна́ § 149, ч. 8, п. 1, пп. «в»
дві́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
дві́сті § 105, ч. 5 (парадигма)
двобі́й § 35, ч. 3, п. 2
двобі́чний § 35, ч. 6, п. 5
двові́мірний § 35, ч. 3, п. 2
двовуглекі́слий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»
двоголóсся § 35, ч. 3, п. 2

- двоелектрoдний § 35, ч. 3, п. 2
 двoє, двох, двом § 105, ч. 8
 двoє (по двoє) § 41, ч. 2, п. 4
 двоєбoрство § 35, ч. 3, п. 2
 двоєдiний § 35, ч. 3, п. 2
 двом трeтiм § 107, ч. 1
 двометрoвий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
 двоoкий § 35, ч. 6, п. 5
 двоoсьовий § 35, ч. 3, п. 2; § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
 двора § 9, ч. 1, п. 2
 дворiчанський § 154, ч. 2, п. 2
 Дворiччя § 154, ч. 2, п. 2
 двoру § 9, ч. 1, п. 2
 дворушник § 21, ч. 3
 двохмiльoнний § 106, ч. 1
 двохcoтий § 35, ч. 5, п. 1; § 106, ч. 1
 двохcoтpи́ччя § 35, ч. 5, п. 1; § 36, ч. 1, п. 6
 двохтiсячний § 38, ч. 1, п. 2; § 106, ч. 1
 двоюрiдний § 35, ч. 4, п. 2, пп. «г»
 двоярусний § 35, ч. 3, п. 2
 де § 49, ч. 2; § 129, ч. 2, п. 3; § 140, ч. 3; § 146, ч. 2, п. 4; *де Голль* § 147, ч. 3;
Хуана Карлоса Альфонсо Вiктора Марiї де Бурбoна § 140, ч. 3; *де ла*
Куєва § 146, ч. 2, п. 4; *Па-де-Калe* § 50, ч. 2, прим.; § 154, ч. 3, п. 5; *Де-*
Брейне § 50, ч. 3
 дев'яно́стий § 106, ч. 1
 дев'яно́стники § 28, ч. 1
 дев'яно́сто § 105, ч. 7; § 106, ч. 2; *дев'яно́ста* § 105, ч. 7
 дев'яностоп'ятирiччя § 36, ч. 1, п. 6
 дев'яносторiчний § 35, ч. 4, п. 2, пп. «г»
 дев'яносторiччя § 36, ч. 1, п. 6
 дeв'ятеро § 105, ч. 10
 дев'ятий § 106, ч. 1; *дев'ятому* § 106, ч. 2; *Дев'ята симфонiя Бетховена*
 § 55, ч. 2
 дев'ятисoтий § 38, ч. 1, п. 2
 дев'ятна́дцять § 105, ч. 3
 дев'ятcoт § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 105, ч. 5; § 106, ч. 2
 дeв'ять § 105, ч. 3; *дев'яти* § 105, ч. 6
 дeгoллiвський § 147, ч. 3
 дeдaлi § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
Дежньoва (мис Дежньoва) § 149, ч. 6, п. 2;
дe з ким § 114, ч. 1, п. 1, пп. «в»
деiнде § 41, ч. 1, п. 9
дей (тpоянда «глoрiя-дей») § 59, ч. 2
Дейк (Антoнiс ван Дейк) § 136, ч. 3
 дeкaн § 56, ч. 1, прим. 1

- Декандо́ль § 146, ч. 2, п. 4, прим. 2
 де́кілька § 105, ч. 12, прим. (парадигма)
 деклара́ція (е-деклара́ція § 35, ч. 7, п. 8; Деклара́ція незале́жності США § 52, ч. 1)
 декла́рува́ння (е-декла́рува́ння) § 35, ч. 7, п. 8
 де́коли § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
 де́котрий § 44, ч. 3, п. 1
 декре́т § 84, ч. 1, п. 2; (у) декре́ті § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»
 де́куди § 41, ч. 1, п. 9
 делега́т § 5, ч. 1; делега́та § 82, ч. 5, п. 1
 Делі́ль § 146, ч. 2, п. 4, прим. 2
 де́льта-промі́ння § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
 де́льта-фу́нкція § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
 де́льта-часті́нка § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
 Дельфи́ § 139, ч. 1, п. 2
 Дембі́ця § 149, ч. 10; § 151, ч. 2, п. 1, прим.
 Деме́тра § 53, ч. 1
 Демі́дів § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»
 демі́дівський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»
 демократи́чний § 33, ч. 2; § 40, ч. 2, п. 1; § 54, ч. 2; демократи́чна § 54, ч. 2
 де́мон § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1
 Демосте́н, Демосфе́н § 123, ч. 2
 Демосфе́н, Демосте́н § 123, ч. 2
 Дем'я́н § 7, ч. 2, п. 1
 де-не́будь § 41, ч. 3, п. 3
 де-не-де́ § 41, ч. 3, п. 5
 ден § 89, ч. 1, п. 2, прим.
 ден (У́нтер-ден-Лі́нден-штра́се) § 50, ч. 5
 Ден Сяопі́н § 146, ч. 2, п. 6, прим.; § 146, ч. 3, п. 5; Ден Сяопі́на § 146, ч. 2, п. 6, прим.
 де́ на кому, де́ на кім § 114, ч. 1, п. 1, пп. «в»
 дендропа́рк § 35, ч. 6, п. 2
 де́нна но́рма (ден. но́рма) § 62, ч. 2
 де́нний § 29, ч. 1, п. 3
 де́нь § 9, ч. 2, п. 1; § 29, ч. 1, п. 3; дня § 9, ч. 2, п. 1; дня § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»;
 Де́нь па́м'яті та примі́рення, Де́нь учи́теля § 52, ч. 1; са́ніта́рний де́нь,
 де́нь інфо́рмації § 52, ч. 2; Де́нь Конститу́ції Украї́ни, Де́нь
 Незале́жності Украї́ни, Де́нь Собо́рності Украї́ни § 52, ч. 3; пі́втора́ста
 днів § 107, ч. 2
 де́нь у де́нь § 41, ч. 2, п. 2
 де́нь-дру́гий § 35, ч. 7, п. 3
 де́ньо́к § 32, ч. 14
 департа́мент Аверо́н § 50, ч. 9
 депо́ § 140, ч. 2, п. 5
 дер § 146, ч. 2, п. 4

- Дёрби* § 149, ч. 1, п. 2
дерево, дерев § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»
деревобробний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б»
деревце § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»
держава (держава України § 37, ч. 3, п. 2; орден Держави § 57, ч. 1)
державний (Державний Герб України, Державний Гімн України, Державний Прапор України § 54, ч. 1; Одеський державний літературний музей, Державний ансамбль народного танцю Грузії § 54, ч. 3; Державний архів Міністерства внутрішніх справ України, ДА МВСУ § 61, ч. 3, прим. 1; Державна дума § 54, ч. 1; Державна премія України в галузі науки і техніки, Державна премія України імені Олександра Довженка § 57, ч. 3; Шевченківської районної в місті Києві державної адміністрації § 54, ч. 1; Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» § 55, ч. 1; лауреат Державної премії України в галузі архітектури § 56, ч. 1, прим. 1)
державотвірні (націє- і державотвірні процеси) § 36, ч. 2, п. 3
(на) держаку, (на / по / при / у) держаківі § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
держално § 27, ч. 1, п. 4
держальце § 27, ч. 1, п. 4
Держкомтелерадіо § 61, ч. 1, п. 1
держміто § 35, ч. 6, п. 1
держу § 1, ч. 2
держустанова § 35, ч. 6, п. 1
дерзкий § 26, ч. 3, п. 1, прим.
Дерібас § 146, ч. 2, п. 4, прим. 2
Дермань Друга § 154, ч. 1, п. 3
дёрти, деру, деруть, дері § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж», прим.
Десна § 148, ч. 1
десь § 44, ч. 3, п. 4
десь-інде § 41, ч. 3, п. 4
десь-інколи § 41, ч. 3, п. 4
десь-то § 41, ч. 3, п. 3
десятеро § 105, ч. 10
десятий § 106, ч. 1
десятиметровий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
десятитисячний § 38, ч. 1, п. 2
десятка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»
десять § 105, ч. 3
де-факто § 41, ч. 3, п. 6
Дефо § 133, ч. 2
дехто, декого § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «в»; *декому, (на) декому* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «в»
дециметр (дм) § 62, ч. 4
дешевний § 104, ч. 1, п. 1
децо § 39, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 1; *дечого, дечому* § 39, ч. 1

- де-юре* § 41, ч. 3, п. 6
деякий, деякого, деяким § 114, ч. 1, п. 1, пп. «Г»
деякі, деяким, деяких § 39, ч. 1; (на) *деяких, де на яких* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «Г»
Джеймс § 133, ч. 1; § 140, ч. 2, п. 7
Джек (Джек Лондон) § 146, ч. 2, п. 2; *Джеку* § 87, ч. 1, п. 1
Джéксон § 128, ч. 4
джем § 134, ч. 2
джемпера § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
Джéральда (мис Капітана Джéральда) § 50, ч. 2
джерелó § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 10, ч. 1; *джерéл* § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 37, ч. 2, п. 1
джерéльце § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»
Джерóм § 133, ч. 2
Джигарханя́н § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
джигіт § 129, ч. 4, п. 1
джигу́н § 6, ч. 1, п. 1
Джиджóра § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
джі́нси § 100, ч. 1, п. 1; § 129, ч. 4, п. 1; *джі́нсів* § 100, ч. 2, п. 2; (у) *джі́нсах* § 100, ч. 6, п. 1
джип § 129, ч. 4, п. 1
джирга́ § 54, ч. 5, прим. 4
джиха́д § 122, ч. 5
Джо § 140, ч. 2, п. 5
Джо́ко Відóдо § 49, ч. 4
Джо́нні § 128, ч. 3
Джо́нс (Сент-Джо́нс) § 50, ч. 4
Джо́рдже § 87, ч. 1, п. 3
Джорджта́ун § 133, ч. 1
джóуль § 139, ч. 1, п. 2; *Джо́уль* § 131, ч. 1
Джо́шуа § 140, ч. 2, п. 1
джу́ра § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»; *джу́ри* § 75, ч. 1
Дзвіга́ла § 144, ч. 2, п. 4
дзвіно́к, дзвінка́ § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»
дзво́на § 82, ч. 6, п. 9, прим.
дзво́ну § 82, ч. 6, п. 9, прим.
дзвя́кнути § 7, ч. 2, п. 1, прим.; § 27, ч. 1, п. 3
дзень-дзелéнь § 35, ч. 7, п. 4
дзі́га § 6, ч. 1, п. 1; § 13, ч. 1; *дзі́зі, (на) дзі́зі* § 13, ч. 1
дзі́глик § 6, ч. 1, п. 1
Дзісь § 144, ч. 4, п. 2, прим. 1
дзьоб § 26, ч. 2, п. 2
дива́на § 82, ч. 5, п. 2, пп. «з»
диві́сь, диві́ться (див.) § 62, ч. 3
дивізіо́ну § 82, ч. 6, п. 2
діво (на діво) § 41, ч. 2, п. 1

- дизай́нерка § 32, ч. 4
 ді́зель § 49, ч. 5; § 129, ч. 2, п. 3; § 129, ч. 4, п. 1; ді́зеля § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»
 ді́зель-мо́тор § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
 ді́зель-мо́торний § 40, ч. 2, п. 1
 диз'ю́нкція § 138, ч. 1, п. 2
 ди́маря § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
 ди́намо § 129, ч. 4, п. 1
 ди́плóm § 129, ч. 4, п. 1
 ди́ре́ктор § 56, ч. 1, прим. 1; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; § 129, ч. 4, п. 1;
     ди́ре́ктору, ди́ре́кторові § 83, ч. 1, п. 1; ди́ре́кторі́ § 88, ч. 1, п. 1
 Ди́ре́кторі́я Украї́нської На́ро́дної Респу́бліки § 54, ч. 1
 ди́ре́кторка § 32, ч. 4
 ди́ск (ко́мпáкт-ди́ск) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
 ди́скоклуб § 35, ч. 4, п. 1
 ди́скому́зика § 36, ч. 1, п. 4
 ди́сонáнсу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
 ди́спле́й § 133, ч. 1
 ди́тіна § 100, ч. 1, п. 1, прим.
 ди́тира́мб, ди́фіра́мб § 123, ч. 2
 ди́тя § 98, ч. 1; ди́тяти § 98, ч. 2; ди́тяті § 98, ч. 3; ди́тя́м § 98, ч. 4
 ди́т'я́сла § 7, ч. 2, п. 4
 ди́тя́ткові, ди́тя́тку § 83, ч. 1, п. 1; (на) ди́тя́ткові § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б»;
     (на) ди́тя́ткові, (на) ди́тя́тку § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1
 ди́фіра́мб, ди́тира́мб § 123, ч. 2
 Ди́хта́у § 50, ч. 4, прим.
 ди́я́кон (ди́як.) § 62, ч. 3
 ди́я́кон § 129, ч. 2, п. 6
 ді́ § 146, ч. 2, п. 4; ді́ Ві́ттóріо § 146, ч. 2, п. 4; § 147, ч. 5, п. 3
 ді́абéту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
 ді́агно́з § 129, ч. 2, п. 2
 ді́алéктика § 129, ч. 2, п. 2
 ді́а́метр § 127, ч. 1
 ді́а́метрáльно протилéжний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
 Ді́брівський лі́с § 154, ч. 1, п. 2
 Ді́ва (Пречі́ста Ді́ва) § 53, ч. 2
 ді́вча § 66, ч. 5, п. 1, пп. «а» (парадигма)
 ді́вча́т § 99, ч. 4
 ді́вчина (гру́зінка-ді́вчина, ді́вчина-гру́зінка § 37, ч. 2, п. 3; ді́вчина-
     розу́мниця § 37, ч. 2, п. 1)
 ді́вчи́но́нька, ді́вчи́но́ньці § 27, ч. 1, п. 3, прим.
 ді́вчи́сько § 32, ч. 10
 ді́д § 66, ч. 3, п. 3; ді́дові § 83, ч. 1, п. 1; ді́ду § 87, ч. 1, п. 1
 ді́да (з ді́да-пра́діда) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»
 ді́ди́ще § 66, ч. 3, п. 3; § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
 ді́ді́в § 101, ч. 1, п. 2

- Дідрó* § 129, ч. 2, п. 3; § 140, ч. 2, п. 5
діду́ньо § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Діду́ньо, Дідунéві, Дідуньóві, Дідуню́ § 142, ч. 1, прим. 1
діелéктрик § 130, ч. 3
діеті́л § 130, ч. 3
діє́вий § 33, ч. 6
Діе́го § 130, ч. 2, п. 3
діе́з (до-діе́з, соль-діе́з) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
ді́жечка § 32, ч. 8
Ді́зель, Рудóльфа Ді́зеля § 129, ч. 2, п. 3
Ді́кенс § 128, ч. 4
Ді́кінсон § 128, ч. 4
ді́ла (до ді́ла) § 41, ч. 2, п. 1
ділі́ти на одну́ двади́яту § 107, ч. 1
Дін Лінь § 146, ч. 3, п. 5, прим.
Ді́нця § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
діста́в-таки́ § 44, ч. 4, п. 1
Ді́тель § 142, ч. 1, прим 3 (парадигма)
ді́ти § 100, ч. 1, п. 1; § 100, ч. 1, п. 1, прим.; *діте́й* § 100, ч. 4, п. 2; *ді́тям*
 § 100, ч. 3, п. 1; *ді́тьми* § 100, ч. 5, п. 3
дія́ч (заслу́жений дія́ч мисте́цтв) § 56, ч. 1, прим. 1; *діячі́* § 94, ч. 1
для то́го щоб § 43, ч. 2, п. 2
Дмитро́ § 143, ч. 3 (парадигма); *Дмитра́* § 82, ч. 3; § 54, ч. 3
Дмитро́-Варва́рівка § 154, ч. 1, п. 4; § 154, ч. 3, п. 2
дмитро́-варва́рівський § 154, ч. 3, п. 2
Дмі́тров § 149, ч. 8, п. 3, пп. «б»
днів сі́м § 89, ч. 1, п. 1, прим.
Дніпро́ § 37, ч. 2, п. 2; § 37, ч. 3, п. 2; § 63, ч. 3; § 66, ч. 3, п. 1; § 148, ч. 1;
Дніпра́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»; *(по) Дніпру́, (по) Дніпрі́* § 86, ч. 1, п. 2,
 пп. «б», прим. 1; *готeль «Дніпро́»* § 54, ч. 5; *Дніпро́-ріка́* § 37, ч. 2, п. 2
Дніпро́ва Ча́йка (Людмі́ла Васи́лeвська-Бере́зіна) § 49, ч. 1
Дністе́р § 68, ч. 2, п. 3 (парадигма); *Дністе́р* § 148, ч. 1; *Дністра́* § 82, ч. 5,
 п. 2, пп. «й»
ДНК-ана́ліз § 35, ч. 7, п. 8
ДНК-експерти́за § 35, ч. 7, п. 8
дно § 88, ч. 1, п. 3; § 89, ч. 1, п. 2, прим.; *де́на* § 88, ч. 1, п. 3
дня́ (за дня́ § 41, ч. 2, п. 1; з дня́ на де́нь § 41, ч. 2, п. 2)
доба́ (доба́ феода́лізму) § 52, ч. 3, прим. 2; *добі́* § 107, ч. 2
доберма́н § 59, ч. 1
Д'Обіньє́ § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1; § 147, ч. 5, п. 3
до бі́са § 41, ч. 2, п. 1
до́блесну (о́рден «За до́блесну шахта́рську пра́цю») § 57, ч. 1
добра́ніч (на добра́ніч) § 41, ч. 1, п. 1, прим.
до́бриво § 32, ч. 2

- Добрий* (вулиця *Добрий Шлях* § 50, ч. 11; мис *Доброї Надії* § 149, ч. 1, п. 4; § 154, ч. 1, п. 2)
- Добрийвечір* (прізвище) § 146, ч. 3, п. 2
- добродієві* § 83, ч. 1, п. 1; § 83, ч. 1, п. 1, прим.; *добродію* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 1
- добродійко* *Варіводо* § 74, ч. 1, п. 3, прим. 2
- Добрóмиля* (*Слугá з Добрóмиля*) § 146, ч. 2, п. 1; § 146, ч. 6 (парадигма)
- довбáльний* (*свердлільно-довбáльний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
- Дóвбуше* § 87, ч. 1, п. 3
- дóвгий* § 20, ч. 1
- довгові́й* § 102, ч. 1, п. 3
- довгождáний* § 29, ч. 3, п. 2, прим.
- довгоочікуваний* § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
- Довгопóл* § 146, ч. 3, п. 3
- довгохвильовій* § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
- довгошій* § 102, ч. 1, п. 1
- довгунéць* (*льон-довгунéць*) § 37, ч. 2, п. 4
- дóвэрху* § 41, ч. 1, п. 2
- Довжéнка* (*Держáвна прéмія України імені Олексáндра Довжéнка*) § 57, ч. 3
- Дóвжика* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
- дóвідник, дóвідника* § 84, ч. 1, п. 2, прим.
- дóвіку* § 41, ч. 1, п. 2
- дóвічний* § 101, ч. 1, п. 1
- довкóла* § 41, ч. 1, п. 2
- дóвóлі* § 41, ч. 1, п. 2
- до вподóби* § 41, ч. 2, п. 1
- дóвше* § 20, ч. 1
- дóвиший* § 20, ч. 1
- догм* § 76, ч. 1, п. 1
- догматі́зму* § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
- дóговір* (*Версáльський мірний дóговір* § 52, ч. 1; *Брест-Литóвський мірний дóговір* § 52, ч. 3, прим. 1)
- Догові́рні* (*Висóкі Догові́рні Стóрони*) § 60, ч. 1
- договóрювати* § 11, ч. 1
- дóгола* § 41, ч. 1, п. 4
- догорі́* § 41, ч. 1, п. 2
- до гурту* § 41, ч. 2, п. 1
- додáтка* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
- до-ді́єз* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
- до ді́ла* § 41, ч. 2, п. 1
- додóлу* § 41, ч. 1, п. 2
- додóму* § 41, ч. 1, п. 2
- до загі́ну* § 41, ч. 2, п. 1
- дозві́ллі* (*на дозві́ллі*) § 41, ч. 2, п. 1
- дозрівáти* § 63, ч. 2, п. 5

доісторичний § 129, ч. 3, прим.
 доїти, дою, дбять § 115, ч. 3, п. 1
 до кр́аю § 41, ч. 2, п. 1
 до кр́ихти § 41, ч. 2, п. 1
 доктор наук (д.) § 62, ч. 3
 до́ктор наук § 56, ч. 1, прим. 1
 доку́пи § 41, ч. 1, п. 2
 до ла́ду § 41, ч. 2, п. 1
 до́лар (дол.) § 62, ч. 3
 до́лар, до́лари § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; до́лара § 82, ч. 5, п. 2, пп. «е»
 До́ліна (Кре́мнієва До́ліна § 149, ч. 1, п. 4; Сомко́ва До́ліна § 154, ч. 1, п. 1;
 Лі́пова До́ліна § 154, ч. 2, п. 6)
 до лі́ха § 41, ч. 2, п. 1
 до ли́ця § 41, ч. 2, п. 1
 долі́вка § 32, ч. 13
 долі́тце § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»
 Долмо́вський § 144, ч. 2, п. 1
 доло́нь § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»; § 76, ч. 1, п. 1
 доло́нька § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
 Долоре́с § 140, ч. 2, п. 9
 долото́ § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»; долі́т § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 89, ч. 1, п. 2
 до́ля (не до́ля) § 44, ч. 2, п. 4
 Дома́ха § 22, ч. 1, п. 5
 Дома́шин § 22, ч. 1, п. 5
 дома́шній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
 До́мб'є § 151, ч. 1, прим.
 Домбро́ва § 149, ч. 10
 Домбро́вський § 144, ч. 1, п. 10, пп. «а»
 до́мен § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
 до мі́ри § 41, ч. 2, п. 1
 до́му (до її до́му) § 113, ч. 1, прим. 2
 дон, дон Бази́лію, дон Пе́дро, дон Хосе́, Дон Жуа́н, Дон Кіхо́т § 146, ч. 2, п. 5
 до на́шої е́ри (до н. е.) § 62, ч. 3
 До́наг'ю § 138, ч. 1, п. 1
 Донба́су § 82, ч. 6, п. 5
 Доне́цьк § 148, ч. 1
 доне́цький § 26, ч. 3, п. 1
 донжуа́н § 49, ч. 5
 дони́зу § 41, ч. 1, п. 2
 дони́ні § 41, ч. 1, п. 1
 до́нна § 128, ч. 1
 до но́гі § 41, ч. 2, п. 1
 Донський § 144, ч. 2, п. 2
 До́ну § 82, ч. 6, п. 5

- до́нька* § 27, ч. 1, п. 2, прим.; § 66, ч. 2, п. 1; *до́ньки* § 69, ч. 1, п. 1; *до́ньці* § 70, ч. 1; *до́ньку* § 71, ч. 1; *до́нькою* § 72, ч. 1; *(на) до́ньці* § 73, ч. 1; *до́нько* § 74, ч. 1, п. 1
до́ньчин § 27, ч. 1, п. 2, прим.
до́ню § 74, ч. 1, п. 3
до обі́ду § 41, ч. 2, п. 1
до остáнку § 41, ч. 2, п. 1
до па́ри § 41, ч. 2, п. 1
допи́саний (не допи́саний) § 44, ч. 2, п. 3
допи́зна § 41, ч. 1, п. 4
до́пінг § 133, ч. 2; *до́пінг-контрòль* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
до пня́ § 41, ч. 2, п. 1
до побáчення § 41, ч. 2, п. 1
доповідáти, доповідáй § 116, ч. 3, п. 3, прим. 1
доповідáча § 84, ч. 1, п. 1
(у) до́повіді § 95, ч. 4; *до́повідей* § 96, ч. 2
допові́сті § 116, ч. 3, п. 3, прим. 1
допомагáти § 11, ч. 1
допомогті́ § 11, ч. 1
до порі́ § 41, ч. 2, п. 1
до пуття́ § 41, ч. 2, п. 1
до рéчі § 41, ч. 2, п. 1
до рéшити § 41, ч. 2, п. 1
дорі́жка § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
дорóга § 21, ч. 2; *дорі́г* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»; § 76, ч. 1, п. 1; *(по) дорóгах* § 80, ч. 1
дорогій § 5, ч. 1; § 20, ч. 1
Дорогобу́ж § 154, ч. 2, п. 1
дорогобу́зький § 154, ч. 2, п. 1
Дорóжин § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
дорóжній § 21, ч. 2; § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
дорóжче § 20, ч. 1
дорóжчий § 20, ч. 1; § 104, ч. 1, п. 1
дорóзі (по дорóзі) § 73, ч. 1
Дороше́нка § 82, ч. 3
досві́тній § 102, ч. 1, п. 1
до́сить (не до́сить) § 44, ч. 2, п. 7
до́слідний (Науко́во-до́слідний інститут хімі́чного машинобудува́ння) § 61, ч. 3, прим. 2
до смаку́ § 41, ч. 2, п. 1
до сме́рті § 41, ч. 2, п. 1
до снаги́ § 41, ч. 2, п. 1
достáтку § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
достáтній § 102, ч. 1, п. 1
досье́ § 130, ч. 2, п. 2

- до сьогодні* § 41, ч. 2, п. 1
дотепер § 41, ч. 1, п. 1
дотла § 41, ч. 1, п. 2
дотований § 34, ч. 3
до того як § 43, ч. 2, п. 2
дотування § 34, ч. 3
дотувати § 34, ч. 3
дохід, доходу § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»
доцент (доц.) § 62, ч. 3
дочка § 22, ч. 1, п. 5; § 66, ч. 2, п. 1; *дочки* § 69, ч. 1, п. 1; § 69, ч. 1, п. 2, прим.;
доцці § 70, ч. 1; *дочку* § 71, ч. 1; *дочкою* § 72, ч. 1; *(на) доцці* § 73, ч. 1;
дочко § 74, ч. 1, п. 1; *дочки* § 69, ч. 1, п. 2, прим.; § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1;
 § 81, ч. 1; *дочок* § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
до чого § 41, ч. 1, п. 6
дочув (не дочув) § 44, ч. 3, п. 6
доччін § 22, ч. 1, п. 5; § 101, ч. 1, п. 2
дошка § 22, ч. 1, п. 3
доц § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»; *доцу* § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»; *доцєві* § 83, ч. 1,
 п. 1; *доцїв* § 89, ч. 1, п. 1
доцаній § 22, ч. 1, п. 3
доценту § 41, ч. 1, п. 2
(на) доцику § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
дощовий § 33, ч. 7
дощомір § 35, ч. 3, п. 1
драгірувати § 34, ч. 3
Драй-Лейк § 154, ч. 3, п. 4
Драй-Хмара § 146, ч. 5 (парадигма)
драмтеатр § 35, ч. 5, п. 2
дрейф § 136, ч. 3
дригати, дрігати § 6, ч. 1, п. 1
дрібноліс § 36, ч. 1, п. 2
дрїжджі § 100, ч. 1, п. 2; *дрїжджів* § 100, ч. 2, п. 2
дрова § 100, ч. 1, п. 3; *дров* § 100, ч. 2, п. 3
дровонос § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
дроворуб § 36, ч. 1, п. 1
дрогобицький § 153, ч. 3, п. 2
Дрогобич § 153, ч. 3, п. 2
дротові, дроту § 83, ч. 1, п. 1
друг § 14, ч. 1, п. 2; § 22, ч. 1, п. 5; *друже* § 14, ч. 1, п. 2; § 87, ч. 1, п. 3; § 87,
 ч. 1, п. 4, прим. 2; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 3
другий § 106, ч. 1; *день-другий* § 35, ч. 7, п. 3; *Гільча Друга, Дєрмань Друга*
 § 154, ч. 1, п. 3; *другої* § 10, ч. 3, п. 3
другого дня § 41, ч. 2, п. 3
дружелюбний § 35, ч. 3, п. 3
дружино § 74, ч. 1, п. 1

- дружити* § 22, ч. 1, п. 5
дру́жний § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
дру́жній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
дру́зі § 88, ч. 1, п. 1; *дру́зів* § 89, ч. 1, п. 1; *дру́зям* § 90, ч. 1
друк, (у) дру́ці § 12, ч. 1, п. 2
друка́р, друкаря́ § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
друка́рня § 67, ч. 2, п. 2; *друка́рні* § 78, ч. 1, п. 2; *друка́рень* § 26, ч. 3, п. 3;
друка́рнями § 79, ч. 1, п. 2
друко́ваний § 34, ч. 1
Дру́мев § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
(на) Дру́рі-лейн § 140, ч. 2, п. 7
ДС-3 § 35, ч. 7, п. 5
дуб § 66, ч. 3, п. 3; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; § 84, ч. 1, п. 2, прим.; *ду́ба* § 82,
ч. 5, п. 2, пп. «а»; § 84, ч. 1, п. 2, прим.; *(на) ду́бі* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»;
(на) дуба́х § 93, ч. 1
Дуби́нін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «а»
дуби́сько § 66, ч. 3, п. 3
дуби́ще § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
дубка́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «а»
Ду́блін § 149, ч. 1, п. 2
Ду́бниця § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма)
Ду́бно § 148, ч. 1; § 152, ч. 1, п. 2; § 152, ч. 3, прим. (парадигма)
Ду́бовим § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»
дуга́ § 12, ч. 1, п. 1
Дуди́нка § 149, ч. 8, п. 2, прим.
дуе́нья § 139, ч. 1, п. 1; *дуе́ньї* § 69, ч. 1, п. 2; § 70, ч. 1; *дуе́нью* § 71, ч. 1;
дуе́ньєю § 72, ч. 1; *(на) дуе́ньї* § 73, ч. 1; *дуе́ньє* § 74, ч. 1, п. 2; *дуе́ньї* § 75,
ч. 1; § 81, ч. 1; *дуе́ней* § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; *дуе́ньям* § 77, ч. 1, п. 2;
дуе́ней § 78, ч. 1, п. 1; *дуе́ньями* § 79, ч. 1, п. 2; *(на) дуе́ньях* § 80, ч. 1
ду́же (не ду́же) § 44, ч. 2, п. 7
ду́жий § 20, ч. 1
ду́жче § 20, ч. 1
ду́жчий § 20, ч. 1; § 104, ч. 1, п. 1
дузі́, (на) дузі́ § 12, ч. 1, п. 1
ду́ма (Держа́вна ду́ма) § 54, ч. 1
ду́мати § 118, ч. 1
Ду́мбартон-Окс § 154, ч. 3, п. 3
Дуна́ю § 82, ч. 6, п. 5
ду́плува́тий § 33, ч. 8
дур-зі́лля § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
ду́рра § 128, ч. 1
Дух Святі́й (Бог Дух Святі́й) § 53, ч. 2; *Ду́ха* § 82, ч. 6, п. 9, прим.
ду́ха § 82, ч. 6, п. 9, прим.; *(в) ду́сі* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»
Духачо́в § 144, ч. 1, п. 4, пп. «в»
ду́хмяний § 7, ч. 2, п. 1, прим.

ду́ху § 82, ч. 6, п. 9, прим.
 ду́че § 140, ч. 2, п. 3
 душа́ § 68, ч. 1, п. 1 (парадигма); ду́ше § 74, ч. 1, п. 2
 душогу́б § 35, ч. 3, п. 1
 дьо́готь § 26, ч. 2, п. 2
 Дьо́рнов § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
 Дья́конов § 144, ч. 4, п. 1, пп. «а»
 дю, дю Га́р § 146, ч. 2, п. 4
 дьо́йма § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
 дя́дько § 4, ч. 1, п. 2; § 26, ч. 2, п. 1
 Дя́ковцев § 144, ч. 4, п. 1, пп. «в», прим.

Е

(на) Ё́ббі-ро́уд § 140, ч. 2, п. 7
 егої́зм § 3, ч. 1, п. 4
 егої́ст § 129, ч. 3
 ед § 146, ч. 2, п. 4
 е-декла́рація § 35, ч. 7, п. 8
 е-декла́рува́ння § 35, ч. 7, п. 8
 Е́динбу́рг § 129, ч. 4, п. 5
 е́динбу́рзький § 129, ч. 4, п. 5
 Ё́йфелева ве́жа § 55, ч. 2
 еконо́мічний (полі́тико-еконо́мічний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»; *Організа́ція
 еконо́мічного співро́бітництва і ро́звитку § 54, ч. 1)*
 еконо́мклас § 35, ч. 6, п. 2
 екопро́дукти § 35, ч. 6, п. 2
 екскурсóвóд § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
 е́кску́рсу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
 ексміні́стр § 35, ч. 6, п. 4
 екс-НДР § 35, ч. 6, п. 4, прим. 1
 експериме́нтальний (науко́во-експериме́нтальний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
 експерті́за (ДНК-експерті́за) § 35, ч. 7, п. 8
 е́кспорту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
 експре́зиде́нт § 35, ч. 6, п. 4
 експрем'є́р-міні́стр § 35, ч. 6, п. 4
 екстра́клас § 35, ч. 6, п. 3
 ексче́мпіо́нка § 35, ч. 6, п. 4
 екс-Ю́госла́вія § 35, ч. 6, п. 4, прим. 1
 електо́рату § 82, ч. 6, п. 2
 еле́ктрика § 121, ч. 2
 електровагоно́ремóнтний («Кі́ївський електровагоно́ремóнтний заво́д») § 54, ч. 4
 електрово́з § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»; електрово́за § 82, ч. 6, п. 7
 електрока́ра § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»

- електромеханічних (НДІ електромеханічних приладів)* § 61, ч. 3, прим. 2
електронно-обчислювальний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
електропровід § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
електросиловий § 40, ч. 1, п. 1
елемента § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
елементу § 82, ч. 6, п. 9, прим.
еліпсоїд § 3, ч. 1, п. 4; *еліпсоїда* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
Еліста § 149, ч. 7
елітжитло § 35, ч. 6, п. 1
Елмас § 140, ч. 2, п. 9
Елогім § 53, ч. 1
ель § 49, ч. 2; § 146, ч. 2, п. 4; § 154, ч. 3, п. 5
Ель Греко § 49, ч. 2
Ельбрус § 149, ч. 7; *Ельбрусу* § 82, ч. 6, п. 5
Ельзас (Ельзас-Лотарінгія) § 154, ч. 3, п. 1; *Ельзасу* § 82, ч. 6, п. 5
ельзас-лотарінзький § 154, ч. 3, п. 1
Ельтон § 149, ч. 7
ембарго § 122, ч. 1
Еміля (Карла Густава Еміля Маннергейма) § 140, ч. 3
емоційний § 33, ч. 1
ендокринолог (гінеколог-ендокринолог) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
«Енеїда» (поема «Енеїда») § 55, ч. 3
енергія § 130, ч. 1
Енн § 140, ч. 2, п. 9
Ентоні § 134, ч. 2
енциклопедичний (енцикл.) § 62, ч. 3
енциклопедія (енцикл.) § 62, ч. 3
енциклопедія «Вікіпедія» § 54, ч. 7
Енчепінг § 132, ч. 1
епідемситуація § 35, ч. 6, п. 1
епоха Бароко § 52, ч. 1
ера § 130, ч. 1; § 52, ч. 3, прим. 2
Ердоган § 122, ч. 1
еркера § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
Ерл § 135, ч. 1
Ернест § 135, ч. 1
Еррерос (Бретон де лос Еррерос) § 49, ч. 2
Ер-Ріяд § 129, ч. 4, п. 4, прим. 2
ерріядський § 129, ч. 4, п. 4, прим. 2
ескадрілья § 140, ч. 1, п. 1 (парадигма); *ескадрільї* § 78, ч. 1, п. 2;
 (в) *ескадрільї* § 3, ч. 1, п. 2; *ескадрілей* § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1;
ескадрільям § 77, ч. 1, п. 2; *ескадрільями* § 79, ч. 1, п. 2; (на) *ескадрільях*
 § 80, ч. 1
ескалатора § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»
Есслінген-на-Некарі § 152, ч. 6 (парадигма)

Есхіл § 130, ч. 1
Етэль § 140, ч. 2, п. 9, прим. (парадигма)
етёр, ефір § 123, ч. 2
Їтна § 130, ч. 1
етногурт § 35, ч. 6, п. 2
Етьєна де Сілуэтта § 129, ч. 2, п. 3
ефенді § 140, ч. 2, п. 4
ефір, етёр § 123, ч. 2

Є

є § 115, ч. 5
Єв́ангеліє § 5, ч. 1; § 53, ч. 4; § 55, ч. 3, прим. 2; § 130, ч. 2, п. 1
Євѓен § 68, ч. 2, п. 3 (парадигма)
Євѓеньсва § 144, ч. 1, п. 3, пп. «б»
Євдокі́мов § 144, ч. 1, п. 3, пп. «а»
Євразі́йський степ § 50, ч. 1
євро § 140, ч. 2, п. 5
євроелі́та § 130, ч. 3
єврозо́на § 35, ч. 6, п. 2
Європарла́мент § 35, ч. 4, п. 1
Європе́йський парла́мент § 54, ч. 1; *Європе́йський Сою́з* § 54, ч. 5, прим. 2;
Ра́да Європе́йського Сою́зу, Європе́йська комісія, Європе́йська ра́да § 54,
 ч. 1
Євро́пи (Ра́да Євро́пи) § 54, ч. 1; (*нів*) *Євро́пи* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
євроремо́нт § 35, ч. 6, п. 2
єврорі́нок § 36, ч. 1, п. 4
Євросою́з § 35, ч. 4, п. 1
Євтуше́вський § 144, ч. 1, п. 3, пп. «а»
євхарі́стія § 130, ч. 2, п. 1; *храм Пресвято́ї Євхарі́стії* § 55, ч. 2, прим.
єгер § 130, ч. 2, п. 2
єгі́петський § 129, ч. 4, п. 6
Єгі́пет § 50, ч. 6; § 129, ч. 4, п. 6; *Єгі́пту* § 53, ч. 1, прим.; § 82, ч. 6, п. 5
Єго́ва § 53, ч. 1
Єго́р § 144, ч. 1, п. 3, пп. «а»
Єго́ришино § 149, ч. 8, п. 3, пп. «а»; § 150, ч. 2
Єдлі́чка § 144, ч. 1, п. 7, пп. «а»
Є́жі § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
Єйтс § 126, ч. 1
Єла́нський § 144, ч. 1, п. 3, пп. «а»
Єле́на Прекра́сна § 146, ч. 2, п. 1; *о́стрів Свято́ї Єле́ни* § 50, ч. 2
Єле́ня Гу́ра § 149, ч. 3, п. 1
Єлизáров § 144, ч. 1, п. 3, пп. «а»
Єлисéйські Поля́ § 50, ч. 1, прим.; § 149, ч. 1, п. 5; § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма)
Єллоустоун § 130, ч. 2, п. 2

Ели́ва § 149, ч. 3, п. 1
Ель § 130, ч. 2, п. 2
Е́мен § 130, ч. 2, п. 2
Енджихо́вський § 144, ч. 1, п. 10, пп. «б»
Е́нсі § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
е́пископ (еп.) § 62, ч. 3
е́пископ § 129, ч. 2, п. 6; § 130, ч. 2, п. 1
е́питі́мія § 129, ч. 2, п. 6; § 130, ч. 2, п. 1
е́питрахі́ль § 129, ч. 2, п. 6; § 130, ч. 2, п. 1
е́ресь § 130, ч. 2, п. 1
Ерусали́м § 129, ч. 4, п. 6
Ери́ов § 144, ч. 1, п. 3, пп. «а»
Есе́ник § 149, ч. 3, п. 1
есі́ § 115, ч. 5
ество́ § 4, ч. 1, п. 1
есть § 115, ч. 5
е́ті § 126, ч. 1
е́хі́дна § 129, ч. 2, п. 6

Ж

Жа́бинка § 149, ч. 8, п. 2, прим.
жабо́ § 140, ч. 2, п. 5
жага́ § 5, ч. 1
жада́ний § 29, ч. 3, п. 2, прим.
жаднію́га (вовк-жаднію́га) § 37, ч. 2, п. 1
Жа́ку § 87, ч. 1, п. 1
жа́ль (на жа́ль) § 41, ч. 2, п. 1
жа́лю § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
жа́лю (без жа́лю) § 41, ч. 2, п. 1
Жан-Жа́к § 49, ч. 1; § 146, ч. 4, п. 1; § 147, ч. 1; *Жа́на-Жа́ка* § 140, ч. 3
жан-жа́ківський § 147, ч. 1
Жа́нна д'Арк § 49, ч. 2
Жанне́т § 140, ч. 2, п. 9
жа́р-пти́ця § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
жа́скій § 26, ч. 3, п. 1, прим.
жа́ти, жну, жнуть § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»
жа́тий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б»
жа́ху § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
же, ж § 44, ч. 2, п. 13; § 44, ч. 3, п. 2
ЖЕК-9 § 35, ч. 7, п. 5
же́ле § 121, ч. 2; § 140, ч. 2, п. 3
Желе́хівський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
Желе́зноводськ § 149, ч. 3, п. 3
Жене́в'є́ва § 138, ч. 1, п. 1

- женіти* § 10, ч. 1; § 10, ч. 2
жєрти, жєру́, жєру́ть, жєрі́ § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж», прим.
Жєшув (Ряшів) § 150, ч. 3
Жівков § 144, ч. 1, п. 6
живо́пису § 82, ч. 6, п. 7
живопло́ту § 82, ч. 6, п. 7
животá § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
живо́тика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
живу́чий § 119, ч. 1, п. 1, пп. «а»
«Жівчик» (напій «Жівчик») § 58, ч. 1
Жигáлово § 149, ч. 8, п. 3, пп. «а»
Жигулі § 149, ч. 8, п. 1, пп. «б»
Жі́жка § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
жир § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Жира́рдув § 150, ч. 3
жирáф'ячий § 7, ч. 2, п. 1
Жирóнда § 129, ч. 4, п. 3
жіти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»; § 118, ч. 1; *живу́, живу́ть* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»;
жив § 101, ч. 1, п. 3; *живі́, живі́мо, живі́м, живі́ть* § 116, ч. 2, п. 1
жітній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1; *Жі́тні Го́ри* § 154, ч. 2, п. 6
житньогі́рський § 154, ч. 2, п. 6
житньогі́рці § 154, ч. 2, п. 6
Жито́мир § 148, ч. 1; *Жито́мира* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
жито́мирський § 101, ч. 1, п. 1; *Жито́мирська автостра́да, ву́лиця Малá*
Жито́мирська § 50, ч. 11
життє́вий § 30, ч. 1, п. 1; § 33, ч. 6; *життьові́й* § 30, ч. 1, п. 1
життєзда́тний § 35, ч. 3, п. 4
життє́пис § 30, ч. 1, п. 1; § 35, ч. 3, п. 4
життя́ § 27, ч. 1, п. 5; § 30, ч. 1, п. 1; § 63, ч. 2, п. 6; § 66, ч. 3, п. 2; § 67, ч. 3,
 п. 2, пп. «б»; § 61, ч. 3, прим. 3; § 57, ч. 1; *життю́* § 30, ч. 1, п. 1; *життя́м*
 § 85, ч. 1, п. 2; (у) *житті́* § 30, ч. 1, п. 1; *житті́в* § 89, ч. 1, п. 1
Жі́зель § 140, ч. 2, п. 9, прим. (парадигма)
Жі́льєро́н § 129, ч. 2, п. 3
жі́нка § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»; *жі́нки* § 81, ч. 1
Жіоно́ § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
жнець, жє́нче § 87, ч. 1, п. 3; *Жнець* § 142, ч. 1 (парадигма)
жовті́ти, жовтію́, жовтію́ть § 115, ч. 3, п. 2, пп. «б»
жовто-блакі́тний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
жовтога́р'ячий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
жовто́цвіт § 36, ч. 1, п. 2
жовтува́то-роже́вий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
жовчу́ § 95, ч. 3, п. 2
Жозе́фа (Кло́да Жозе́фа Руже́ де Лі́ля) § 140, ч. 3
Жоліо́-Кюрі́ § 146, ч. 4, п. 2
жона́тий § 10, ч. 2

Жорж Санд § 146, ч. 2, п. 2
Жоффруа § 140, ч. 2, п. 1
Жуан (Дон Жуан) § 146, ч. 2, п. 5
жук-короїд § 37, ч. 2, п. 4
Жуль Верн § 147, ч. 4
жуль-вєрнівський § 147, ч. 4
жупана́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
журавлєві, журавлю́ § 83, ч. 1, п. 1; *Журавель* § 142, ч. 1 (парадигма)
Журбів § 76, ч. 1, п. 3
жури́ § 129, ч. 2, п. 5; § 130, ч. 4
журна́л (журн.) § 62, ч. 3
журна́л «Всєсвіт» § 55, ч. 3

З

з § 25, ч. 1, п. 1, 2, 3; § 25, ч. 3, п. 2
за § 43, ч. 1
Заале § 137, ч. 1
забагато § 41, ч. 1, п. 1
за багато § 41, ч. 1, п. 1, прим.
забезпечення (Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної») § 55, ч. 1
забігти § 115, ч. 4, п. 2, прим.
Заболотного (вулиця Академіка Заболотного) § 50, ч. 2
Забродіно § 150, ч. 2
забутих (фільм «Тіні забутих предків») § 55, ч. 3
Завадзький § 144, ч. 2, п. 1
завадити, заваджу § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
заважати § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
завбільшки § 41, ч. 1, п. 7
заввішки § 29, ч. 1, п. 1
завглибки § 41, ч. 1, п. 7
завдання § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; *завдань* § 89, ч. 1, п. 2
завдóвжки § 41, ч. 1, п. 7
завдякі Катеріні Балій § 142, ч. 3, прим. 2
завертіти § 11, ч. 2
завєршення § 9, ч. 3, п. 4; (*по*) *завєршенні* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»
завєршувати § 11, ч. 2
завідна § 41, ч. 1, п. 4
завіти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
завірчувати § 11, ч. 2
Завіт (Новий Завіт, Старий Завіт) § 53, ч. 4
за віщо § 41, ч. 1, п. 6
завкафедри § 35, ч. 5, п. 2
завмерти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж», прим.; *завмер* § 11, ч. 3

- завмира́ти* § 11, ч. 3
заво́д § 19, ч. 2; § 61, ч. 3, прим. 2; § 66, ч. 3, п. 1; *заво́ду* § 82, ч. 6, п. 5; *заво́ди* § 88, ч. 1, п. 1; «*Мотоциклéтний заво́д*» § 50, ч. 14; *заво́д «Фарма́к»* § 54, ч. 5; «*Ки́ївський електровагоноремо́нтний заво́д*», *Ха́рківський тра́кторний заво́д* § 54, ч. 4
заводі́яка § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»
заводський § 19, ч. 2
завойо́ваний § 8, ч. 1, п. 1
завойо́вуваний § 34, ч. 2
завойо́вування § 34, ч. 2
завойо́вувати § 34, ч. 2
завто́шки § 41, ч. 1, п. 7
за́втра (до за́втра, на за́втра § 41, ч. 1, п. 1, прим.; *не сьогодні-за́втра* § 35, ч. 7, п. 3)
за́втрашній § 102, ч. 1, п. 2
завчасу́ § 41, ч. 1, п. 7
зави́ршки § 41, ч. 1, п. 7
зага́льного (ві́дділ зага́льного мовозна́вства Інститу́ту мовозна́вства ім. О. О. Потебні́ НАН Украї́ни) § 54, ч. 6
загально́досту́пний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
загальноосві́тній § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»; *Льві́вська се́редня загальноосві́тня шко́ла № 51 і́мені Іва́на Франка́* § 54, ч. 3
загі́ну (до загі́ну) § 41, ч. 2, п. 1
загі́н (три з полови́ною тис́ячний загі́н) § 38, ч. 1, п. 2, прим. 2
загіто́ваний § 34, ч. 3
загітува́ти § 34, ч. 3
заго́єний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
за годі́ни § 41, ч. 2, п. 1
За́греб § 149, ч. 2
Задві́рне (Порі́ччя Задві́рне) § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма)
за́для § 42, ч. 1, п. 2
за́дній § 33, ч. 1, § 102, ч. 1, п. 1
задньо́язико́вий § 35, ч. 2
за дня́ § 41, ч. 2, п. 1
задо́вго § 41, ч. 1, п. 1
за́думу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
за́єнько § 32, ч. 9
за́єць § 66, ч. 3, п. 3; (*по*) *за́йцеві*, (*по*) *за́йцю* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 2; *за́єць-біля́к*, *за́єць-русáк* § 37, ч. 2, п. 4; *За́єць* § 49, ч. 7, п. 3; § 141, ч. 1; § 142, ч. 1 (парадигма)
займе́нника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
Зайо́нчек § 144, ч. 1, п. 10, пп. «б»
за́йчик (За́йчик-Побіга́йчик § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»); *за́йчика* § 82, ч. 5, п. 1; *Яр-під-За́йчиком* § 154, ч. 3, п. 5)
зайчи́сько § 66, ч. 3, п. 3

Закавказзя § 50, ч. 6, прим.
 Закарпатської (Апеляційний суд Закарпатської області) § 54, ч. 1
 закисати, закисаю, закисають § 115, ч. 3, п. 2, пп. «в»
 закінчена (не закінчена) § 44, ч. 2, п. 2
 (по) закінченні § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
 закінчено (не закінчено) § 44, ч. 2, п. 2
 закомпостований § 34, ч. 3
 закомпостувати § 34, ч. 3
 закон § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; § 29, ч. 1, п. 3; Закон України «Про забезпечення
 функціонування української мови як державної» § 55, ч. 1
 законний § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; § 29, ч. 1, п. 3; § 63, ч. 2, п. 6
 законність § 29, ч. 1, п. 3
 законно § 29, ч. 1, п. 3
 законодавчо § 10, ч. 3, п. 4, прим.
 закону (по закону) § 41, ч. 2, п. 1
 Закопане, Закопаного, Закопаному § 149, ч. 5, прим.
 за кордон § 41, ч. 2, п. 1
 за кордоном § 41, ч. 2, п. 1
 закритий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б»
 зала (VIP-зала) § 35, ч. 7, п. 8
 Залеський § 144, ч. 1, п. 2
 залізниця (Придніпровська залізниця) § 50, ч. 11
 залізо § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»
 залісся § 19, ч. 1, п. 3; Залісся П'єрше § 154, ч. 1, п. 3
 заліський § 19, ч. 1, п. 3
 залу § 82, ч. 6, п. 5
 Замбезі § 129, ч. 2, п. 4
 замісті § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»; § 11, ч. 2; замів, замелá § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
 замівши § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
 заміж § 41, ч. 1, п. 2
 заміжня § 102, ч. 1, п. 1
 замість § 42, ч. 1, п. 1
 замітати § 11, ч. 2
 замкнений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
 замкнути § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
 замкнутий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
 Замовник § 60, ч. 1
 заможний § 101, ч. 1, п. 1
 замок (замок Іф § 55, ч. 2, прим.; Хотінський замок § 55, ч. 2); замку § 82,
 ч. 6, п. 5
 замолоду § 41, ч. 1, п. 4
 заморозувати § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
 замру́, замру́ть § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж», прим.; замру́ § 11, ч. 3; § 115, ч. 3,
 п. 2, пп. «ж», прим.
 занáдто § 41, ч. 1, п. 1

- за́ново* § 41, ч. 1, п. 4
заодно́ § 41, ч. 1, п. 5
за́очі § 41, ч. 1, п. 2
запа́сові, запáсу § 83, ч. 1, п. 1
запирáти, запéр, запри § 11, ч. 3
за́пису § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9
запитáння (до запитáння) § 41, ч. 2, п. 1
запíвнич § 41, ч. 1, п. 2
Запові́т (Новий Запові́т, Старий Запові́т) § 53, ч. 4
Запорі́жжя § 9, ч. 3, п. 2, пп. «в»; § 19, ч. 1, п. 2; § 148, ч. 1; § 153, ч. 3, п. 1
запорі́жці § 49, ч. 6
запорі́зький § 19, ч. 1, п. 2; § 153, ч. 3, п. 1
Запорóжці (карті́на «Запорóжці пи́шуть листá турéцькому султа́нові»)
 § 55, ч. 3
запрягті́, запрі́г, запрягті́ § 115, ч. 7, п. 2, прим. 1
запусті́ти, запу́щ § 17, ч. 1
запу́щений § 17, ч. 1
зап'ястний § 28, ч. 1
зара́ди § 42, ч. 1, п. 2; § 55, ч. 3
за́раз § 41, ч. 1, п. 2
заразо́м § 41, ч. 1, п. 2
Зарату́стра § 53, ч. 1
за раху́нок § 41, ч. 2, п. 1
зареєстро́ваний § 34, ч. 3
зареєструва́ти § 34, ч. 3
Заре́мба § 144, ч. 1, п. 10, пп. «а»
Зарі́чна (слі́ва Зарі́чна ра́ння) § 59, ч. 3
заробі́тку § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9
заса́джена (не заса́джена) § 44, ч. 2, п. 3
за сві́тла § 41, ч. 2, п. 1
*засі́дання прези́дії Украї́нського това́риства охоро́ни пам'яток істо́рії та
 культу́ри* § 54, ч. 6; *засі́дань* § 89, ч. 1, п. 2
зсла́бти, зсла́б, зсла́бла § 115, ч. 7, п. 2, прим. 2
заслу́жений дія́ч мисте́цтв § 56, ч. 1, прим. 1
заспоко́ювати § 11, ч. 1
затé § 43, ч. 1
зате́мна § 41, ч. 1, п. 4
зати́м що § 43, ч. 2, п. 2; § 44, ч. 2, п. 10
зати́м щоб § 43, ч. 2, п. 2
зати́сувати § 11, ч. 2
зато́ка, Пе́рська зато́ка § 50, ч. 1; § 154, ч. 1, п. 2; *зато́ка Свято́го
 Лавре́нтія* § 50, ч. 2; *Фі́нська зато́ка* § 154, ч. 1, п. 2
зато́н, зато́ну § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»
зато́ру § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9
Заха́р § 66, ч. 3, п. 1

- Захár'їн § 144, ч. 3, п. 1
 захисників § 89, ч. 1, п. 1
 záхід § 50, ч. 10
 záхідний § 33, ч. 1; § 40, ч. 2, п. 2, пп. «Г»; § 101, ч. 1, п. 1; Záхідний Буг § 148, ч. 1; Záхідна Європа § 50, ч. 10; § 154, ч. 1, п. 1; § 154, ч. 2, п. 6
 західноєвропейський § 154, ч. 2, п. 6
 західноєвропейці § 154, ч. 2, п. 6
 західноукраїнський § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 Záходу (країни Záходу) § 50, ч. 10
 за що § 41, ч. 1, п. 6
 збáвити § 31, ч. 1
 Збáраж § 19, ч. 1, п. 2; § 152, ч. 4, п. 1
 збáразький § 19, ч. 1, п. 2
 зберегти § 9, ч. 3, п. 3; § 11, ч. 2; § 14, ч. 1, п. 3; збережу́, збережéш, збережé, збережемо́, збережете́, збережуть, збережí, хай (нехай) збережуть, збережíмо, збережíть § 14, ч. 1, п. 3; зберiг, зберегла́, зберегло́ § 9, ч. 3, п. 3
 зберéжений § 14, ч. 1, п. 3
 зберiгáти § 11, ч. 2
 зберiгши § 9, ч. 3, п. 3
 збíжжя § 30, ч. 1, п. 1; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; збíжжю, (у) збíжжi § 30, ч. 1, п. 1
 збíльшення § 9, ч. 3, п. 4
 збíрник (зб.) § 62, ч. 3
 зблíднути, зблiд, зблiдла § 115, ч. 7, п. 2, прим. 2
 збóїни § 100, ч. 1, п. 1; збóїн § 100, ч. 2, п. 3
 збóку § 41, ч. 1, п. 2
 з бóку на бíк § 41, ч. 2, п. 2
 з бóлю § 41, ч. 2, п. 1
 збóри § 54, ч. 5, прим. 4; § 54, ч. 6;
 збрóйне (Львíвське збрóйне повстáння 1848 р.) § 52, ч. 1
 Збрóйні Сíли України § 54, ч. 1
 зброя́р, зброяра́ § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
 Збручá § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
 збóджений § 115, ч. 4, п. 3, пп. «а»
 збóдований § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 збóтовий (постачáльно-збóтовий) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
 зважáючи на те що § 43, ч. 2, п. 2
 Звéгiнцевим § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»
 звéрнення § 32, ч. 5
 звéрху § 41, ч. 1, п. 2
 звести́ § 31, ч. 1
 Звéрев § 144, ч. 1, п. 3, пп. «Г»
 звíсока § 41, ч. 1, п. 4
 звíти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
 звíчай § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»

- зві́дкись § 44, ч. 3, п. 4
 зві́ку § 41, ч. 1, п. 2
 звір, зві́рі § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; (на) зві́рові, (на) зві́рі § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б»,
 прим. 1
 звіробі́й-трава́ § 37, ч. 2, п. 2
 звіробо́ю § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»
 Зво́лінський § 144, ч. 1, п. 7, пп. «а»
 зву́ка § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
 зву́ку § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
 зв'язо́к § 7, ч. 2, п. 1, прим.; *оператор мобі́льного зв'язку́ «Київста́р»* § 54, ч. 7
 зв'я́літи § 7, ч. 2, п. 1, прим.
 (при) зга́рищі § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»
 зга́рячу § 41, ч. 1, п. 4
 згин § 5, ч. 1
 зго́ден § 101, ч. 1, п. 3
 згорі́ § 41, ч. 1, п. 2
 згу́бний § 33, ч. 1
 з да́вніх-даве́н § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»
 зда́тність § 32, ч. 3
 здеше́влення § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
 з ді́да-праді́да § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»
 зді́йснений § 29, ч. 3, п. 2, прим.
 зді́йсненний § 29, ч. 3, п. 2, прим.
 з дня на де́нь § 41, ч. 2, п. 2
 здоро́в § 101, ч. 1, п. 3
 здоро́венний § 29, ч. 3, п. 1
 здоро́в'я § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»
 здри́бніти § 31, ч. 1
 зду́жати (не зду́жати) § 44, ч. 3, п. 5
 Зе́всова § 49, ч. 9, п. 1
 Зейна́б § 140, ч. 2, п. 9, прим. (парадигма)
 законо́мити § 31, ч. 1
 Зелáндія (Нова́ Зелáндія) § 50, ч. 1
 Зеленбу́д-4 § 35, ч. 7, п. 5
 зеле́ний § 9, ч. 1, п. 2; те́мно-зеле́ний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»; зе́лен § 101, ч. 1,
 п. 3; Зелéного Га́ю § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й», прим.; Зелéна Гу́ра § 150, ч. 1;
 § 154, ч. 1, п. 1
 зе́лень § 9, ч. 2, п. 3
 землемі́р § 35, ч. 3, п. 3
 землетру́с § 35, ч. 3, п. 3; землетру́су § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
 земля́ § 9, ч. 2, п. 1; § 67, ч. 2, п. 2; землі́ § 69, ч. 1, п. 2, прим.; зе́мле § 74, ч. 1,
 п. 2; зе́млі § 69, ч. 1, п. 2, прим.; земéль § 9, ч. 2, п. 1; земля́-ма́ти § 37,
 ч. 2, п. 1; Земля́ § 50, ч. 1, прим.; § 51, ч. 2, прим.; земля́ Ні́жня Саксо́нія
 § 50, ч. 9
 зерно́ § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»; ні на ма́кове зерно́ § 44, ч. 2, п. 8

з'єднаний § 7, ч. 2, п. 4
 зж́їтися § 31, ч. 1
 зж́овклиий § 119, ч. 1, п. 1, пп. «б»
 з-за § 42, ч. 2
 зза́ду § 29, ч. 1, п. 1; § 41, ч. 1, п. 2
 з-за кордо́ну § 41, ч. 2, п. 1
 ззирну́тися § 31, ч. 1
 Зимовники § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»
 Зино́в'єв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «б»
 Зино́вій-Богда́н § 49, ч. 1; § 146, ч. 4, п. 1
 зі § 25, ч. 2; § 25, ч. 4; § 25, ч. 5; § 25, ч. 5, прим.
 зібга́ти § 31, ч. 2
 зів'я́лий § 31, ч. 2
 зі́гнаний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 зігнорува́ти § 31, ч. 1
 зігну́ти § 31, ч. 2
 зігра́ти § 31, ч. 2
 зігріва́ти § 31, ч. 2
 зідра́ти § 31, ч. 2
 зізна́тися § 31, ч. 2
 зі́лля § 9, ч. 1, п. 2; § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
 зімліва́ти § 31, ч. 2
 зім'я́ти § 31, ч. 2
 зіпріва́ти § 31, ч. 2
 зіпсува́ти § 31, ч. 2
 зіп'я́стися § 31, ч. 2
 зір § 26, ч. 3, п. 3
 зірві́голова § 36, ч. 1, п. 5
 зірка, зіро́к § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»; Зі́рка § 49, ч. 8; § 57, ч. 1
 зіспо́ду § 41, ч. 1, п. 2
 зіста́вити § 31, ч. 2
 зіткнення § 31, ч. 2
 зітлі́ти § 31, ч. 2
 зітрі́ § 11, ч. 3
 зіщу́литися § 31, ч. 2
 з'їзд § 3, ч. 1, п. 3; § 54, ч. 6
 з'їха́ти § 7, ч. 2, п. 4
 з кра́ю в край § 41, ч. 2, п. 1
 злазь, зла́зьте, зла́зьмо § 116, ч. 3, п. 3
 зле́гка § 41, ч. 1, п. 4
 злі́ва § 41, ч. 1, п. 4
 зло § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»
 зло (на зло́) § 41, ч. 2, п. 1
 злові́ти, зловлю́, зловля́ть § 18, ч. 1
 зловле́ний § 18, ч. 1

- зловоро́жний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»
 злоді́йкува́тий § 33, ч. 8
 змага́ння § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; змага́нням § 85, ч. 1, п. 2
 змі́нний § 33, ч. 4
 змо́зі (по змо́зі) § 41, ч. 2, п. 1
 з-над § 42, ч. 2
 знадво́ру § 41, ч. 1, п. 7
 зна́йда § 66, ч. 2, п. 1
 знайшо́всь § 115, ч. 7, п. 2, прим. 3
 знак (відзна́ка Міністе́рства внутрі́шніх справ Украї́ни – нагрудний знак «За
 безпе́ку наро́ду») § 57, ч. 1
 зна́ку (по зна́ку) § 41, ч. 2, п. 1
 знаме́нника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
 знанні́я § 30, ч. 1, п. 1; § 63, ч. 2, п. 6; знаннію́ § 30, ч. 1, п. 1; (у) знанні́ § 30,
 ч. 1, п. 1; знань § 26, ч. 3, п. 3; § 30, ч. 1, п. 1
 знаря́ддя § 30, ч. 1, п. 1; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 82, ч. 2; знаря́ддю § 30, ч. 1,
 п. 1; § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; знаря́ддям § 85, ч. 1, п. 2; (на) знаря́дді § 30,
 ч. 1, п. 1; знаря́дь § 30, ч. 1, п. 1; знаря́ддями § 92, ч. 1, п. 1
 значенне́вий § 33, ч. 6
 значення́ (знач.) § 62, ч. 3
 значення́ § 9, ч. 2, п. 4; § 9, ч. 3, п. 4; значе́нь § 9, ч. 2, п. 4
 зна́ю § 4, ч. 1, п. 1
 знéхтуваний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 зні́зу § 41, ч. 1, п. 2
 знóву § 41, ч. 1, п. 4
 зо § 25, ч. 2; § 25, ч. 6, п. 1, 2
 зовні́шній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
 зовні́шньополі́тичний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 зóвсім § 44, ч. 2, п. 6; не зóвсім § 44, ч. 2, п. 7
 з о́гляду на те що § 43, ч. 2, п. 2
 зогріва́ти § 31, ч. 2
 зóзла § 41, ч. 1, п. 2
 Зо́їн § 33, ч. 3
 зо́кола § 41, ч. 1, п. 2
 золоті́й (Золоті́й Ріг § 50, ч. 1, прим.; золотá меда́ль § 57, ч. 2; о́рден
 «Золотá Зі́рка» § 57, ч. 1)
 зóлото-валю́тний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
 Золо́товéрхий § 50, ч. 6, прим.; § 53, ч. 7
 «золо́токолóса» (пшени́ця «золо́токолóса») § 59, ч. 2
 золотоні́ський § 153, ч. 3, п. 3
 Золо́тонóша § 153, ч. 3, п. 3
 Золя́ § 121, ч. 1, п. 2
 зомліва́ти § 31, ч. 2
 зооса́д § 35, ч. 6, п. 2
 зоприва́ти § 31, ч. 2

зорієнтува́тися § 31, ч. 1
 зоря́, зоря́ *Альтаїр* § 51, ч. 1
 зотлі́ти § 31, ч. 2
 зо́шит § 63, ч. 1
 Зо́я § 33, ч. 3; § 66, ч. 2, п. 2
 з-пе́ред § 42, ч. 2
 з *переля́ку* § 41, ч. 2, п. 1
 з-ни́д § 42, ч. 2
 з-по́за § 42, ч. 2
 з-по́між § 42, ч. 2
 з-по́над § 42, ч. 2
 з-по́під § 42, ч. 2
 з-по́серед § 42, ч. 2
 з-про́між § 42, ч. 2
 з *ра́дості* § 41, ч. 2, п. 1
 зразо́к (*на зразо́к*) § 41, ч. 2, п. 1
 зра́зу § 41, ч. 1, п. 2
 зра́нку § 41, ч. 1, п. 2
 зра́ння § 30, ч. 1, п. 4
 зре́штою § 41, ч. 1, п. 2
 зри́дка § 41, ч. 1, п. 4
 зро́блений § 29, ч. 3, п. 2, прим.; § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
 зроблю́ § 115, ч. 6, п. 2, пп. «а»
 зро́ду § 41, ч. 1, п. 2
 зро́ду-ві́ку § 35, ч. 7, п. 2, пп. «а»
 з *розго́ну* § 41, ч. 2, п. 1
 зроста́ння § 32, ч. 5
 зроста́ти § 32, ч. 5
 зру́чній (*найбі́льш зру́чній*) § 104, ч. 2, п. 2
 зсади́ти § 31, ч. 1
 зсе́редини § 41, ч. 1, п. 2
 зсу́нути § 31, ч. 1
 Зу (*Нгу́ен Зу*) § 49, ч. 4
 Зу́єво § 150, ч. 2
 (до) Зульфі́ї *Мурáд-кизи́* § 140, ч. 4, прим.
 зумо́вити § 31, ч. 1
 зці́пити § 31, ч. 1
 зче́пити § 31, ч. 1
 ши́ток § 31, ч. 1
 Зя́брев § 144, ч. 4, п. 1, пп. «в», прим.
 з'яви́тися § 7, ч. 2, п. 4

И

Ий (*Кім Ий Тхе*) § 2, ч. 4

ийбён § 2, ч. 4

ікання § 2, ч. 3

ікати § 2, ч. 3

Ин (*Пак Чен Ин*) § 2, ч. 4

ир § 2, ч. 4

ірій § 2, ч. 2

ірод § 2, ч. 2

ич § 2, ч. 3

ич! § 2, ч. 3

Ич-обá § 2, ч. 4

І

i § 24, ч. 1, п. 1, 2; § 24, ч. 3, п. 1, 2; § 24, ч. 4

Ібн § 146, ч. 4, п. 4

Ібсен § 129, ч. 2, п. 1

Івán § 2, ч. 1; § 50, ч. 11; § 57, ч. 1; § 58, ч. 3; § 146, ч. 4, п. 3; *Івáne* § 54, ч. 3;

§ 55, ч. 2, прим.; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2; *Івán Богослów* § 53, ч. 1; *Івán Волóве*

Óко § 146, ч. 2, п. 1; *відзнака Президентá України – Хрест Івána Мазéни*

§ 57, ч. 1; *Івán Петрówич Котлярéвський* § 49, ч. 1; *Івán Хрестітель* § 53,

ч. 1; *селó Івána Франкá* § 154, ч. 1, п. 4; *Івán – мужічий син* § 146, ч. 4, п. 3

Іванішин, Іванішиним, Іванішиних, Іванішиними § 142, ч. 3, прим. 3

Іванішина, Іванішиної, Іванішиній, Іванішину, Іванішиною, (на) Іванішиній

§ 142, ч. 3, прим. 3

Іваніщи § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»

Івánівно (*Оксáно Івánівно*) § 74, ч. 1, п. 3, прим. 1

Івánку § 87, ч. 1, п. 1

Івánович § 32, ч. 11; § 49, ч. 1

Івано-Михáйлівка (*селó Івано-Михáйлівка*) § 154, ч. 1, п. 4

(з) *Івánом Костéнком* § 142, ч. 3, прим. 2

Івáno-Франківськ § 152, ч. 5 (парадигма); § 154, ч. 1, п. 4; § 154, ч. 3, п. 2;

§ 154, ч. 3, п. 6, прим. 1

івáno-франківський § 40, ч. 2, п. 1; § 154, ч. 3, п. 2; § 154, ч. 3, п. 6, прим. 1

іванофранківці § 154, ч. 3, п. 6, прим. 1

Івán-царéнко § 146, ч. 4, п. 3

Іваньó § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; § 142, ч. 1 (парадигма); § 142, ч. 1, прим. 1;

Іванéві, Іваньóві, Іваню § 142, ч. 1, прим. 1

Івашкéвич § 144, ч. 1, п. 7, пп. «а»

Івич § 144, ч. 1, п. 6

Іво § 144, ч. 1, п. 6

Ігáрка § 149, ч. 8, п. 1, пп. «а»

Іглéсіас § 129, ч. 2, п. 2

- Ігна́тов* § 144, ч. 1, п. 8, пп. «а»
Ігнато́вич § 144, ч. 1, п. 6
Ігор § 32, ч. 11, прим.; § 33, ч. 7, п. 2; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; § 68, ч. 2, п. 3 (парадигма); § 143, ч. 3 (парадигма); § 143, ч. 3, прим. 2; *Ігоря* § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; § 143, ч. 3, прим. 2; *Ігорю* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2
Ігорів § 101, ч. 1, п. 2; *Ігорева, Ігореве* § 33, ч. 7, п. 2; «Сло́во о полку́ Ігоревім» § 55, ч. 3, прим. 2
Ігорівна § 32, ч. 12
Ігорьович § 32, ч. 11, прим.; § 143, ч. 5 (парадигма)
іграшка § 2, ч. 1; *іграшок* § 10, ч. 2; § 54, ч. 4
ігри, ігор § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; *Ігри нескóрених, Олімпійські ігри* § 52, ч. 2
ігуме́н (ігум.) § 62, ч. 3
ідеа́ліст § 32, ч. 15
ідеа́лу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
Іден § 129, ч. 2, п. 1
іде́я § 129, ч. 2, п. 1
ідилі́чний § 33, ч. 2; § 128, ч. 1
ідол § 2, ч. 1
ідучі́ § 120, ч. 1
із § 25, ч. 2; § 25, ч. 3, п. 1, 2; § 25, ч. 5; § 25, ч. 5, прим.
Ізабе́лла § 129, ч. 2, п. 1
Ізабе́ль § 140, ч. 2, п. 9, прим. (парадигма)
ізо́вкнути § 31, ч. 1
ізо́вкнути § 42, ч. 2
Ізмаї́лов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «б»
ізно́в § 31, ч. 1
ізо́вкнути § 42, ч. 2
ізо́вкнути § 31, ч. 1
ікати § 2, ч. 1
іко́на § 2, ч. 1; § 53, ч. 7
Іконо́мов § 144, ч. 1, п. 6
іконоста́са § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ї»
Іле́цьк (Соль-Іле́цьк) § 154, ч. 3, п. 4
іле́цький (соль-іле́цький) § 154, ч. 3, п. 4
Іліа́да § 129, ч. 2, п. 1
Ілі́єв § 144, ч. 1, п. 6
Іллі́вна § 32, ч. 12; § 143, ч. 6 (парадигма)
Іллі́ч § 32, ч. 12
Ілля́ § 30, ч. 1, п. 2; § 32, ч. 12; § 67, ч. 2, п. 2; § 143, ч. 2 (парадигма); *Іллі́* § 30, ч. 1, п. 2; § 143, ч. 2; *Іллі́о* § 30, ч. 1, п. 2; *Іллі́ю* § 30, ч. 1, п. 2; *Ілле́* § 30, ч. 1, п. 2; § 74, ч. 1, п. 2
Іло́на § 144, ч. 1, п. 7, пп. «а»
Ільі́н § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.; § 144, ч. 1, п. 8, пп. «б»; *Ільіно́ві, Ільіну́* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.; *Ільіні́м* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»
Ільме́нь (озеро) § 149, ч. 8, п. 1, пп. «а»

- Лью́шин* § 144, ч. 4, п. 1, пп. «а»
ілюстра́тивний (іл.) § 62, ч. 3
ілюстра́ція (іл.) § 62, ч. 3
іма́м § 53, ч. 6, прим.
імба́ір § 129, ч. 2, п. 6
іме́йла § 82, ч. 6, п. 9, прим.
іме́йлу § 82, ч. 6, п. 9, прим.
імені (ім.) § 62, ч. 3
імені (ка́федра істо́рії Украї́ни Терно́пільського націо́нального педагогі́чного університе́ту імені Володи́мира Гнатюка́ § 54, ч. 6;
Льві́вська се́редня загалноосві́тня шко́ла № 51 імені Іва́на Франка́,
Націо́нальна бібліоте́ка Украї́ни імені В. І. Верна́дського § 54, ч. 3;
Націо́нальна премо́ія Украї́ни імені Тара́са Шевче́нка § 57, ч. 3)
іме́нника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
іме́ння § 9, ч. 3, п. 4
іменувати § 2, ч. 1
іммігра́ція § 128, ч. 2
імові́рне § 24, ч. 1, п. 3
імові́рно § 24, ч. 1, п. 2
імпера́тор § 56, ч. 1, прим. 2
імпе́рія (Піднебе́сна імпе́рія) § 50, ч. 6, прим.
імпульсу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
ім'я́ § 2, ч. 1; § 66, ч. 5, п. 1, пп. «б» (парадигма); § 68, ч. 4 (парадигма); § 98, ч. 1; § 98, ч. 2; *імені* § 57, ч. 3; § 98, ч. 2; § 98, ч. 3; *іменем, ім'ям* § 98, ч. 4; (в) *імені* § 98, ч. 5; *імена́* § 99, ч. 1; § 99, ч. 4; *іме́н* § 99, ч. 2; *імена́м* § 99, ч. 3; *імена́ми* § 99, ч. 5; (в) *імена́х* § 99, ч. 6
інакоду́мець § 35, ч. 6, п. 2
інвалю́та § 35, ч. 6, п. 1
інвента́р, інвентарю́ § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
інвесто́р (краї́на-інвесто́р) § 37, ч. 2, п. 1
інвестпроєкт § 35, ч. 6, п. 1
Інгульця́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
інді́к § 2, ч. 1
І́ндія § 129, ч. 2, п. 1; § 129, ч. 4, п. 5, прим.; *Вест-І́ндія* § 154, ч. 3, п. 4
інді́йський (вест-інді́йський) § 154, ч. 3, п. 4
Індокита́й § 154, ч. 2, п. 4
індокита́йський § 154, ч. 2, п. 4
індустріаліза́ція § 129, ч. 2, п. 2
інду́стрія § 129, ч. 2, п. 2
ін'є́кція § 126, ч. 1; § 138, ч. 1, п. 2
інжене́р § 9, ч. 2, п. 6; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
інженю́ § 140, ч. 2, п. 6
І́нна § 143, ч. 1
іннова́ція § 128, ч. 2
інові́рець § 35, ч. 6, п. 2

іноді § 2, ч. 1
 інофірма § 35, ч. 6, п. 1
 інспéктор § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
 інстагрáму § 82, ч. 6, п. 1, пп. «д»
 інститúт (ін-т) § 62, ч. 5
 інститúт § 84, ч. 1, п. 2; § 129, ч. 4, п. 1; інститúту § 54, ч. 6; § 61, ч. 3,
 прим. 2; § 82, ч. 6, п. 3; інститúти Національної академії наук України
 § 54, ч. 5, прим. 5
 інстру́кція § 129, ч. 2, п. 1
 інструмéнта § 82, ч. 6, п. 9, прим.
 інструмéнту § 82, ч. 6, п. 9, прим.
 інтегрáл § 121, ч. 1, п. 1; інтегрáла § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
 інтелектуáльний § 128, ч. 1
 інтелігéнт § 19, ч. 2
 інтелігéнтський § 19, ч. 2
 інтербрига́да § 35, ч. 6, п. 1
 інтерв'ю § 138, ч. 1, п. 1; § 140, ч. 2, п. 6
 інтерме́цо § 128, ч. 1
 інтерна́ту § 82, ч. 6, п. 5
 інтернаціо́нальний § 129, ч. 2, п. 1
 інтерне́т, мере́жа «Інтерне́т» § 54, ч. 7; інтерне́т-видáння § 36, ч. 2, п. 1,
 пп. «б»; інтерне́т-магази́н «Розéтка» § 54, ч. 7; інтерне́т-пóслуга § 36,
 ч. 2, п. 1, пп. «б»
 Інтерфа́кс-Азербайджáн § 54, ч. 5, прим. 3
 інтерфі́кса § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
 інфе́кція (ВІЛ-інфе́кція) § 35, ч. 7, п. 8
 інформа́ції (день інформа́ції) § 52, ч. 2
 інформпovідóмлення § 35, ч. 6, п. 1
 інформцéнтр § 35, ч. 6, п. 1
 інші (ін.) § 62, ч. 3
 іншовірець § 35, ч. 6, п. 2
 іншодúмець § 35, ч. 6, п. 2
 і поді́бне (і под.) § 62, ч. 3
 Іра́ку § 82, ч. 6, п. 5
 Іра́ну § 82, ч. 6, п. 5
 Ірві́нг § 135, ч. 2
 Іре́н § 140, ч. 2, п. 9
 іржа́ § 2, ч. 1
 іржа́ти, іржу́, іржу́ть § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»
 Іржі́ § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
 ірій § 2, ч. 2
 ірод § 2, ч. 2
 ірокéзи § 49, ч. 6
 Ірпі́нь § 148, ч. 1
 ірраціо́нальний § 128, ч. 2

- ірреальний* § 128, ч. 2
Іртіш § 149, ч. 9
Іршіва § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма)
Ісаєв § 144, ч. 1, п. 8, пп. «а»
Ісаєнков § 144, ч. 1, п. 3, пп. «б»
Ісая § 126, ч. 1
іскрістий § 33, ч. 5
існувати § 2, ч. 1
Іссік-Куль § 50, ч. 4, прим.; § 154, ч. 3, п. 3; § 154, ч. 3, п. 6, прим. 2
істина § 2, ч. 1
Іст-Лондон § 154, ч. 3, п. 4
історик § 32, ч. 1, прим.
історико-культурний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
історичний § 33, ч. 2
історія (підручник «Історія України» § 55, ч. 3; засідання президії Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, кафедра історії України Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка § 54, ч. 6)
істот § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
Ісус Христос § 49, ч. 7, п. 1
Ісько § 22, ч. 1, п. 4
італієць § 32, ч. 3
і так далі (і т. д.) § 62, ч. 3
і такé інше (і т. ін.) § 62, ч. 3
Італія § 129, ч. 2, п. 2
іті § 2, ч. 1; § 115, ч. 1 (парадигма, теп. ч.); *ідутъ* § 120, ч. 1; *іді* § 116, ч. 2, п. 1; *іді-бо, іді ж бо* § 44, ч. 4, п. 1, прим. 1; *ідімо, ідім, ідіть* § 116, ч. 2, п. 1
Ітон § 129, ч. 2, п. 1
Іф (замок Іф) § 55, ч. 2, прим.
ІФ НАНУ (Інститут фізики Національної академії наук України) § 61, ч. 3, прим. 1
Іх'ямас § 138, ч. 1, п. 1
Ішім § 149, ч. 8, п. 3, пп. «а»
Іщенко § 22, ч. 1, п. 4
Іщук § 22, ч. 1, п. 4

Ї

- їдальня* § 26, ч. 2, п. 3; *їдалень* § 26, ч. 3, п. 3
їжа § 3, ч. 1, п. 1; § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»
їжак § 3, ч. 1, п. 1; § 66, ч. 3, п. 3
їжачисько § 66, ч. 3, п. 3
їжджений § 17, ч. 1
їздець § 3, ч. 1, п. 1

їздити § 3, ч. 1, п. 1; § 17, ч. 1; § 115, ч. 4, п. 2; *їжджу* § 17, ч. 1; § 115, ч. 4, п. 2
її (до *її* до́му) § 113, ч. 1, прим. 2; *її* § 53, ч. 2, прим. 2
їй-бо́гу (вигук) § 35, ч. 7, п. 4; § 53, ч. 2, прим. 3
їй-пра́во § 35, ч. 7, п. 4
їсти § 3, ч. 1, п. 1; § 115, ч. 5; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 1; *їм, їси́, їсть, їмо́, їсте́,*
їдя́ть § 115, ч. 5; *їж, їжмо, їжте* § 116, ч. 3, п. 3, прим. 1; *не їсти* § 44,
 ч. 2, п. 1
їх § 3, ч. 1, п. 1
їхати § 3, ч. 1, п. 1
їхній § 110, ч. 4

Й

й § 24, ч. 2, п. 1, 2
йде § 24, ч. 2, п. 2
йме́ння § 24, ч. 2, п. 2
ймові́рність § 24, ч. 2, п. 2
Йога́нн § 126, ч. 1
його́, йому́ § 8, ч. 1, п. 1; *Його* § 53, ч. 2, прим. 2; *його́* (до *його́ хати*) § 113,
 ч. 1, прим. 2
йо́ду § 82, ч. 6, п. 6
Йо́лкін § 144, ч. 1, п. 4, пп. «а»
Йо́лкіно § 149, ч. 6, п. 1
Йорда́н-рі́чка § 37, ч. 2, п. 2
йорки́їр § 50, ч. 12
Йо́ркиир § 129, ч. 4, п. 3; § 154, ч. 2, п. 5
йорки́їрський § 129, ч. 4, п. 3

К

Каа́ба § 137, ч. 1
каба́ре § 140, ч. 2, п. 3
Кабарда́ § 153, ч. 1
кабарди́нський § 153, ч. 1
каберне́ § 140, ч. 2, п. 3
Кабіне́т Міні́стрів Украї́ни § 54, ч. 1
Кабмі́н § 35, ч. 6, п. 1
Кавка́з § 153, ч. 3, п. 1; *Кавка́зу* § 82, ч. 6, п. 5
кавка́зький § 153, ч. 3, п. 1; *Кавка́зький хребéт* § 154, ч. 1, п. 2
Кага́рлік § 153, ч. 3, п. 2
кага́рліцький § 153, ч. 3, п. 2
Касна́ § 126, ч. 1
ка́жучи § 120, ч. 1
Казанка́ § 153, ч. 2

- казанківський* § 153, ч. 2
Казарян (Тер-Казарян) § 146, ч. 4, п. 5
казати, кажуть § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; *кажуть* § 120, ч. 1; *кажі, кажіть, кажімо, кажім* § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; *казать* § 118, ч. 1, прим.
казах § 153, ч. 3, п. 3, прим.
казахський § 153, ч. 3, п. 3, прим.
Казбек § 153, ч. 3, п. 2
казбецький § 153, ч. 3, п. 2
Казимірський § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
казино § 140, ч. 2, п. 5
казка § 9, ч. 2, п. 1; *казок* § 9, ч. 2, п. 1; § 9, ч. 2, п. 1, прим. 2
казковий § 33, ч. 7
казна з ким § 39, ч. 2
казна-де § 41, ч. 3, п. 3; § 44, ч. 4, п. 2
казна-коли § 41, ч. 3, п. 3
казна-кому § 44, ч. 4, п. 2
казна-хто § 39, ч. 2
казна-чий § 39, ч. 2
казна-що § 39, ч. 2
казна-якій § 39, ч. 2
Каір § 129, ч. 3
Кайзер § 50, ч. 5; § 136, ч. 1
Кайші (Чан Кайші) § 146, ч. 2, п. 6, прим.; § 146, ч. 3, п. 5, прим.
какаду § 140, ч. 2, п. 6
какао § 140, ч. 2, п. 5
каламбур § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
калача § 82, ч. 5, п. 2, пп. «і»
калачика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «і»
Калé (Па-де-Калé) § 50, ч. 2, прим.; § 154, ч. 3, п. 5
Каледонія § 121, ч. 2
календар, календаря § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; (у) *календарях* § 93, ч. 1
калієвий § 33, ч. 6
калмік § 129, ч. 2, п. 6; § 153, ч. 3, п. 2
калміцький § 153, ч. 3, п. 2
кальвілю § 82, ч. 6, п. 2, пп. «г»
кальцієвмісний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»
Камберленд § 154, ч. 2, п. 5
каменяр, каменяра § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»; *Каменяр* § 49, ч. 1
Камерна симфонія № 1 Євгена Станковича § 55, ч. 2
камінець, камінця § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»
каміння § 27, ч. 1, п. 5
камінь § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; *каменя* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.; *каменю* § 82, ч. 6, п. 9, прим.; § 83, ч. 1, п. 1 *каменеві* § 83, ч. 1, п. 1
кампанія (піар-кампанія) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Кам'яна Балка § 154, ч. 2, п. 6

- Кам'янець-Подільський* § 50, ч. 1; § 148, ч. 1; § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма);
 § 154, ч. 3, п. 1; *Кам'янець-Подільська міська рада* § 50, ч. 8
кам'янобáлкiвський § 154, ч. 2, п. 6
кам'янобáлкiвци § 154, ч. 2, п. 6
Канáверал § 134, ч. 1
Канáди (Прем'єр-міністр Канáди) § 56, ч. 1
канáлу § 82, ч. 6, п. 5
Канзáс-Сіті § 129, ч. 2, п. 4
Кáнів, Кáнева § 9, ч. 1, п. 1, пп. «Г»
канікули § 100, ч. 1, п. 1; *канікул* § 100, ч. 2, п. 3; (*на*) *канікулах* § 100, ч. 6, п. 1
Кáнни § 50, ч. 5, прим.
Кантемір § 144, ч. 1, п. 8, пп. «В»
кáнцилер § 56, ч. 1, прим. 1
каньйóн § 139, ч. 1, п. 1
капéла (Сикстінська капéла) § 55, ч. 2
капельмéйстер § 136, ч. 2
капілярний (судінно-капілярний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
капітáл § 121, ч. 1, п. 1
капітáну § 83, ч. 1, п. 1, прим.; (*на / у (в) / по / при*) *капітáнові, капітáну, капітáні* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 3
Кáпри § 129, ч. 2, п. 4
ка́псула § 140, ч. 1, п. 1 (парадигма)
карабáський § 153, ч. 3, п. 3
Карабáх § 153, ч. 3, п. 3; *Карабáху* § 82, ч. 6, п. 5
«Каравáеві Дáчі» (зупинка) § 50, ч. 14
Кара́джич § 144, ч. 1, п. 6
караóке-бар § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
карбóванця § 82, ч. 5, п. 2, пп. «е»
кар'єра § 138, ч. 1, п. 1
Карл Смілівий § 49, ч. 9, п. 2; *Кáрла Гúстава Еміля Маннергéйма* § 140, ч. 3
Кáрлові Вáри § 150, ч. 1
Кáрлоса (Хуáна Кáрлоса Альфóнсо Віктóра Марії де Бурбóна) § 140, ч. 3
Кармéн § 140, ч. 2, п. 9
карніза § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
Кáролець, Кáрольця, Кáрольцеві § 142, ч. 3, прим. 1
Кароліна (Північна Кароліна) § 149, ч. 1, п. 5
Карпінськ § 149, ч. 8, п. 2, прим.
карт-блáни § 35, ч. 7, п. 11
картіна «Запорóжці пішуть листá турéцькому султáнові» § 55, ч. 3
картопління § 32, ч. 6
карто́пля Серпáнок § 59, ч. 3
картопляний (óвоче-картопляний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
касiр § 32, ч. 15; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
категорійний § 33, ч. 1
катéдра, кáфедра § 123, ч. 2

- Катеріна* § 66, ч. 2, п. 2; § 144, ч. 1, п. 1; (завдяки) *Катеріні Балій* § 142, ч. 3, прим. 2
- Катманду* § 140, ч. 2, п. 6
- катода* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
- Католикос-Патріарх усієї Грузії* § 53, ч. 6
- католицький* § 123, ч. 1; *Римсько-католицька церква* § 53, ч. 5
- Катон (Марк Порцій Катон)* § 146, ч. 2, п. 3
- Катрин* § 33, ч. 3
- Катрусю* § 74, ч. 1, п. 3
- Катря* § 33, ч. 3; *Катре* § 74, ч. 1, п. 2
- каудільйо* § 140, ч. 2, п. 5
- Каунас* § 131, ч. 1
- кафе* § 140, ч. 2, п. 3
- кафедра, катедра* § 123, ч. 2; *кафедра історії України Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка* § 54, ч. 6
- качіний* § 33, ч. 4
- каша* § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»
- кашлю* § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
- кашнє* § 140, ч. 2, п. 3
- кашовар* § 35, ч. 3, п. 1
- квадрата* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
- квазіглобальний* § 31, ч. 8
- квазіетнічний* § 130, ч. 3
- квазіобертання* § 31, ч. 8
- квазіоптика* § 31, ч. 8
- квазіплоский* § 31, ч. 8
- квазіпружність* § 31, ч. 8
- квазірінок* § 31, ч. 8
- квазістійкість* § 31, ч. 8
- квазічастинка* § 31, ч. 8
- кварка* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
- квартира (кв.)* § 62, ч. 3
- кварц* § 27, ч. 1, п. 7
- кварцовий* § 33, ч. 7
- квасу* § 82, ч. 6, п. 6
- квіслінги* § 49, ч. 5
- квітка, квітці, (на) квітці* § 12, ч. 1, п. 1; *Квітка-Основ'яненко* § 49, ч. 1; § 146, ч. 4, п. 2; § 146, ч. 5 (парадигма)
- квітучий* § 119, ч. 1, п. 1, пп. «а»
- Квочка* § 51, ч. 2
- кеда* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
- Кейптаун* § 154, ч. 2, п. 5
- Кельвіном* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»
- Кельн* § 132, ч. 1

- Кéльці* § 149, ч. 2; § 149, ч. 5, прим.
Кемáль-наиá § 146, ч. 4, п. 4; (з) *Кемáлем-наиéю* § 140, ч. 4
Кéмерон § 134, ч. 2
Кéмна § 144, ч. 1, п. 10, пп. «а»
Керíм (*Абд ель Керíм*) § 49, ч. 2
Кер-оглі § 147, ч. 5, п. 2; *Кероглі* § 146, ч. 4, п. 4, прим.
керувáти § 34, ч. 1
Керч § 152, ч. 1, п. 3 (парадигма)
кивну́ти, кивну́, кивну́мо, кивну́м, кивну́ть § 116, ч. 2, п. 3
Ки́єво-Печéрський (*преподóбний Феодóсiй Ки́єво-Печéрський* § 53, ч. 2, прим. 1; *Ки́єво-Печéрська лáвра* § 53, ч. 7)
кизи́ ((з) *Фатímóю Гасáн-кизи́, (до) Зульфiї Мурáд-кизи́* § 140, ч. 4, прим.; *Фiкрéт-кизи́* § 146, ч. 4, п. 4)
Кизи́л-Ордá § 154, ч. 3, п. 3
Ки́їв § 9, ч. 1, п. 1, пп. «г»; § 37, ч. 3, п. 2; § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; § 148, ч. 1; § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма); *Ки́єва* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «г»; § 54, ч. 5; § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»; *Ки́єву* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; *Ки́євом* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»; *Ки́єве* § 87, ч. 1, п. 4; (*нів*) *Ки́єва* § 36, ч. 1, п. 7, прим.; *«Ки́їв»* (аеропорт) § 50, ч. 14; *Прокурату́ра мiста Ки́єва, Шевчéнкiвськóї райóннóї в мiстi Ки́євi держáвнóї адмiнiстра́цiї* § 54, ч. 1
Ки́ївблагóустрiй (*Кóмуна́льне пiдприéмство «Ки́ївблагóустрiй»*) § 54, ч. 4
Ки́йвенéрго § 61, ч. 1, п. 1
Ки́йзеленбу́д § 35, ч. 6, п. 1
Ки́йвстáр (*оперáтор мобiльного зв'язку «Ки́йвстáр»*) § 54, ч. 7
Ки́йвський (*Святiйший Патрiáрх Ки́йвський i всiєї Русi-Украiни* § 53, ч. 6; *Ки́йвський академiчний теáтр ляльок, Ки́йвський мiський будiнок учiтеля* § 54, ч. 3; *«Ки́йвський електровагоноремóнтний завод»* § 54, ч. 4; *Анна Ки́йвська* § 49, ч. 9, п. 2; *Ки́йвська фáбрика iграшок* § 54, ч. 4; *кiнотеáтр «Ки́йвська Русь»* § 54, ч. 5)
ки́йóк § 32, ч. 14
ки́лимовi, ки́лиму § 83, ч. 1, п. 1
ким-не́будь § 114, ч. 1, п. 1, пп. «е»
кимсь, кiмось § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ж»
кiннений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
кiнути § 115, ч. 3, п. 2, пп. «д»; § 118, ч. 1; § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1; *кiну* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «д»; *кiнуть* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «д»; § 118, ч. 1, прим.; *кинь, кiньо́мо, кiньте* § 26, ч. 3, п. 4
кiнутий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
кипарiс § 129, ч. 2, п. 6
Ки́рик-мужичóк § 146, ч. 4, п. 3
Ки́ри́лiвська цéрква § 53, ч. 7
Ки́рило § 143, ч. 1; § 144, ч. 1, п. 1
Ки́рилов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Ки́рчiв § 142, ч. 3 (парадигма)
кисéт § 129, ч. 2, п. 6

- Кисліця* § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Кисловодськ § 149, ч. 8, п. 3, пп. «в»
кисло-солодкий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
киснево-водневий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
киснетерапія § 35, ч. 3, п. 3
кісню § 82, ч. 6, п. 6
Китаї § 129, ч. 4, п. 6; *Китаю* § 82, ч. 6, п. 5
Китаїгород § 154, ч. 2, п. 5
Китайська Народна Республіка § 50, ч. 6
(на) китові, (на) киті § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1
кишеня § 1, ч. 3
Кишинів § 153, ч. 2
кишинівський § 153, ч. 2
кишківника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
кияни § 49, ч. 6; § 88, ч. 1, п. 1, прим.
кібермашина § 35, ч. 6, п. 2
кібуц § 129, ч. 2, п. 6
кіготь, кігтя § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»
«КіЖ» («Культура і життя») § 61, ч. 3, прим. 3
кіл § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»
кілер § 121, ч. 2
кілля § 9, ч. 1, п. 2; *кіллям* § 85, ч. 1, п. 2
кілобайт (кБ) § 62, ч. 4
кіловат (кВт) § 62, ч. 4
кіловат, кіловатів § 89, ч. 1, п. 1, прим.; *кіловат-години* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
кілограм (кг) § 62, ч. 4
кілограм § 5, ч. 1; § 129, ч. 2, п. 6; *кілограма* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»; § 107, ч. 2;
кілок § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»; § 32, ч. 14; *кілка* § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»; § 9, ч. 3,
 п. 1, пп. «в»
кілометр (км) § 62, ч. 4
кілометра § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»; § 107, ч. 2
кілометрів за годину (км/год) § 62, ч. 7
кілька § 105, ч. 12, прим.
кілочок § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»
кількадесят § 105, ч. 12
кілканадцять § 105, ч. 12 (парадигма)
кількаповерховий § 35, ч. 4, п. 2, пп. «в»
кількаразовий § 35, ч. 4, п. 2, пп. «в»
кільце § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»; § 26, ч. 2, п. 1; § 26, ч. 2, п. 3; § 63, ч. 2, п. 4;
кілець § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»; *кілець* § 26, ч. 3, п. 3; § 89, ч. 1, п. 2; § 89,
 ч. 1, п. 2, прим.
Кім § 140, ч. 2, п. 9
Кім Ий Тхе § 2, ч. 4
кімната (Франківська кімната) § 49, ч. 9, п. 3
кімонó § 140, ч. 2, п. 5

- кінéць, кінця́ § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»
кінéць (під кінéць) § 42, ч. 3
кінéць кінцém § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г», прим.
кінний § 29, ч. 1, п. 3
кінó § 129, ч. 2, п. 6; § 140, ч. 2, п. 5
кінозál § 36, ч. 1, п. 4
кінотеáтр «Кійвська Русь» § 54, ч. 5
кінофі́льм § 35, ч. 4, п. 1
кінці́вка § 27, ч. 1, п. 3
кінця́ (без кінця́) § 41, ч. 2, п. 1
кінчик § 27, ч. 1, п. 2
кінь § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 26, ч. 2, п. 1; § 29, ч. 1, п. 3; коня́ § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 84, ч. 1, п. 1; конém § 85, ч. 1, п. 1; (на / при) конéві § 86, ч. 1, п. 3, пп. «а»; (на) конéві, (на) коні́ § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1; кóней § 89, ч. 1, п. 3; § 91, ч. 1, п. 1, прим.; кóні § 91, ч. 1, п. 1, прим.; кіньми, кóнями § 92, ч. 1, п. 2
Кі́пру § 82, ч. 6, п. 5
Кі́ркконнелл § 128, ч. 3
кістля́вий § 28, ч. 1
Кіхóт (Дон Кіхóт) § 146, ч. 2, п. 5
Клáра (Сáнта-Клáра) § 154, ч. 3, п. 4
клас § 121, ч. 1, п. 1; клáси § 88, ч. 1, п. 1
класиці́зм § 32, ч. 15
Клáузеви́ц § 144, ч. 4, п. 2, прим. 2
Клáус § 131, ч. 1
клац § 27, ч. 1, п. 7
клéкіт § 1, ч. 2
клекоті́ти § 1, ч. 2
клéна § 82, ч. 5, п. 2, пп. «а»
Клещéєв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
Клин § 149, ч. 8, п. 3, пп. «в»
клі́на § 82, ч. 6, п. 9, прим.
клі́ну § 82, ч. 6, п. 9, прим.
кліє́нт § 129, ч. 2, п. 2; § 130, ч. 2, п. 3
Клі́рик Острóзький § 49, ч. 1
кліщів § 100, ч. 2, п. 2
Клóда Жозéфа Ружé де Лі́ля § 140, ч. 3
Клодін § 140, ч. 2, п. 9
кло́пону § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
клуб, клубу § 54, ч. 5; § 82, ч. 6, п. 3
Клу́ж § 153, ч. 3, п. 3, прим.
клу́жський § 153, ч. 3, п. 3, прим.
Клю́р (Мак-Клю́р) § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
Кляйн § 136, ч. 1
Кляйне́рт § 136, ч. 1

- кні́га (кн.) § 62, ч. 3
 кні́жечка, кни́жечо́к § 10, ч. 2, прим.
 кні́жка § 63, ч. 1; кні́жки § 69, ч. 1, п. 1; § 69, ч. 1, п. 2, прим.; кні́жці § 70, ч. 1; кні́жку, кні́жкою § 72, ч. 1; (на) кні́жці § 73, ч. 1; кні́жко § 74, ч. 1, п. 1; кни́жкі § 49, ч. 9, п. 1; § 69, ч. 1, п. 2, прим.; § 75, ч. 1; § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; § 78, ч. 1, п. 2; кни́жо́к § 9, ч. 2, п. 1, прим. 2; § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; кни́жка́м § 77, ч. 1, п. 1; кни́жка́ми § 79, ч. 1, п. 1; (у) кни́жка́х § 80, ч. 1
 кні́жний § 101, ч. 1, п. 1
 КНР § 61, ч. 2
 Кня́гіні (о́рден Кня́гіні О́льги III ступе́ня) § 57, ч. 1
 кня́гіня (кн.) § 62, ч. 3
 Кня́жпіль § 154, ч. 2, п. 5
 Кня́зі́вство Мо́нако § 50, ч. 6
 кня́зь (кн.) § 62, ч. 3
 кня́зь § 56, ч. 1, прим. 2; о́рден Кня́зя Я́росла́ва Му́дрого V ступе́ня § 57, ч. 1
 коа́ліці́йний § 33, ч. 1
 Кобе́ляки § 153, ч. 3, п. 2
 кобе́ляцький § 153, ч. 3, п. 2
 кобе́няка́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
 ко́бза́р § 27, ч. 1, п. 1; § 33, ч. 7, п. 2; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; ко́бза́ря § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; ко́бза́ре́м § 85, ч. 1, п. 1; Ко́бза́р § 49, ч. 1
 ко́бза́ре́ва, ко́бза́ре́ве § 33, ч. 7, п. 2
 Ко́биля́нська § 142, ч. 2 (парадигма)
 Ко́біля́ча Го́лова § 49, ч. 7, п. 3
 Кова́ле́вим § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»
 кова́ле́нко § 32, ч. 9
 Кова́лі́в § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»; § 142, ч. 3 (парадигма)
 кова́лі́в, кова́ле́вого, кова́ле́ва § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»
 кова́ль § 32, ч. 3; кова́лі́ § 88, ч. 1, п. 2; кова́ля́ми § 92, ч. 1, п. 1; Кова́ль, Кова́лю § 87, ч. 1, п. 4, прим. 3
 Кова́льо́в § 8, ч. 2
 кова́льський § 26, ч. 2, п. 3
 Кова́лю́к § 141, ч. 1
 ковба́са «Кра́ківська» § 58, ч. 1
 ковба́сний (сі́ро-ковба́сний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
 ковза́ня́р § 68, ч. 2, п. 4 (парадигма)
 ковзкі́й § 26, ч. 3, п. 1, прим.
 Ков'я́ги § 152, ч. 2 (парадигма)
 кого́-не́будь § 114, ч. 1, п. 1, пп. «є»
 кого́сь § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ж»; (бі́ля) ко́гось § 113, ч. 1, прим. 2
 ко́д (пін-ко́д) § 35, ч. 7, п. 8
 ко́декс (Кри́міна́льний ко́декс Украї́ни § 55, ч. 1; Ко́декс Украї́ни про адміні́страті́вні право́пору́шення, КУпАП § 61, ч. 3, прим. 2)
 коефі́цієнта § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
 ко́жен, ко́жний § 113, ч. 1, прим. 1

- кожу́х, (у) кожу́сі* § 12, ч. 1, п. 2
коза́-дереза́ § 49, ч. 7, п. 3, прим.
коза́к § 14, ч. 1, п. 2; § 19, ч. 1, п. 1; § 68, ч. 2, п. 1 (парадигма); *козака́* § 82, ч. 6, п. 3; *коза́че* § 14, ч. 1, п. 2; § 87, ч. 1, п. 3; *коза́к-характе́рник* § 37, ч. 2, п. 1
коза́цтво § 19, ч. 1, п. 1
коза́цький § 19, ч. 1, п. 1; § 22, ч. 1, п. 1
козаче́нька § 82, ч. 5, п. 1
Коза́ччина § 22, ч. 1, п. 1
козеня́ § 98, ч. 1; *козеня́ти* § 98, ч. 2; *козеня́ті* § 98, ч. 3; *козеня́м* § 98, ч. 4
козері́г § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»; *Козері́г* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
ко́зир § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; § 68, ч. 2, п. 4 (парадигма); *ко́зиря* § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *ко́зир-ді́вка* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Кози́цький § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
Козьо́лецький § 144, ч. 1, п. 5, пп. «б»
Козя́тин § 148, ч. 1; *Козя́тином* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»
кола́ § 9, ч. 1, п. 2
коле́ги § 81, ч. 1; *коле́го* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 3
ко́леджу § 82, ч. 6, п. 3
ко́лезький асе́сор § 56, ч. 1, прим. 2
колекті́в § 84, ч. 1, п. 2; § 128, ч. 1
колекціо́не́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
ко́лений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 2
колі́ б § 43, ч. 2, п. 1
колі́ б то § 43, ч. 2, п. 1
колі́-будь § 41, ч. 3, п. 3; § 44, ч. 4, п. 2
Колі́вушко § 36, ч. 1, п. 5
колі́-не́будь § 41, ч. 3, п. 3
колі́-не-колі́ § 41, ч. 3, п. 5
колі́сь § 44, ч. 3, п. 4
колиха́ти, колишу́, коли́шеш § 14, ч. 1, п. 3; § 115, ч. 4, п. 1; *коли́ше, коли́шемо, коли́шете, коли́шуть, колиши́, колиши́мо, колиши́ть, хай (нехай) коли́шуть* § 14, ч. 1, п. 3
коли́шній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
колі́бри § 129, ч. 2, п. 5; § 140, ч. 2, п. 4
Колі́зе́й § 55, ч. 2
Колі́вщина § 52, ч. 1
колі́нам § 90, ч. 1; *колі́ньми, колі́нами* § 92, ч. 1, п. 2
ко́лір, ко́льору § 9, ч. 2, п. 6, прим.
колі́с § 89, ч. 1, п. 2; *колі́сьми, колéсами* § 92, ч. 1, п. 2
колі́ту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
колі́ща § 98, ч. 1; *колі́щати* § 98, ч. 2; *колі́щата* § 99, ч. 4
ко́ло § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»; *кіл* § 89, ч. 1, п. 2
Ко́ло-Миха́йлівка § 154, ч. 3, п. 1
ко́ло-миха́йлівський § 154, ч. 3, п. 1

- колóд* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
колóдка § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
колóдязь § 63, ч. 1
колóквіуму § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
колóнія § 121, ч. 1, п. 1
колóсся, колóссю, (у) колóсси § 30, ч. 1, п. 1
колóти § 115, ч. 1 (парадигма, теп. ч.); § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 2; *колóв, колóла* § 9, ч. 3, п. 3
кóлотий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 2
кóльт § 139, ч. 1, п. 2
коля́дник § 32, ч. 1
команді́р § 32, ч. 15; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
комáр, комарі́ § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Комáрін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «а»
комба́т § 35, ч. 6, п. 1
комба́тівський § 35, ч. 6, п. 1
кóмина § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
Комі́шин § 149, ч. 8, п. 3, пп. «а»
комі́сія § 128, ч. 1; *Європе́йська комі́сія* § 54, ч. 1
комі́тету § 82, ч. 6, п. 3; *комі́тети Верховної Ра́ди Украї́ни* § 54, ч. 5, прим. 5
компа́кт-диск § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
компáнія «Данóн» § 54, ч. 5, прим. 1
компетéнтнісно орієнтóваний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
компóст § 28, ч. 1, прим.
компóстний § 28, ч. 1, прим.
комп'ю́тер § 138, ч. 1, п. 1; *комп'ю́тера* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»; *(у) комп'ю́тері* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»
кому-не́будь § 114, ч. 1, п. 1, пп. «є»; *(на) кому-не́будь* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «є»
кому́на (Пари́зька кому́на) § 52, ч. 1
Комуна́льне підприє́мство «Київблагóустрій» § 54, ч. 4
конве́єр § 126, ч. 1; § 130, ч. 2, п. 2
конвертóваний (ві́льно конвертóваний) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
конвоі́р § 32, ч. 15; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Конг (Нгуе́н Конг Хоáн) § 146, ч. 2, п. 6
конгрéс § 52, ч. 2; § 54, ч. 5, прим. 4; *конгрéс Міжнародної асоціа́ції україні́стів* § 54, ч. 6
кондотьє́р § 139, ч. 1, п. 1
Конéський § 144, ч. 2, п. 3
коничéнько § 32, ч. 9
конóв'язь § 35, ч. 3, п. 3
коногі́н § 35, ч. 3, п. 3
коно́плі § 100, ч. 1, п. 2; § 100, ч. 4, п. 1; *конопе́ль* § 100, ч. 2, п. 3; *коно́плями* § 100, ч. 5, п. 2
конота́ція § 128, ч. 2, прим.
консерва́торів (па́ртія консерва́торів) § 54, ч. 2

Конституційний Суд України § 54, ч. 1
 Конституція України § 52, ч. 3; § 55, ч. 1
 конструйований § 34, ч. 3
 конструюва́ння § 34, ч. 3
 конструюва́ти § 34, ч. 3
 Конт § 149, ч. 10
 контрадміра́л § 35, ч. 6, п. 4
 контра́ст § 28, ч. 1, прим.
 контра́стний § 28, ч. 1, прим.
 контро́ль (до́пінг-контро́ль) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
 контро́льно-вимі́рювальний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.
 контрреформа́ція § 128, ч. 2
 контруда́р § 35, ч. 6, п. 4
 ко́нуса § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
 конфе́рансьє́ § 139, ч. 1, п. 1
 конфе́ренція § 52, ч. 2; § 52, ч. 3, прим. 1; § 54, ч. 6;
 конфлі́кту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
 коні́єрн «Фольксва́ген» § 54, ч. 5, прим. 1; § 122, ч. 1
 Ко́нча-За́спа § 152, ч. 5 (парадигма)
 Ко́нько́в § 144, ч. 4, п. 1, пп. «б»
 кон'ю́нктура § 138, ч. 1, п. 2
 Копа́йгород § 154, ч. 2, п. 3
 копа́йгородський § 154, ч. 2, п. 3
 копа́лень § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
 Копе́рник § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
 копі́єчка § 32, ч. 8
 копі́їст § 129, ч. 2, п. 2
 копі́йка (коп.) § 62, ч. 3
 копі́йо́к § 10, ч. 2
 Ко́ра́н § 53, ч. 4
 Корбу́зьє́ (Ле Корбу́зьє́) § 140, ч. 2, п. 3
 корве́т «Ге́тьман Іва́н Мазе́па» § 58, ч. 3
 Корди́лье́ри § 129, ч. 4, п. 5; § 139, ч. 1, п. 1
 Ко́рдова § 149, ч. 1, п. 1
 кордо́н (за кордо́н) § 41, ч. 2, п. 1
 кордо́ном (за кордо́ном) § 41, ч. 2, п. 1
 кордо́ну (з-за кордо́ну) § 41, ч. 2, п. 1
 кореля́ція § 128, ч. 2, прим.
 кореспонде́нт § 128, ч. 2, прим.; член-кореспонде́нт § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»;
 § 56, ч. 1, прим. 1
 коридо́ру § 82, ч. 6, п. 5
 корі́сний § 28, ч. 1; суспі́льно корі́сний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
 ко́ристь § 28, ч. 1; ко́ристю § 27, ч. 1, п. 3
 корі́в § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»; § 78, ч. 1, п. 1, прим.; коро́ви § 78, ч. 1, п. 1, прим.
 корі́вка § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»

- корі́ння § 84, ч. 1, п. 2
 корова́й, корова́ю § 142, ч. 1, прим. 2; *Корова́й, Корова́я* (прізвище) § 142, ч. 1, прим. 2
 короле́ва § 56, ч. 1, прим. 2
Королі́в, Королéве § 87, ч. 1, п. 4
Королі́вство Бахре́йн § 50, ч. 6
Королі́вський Шекспі́рівський теа́тр § 49, ч. 9, п. 3; *сир «Королі́вський»* § 58, ч. 1
 коро́ль § 56, ч. 1, прим. 2
Корольо́в § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
Корольо́к (огіро́к Корольо́к) § 59, ч. 3
 ко́роп § 66, ч. 3, п. 3
 коро́пище § 66, ч. 3, п. 3
 короткогрушоподі́бний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 2
 короткостеблові́й § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 короткоши́йй § 102, ч. 1, п. 3
 ко́рпуса § 82, ч. 6, п. 9, прим.
 ко́рпусу § 82, ч. 6, п. 2; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
Ко́рсика § 129, ч. 4, п. 2
 ко́ру § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
 ко́ряк § 153, ч. 3, п. 2
 ко́ряцький § 153, ч. 3, п. 2
Кос-Анатольський § 146, ч. 5 (парадигма)
Ко́сач (Ларі́са Петро́вна Ко́сач) § 49, ч. 1; § 146, ч. 2, п. 2
 ко́сину́са § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
 ко́сити, ко́шу § 16, ч. 1; ко́сить, ко́сять § 26, ч. 3, п. 4
Ко́сово § 150, ч. 2; § 152, ч. 3, прим.
Косте́нко ((з) Лі́ною Косте́нко, (з) Іва́ном Косте́нком) § 142, ч. 3, прим. 2
 костогри́з § 35, ч. 3, п. 3
 костопра́в § 35, ч. 3, п. 3
 ко́стю́ма § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
 ко́стю́мчика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
 ко́стя́ми, кі́стьми́ § 96, ч. 4
Костянти́н Багряноро́дний, Костянти́н Остро́зький § 49, ч. 9, п. 2; *Васі́ль-Костянти́н* § 146, ч. 4, п. 1
Кот-д'Івуа́р § 149, ч. 1, п. 1
 котéл § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»
Котелéве, Котелéвим § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»
Котелéвников § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Котелéвнич § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»
Коті́горо́шко § 49, ч. 7, п. 3
 коті́рувати § 34, ч. 3
 котла́ § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»
Котляре́вський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; § 49, ч. 1
 котри́й § 112, ч. 2

- котрій-будь* § 39, ч. 2
котрій-небудь § 39, ч. 2
котрійсь § 39, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 4; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «Г»; *котро́гось*,
котро́мусь § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «Г»; *котрі́мсь*, (на) *котро́мусь*
 § 114, ч. 1, п. 1, пп. «Г»; *котра́сь*, *котре́сь* § 44, ч. 3, п. 4
кофеї́н § 129, ч. 3
кохі́нхі́н § 59, ч. 1
Коцюбі́нське (*Михаї́ло-Коцюбі́нське*) § 152, ч. 5 (парадигма); § 154, ч. 1,
 п. 4; § 154, ч. 3, п. 2
ко́шений § 16, ч. 1
Ко́шиці, *Ко́шиць*, *Ко́шицям* § 149, ч. 5, прим.
Ко́шицький край § 50, ч. 8
кра́вче § 87, ч. 1, п. 3; *кравці́в* § 91, ч. 1, п. 1
Кра́вченко § 32, ч. 9
кравчі́ня § 32, ч. 4
Кра́гуєваць § 151, ч. 2, п. 1
краді́й § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Крає́вський § 144, ч. 1, п. 3, пп. «б»
краєзна́вство § 35, ч. 3, п. 4
краєчо́к § 32, ч. 8
КРАЗ (*Кременчу́цький автомобі́льний заво́д*) § 58, ч. 4; § 61, ч. 3, прим. 2
краї́на § 3, ч. 1, п. 1; *краї́на-інве́стор*, *краї́на-кредито́р* § 37, ч. 2, п. 1;
Балка́нські краї́ни, *Скандина́вські краї́ни* § 50, ч. 7; *краї́ни За́ходу* § 50, ч. 10
країнозна́вство § 35, ч. 3, п. 1
край § 50, ч. 8; § 66, ч. 3, п. 1; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *кра́ю* § 82, ч. 6, п. 5;
 § 83, ч. 1, п. 1; § 87, ч. 1, п. 2; *кра́єві* § 83, ч. 1, п. 1; (у) *краї́*, (у) *краю́* § 86,
 ч. 1, п. 1, пп. «а», прим. 1
крайне́бо § 35, ч. 5, п. 1
краї́ній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1; *Краї́ній*, *Краї́ня* § 144, ч. 2, п. 2
крайові́й § 33, ч. 7
Кра́ків § 149, ч. 1, п. 3; § 150, ч. 3; § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма)
Кра́ківська (*ковбаса́ «Кра́ківська»*) § 58, ч. 1
краков'я́ку § 82, ч. 6, п. 3
крамні́ць § 26, ч. 3, п. 3
кра́пково-штрихові́й § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
краплеподі́бний § 35, ч. 3, п. 3
Кра́сень § 49, ч. 8
Кра́узе § 131, ч. 1
кра́ццй § 104, ч. 1, п. 3
кра́ю (*без кра́ю*, *до кра́ю*, *з кра́ю в край*) § 41, ч. 2, п. 1
кра́яти § 11, ч. 1
кредито́р (*краї́на-кредито́р*) § 37, ч. 2, п. 1
кре́до § 140, ч. 2, п. 5
Крезо́ (*Ле-Крезо́*) § 50, ч. 3
кре́йда § 136, ч. 2

- крéйцер* § 136, ч. 2
крéкінг-процés § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Кре́менця § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
Кременчу́к § 148, ч. 1; § 153, ч. 3, п. 2
кременчу́цький § 61, ч. 3, прим. 2; § 153, ч. 3, п. 2
Кре́мнієва До́ліна § 149, ч. 1, п. 4
криві́й (*Криві́й Ріг* § 148, ч. 1; § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма); *Криво́го Ро́гу* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й», прим.; *кривé* § 1, ч. 2)
крі́во § 1, ч. 2
Кривоні́с § 141, ч. 1; § 142, ч. 1 (парадигма); § 146, ч. 3, п. 3
крі́га § 5, ч. 1
Крижопі́ль § 148, ч. 1, прим.
крик § 22, ч. 1, п. 5
крі́кнути, крі́кни, крі́кнімо, крі́кнім, крі́кніть § 116, ч. 2, п. 3
крило́ § 66, ч. 3, п. 2; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»; § 68, ч. 2, п. 2 (парадигма);
крі́льмі, крі́лами § 92, ч. 1, п. 2
Крим (*Автоно́мна Респу́бліка Крим*) § 50, ч. 6
Криміна́льний ко́декс Украї́ни § 55, ч. 1
Крímського (*ву́лиця Акадéміка Крímського*) § 50, ч. 11
кримськотатáрського (*Меджлі́с кримськотатáрського наро́ду*) § 54, ч. 1
Крит § 129, ч. 4, п. 4; *Криту́* § 82, ч. 6, п. 5
крі́ти, крі́ю, крі́ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
крі́хти (*до крі́хти*) § 41, ч. 2, п. 1
крича́ти § 22, ч. 1, п. 5; § 115, ч. 3, п. 1; *кричу́, крича́ть* § 115, ч. 3, п. 1
Крíчев § 149, ч. 8, п. 3, пп. «в»
Крнов § 150, ч. 4
кров § 30, ч. 1, п. 3, прим.; § 66, ч. 4, п. 1; § 95, ч. 1, прим. 1; *крово́і* § 95, ч. 1;
крово́и § 95, ч. 1, прим. 1; *крово́ю* § 30, ч. 1, п. 3, прим.; § 95, ч. 3, п. 2
кровопíвця § 67, ч. 2, п. 2
кро́їти § 11, ч. 1
«Крокс» (*взуття́ «Крокс»*) § 58, ч. 1
кро́ку § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; *ні кро́ку да́лі* § 44, ч. 2, п. 8
Кро́мвель § 121, ч. 1, п. 2; § 139, ч. 1, п. 2
Кропивни́цький § 152, ч. 3 (парадигма)
кро́пу § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»
кросíвки «Пу́ма» § 58, ч. 1
крохма́ле-па́токовий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
крохма́ль § 26, ч. 2, п. 1
кру-кру́ § 35, ч. 7, п. 4
круглолі́цій § 103, прим. 2
круглообертáльний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
круглува́тий § 33, ч. 8
кругосві́тній § 102, ч. 1, п. 1
круі́з § 126, ч. 1
круі́зний лай́нер «Гармо́нія морíв» § 58, ч. 3

- круп'є* § 130, ч. 2, п. 2
Крутії § 144, ч. 2, п. 2
Крутиков § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Крутінське § 149, ч. 8, п. 2, прим.
крутіти, кручу́ § 16, ч. 1
Крутіх § 144, ч. 1, п. 9
крутіння § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в»
Круторогий § 49, ч. 8
кру́ча § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»; *кру́чі* § 69, ч. 1, п. 2; § 70, ч. 1; § 75, ч. 1; § 78, ч. 1, п. 2; *кру́чу* § 71, ч. 1; *кру́чею* § 72, ч. 1; *(на) кру́чі* § 73, ч. 1; *кру́че* § 74, ч. 1, п. 2; *круч* § 76, ч. 1, п. 1; *кру́чам* § 77, ч. 1, п. 1; *кру́чами* § 79, ч. 1, п. 1; *(на) кру́чах* § 80, ч. 1
кру́чений § 16, ч. 1; § 115, ч. 4, п. 3, пп. «а»
кря́кати § 7, ч. 2, п. 2, прим.
ксьондз § 53, ч. 6, прим.
Кублієм § 85, ч. 1, п. 1
Кубок УЄФА § 52, ч. 2
кува́ти, кую́ § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г», прим.
куді-будь § 41, ч. 3, п. 3
куді-небудь § 41, ч. 3, п. 3; § 44, ч. 4, п. 2
кудісь § 44, ч. 3, п. 4
Ку́ева (де ла Ку́ева) § 146, ч. 2, п. 4
Ку́жчє́нко § 22, ч. 1, п. 4
Ку́знєцьк § 151, ч. 2, п.
Кузько́ § 22, ч. 1, п. 4
Кузьма́ § 32, ч. 12
Кузьми́ч § 32, ч. 12; *Кузьми́чу* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 4
Ку́зьмівна § 32, ч. 12
Ку́зьмович § 32, ч. 12
ку-ку́ § 35, ч. 7, п. 4
Куку́левич-Сакці́нський § 144, ч. 2, п. 3
Кулі́нич § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
куліна́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
кулі́ш, кулешу́ § 142, ч. 1, прим. 2; *Кулі́ш, Кулі́ша́* (прізвище) § 142, ч. 1, прим. 2
ку́лька § 26, ч. 2, п. 3, прим.; § 27, ч. 1, п. 3, прим.
ку́лько- й ро́ликопідши́пники § 36, ч. 2, п. 3
культу́ра («Культу́ра і життя́», «КіЖ») § 61, ч. 3, прим. 3; *засі́дання прези́дії Украї́нського това́риства охоро́ни пам'яток істо́рії та культу́ри* § 54, ч. 6; *трипільська культу́ра* § 52, ч. 3, прим. 2)
культу́рний (істо́рико-культу́рний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
культу́рно-техні́чний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
ку́льці § 26, ч. 2, п. 3, прим.; § 27, ч. 1, п. 3, прим.
Кум (Му́юн-Кум) § 50, ч. 4, прим.
ку́нтуша § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»

- Купала* (*Янка Купала*) § 144, ч. 1, п. 1
КУНАП (*Кодекс України про адміністративні правопорушення*) § 61, ч. 3, прим. 2
купівши § 120, ч. 2
(у) купі § 41, ч. 1, п. 9, прим.
купівля-продаж § 35, ч. 7, п. 2, пп. «б»; § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
куплений § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
куплю, куплять § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1; *купів* § 120, ч. 2
купував § 120, ч. 2; *купуй, купуймо, купуйте* § 116, ч. 3, п. 1
купувавши § 120, ч. 2
купці § 88, ч. 1, п. 2
курка § 100, ч. 1, п. 1, прим.; *кури* § 100, ч. 1, п. 1, прим.; § 100, ч. 4, п. 3;
курей § 100, ч. 4, п. 3; *курям* § 100, ч. 3, п. 1; *курмі* § 100, ч. 5, п. 3
кур'єр § 7, ч. 2, п. 2
куриво § 32, ч. 2
Курільські острові § 149, ч. 8, п. 3, пп. «в»
курінь § 9, ч. 2, п. 6, прим.; *курень* § 9, ч. 2, п. 6, прим.; § 82, ч. 6, п. 5
курйоз § 8, ч. 1, п. 2; § 138, ч. 2, п. 1
курлі-курлі § 35, ч. 7, п. 4
Куронь § 144, ч. 4, п. 2, прим. 1
Куросіо (*течія Куросіо*) § 50, ч. 11
курсор § 135, ч. 2
курча § 68, ч. 4 (парадигма); § 98, ч. 1; *курчати* § 98, ч. 2; *курчати* § 98, ч. 3;
курчам § 98, ч. 4; (*на*) *курчати* § 98, ч. 5; *курчата* § 99, ч. 1; *курчат* § 99,
ч. 2; *курчатам* § 99, ч. 3; *курчат, курчата* § 99, ч. 4; *курчатами* § 99,
ч. 5; (*на*) *курчатах* § 99, ч. 6
Куснєвич § 144, ч. 4, п. 2, прим. 1
Кустуриця § 144, ч. 4, п. 2, прим. 2
кутній § 102, ч. 1, п. 1
кутя § 30, ч. 1, п. 5, прим.
Куусінен § 137, ч. 1
кухар, кухаря § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
кухня, кухонь § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
Куцєнку (*Леонідові Миколайовичу Куцєнку*) § 83, ч. 1, п. 1, прим.
кучерявець (*льон-кучерявець*) § 37, ч. 2, п. 4
куцєм § 85, ч. 1, п. 1
Куцов § 144, ч. 1, п. 4, пп. «в»
Куяльника (*Малого Куяльника*) § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
кювет § 138, ч. 2, п. 2
Кюсю § 140, ч. 2, п. 6

Л

- ла* § 146, ч. 2, п. 4; *де ла Куєва* § 146, ч. 2, п. 4
лавівувати § 34, ч. 3

- ла́вра* § 131, ч. 2; *Ки́єво-Печерська ла́вра* § 53, ч. 7; *Поча́ївська ла́вра* § 55, ч. 2
лавреа́т § 131, ч. 3; *лауреа́т* § 56, ч. 1, прим. 1; § 131, ч. 3
Лавре́нтійвський літо́пис § 55, ч. 3, прим. 2
Лавре́нтія (зато́ка Свято́го Лавре́нтія) § 50, ч. 2
Лаврі́н, Лаврі́на § 143, ч. 3, прим. 1
Лавуа́зьє § 139, ч. 1, п. 1; § 140, ч. 2, п. 3
Лага́рп § 146, ч. 2, п. 4, прим. 2
ла́ден § 101, ч. 1, п. 3
ла́ду́ (до ла́ду́, без ла́ду́) § 41, ч. 2, п. 1
ЛАЗ-105 § 63, ч. 2, п. 9
Ла́зар § 32, ч. 11, прим.; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; § 143, ч. 3, прим. 2; *Ла́заря*
 § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; § 143, ч. 3, прим. 2
Ла́зарьович § 32, ч. 11, прим.
ла́зень § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
ла́зити, ла́жу § 16, ч. 1
ла́йнер (кру́їзний ла́йнер «Гармо́нія морі́в») § 58, ч. 3
лакóн § 59, ч. 1
Ламáнча § 153, ч. 3, п. 3, прим.
ламáнчський § 153, ч. 3, п. 3, прим.
Ла-Ма́ни § 50, ч. 3; § 121, ч. 1, п. 1; § 153, ч. 3, п. 3, прим.; § 154, ч. 3, п. 5
ла-ма́ниський § 153, ч. 3, п. 3, прим.; § 154, ч. 3, п. 5
Ламáрк § 121, ч. 1, п. 1; § 128, ч. 4
ламáти § 11, ч. 1
Ламетр́і § 146, ч. 2, п. 4, прим. 2; § 147, ч. 5, п. 3
ландта́г § 54, ч. 5, прим. 4
Лáнівці § 153, ч. 2
Ланка́стер § 134, ч. 1
ланове́цький § 153, ч. 2
Лáну (Широ́кого Лáну) § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й», прим.
ланцюжо́к § 27, ч. 1, п. 3
ланч § 121, ч. 1, п. 1
Ла́о § 140, ч. 2, п. 5
Лаперу́за (прото́ка Лаперу́за) § 50, ч. 1
Ла-Пла́та § 154, ч. 3, п. 5
ла-пла́тський § 154, ч. 3, п. 5
Лáптєвих (мо́ре Лáптєвих) § 149, ч. 3, п. 2
Ларі́са (Ларі́са Петро́вна Ко́сач) § 49, ч. 1; § 146, ч. 2, п. 2
Лас-Ве́гас § 154, ч. 3, п. 5
латиноамерика́нці § 49, ч. 6
латі́ський § 153, ч. 3, п. 3
латі́ш § 49, ч. 6; § 153, ч. 3, п. 3
лауреа́т § 56, ч. 1, прим. 1; § 131, ч. 3; *лавреа́т* § 131, ч. 3
Лафонте́н § 146, ч. 2, п. 4, прим. 2
ле, ле Шапельє́ § 146, ч. 2, п. 4; *Ле Корбу́зьє* § 140, ч. 2, п. 3; *Ле-Крезó* § 50,
 ч. 3

- Лебедін, Лебедину́* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; *Лебединóm* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»
Лебедіне § 87, ч. 1, п. 4
Лéбідь § 142, ч. 1 (парадигма)
лев § 9, ч. 2, п. 1, прим. 1; § 66, ч. 3, п. 3; *лева* § 9, ч. 2, п. 1, прим. 1; *(по) лéвові,*
(по) лéву § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 2; *Лев* § 143, ч. 3, прим. 3
(парадигма)
лева́да § 1, ч. 3; *вчітьелько Лева́до* § 74, ч. 1, п. 3, прим. 2
(на) левеня́ткові § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б»
левісько § 66, ч. 3, п. 3
Левіцький (Нечу́й-Левіцький) § 49, ч. 1; § 146, ч. 4, п. 2; § 146, ч. 5
(парадигма)
Лéвове (Рі́чард Лéвове Сéрце) § 49, ч. 9, п. 2; § 146, ч. 2, п. 1; § 146, ч. 6
(парадигма); § 147, ч. 5, п. 1
легéнда § 121, ч. 2
легéнів, легéнь § 76, ч. 1, п. 1
легéнький-легéнький § 35, ч. 7, п. 1
легкі́й § 20, ч. 1
легкоатлеті́чний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
легкозаймі́стий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
лéгше § 20, ч. 1
лéгший § 20, ч. 1
лédве-лédве § 35, ч. 7, п. 1; § 41, ч. 3, п. 5
лédі § 133, ч. 2
лежа́чий § 119, ч. 1, п. 1, пп. «а»
Лéжнево § 149, ч. 3, п. 2
лейбгварді́єць § 35, ч. 6, п. 4
лейбмédик § 35, ч. 6, п. 4
лейк (солт-лейк-сі́тинський, Драй-Лейк § 154, ч. 3, п. 4; *Солт-Лейк-Сі́ті*
§ 149, ч. 1, п. 1; § 154, ч. 3, п. 4)
-лейн § 140, ч. 2, п. 7
Лéйпциг § 129, ч. 4, п. 3; § 136, ч. 2; § 153, ч. 3, п. 1
лéйпцизький § 153, ч. 3, п. 1
лейтенáнт (генерáл-лейтенáнт) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»; § 56, ч. 1, прим. 1;
лейтенáнте § 87, ч. 1, п. 4, прим. 1
лéкція § 121, ч. 2
лелéк § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
Лéмберт § 134, ч. 2
лемкі́ня § 32, ч. 4
Лéннон § 121, ч. 2
Ленóр § 140, ч. 2, п. 9
Леона́рдо да Вінчі § 49, ч. 2
Леóне (Сьéрра-Леóне) § 130, ч. 2, п. 2
Леоні́дові Миколо́йовичу Куцéнку § 83, ч. 1, п. 1, прим.
лeпeті́ський § 153, ч. 3, п. 3
Лeпeті́ха § 153, ч. 3, п. 3

- Лесáж* § 146, ч. 2, п. 4, прим. 2
Лесиним § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»
Лéссінг § 121, ч. 2
лэстоці § 28, ч. 1
Лéся § 68, ч. 1, п. 2 (парадигма); *Лéсю* § 74, ч. 1, п. 3; *Лéся Українка* § 49, ч. 1; § 146, ч. 2, п. 2
летіти, лечу́ § 16, ч. 1; § 115, ч. 3, п. 1; *летя́ть* § 115, ч. 3, п. 1; § 120, ч. 1
лэту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
летячі § 120, ч. 1
лещáт § 100, ч. 2, п. 3
Леснякóв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «г»
лжеспорóк § 35, ч. 6, п. 2
лжесвідок § 35, ч. 6, п. 2
«Лі́бідь» (ресторáн «Лі́бідь») § 54, ч. 5
лимáн § 129, ч. 2, п. 6; *лимáну* § 82, ч. 6, п. 5
Линьóв § 8, ч. 2
Лип (ву́лиця Іváна та Ю́рія Лип) § 50, ч. 11
Лі́пецьк § 149, ч. 8, п. 3, пп. «в»
Лі́пич § 141, ч. 1
Лі́пова До́ліна § 154, ч. 2, п. 6
липоводолінський § 154, ч. 2, п. 6
липоводолінці § 154, ч. 2, п. 6
Лисі́ця § 49, ч. 7, п. 3
Лисі́чка-Сестрі́чка § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
Лі́ска § 49, ч. 8
лист § 84, ч. 1, п. 2, прим.
листа́ § 55, ч. 3; § 82, ч. 6, п. 9, прим.; § 84, ч. 1, п. 2, прим.
листонóша § 66, ч. 2, п. 1; § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»; *листонóш* § 78, ч. 1, п. 1
листопа́да § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
листопа́ду § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
лі́сту § 82, ч. 6, п. 9, прим.
лі́стя § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; *лі́стям* § 85, ч. 1, п. 2
Литвинóм § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а», прим.
лі́ти, люю § 30, ч. 1, п. 5; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *лещи, лемó, ллетé* § 30, ч. 1, п. 5; *лють* § 30, ч. 1, п. 5; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
лі́тисся § 30, ч. 1, п. 5; *лэ́тсся* § 27, ч. 1, п. 5; § 30, ч. 1, п. 5; § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 2; *лю́тьсся* § 30, ч. 1, п. 5
Литóвський (Брест-Литóвський мі́рний дóговір) § 52, ч. 3, прим. 1
лі́ха (до лі́ха) § 41, ч. 2, п. 1
Лихá (річка) § 150, ч. 1
лі́хові, лі́ху § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»
Лихослáвль § 149, ч. 8, п. 3, пп. «в»
-лиций § 103, прим. 2
лиця́ (до лиця́) § 41, ч. 2, п. 1
Лі Чжаодáо § 49, ч. 3

- ліберальна партія § 54, ч. 2
 Ліберець § 149, ч. 2
 лібрето § 128, ч. 1
 Ліверпуля, Ліверпулю § 82, ч. 6, п. 8
 лівоберезжся § 9, ч. 3, п. 2, пп. «в»
 ліворуч § 41, ч. 1, п. 8
 Ліга Націй § 54, ч. 5, прим. 2
 лід, льоду § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 82, ч. 6, п. 6; (на) льоді § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»,
 прим. 1; (на) льоду § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а», прим. 1; § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»
 Лідичі § 149, ч. 5, прим.
 Лієпа § 129, ч. 2, п. 2
 лієчка, лієчок § 10, ч. 2, прим.
 ліжко § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б» (на / по / при / у) ліжкові § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»;
 (на) ліжку § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»; ліжок § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»
 лізти § 118, ч. 1; лізь, лізьмо, лізьте § 26, ч. 3, п. 4
 лікар § 27, ч. 1, п. 1; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; лікаря § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; лікарю
 § 87, ч. 1, п. 2; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2; лікарі § 88, ч. 1, п. 2; § 94, ч. 1; лікарям
 § 90, ч. 1; лікарів § 91, ч. 1, п. 1; лікарями § 92, ч. 1, п. 1; лікар-еколог § 36,
 ч. 2, п. 1, пп. «а»
 лікарювати § 34, ч. 1
 ліку (без ліку) § 41, ч. 2, п. 1
 «Лілея» (парфуми «Лілея») § 58, ч. 1
 Ліля (Клода Жозефа Руже де Ліля) § 140, ч. 3
 лінгвістика § 122, ч. 1
 лінгвостилістичні § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»
 Лінда § 144, ч. 1, п. 7, пп. «а»
 Лінден (Ўнтер-ден-Лінден-штра́се) § 50, ч. 5
 лінійно-стрічковий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
 Лінкольн § 121, ч. 1, п. 2
 (з) Ліною Костенко § 142, ч. 3, прим. 2
 Лінь (Дін Лінь) § 146, ч. 3, п. 5, прим.
 ліпити, ліплю, ліплять § 18, ч. 1
 ліплений § 18, ч. 1
 лірізму § 82, ч. 6, п. 1, пп. «а»
 лірико-епічний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
 лірник § 32, ч. 1
 ліс § 154, ч. 1, п. 2; § 154, ч. 2, п. 1, прим.; лісу § 82, ч. 6, п. 2, пп. «а»; лісі
 § 88, ч. 1, п. 1; (по) лісах § 93, ч. 1; Булонський Ліс § 50, ч. 1, прим.;
 Дібрівський ліс § 154, ч. 1, п. 2
 Лісабон § 129, ч. 2, п. 4
 лісабонський § 129, ч. 2, п. 4
 лісгосп § 35, ч. 6, п. 1
 Лісна § 149, ч. 4
 (на / при) лісникові § 86, ч. 1, п. 3, пп. «а»

- Лісова* (балет «Лісова пісня» § 55, ч. 3; *Садове товариство «Лісова поляна»* § 54, ч. 4)
- лісовік* § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1; *Лісовік* § 49, ч. 7, п. 3
- лісовоз* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
- лісопільно-стругальний* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
- лісосплав* § 36, ч. 1, п. 1
- лісостеп* § 36, ч. 1, п. 3
- лісостеповий* § 40, ч. 1, п. 1
- літак* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»; (*на / по / при / у*) *літаків* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»; (*на*) *літаку* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»; *літак «Бойнг 777»* § 58, ч. 2; *літак «Мрія»* § 58, ч. 3
- літачка* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»
- література* § 129, ч. 2, п. 6
- літературний* (*мовно-літературний* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»; *Літературний музей, Одеський державний літературний музей* § 54, ч. 3; *газета «Літературна Україна»* § 55, ч. 3)
- літературно-художній* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «д»
- літній* § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
- літопис* (*Лаврентіївський літопис, Літопис Самійла Величка*) § 55, ч. 3, прим. 2
- Літописець* (*Нестор Літописець*) § 49, ч. 1
- літр* (л) § 62, ч. 4
- (*нів*) *літра* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
- літстудія* § 35, ч. 5, п. 2
- літургія* § 53, ч. 8
- Ліфишиц* § 144, ч. 4, п. 2, прим. 2
- лицейст* § 32, ч. 15
- лицею* § 82, ч. 6, п. 3
- Ллойд* § 128, ч. 3
- ляний* § 29, ч. 3, п. 4.
- лоб, лоба* § 9, ч. 2, п. 1, прим. 1
- лобийований* § 34, ч. 3
- лобийовання* § 34, ч. 3
- лобийовати* § 34, ч. 3
- ловелас* § 49, ч. 5
- ловець, ловця* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»
- ловлю, ловлять* § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
- логарітм, логаріфм* § 123, ч. 2
- логаріфм, логарітм* § 123, ч. 2
- логіко-граматичний* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
- логічний* § 129, ч. 2, п. 6
- логoped* § 5, ч. 1
- Лодзь* § 153, ч. 3, п. 1
- лодзький* § 153, ч. 3, п. 1
- ложе* § 67, ч. 3, п. 3, пп. «б»; *прокрустове ложе* § 49, ч. 9, п. 3, прим.

- ло́жечка, ло́жечок* § 10, ч. 2, прим.
лозівський § 153, ч. 2
Лозова́ § 152, ч. 3 (парадигма); § 153, ч. 2
лока́тіва § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
Ло́кетек, Ло́кетека, Ло́кетеківі § 142, ч. 3, прим. 1
Ломáга § 6, ч. 1, п. 2; § 13, ч. 1; *Ломáзі, (на) Ломáзі* § 13, ч. 1
ломі́ти § 11, ч. 1; *ломлю́, ломля́ть* § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
Ломни́ця § 151, ч. 2, п. 1, прим.
Ломте́в § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
Лонгфе́лло § 133, ч. 2; § 140, ч. 2, п. 5
Лондо́н § 121, ч. 1, п. 1; § 146, ч. 2, п. 2; § 154, ч. 3, п. 4; *Лондо́на* § 82, ч. 6, п. 8, прим.; *Лондо́ну* § 82, ч. 6, п. 8
лос (Брето́н де лос Ерре́рос § 49, ч. 2; *Лос-А́нджелес* § 50, ч. 3; § 154, ч. 3, п. 5; *Лос-Фра́йлес* § 50, ч. 3)
(на) ло́севі, (на) ло́сі § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1; *Лось* § 144, ч. 4, п. 1, пп. «в»
Лотарі́нгія (Ельза́с-Лотарі́нгія) § 154, ч. 3, п. 1
лотарі́нзький (ельза́с-лотарі́нзький) § 154, ч. 3, п. 1
лотó § 140, ч. 2, п. 5
Лóхвицький пові́т § 50, ч. 8
Лóхвиця § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма)
лоша́ § 66, ч. 5, п. 1, пп. «а» (парадигма); § 98, ч. 1; *лоша́ти* § 98, ч. 2; *лоша́ті* § 98, ч. 3; *лоша́м* § 98, ч. 4; *лоша́та* § 99, ч. 1; *лоша́т* § 99, ч. 2; *лоша́там* § 99, ч. 3; *лоша́тами* § 99, ч. 5; *(на) лоша́тах* § 99, ч. 6
лоша́ткові, лоша́тку § 83, ч. 1, п. 1
лоя́льний § 126, ч. 1
Лу Сі́нь § 146, ч. 3, п. 5, прим.
Лубні́ § 152, ч. 2 (парадигма)
лу́б'ям § 85, ч. 1, п. 2
Луб'я́нцев § 144, ч. 3, п. 1
луг § 14, ч. 1, п. 2; *лу́гу* § 82, ч. 6, п. 5; *лу́же* § 14, ч. 1, п. 2; *Велі́кий Луг* § 154, ч. 1, п. 1
Луга́нськ § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма)
Луговський § 144, ч. 2, п. 2; § 144, ч. 2, п. 1; *Луговська́* § 144, ч. 2, п. 1
лужо́к § 32, ч. 14
Луї́с (Сент-Луї́с) § 154, ч. 3, п. 4
Лука́ § 32, ч. 12
Лу́каваць § 151, ч. 2, п. 1
Лука́ш § 68, ч. 2, п. 3 (парадигма)
Лу́ки (Велі́кі Лу́ки) § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма); § 153, ч. 3, п. 2
Луки́ч § 32, ч. 12
Лу́ківна § 32, ч. 12
Лук'я́н § 7, ч. 2, п. 3; § 63, ч. 2, п. 4
Лук'я́ненко § 7, ч. 2, п. 3
Лук'я́нець § 7, ч. 2, п. 3

- Лук'янов § 144, ч. 3, п. 1
 Лук'янюк § 7, ч. 2, п. 3
 лу́па § 121, ч. 1, п. 1
 Лу́ховиці § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»
 Лу́цька § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
 Лу́чин § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
 Лу́чка́нином § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а», прим.
 Львів § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; § 148, ч. 1; § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма); § 153, ч. 2; Льво́ва § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»; Льво́ву § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; Льво́ве § 87, ч. 1, п. 4
 львів'яни § 49, ч. 6; § 88, ч. 1, п. 1, прим.
 львівський § 153, ч. 2; Львівська плóща § 50, ч. 11; «Львівська плóща» (зупинка) § 50, ч. 14; Львівська середня загальноосвітня шкóла № 51 і́мені Іва́на Франка § 54, ч. 3; Львівське збро́йне повста́ння 1848 р. § 52, ч. 1
 Льодові́тий океа́н (Півні́чний Льодові́тий океа́н) § 154, ч. 1, п. 2
 льон § 8, ч. 2; § 26, ч. 2, п. 2; льон-довгунéць, льон-кучеря́вець, льон-сирéць § 37, ч. 2, п. 4
 льонола́вса́н § 36, ч. 1, п. 3
 льóту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
 льоту́ (на льоту́) § 41, ч. 2, п. 1
 льох § 8, ч. 2
 Лю́бек § 121, ч. 1, п. 2
 Любе́цький § 144, ч. 2, п. 1
 любі́тель § 32, ч. 3
 любі́ти § 18, ч. 1; люблю́, любля́ть § 18, ч. 1; § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
 любля́чи § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
 любóв § 66, ч. 4, п. 1; § 95, ч. 1, прим. 1; любóві § 95, ч. 1; любóви § 95, ч. 1, прим. 1; любóв'ю § 95, ч. 3, п. 2; любóве § 95, ч. 5; Любóв § 66, ч. 4, п. 3; § 143, ч. 4 (парадигма)
 лю́д § 19, ч. 2
 Лю́двіг ван Бетхо́вен § 49, ч. 2; § 146, ч. 2, п. 4; Лю́двігу § 87, ч. 1, п. 1
 лю́дина § 100, ч. 1, п. 1, прим.; лю́ди § 4, ч. 1, п. 2; § 100, ч. 1, п. 1; § 100, ч. 1, п. 1, прим.; люде́й § 100, ч. 2, п. 1; § 100, ч. 4, п. 2; лю́дям § 100, ч. 3, п. 1; лю́дьмі § 100, ч. 5, п. 3; Лю́дина § 60, ч. 3
 людиноде́нь § 36, ч. 1, п. 3
 Лю́дміла (Лю́дміла Васи́лівська-Бере́зіна) § 49, ч. 1
 лю́дство § 19, ч. 2
 лю́дський § 19, ч. 2
 лю́дська́сть § 26, ч. 3, п. 1
 Лю́ксембу́рг § 122, ч. 1; § 153, ч. 3, п. 1
 лю́ксембу́рзький § 153, ч. 3, п. 1
 лю́стерко § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»
 Лю́тер § 121, ч. 1, п. 2
 лю́теранська (Украї́нська лю́теранська це́рква) § 53, ч. 5
 лю́тий, лю́того, (у) лю́тому § 103, прим. 1

«Люфтганза» § 122, ч. 4
 ля § 140, ч. 2, п. 2
 лягті § 115, ч. 7, п. 2, прим. 1; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; ляжу § 115, ч. 6, п. 2,
 пп. «б»; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; ліг § 115, ч. 7, п. 2, прим. 1; ляж, ляжмо,
 ляжте § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2
 ляльковод § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»; § 36, ч. 1, п. 1
 ляльок (Київський академічний театр ляльок) § 54, ч. 3
 Ляпунов § 144, ч. 4, п. 1, пп. «в», прим.

М

Мавка § 49, ч. 7, п. 3
 мавпа, мавп § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
 мавпенятко § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»
 мавпячий § 7, ч. 2, п. 1, прим.
 Мавританія § 129, ч. 4, п. 4; § 131, ч. 2
 мавританський § 129, ч. 4, п. 4
 магазин § 5, ч. 1; § 54, ч. 5; інтернет-магазин «Розетка» § 54, ч. 7
 магарадже § 74, ч. 1, п. 2
 МАГАТЕ § 61, ч. 2; § 63, ч. 2, п. 9
 Магелланова (галактика Велика Магелланова Хмара) § 51, ч. 1
 магістраль § 121, ч. 1, п. 2; § 139, ч. 1, п. 2; § 140, ч. 1, п. 3 (парадигма)
 магнітолог-астронóm § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
 магнію § 82, ч. 6, п. 6
 Магомёт § 49, ч. 7, п. 1; § 53, ч. 1; § 122, ч. 1
 Магón (Мак-Магón) § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
 Магриб § 129, ч. 4, п. 4
 мадам § 54, ч. 3; § 140, ч. 2, п. 8;
 мадемуазель § 140, ч. 2, п. 8
 мадэра § 50, ч. 12
 мадонна § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2; § 128, ч. 1; мадонн § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2
 Мадри́д § 129, ч. 4, п. 4; Мадри́да § 82, ч. 6, п. 8, прим.; Мадри́ду § 82, ч. 6,
 п. 8
 маéстро § 140, ч. 2, п. 5
 Маéр § 126, ч. 1
 Мазéпа (корвёт «Гетьман Іван Мазéпа» § 58, ч. 3; відзнака Президента
 України – Хрест Івана Мазéпи § 57, ч. 1; портрёт Мазéпи § 55, ч. 2,
 прим.)
 Мазовéцький (Томáшув-Мазовéцький) § 150, ч. 3; § 151, ч. 2, п.
 мазь § 30, ч. 1, п. 3; маззю § 30, ч. 1, п. 3
 маіс § 129, ч. 3
 Ма́йборода § 142, ч. 1 (парадигма); Ма́йбород, Ма́йбородів § 76, ч. 1, п. 3
 майбу́тній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
 ма́йво § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»
 майдáн Незале́жності § 50, ч. 11; майдáну § 82, ч. 6, п. 5

- Майдан-Бобрик* § 154, ч. 3, п. 1
майдан-бобрицький § 154, ч. 3, п. 1
Майнгоф § 136, ч. 1
майор (генерал-майор) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
майстер § 33, ч. 7, п. 1; § 66, ч. 3, п. 1; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *майстрові, майстру* § 83, ч. 1, п. 1; *майстром* § 85, ч. 1, п. 1
майстерний § 101, ч. 1, п. 1
майстріня § 32, ч. 4
майстрів § 33, ч. 7, п. 2; *майстрова* § 33, ч. 7, п. 1; § 33, ч. 7, п. 2; *майстрове* § 33, ч. 7, п. 1
Макао § 140, ч. 2, п. 5
Макар, Макара § 143, ч. 3, прим. 2
Макіївка § 153, ч. 2
Макіївський § 153, ч. 2
макінтош § 49, ч. 5; § 134, ч. 1
макіяж § 125, ч. 1
маккартизм § 128, ч. 4, прим.
Маккартні § 128, ч. 4, прим.; § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
Маккензі § 128, ч. 4, прим.
Макенна § 128, ч. 4, прим.
Маккінлі § 128, ч. 4, прим.; § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
Мак- (Мак-Клор, Мак-Магон) § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
макове (ні на макове зерно) § 44, ч. 2, п. 8
макроекономіка § 35, ч. 6, п. 3
макромолéула § 35, ч. 6, п. 3
максім § 49, ч. 5
Максіменко, Максiменку § 87, ч. 1, п. 4, прим. 3
Максим'юк § 7, ч. 2, п. 1
максiмода § 35, ч. 6, п. 3, прим. 1
максiодяг § 35, ч. 6, п. 3
максiсукня § 35, ч. 6, п. 3, прим. 1
Малéнький Вовк § 146, ч. 2, п. 1
малéсенький § 26, ч. 3, п. 2
Мáлець, Мáльця, Мáльцеві § 142, ч. 3, прим. 1
малій § 104, ч. 1, п. 3; *Малóго Куяльника* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»; *вулиця Малá Житóмирська* § 50, ч. 11; *Малóї Ведмéдици áльфа* § 51, ч. 1
малiна «герáкл» § 59, ч. 2
Малiнiн § 144, ч. 1, п. 8, пп. «а»; § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Малiцин § 144, ч. 1, п. 9
Мáлишев § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»
мáлишевський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»
Малiшкова § 49, ч. 9, п. 1
Малoазiйське нагiр'я § 50, ч. 1; § 154, ч. 2, п. 1, прим.
малoвжiваний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
мáло-пoмáлу § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»

- малочутливий* § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
Мальме § 132, ч. 1
мальований § 34, ч. 1
мальяр § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а», прим. (парадигма); *мальяре* § 87, ч. 1, п. 3
мама § 33, ч. 3; *мам* § 76, ч. 1, п. 3; *мамі* § 69, ч. 1, п. 1; § 76, ч. 1, п. 3; *мамів*
 § 76, ч. 1, п. 3
Мамаліга § 142, ч. 1 (парадигма)
Мамед-заде § 146, ч. 4, п. 4; (у) *Мамеда-заде* § 140, ч. 4
мамин § 33, ч. 3
Мамонтов, Мамонтову § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»
мандрувати § 118, ч. 1
манна § 128, ч. 1
Маннергейма (Карла Густава Еміля Маннергейма) § 140, ч. 3
манускрипту § 82, ч. 6, п. 7
Манчестер § 134, ч. 1
Мао Цзедун § 147, ч. 2
маоцзедунівський § 147, ч. 2
Маргарет § 140, ч. 2, п. 9
марево § 32, ч. 2
Марієтта § 130, ч. 2, п. 3
Марієчка § 32, ч. 8
Маріін § 33, ч. 3; § 49, ч. 9, п. 1; § 101, ч. 1, п. 2
Маріо § 140, ч. 2, п. 5
Марі-Сесілі § 140, ч. 3
Маріуполь § 148, ч. 1, прим.
Марія § 33, ч. 3; § 49, ч. 1; § 63, ч. 2, п. 1; § 68, ч. 1, п. 2 (парадигма); § 143,
 ч. 6; § 144, ч. 1, п. 1; § 146, ч. 2, п. 2; *Маріє* § 74, ч. 1, п. 2; *Маріє Васілівно*
 § 74, ч. 1, п. 3, прим. 1; *Марія Андріївна, Марія Васілівна, Марія Іллівна*
 § 143, ч. 6 (парадигма); *Марії-Антуанетти* § 140, ч. 3; *Марія-Антуанетта*
 § 146, ч. 4, п. 1; (для) *Марії Сєнік* § 142, ч. 3, прим. 2
Мар'іно § 149, ч. 8, п. 2; § 150, ч. 2
Марк Порцій Катон § 146, ч. 2, п. 3; *Марк Твен* § 147, ч. 4
марк-твенівський § 147, ч. 4
марка, марок § 9, ч. 2, п. 1, прим. 2
маркетинг § 122, ч. 1
маркету § 82, ч. 6, п. 3
Марко § 66, ч. 3, п. 1
Марко Вовчок (Марія Олександрівна Вілінська) § 49, ч. 1; § 59, ч. 3; § 146,
 ч. 2, п. 2; § 147, ч. 5, п. 1
маркиейдер § 136, ч. 2
марокканець § 128, ч. 3
Марокко § 128, ч. 3
Марс § 51, ч. 1; § 53, ч. 1; *Марса* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
Марсель § 125, ч. 2
марсельєза § 139, ч. 1, п. 1

- Мáрта, Мáрфа* § 123, ч. 2
Мáртiн (Сан-Мáртiн) § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
Мару́син § 33, ч. 3
Мару́ся § 33, ч. 3; *Мару́сю* § 74, ч. 1, п. 3
Мáрфа, Мáрта § 123, ч. 2
Марціáл § 129, ч. 2, п. 2
марширува́ти § 34, ч. 3
Мар'я́на § 7, ч. 2, п. 2
Мар'я́ненко § 7, ч. 2, п. 2
Масáрик § 144, ч. 1, п. 9
ма́сло § 28, ч. 3
масні́й § 28, ч. 3
мастiльни́к § 32, ч. 1
Матве́єв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
Матві́й (апóстол Матві́й) § 53, ч. 2, прим. 1
матеевeцький § 153, ч. 2
Матeївци́ § 153, ч. 2
матемáтика § 129, ч. 4, п. 1
математíчний (мехáніко-математíчний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
Мáтери Бóжої (Теребовля́нська iкóна Мáтери Бóжої) § 53, ч. 7
матеріáл § 129, ч. 2, п. 2
матeрiя § 129, ч. 2, п. 2
мáтерній § 33, ч. 1
мáти § 66, ч. 4, п. 2; § 97 (парадигма); *Мáти* § 60, ч. 3; *Мáти Бóжа* § 53, ч. 2; *óрден «Мáти-герої́ня»* § 57, ч. 1
мáти-й-мáчуха § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
мáтир § 30, ч. 1, п. 3, прим.; § 97 (парадигма); *мáтир'ю* § 7, ч. 2, п. 2; § 30, ч. 1, п. 3, прим.; § 95, ч. 3, п. 2; *матeрi* § 97 (парадигма)
мáтриць § 26, ч. 3, п. 3
мату́сю § 74, ч. 1, п. 3
МАУ § 63, ч. 2, п. 9
ма́узер § 131, ч. 1
Маце́єв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
маши́на § 66, ч. 2, п. 1; § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»; § 68, ч. 1, п. 1 (парадигма); *маши́ни* § 69, ч. 1, п. 1; § 75, ч. 1; § 78, ч. 1, п. 2; *маши́ні* § 70, ч. 1; *маши́ну* § 71, ч. 1; *маши́ною* § 72, ч. 1; *(на) маши́ні* § 73, ч. 1; *маши́н* § 76, ч. 1, п. 1; *маши́нам* § 77, ч. 1, п. 1; *маши́нами* § 79, ч. 1, п. 1; *(на) маши́нах* § 80, ч. 1
машинобудiвнiй § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б»
машинобудува́ння (Науко́во-до́слідний iнститу́т хiмiчного машинобудува́ння) § 61, ч. 3, прим. 2
мегава́т-годи́на § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
мегаефе́кт § 130, ч. 3
меда́ль § 57, ч. 1; § 57, ч. 2; *меда́ль «За вiйсько́ву службу́ Украíни», меда́ль «За врято́ване життя́»* § 57, ч. 1; *олiмпiйська меда́ль* § 57, ч. 2
медвя́ний § 7, ч. 2, п. 1, прим.

- меджліс* § 54, ч. 5, прим. 4; *Меджліс кримськотатарського народу* § 54, ч. 1
- медзаклад* § 35, ч. 5, п. 2
- мédик* § 32, ч. 1, прим.
- мédико-генетичний* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
- Медіна* § 129, ч. 4, п. 5
- медіалінгвістика* § 35, ч. 4, п. 1
- медіастилістика* § 35, ч. 4, п. 1
- медіахолдинг* § 36, ч. 1, п. 4
- Мédичі* § 129, ч. 2, п. 3
- медперсонал* § 35, ч. 6, п. 1
- мédу* § 82, ч. 6, п. 6
- медуніверситет* § 61, ч. 1, п. 2
- межá* § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»; *межі́* § 69, ч. 1, п. 2; § 69, ч. 1, п. 2, прим.; § 70, ч. 1; *межу́* § 71, ч. 1; *межéю* § 72, ч. 1; *(у) межі́, (на) межі́* § 73, ч. 1; *межі́* § 69, ч. 1, п. 2, прим.; § 75, ч. 1; § 78, ч. 1, п. 2; *меж* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»; § 76, ч. 1, п. 1; *ме́жам* § 77, ч. 1, п. 1; *ме́жами* § 79, ч. 1, п. 1; *(на) ме́жах* § 80, ч. 1
- Межирі́цька (Гу́та Межирі́цька)* § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма)
- Мéкка* § 153, ч. 3, п. 2
- мéккський* § 153, ч. 3, п. 2
- Мéксика* § 129, ч. 4, п. 2
- Мелáшка* § 22, ч. 1, п. 4, прим.
- Мелáцин* § 22, ч. 1, п. 4, прим.
- мелений* § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 3
- Мéлець* § 149, ч. 2
- мéливо* § 32, ч. 2
- Мелітóполь* § 148, ч. 1, прим.
- Мелкóвський* § 144, ч. 2, п. 1
- Мéлл (Пéлл-Мéлл)* § 134, ч. 2
- Меморіáльний буді́нок-музе́й Дмитра́ Яворні́цького* § 54, ч. 3
- Мен (Ван Мен)* § 49, ч. 3; § 146, ч. 2, п. 6
- Менделéєв* § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
- мéнеджер* § 134, ч. 2
- мéнтор* § 49, ч. 5
- мени вередлі́вий* § 104, ч. 1, п. 2
- мéниший* § 27, ч. 1, п. 2; § 104, ч. 1, п. 3
- мéнишости, мéншості* § 10, ч. 3, п. 1
- меню́* § 140, ч. 2, п. 6
- мер* § 56, ч. 1, прим. 1
- Мер (Булóнь-сюр-Мер)* § 50, ч. 2, прим.; § 154, ч. 3, п. 5
- Мéредіт* § 124, ч. 2
- мерéжа «Інтерне́т», мерéжа «Фéйсбу́к»* § 54, ч. 7
- мерéживо* § 32, ч. 2
- мереф'я́нський* § 7, ч. 2, п. 1
- меринóс* § 59, ч. 1

- Мерку́рія* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
Мерсе́дес § 140, ч. 2, п. 9
мерсі́ § 129, ч. 2, п. 5; § 140, ч. 2, п. 4
Мерсьє́ § 130, ч. 2, п. 2
Мёрфи́ § 135, ч. 1
Место́ (Новé Место́) § 149, ч. 2
металоема́ль § 130, ч. 3
металопла́ст § 36, ч. 1, п. 3
металорі́з § 36, ч. 1, п. 1
металу́ргія § 121, ч. 1, п. 1
метамо́ва § 35, ч. 6, п. 2
метео́ра § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
метеоста́нція § 35, ч. 6, п. 2
мети́ (без мети́) § 41, ч. 2, п. 1
мето́дика § 129, ч. 4, п. 1
метр (м) § 62, ч. 4
ме́тра § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»; *ме́трів* § 89, ч. 1, п. 1; *півтора́ста ме́трів*
 § 107, ч. 2
ме́трів за секун́ду (м/с) § 62, ч. 7
метрó § 140, ч. 2, п. 5
метрополіте́ну § 82, ч. 6, п. 5
меха́нік § 32, ч. 1, прим.
меха́ніко-математи́чний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
Мехме́д-бе́й § 146, ч. 4, п. 4; (*до*) *Мехме́да-бе́я* § 140, ч. 4
меценáт § 49, ч. 5
меч § 68, ч. 2, п. 1 (парадигма); *дамóклів меч* § 49, ч. 9, п. 3, прим.
Мечисла́в § 144, ч. 1, п. 2; § 146, ч. 3, п. 4
Мечников § 144, ч. 1, п. 2
Местéчкін § 144, ч. 1, п. 3, пп. «г»
ми § 108, ч. 1 (парадигма)
Мики́та § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»; § 143, ч. 1; § 144, ч. 1, п. 1
Мики́тович § 32, ч. 11
Мико́ла § 32, ч. 12; § 66, ч. 2, п. 3; § 143, ч. 1; § 143, ч. 2 (парадигма); § 144,
 ч. 1, п. 1; *Мико́ла Чудотво́рець* § 53, ч. 1
Миколáєнко § 141, ч. 1
Миколáїв § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; § 148, ч. 1; *Миколáєва* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»;
Миколáєву § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»
Миколáївна § 32, ч. 12
Миколáйович § 32, ч. 12; *Леоні́дові Миколáйовичу Куцéнку* § 83, ч. 1, п. 1, прим.
Мико́лівна § 32, ч. 12
Мико́лович § 32, ч. 12
Миколо-Гула́к (село́ Миколо-Гула́к) § 154, ч. 1, п. 4
Ми́лач § 144, ч. 1, п. 6
Милéтич § 144, ч. 1, п. 6
мі́ля § 129, ч. 2, п. 6

- мимово́лі* § 41, ч. 1, п. 8
мимоі́здом § 41, ч. 1, п. 8
мимохі́дь § 41, ч. 1, п. 8
мимохі́ть § 41, ч. 1, п. 8
мину́лий § 1, ч. 3
Минькі́вський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
мир (*Верса́льський мир*) § 55, ч. 1
Мі́ргород § 35, ч. 5, п. 1; *Мі́ргорода* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
мі́рний (*Брест-Литовський мі́рний до́говір* § 52, ч. 3, прим. 1; *Верса́льський мі́рний до́говір* § 52, ч. 1; *Пана́с Мі́рний* § 146, ч. 2, п. 2)
мі́ро § 129, ч. 2, п. 6
миролю́бний (*послідо́вно миролю́бний*) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
Миро́нов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Миросла́ва § 143, ч. 1
ми́рт § 129, ч. 2, п. 6
мі́ру (*па́ртія мі́ру* § 54, ч. 2; *програ́ма «Партне́рство зара́ди мі́ру»* § 55, ч. 3)
мис § 50, ч. 1; *мис Капіта́на Дзе́ральда* § 50, ч. 2; *мис Дежньо́ва* § 149, ч. 6, п. 2; *мис До́брої Наді́ї* § 149, ч. 1, п. 4; § 154, ч. 1, п. 2; *мис Рум'я́нцева* § 149, ч. 3, п. 2; *мис Сі́рій* § 149, ч. 4
мискі́, мисо́к § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
мисленне́вий § 33, ч. 6
«Мислі́тель» (*скульпту́ра «Мислі́тель»*) § 55, ч. 3
ми́сль § 28, ч. 3
мі́сника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «з»
мисте́цтв (*заслу́жений дія́ч мисте́цтв*) § 56, ч. 1, прим. 1
мисте́цтво (*мист.*) § 62, ч. 3
мисте́цький (*мист.*) § 62, ч. 3
мите́ць § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *митця́* § 82, ч. 5, п. 1
мі́ти, мі́ю, мі́ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
мі́тий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б»
мі́тра § 129, ч. 2, п. 6
митрополі́т (*митр.*) § 62, ч. 3
митрополі́т § 129, ч. 2, п. 6; *митрополі́т Ві́нницький і Ба́рський* § 53, ч. 6, прим.; *Блаже́ннийший Митрополі́т Ки́ївський і всієї́ Украї́ни* § 53, ч. 6
Митрофа́нов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
ми́ть, мі́ттю § 30, ч. 1, п. 3
мі́ть (*на мі́ть*) § 41, ч. 2, п. 1
Михайлі́шинові, Михайлі́шину § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.
Миха́йлівно (*Га́нно Миха́йлівно*) § 74, ч. 1, п. 1
Миха́йлівський Золотове́рхий монасти́р § 53, ч. 7
Миха́йлові, (всу́переч) Миха́йлові Бала́ю, Миха́йлу Бала́єві § 142, ч. 3, прим. 2
Миха́йловське § 149, ч. 8, п. 3, пп. «б»
Миха́йло-Коцю́бінське § 152, ч. 5 (парадигма); § 154, ч. 1, п. 4; § 154, ч. 3, п. 2
миха́йло-коцю́бінський § 154, ч. 3, п. 2
Миха́льченко § 27, ч. 1, п. 6

- Михальчішин* § 27, ч. 1, п. 6
Михальчук § 27, ч. 1, п. 6
міши § 75, ч. 1; *мише́й* § 76, ч. 1, п. 2
Мішкін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Мишурин Різ § 154, ч. 3, п. 6
мишуро-різький § 154, ч. 3, п. 6
мі-бемоль § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
міграція § 122, ч. 1; § 128, ч. 2
міши § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
мідімода § 35, ч. 6, п. 3, прим. 1
мідіодяг § 35, ч. 6, п. 3
мідіспідниця § 35, ч. 6, п. 3, прим. 1
мідний (свинцево-мідний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
мідь § 26, ч. 2, п. 1; *міддю* § 95, ч. 3, п. 1
міжгір'я § 7, ч. 2, п. 2; *міжгір'їв* § 89, ч. 1, п. 1
міжконтинентальний § 31, ч. 3
Міжнародний (Міжнародний валютний фонд § 54, ч. 1; *Міжнародний день рідної мови* § 52, ч. 2; *Міжнародна асоціація українців* § 54, ч. 1; *конгрес Міжнародної асоціації українців* § 54, ч. 6)
міжпланетний § 31, ч. 3
між'яр'я § 7, ч. 2, п. 4
мій § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 110, ч. 1 (парадигма); *мого́* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»
Мікелону § 82, ч. 6, п. 5
Міклошич § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
мікро-ЕОМ § 35, ч. 6, п. 3, прим. 3
мікроорганізми § 35, ч. 6, п. 3
мікрохвілі § 35, ч. 6, п. 3
мікрочастінка § 35, ч. 6, п. 3
міліметр (мм) § 62, ч. 4
Мілоська (Венера Мілоська) § 55, ч. 2
Мілошево (Ново-Мілошево) § 152, ч. 3, прим.
мільйон (млн) § 62, ч. 4
мільйон § 8, ч. 1, п. 2; § 105, ч. 11; *мільйона* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»; *мільйон трьохтисячний* § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1
мільйонний § 33, ч. 1; § 106, ч. 1
мільярд (млрд) § 62, ч. 4
мільярд § 105, ч. 11; § 139, ч. 1, п. 1; *мільярда* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»; *мільярд чотирьохмільйонний* § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1
Мін (Хо Ші Мін) § 146, ч. 2, п. 6; § 146, ч. 2, п. 6, прим.
мінеральна вода «Моршинська» § 58, ч. 1
мініблок § 35, ч. 6, п. 3
мінідиск § 35, ч. 6, п. 3
мініескалатор § 130, ч. 3
мінікомп'ютер § 35, ч. 6, п. 3
міні-ПК § 35, ч. 6, п. 3, прим. 3

- Міністерство (Міністерство освіти і науки України § 54, ч. 1; міністерства України § 54, ч. 5, прим. 5; відзнака Міністерства внутрішніх справ України – нагрудний знак «За безпеку народу» § 57, ч. 1; Державний архів Міністерства внутрішніх справ України, ДА МВСУ § 61, ч. 3, прим. 1) міністр § 56, ч. 1, прим. 1; Міністр освіти і науки України § 56, ч. 1, прим. 3; експрем'єр-міністр § 35, ч. 6, п. 4; Кабінет Міністрів України § 54, ч. 1
- Мін'юст § 7, ч. 2, п. 4
- Мірза-хан § 146, ч. 4, п. 4; (у) Мірзі-хана § 140, ч. 4
- міри (до міри) § 41, ч. 2, п. 1
- міркувати § 34, ч. 1
- мірошник § 21, ч. 3
- мірра § 128, ч. 1
- міс § 140, ч. 2, п. 8
- місиво § 32, ч. 2
- місис § 140, ч. 2, п. 8
- Міссісіпі § 128, ч. 3, прим.; § 129, ч. 2, п. 4
- Міссурі § 128, ч. 3
- (у) містечку § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
- містка § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»
- місто (м.) § 62, ч. 3
- місто § 37, ч. 3, п. 2; § 66, ч. 3, п. 2; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»; § 84, ч. 1, п. 2; § 154, ч. 1, п. 4; міста § 82, ч. 2; містові, місту § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; містом § 85, ч. 1, п. 1; (у) місті § 54, ч. 1; § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»; (по) місту, (по) місті § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1; міста § 88, ч. 1, п. 3; § 91, ч. 1, п. 2; міст § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»; § 50, ч. 11; § 84, ч. 1, п. 2; містам § 90, ч. 1; містами § 92, ч. 1, п. 1; (по) містах § 93, ч. 1; Прокуратура міста Києва § 54, ч. 1; (нів) міста § 36, ч. 1, п. 7, прим.; Вічне місто § 50, ч. 6, прим.; Нове Місто § 154, ч. 2, п. 6
- місточок § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»
- місце § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 84, ч. 1, п. 2; місцем § 85, ч. 1, п. 1; місць § 26, ч. 3, п. 3; § 89, ч. 1, п. 2; місям § 90, ч. 1; місями § 92, ч. 1, п. 1; (на) місях § 93, ч. 1
- міський (Київський міський будинок учителя § 54, ч. 3; Кам'янець-Подільська міська рада § 50, ч. 8)
- міськком § 29, ч. 1, п. 2
- міськрада § 35, ч. 5, п. 2; міськради § 54, ч. 6
- місяцехід § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
- місяць § 21, ч. 1; місяця § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»; (на) місяці § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»; місяцю § 87, ч. 1, п. 2; Місяць § 51, ч. 2, прим.
- місячний § 21, ч. 1
- міт, міф § 123, ч. 2
- мітел § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
- мітологія, міфологія § 123, ч. 2
- міф, міт § 123, ч. 2
- міфологія, мітологія § 123, ч. 2

- міхонóша* § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»; *міхонóш* § 78, ч. 1, п. 1
Ми́цкевич § 144, ч. 1, п. 2; § 144, ч. 1, п. 7, пп. «а»
ми́ць § 30, ч. 1, п. 3; § 66, ч. 4, п. 1; *ми́цю* § 30, ч. 1, п. 3; § 95, ч. 3, п. 1
Ми́чатек § 144, ч. 1, п. 2; § 144, ч. 1, п. 7, пп. «а»
Ми́чигán-авеню́ § 50, ч. 5
миша́ти, миша́ю, миша́ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «в»
Мише́ль § 121, ч. 1, п. 2; § 140, ч. 2, п. 9, прим. (парадигма)
мише́чок § 32, ч. 8
(на) ми́шкú § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
М'ї́н (Він М'ї́н) § 49, ч. 4
Мйодóвич § 144, ч. 1, п. 5, пп. «а»
мли́на § 82, ч. 6, п. 5
мобі́льного (оперáтор мобі́льного зв'язку́ «Київста́р») § 54, ч. 7
мо́ва (мо́ва-джерелó, мо́ва-посередни́ця § 37, ч. 2, п. 1; *Закóн України «Про забезпе́чення функціонува́ння української мо́ви як держáвної»* § 55, ч. 1)
мо́вби § 43, ч. 1
мо́вно-літерату́рний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
мовностильови́й § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
мовозна́вець § 32, ч. 3
мовозна́вства (ві́дділ загáльного мовозна́вства Інститу́ту мовозна́вства ім. О. О. Потебні́ НАН України) § 54, ч. 6
Могі́ла (Гóстра Могі́ла) § 154, ч. 2, п. 6
могті́, мо́жу § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»; § 115, ч. 4, п. 1; *мо́жеш* § 115, ч. 4, п. 1;
ми́г, мо́гла § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»; *не мо́же* § 44, ч. 2, п. 1
могу́тній § 5, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
модерні́зм § 32, ч. 15
моджахéд § 122, ч. 5
мо́дний § 101, ч. 1, п. 1
моє́ § 110, ч. 1 (парадигма)
мо́жна (не мо́жна) § 44, ч. 2, п. 7
Можó (Го Можó) § 146, ч. 2, п. 6, прим.; § 146, ч. 3, п. 5
моза́йка § 3, ч. 1, п. 4; § 126, ч. 1; § 129, ч. 3
мої́ § 3, ч. 1, п. 1; § 110, ч. 1 (парадигма)
моле́кула § 121, ч. 1, п. 1
молоде́цтво § 19, ч. 1, п. 1; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»
молоде́ць § 19, ч. 1, п. 1; *моло́дче* § 87, ч. 1, п. 3
молоде́цький § 19, ч. 1, п. 1
Молоде́чно § 152, ч. 3, прим.
молоди́й § 101, ч. 1, п. 1; *молодо́ї* § 10, ч. 3, п. 3
молоди́ць § 78, ч. 1, п. 1
мо́лодість, мо́лодістю § 30, ч. 1, п. 3, прим.
мо́лодь, мо́лоддю § 30, ч. 1, п. 3
моло́ти § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 3; *моло́в, моло́ла* § 9, ч. 3, п. 3
мо́лотий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 3
мо́лотьба́ § 26, ч. 2, п. 1

- мо́лох* § 49, ч. 7, п. 2, прим. 2; *Мо́лох* § 49, ч. 7, п. 2
молоча́ю § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»
моло́чний (*м'ясо-моло́чний, о́воче-моло́чний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
моло́чно-бі́лий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
моло́чно-м'я́сний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
молочнопроми́словий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
мо́лу § 82, ч. 6, п. 5
Мо́льєр § 139, ч. 1, п. 1
монасти́р § 27, ч. 1, п. 1; § 53, ч. 7
Монбла́н § 149, ч. 1, п. 1
монго́лка, монго́лці § 26, ч. 2, п. 3, прим.
монго́ло-тата́ри § 36, ч. 2, п. 2
монго́ло-тата́рський § 40, ч. 2, п. 1
Монго́льський (*Баянго́л-Монго́льський о́круг*) § 50, ч. 8
Мо́нік § 140, ч. 2, п. 9
моніто́ра § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»
моновиста́ва § 35, ч. 6, п. 2
монокульту́рний § 40, ч. 1, п. 1
монтанья́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Монтевідео́ § 129, ч. 2, п. 4
Монтеск'є́ § 138, ч. 1, п. 1
(на) Монтріо́л-ро́уд § 140, ч. 2, п. 7
Мора́вець, Мора́вця, Мора́вцеві § 142, ч. 3, прим. 1
моргну́ти, моргні́, моргні́мо, моргні́м, моргні́ть § 116, ч. 2, п. 3
мо́ре § 50, ч. 1; § 66, ч. 3, п. 2; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 84, ч. 1, п. 2; § 154, ч. 1, п. 2; § 154, ч. 2, п. 1, прим.; § 154, ч. 2, п. 6; *мо́ря* § 82, ч. 2; *мо́рем* § 85, ч. 1, п. 1; (*при*) *мо́рі* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»; *мо́ря* § 88, ч. 1, п. 3; § 91, ч. 1, п. 2; § 94, ч. 1; *мо́рів* § 58, ч. 3; § 89, ч. 1, п. 1; § 89, ч. 1, п. 2; *мо́рям* § 90, ч. 1; *мо́ре Ла́птевих* § 149, ч. 3, п. 2; *Півні́чне мо́ре, Чо́рне мо́ре* § 154, ч. 1, п. 2
морепроду́кти § 35, ч. 4, п. 2, пп. «б»
Мо́ринці (*село́ Мо́ринці*) § 37, ч. 3, п. 2
мо́ріг § 9, ч. 2, п. 3
Мо́риц § 50, ч. 4; § 144, ч. 4, п. 2, прим. 2
морквя́ний § 7, ч. 2, п. 1, прим.
моро́з § 9, ч. 2, п. 3; § 66, ч. 3, п. 3; § 142, ч. 1, прим. 2; *моро́зу* § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»; § 142, ч. 1, прим. 2; *Моро́з* § 142, ч. 1, прим. 2; *Моро́за* § 82, ч. 5, п. 1; § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»; § 84, ч. 1, п. 1; § 142, ч. 1, прим. 2
морозиво́ § 32, ч. 2
морозі́ще § 66, ч. 3, п. 3
Морозо́вський, Морозо́вська § 144, ч. 2, п. 2
мо́рок § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
морський (*військо́во-морський* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»; *Півні́чний морський шлях* § 50, ч. 11)
«Мо́ршинська» (*мінеральна вода́ «Мо́ршинська»*) § 58, ч. 1

- мори, мори́мо, мори́те* § 116, ч. 3, п. 2
моста́, мо́сту § 82, ч. 6, п. 5; *мо́сте* § 87, ч. 1, п. 3
мо́стити, мо́щу § 17, ч. 1
мото́к, мотка́ § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»; *Мото́к* § 142, ч. 1 (парадигма)
мотокро́с § 35, ч. 6, п. 2
мото́р (ді́зель-мото́р) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»; *мото́ра* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»
мото́рний (ді́зель-мото́рний) § 40, ч. 2, п. 1
«Мотоциклéтний завод» § 50, ч. 14
Мо́тря, Мо́трі § 143, ч. 2 (парадигма); *Мотр* § 26, ч. 3, п. 3
моту́ззя, (у) моту́ззі § 30, ч. 1, п. 1
мох, мо́ху § 9, ч. 2, п. 1, прим. 1
Мо́царта (ре́квієм Мо́царта) § 55, ч. 2, прим.
мо́ці § 95, ч. 1
мо́щений § 17, ч. 1
мо́я § 4, ч. 1, п. 1; § 63, ч. 2, п. 1; § 110, ч. 1 (парадигма)
мрі́йник § 32, ч. 1
мрі́ями § 79, ч. 1, п. 2; *мрі́є* § 74, ч. 1, п. 2; *мрі́ї* § 69, ч. 1, п. 2; § 78, ч. 1, п. 2;
«Мрі́я» (літа́к «Мрі́я») § 58, ч. 3
Мстисла́в Вели́кий § 49, ч. 9, п. 2
мудре́ць § 68, ч. 2, п. 1 (парадигма)
Му́дрий (Яросла́в Му́дрий § 49, ч. 9, п. 2; *о́рден Кня́зя Яросла́ва Му́дрого*
V ступе́ня § 57, ч. 1)
му́жичий (Іва́н – му́жичий син) § 146, ч. 4, п. 3
му́жній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
му́за § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1
музе́й (Літе́рату́рний музе́й, Меморіа́льний буди́нок-музе́й Дми́тра
Яворни́цького, Націо́нальний худо́жній музе́й Украї́ни, Оде́ський
держав́ний літе́рату́рний музе́й, Украї́нський музе́й, Музе́й мада́м Тюссо́
§ 54, ч. 3; музе́ю § 82, ч. 6, п. 3)
Музе́йний прову́лок § 50, ч. 11
музи́чно-танцюва́льний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
Мука́чево § 152, ч. 3, прим.
мулла́ § 53, ч. 6, прим.; § 128, ч. 1
мультимі́льйоне́р § 35, ч. 6, п. 3
мультифі́льм § 35, ч. 6, п. 1
Мун (Пан Ги́ Мун) § 49, ч. 3; § 146, ч. 2, п. 6, прим.; § 147, ч. 2
Мунг (У Ну́ Мунг) § 146, ч.
Мураві́ов § 144, ч. 1, п. 4, пп. «а»
Мураві́ово § 149, ч. 6, п. 1
Мура́д-кизи́ (до Зульфі́ї Мура́д-кизи́) § 140, ч. 4, прим.
муркота́ти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «є»
муркота́ти § 115, ч. 3, п. 1; *муркочу́, мурко́чуть* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «є»
Му́ромцев § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
му́ру § 82, ч. 6, п. 5
му́рчики § 49, ч. 8, прим.

Мусієнко § 32, ч. 9
мустанг § 59, ч. 1
муха § 14, ч. 1, п. 1; § 73, ч. 1, прим.; *му́си* § 73, ч. 1, прим.; *му́хи, мух* § 78, ч. 1, п. 1, прим.
Муха́ммед § 122, ч. 5
му́ченик § 53, ч. 2, прим. 1
му́шка § 14, ч. 1, п. 1
Мую́н-Кум § 50, ч. 4, прим.
Мію́ллер § 128, ч. 3; § 138, ч. 2, п. 2
Мію́нхен § 50, ч. 5, прим.
мю́рид § 138, ч. 2, п. 2
м'я́за § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
м'якопіднебі́нний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
м'я́льно-тіпа́льний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
м'я́сний (моло́чно-м'я́сний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
м'я́со § 7, ч. 2, п. 1; § 44, ч. 2, п. 8
м'я́со-во́вня́ний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
м'я́созаго́тівельний § 40, ч. 1, п. 1
м'ясоі́д § 36, ч. 1, п. 1
м'я́со-моло́чний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
м'я́со-са́льний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
м'я́со-я́єчний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
м'я́та § 4, ч. 1, п. 1
М'я́тлев § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»

Н

-на- (*Фра́нкфурт-на-Ма́йні*) § 50, ч. 2, прим.; § 152, ч. 6 (парадигма); § 154, ч. 3, п. 5
на бага́то § 41, ч. 1, п. 1, прим.
набага́то § 41, ч. 1, п. 1
на бігу́ § 41, ч. 2, п. 1
на́бік § 41, ч. 1, п. 2
набі́рниця § 32, ч. 4
на бі́с § 41, ч. 2, п. 1
набо́рові § 83, ч. 1, п. 1
набри́хувати § 11, ч. 2
на́бряку § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
на вагу́ § 41, ч. 2, п. 1
Нава́рія (Глі́нна Нава́рія) § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма)
наве́рх § 41, ч. 1, п. 2
наверху́ § 41, ч. 1, п. 2
навесні́ § 41, ч. 1, п. 2; § 41, ч. 2, п. 1
на ве́сну § 41, ч. 2, п. 1
навздогі́н § 41, ч. 1, п. 7; § 42, ч. 1, п. 1

на́взнак § 41, ч. 1, п. 7
на ви́бір § 41, ч. 2, п. 1
наві́ворот § 41, ч. 1, п. 2
на видно́ті § 41, ч. 2, п. 1
наві́літ § 41, ч. 1, п. 3
наві́слий § 119, ч. 1, п. 1, пп. «б»
наві́дліг § 41, ч. 1, п. 3
на відмі́нно § 41, ч. 2, п. 1
наві́дрі́з § 41, ч. 1, п. 3
на відча́й § 41, ч. 2, п. 1
наві́же́ний § 29, ч. 3, п. 2, прим.
наві́к § 41, ч. 1, п. 2
наві́ки § 41, ч. 1, п. 2
на віку́ § 41, ч. 2, п. 1
наві́ч § 41, ч. 1, п. 2
наві́чно § 41, ч. 1, п. 1
наві́що § 41, ч. 1, п. 6
наві́дьки § 41, ч. 1, п. 7
наво́коло § 41, ч. 1, п. 7; § 42, ч. 1, п. 1
наво́кругі́ § 41, ч. 1, п. 7
наво́кула́чки § 41, ч. 1, п. 7
наво́мання́ § 30, ч. 1, п. 4
наво́мі́сне § 28, ч. 3; § 41, ч. 1, п. 7
наво́пакі́ § 41, ч. 1, п. 7
наво́перéва́ги § 41, ч. 1, п. 3
наво́перéйми § 41, ч. 1, п. 7; § 42, ч. 1, п. 1
наво́прі́сядки § 41, ч. 1, п. 7
наво́простéць § 41, ч. 1, п. 7
наво́р'яд § 41, ч. 1, п. 7
наво́скáч § 41, ч. 1, п. 7
наво́скі́с § 41, ч. 1, п. 7
наво́ско́сі § 41, ч. 1, п. 7
наво́спра́вжки § 41, ч. 1, п. 7
наво́стіж § 41, ч. 1, п. 7
наво́тікача́ § 41, ч. 1, п. 7
наво́ча́льний § 101, ч. 1, п. 1
наво́ча́льно-виховні́й § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
наво́ча́льно-науко́вий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
(у) наво́ча́нні § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»
на га́муз § 41, ч. 2, п. 1
нагі́рний § 101, ч. 1, п. 1
нагі́р'я (Малоазі́йське нагі́р'я) § 50, ч. 1; § 154, ч. 2, п. 1, прим.
на го́лову § 41, ч. 2, п. 1
на-горо́а § 41, ч. 1, п. 2
нагоро́д § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»

наго́ру § 41, ч. 1, п. 2
нагрудний (відзнака Міністерства внутрішніх справ України – нагрудний знак «За безпеку народу») § 57, ч. 1
нада́лі § 41, ч. 1, п. 1
надвечі́р § 41, ч. 1, п. 2
на́двоє § 41, ч. 1, п. 5
надво́рі § 41, ч. 1, п. 2
на́дголодь § 41, ч. 1, п. 2
Наддніпря́нина § 50, ч. 6, прим.
надзвичайний § 63, ч. 2, п. 2; *Надзвичайний і Повнова́жний Посо́л* § 60, ч. 1
на́дзелень § 41, ч. 1, п. 2
на ді́во § 41, ч. 2, п. 1
наді́я § 67, ч. 2, п. 2; § 68, ч. 1, п. 1 (парадигма); *наді́ї* § 69, ч. 1, п. 2; § 70, ч. 1; § 75, ч. 1; *надію́* § 71, ч. 1; *наді́єю* § 72, ч. 1; (у) *наді́ї* § 73, ч. 1; *наді́й* § 76, ч. 1, п. 1; *наді́ям* § 77, ч. 1, п. 2; *Наді́я* § 143, ч. 1
надмі́р § 41, ч. 1, п. 2
надмі́рний § 63, ч. 2, п. 7
надмі́ру § 41, ч. 1, п. 2
на до́бра́ніч § 41, ч. 1, п. 1, прим.
надо́вго § 41, ч. 1, п. 1
на дозві́ллі § 41, ч. 2, п. 1
надпото́ужний § 31, ч. 3
над си́лу § 41, ч. 2, п. 1
на жа́ль § 41, ч. 2, п. 1
наза́вжди́ § 41, ч. 1, п. 1
на за́втра § 41, ч. 1, п. 1, прим.
наза́д § 41, ч. 1, п. 2
наза́хват § 41, ч. 1, п. 3
назв § 76, ч. 1, п. 1
наздога́д § 41, ч. 1, п. 3
наздогíн § 41, ч. 1, п. 7
на зло́ § 41, ч. 2, п. 1
назо́всім § 41, ч. 1, п. 1
на зразо́к § 41, ч. 2, п. 1
назу́стріч § 41, ч. 1, п. 3; § 42, ч. 1, п. 1
наї́вний § 3, ч. 1, п. 1; § 129, ч. 3
наї́всь, наї́вся § 44, ч. 3, п. 3
найбі́льш, найбі́льш зру́чній, найбі́льш сті́йка § 104, ч. 2, п. 2
найбі́льший § 63, ч. 2, п. 7; § 104, ч. 2, п. 1
найкра́ща § 104, ч. 2, п. 1
найме́ння § 9, ч. 3, п. 4
наймени, найме́ни прие́мне § 104, ч. 2, п. 2
найме́нше § 104, ч. 2, п. 1
налеті́в § 120, ч. 2
налеті́вши § 120, ч. 2

наллю § 30, ч. 1, п. 5
на льоту § 41, ч. 2, п. 1
Нальчик § 149, ч. 8, п. 3, пп. «а»
намалюва́ти, намалю́ю, намалю́ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «Г»
намисті́нки (о́чі-намисті́нки) § 37, ч. 2, п. 1
на мі́ть § 41, ч. 2, п. 1
на́міру (без на́міру) § 41, ч. 2, п. 1
на́морозь § 26, ч. 2, п. 1
нани́з § 41, ч. 1, п. 2
нанизу́ § 41, ч. 1, п. 2
на ніщо́ § 41, ч. 2, п. 1
нанодіагно́стика § 36, ч. 1, п. 4
нанокомп'ю́тер § 35, ч. 6, п. 3
наночасті́нки § 35, ч. 4, п. 1; § 35, ч. 6, п. 3
на о́ко § 41, ч. 2, п. 1
нао́сліп § 41, ч. 1, п. 7
наоста́нку § 41, ч. 1, п. 2
наоста́нок § 41, ч. 1, п. 2
напа́м'ять § 41, ч. 1, п. 2; § 41, ч. 1, п. 9, прим.
напе́вне § 41, ч. 1, п. 4
наперебі́й § 41, ч. 1, п. 3
наперева́ги § 41, ч. 1, п. 3
наперед § 41, ч. 1, п. 2
напередодні § 42, ч. 1, п. 1
наперекі́р § 41, ч. 1, п. 3
наперері́з § 41, ч. 1, п. 3
напишу́ § 115, ч. 6, п. 2, пп. «а»
напіваавтома́т § 36, ч. 1, п. 7
напів'європе́йський § 7, ч. 2, п. 4
напівімла́ § 36, ч. 1, п. 7
напівку́щ § 36, ч. 1, п. 7
напівлюди́на § 36, ч. 1, п. 7
напівма́вна § 36, ч. 1, п. 7
напівнітьма́ § 36, ч. 1, п. 7
напівпра́вда § 36, ч. 1, п. 7
напівфабрика́т § 36, ч. 1, п. 7
напідпíтку § 41, ч. 1, п. 3
напíй «Жі́вчик» § 58, ч. 1
напогото́ві § 41, ч. 1, п. 7
напока́з § 41, ч. 1, п. 3
наполові́ну § 41, ч. 1, п. 2
на пору́ки § 41, ч. 2, п. 1
на по́тім § 41, ч. 1, п. 1, прим.
напо́хваті § 41, ч. 1, п. 3
напоча́тку § 41, ч. 1, п. 2

- наприкінці* § 42, ч. 1, п. 1
наприклад (напр.) § 62, ч. 3
наприклад § 41, ч. 1, п. 2
напровесні § 41, ч. 1, п. 2
напролом § 41, ч. 1, п. 3
напропа́ле § 41, ч. 1, п. 3
на проща́ння § 41, ч. 2, п. 1
напру́ження § 32, ч. 5
напускний § 33, ч. 1
на ра́дість § 41, ч. 2, п. 1
на ра́дощах § 41, ч. 2, п. 1
нара́з § 41, ч. 1, п. 2
Нарвака́н § 154, ч. 2, п. 5
нардéп § 35, ч. 6, п. 1
наректі́ § 11, ч. 2
наре́шті § 41, ч. 1, п. 2
Нарéжний § 144, ч. 1, п. 3, пп. «Г»
на́рівні § 41, ч. 1, п. 2
Нарі́жний § 144, ч. 1, п. 3, пп. «Г»
на́різно § 41, ч. 1, п. 4
наріка́ти § 11, ч. 2
наркобі́знес § 35, ч. 6, п. 2
наро́д § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; § 54, ч. 1; § 57, ч. 1; § 84, ч. 1, п. 2; *наро́ди Півночі*
 § 50, ч. 10
наро́дження (рік наро́дження) § 62, ч. 3
наро́дний (нар.) § 62, ч. 3
наро́дний § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; § 33, ч. 1; § 101, ч. 1, п. 1; *наро́дний арти́ст*
України § 56, ч. 1, прим. 1; *Держа́вний анса́мбль наро́дного та́нцю Гру́зії*
 § 54, ч. 3; *Кита́йська Наро́дна Респу́бліка* § 50, ч. 6; *Директо́рія*
Украї́нської Наро́дної Респу́бліки § 54, ч. 1
наро́дно-візво́льний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «д»
наро́днотро́па́рський § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
наро́днотро́па́рський § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
наро́зхват § 41, ч. 1, п. 3
на ру́ку § 41, ч. 2, п. 1
Нар'я́н-Ма́р § 154, ч. 3, п. 3
на самоті́ § 41, ч. 2, п. 1
наса́мперед § 41, ч. 1, п. 8
на світа́нку § 41, ч. 2, п. 1
Насе́дкі́н § 144, ч. 1, п. 3, пп. «Г»
насі́лу § 41, ч. 1, п. 2
на скаку́ § 41, ч. 2, п. 1
наско́ком § 41, ч. 1, п. 3
наскрі́зь § 41, ч. 1, п. 1
на сла́ву § 41, ч. 2, п. 1

- на сло́во* § 41, ч. 2, п. 1
на смі́х § 41, ч. 2, п. 1
на со́вість § 41, ч. 2, п. 1
на со́ром § 41, ч. 2, п. 1
наспі́д § 41, ч. 1, п. 2
наспі́х § 41, ч. 1, п. 3
наспо́ді § 41, ч. 1, п. 2
наспра́вді § 41, ч. 1, п. 1
наста́вник § 32, ч. 1
На́сте § 74, ч. 1, п. 2
насті́нний календа́р (настін. календар) § 62, ч. 2
насторо́жі § 41, ч. 1, п. 2
на́сторч § 41, ч. 1, п. 1
Ната́лка § 22, ч. 1, п. 5; § 26, ч. 2, п. 3, прим.; *Ната́лці* § 26, ч. 2, п. 3, прим.
Ната́лчин § 22, ч. 1, п. 5; § 26, ч. 2, п. 3, прим.
Ната́льїно § 150, ч. 2
Ната́ля, Ната́лі § 143, ч. 2 (парадигма)
на́товець § 61, ч. 2
на́товський § 61, ч. 2
натрієвмі́сний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «Г»
натрі́йоргани́чний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «Д»
на́трое́ § 41, ч. 1, п. 5
на́цієсерце́ § 41, ч. 1, п. 8
нау́ки (Держа́вна премо́ія Украї́ни в га́лузі нау́ки і те́хніки § 57, ч. 3;
інститу́ти Націо́нальної акаде́мії нау́к Украї́ни § 54, ч. 5, прим. 5;
Націо́нальна акаде́мія нау́к Украї́ни § 54, ч. 3; § 54, ч. 6; *до́ктор нау́к*
 § 56, ч. 1, прим. 1)
науко́вий (наук.) § 62, ч. 3
науко́вий (навча́льно-науко́вий) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
Науко́во-до́слідний інститу́т хімі́чного машинобудува́ння § 61, ч. 3, прим. 2
науко́во-експеримента́льний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
науко́во-прикладні́й § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
науко́во об́трунто́ваний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
на ура́ § 41, ч. 1, п. 1, прим.
на ходу́ § 41, ч. 2, п. 1
Нацба́нк § 35, ч. 6, п. 1
на́цієтві́рні (на́ціє- і держа́вотві́рні процеси́) § 36, ч. 2, п. 3
на́цієтво́рення § 35, ч. 3, п. 4
На́цій (Лі́га На́цій, Організа́ція Об'є́днаних На́цій) § 54, ч. 5, прим. 2
націо́налі́зму § 82, ч. 6, п. 1, пп. «а»
націо́нал-патріо́тичний § 40, ч. 2, п. 1
націо́нальний (нац.) § 62, ч. 3
націо́нальний (Націо́нальний банк Украї́ни § 54, ч. 1; *Націо́нальний*
університе́т «Остро́зька акаде́мія», Націо́нальний худо́жній музе́й
Украї́ни § 54, ч. 3; *ка́федра істо́рії Украї́ни Терно́пільського*

національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка § 54, ч. 6; Національна академія наук України § 54, ч. 3; § 54, ч. 6; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського § 54, ч. 3; Національна премія України імені Бориса Патона, Національна премія України імені Тараса Шевченка § 57, ч. 3; інститути Національної академії наук України § 54, ч. 5, прим. 5; Рада національної безпеки та оборони України § 54, ч. 1; національні збори § 54, ч. 5, прим. 4; Українські Національні Новіни § 54, ч. 5, прим. 3)

на́чеб § 43, ч. 1

на́чебто § 43, ч. 1

на́четверо § 41, ч. 1, п. 5

наш § 110, ч. 3; на́шого § 10, ч. 3, п. 3

нашвидку́ § 41, ч. 1, п. 4

нашвидку́руч § 41, ч. 1, п. 8

на шко́ду § 41, ч. 2, п. 1

на́шої, на́шою § 10, ч. 3, п. 3

на́шої е́ри (н. е.) § 62, ч. 3

на́шому (по-на́шому, не по-на́шому) § 44, ч. 2, п. 7

на щáстя § 41, ч. 2, п. 1

на що § 41, ч. 1, п. 9, прим.

нащо § 41, ч. 1, п. 6; § 41, ч. 1, п. 9, прим.

на́яву § 41, ч. 1, п. 2

НВЧ-випромі́нювання § 61, ч. 3

Нгуе́н Зу § 49, ч. 4

Нгуе́н Конг Хоа́н § 146, ч. 2, п. 6

НДІ (НДІ електромехані́чних при́ладів, НДІ трáнспорту га́зу, Науко́во-до́слідний інститу́т хімі́чного машинобудува́ння) § 61, ч. 3, прим. 2

НДР (екс-НДР) § 35, ч. 6, п. 4, прим. 1

не § 44, ч. 2, п. 1; § 44, ч. 2, п. 2; § 44, ч. 2, п. 3; § 44, ч. 2, п. 4; § 44, ч. 2, п. 5; § 44, ч. 2, п. 5, прим.; § 44, ч. 2, п. 6; § 44, ч. 2, п. 7; § 44, ч. 3, п. 5; § 44, ч. 3, п. 6; § 44, ч. 3, п. 7; § 44, ч. 3, п. 8; § 44, ч. 4, п. 3

неа́біхто § 44, ч. 3, п. 7

неа́біякий § 44, ч. 3, п. 7

небалаку́чий § 44, ч. 3, п. 7

не ба́чити § 44, ч. 2, п. 1

небезпе́чний (соціáльно небезпе́чний) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1

Небе́сна (Цари́ця Небе́сна § 53, ч. 2; ву́лиця Небе́сної Со́тні § 50, ч. 11)

Небі́т-Да́г § 153, ч. 3, п. 3, прим.

небі́т-да́гський § 153, ч. 3, п. 3, прим.

(на / у (в) / по / при) не́бо́жсєві, не́бо́жсу, не́бо́жсі § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 3

небокра́ю § 82, ч. 6, п. 5

неблагáнный § 29, ч. 3, п. 1

неблагáнно § 29, ч. 3, п. 1

невважа́ючи на... § 44, ч. 3, п. 7

невважа́ючи на те що § 43, ч. 2, п. 2

невда́лий § 44, ч. 3, п. 7
 невда́ха § 66, ч. 2, п. 1
 невдо́взі § 44, ч. 3, п. 5
 невдога́д § 44, ч. 3, п. 7
 невесе́лий § 44, ч. 3, п. 7
 невже́ § 44, ч. 3, п. 7
 не ві́мита § 44, ч. 2, п. 2
 не ві́мито § 44, ч. 2, п. 2
 неві́нно § 44, ч. 3, п. 5
 неві́льник § 44, ч. 3, п. 5
 невмі́ння § 44, ч. 3, п. 7
 невóлити § 44, ч. 3, п. 5
 невóля § 44, ч. 3, п. 7
 невпа́м'ятку § 44, ч. 3, п. 7
 невпíнний § 44, ч. 3, п. 5
 невпíнно § 44, ч. 3, п. 5
 Не́врлий § 144, ч. 2, п. 3
 неврожáй § 44, ч. 3, п. 7
 невсипу́щий § 44, ч. 3, п. 5
 невтямкі́ § 44, ч. 3, п. 7
 невче́ний § 44, ч. 3, п. 7
 нега́дано § 44, ч. 3, п. 7
 нега́йний § 44, ч. 3, п. 5
 негати́вний § 122, ч. 1
 не глибока § 44, ч. 2, п. 4
 негли́же § 140, ч. 2, п. 3
 него́да § 44, ч. 3, п. 5
 не го́рб(ся), не го́рбте(сь) § 116, ч. 3, п. 2
 Негорі́ле § 149, ч. 4
 неда́вній § 102, ч. 1, п. 1
 недале́ко § 44, ч. 3, п. 7
 недарма́ § 44, ч. 3, п. 7
 Не́дзведзь § 144, ч. 4, п. 2, прим. 1
 Не́дич § 144, ч. 1, п. 2
 недобачáти § 44, ч. 3, п. 6
 недóбиток § 44, ч. 3, п. 6
 недóбрий § 44, ч. 3, п. 7
 недові́конаний § 44, ч. 3, п. 6
 недодéржаний § 44, ч. 3, п. 6
 недозрі́лий § 44, ч. 3, п. 6
 недої́дати § 44, ч. 3, п. 6
 недої́док § 44, ч. 3, п. 6
 недока́заний § 44, ч. 3, п. 6
 недокрі́в'я § 44, ч. 3, п. 6
 недо́літок § 44, ч. 3, п. 6

недолюблювати § 44, ч. 3, п. 6
не до́ля § 44, ч. 2, п. 4
недо́ля § 44, ч. 3, п. 7
недооцінений § 44, ч. 3, п. 6
не допíсаний § 44, ч. 2, п. 3
недопíсаний § 44, ч. 3, п. 6
недорíд § 44, ч. 3, п. 6
недорíка § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»
не до́сить § 44, ч. 2, п. 7
недоторка́нний § 29, ч. 3, п. 1
недоторка́нність § 29, ч. 3, п. 1
недо́ук § 44, ч. 3, п. 6
не дочу́в § 44, ч. 3, п. 6
недочува́є § 44, ч. 3, п. 6
недочува́ти § 44, ч. 3, п. 6
недочу́тий § 44, ч. 3, п. 6
неду́га § 44, ч. 3, п. 5
не ду́же § 44, ч. 2, п. 7
неду́рно § 44, ч. 3, п. 7
Не́дюжєв § 144, ч. 1, п. 2
не-Євро́па § 44, ч. 4, п. 3
не́жить § 44, ч. 3, п. 5
незаба́ром § 44, ч. 3, п. 5
незабу́ті § 44, ч. 3, п. 8
незабу́тній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
не закінчена § 44, ч. 2, п. 2
незакі́нчена § 44, ч. 3, п. 8
не закінчено § 44, ч. 2, п. 2
незале́жний § 101, ч. 1, п. 1; *незале́жних* § 54, ч. 1
незале́жність § 66, ч. 4, п. 1; *незале́жності* § 95, ч. 1; *незале́жності* § 95, ч. 1, прим. 1; § 55, ч. 1; *незале́жністю* § 95, ч. 3, п. 2; *День Незале́жності України* § 52, ч. 3; *Деклара́ція незале́жності США* § 52, ч. 1
не заса́джена § 44, ч. 2, п. 3
незбагне́нний § 44, ч. 3, п. 7
незважа́ючи на те що § 43, ч. 2, п. 2
незважа́ючи на... § 44, ч. 3, п. 7
нездійсне́нний § 29, ч. 3, п. 1
нездо́ланий § 29, ч. 3, п. 2, прим.
нездо́ланий § 29, ч. 3, п. 1; § 29, ч. 3, п. 2, прим.
нездо́ланий § 29, ч. 3, п. 1
нездо́лано § 29, ч. 3, п. 1
не зду́жати § 44, ч. 3, п. 5
незду́жати § 44, ч. 3, п. 5
незлі́чений § 29, ч. 3, п. 2, прим.
незлі́чений § 29, ч. 3, п. 1; § 29, ч. 3, п. 2, прим.; § 44, ч. 3, п. 5

- незліченність* § 29, ч. 3, п. 1
незнайо́мця § 82, ч. 5, п. 1
не зовсім § 44, ч. 2, п. 7
незрівня́нний § 29, ч. 3, п. 1
незрівня́нно § 29, ч. 3, п. 1
не з руки́ § 41, ч. 2, п. 1
незчу́тися § 44, ч. 3, п. 5
нез'ясо́вані § 44, ч. 3, п. 8
неіндукти́вний § 129, ч. 3, прим.
неісто́та § 44, ч. 4, п. 3
не їсти § 44, ч. 2, п. 1
Нека́рі (Е́сслінген-на-Нека́рі) § 152, ч. 6 (парадигма)
Не́льсон § 139, ч. 1, п. 2
нелюди́на § 44, ч. 4, п. 3
немалі́й § 44, ч. 3, п. 7
немо́в § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 7
немо́вби § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 2
немо́вбито § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 2
немовля́ § 44, ч. 3, п. 5
немовля́ткові, немовля́тку § 83, ч. 1, п. 1; *(на) немовля́ткові* § 86, ч. 1, п. 3,
 пп. «б»
не мо́же § 44, ч. 2, п. 1
не мо́жна § 44, ч. 2, п. 7
ненáвидіти § 44, ч. 3, п. 5
ненáвисний § 44, ч. 3, п. 5
ненáвисть § 44, ч. 3, п. 5
ненастáнний § 44, ч. 3, п. 5
ненáче § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 7
ненáчебто § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 7
не́нин § 101, ч. 1, п. 2
не́нька (не́нька Украї́на § 37, ч. 3, п. 1; *Украї́на-не́нька* § 37, ч. 2, п. 1)
необхі́дний (суспі́льно необхі́дний) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
неоімперіа́лізм § 129, ч. 3, прим.
неолі́т § 52, ч. 3, прим. 2
неомодерні́ст § 35, ч. 6, п. 2
неосо́ба § 44, ч. 4, п. 3
Непійво́да § 36, ч. 1, п. 5; § 146, ч. 3, п. 1
неписьме́нний § 44, ч. 3, п. 7
не піти § 44, ч. 2, п. 1
не підхо́дячи § 44, ч. 2, п. 2
непоко́їтися § 44, ч. 3, п. 5
не по-на́шому § 44, ч. 2, п. 7
непору́шно § 44, ч. 3, п. 5
не поспіша́ючи § 44, ч. 2, п. 2
непохі́тний § 44, ч. 3, п. 5

непохітно § 44, ч. 3, п. 5
непра́вда § 44, ч. 3, п. 7
непримирéнний § 29, ч. 3, п. 1
непримирéнно § 29, ч. 3, п. 1
непрочі́таний § 44, ч. 3, п. 8
несамові́то § 44, ч. 3, п. 5
несказáнний § 29, ч. 3, п. 1
нескінчéнний § 29, ч. 3, п. 1
нескінчéнно § 29, ч. 3, п. 1
неско́рених (Ігри нескóрених) § 52, ч. 2
не сла́вити § 44, ч. 3, п. 5
несла́вити § 44, ч. 3, п. 5
несмілі́вий § 44, ч. 3, п. 7
несподі́ванка § 44, ч. 3, п. 7
неспростóвані § 44, ч. 3, п. 8
не старі́й § 44, ч. 2, п. 5, прим.
нестарі́й § 44, ч. 2, п. 5, прим.
нести́ § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «е»; § 118, ч. 1; *несу́* § 1, ч. 2;
 § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «е»; *несу́ть* § 115, ч. 3, п. 2,
 пп. «е»; *ніс* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»; § 115, ч. 7, п. 1; § 115, ч. 7, п. 2, прим. 1;
несла́ § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»; § 115, ч. 7, п. 1; *несло́, несли́* § 115, ч. 7, п. 1
Не́стір, Не́стора, Не́сторові § 143, ч. 3, прим. 1; *Не́стор Літопісець* § 49, ч. 1
нестя́митися § 44, ч. 3, п. 5
нестя́мний § 44, ч. 3, п. 5
не сього́дні-за́втра § 35, ч. 7, п. 3
не тре́ба § 44, ч. 2, п. 7
не́тто § 128, ч. 1
Нетудиха́та § 146, ч. 3, п. 2
не́ук § 44, ч. 3, п. 5
не́вороц § 30, ч. 1, п. 3, прим.; *не́вороці* § 95, ч. 1; *не́вороцю* § 30, ч. 1,
 п. 3, прим.; § 95, ч. 3, п. 2
Нехоро́шев § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
не́хотя § 44, ч. 3, п. 7
не́хтувати § 44, ч. 3, п. 5
не цілко́м § 44, ч. 2, п. 7
Нечу́й-Леві́цький § 49, ч. 1; § 146, ч. 4, п. 2; § 146, ч. 5 (парадигма)
не ширóка § 44, ч. 2, п. 5
неширо́ка § 44, ч. 2, п. 5
нижньо́гірський § 35, ч. 2
Нижньо́дунáйська низовина́ § 154, ч. 2, п. 1, прим.
Ні́жня (земля́ Ні́жня Саксо́нія § 50, ч. 9; *Ні́жня Тунгу́ска* § 150, ч. 1)
ні́жче § 20, ч. 1
ні́жчий § 20, ч. 1; § 104, ч. 1, п. 1
низовина́ § 154, ч. 1, п. 2; § 154, ч. 2, п. 1, прим.
низькі́й § 20, ч. 1

- нізько* § 63, ч. 2, п. 4
низькооплачуваний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
низькопродуктивний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
Никіфоров § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
нінішній § 102, ч. 1, п. 2
нірка § 129, ч. 2, п. 6
ніти, нію, ніють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Ничіпір § 143, ч. 3, прим. 1
нішком (тішком-нішком) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «а»
ні § 44, ч. 2, п. 8; § 44, ч. 2, п. 9; § 44, ч. 3, п. 9
ніби § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 2
нібито § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 2
ніг, ногá § 9, ч. 1, п. 1, пп. «б»
ніготь, нігтя § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Нігояна (проспéкт Сергія Нігояна) § 50, ч. 11
ніде́ § 44, ч. 3, п. 9
ніде § 44, ч. 3, п. 9
ні до чо́го не § 44, ч. 2, п. 6
ніж § 43, ч. 1; § 84, ч. 1, п. 2, прим.; *ножа́* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «з»; § 84, ч. 1, п. 2, прим.; *ножéм* § 85, ч. 1, п. 1; *ножі́* § 88, ч. 1, п. 2; *Тупий Ніж* § 146, ч. 2, п. 1
ніженька § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»; § 10, ч. 1; § 32, ч. 9
ні живий ні мертвий § 44, ч. 2, п. 8
Ніжин § 153, ч. 1
ніжинський § 153, ч. 1
ніжка § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»; § 14, ч. 1, п. 1; *ніжок* § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»
ні за що́ § 44, ч. 2, п. 9
ні за що́ § 44, ч. 2, п. 9
ніза́що § 44, ч. 3, п. 9
нізві́дки § 44, ч. 3, п. 9
нізві́дкіля́ § 44, ч. 3, п. 9
Нікара́гуа § 140, ч. 2, п. 1
Нікі́тін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Ніко́лаєв § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Ніко́лаєвськ-на-Аму́рі § 149, ч. 8, п. 3, пп. «б»
ніко́ли § 44, ч. 3, п. 9
ні́коли § 44, ч. 3, п. 9
Ніко́ль § 66, ч. 4, п. 3; § 140, ч. 2, п. 9, прим. (парадигма)
Ні́кополь § 148, ч. 1, прим.
ні кро́ку да́лі § 44, ч. 2, п. 8
ніку́ди § 44, ч. 3, п. 9
ні́куди § 44, ч. 3, п. 9
Ні́л § 129, ч. 2, п. 4; *Ні́лу* § 82, ч. 6, п. 5; *Голубий Ніл* § 154, ч. 1, п. 1
німе́цький § 22, ч. 1, п. 1
Німе́ччина § 22, ч. 1, п. 1; *Німе́ччини* § 54, ч. 2

- ні́мфа* § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1
ні на грі́ш § 41, ч. 2, п. 1
ні на ма́кове зе́рно́ § 44, ч. 2, п. 8
ні на́ що § 44, ч. 2, п. 9
ніна́що § 44, ч. 3, п. 9
(на) Ні́ні Ба́йко § 142, ч. 3, прим. 2
ні па́ва ні га́ва § 44, ч. 2, п. 8
ні ри́ба ні м'я́со § 44, ч. 2, п. 8
ні се́ ні те́ § 44, ч. 2, п. 8
ніскі́льки § 44, ч. 3, п. 9
«ніссáн», «Ніссáн» § 58, ч. 2
ні́сиши § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
ні сю́ді ні туді́ § 44, ч. 2, п. 8
ні та́к ні ся́к § 44, ч. 2, п. 8
нітро́хи § 44, ч. 2, п. 6; § 44, ч. 3, п. 9
ніхто́, ніко́го § 44, ч. 3, п. 9; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «д»; *ніко́му, нікі́м* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «д»; *ні в ко́го, ні до ко́го* § 44, ч. 2, п. 9; *ні з кі́м* § 44, ч. 2, п. 9; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «д»; *ні на ко́му, ні на кі́м* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «д»
Ні́цца § 128, ч. 3; § 153, ч. 3, п. 2
ні́цький § 153, ч. 3, п. 2
ніч § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 21, ч. 3; § 30, ч. 1, п. 3; § 66, ч. 4, п. 1; *но́чі* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 95, ч. 1; § 96, ч. 1; *ні́ччю* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 30, ч. 1, п. 3; § 95, ч. 3, п. 1; *но́че* § 95, ч. 5; *но́чєй* § 96, ч. 2; *но́ча́м* § 96, ч. 3; *но́ча́ми* § 96, ч. 4; *(по) но́ча́х* § 96, ч. 5; *те́мної но́чі* § 41, ч. 2, п. 3
нічи́й, нічи́ім § 44, ч. 3, п. 9
нічні́й § 21, ч. 3
ні́ша § 129, ч. 2, п. 6
ніщо́, нічо́го § 44, ч. 3, п. 9; *ні до чо́го* § 44, ч. 2, п. 9;
ніщо́ (на ніщо́) § 41, ч. 2, п. 1
нія́к § 44, ч. 3, п. 9
нія́кий, нія́кому § 44, ч. 3, п. 9; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «е»; *нія́кого, нія́ким* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «е»; *ні в я́кому, ні на що́* § 44, ч. 2, п. 9; *ні на я́кому* § 44, ч. 2, п. 9; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «е»; *ні на я́кім* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «е»
Но́белівська пре́мія § 49, ч. 9, п. 3; § 57, ч. 3
но́ва́ція § 128, ч. 2
Но́вгород-Сі́верський § 148, ч. 1; § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма)
но́вела́ § 121, ч. 1, п. 1
но́вій § 101, ч. 1, п. 1; *Но́вій За́віт, Но́вій Запо́віт* § 53, ч. 4; *Но́вій рік* § 52, ч. 1; *Но́вій Са́д* § 150, ч. 1; § 154, ч. 1, п. 1; *Но́ва Зе́лándія* § 50, ч. 1; *Но́ва Шотла́ндія* § 149, ч. 1, п. 5; *Но́ве Ме́сто* § 149, ч. 2; *Но́ве Мі́сто* § 154, ч. 2, п. 6
Но́виков § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Но́віни (Украї́нські Націо́нальні Но́віни) § 54, ч. 5, прим. 3
но́вітній § 102, ч. 1, п. 1
но́віший § 104, ч. 1, п. 1

- Нововолинськ § 154, ч. 2, п. 1
 нововолинський § 154, ч. 2, п. 1
 новозаснований § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
 Ново-Мілошєво § 152, ч. 3, прим.
 новоміський § 154, ч. 2, п. 6
 новоміщани § 154, ч. 2, п. 6
 Новомлінівська сільрада § 50, ч. 8
 Новосєлиця (Вільшанська Новосєлиця) § 154, ч. 3, п. 6
 новосєлицький (вільшансько-новосєлицький) § 154, ч. 3, п. 6
 Новосілки-на-Дніпрі § 154, ч. 3, п. 5
 новосілківський-на-Дніпрі § 154, ч. 3, п. 5
 Новосьолов § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
 Новотний § 144, ч. 2, п. 3
 Новотроїцьке § 149, ч. 8, п. 2
 новоутворений § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
 нога § 9, ч. 1, п. 2; § 14, ч. 1, п. 1, § 66, ч. 3, п. 3; § 73, ч. 1, прим.; нозі § 73, ч. 1, прим.
 ножиці § 100, ч. 1, п. 2; ножиць § 100, ч. 2, п. 3; ножицям § 100, ч. 3, п. 2; ножицями § 100, ч. 5, п. 2; (на) ножицях § 100, ч. 6, п. 2
 ножичок § 32, ч. 8
 ножіще § 66, ч. 3, п. 3
 ножівка § 32, ч. 13
 Нойбауер § 136, ч. 1
 Нойбранденбург § 136, ч. 1
 норд-вєст § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
 норд-ост § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»; § 50, ч. 10
 норд-остовий § 40, ч. 2, п. 1
 Нортгайм § 136, ч. 1
 носа § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
 носити § 32, ч. 5; § 115, ч. 4, п. 2; ношу § 115, ч. 4, п. 2
 (на / у (в) / по / при) носієві, носію, носії § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 3
 носіння § 9, ч. 3, п. 4; § 32, ч. 5; § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в»
 носок § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»; носка § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»
 носоріг § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»; § 36, ч. 1, п. 3
 нотация § 128, ч. 2, прим.
 ночви § 100, ч. 1, п. 1; ночов, ночв § 100, ч. 2, п. 3; ночвам § 100, ч. 3, п. 1; ночвами § 100, ч. 5, п. 1; (у) ночвах § 100, ч. 6, п. 1
 ношений § 115, ч. 4, п. 3, пп. «а»
 НТШ § 63, ч. 2, п. 9
 Ну (У Ну Мунг) § 146, ч.
 нульовий § 33, ч. 7
 Нур (Нур ад Дін § 49, ч. 2; Нур ед Дін § 146, ч. 2, п. 4; § 147, ч. 3; Хара-Нур § 50, ч. 4, прим.)
 нуреддінівський § 147, ч. 3

Нью-Йорк § 153, ч. 3, п. 2; § 154, ч. 3, п. 4; § 154, ч. 3, п. 6, прим. 1; *Нью-Йорка, Нью-Йорку* § 82, ч. 6, п. 5, прим.
ньюйорквіці § 154, ч. 3, п. 6, прим. 1
нью-йоркський § 153, ч. 3, п. 2; § 154, ч. 3, п. 4; § 154, ч. 3, п. 6, прим. 1
Нью́то́н § 139, ч. 1, п. 1
нянька § 27, ч. 1, п. 2, прим.
няньчин § 27, ч. 1, п. 2, прим.; § 101, ч. 1, п. 2
няньчити § 27, ч. 1, п. 2, прим.

О

-о- (*Порт-о-Пренс* § 50, ч. 2, прим.)
оба́ § 105, ч. 8
оба́біч § 41, ч. 1, п. 8
оббі́ти § 29, ч. 1, п. 1
обґрунто́ваний (*науко́во обґрунто́ваний*) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
оберлейтенáнт § 35, ч. 6, п. 4
оберма́йстер § 35, ч. 6, п. 4
оберофіце́р § 35, ч. 6, п. 4
оберпрокура́р § 35, ч. 6, п. 4
Об'єднання співвласників багатоквартирних буди́нків «Наш дім» § 54, ч. 4
об'є́м § 7, ч. 2, п. 4
обі́два, обі́дві § 105, ч. 9 (парадигма)
обі́ді (*по обі́ді*) § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
обі́дній § 102, ч. 1, п. 1
о́бік § 41, ч. 1, п. 2
обі́руч § 41, ч. 1, п. 8
о́біч § 41, ч. 1, п. 2
об'ї́хати § 3, ч. 1, п. 3
Об'єднаних (Організація Об'єднаних Націй) § 54, ч. 5, прим. 2
обласні́й (*обл.*) § 62, ч. 3
о́бласть (*обл.*) § 62, ч. 3
о́бласть § 50, ч. 8; *о́бласті* § 54, ч. 1; *областе́й* § 96, ч. 2; *о́бласть П'ємо́нт* § 50, ч. 9
облі́ччя § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 82, ч. 2; § 88, ч. 1, п. 3; § 91, ч. 1, п. 2; *облі́ччю* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; *облі́ччям* § 85, ч. 1, п. 2; § 90, ч. 1; (*на*) *облі́ччі* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»; (*по*) *облі́ччю, (по) облі́ччі* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1; *облі́ч* § 89, ч. 1, п. 2; *облі́ччями* § 92, ч. 1, п. 1; (*на*) *облі́ччях* § 93, ч. 1
обмі́ну (*систе́ма обмі́ну повідо́мленнями «Вайбер»*) § 54, ч. 7
обо́є, обо́х, обо́м § 105, ч. 8
Оболо́ні § 95, ч. 1; *Оболо́нню* § 95, ч. 3, п. 1; (*на*) *Оболо́ні* § 95, ч. 4
оборі́г § 9, ч. 2, п. 3
оборо́ни (*Ра́да націо́нальної безпе́ки та оборо́ни Украї́ни*) § 54, ч. 1
обпалі́ти § 31, ч. 3
обпі́кся § 115, ч. 7, п. 2, прим. 3

- обра́зи* § 65, ч. 1
образи́ § 65, ч. 1
о́брази § 65, ч. 1
о́брій § 68, ч. 2, п. 1 (парадигма); *о́брїї* § 88, ч. 1, п. 2; § 94, ч. 1; *о́брїїв* § 89, ч. 1, п. 1; *о́брїям* § 90, ч. 1; (*по*) *о́брїях* § 93, ч. 1
Обсерваторна («Ву́лиця Обсерваторна») § 50, ч. 14
обтрусі́ти § 31, ч. 3
обчі́слювальний (електро́нно-обчі́слювальний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
Ованеся́н (*Тер-Ованеся́н*) § 146, ч. 4, п. 5
овва́ § 29, ч. 3, п. 4.
овес § 9, ч. 1, п. 1, пп. «г»; *вівса́* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «г»; § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»; *вівса* § 88, ч. 1, п. 3
ове́ць, ві́вці § 78, ч. 1, п. 1, прим.
Ові́дій § 129, ч. 2, п. 3
овоче́вий § 33, ч. 6
о́воче-картопля́ний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
о́воче-моло́чний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
овочесхо́вище § 35, ч. 3, п. 3
о́вруцький § 153, ч. 3, п. 2
О́вруч § 153, ч. 3, п. 2
О. Ге́нрі § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
огіро́к (*огіро́к Корольо́к*) § 59, ч. 3; (*нів*) *огірка́* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
О́глич § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»
о́гляду (*з о́гляду на те що*) § 43, ч. 2, п. 2
огне́нний § 29, ч. 3, п. 2
ого-го-го́ § 35, ч. 7, п. 4
огоро́ж § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
Ода́рка § 22, ч. 1, п. 5; § 143, ч. 2, прим. 2; *Ода́рок* § 143, ч. 2, прим. 2
Ода́рчин § 22, ч. 1, п. 5
одві́ку § 41, ч. 1, п. 2
одві́рка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
оде́ржати § 1, ч. 2
Оде́са § 148, ч. 1; § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма); § 153, ч. 3, п. 3
оде́ський § 153, ч. 3, п. 3; *Оде́ський держав́ний літе́рату́рний музе́й* § 54, ч. 3
оди́н, одна́, одне́, одно́, одні́ § 105, ч. 1 (парадигма)
оди́н в оди́н § 41, ч. 2, п. 2
оди́н до одно́го § 105, ч. 1, прим.
оди́н з одни́м § 105, ч. 1, прим.
оди́н одно́му § 105, ч. 1, прим.
одина́дцятьо § 105, ч. 10
одина́дцятьи § 106, ч. 1
одина́дцять § 38, ч. 1, п. 1; § 105, ч. 3
Оди́нцо́в § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
одни́м одна́ § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г», прим.
одноде́нний § 35, ч. 3, п. 1

- одуд* § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
одягну́всь § 44, ч. 3, п. 3; § 115, ч. 7, п. 2, прим. 3; *одягну́вся* § 44, ч. 3, п. 3
одягу § 82, ч. 6, п. 2, пп. «в»
озéрець § 89, ч. 1, п. 2, прим.
óзеро (оз.) § 62, ч. 3
óзеро § 50, ч. 1; § 149, ч. 4; § 154, ч. 1, п. 2; § 154, ч. 2, п. 1, прим.; *óзерові, óзеру* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; *(в) óзері* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»; *(по) óзеру, (по) óзері* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1; *озéр* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»; § 89, ч. 1, п. 2; *(в) озéрах* § 93, ч. 1; *Гусі́не Óзеро* § 149, ч. 8, п. 2, прим.; *Рудé óзеро* § 154, ч. 1, п. 2
Óзеров § 144, ч. 1, п. 2
ознайóм, ознайóмте § 116, ч. 3, п. 2
ой-ой-óй § 35, ч. 7, п. 4
Окайóмов § 144, ч. 1, п. 4, пп. «а»
ока́йний § 29, ч. 3, п. 2
океа́н (Атла́нтичний океа́н § 121, ч. 1, п. 1; *Півні́чний Льодо́витий океа́н* § 154, ч. 1, п. 2)
О'Кéйсі § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
óко § 63, ч. 2, п. 1; § 92, ч. 1, п. 2, прим.; *óчі* § 88, ч. 1, п. 2; *очéй* § 89, ч. 1, п. 3; *очі́ма* § 92, ч. 1, п. 2, прим.; *Іва́н Воло́ве Óко* § 146, ч. 2, п. 1
óко (на óко) § 41, ч. 2, п. 1
око́лиця § 21, ч. 1
око́личний § 21, ч. 1
О'Кóннор § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
окрéслений (чі́тко окрéслений) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
окрі́лений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
окрі́м § 42, ч. 1, п. 2
óкруг (Баянго́л-Монго́льський óкруг, Бе́регівський óкруг) § 50, ч. 8
округля́йцеподі́бний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 2
Окса́на § 68, ч. 1, п. 2 (парадигма); § 143, ч. 1; *Окса́но Іва́нівно* § 74, ч. 1, п. 3, прим. 1
окуля́ри § 100, ч. 1, п. 1; § 100, ч. 4, п. 1; *окуля́рів* § 100, ч. 2, п. 2
олеа́ндр § 127, ч. 1
Оле́вськ § 153, ч. 2
оле́вський § 153, ч. 2
Оле́г § 143, ч. 3 (парадигма); *Оле́же, Оле́гу* § 87, ч. 1, п. 3
Олекса́ндр § 144, ч. 1, п. 1; *Олекса́ндра* § 57, ч. 3; § 63, ч. 3; § 82, ч. 5, п. 1
Олекса́ндрівна (Ма́рія Олекса́ндрівна Вілі́нська) § 49, ч. 1; § 146, ч. 2, п. 2; § 147, ч. 5, п. 1
олекса́ндро-па́щенківський § 154, ч. 3, п. 2
Олекса́ндро-Па́щенкове § 154, ч. 3, п. 2
Олекса́ндрóвич § 141, ч. 1
Олексі́єва § 33, ч. 7, п. 2
Олексі́єнко § 32, ч. 9; § 141, ч. 1
Олексі́їв § 33, ч. 7, п. 2

- Олексійович* § 32, ч. 11; § 143, ч. 5
Олексія § 82, ч. 3
Олена § 143, ч. 1; § 144, ч. 1, п. 1
оленів § 91, ч. 1, п. 1
Оленій (острів) § 150, ч. 1
Оленьок § 149, ч. 6, п. 2
Олесь § 68, ч. 2, п. 3 (парадигма); *Олесью* § 83, ч. 1, п. 1, прим.
Олеськова § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
Олефір, Олефіра § 143, ч. 3, прим. 1
«Олівковий» (шампунь «Олівковий») § 58, ч. 1
олівець § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»; § 63, ч. 2, п. 1; § 84, ч. 1, п. 2, прим.; *олівця* § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»; § 84, ч. 1, п. 2, прим.; *олівці* § 91, ч. 1, п. 2
оліістий § 33, ч. 5
Олійникова Слободá § 154, ч. 3, п. 6
олійниково-слобідський § 154, ч. 3, п. 6
олімпіáда (*Біла олімпіáда*) § 52, ч. 2
олімпійська (*олімпійська медáль* § 57, ч. 2; *Олімпійські ігри* § 52, ч. 2)
Оломоуць § 151, ч. 2, п. 1
Олонець § 151, ч. 2, п. 1
Ольвія § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма)
Ольга § 22, ч. 1, п. 5; § 57, ч. 1; § 143, ч. 2, прим. 1; *Ользі* § 143, ч. 2, прим. 1
Ольгópиль § 148, ч. 1, прим.; § 154, ч. 2, п. 5
ольгópильський § 154, ч. 2, п. 5
Ольвія (порт *Ольвія*) § 50, ч. 13
Ольжин § 22, ч. 1, п. 5
Ольстер § 121, ч. 1, п. 2
Ольштин § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма)
омів § 89, ч. 1, п. 1
Онiсько § 22, ч. 1, п. 4; *Онiська* § 22, ч. 1, п. 4, прим.
Онiсьчин § 22, ч. 1, п. 4, прим.
Онiщенко § 22, ч. 1, п. 4
Онищук § 22, ч. 1, п. 4; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 3; *Онищуку* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 3
онколікáрня § 35, ч. 6, п. 2
ООН § 55, ч. 1; § 56, ч. 1; § 61, ч. 2
обнiвський § 61, ч. 2
Опáрiн § 144, ч. 1, п. 8, пп. «а»
опера «Травiáта» § 55, ч. 3
оперáтор мобiльного зв'язку «Київстáр» § 54, ч. 7
опiк § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»; *опiку* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»; § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
оплiч § 41, ч. 1, п. 2
Опóле § 149, ч. 2
опуху § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
Оравець, Оравця, Оравцевi § 142, ч. 3, прим. 1
óргана § 82, ч. 6, п. 9, прим.

- організація § 66, ч. 2, п. 1; *Організація економічного співробітництва і розвитку* § 54, ч. 1; *Організація Об'єднаних Націй* § 54, ч. 5, прим. 2
- органу § 82, ч. 6, п. 9, прим.
- Орда (Кизил-Орда) § 154, ч. 3, п. 3
- орден § 57, ч. 1; ордену § 82, ч. 6, п. 2; орден Держави, орден «За доблесну шахтарську працю», орден «Золота Зірка», орден Княгині Ольги III ступеня, орден Князя Ярослава Мудрого V ступеня, орден «Мати-героїня», орден Свободи § 57, ч. 1
- Орел § 149, ч. 6, п. 2
- оригінала § 82, ч. 6, п. 9, прим.
- оригіналу § 82, ч. 6, п. 9, прим.
- орієнтований (компетентнісно орієнтований, професійно орієнтований) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
- оркестр (оркестр «Віртуози Києва» § 54, ч. 5; оркестру § 82, ч. 6, п. 2)
- орле § 87, ч. 1, п. 3
- орліний § 33, ч. 4
- орлій § 102, ч. 1, п. 3
- Орлов § 150, ч. 4
- ортодокс § 123, ч. 1
- ортопедичний § 33, ч. 2
- ортопедія § 123, ч. 1
- орхидея, орхидей § 76, ч. 1, п. 1
- Освальд (Освальд Бургардт) § 49, ч. 1
- освіти (Управління освіти) § 54, ч. 1
- освітній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
- освітянський § 27, ч. 1, п. 2
- Осел § 49, ч. 7, п. 3; (на) осліві, (на) ослі § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1
- осетін § 153, ч. 1; осетіни § 88, ч. 1, п. 1, прим.; осетинів § 89, ч. 1, п. 1, прим.
- осетінський § 153, ч. 1
- Осиповичі § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»
- осілий § 119, ч. 1, п. 1, пп. «б»
- осінній § 29, ч. 1, п. 3; § 102, ч. 1, п. 1
- осінь § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 29, ч. 1, п. 3; § 95, ч. 1, прим. 1; осені § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 95, ч. 1; осени § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 95, ч. 1, прим. 1; осінню § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»
- Осло § 121, ч. 1, п. 1
- Осман-паша § 147, ч. 5, п. 2
- основ § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
- основний § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
- особа § 9, ч. 1, п. 1, пп. «б»; осіб § 9, ч. 1, п. 1, пп. «б»; § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
- Оссіан § 129, ч. 2, п. 2
- ост (норд-ост) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»; § 50, ч. 10
- останній § 102, ч. 1, п. 1; останне § 4, ч. 1, п. 2; (в) останне § 41, ч. 1, п. 9, прим.

- óстовий (норд-óстовий)* § 40, ч. 2, п. 1
óстрів (о.) § 62, ч. 3
óстрів § 50, ч. 1; § 154, ч. 1, п. 2; § 154, ч. 2, п. 1, прим.; *óстрів, óстрову* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; *óстрів Святої Єлєни* § 50, ч. 2; (*нів*) *óстрова* § 36, ч. 1, п. 7, прим.; *óстрові Королєви Шарлóтти* § 50, ч. 2; *Курильські óстрові* § 149, ч. 8, п. 3, пп. «в»
Óстровецький § 144, ч. 2, п. 1
Óстровець-Свєнтокиїський § 149, ч. 2
Óстрог § 153, ч. 3, п. 1
óстрóзький § 153, ч. 3, п. 1; *Клірик Óстрóзький* § 49, ч. 1; *Костянтін Óстрóзький* § 49, ч. 9, п. 2; *Національний університет «Óстрóзька академія»* § 54, ч. 3
остюкув́атий § 33, ч. 8
ось-óсь § 41, ч. 3, п. 5
отáк § 29, ч. 1, п. 1, прим.; § 41, ч. 1, п. 1
отакій-то § 44, ч. 4, п. 1
отáм § 29, ч. 1, п. 1, прим.; § 41, ч. 1, п. 1
отепér § 29, ч. 1, п. 1, прим.
отéць (о.) § 62, ч. 3
Отéць (Бог Отéць) § 53, ч. 2
óтже § 43, ч. 1
óтже ж § 43, ч. 2, п. 1
оті́ту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
отоді § 29, ч. 1, п. 1, прим.
отóж § 43, ч. 1
отóж-то § 43, ч. 3
отóй § 29, ч. 1, п. 1, прим.; § 111, ч. 1
оту́т § 29, ч. 1, п. 1, прим.; § 41, ч. 1, п. 1
охорóни (засі́дання презі́дії Украї́нського товари́ства охорóни пам'яток історі́ї та культу́ри) § 54, ч. 6
Охті́рка § 148, ч. 1
ох-хо-хó § 35, ч. 7, п. 4
оце́й § 29, ч. 1, п. 1, прим.; § 111, ч. 1
очі́куваний § 34, ч. 1
очі́кування § 11, ч. 2; § 34, ч. 1
очі́кувати § 11, ч. 2; § 34, ч. 1
óчі-намисті́нки § 37, ч. 2, п. 1
очеві́дно § 41, ч. 1, п. 8
очерéту § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»
очóлюваний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
ощадкні́жка § 35, ч. 6, п. 1

П

- па* § 140, ч. 2, п. 2
Паб'яніці § 151, ч. 1, прим.
пáва (ні *пáва* ні *тáва*) § 44, ч. 2, п. 8
Пáвел, Пáвол, Пáвела, Пáвла § 142, ч. 3, прим. 1
пáвза § 131, ч. 3
Павло́ § 131, ч. 2; *Павла́* § 53, ч. 3; § 142, ч. 3, прим. 1
Пáвлов § 9, ч. 3, п. 5, пп. «Г»; § 142, ч. 3 (парадигма)
пáвловський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «Г»
Паву́к («Гли́та́й, або ж Паву́к») § 55, ч. 3, прим. 1
павути́ння § 32, ч. 6
пагіне́ць § 5, ч. 1
Па-де-Кале́ § 50, ч. 2, прим.; § 154, ч. 3, п. 5
пазури́, пáзури § 88, ч. 1, п. 2
пайо́к § 63, ч. 2, п. 3
Па́йонк § 144, ч. 1, п. 10, пп. «б»
Пак (*Пак Вансо́* § 49, ч. 3; *Пак Чен Ин* § 2, ч. 4; *Пак Чівон* § 146, ч. 2, п. 6; *Пакиста́н* § 129, ч. 4, п. 6)
Пала́жка, Пала́жці § 143, ч. 2, прим. 1
Пала́у § 140, ч. 2, п. 6
пала́ц § 27, ч. 1, п. 7; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *пала́цу* § 82, ч. 6, п. 5; § 83, ч. 1, п. 1; *пала́цові* § 83, ч. 1, п. 1; *пала́ц Пото́цьких* § 55, ч. 2, прим.
палацо́вий § 33, ч. 7
Па́лацький § 144, ч. 2, п. 3
Пале́рмо § 121, ч. 2
пале́ць § 26, ч. 2, п. 1; *пáльця* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»; *пáльці* § 26, ч. 2, п. 3; § 63, ч. 1
палеозо́йська е́ра § 52, ч. 3, прим. 2
палеолі́т § 52, ч. 3, прим. 2
Палесті́на § 129, ч. 4, п. 5
пáливо § 32, ч. 2
Пали́цин § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
пальм § 76, ч. 1, п. 1
пальто́ § 140, ч. 2, п. 5; *пальт* § 89, ч. 1, п. 2
пáльчика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
Памі́ру § 82, ч. 6, п. 5
па́м'яті (*День па́м'яті та примі́рення*) § 52, ч. 1
па́м'ятник Володі́миру Вели́кому § 55, ч. 2, прим.
па́м'яток (*засі́дання презі́дії Украї́нського товари́ства охоро́ни па́м'яток істо́рії та культу́ри*) § 54, ч. 6
(на) па́м'ять § 41, ч. 1, п. 9, прим.
Пан Гі Мун § 49, ч. 3; § 146, ч. 2, п. 6, прим.; § 147, ч. 2; *Пан Гі Му́на* § 146, ч. 2, п. 6, прим.
пан (*п.*) § 62, ч. 3
панамерика́нський § 35, ч. 6, п. 2

- Панамський перешийок* § 50, ч. 1
Панас Мірний § 146, ч. 2, п. 2
пангімунівський § 147, ч. 2
пандуса § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
пáne § 87, ч. 1, п. 3; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 1; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 3; *пáнові капітану* § 83, ч. 1, п. 1, прим.
пан'європéйський § 7, ч. 2, п. 4
пан-Європа § 35, ч. 6, п. 2, прим.
пані (пп.) § 62, ч. 3
пáні (п.) § 62, ч. 3
пáні Гаркуше § 74, ч. 1, п. 3, прим. 2
Панібудьлáска § 142, ч. 1 (парадигма); § 146, ч. 3, п. 2
Панкратъев § 144, ч. 4, п. 1, пп. «а»
пáнна, панн § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2; *панно́* § 128, ч. 1
панóве (пп.) § 62, ч. 3
панóве § 94, ч. 1
Пантелеймóн (святій Пантелеймóн) § 53, ч. 2, прим. 1
пáнцир, пáнцири § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Пáнченко § 27, ч. 1, п. 6
Пáпа Рíмський § 53, ч. 6
пані́р § 9, ч. 2, п. 6, прим.; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *панéру* § 9, ч. 2, п. 6, прим.; § 82, ч. 6, п. 9, прим.; *панéра* § 82, ч. 6, п. 9, прим.
пáпка, пáпок § 9, ч. 2, п. 1, прим. 2
Пáпуа § 140, ч. 2, п. 1
параграф (п.) § 62, ч. 3
пара́графи (пп.) § 62, ч. 3
паразіт (гриб-паразіт) § 37, ч. 2, п. 4
паранау́ка § 35, ч. 6, п. 2
паранормáльний § 35, ч. 6, п. 2
паранóя § 126, ч. 1
парапéту § 82, ч. 6, п. 5
Парáска § 22, ч. 1, п. 4, прим.; § 143, ч. 2, прим. 2; *Парáсок* § 143, ч. 2, прим. 2
Парáсчин § 22, ч. 1, п. 4, прим.
парашут § 130, ч. 4
парвеню́ § 140, ч. 2, п. 6
Пáрдубиці § 149, ч. 5, прим.
Парі́ж § 149, ч. 1, п. 3; § 153, ч. 3, п. 1; *Парі́жа* § 82, ч. 6, п. 8, прим.; *Парі́жу* § 82, ч. 6, п. 8
«пари́жáнка» (гру́ша «пари́жáнка») § 59, ч. 2
пари́зький § 153, ч. 3, п. 1; *Пари́зька кому́на* § 52, ч. 1
пари́рувати § 34, ч. 3
парі́ § 129, ч. 2, п. 5; § 140, ч. 2, п. 4
парк (Стрійський парк) § 50, ч. 11
парканá § 82, ч. 6, п. 5
паркáну § 82, ч. 6, п. 5

- (біля) *Пáрк-лейн* § 140, ч. 2, п. 7
парла́мент § 54, ч. 5, прим. 4; *Європе́йський парла́мент* § 54, ч. 1
Парна́с § 50, ч. 5, прим.
паропла́ва § 82, ч. 6, п. 7
парт § 9, ч. 2, п. 1, прим. 2
парті́йний § 129, ч. 2, п. 2
па́ртія (*па́ртія війни́, па́ртія консерва́торів, ліберальна па́ртія, па́ртія мі́ру, Республіка́нська па́ртія США, Соціа́л-демократи́чна па́ртія Украї́ни*) § 54, ч. 2)
«Партне́рство зара́ди мі́ру» (*програ́ма «Партне́рство зара́ди мі́ру»*) § 55, ч. 3
парубі́ще § 66, ч. 3, п. 3
па́рубок § 19, ч. 1, п. 1; § 66, ч. 3, п. 3
парубо́цтво § 19, ч. 1, п. 1
парубо́цький § 19, ч. 1, п. 1
парува́ти § 34, ч. 3
парфуме́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
парфу́ми «Ліле́я» § 58, ч. 1
пасажи́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; § 68, ч. 2, п. 4 (парадигма)
па́сіка § 51, ч. 2
па́смо § 27, ч. 1, п. 3, прим.; (у) *па́смі* § 27, ч. 1, п. 3, прим.; *па́сом* § 89, ч. 1, п. 2, прим.
па́сся § 29, ч. 2
Пасте́р § 132, ч. 1
па́сти, пасу́, пасу́ть § 115, ч. 3, п. 2, пп. «е»
па́стор § 53, ч. 6, прим.
пасту́х, пасту́ше § 14, ч. 1, п. 2
па́токовий (*крохма́ле-па́токовий*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
Пато́на (*Націо́нальна пре́мія Украї́ни і́мені Бори́са Пато́на*) § 57, ч. 3
патріа́рх (*патр.*) § 62, ч. 3
Патріа́рх (*Вселенський Патріа́рх, Католикос-Патріа́рх усієї́ Грۇзії, Святі́йший Патріа́рх Ки́ївський і всієї́ Русі́-Украї́ни*) § 53, ч. 6)
патріоти́зму § 82, ч. 6, п. 1, пп. «а»
патріоти́чний (*націо́нал-патріоти́чний, соціа́л-патріоти́чний*) § 40, ч. 2, п. 1)
патронéса § 32, ч. 4
Па́уелл § 133, ч. 1
па́уза § 131, ч. 3
Па́уль § 131, ч. 1
пацифі́стський (*соціа́л-пацифі́стський*) § 40, ч. 2, п. 1
паши́я § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»; § 140, ч. 4; § 146, ч. 4, п. 4; § 147, ч. 5, п. 2
па́щенківський (*олекса́ндро-па́щенківський*) § 154, ч. 3, п. 2
Па́щенкове (*Олекса́ндро-Па́щенкове*) § 154, ч. 3, п. 2
пая́ц § 27, ч. 1, п. 7
пе́вен § 101, ч. 1, п. 3
пе́вність, певности, певності, певністю § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»

- педаго́г § 5, ч. 1
 педагогі́чна (Всеукраї́нська педагогі́чна конфе́ренція) § 52, ч. 2;
 педагогі́чного (ка́федра істо́рії Украї́ни Терно́пільського націо́нального
 педагогі́чного університе́ту імені Володи́мира Гнатюка́) § 54, ч. 6
 педа́ль § 121, ч. 1, п. 2
 педанти́зм § 32, ч. 15
 Пе́дро (дон Пе́дро) § 146, ч. 2, п. 5
 педуніверсите́т § 35, ч. 5, п. 2
 «Пежо́» § 140, ч. 2, п. 5
 пейза́жист § 32, ч. 15; пейза́жист-худо́жник § 37, ч. 2, п. 3
 пекти́ § 14, ч. 1, п. 3; § 115, ч. 4, п. 1; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; § 118, ч. 1; печу́
 § 14, ч. 1, п. 3; § 115, ч. 4, п. 1; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; печéш § 14, ч. 1, п. 3;
 § 115, ч. 4, п. 1; печé, печемо́, печетé, печу́ть § 14, ч. 1, п. 3; пік, пекла́, пекло́,
 пеклі́ § 115, ч. 7, п. 1; печі́, печі́мо § 14, ч. 1, п. 3; § 116, ч. 2, п. 1; § 116, ч. 3,
 п. 3, прим. 2; печі́м § 116, ч. 2, п. 1; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; печі́ть § 14,
 ч. 1, п. 3; § 116, ч. 2, п. 1; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; хай (нехай) печу́ть § 14,
 ч. 1, п. 3; пекти́му, пекти́меш, пекти́ме, пекти́мем, пекти́мемо,
 пекти́мете, пекти́муть § 115, ч. 6, п. 1, пп. «б»
 пекти́ся, пекти́сь § 118, ч. 1
 пекучо́сти, пекучо́сті § 10, ч. 3, п. 1
 Пелé § 121, ч. 2
 пéлех § 9, ч. 2, п. 3
 Пéлл-Мéлл § 134, ч. 2
 пéнні § 128, ч. 1
 Пенсі́льва́нія § 128, ч. 3, прим.
 пенсне́ § 140, ч. 2, п. 3
 пеньо́к § 32, ч. 14
 пéра § 88, ч. 1, п. 3
 первісноо́бщи́нний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 Первозва́ний (Андрі́й Первозва́ний) § 53, ч. 1
 Перебійні́с § 36, ч. 1, п. 5
 перева́жно (перев.) § 62, ч. 3
 перевéршувати § 11, ч. 2
 переві́р § 27, ч. 1, п. 1
 пéред § 9, ч. 2, п. 3
 передгро́ззя § 63, ч. 2, п. 7
 перéдній § 102, ч. 1, п. 1
 передньо́бокови́й § 35, ч. 2
 передплаті́ти § 31, ч. 3
 передусі́м § 41, ч. 1, п. 6
 передча́сний § 31, ч. 3
 пере́йти в робо́тнику́ § 91, ч. 1, п. 1
 переко́нувати § 11, ч. 1
 переко́типо́ле § 36, ч. 1, п. 5; Переко́типо́ле § 146, ч. 5 (парадигма)
 Перелéсник § 49, ч. 7, п. 3

- перелетіти § 11, ч. 2
 перелітати § 11, ч. 2
 переляку (з переляку) § 41, ч. 2, п. 1
 перемальовуваний § 34, ч. 2
 перемальовування § 34, ч. 2
 перемальовувати § 34, ч. 2
 перемо́га § 12, ч. 1, п. 1; § 21, ч. 2; § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»; перемо́ги § 69, ч. 1, п. 1; § 75, ч. 1; перемо́зі § 12, ч. 1, п. 1; § 70, ч. 1; перемо́гу § 71, ч. 1; перемо́гою § 72, ч. 1; (у) перемо́зі § 12, ч. 1, п. 1; § 73, ч. 1; перемо́го § 74, ч. 1, п. 1
 перемо́жений § 115, ч. 4, п. 3, пп. «а»
 перемо́жець § 32, ч. 3
 перемо́жний § 21, ч. 2
 перео́р, перео́ру § 9, ч. 3, п. 5, пп. «Г»
 перепрацюва́ти § 63, ч. 2, п. 7
 перешийо́к (Пана́мський перешийо́к) § 50, ч. 1
 Перея́слава § 82, ч. 5, п. 2, пп. «Й»
 пере́стий § 33, ч. 5
 пере́стий § 33, ч. 5
 «Перлі́на сте́пу» (вино́ «Перлі́на сте́пу») § 58, ч. 1
 Пе́рсія § 50, ч. 8
 пе́рстень, пе́рсня § 28, ч. 1; § 84, ч. 1, п. 2, прим.
 Пе́рська зато́ка § 50, ч. 1; § 154, ч. 1, п. 2
 пе́рські (гре́ко-пе́рські війни) § 52, ч. 3, прим. 2
 Перу́н § 53, ч. 1
 пе́рший, пе́рша, пе́рше § 106, ч. 1; пе́ршої, пе́ршою § 10, ч. 3, п. 3; (в) пе́рше § 41, ч. 1, п. 9, прим.; пе́ршого § 106, ч. 2; пе́рше бе́резня § 106, ч. 2; За́лісся Пе́рше § 154, ч. 1, п. 3; Пе́рше Садо́ве § 154, ч. 1, п. 3
 нестлі́вий § 28, ч. 1
 Пе́тер § 142, ч. 3, прим. 1; Пе́тера § 142, ч. 3, прим. 1; Пе́тра § 142, ч. 3, прим. 1
 Пе́тра (собо́р Свято́го Пе́тра) § 53, ч. 2, прим. 1; § 55, ч. 2, прим.
 Пе́трику § 87, ч. 1, п. 1
 Пе́трів, Пе́трово́го, Пе́трова § 9, ч. 1, п. 1, пп. «В»
 Пе́трівка § 53, ч. 3
 Пе́трівна (Ла́ріса Пе́трівна Ко́сач) § 49, ч. 1; § 146, ч. 2, п. 2
 петрі́євський § 153, ч. 2
 Пе́тріє́вці § 153, ч. 2
 Пе́тро § 33, ч. 7, п. 1; § 66, ч. 3, п. 1; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; § 143, ч. 1; § 144, ч. 1, п. 1; Пе́тра § 53, ч. 3; Пе́трові, Пе́тру́ § 83, ч. 1, п. 1; Пе́тре § 87, ч. 1, п. 3; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 4
 Пе́тров § 144, ч. 1, п. 2
 Пе́трова, Пе́рове § 33, ч. 7, п. 1
 Пе́трович § 32, ч. 11; § 49, ч. 1
 Петропа́влівка § 154, ч. 3, п. 2

- Петросян (Тер-Петросян)* § 146, ч. 4, п. 5
Печ § 153, ч. 3, п. 3, прим.
печений § 29, ч. 3, п. 2, прим.
пéчений § 14, ч. 1, п. 3; § 29, ч. 3, п. 2, прим.; § 115, ч. 4, п. 3, пп. «а»
пéчиво § 32, ч. 2
Печіводи § 154, ч. 2, п. 3
печіводський § 154, ч. 2, п. 3
пéчський § 153, ч. 3, п. 3, прим.
п'єдста́л § 138, ч. 1, п. 1
П'ємо́нт § 50, ч. 9; § 138, ч. 1, п. 1
П'єру (Сен-П'єру) § 82, ч. 6, п. 5
Печко́в § 144, ч. 1, п. 3, пп. «Г»
П'єштя́ни § 149, ч. 3, п. 1; § 152, ч. 2 (парадигма)
Пивова́ров § 144, ч. 1, п. 8, пп. «В»
Пилі́півка § 53, ч. 3
Пиля́єв § 144, ч. 1, п. 8, пп. «В»
пирі́єм § 85, ч. 1, п. 1
Пиря́тина § 82, ч. 5, п. 2, пп. «Й»; *Пиря́тином* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «Б»
писа́в-писа́в § 35, ч. 7, п. 1
пи́сар, пи́саря § 67, ч. 3, п. 2, пп. «А»
Пи́сарев § 144, ч. 1, п. 3, пп. «В»
Писаре́вський § 144, ч. 1, п. 8, пп. «В»
писа́ти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «В»; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; *пишу́* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «В»; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; *пи́шуть* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «В»; § 55, ч. 3; *бу́ду писа́ти* § 115, ч. 6, п. 1, пп. «А»; *пиши́, пиши́мо, пиши́м, пиши́ть* § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2
Пи́семський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «Е»
писк § 28, ч. 2
пи́снути § 28, ч. 2
письме́нник § 29, ч. 1, п. 3
письмо́ § 27, ч. 1, п. 3, прим.; *(на) письмі́* § 27, ч. 1, п. 3, прим.; § 86, ч. 1, п. 1, пп. «Б»; *Святе́ Письмо́* § 53, ч. 4
пита́нням § 90, ч. 1; *пита́нь* § 89, ч. 1, п. 2
пи́ти, п'ю, п'ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «А»; *п'є* § 7, ч. 2, п. 1; *п'ємо́* § 4, ч. 1, п. 1; *не пи́ти* § 44, ч. 2, п. 1
пито́мий § 101, ч. 1, п. 1
піа́нісимо § 128, ч. 1; § 129, ч. 2, п. 6
піа́ніст § 32, ч. 15
піа́р-а́кція § 36, ч. 2, п. 1, пп. «Б»
піа́р-ка́мпанія § 36, ч. 2, п. 1, пп. «Б»
пів а́ркуша § 36, ч. 1, п. 7, прим.
піва́ркуш § 36, ч. 1, п. 7, прим.
півіде́рний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «Е»
пів відра́ § 36, ч. 1, п. 7, прим.
пів годі́ни § 36, ч. 1, п. 7, прим.

- півдénний* (*півдénний захід* § 50, ч. 10; *банк «Півдénний»* § 54, ч. 4; *Півдénне Полісся* § 50, ч. 10)
- півдénно-західний* (*півд.-зах.*) § 62, ч. 6
- півдénно* (*півдénно-західний, півдénно-східний* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «Г»)
- південь* § 35, ч. 5, п. 1; § 36, ч. 1, п. 7, прим.; § 50, ч. 10
- пів Європи* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
- півзахист* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
- пів Києва* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
- півкілограмовий* § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
- півкілометровий* § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
- півколо* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
- півкуля* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
- пів літра* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
- півлітра* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
- півлітровий* § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
- пів міста* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
- півмісяць* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
- північ* § 50, ч. 10
- північний* (*Північний Льодовитий океан* § 154, ч. 1, п. 2; *Північний морський шлях* § 50, ч. 11; *Північний полюс* § 50, ч. 1; *Північна Буковина* § 50, ч. 10; *Північна Кароліна* § 149, ч. 1, п. 5; *Північне море* § 154, ч. 1, п. 2)
- північно-західний* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «Г»
- північно-східний* (*півн.-сх.*) § 62, ч. 6
- північно-східний* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «Г»
- півоберт* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
- півовал* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
- пів огірка* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
- півострів* § 36, ч. 1, п. 7, прим.; § 50, ч. 1; § 154, ч. 1, п. 2
- пів острова* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
- півтора* § 38, ч. 1, п. 1; § 107, ч. 2
- півторавідérний* § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
- півтораметровий* § 35, ч. 4, п. 2, пп. «В»; § 35, ч. 6, п. 5
- півтора́ста* (*ме́трів, кілогра́мів, днів*) § 107, ч. 2
- півторі* § 107, ч. 2
- пів України* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
- пів яблука* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
- пів ями* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
- пів ящика* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
- під бо́ком* § 41, ч. 2, п. 1
- підборі́ддя* § 9, ч. 3, п. 2, пп. «В»
- підва́лу* § 82, ч. 6, п. 5
- підв'язати* § 7, ч. 2, п. 1, прим.
- під го́ру* § 41, ч. 2, п. 1
- підда́шка* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «Ж»

- підда́шися* § 30, ч. 1, п. 1; § 88, ч. 1, п. 3 *підда́шию* § 30, ч. 1, п. 1; § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; *підда́шиям* § 85, ч. 1, п. 2; § 90, ч. 1; (*на*) *підда́шии* § 30, ч. 1, п. 1; § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»; *підда́ш* § 30, ч. 1, п. 1; § 89, ч. 1, п. 2
піджака́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
підживля́ти § 63, ч. 2, п. 2
підзо́листо-боло́тний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «д»
під'їзд § 3, ч. 1, п. 3
під'їхати § 7, ч. 2, п. 4
підкі́в § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
під кіне́ць § 42, ч. 3
підкрэ́сли, підкрэ́слимо, підкрэ́слім, підкрэ́слить § 116, ч. 2, п. 4
Підку́ймұха § 146, ч. 5 (парадигма)
Підля́ський (Бéльськ-Підля́ський § 151, ч. 2, п. 2; *Бі́ла Підля́ська* § 149, ч. 4)
підму́рку § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
Піднебе́сна, Піднебе́сна імпе́рія § 50, ч. 6, прим.
підне́сення § 32, ч. 5
підні́жжя § 9, ч. 1, п. 2
підписі́в § 89, ч. 1, п. 1
підпо́р § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
підпорядко́ваний § 34, ч. 1
підприє́мство (Комуна́льне підприє́мство «Київблагоу́стрій») § 54, ч. 4
під си́лу § 41, ч. 2, п. 1
під час § 42, ч. 3
(при) підраху́нку § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
підру́чник «Істо́рія України» § 55, ч. 3
підря́д § 41, ч. 1, п. 2
підси́нюваний § 34, ч. 1
підси́нювання § 34, ч. 1
підси́нювати § 34, ч. 1
підтри́мка § 31, ч. 3
підходя́чи, не підходя́чи § 44, ч. 2, п. 2
під'ю́дити § 7, ч. 2, п. 4
піє́тэ́т § 129, ч. 2, п. 2
пізнава́ти, пізнаю́ § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г», прим.
пі́зній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
пік § 50, ч. 1; *пік Шевче́нка* § 50, ч. 1
Піка́ссо § 140, ч. 2, п. 5
піке́ § 140, ч. 2, п. 3
пикі́рувати § 34, ч. 3
піло́т § 129, ч. 2, п. 6
пілю́ля § 121, ч. 1, п. 2
пін-код, PIN-код § 35, ч. 7, п. 8
піра́ньї § 3, ч. 1, п. 2
пір'ї́на § 3, ч. 1, п. 3
пір'я § 7, ч. 2, п. 2; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; *пір'ям* § 85, ч. 1, п. 2

- піскува́тий* § 33, ч. 8
пі́сля 7-ї годі́ни § 106, ч. 2
пі́сля то́го як § 43, ч. 2, п. 2
пі́сня § 67, ч. 2, п. 2; *пісе́нь* § 26, ч. 3, п. 3; *пі́сня «Стоїть горá висо́кая»* § 55, ч. 3
пісня́р § 33, ч. 7, п. 2; § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»; *пісняра́* § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
пісняре́ва, пісняре́ве § 33, ч. 7, п. 2
пісо́к § 22, ч. 1, п. 2; § 22, ч. 1, п. 3; *піску́* § 22, ч. 1, п. 2; § 22, ч. 1, п. 3; § 82, ч. 6, п. 6
піст (Вели́кий піст, Різдвя́ний піст) § 53, ч. 3
піти́ у гварді́йці § 91, ч. 1, п. 1
Пі́ттсбурга § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
піфаго́рова теорéма § 49, ч. 9, п. 3, прим.
піцика́то § 128, ч. 1
піч § 66, ч. 4, п. 1
пішохі́д § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
пішохі́дний § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
піца́ний § 22, ч. 1, п. 3; *Піца́не* § 149, ч. 4
піци́на § 22, ч. 1, п. 2
Піо́нтек § 144, ч. 1, п. 10, пп. «б»
Піо́рткув § 151, ч. 1, прим.
Пйотро́вський § 144, ч. 1, п. 5, пп. «а»
ПК (мі́ні-ПК) § 35, ч. 6, п. 3, прим. 3
плавчи́ня § 32, ч. 4
плазміноге́ну § 82, ч. 6, п. 6
пла́кса § 66, ч. 2, п. 1
план § 121, ч. 1, п. 1; *бі́знес-план* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
планéта § 51, ч. 1
Плані́на (Старá Плані́на) § 154, ч. 1, п. 1
пласкі́й § 26, ч. 3, п. 1, прим.
плац (Яко́б-Кáйзер-плац) § 50, ч. 5
пла́чэві § 83, ч. 1, п. 1
плаца́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»; *плацэ́ві* § 83, ч. 1, п. 1
пла́щика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
плéср § 121, ч. 2; § 126, ч. 1
плéм'я § 66, ч. 5, п. 1, пп. «б» (парадигма); § 98, ч. 1; *плéмені, плéм'я* § 98, ч. 2; *плéмені* § 98, ч. 3; *плéменем, плéм'ям* § 98, ч. 4; (у) *плéмені* § 98, ч. 5; *племенá* § 99, ч. 1; § 99, ч. 4; *племéн* § 99, ч. 2; *племена́м* § 99, ч. 3; *племена́ми* § 99, ч. 5; (у) *племена́х* § 99, ч. 6
плéнум § 121, ч. 2
плесті́, плів, плелá § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
плечé § 67, ч. 3, п. 3, пп. «б»; § 68, ч. 2, п. 2 (парадигма); § 92, ч. 1, п. 2, прим.; *плечá* § 82, ч. 2; *плечéм* § 85, ч. 1, п. 1; (на) *плечі́* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»; *плéчі* § 88, ч. 1, п. 2; *плечéй, пліч* § 89, ч. 1, п. 3; *плечі́ма* § 92, ч. 1, п. 2, прим.
Плещéєво § 149, ч. 3, п. 2

- плея́да* § 126, ч. 1
Плі́ски § 152, ч. 2 (парадигма)
плиско́ватий § 33, ч. 9
плі́вши § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
пліму́тро́к § 59, ч. 1
плі́тка, плі́то́к § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»
пліч-о́-пліч § 41, ч. 3, п. 5
пломбі́р § 32, ч. 15
плоскі́й § 26, ч. 3, п. 1, прим.
плота́ § 82, ч. 6, п. 5
плоту́ § 82, ч. 6, п. 5
пло́ща (пл.) § 62, ч. 3
пло́ща § 50, ч. 11; § 50, ч. 14; § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»; § 68, ч. 1, п. 1 (парадигма);
пло́щі § 69, ч. 1, п. 2; § 70, ч. 1; § 75, ч. 1; § 78, ч. 1, п. 2; *пло́щу* § 71, ч. 1;
пло́щею § 72, ч. 1; (*по*) *пло́щі* § 73, ч. 1; *площ* § 76, ч. 1, п. 1; *пло́щам* § 77,
ч. 1, п. 1; *пло́щами* § 79, ч. 1, п. 1; *пло́ща Зго́ди* § 149, ч. 1, п. 4
плуг § 14, ч. 1, п. 1; § 84, ч. 1, п. 2, прим.; *плу́га* § 84, ч. 1, п. 2, прим.
плужо́к § 14, ч. 1, п. 1
Пльзе́нь § 149, ч. 2
плюск § 28, ч. 2
плю́снути § 28, ч. 2
пляж § 121, ч. 1, п. 2
пне́ві § 83, ч. 1, п. 1
По § 133, ч. 2; § 140, ч. 2, п. 5
по-ба́тьківськи § 41, ч. 3, п. 1
по-ба́тьківському § 41, ч. 3, п. 1
по ба́тькові § 41, ч. 3, п. 1, прим. 2
по́біч § 41, ч. 1, п. 2
поблизу́ § 41, ч. 1, п. 4
побо́йце § 32, ч. 10
по-бойово́му § 41, ч. 3, п. 1
поборо́ти, оборо́ю, побо́рють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г»; *поборо́в, поборо́ла* § 9,
ч. 3, п. 3
по-брате́рськи § 41, ч. 3, п. 1
побраті́мові § 83, ч. 1, п. 1; *побраті́ме* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2
по-бра́тньому § 41, ч. 3, п. 1
побуто́візм § 32, ч. 15
по́буту § 82, ч. 6, п. 9
по-ведме́жи § 41, ч. 3, п. 1
по́вен § 101, ч. 1, п. 3
Повене́ць § 151, ч. 2, п. 1
пове́рх § 41, ч. 1, п. 2; § 106, ч. 2; *по́верху* § 82, ч. 6, п. 5; (*на*) *по́версі* § 86,
ч. 1, п. 1, пп. «а»
пове́рхня, пове́рхонь § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
повечі́р'я § 53, ч. 8

- повздóвж § 42, ч. 1, п. 1
 пові́нен § 101, ч. 1, п. 3
 пові́домлення (смс-пові́домлення, sms-пові́домлення § 35, ч. 7, п. 8; систéма
 обмі́ну пові́домленнями «Вáйбер» § 54, ч. 7)
 пові́к § 41, ч. 1, п. 2
 пові́к-ві́ки § 35, ч. 7, п. 2, пп. «Г»
 пові́р, пові́рмо, пові́рте § 116, ч. 3, п. 2
 по́вість, по́вістю § 30, ч. 1, п. 3, прим.
 пові́сь, пові́сьмо, пові́сьте § 116, ч. 3, п. 3
 пові́троду́в § 35, ч. 3, п. 3
 пові́трозабі́рник § 35, ч. 3, п. 3
 повні́ший § 104, ч. 1, п. 1
 Повно́ва́жний (Надзвичáйний і Повно́ва́жний Посо́л) § 60, ч. 1
 повно́голо́сся § 9, ч. 3, п. 2, пп. «В»
 повнолі́цій § 103, прим. 2
 повнолі́тній § 102, ч. 1, п. 1
 пово́лі § 41, ч. 1, п. 2
 повста́ння (Льві́вське збро́йне повста́ння 1848 р.) § 52, ч. 1
 повста́нцю, повста́нче § 87, ч. 1, п. 3
 повсю́ди § 41, ч. 1, п. 1
 повсякча́с § 41, ч. 1, п. 8
 пов'я́заний (ва́лентно пов'я́заний) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «В», прим. 1
 пога́ний § 104, ч. 1, п. 3
 по-генералгуберна́торському § 41, ч. 3, п. 1, прим. 1
 погі́рдний § 9, ч. 2, п. 2
 погли́блення § 115, ч. 4, п. 3, пп. «В», прим. 1
 поголі́в'я § 9, ч. 3, п. 2, пп. «В»
 пого́ничу § 87, ч. 1, п. 1
 пого́рда § 9, ч. 2, п. 2
 по-господáрськи § 41, ч. 3, п. 1
 по-господáрському § 41, ч. 3, п. 1
 по дво́є § 41, ч. 2, п. 4
 поде́куди § 41, ч. 1, п. 1
 подві́р'я § 9, ч. 1, п. 2; (на) подві́р'ї § 7, ч. 2, п. 2; подві́р'їв § 89, ч. 1, п. 1
 поді́бний (П-поді́бний, Т-поді́бний § 35, ч. 7, п. 10)
 Поді́льський (Кам'яне́ць-Поді́льський § 50, ч. 1; § 148, ч. 1; § 152, ч. 4, п. 2
 (парадигма); § 154, ч. 3, п. 1; Кам'яне́ць-Поді́льська міська́ ра́да § 50, ч. 8)
 по́дорож § 9, ч. 2, п. 3; § 30, ч. 1, п. 3; § 68, ч. 3 (парадигма); по́дорожі § 95,
 ч. 1; § 96, ч. 1; по́дорожжю § 30, ч. 1, п. 3; § 95, ч. 3, п. 1; (у) по́дорожі
 § 95, ч. 4; по́дорожсей § 96, ч. 2; по́дорожсам § 96, ч. 3; по́дорожсами § 96,
 ч. 4; (у) по́дорожах § 96, ч. 5
 подоро́жній § 102, ч. 1, п. 1; § 103, прим. 1
 по доро́зі § 73, ч. 1
 по-дру́ге § 41, ч. 3, п. 2
 Подья́чев § 144, ч. 1, п. 3, пп. «В»

- по́езії (Шевче́нкові по́езії)* § 49, ч. 9, п. 1
по́ема «Енеї́да» § 55, ч. 3
поета́пний § 130, ч. 3
поетеса́ § 32, ч. 4
по́за § 42, ч. 1, п. 2
по заве́ршенні § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»
позавчо́ра § 41, ч. 1, п. 1; § 41, ч. 1, п. 7
поза́ду § 41, ч. 1, п. 2
по закі́нченні § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
по зако́ну § 41, ч. 2, п. 1
поза́торік § 41, ч. 1, п. 1
по-за́ячи § 41, ч. 3, п. 1
поздо́вжній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
позі́ція § 129, ч. 4, п. 1
по змо́зі § 41, ч. 2, п. 1
по зна́ку § 41, ч. 2, п. 1
По́знань § 152, ч. 1, п. 3 (парадигма)
поінформова́ний § 34, ч. 3
поінформува́ти § 34, ч. 3; § 129, ч. 3, прим.
по-і́ншому § 41, ч. 3, п. 1
пої́зд «Чорноморе́ць» § 58, ч. 3
по́ки що § 44, ч. 2, п. 10
покли́кань § 89, ч. 1, п. 2
покли́ч, покли́чмо, покли́чте § 116, ч. 3, п. 2
по-коза́цькому § 41, ч. 3, п. 1
поко́лихати, поко́лишу́, поко́лишеш, поко́лише, поко́лишемо, поко́лишете, поко́лишуть, поко́лиши́, поко́лиши́мо, поко́лиши́ть, хай (нехай) поко́лишуть § 14, ч. 1, п. 3
поко́сити, поко́шу́ § 16, ч. 1
поко́шений § 16, ч. 1
поко́ю § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
покри́ттів § 89, ч. 1, п. 1
Покро́ва § 53, ч. 3
Покро́вське § 150, ч. 1
Поку́ття § 50, ч. 6, прим.
по-латі́ні § 41, ч. 3, п. 1
по́ле § 66, ч. 3, п. 2; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 68, ч. 2, п. 2 (парадигма); § 148, ч. 1, прим.; *по́ля* § 82, ч. 2; (*по*) *по́лю, (по) по́лі* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1; *поля́* § 88, ч. 1, п. 3; § 91, ч. 1, п. 2; § 94, ч. 1; *полі́в* § 89, ч. 1, п. 1; § 89, ч. 1, п. 2; *піль* § 89, ч. 1, п. 2; *поля́м* § 90, ч. 1; *поля́ми* § 92, ч. 1, п. 1; *Єлисéisькі Поля́* § 50, ч. 1, прим.; § 149, ч. 1, п. 5; § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма)
Полеві́й § 144, ч. 2, п. 2
полі́вка § 32, ч. 13
поліе́др § 130, ч. 3

- полієлей § 53, ч. 8
 полільник § 32, ч. 1
 полімотивація § 35, ч. 6, п. 3
 Полісся § 50, ч. 6, прим.; § 50, ч. 10
 політико-економічний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
 політичний (суспільно-політичний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
 поліцукриди § 35, ч. 6, п. 3
 полк § 84, ч. 1, п. 2; *пóлку* § 82, ч. 6, п. 2; *вóлиця Герóїв Пóлку «Азóв»* § 50, ч. 11; *«Слóво о полку́ Ігоревім»* § 55, ч. 3, прим. 2
 полови́на § 107, ч. 1; (з) *полови́ною* § 38, ч. 1, п. 2, прим. 2
поло́ження, поло́жень § 9, ч. 2, п. 4
Поло́зьєв § 144, ч. 4, п. 1, пп. «а»
полонéзу § 82, ч. 6, п. 3
полоска́ти, полощу́, поло́щеш § 115, ч. 4, п. 1
полóтен § 89, ч. 1, п. 2
полóти, полó § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г»; *полóв, полóла* § 9, ч. 3, п. 3
Полта́ва § 68, ч. 1, п. 2; § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма)
полта́вський § 22, ч. 1, п. 2
Полта́вщина § 22, ч. 1, п. 2
полу́драбок § 36, ч. 1, п. 7
полу́кіпок § 36, ч. 1, п. 7
полу́мисок § 36, ч. 1, п. 7
пóлум'я § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»
польові́й (військо́во-польові́й) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»; *Русáлка Польовá* § 49, ч. 7, п. 3
по-лю́дські § 41, ч. 3, п. 1
пóлюс (Півні́чний пóлюс) § 50, ч. 1
пóлють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г»
поля́на (Садóве товари́ство «Лісовá поля́на» § 54, ч. 4)
поля́ни § 49, ч. 6
поля́рний § 121, ч. 1, п. 2
помáлу § 41, ч. 1, п. 4; *мáло-помáлу* § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»
Помарáнчева револю́ція § 52, ч. 1
помі́ї § 100, ч. 1, п. 2; *помі́ям* § 100, ч. 3, п. 2; *помі́ями* § 100, ч. 5, п. 2;
 (у) *помі́ях* § 100, ч. 6, п. 2
помі́ж § 42, ч. 1, п. 2
пóміч § 21, ч. 3
пóміч (у пóміч) § 41, ч. 2, п. 1
помі́чний § 21, ч. 3
Пом'я́лівський § 144, ч. 3, п. 1
пóнад § 42, ч. 1, п. 2
понадпáновий § 31, ч. 3
по-на́шому § 41, ч. 3, п. 1; § 44, ч. 2, п. 7; *не по-на́шому* § 44, ч. 2, п. 7
понеді́лка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»
пóні § 140, ч. 2, п. 4

- по-німецьки* § 26, ч. 3, п. 1
по-німецькому § 26, ч. 3, п. 1
по́ночі § 41, ч. 1, п. 2
поняттєвий § 33, ч. 6
по обі́ді § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
пообі́дній § 102, ч. 1, п. 1
пооді́нці § 41, ч. 1, п. 5
по́браний § 29, ч. 3, п. 2, прим.
попа́дя § 30, ч. 1, п. 5, прим.
попгу́рт § 35, ч. 6, п. 2
поперéд § 42, ч. 1, п. 2
поперéчний § 101, ч. 1, п. 1
по-пéрше § 41, ч. 3, п. 2
попідві́конню § 30, ч. 1, п. 4
попідті́нню § 30, ч. 1, п. 4; § 41, ч. 1, п. 7
по́пліч § 41, ч. 1, п. 2
попму́зика § 35, ч. 6, п. 2
по пра́вді § 41, ч. 2, п. 1
по́при § 42, ч. 1, п. 2
по́при те що § 43, ч. 2, п. 2
попу́рі § 129, ч. 2, п. 5
пора́дниця § 32, ч. 4
по́рений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 2
порівня́й (пор.) § 62, ч. 3
порівня́йте (пор.) § 62, ч. 3
по́ріг § 9, ч. 2, п. 3; *(на) поро́зі* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»
Порі́ччя Задві́рне § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма)
порожні́на (га́йморова порожні́на) § 49, ч. 9, п. 3, прим.
поро́жній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
порося́ткові, порося́тку § 83, ч. 1, п. 1; *порося́тка, порося́ток* § 91, ч. 1, п. 1,
 прим.
поро́ти § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 2; *поро́в, поро́ла* § 9, ч. 3, п. 3
поро́тий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 2
поро́х § 9, ч. 2, п. 3; *поро́ху* § 82, ч. 6, п. 6
порскі́й § 26, ч. 3, п. 1, прим.
порт О́львія § 50, ч. 13
портáлу § 82, ч. 6, п. 5
Порт-о-Прéнс § 50, ч. 2, прим.
портрéт Мазéни § 55, ч. 2, прим.
портъé § 130, ч. 2, п. 2
по рука́х § 80, ч. 1
пору́ки, на пору́ки § 41, ч. 2, п. 1
пору́ч § 41, ч. 1, п. 2
По́рцій (Марк По́рцій Като́н) § 146, ч. 2, п. 3
по́ршня § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»

пóряд § 41, ч. 1, п. 2
посáджений § 15, ч. 1
посадíти, посаджу́ § 15, ч. 1
по-сво́ему § 41, ч. 3, п. 1
Посейдо́н (бог Посейдо́н) § 53, ч. 1, прим.
посéред § 42, ч. 1, п. 2
посере́дині § 41, ч. 1, п. 2
посередни́ця (мо́ва-посередни́ця) § 37, ч. 2, п. 1
посере́дній § 102, ч. 1, п. 1
посила́ти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»
по си́лі § 41, ч. 2, п. 1
посі́яний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
послідо́вно миролю́бний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
пóслуга (інтерне́т-пóслуга) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
по со́вісті § 41, ч. 2, п. 1
посóл (Посóл Респу́бліки По́льща § 56, ч. 1, прим. 3; *Надзвича́йний і Повнова́жний Посóл* § 60, ч. 1); *пóсле* § 87, ч. 1, п. 3
посо́хнути, посо́хнув, посо́хнула § 115, ч. 7, п. 2, прим. 2
посо́хти, посо́х, посо́хла § 115, ч. 7, п. 2, прим. 2
по-соціалдемократі́чному § 41, ч. 3, п. 1, прим. 1
поспіша́ючи, не поспіша́ючи § 44, ч. 2, п. 2
постача́льник § 32, ч. 1
постача́льно-збу́товий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
постмодéрний § 101, ч. 1, п. 1
по сусі́дству § 41, ч. 2, п. 1
по-сусі́дськи § 41, ч. 3, п. 1
по-сусі́дському § 41, ч. 3, п. 1
по су́ті § 41, ч. 2, п. 1
посу́тній § 102, ч. 1, п. 1
Потебні́ (ві́дділ за́гального мовозна́вства Інститу́ту мовозна́вства ім. О. О. Потебні́ НАН Украї́ни) § 54, ч. 6
Потебня́нські чита́ння § 49, ч. 9, п. 3
пóтинський § 153, ч. 1
Пóті § 153, ч. 1
поті́к § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»
пóтім (на пóтім) § 41, ч. 1, п. 1, прим.
поті́ха § 21, ч. 2
поті́шиний § 21, ч. 2
пото́п § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»; § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; *пото́пу* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»
Пото́цьких (пала́ц Пото́цьких) § 55, ч. 2, прим.
пото́чний § 101, ч. 1, п. 1
потре́б § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
потребува́ти § 11, ч. 2
по-тре́те § 41, ч. 3, п. 2
пото́ху § 41, ч. 1, п. 1

- Потсда́мська уго́да § 55, ч. 1
 поту́жний § 33, ч. 1
 потя́г § 115, ч. 7, п. 2, прим. 2
 по́тяга § 82, ч. 6, п. 9, прим.; § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»; (у) по́тягу, (у) по́тязі
     § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 2
 по́тягу § 82, ч. 6, п. 9, прим.
 по-украї́нськи § 26, ч. 3, п. 1; § 41, ч. 3, п. 1
 по-украї́нському § 26, ч. 3, п. 1; § 41, ч. 3, п. 1
 по-фра́нцузьки § 26, ч. 3, п. 1
 по-фра́нцузькому § 26, ч. 3, п. 1
 походи́ти § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
 походи́ти (хресто́ві походи́ти) § 52, ч. 3, прим. 2
 по-хри́стия́нському § 41, ч. 3, п. 1
 Поча́ївська ла́вра § 55, ч. 2
 поча́сти § 41, ч. 1, п. 2
 поча́тий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б»
 (з) поча́тку § 41, ч. 1, п. 9, прим.
 поча́ток (поч.) § 62, ч. 3
 по че́рзі § 41, ч. 2, п. 1
 по че́тверо § 41, ч. 2, п. 4
 почи́м, почи́моу § 41, ч. 1, п. 6
 почорні́лий § 119, ч. 1, п. 1, пп. «б»
 почувт́тя § 30, ч. 1, п. 1; почувт́тів § 30, ч. 1, п. 1; § 89, ч. 1, п. 1
 пошто́ве відді́лення (п/в) § 62, ч. 7
 пошто́вий (ві́та-пошто́вий § 154, ч. 3, п. 1; Ві́та-Пошто́ва § 152, ч. 4, п. 2
     (парадигма); § 154, ч. 3, п. 1; «Пошто́ва пло́ща» (станція метро) § 50,
     ч. 14)
 пошто́вху § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9
 пошуко́ва систе́ма «Гугл» § 54, ч. 7
 по щі́рості § 41, ч. 2, п. 1
 по́яса § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
 по́яснення § 9, ч. 3, п. 4
 по́ясу § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
 П-поді́бний § 35, ч. 7, п. 10
 прав § 101, ч. 1, п. 3
 пра́вда («Ру́ська пра́вда») § 55, ч. 3, прим. 2
 Пра́вдинськ § 149, ч. 8, п. 2, прим.
 пра́вді (по пра́вді) § 41, ч. 2, п. 1
 право́березний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 правосла́вна (Украї́нська правосла́вна це́рква, Правосла́вна це́рква Украї́ни
     § 53, ч. 5)
 правопо́рушення (Ко́декс Украї́ни про адміні́стративні правопо́рушення,
     КУпАП) § 61, ч. 3, прим. 2
 право́руч § 41, ч. 1, п. 8
 праві́цю § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»

- Пра́га* § 19, ч. 1, п. 2; § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма); § 153, ч. 3, п. 1
пра́діда (з *ді́да-пра́діда*) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «Г»
пра́зький § 19, ч. 1, п. 2; § 153, ч. 3, п. 1
пра́пор § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; *Держа́вний Пра́пор Украї́ни* § 54, ч. 1
праце́здáтний § 35, ч. 3, п. 3
праці́вник § 32, ч. 1; *праці́вникóві* § 83, ч. 1, п. 1; *праці́вникóм* § 85, ч. 1, п. 1;
 (при) *праці́вникóві*, (на) *праці́внику́* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1;
праці́вникі́ § 88, ч. 1, п. 1; § 94, ч. 1; *праці́вникі́в* § 91, ч. 1, п. 1; *праці́вникáм*
 § 90, ч. 1; *праці́вникáми* § 92, ч. 1, п. 1; (на) *праці́вникáх* § 93, ч. 1
працьові́тий § 101, ч. 1, п. 1
пра́ця § 57, ч. 1; § 66, ч. 2, п. 1; *пра́ці* § 69, ч. 1, п. 2
превелі́кий (велі́кий-превелі́кий) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «Г»
прега́рний § 31, ч. 4
пре́дків (фі́льм «Ті́ні забу́тих пре́дків») § 55, ч. 3
презавзя́тий § 31, ч. 4
президе́нт § 56, ч. 1, прим. 1; *Президе́нт Украї́ни* § 56, ч. 1; § 57, ч. 1;
Президе́нт Націо́нальної акаде́мії нау́к Украї́ни § 56, ч. 1, прим. 3;
Президе́нт Сполу́чених Шта́тів Аме́рики § 56, ч. 1
президі́я § 54, ч. 6; § 54, ч. 6
презі́рливий § 31, ч. 4
презі́рство § 31, ч. 4
прекра́сний § 31, ч. 4; *Єле́на Прекра́сна* § 146, ч. 2, п. 1
прем'є́р § 138, ч. 1, п. 1
прем'є́рліга § 35, ч. 6, п. 3
прем'є́р-міні́стр § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»; § 56, ч. 1, прим. 1; (на / у (в) / по /
 при) *прем'є́р-міні́строві*, *прем'є́р-міні́стру*, *прем'є́р-міні́стрі* § 86, ч. 1,
 п. 3, пп. «б», прим. 3; *Прем'є́р-міні́стр Кана́ди* § 56, ч. 1
преміумкля́с § 35, ч. 6, п. 3
пре́мія (*Держа́вна пре́мія Украї́ни в га́лузі нау́ки і те́хніки*, *Держа́вна пре́мія*
Украї́ни іме́ні Олекса́ндра Довже́нка, *Пре́мія іме́ні Ю́рія Шевельо́ва*,
Націо́нальна пре́мія Украї́ни іме́ні Бори́са Пато́на, *Націо́нальна пре́мія*
Украї́ни іме́ні Тара́са Шевче́нка § 57, ч. 3; *лауреа́т Держа́вної пре́мії*
Украї́ни в га́лузі архіте́ктурі § 56, ч. 1, прим. 1; *Но́белівська пре́мія* § 49,
 ч. 9, п. 3; § 57, ч. 3; *Шевче́нківська пре́мія* § 49, ч. 9, п. 3)
прему́дрий § 31, ч. 4
Пренс (*Порт-о-Пренс*) § 50, ч. 2, прим.
преосвяще́нний § 31, ч. 4
препога́но § 31, ч. 4
преподо́бний § 31, ч. 4; § 53, ч. 2, прим. 1; *преподо́бний Феодо́сій Ки́єво-*
Пече́рський § 53, ч. 2, прим. 1
пресві́тер (*пресві́т.*) § 62, ч. 3
Пресвята́ (*Пресвята́ Богоро́диця* § 53, ч. 2, прим. 1; *це́рква Успі́ння*
Пресвято́ї Богоро́диці § 55, ч. 2, прим.); *храм Пресвято́ї Євха́рістії* § 55,
 ч. 2, прим.
пресконфе́ренція § 35, ч. 6, п. 2

престі́л § 31, ч. 4
префекту́ра То́яма § 50, ч. 9
пре́фікса § 82, ч. 5, п. 2, пп. «В»
Пречі́ста Ді́ва § 53, ч. 2
пречудо́во § 31, ч. 4
Приазо́в'я § 50, ч. 6, прим.
прибе́ре́жний § 31, ч. 5, п. 2
Прибі́лкін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «В»
прибі́гти § 31, ч. 5, п. 1; § 115, ч. 4, п. 2, прим.
прибо́рканий § 31, ч. 5, п. 1
прибо́ркати § 31, ч. 5, п. 1
прибудо́ваний § 31, ч. 5, п. 1
прибудува́ти § 31, ч. 5, п. 1
прибу́тку § 82, ч. 6, п. 1, пп. «В»; § 82, ч. 6, п. 9
прива́бити § 31, ч. 5, п. 1
прива́бливий § 31, ч. 5, п. 1
Прива́лов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «В»
Прива́тне акціо́нерне това́риство «Ки́ївський електровагоноремóнтний заво́д» § 54, ч. 4
привілейо́ваний § 8, ч. 1, п. 1
Приво́лжя § 149, ч. 8, п. 3, пп. «Г»
привселю́дно § 41, ч. 1, п. 8
при́гірок § 31, ч. 5, п. 2
Приго́рін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «В»
прида́тка § 82, ч. 6, п. 9, прим.
прида́тку § 82, ч. 6, п. 9, прим.
Придніпро́вська (Придніпро́вська залізни́ця § 50, ч. 11; *Придніпро́вська низовина́* § 154, ч. 1, п. 2)
приіссикку́льський § 154, ч. 3, п. 6, прим. 2
приіссикку́льці § 154, ч. 3, п. 6, прим. 2
приї́зду § 82, ч. 6, п. 1, пп. «В»
прийде́шній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
прикладні́й (науко́во-прикладні́й) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
прикла́ду § 82, ч. 6, п. 9
прикме́тника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «Г»
прикордо́нний § 31, ч. 5, п. 2
прикруті́ти § 31, ч. 5, п. 1
прикру́чений § 31, ч. 5, п. 1
Прику́мськ § 149, ч. 8, п. 3, пп. «Г»
прила́дів (НДІ електромехані́чних при́ладів) § 61, ч. 3, прим. 2
прила́ддя § 27, ч. 1, п. 5
Прилу́ки § 152, ч. 2 (парадигма); § 153, ч. 3, п. 2
прилу́цький § 153, ч. 3, п. 2
примі́рення (День па́м'яті та примі́рення) § 52, ч. 1
Примі́ський вокза́л § 50, ч. 13

Примор'я § 149, ч. 8, п. 3, пп. «г»
прімула § 121, ч. 1, п. 1
принáджувати § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
принáдний § 33, ч. 1
принéсений § 1, ч. 2
приніс § 120, ч. 2
принісиш § 120, ч. 2
принцеса § 56, ч. 1, прим. 2
припусті́, припусті́мо, припусті́м, припусті́ть § 116, ч. 2, п. 1
пріп'ятський § 27, ч. 1, п. 3
Пріп'ять § 27, ч. 1, п. 3; § 148, ч. 1
природний § 33, ч. 1
прислівника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
прислів'я § 88, ч. 1, п. 3; *прислів'їв* § 89, ч. 1, п. 1
прістань (*Го́ла Прістань* § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма); § 154, ч. 1, п. 1;
прістань Ржівців § 50, ч. 13)
приста́ркуватий § 31, ч. 5, п. 3
прису́тній § 102, ч. 1, п. 1
приту́лку § 82, ч. 6, п. 5
причепі́ти § 11, ч. 2
причі́лка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
причіпля́ти § 11, ч. 2
причо́му § 43, ч. 1
пришві́дшення § 31, ч. 5, п. 1
пришві́дити § 31, ч. 5, п. 1
прищеплюва́ти § 11, ч. 2
прія́знь § 30, ч. 1, п. 3, прим.; *прія́зні* § 95, ч. 1; *прія́зню* § 30, ч. 1, п. 3, прим.;
§ 95, ч. 3, п. 2
прія́рок § 31, ч. 5, п. 2
прі́звисько § 31, ч. 6
прі́звище § 31, ч. 6; § 66, ч. 3, п. 2; § 67, ч. 3, п. 3, пп. «б»; *прі́звища* § 82, ч. 2;
§ 88, ч. 1, п. 3; *прі́звищу* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; *прі́звищем* § 85, ч. 1, п. 1;
(у) *прі́звиці* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»; *прі́звиц* § 89, ч. 1, п. 2; *прі́звицам*
§ 90, ч. 1; *прі́звицями* § 92, ч. 1, п. 1
прі́рва § 31, ч. 6
про § 43, ч. 1
проб § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
прові́три, прові́трімо, прові́трі́м, прові́тріть § 116, ч. 2, п. 4
проводи́р, проводи́ря § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
прову́лок (пров.) § 62, ч. 3
прову́лок (Музе́йний прову́лок) § 50, ч. 11
проголо́шення (Акт проголо́шення незале́жності Украї́ни) § 55, ч. 1
програ́ма «Партне́рство зара́ди мі́ру» § 55, ч. 3
прогрéсу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
прога́вити § 6, ч. 1, п. 1

- продавчіня* § 32, ч. 4
прóдаж (купівля-прóдаж) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «б»; § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
продáжний § 101, ч. 1, п. 1
проєкт § 126, ч. 1; § 130, ч. 2, п. 2; *бізнес-проєкт* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
проєкція § 126, ч. 1
прозаїк § 3, ч. 1, п. 4; § 32, ч. 1, прим.
прозаїчний § 33, ч. 2
проїзд § 28, ч. 1
проїзний § 28, ч. 1
прóйдісвіт § 36, ч. 1, п. 5
Прóкiп § 9, ч. 2, п. 6, прим.; § 143, ч. 3, прим. 1; *Прóкóпа* § 9, ч. 2, п. 6, прим.
Прóкопів § 142, ч. 3 (парадигма)
Прокóф'єв § 144, ч. 3, п. 1
прокру́стове лóже § 49, ч. 9, п. 3, прим.
Прокурату́ра мі́ста Ки́єва § 54, ч. 1
прокурóр (Генерáльний прокурóр України) § 56, ч. 1
промені́стий § 33, ч. 5
про́мені (áльфа-про́мені, бéта-про́мені) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
про́меня § 82, ч. 5, п. 2, пп. «Г»
Прометéй § 123, ч. 1
про́між § 42, ч. 1, п. 2
промі́ння (дéльта-промі́ння) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
про́мисел (Бóжий про́мисел) § 53, ч. 2
промислóвий (агрáрно-промислóвий, воéнно-промислóвий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»)
промі́нчик § 27, ч. 1, п. 2
промо́вця § 82, ч. 5, п. 1
пропаганді́ст § 19, ч. 2
пропаганді́стський § 19, ч. 2
пропорці́йний § 33, ч. 1
прорóк (прор.) § 62, ч. 3
прорóк § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
проскомі́дія § 53, ч. 8
просмо́люй § 116, ч. 3, п. 3, прим. 3
проспéкт Сергі́я Ніго́яна § 50, ч. 11
Прóстейов § 150, ч. 4
прості́ти § 11, ч. 1; § 17, ч. 1
протé § 43, ч. 1
протеї́новий (цúкро-протеї́новий) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
проти́лэжний (діаметрáльно проти́лэжний) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
прото́ка Лаперу́за § 50, ч. 1
профéсор (проф.) § 62, ч. 3
професі́но орієнтóваний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
профéсор § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; (*на / у (в) / по / при*) *профéсорові, профéсору, профéсорі* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 3

- профспілка* § 35, ч. 6, п. 1; *профспілок* § 54, ч. 1
профспілковий § 35, ч. 6, п. 1
процес (крéкінг-процес) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»; *процеси* (націє- і державотвірні процеси) § 36, ч. 2, п. 3
процання (на процання) § 41, ч. 2, п. 1
процати § 11, ч. 1; *процу* § 17, ч. 1
прощений § 17, ч. 1
Пруссія § 50, ч. 8
Пршеров § 150, ч. 4
прядиво § 32, ч. 2
Пряшів § 150, ч. 4; § 151, ч. 1, прим.
Пса (сузір'я Великого Пса) § 51, ч. 1
Псалтир § 53, ч. 4
псевдо-Фауст § 35, ч. 6, п. 2, прим.
псевдо-ФОП § 35, ч. 6, п. 2, прим.
псевдогромадянський § 35, ч. 6, п. 2
псевдоефект § 130, ч. 3
псевдоісторичний § 129, ч. 3, прим.
псевдонаука § 35, ч. 6, п. 2
Псла § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
птиця (жар-птиця) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Публічне акціонерне товариство «Укрнафта» § 54, ч. 4
пужално § 27, ч. 1, п. 4
пужальце § 27, ч. 1, п. 4
«Пума» (кросівки «Пума») § 58, ч. 1
пункт (п.) § 62, ч. 3
пункти (пп.) § 62, ч. 3
путній § 102, ч. 1, п. 1
пуття (без пуття) § 41, ч. 2, п. 1
пухір, пухиря § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Пуца (Біловезька Пуца) § 50, ч. 1, прим.; § 149, ч. 5
пуца-водіцький § 40, ч. 2, п. 1; § 154, ч. 3, п. 1
Пуца-Водіця § 152, ч. 5 (парадигма); § 154, ч. 3, п. 1
пущений § 115, ч. 4, п. 3, пп. «а»
пуцу § 115, ч. 6, п. 2, пп. «б»
Пшавела § 142, ч. 1, прим 3 (парадигма)
пшениця § 10, ч. 1; § 10, ч. 2; § 21, ч. 1; § 59, ч. 2
пшеничний § 21, ч. 1
пшонó § 10, ч. 2; *пшоні́*, (у) *пшоні́* § 10, ч. 3, п. 2
пюі́тр § 138, ч. 2, п. 2
пюре́ § 138, ч. 2, п. 2
Пясецький § 144, ч. 3, п. 2, прим.
П'яста § 7, ч. 2, п. 1
п'ята (ахіллéсова п'ята) § 49, ч. 9, п. 3, прим.
п'ятдеся́т § 38, ч. 1, п. 1; § 105, ч. 4 (парадигма); *п'ятдесяти́* § 105, ч. 6

п'ятдесятий § 106, ч. 1
п'ятдесятимільйонний § 38, ч. 1, п. 2
п'ятдесятитонний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
п'ятеро § 105, ч. 10
П'ятигорськ § 149, ч. 8, п. 3, пп. «Г»
п'ятий § 106, ч. 1
п'ятимільйонний § 106, ч. 1
п'ятисотий § 106, ч. 1
п'ятитисячний § 106, ч. 1
П'ятихатки § 154, ч. 2, п. 2
п'ятихатський § 154, ч. 2, п. 2
п'ятнадцять § 105, ч. 3
п'ятниця (Страсна п'ятниця) § 53, ч. 3
Пятрусь Брówka § 144, ч. 1, п. 1
п'ятсот § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 105, ч. 5
п'ятсотдвадцятип'ятиріччя § 35, ч. 6, п. 5
п'ятсоттридцятитисячний § 38, ч. 1, п. 2
п'ять § 4, ч. 1, п. 1; § 7, ч. 2, п. 1; § 105, ч. 2 (парадигма); § 105, ч. 3; § 105, ч. 12; *п'ятьом, п'ятьох* § 105, ч. 10
П'ячénца § 138, ч. 1, п. 1

Р

Рáва-Рúська § 154, ч. 3, п. 1
ра́ва-ру́ський § 154, ч. 3, п. 1
Ра́ві § 49, ч. 8
рагу́ § 140, ч. 2, п. 6
рад § 101, ч. 1, п. 3
ра́да § 54, ч. 6; § 50, ч. 8; *Верхо́вна Ра́да України* § 54, ч. 1; § 54, ч. 5, прим. 5; § 56, ч. 1; *Європе́йська ра́да, Ра́да Європе́йського Союзу, Ра́да Європи, Ра́да націона́льної безпе́ки та оборо́ни України* § 54, ч. 1
ра́джи § 75, ч. 1; *ра́дже* § 74, ч. 1, п. 2
ра́дий-радісінький § 35, ч. 7, п. 2, пп. «Г»
ра́дити, ра́джу § 15, ч. 1
Ра́дич § 144, ч. 1, п. 6
ра́дій § 129, ч. 2, п. 2
ра́діо § 140, ч. 2, п. 5
радіопара́тура (ра́діо- й телепара́тура) § 36, ч. 2, п. 3
радіоко́мітет § 35, ч. 4, п. 1; § 36, ч. 1, п. 4
радіопроду́кція (теле-, радіо-, аудіо- і відеопроду́кція) § 36, ч. 2, п. 3
радіоспектрогеліогра́фія § 36, ч. 1, п. 8
радіофі́зичний § 40, ч. 1, п. 1
радісінький (ра́дий-радісінький) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «Г»

- радість* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 27, ч. 1, п. 3, *радісті, радісти* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 10, ч. 3, п. 1; § 95, ч. 1, прим. 1; *радістю* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 95, ч. 3, п. 2; (у) *радісті* § 95, ч. 4; *радісте* § 95, ч. 5
- радість (на радість)* § 41, ч. 2, п. 1
- радіус* § 129, ч. 2, п. 2
- радію* § 82, ч. 6, п. 6
- радісті (з радісті)* § 41, ч. 2, п. 1
- радоцях (на radoцях)* § 41, ч. 2, п. 1
- радоці* § 100, ч. 1, п. 2; *радоцям* § 100, ч. 3, п. 1; *радоцями* § 100, ч. 5, п. 1; (на) *радоцях* § 100, ч. 6, п. 1
- Радчук* § 27, ч. 1, п. 6
- Раєць* § 149, ч. 3, п. 1
- раз у раз* § 41, ч. 2, п. 2
- разів, разів сто* § 89, ч. 1, п. 1, прим.
- Раїч* § 144, ч. 1, п. 6
- райдержадміністрація* § 61, ч. 1, п. 2
- район (р-н)* § 62, ч. 5
- район* § 8, ч. 1, п. 1; § 50, ч. 8
- районної (Шевченківської районної в місті Києві державної адміністрації)* § 54, ч. 1
- рак-неборак* § 49, ч. 7, п. 3, прим.; *Рак-Неборак* § 49, ч. 7, п. 3
- Рамбує* § 126, ч. 1; § 130, ч. 2, п. 2; § 140, ч. 2, п. 3
- рандеву* § 140, ч. 2, п. 6
- ранету* § 82, ч. 6, п. 2, пп. «Г»
- ранішній* § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
- ранку (від ранку до вечора)* § 41, ч. 2, п. 2
- ранній* § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
- ранньостіглий* § 35, ч. 2
- рання* § 53, ч. 8; § 59, ч. 3
- «Ранок» (видавництво «Ранок»)* § 54, ч. 5
- Рафаєлева* § 49, ч. 9, п. 1
- Рафаель* § 121, ч. 1, п. 2; § 139, ч. 1, п. 2; § 140, ч. 1, п. 2 (парадигма)
- рахунка* § 82, ч. 6, п. 9, прим.
- рахунку* § 82, ч. 6, п. 9, прим.
- рахунок (за рахунок)* § 41, ч. 2, п. 1
- раціон* § 129, ч. 2, п. 2
- раціоналізаторів (Товариство винахідників та раціоналізаторів України)* § 54, ч. 1
- раціональний* § 128, ч. 2
- Рвачов* § 144, ч. 1, п. 4, пп. «В»
- реалізм* § 32, ч. 15; § 128, ч. 2
- реальний* § 128, ч. 2
- ребер* § 89, ч. 1, п. 2, прим.
- ревіти* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «Ж»; *ревті* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «Ж»; § 118, ч. 1; *реву, ревуть* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «Ж»

революціонер § 129, ч. 2, п. 2
 революція § 52, ч. 1; § 121, ч. 1, п. 2; § 128, ч. 2; *Революція гідності, Революція на граніті* § 52, ч. 1
 регресу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
 регулювальник § 32, ч. 1
 регулятор § 121, ч. 1, п. 2
 редактор (ред.) § 62, ч. 3
 редакторка § 32, ч. 4
 редакція (ред.) § 62, ч. 3
 редька, редьці § 27, ч. 1, п. 3, прим.
 реєстр § 130, ч. 2, п. 2
 режим § 129, ч. 4, п. 1
 Резерфорд § 124, ч. 2
 Реймське Євангеліє § 55, ч. 3, прим. 2
 Рейн § 136, ч. 2; Рейну § 82, ч. 6, п. 5
 реквієм Моцарта § 55, ч. 2, прим.
 рекрутський § 22, ч. 1, п. 1
 рекрутчина § 22, ч. 1, п. 1
 ректор § 56, ч. 1, прим. 1
 реляція § 128, ч. 2, прим.
 реманенту § 82, ч. 6, п. 2, пп. «в»
 Рембрандта (тюльпán Рембрандта) § 59, ч. 3
 ремесло § 28, ч. 3
 ремігати § 6, ч. 1, п. 1
 ремінець, реміниця § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»
 ремісник § 28, ч. 3
 ремонту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
 Ренесанс § 52, ч. 1
 ренклоду § 82, ч. 6, п. 2, пп. «г»
 «Рено» § 140, ч. 2, п. 5
 рентген § 49, ч. 5; Рентген § 132, ч. 1
 Реньє § 139, ч. 1, п. 1
 репетувати § 34, ч. 3
 репетувати § 34, ч. 3
 респондент § 128, ч. 2, прим.
 республіка § 129, ч. 2, п. 6; *Арабська Республіка Єгипет, Республіка Болгарія, Республіка Корія, Китайська Народна Республіка, Соціалістична Республіка В'єтнам, Французька Республіка* § 50, ч. 6;
Директорія Української Народної Республіки § 54, ч. 1
 Республіканська партія США § 54, ч. 2
 ресторан «Лібідь» § 54, ч. 5
 ретро § 140, ч. 2, п. 5
 реформація § 128, ч. 2
 Речиця § 149, ч. 5; § 151, ч. 2, п. 1, прим.; § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма)
 речі § 95, ч. 1

- речовий § 33, ч. 7
 речовізм § 32, ч. 15
 Репіна (роботи Репіна) § 55, ч. 2, прим.
 Репнівський § 144, ч. 1, п. 3, пп. «Г»
 Ржев § 149, ч. 3, п. 2
 Ржіців (прістань Ржіців) § 50, ч. 13
 ріба (ні ріба ні м'ясо) § 44, ч. 2, п. 8
 Рибаків § 144, ч. 1, п. 9
 рибалка, рибалці § 26, ч. 2, п. 3, прим.
 рибалчин § 26, ч. 2, п. 3, прим.
 рибальство § 26, ч. 2, п. 3
 рибокомбінат § 35, ч. 3, п. 1
 -ривер § 140, ч. 2, п. 7; Фолл-Рівер § 140, ч. 2, п. 7; § 154, ч. 3, п. 4
 ріверський (фолл-ріверський) § 154, ч. 3, п. 4
 Рив'єра § 129, ч. 4, п. 4; § 138, ч. 1, п. 1
 ривка § 82, ч. 6, п. 1, пп. «В»
 Ріга § 153, ч. 3, п. 1
 Ріга § 129, ч. 4, п. 4
 Рігор Бородулін § 144, ч. 1, п. 1
 Ріджент-стріт § 129, ч. 4, п. 4, прим. 1; (біля) Ріджент-стріт § 140, ч. 2,
 п. 7
 різький § 129, ч. 4, п. 4; § 153, ч. 3, п. 1
 Ріма § 82, ч. 6, п. 5, прим.
 Римський (Папа Римський) § 53, ч. 6
 Римсько-католицька церква § 53, ч. 5
 Риму § 82, ч. 6, п. 5, прим.
 рінгу § 82, ч. 6, п. 5
 рись, рісі § 142, ч. 1, прим. 2
 Рись, Ріся § 142, ч. 1, прим. 2
 риф § 129, ч. 4, п. 1
 ришельє § 129, ч. 2, п. 3
 риштований § 34, ч. 1
 риштовання § 34, ч. 1
 рів § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; рову § 82, ч. 6, п. 5; § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»
 рівень, рівня § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»
 Рівне § 148, ч. 1; § 152, ч. 3 (парадигма); § 152, ч. 3, прим.
 Різ (Золотий Різ § 50, ч. 1, прим.; Кривий Різ § 148, ч. 1; § 152, ч. 4, п. 1
 (парадигма); Мишурин Різ § 154, ч. 3, п. 6)
 рідний § 101, ч. 1, п. 1
 рієлтор § 129, ч. 2, п. 2; § 130, ч. 2, п. 3
 ріж, ріжмо, ріжте § 116, ч. 3, п. 2
 Різдов Христове (Р. Х.) § 62, ч. 3
 Різдов Христове § 53, ч. 3
 різдвяний § 7, ч. 2, п. 1, прим.; § 27, ч. 1, п. 3; Різдвяний піст § 53, ч. 3
 різкий § 26, ч. 3, п. 1, прим.

- рі́зко* § 26, ч. 3, п. 1, прим.
різноспря́мований § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
різьба́р § 27, ч. 1, п. 3
різьба́р § 27, ч. 1, п. 3
різьба́рство § 27, ч. 1, п. 3
рі́к (р.) § 62, ч. 3
рі́к § 21, ч. 1; § 52, ч. 1; *ро́ку* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»; *році* (у дві тисячі вісімна́дцятому році) § 106, ч. 2
рі́к наро́дження (р. н.) § 62, ч. 3
рі́к у рі́к § 41, ч. 2, п. 2
ріка́ Дніпро́ § 37, ч. 3, п. 2; *Дніпро́-ріка́* § 37, ч. 2, п. 2
рілля́, ріллі́, ріллю́, ріллею́ § 30, ч. 1, п. 2
Ріо-де-Жанейро́ § 50, ч. 2, прим.; § 154, ч. 3, п. 5
Ріо-Не́гро § 50, ч. 4, прим.; § 154, ч. 3, п. 3
рі́ши § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
річ § 66, ч. 4, п. 1
Рі́чард § 129, ч. 2, п. 3; *Рі́чард Ле́ове Сёрце́* § 49, ч. 9, п. 2; § 146, ч. 2, п. 1; § 146, ч. 6 (парадигма); § 147, ч. 5, п. 1
рі́чечка § 32, ч. 8
рі́чка (р.) § 62, ч. 3
рі́чний § 21, ч. 1
Рішельє́ § 129, ч. 2, п. 3; § 132, ч. 1
робі́в-робі́в § 35, ч. 7, п. 1
робі́ти § 115, ч. 1 (парадигма, теп. ч.); *робі́ть, робля́ть* § 26, ч. 3, п. 4; *робі́, робі́мо, робі́м, робі́ть* § 116, ч. 1
робі́нзо́н § 49, ч. 5
робі́тник § 9, ч. 1, п. 2; *робі́тнику́, робі́тні́че* § 87, ч. 1, п. 1; *робі́тнику́* § 88, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 91, ч. 1, п. 1; *робі́тників* § 89, ч. 1, п. 1
робі́тні́ць § 26, ч. 3, п. 3; § 76, ч. 1, п. 1
робля́чи § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
робо́та § 9, ч. 1, п. 2; *робо́ти Ре́піна* § 55, ч. 2, прим.
рога́лика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «і»
Рогачо́во § 149, ч. 6, п. 3
родзі́нка § 129, ч. 4, п. 1
роді́ни § 69, ч. 1, п. 1
родово́ду § 82, ч. 6, п. 7
Родо́су § 82, ч. 6, п. 5
ро́ду § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»; (на) *ро́ді, (на) роду́* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а», прим. 1
ро́єм § 85, ч. 1, п. 1
Рожі́щенський райо́н § 50, ч. 8
розванта́жувальний (ванта́жно-розванта́жувальний) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.
розві́нений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
розві́нути § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
розві́нутий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1

розвитку (Організація економічного співробітництва і розвитку) § 54, ч. 1
розгін § 9, ч. 3, п. 5, пп. «т»; з *розгону § 41, ч. 2, п. 1*
розгніждження § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в»
розграфіти, розграфлю, розграфлять § 18, ч. 1
розграфлений § 18, ч. 1; § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
роздоріжжя § 9, ч. 3, п. 2, пп. «в»; § 88, ч. 1, п. 3; роздоріжжю § 83, ч. 1,
п. 2, пп. «а»; *роздоріжжям § 85, ч. 1, п. 2; (на) роздоріжжі § 86, ч. 1,*
п. 1, пп. «б»; *роздоріж § 89, ч. 1, п. 2; роздоріжжям § 90, ч. 1;*
роздоріжжями § 92, ч. 1, п. 1; (на) роздоріжжях § 93, ч. 1
«Розетка» (інтернет-магазин «Розетка») § 54, ч. 7
роззброїти § 29, ч. 1, п. 1
роззява § 29, ч. 1, п. 1
розідрати, роздёр § 9, ч. 2, п. 1
розіллється, розіллються § 30, ч. 1, п. 5
розіллю § 30, ч. 1, п. 5
розказуй § 116, ч. 3, п. 3, прим. 3
розкіш § 30, ч. 1, п. 3; § 66, ч. 4, п. 1; розкішню § 30, ч. 1, п. 3
розкошувати § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
розмаю § 87, ч. 1, п. 2
розм'янути § 7, ч. 2, п. 1, прим.
розорати § 63, ч. 2, п. 5
розпад (альфа-розпад, бета-розпад) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
розпачу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
розповідати, розповідай § 116, ч. 3, п. 3, прим. 1
розповісті § 115, ч. 5; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 1
розрахунковий рахунок (р/р) § 62, ч. 7
розрив-трава § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
розрісся § 29, ч. 2; § 63, ч. 2, п. 6
розтягнути § 31, ч. 3
розтяг-стиск § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
розуміти § 118, ч. 1
розхитати § 31, ч. 3
розходження § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в»
розчин § 31, ч. 3
роз'юшити § 7, ч. 2, п. 4
роки (рр.) § 62, ч. 3
роликопідшипники (кулько- й роликопідшипники) § 36, ч. 2, п. 3
ром «Бакарді» § 58, ч. 1
роман «Сто років самотності» § 55, ч. 3
Романішин § 87, ч. 1, п. 4; § 142, ч. 3 (парадигма); Романішине § 87, ч. 1,
п. 4; Романішиних, Романішиним, Романішиними § 142, ч. 3, прим. 3
Романів § 87, ч. 1, п. 4
романіст § 32, ч. 15
Романове § 87, ч. 1, п. 4
романтизм § 32, ч. 15

- романтик* § 32, ч. 1, прим.
Ромні § 152, ч. 2 (парадигма)
Рон (Фонтен-сюр-Рон) § 50, ч. 2, прим.
Росіні § 129, ч. 2, п. 3; § 140, ч. 2, п. 4
рості, ріс, росла § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
Рось § 148, ч. 1
рот § 9, ч. 2, п. 1, прим. 1; *рота* § 9, ч. 2, п. 1, прим. 1; § 82, ч. 5, п. 2, пп. «е»
-роуд § 140, ч. 2, п. 7
Рощино § 150, ч. 2
рою § 82, ч. 6, п. 2
рояль § 126, ч. 1
Рудбек § 128, ч. 4
Руде озеро § 154, ч. 1, п. 2
Рудольфа Дізеля § 129, ч. 2, п. 3
Рудольштадт § 154, ч. 2, п. 5
рудольштадтський § 154, ч. 2, п. 5
Руже (Клода Жозефа Руже де Ліля) § 140, ч. 3
Руж'є § 138, ч. 1, п. 1
руїна § 3, ч. 1, п. 1; § 129, ч. 3
рука § 14, ч. 1, п. 1; § 73, ч. 1, прим.; *руці* § 73, ч. 1, прим.; *(но) руці* § 73, ч. 1
рукава, рукаві § 88, ч. 1, п. 3
рука́х (по рука́х) § 80, ч. 1
руки́ (не з руки́) § 41, ч. 2, п. 1
руко́пису § 82, ч. 6, п. 7
ру́ку (на ру́ку) § 41, ч. 2, п. 1
Руму́нія § 50, ч. 6
Ру́мя § 151, ч. 1, прим.
рум'яний § 7, ч. 2, п. 1
Рум'янцев § 144, ч. 3, п. 1; *Рум'янцева* (мис Рум'янцева) § 149, ч. 3, п. 2
русáлка § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1; *Русáлка Польова́* § 49, ч. 7, п. 3
Ру́сі § 95, ч. 1, прим. 1
Ру́син § 142, ч. 3 (парадигма); § 142, ч. 3, прим. 3 (парадигма)
ру́сіни § 88, ч. 1, п. 1, прим.;
Ру́сі-України (Святі́йший Патріа́рх Ки́ївський і всієї́ Ру́сі-України) § 53, ч. 6
Руссо́ § 128, ч. 3
Ру́сте (Ібн Ру́сте) § 146, ч. 4, п. 4
Русь § 95, ч. 1, прим. 1; § 54, ч. 5; *Ру́сі* § 95, ч. 1; *(на) Ру́сі* § 95, ч. 4; *Руссю́*
 § 95, ч. 3, п. 1
«Руська пра́вда» § 55, ч. 3, прим. 2
Руф § 140, ч. 2, п. 9, прим. (парадигма)
ру́ху § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
руча́ю § 82, ч. 6, п. 5
ру́ченька § 26, ч. 3, п. 2
ру́чка § 14, ч. 1, п. 1
руш, ру́шмо, ру́ште § 116, ч. 3, п. 2

рушнік § 21, ч. 3
рушніця § 21, ч. 3
рюкзак § 4, ч. 1, п. 2; § 138, ч. 2, п. 2
Рюмін § 144, ч. 3, п. 2, прим.
рюмсати § 7, ч. 2, п. 2, прим.
рюш § 4, ч. 1, п. 2; § 138, ч. 2, п. 2
рябій § 7, ч. 2, п. 2, прим.
ряд § 4, ч. 1, п. 2
рясно § 4, ч. 1, п. 2
Ряшів (Жéшув) § 150, ч. 3

С

Саарбрюкен § 137, ч. 1
Сабірабад § 154, ч. 2, п. 5
Сава § 32, ч. 12; § 66, ч. 2, п. 3; § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»
Саваоф § 53, ч. 1
Савич § 32, ч. 12
Савівна § 32, ч. 12
Савович § 32, ч. 12
Саво́я § 126, ч. 1
сад (Новій Сад) § 150, ч. 1; § 154, ч. 1, п. 1; *са́ду* § 82, ч. 6, п. 2, пп. «а»
саджа́ти § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
сади́ти, саджу́ § 15, ч. 1
садівнік § 63, ч. 1
садка́ § 82, ч. 6, п. 2, пп. «а»
Садове товари́ство «Лісова́ поля́на» § 54, ч. 4
сажа́ § 82, ч. 6, п. 5
Са́зерленд § 124, ч. 2
Саї́д § 129, ч. 3
сакво́яж § 126, ч. 1
сакль § 9, ч. 2, п. 1, прим. 2
Саксо́нія (земля́ Ні́жня Саксо́нія) § 50, ч. 9
Сакці́нський (Куку́левич-Сакці́нський) § 144, ч. 2, п. 3
Сала́сьєв § 144, ч. 4, п. 1, пп. «а»
Салгі́ра § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
Сало́ніки § 152, ч. 2 (парадигма)
Сальвадо́р (Сан-Сальвадо́р) § 154, ч. 3, п. 4
са́льний (м'ясо-са́льний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
сам на са́м § 41, ч. 2, п. 2
сам, сама́, самі́ § 113, ч. 1, прим. 1
са́мий, самі́й § 113, ч. 1, прим. 1
Самі́йла (Літо́пис Самі́йла Вели́чка) § 55, ч. 3, прим. 2
самі́тний § 102, ч. 1, п. 1
самобу́тній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1

- самовиховання § 35, ч. 3, п. 1
самовчитель § 35, ч. 3, п. 1
самостійність § 66, ч. 4, п. 1
самоті (на самоті) § 41, ч. 2, п. 1
самотній § 102, ч. 1, п. 1
самотності (роман «Сто років самотності») § 55, ч. 3
самохід § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»; § 36, ч. 1, п. 1
самохідний § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»; § 40, ч. 1, п. 1
самохіть § 41, ч. 1, п. 8
Сан- § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
сани § 100, ч. 1, п. 1; § 100, ч. 4, п. 1; саней § 100, ч. 2, п. 1; санням § 100, ч. 3, п. 1; саньмі, санями § 100, ч. 5, п. 3
санітарний день § 52, ч. 2
Санкт- (Санкт-Галлен § 154, ч. 3, п. 4; Санкт-Моріц § 50, ч. 4)
Сан- (собор Сан-Марко § 55, ч. 2, прим.; Сан-Мартін § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1; Сан-Сальвадор § 154, ч. 3, п. 4)
Сант-Антіоко § 154, ч. 3, п. 4
Санта- (Санта-Барбара § 50, ч. 4; Санта-Клара § 154, ч. 3, п. 4)
сантиметр (см) § 62, ч. 4
сантіма § 82, ч. 5, п. 2, пп. «е»
Сан-Франціско § 50, ч. 4
Сапун (гора Сапун § 37, ч. 3, п. 2; Сапун-гора § 37, ч. 2, п. 2)
Сараєво § 150, ч. 2; § 152, ч. 3, прим.
сарая § 82, ч. 6, п. 5
Сардінія § 129, ч. 4, п. 5
Сатурн § 51, ч. 1
Саяті § 124, ч. 2
сватівський § 153, ч. 2
Сватове § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»; § 152, ч. 3, прим.; § 153, ч. 2; Сватовим § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»
сватове § 94, ч. 1
сваха § 12, ч. 1, п. 1; § 22, ч. 1, п. 5; свасі, (на) свасі § 12, ч. 1, п. 1
свашин § 22, ч. 1, п. 5
Свекор § 142, ч. 1 (парадигма)
свекруха § 33, ч. 3; § 66, ч. 3, п. 3
свекрушин § 33, ч. 3
свекрушисько § 66, ч. 3, п. 3
свекрушище § 68, ч. 2, п. 6, прим.
Свенціцький § 144, ч. 1, п. 10, пп. «б»
свердлільно- (свердлільно-довбальний, свердлільно-шліфувальний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»)
свєтра § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
свиноматка § 35, ч. 3, п. 3
свинопас § 35, ч. 3, п. 3
свинцево-мідний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»

- свиня § 30, ч. 1, п. 5, прим.; свіні § 78, ч. 1, п. 1, прим.; свиней § 76, ч. 1, п. 2;
 § 78, ч. 1, п. 1; § 78, ч. 1, п. 1, прим.; свиньмі, свінями § 79, ч. 1, п. 3
 свистати, свищу, свіщеш § 115, ч. 4, п. 1
 Свідзінський § 144, ч. 4, п. 2, прим. 1
 свідомий (соціально свідомий) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
 (у) свідомості § 95, ч. 4
 Свіжа § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
 свіжий § 101, ч. 1, п. 1
 свіжісінський § 26, ч. 3, п. 2
 свіжість § 32, ч. 3; свіжости, свіжості § 10, ч. 3, п. 1
 свіжозрубаний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
 свіжоскопаний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
 свій § 110, ч. 2
 Свір § 152, ч. 1, п. 3 (парадигма)
 світ § 27, ч. 1, п. 3; світу § 82, ч. 6, п. 5
 світанку (на світанку) § 41, ч. 2, п. 1
 світла (за світла) § 41, ч. 2, п. 1
 Світлана § 143, ч. 1; § 144, ч. 1, п. 1
 світловолодікування § 36, ч. 1, п. 8
 світлопоглинальний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б»
 світлофор § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
 Світовий конгрес українців § 52, ч. 2
 Світозар, Світозара § 143, ч. 3, прим. 2
 «Світоч» (шоколад «Світоч») § 58, ч. 1
 Світязь § 50, ч. 1
 свобод § 76, ч. 1, п. 1
 Свободи (орден Свободи) § 57, ч. 1
 свілока § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
 Свьонтек § 144, ч. 1, п. 10, пп. «б»
 Свядек § 144, ч. 4, п. 2, прим. 1; § 144, ч. 2, п. 4
 святá (Святá Трійця § 53, ч. 2; § 53, ч. 2, прим. 1; святá великомучениця
 Варвара § 53, ч. 2, прим. 1; острів Святóї Єлени § 50, ч. 2)
 Святвечір § 35, ч. 6, п. 1
 Святé Письмо § 53, ч. 4
 святій (св.) § 62, ч. 3
 святій, святій Пантелеймон § 53, ч. 2, прим. 1; Святóго (затока Святóго
 Лаврентія § 50, ч. 2; собор Святóго Петра § 53, ч. 2, прим. 1; § 55, ч. 2,
 прим.; храм Святóго Івана Хрестітеля § 55, ч. 2, прим.)
 Святійший Патріарх Київський і всієї Русі-України § 53, ч. 6
 святковий § 33, ч. 7
 свято § 7, ч. 2, п. 1, прим.; § 27, ч. 1, п. 3; світу § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 Святóшина § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»; Святóшином § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»
 священний § 29, ч. 3, п. 2
 священник § 29, ч. 3, п. 2; священника § 82, ч. 5, п. 1
 се (ні сé ні тé) § 44, ч. 2, п. 8

- себе́ § 109, ч. 1 (парадигма); (на) се́бе § 113, ч. 1, прим. 2
се́бто § 43, ч. 1
Севасто́поль § 148, ч. 1, прим.; § 154, ч. 2, п. 5
севасто́польський § 154, ч. 2, п. 5
Севгі́ль § 140, ч. 2, п. 9, прим. (парадигма)
Севі́лья § 129, ч. 2, п. 4; § 139, ч. 1, п. 1
Седáн § 50, ч. 5, прим.
Седла́чек § 144, ч. 1, п. 2
Седльці́ § 149, ч. 2
сей § 111, ч. 1
сейл § 121, ч. 1, п. 1
сейм § 54, ч. 5, прим. 4; Сේму § 82, ч. 6, п. 5
секво́я § 126, ч. 1
секретáр § 27, ч. 1, п. 1; § 56, ч. 1; § 56, ч. 1, прим. 1; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»;
секретаря́ § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; секретарéві § 83, ч. 1, п. 1; секретарéм
§ 85, ч. 1, п. 1; секретарі́ § 88, ч. 1, п. 2
секунда́ (с) § 62, ч. 4
селі́дівський § 153, ч. 2
Селі́дове § 153, ч. 2
се́лиця § 91, ч. 1, п. 2; (у) се́лицях § 93, ч. 1
се́лице (с-ще) § 62, ч. 5
Селігéр § 149, ч. 8, п. 1, пп. «в»
Селінд́жер § 134, ч. 2
село́, сторі́нка (с.) § 62, ч. 3
село́ § 1, ч. 2; § 9, ч. 1, п. 1, пп. «б»; § 9, ч. 1, п. 2; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»; § 84,
ч. 1, п. 2; селá § 82, ч. 2; селу́ § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; селом § 85, ч. 1, п. 1;
(у) селі́ § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»; (по) селу́, (по) селі́ § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»,
прим. 1; сéла § 1, ч. 2; § 94, ч. 1; сіл § 9, ч. 1, п. 1, пп. «б»; § 89, ч. 1, п. 2;
сéлам § 90, ч. 1; сéлами § 92, ч. 1, п. 1; (по) сéлах § 93, ч. 1; село́ Ганно-
Леонто́вичеве, село́ Ганно-Мусі́вка, село́ Дмитро-Варва́рівка, село́ Іва́на
Франка́, село́ Івано-Миха́йлівка, село́ Миколо-Гула́к, село́ Михайло-
Коцю́бінське, село́ Тара́са Шевче́нка, село́ Тарасо-Григо́рівка § 154, ч. 1,
п. 4; село́ Мо́ринці § 37, ч. 3, п. 2
се́ляни § 88, ч. 1, п. 1, прим.; се́лян § 89, ч. 1, п. 1, прим.
се́лянський (сел., селян. селянськ.) § 62, ч. 2
се́лянський § 27, ч. 1, п. 2; § 62, ч. 2; се́лянський син § 146, ч. 4, п. 3
Сем § 134, ч. 2
семафо́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Семéн § 143, ч. 1; § 144, ч. 1, п. 1
Семені́шин, Семені́шину, Семені́шинові § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.
Семéнов § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
Семéново § 149, ч. 6, п. 2
се́меро § 105, ч. 10
семéстр § 127, ч. 1
семигі́рський § 154, ч. 2, п. 2

- Семигóри* § 154, ч. 2, п. 2
семидéнный § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»
семимільярдний § 38, ч. 1, п. 2
Семипілки § 154, ч. 2, п. 2
семипілківський § 154, ч. 2, п. 2
семиразóвий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
семирічний § 101, ч. 1, п. 1; *Семирічна війна* § 52, ч. 1
Семьóркін § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
Сен- § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1; *Сен-Готáрд* § 154, ч. 3, п. 4; *Сен-Лю* § 50, ч. 4;
Сен-П'єру § 82, ч. 6, п. 5; *Сен-Сімóн* § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
сенáт § 54, ч. 5, прим. 4
сенберна́р § 50, ч. 12
Сéник (для *Марії Сэник*) § 142, ч. 3, прим. 2
Сэника (для *Василія Сэника*) § 142, ч. 3, прим. 2
Сенкэвич § 144, ч. 1, п. 2; § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
Сент- (*Сент-Бэв* § 146, ч. 4, п. 2; (*на*) *Сент-Джэ́ймс-стріт* § 140, ч. 2, п. 7;
Сент-Джóнс § 50, ч. 4; *Сент-Луїс* § 154, ч. 3, п. 4)
сеньйóр § 139, ч. 1, п. 1
сер § 87, ч. 1, п. 4, прим. 5
Серакóвський § 144, ч. 1, п. 2
сервáнта § 82, ч. 5, п. 2, пп. «з»
Сергіївна § 32, ч. 12
Сергі́й § 143, ч. 3 (парадигма); *Сергія* § 50, ч. 11; § 82, ч. 5, п. 1 *Сергі́єві* § 83,
ч. 1, п. 1
сёрдэнько § 32, ч. 9
сёрдэшний § 21, ч. 3
сэред § 9, ч. 2, п. 3
(у) *середини* § 41, ч. 1, п. 9, прим.
середній § 102, ч. 1, п. 1; *середня* (*Львівська середня загальноосвітня школа*
№ 51 імені Івана Франка) § 54, ч. 3; *середні вікі* § 52, ч. 3, прим. 2
середньоверхньонімецька § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»
середньовіччя § 35, ч. 2; § 52, ч. 3, прим. 2
середньодобовий § 35, ч. 2
середньонижньонімецька § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»
серйóзний § 138, ч. 2, п. 1
Серпа́нок (*картопля Серпа́нок*) § 59, ч. 3
сёрфінг § 122, ч. 1; § 135, ч. 1; *сёрфінгу* § 82, ч. 6, п. 4; *сёрфінга* § 82, ч. 6, п. 4
Сэрце (*Річард Лэво́ве Сэрце*) § 49, ч. 9, п. 2; § 146, ч. 2, п. 1; § 146, ч. 6
(парадигма); § 147, ч. 5, п. 1
сэрце́ві, сэрцю § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; *серць* § 26, ч. 3, п. 3; § 89, ч. 1, п. 2;
серде́ць § 26, ч. 3, п. 3; § 89, ч. 1, п. 2
Сесі́лі (*Марі-Сесі́лі*) § 140, ч. 3
сэсія, сэсія Хмельніцької міськра́ди § 54, ч. 6
сестра́ § 63, ч. 3; *сестри́* § 69, ч. 1, п. 2, прим.; *сэстро* § 74, ч. 1, п. 1; *сэстри*
§ 69, ч. 1, п. 2, прим.

- Сестрічка (Лисічка-Сестрічка)* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
Сибіру § 82, ч. 6, п. 5
сиваський § 153, ч. 3, п. 3
Сиваш § 153, ч. 3, п. 3
Сівий § 49, ч. 8
Сивокінь § 146, ч. 5 (парадигма)
«Сигна́л» (система обміну повідомленнями «Сигна́л») § 54, ч. 7
Сідір § 143, ч. 3, прим. 1
сидіти, сиджу́ § 115, ч. 3, п. 1; *сидя́ть* § 115, ч. 3, п. 1; § 120, ч. 1
сідячи § 120, ч. 1
сізій § 101, ч. 1, п. 1
Сізрань § 149, ч. 9
Сиксті́нська капе́ла § 55, ч. 2
Сиктивка́р § 149, ч. 9
сі́ла-сіле́нна § 35, ч. 7, п. 2, пп. «Г»
сіле́нний § 29, ч. 3, п. 1
сі́ли (Збро́йні Сі́ли Украї́ни) § 54, ч. 1
сі́лі (по сі́лі) § 41, ч. 2, п. 1
сі́лу (над сі́лу, під сі́лу, че́рез сі́лу) § 41, ч. 2, п. 1
сілуе́т § 129, ч. 2, п. 3; § 129, ч. 4, п. 1
сі́льноді́йний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «В»
сіме́нтáлка § 50, ч. 12
Сімео́н § 144, ч. 1, п. 6
Сімонéнко § 142, ч. 1 (парадигма); *Сімонéнкові Олесе́ю Андрі́йовичу* § 83, ч. 1, п. 1, прим.
сімпозі́ум § 54, ч. 6
сі́мфоні́чний § 33, ч. 2
сі́мфонія (Дев'я́та сі́мфонія Бетхо́вена) § 55, ч. 2
сі́н (Бог Сін § 53, ч. 2; Іва́н – мужі́чий сін; се́лянський сін § 146, ч. 4, п. 3);
сіно́ві § 83, ч. 1, п. 1; *сі́ну* § 87, ч. 1, п. 1
сінаго́га § 122, ч. 1
Сіне́льнико́ве § 152, ч. 3, прим.
сі́ній, сі́ня, сі́не, сі́ні § 103 (парадигма); *сі́ній* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «Г»; § 102, ч. 1, п. 3; *сі́нього* § 26, ч. 2, п. 2
сіні́ти, сінію́, сінію́ть § 115, ч. 3, п. 2, пп. «Б»
сіні́ший § 104, ч. 1, п. 1
сі́нку § 87, ч. 1, п. 1
сі́нтаксісу § 82, ч. 5, п. 2, пп. «В»
сі́нтаксі́чний § 33, ч. 2
сі́нтезу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «В»
сі́ньоо́кий § 35, ч. 2
сі́ньо-сі́ньо § 35, ч. 7, п. 1
сі́ньоцві́т § 36, ч. 1, п. 2
сі́нюва́тий § 33, ч. 8
сі́п, сі́пмо, сі́пте § 116, ч. 3, п. 2

- сир* § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *сир* «Королівський» § 58, ч. 1
Сираку́зи § 129, ч. 4, п. 6; § 153, ч. 3, п. 1
сираку́зький § 153, ч. 3, п. 1
сирдар'їнський § 154, ч. 3, п. 3
Сирдар'я § 50, ч. 4, прим.; § 154, ч. 3, п. 3
сире́ць (льон-сире́ць) § 37, ч. 2, п. 4; «Сире́ць» (станція метро) § 50, ч. 14
сирі́єць § 129, ч. 4, п. 6
сирі́тство § 19, ч. 2
сирі́тський § 19, ч. 2
Сі́рія § 129, ч. 4, п. 6
сировáр § 35, ч. 3, п. 1
сі́ро-ковба́сний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
сирота́ § 19, ч. 2; § 66, ч. 2, п. 1; § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»
систе́ма § 54, ч. 7; § 129, ч. 4, п. 1; *блок-систе́ма* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»;
систе́ма *обміну* *повідомленнями* «Вáйбер»; *систе́ма* *обміну*
повідомленнями «Сигна́л» § 54, ч. 7
ситро́ § 140, ч. 2, п. 5
сітцевий § 33, ч. 6
Сиці́лія § 129, ч. 4, п. 6
Сі Цзіньпін § 49, ч. 3
Сіа́м § 129, ч. 2, п. 2
сі-бемоль § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
сі-бемольний § 40, ч. 2, п. 1
сівба́ § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»
Сі́верський (Нóвгород-Сі́верський) § 148, ч. 1; § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма)
Сі́dney § 129, ч. 2, п. 4; § 149, ч. 1, п. 2
Сі́лезія (Вéрхня Сі́лезія) § 154, ч. 1, п. 1
Сі́ллітоу § 133, ч. 1
Сілуéтта (Етьéна де Сілуéтта) § 129, ч. 2, п. 3
сі́ль § 30, ч. 1, п. 3; § 66, ч. 4, п. 1; § 95, ч. 1, прим. 1; *со́ли, со́лі* § 95, ч. 1;
(у) со́лі § 95, ч. 4; *сі́ллю* § 27, ч. 1, п. 5; § 30, ч. 1, п. 3; § 95, ч. 3, п. 1;
бертоле́това сі́ль § 49, ч. 9, п. 3, прим.; *хлі́б-сі́ль* § 35, ч. 7, п. 2, пп. «в»
сі́льра́да § 50, ч. 8; § 61, ч. 1, п. 2
сі́льський § 9, ч. 1, п. 2; § 26, ч. 2, п. 3
сі́льськогосподáрський § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
сі́м § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 89, ч. 1, п. 1, прим.; § 105, ч. 2 (парадигма); *се́мі*
§ 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»
сі́мдеся́т § 105, ч. 4; § 105, ч. 6
сі́мдеся́тий § 106, ч. 1
сі́мдесятирі́ччя § 35, ч. 6, п. 5
сі́мна́дцять § 105, ч. 3
Сі́мон (Сен-Сі́мон) § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
сі́мсо́т § 105, ч. 5; § 106, ч. 2
сі́мсотсорока́річчя § 35, ч. 6, п. 5
Сі́мферо́поль § 148, ч. 1, прим.

- сім'я* § 67, ч. 2, п. 2; § 76, ч. 1, п. 1; *сім'ї* § 69, ч. 1, п. 2; § 69, ч. 1, п. 2, прим.; § 70, ч. 1; *сім'ю* § 71, ч. 1; *сім'єю* § 72, ч. 1; (у) *сім'ї* § 73, ч. 1; *сім'ї* § 75, ч. 1; § 78, ч. 1, п. 2; *сім'ей* § 76, ч. 1, п. 1; *сім'ям* § 77, ч. 1, п. 2; *сім'ями* § 79, ч. 1, п. 2; (у) *сім'ях* § 80, ч. 1
сім'я § 66, ч. 5, п. 1, пп. «б» (парадигма); § 98, ч. 1; § 98, ч. 2 § 98, ч. 5; *сімені* § 98, ч. 2; *сімені, сім'ю* § 98, ч. 3; *сіменем, сім'ям* § 98, ч. 4; (на) *сімені, (на) сім'ї; (по) сімені, (по) сім'ю* § 98, ч. 5
сім'ядоля § 35, ч. 4, п. 2, пп. «в»
сім'япрóвід § 35, ч. 4, п. 2, пп. «в»
Сіна (Ібн Сіна) § 146, ч. 4, п. 4
Сіндзо Абе § 49, ч. 4
сінешній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
сіни § 100, ч. 1, п. 1; *сіней* § 100, ч. 2, п. 1; *сіням* § 100, ч. 3, п. 1; *сіньми* § 100, ч. 5, п. 3
сінокіс § 36, ч. 1, п. 1
Сінь (Лу Сінь) § 146, ч. 3, п. 5, прим.
Сіньхуа § 54, ч. 5, прим. 3
сір § 87, ч. 1, п. 4, прим. 5
сірий § 101, ч. 1, п. 1; *мис Сірий* § 149, ч. 4
Сірко § 49, ч. 8
сірководневий § 40, ч. 1, п. 1
сіро-голубий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
сітинський (солт-лейк-сітинський) § 154, ч. 3, п. 4
Сіті (Арканзас-Сіті § 154, ч. 3, п. 4; *Канзас-Сіті* § 129, ч. 2, п. 4; *Солт-Лейк-Сіті* § 149, ч. 1, п. 1; § 154, ч. 3, п. 4)
«СіЧ» («Слово і час») § 61, ч. 3, прим. 3
січня § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»; 106, ч. 2
сіяний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
сіяти, сію, сіють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «в»
Скадóвськ § 153, ч. 2
скадóвський § 153, ч. 2
скажéний § 29, ч. 3, п. 2, прим.
сказаний § 29, ч. 3, п. 2, прим.
сказати § 31, ч. 1
скакати § 11, ч. 1
скаку́ (на скаку́) § 41, ч. 2, п. 1
Скандинавія § 129, ч. 4, п. 5
скандинавський § 129, ч. 4, п. 5; *Скандинавський півóстрів* § 154, ч. 1, п. 2;
Скандинавські країни § 50, ч. 7
-сквер § 50, ч. 5; § 140, ч. 2, п. 7; § 154, ч. 3, п. 4
скелелаз § 35, ч. 3, п. 3
скелéта § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
Скелясті гóри § 149, ч. 1, п. 4
Скитáлець § 144, ч. 4, п. 2
скільки § 112, ч. 3 (парадигма)

- скі́льки ж то* § 44, ч. 4, п. 1, прим. 1
скла́ду § 82, ч. 5, п. 2, пп. «Г»
скла́сти § 31, ч. 1
скля́р, скляра́ § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
Ско́п'є § 149, ч. 3, п. 1; § 151, ч. 1
скопі́юваний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
Скори́на § 144, ч. 1, п. 9
Скорохо́д § 146, ч. 3, п. 3
Скотт (Ва́льтер Скотт) § 147, ч. 4
скоттівський (ва́льтер-скоттівський) § 147, ч. 4
ско́чити § 11, ч. 1
скра́ю § 41, ч. 1, п. 2
скрі́нька (абоне́нтська скрі́нька, а/с) § 62, ч. 7
скрипа́ль § 32, ч. 3; § 33, ч. 7, п. 2
скрипа́лева, скрипа́леве § 33, ч. 7, п. 2
скрі́пити § 31, ч. 1
скульпту́ра «Мислі́тель» § 55, ч. 3
скупо́вуваний § 34, ч. 2
скупо́вування § 34, ч. 2
скупо́вувати § 34, ч. 2
слабкона́тягнутий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «В»
сла́бнути § 115, ч. 7, п. 2, прим. 2
сла́ва Бо́жа § 53, ч. 2
сла́вити (не сла́вити) § 44, ч. 3, п. 5
сла́ву (на сла́ву) § 41, ч. 2, п. 1
Славу́тич § 50, ч. 6, прим.
сла́ти § 28, ч. 1; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «Ж»
сла́ти, шлю, шлють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «Ж»
сленг § 134, ч. 2
слі́ва Зарі́чна ра́ння § 59, ч. 3
сло́во § 9, ч. 1, п. 1, пп. «б»; (у) *сло́ві* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»; *слів* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «б»; § 89, ч. 1, п. 2;
слівце́ § 9, ч. 3, п. 1, пп. «В»
слі́д § 27, ч. 1, п. 3
слі́ду (без слі́ду) § 41, ч. 2, п. 1
слізьмі́, сльоза́ми § 79, ч. 1, п. 3
сліпій § 101, ч. 1, п. 1
сліпоглухоні́мий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «Г»
сліпучо-бі́лий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «Г»
слобідський (олі́йниково-слобідський) § 154, ч. 3, п. 6
Слобода́ (Олі́йникова Слобода́) § 154, ч. 3, п. 6
«слобожа́нець», тра́ктор «Слобожа́нець» § 58, ч. 2
Слобожа́ницина § 50, ч. 6, прим.
слова́к § 153, ч. 3, п. 2
слова́цький § 153, ч. 3, п. 2

- словéчко* § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»; § 32, ч. 8
словнік § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
«Сло́во о полку́ Ігоревім» § 55, ч. 3, прим. 2
сло́во (на сло́во) § 41, ч. 2, п. 1
Слуга́ з Добро́миля § 146, ч. 2, п. 1; § 146, ч. 6 (парадигма)
службо́вий § 33, ч. 7
службу́ (меда́ль «За військову́ службу́ Україні») § 57, ч. 1
Слупськ § 151, ч. 2, п.
слух § 21, ч. 2
слуха́ч § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»; *слухаче́м* § 85, ч. 1, п. 1; *слуха́чу* § 87, ч. 1, п. 1;
слухачі́ § 88, ч. 1, п. 2; § 88, ч. 1, п. 2, прим. 1; *слухача́м* § 90, ч. 1
слу́шний § 21, ч. 2
сльоза́ § 63, ч. 2, п. 3
смаку́ (без смаку́) § 41, ч. 2, п. 1
Смаль-Сто́цький § 146, ч. 4, п. 2
сма́ртгоді́нник § 35, ч. 6, п. 2
сма́ртка́рта § 35, ч. 6, п. 2
сме́рть, сме́рті § 9, ч. 2, п. 2; *сме́рти* § 9, ч. 2, п. 2; § 95, ч. 1, прим. 1; *сме́рте*
§ 95, ч. 5; *Степа́н Ті́грова Смерть* § 146, ч. 2, п. 1; § 146, ч. 6 (парадигма)
сме́рчу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
Смирне́нський § 144, ч. 2, п. 3
Смирно́в § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
сміе́ться § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 2
Смі́ла § 152, ч. 3, прим. (парадигма)
Смілі́вий (Карл Смілі́вий) § 49, ч. 9, п. 2
смі́ттезби́ральний § 35, ч. 3, п. 4
смі́ттео́чисний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б»
смі́х § 27, ч. 1, п. 3
смі́х (на смі́х) § 41, ч. 2, п. 1
смію́чісь, смію́чіся § 120, ч. 2, прим.
смо́кінг § 133, ч. 2
Смо́ллетт § 128, ч. 3
смоля́р, смоляра́ § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
смо́рід § 9, ч. 2, п. 3
сморо́дина Софі́ївська § 59, ч. 3
Смо́трича § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
смс-повідо́млення, sms-повідо́млення § 35, ч. 7, п. 8
сму́ток § 9, ч. 2, п. 1; *сму́тку* §§ 9, ч. 2, п. 1; 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
сні́ (уві́ сні́) § 41, ч. 2, п. 1
сні́г § 27, ч. 1, п. 3; *(на) сні́гу* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»
Снігі́р § 142, ч. 1 (парадигма)
снігу́р, снігу́рі § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *Снігу́р* § 142, ч. 1 (парадигма)
СНІД (ВІЛ-СНІД) § 35, ч. 7, п. 9
Сніжи́нка § 49, ч. 8
сніп § 27, ч. 1, п. 3

- Сно́у* § 133, ч. 1; § 140, ч. 2, п. 6
сно́уборд § 133, ч. 1
Сня́тина § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
Сóболь § 144, ч. 4, п. 1, пп. «в»
собо́р (*Володи́мирський собо́р* § 53, ч. 7; *собо́р Сан-Ма́рко* § 55, ч. 2, прим.;
собо́р Свято́го Петро́ § 53, ч. 2, прим. 1; § 55, ч. 2, прим.)
собо́рність § 66, ч. 4, п. 1; *День Собо́рності Украї́ни* § 52, ч. 3
совеня́ § 32, ч. 7
со́вісті (*по со́вісті, на со́вість*) § 41, ч. 2, п. 1
Сóер § 126, ч. 1
со́коле § 87, ч. 1, п. 3
соко́лика § 82, ч. 5, п. 1
соколóнько § 26, ч. 3, п. 2
(у) соку́ § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»
солда́тів § 89, ч. 1, п. 1
солда́тський § 22, ч. 1, п. 1
солда́тчина § 22, ч. 1, п. 1
солева́р § 36, ч. 1, п. 1
Солже́ніцин § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
со́ло § 121, ч. 1, п. 1
солов'е́ві, солов'ю́ § 83, ч. 1, п. 1; *солов'е́м* § 85, ч. 1, п. 1; *солов'і́* § 7, ч. 2,
 п. 1; § 88, ч. 1, п. 2; *солов'і́в* § 89, ч. 1, п. 1; *Солове́й* § 142, ч. 1 (парадигма)
солов'і́ний § 33, ч. 4
Солови́ово § 151, ч. 1
со́лод § 9, ч. 2, п. 3
солóдкий (*кі́сло-солóдкий*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «Г»
солóдший § 104, ч. 1, п. 1
Соломи́їн § 33, ч. 3
Соломи́я § 33, ч. 3; § 143, ч. 2 (парадигма); *Соломи́є* § 74, ч. 1, п. 2
солотоподрі́бнювальний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б»
солóний (*гіркува́то-солóний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «Г»
Соло́ха, Солóсі § 143, ч. 2, прим. 1
солт-лейк-сі́тинський § 154, ч. 3, п. 4
Солт-Лейк-Сі́ті § 149, ч. 1, п. 1; § 154, ч. 3, п. 4
соль-діе́з § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Соль-Іле́цьк § 154, ч. 3, п. 4
соль-іле́цький § 154, ч. 3, п. 4
сом § 66, ч. 3, п. 3
Сомалі́ § 129, ч. 2, п. 4
сомалі́йський § 129, ч. 2, п. 4
сомелье́ § 140, ч. 2, п. 3
сомі́сько § 66, ч. 3, п. 3
Сомко́ва Доли́на § 154, ч. 1, п. 1
сон § 9, ч. 2, п. 1; § 84, ч. 1, п. 2; *сну* § 9, ч. 2, п. 1; § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
сон-трава́ § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»

- сónце* § 21, ч. 1; *сónцю* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; *Сónце* § 51, ч. 2, прим.
сонцестояння § 35, ч. 4, п. 2, пп. «б»
сónячний § 21, ч. 1
сónяшник § 21, ч. 3; *сónяшнику* § 82, ч. 6, п. 9, прим.; *сónяшника* § 82, ч. 6,
 п. 9, прим.
сóрок, сорока́ § 105, ч. 7
соро́к § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
сорокагоди́нний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
сорокаде́нний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
сорокари́чний § 35, ч. 4, п. 2, пп. «в»; § 35, ч. 6, п. 5
сороко́вий § 106, ч. 1
Сорокодуби § 154, ч. 2, п. 2
сорокодубський § 154, ч. 2, п. 2
сóром (на сóром) § 41, ч. 2, п. 1
сóрому § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
сóрту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
сортува́льний (суши́льно-сортува́льний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
сóсна, сóсон, сóсен § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
Сóтбі § 124, ч. 2
сóтий § 106, ч. 1
сóтня, сóтень § 9, ч. 2, п. 1; *ву́лиця Небе́сної Сóтні* § 50, ч. 11
Софі́ївка § 153, ч. 2
Софі́ївський § 153, ч. 2; *сморо́дина Софі́ївська* § 59, ч. 3
Софі́їн § 33, ч. 3
Софі́йський собо́р § 55, ч. 2
Софі́я § 33, ч. 3
Сóхо-сквер § 154, ч. 3, п. 4
соцзабезпéчення § 35, ч. 6, п. 1
соціал-демократи́чний § 40, ч. 2, п. 1; *Соціал-демократи́чна па́ртія Украї́ни*
 § 54, ч. 2
соціалі́зм § 129, ч. 2, п. 2
Соціалісти́чна Респу́бліка В'єтна́м § 50, ч. 6
соціал-патріоти́чний § 40, ч. 2, п. 1
соціал-па́цифістський § 40, ч. 2, п. 1
соціально акти́вний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
соціально небезпéчний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
соціально свідóмий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
соціоло́гія § 121, ч. 1, п. 1; § 129, ч. 2, п. 2
соціосфе́ра § 35, ч. 6, п. 2
соцстра́х § 9, ч. 2, п. 5; § 35, ч. 6, п. 1
соцстра́хівський § 9, ч. 2, п. 5; § 35, ч. 6, п. 1
Сóчі § 149, ч. 8, п. 1, пп. «б»
сою́з (Європе́йський Сою́з § 54, ч. 5, прим. 2; *Трої́стий сою́з* § 50, ч. 7;
Христия́нсько-демократи́чний сою́з Німе́ччини § 54, ч. 2); *сою́зу* § 82,
 ч. 6, п. 3; *Ра́да Європе́йського Сою́зу* § 54, ч. 1

- сна* § 140, ч. 2, п. 2
спалахнути § 31, ч. 1
спам § 134, ч. 1
спанієль § 59, ч. 1
спасєнний § 29, ч. 3, п. 2
Спасітель § 53, ч. 2; *храм Христа́ Спасітеля* § 53, ч. 7
Спа́сівка § 53, ч. 3
Спас-Кле́ники § 154, ч. 3, п. 4
спáти § 115, ч. 3, п. 1; *спля́ть* § 120, ч. 1
спекті́, спечу́, спечєш, спечє́, спечемó, спечетє́, спечу́ть, спечі́, спечі́мо, спечі́ть, хай (нехай) спечу́ть § 14, ч. 1, п. 3; *спік* § 120, ч. 2
спєчений § 14, ч. 1, п. 3; § 29, ч. 3, п. 2, прим.
спєреду § 41, ч. 1, п. 2
спєршу § 41, ч. 1, п. 5
спе́цвипуск § 9, ч. 2, п. 5; § 35, ч. 6, п. 1
спе́цзавда́ння § 35, ч. 6, п. 1
спе́ціальний (спе́ц.) § 62, ч. 3
спе́цко́р § 9, ч. 2, п. 5
спе́цодя́г § 9, ч. 2, п. 5
спі́нно-черевни́й § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
спирт § 129, ч. 2, п. 6; *спі́рту* § 82, ч. 6, п. 6
спирті́вка § 32, ч. 13
співа́тор (співа́вт.) § 62, ч. 3
співака́ § 82, ч. 5, п. 1
співа́чка § 32, ч. 4
співвласни́ків (Об'є́днання спі́ввласни́ків багатоква́ртирних буди́нків «Наш ді́м») § 54, ч. 4
спі́вробі́тництва (Організа́ція економі́чного спі́вробі́тництва і ро́звитку) § 54, ч. 1
спі́длоба § 41, ч. 1, п. 7
спі́дний § 102, ч. 1, п. 1
спі́кши § 120, ч. 2
спі́лка, спі́лці § 26, ч. 2, п. 3, прим.
спі́лчанський § 26, ч. 2, п. 3, прим.
спі́льник § 26, ч. 2, п. 3
спіра́ль (архіме́дова спіра́ль) § 49, ч. 9, п. 3, прим.
спі́рит (уайт-спі́рит) § 124, ч. 1
спля́чі § 120, ч. 1
спо́вна § 41, ч. 1, п. 4
спо́кою § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
Сполуче́ні Шта́ти Аме́рики § 50, ч. 6
спорти́вний (військо́во-спорти́вний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»; *спорти́вний клуб «Со́кіл»* § 54, ч. 5)
спортмайдáнчик § 35, ч. 6, п. 1
спо́собу § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»; § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»

спостерегти § 11, ч. 2
 спостерігати § 11, ч. 2
 спочатку § 41, ч. 1, п. 2; § 41, ч. 1, п. 9, прим.
 справ (відзнака Міністерства внутрішніх справ України – нагрудний знак
 «За безпеку народу» § 57, ч. 1; Державний архів Міністерства
 внутрішніх справ України, ДА МВСУ) § 61, ч. 3, прим. 1
 справжній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
 сприйняти § 89, ч. 1, п. 2
 сприяння § 32, ч. 5
 сприяти § 32, ч. 5
 спрощення § 30, ч. 1, п. 4
 спроста § 41, ч. 1, п. 4
 спрощення § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в»
 сп'яніти § 7, ч. 2, п. 1, прим.
 сп'яну § 41, ч. 1, п. 4
 сп'ястися § 31, ч. 2
 срібна медаль § 57, ч. 2
 срібняки (юдині срібняки) § 49, ч. 9, п. 3, прим.
 ссавці § 29, ч. 3, п. 4.
 ссати § 29, ч. 3, п. 4.
 Стави (Вінницькі Стави) § 154, ч. 3, п. 6
 ставати § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г», прим.; стаю § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г», прим.
 (на) ста́ві, (на) ставу́ § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а», прим. 1
 (у) ставку́ § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 ста́вмо, ста́вте § 116, ч. 3, п. 2
 ста́вський (вінницько-ста́вський) § 154, ч. 3, п. 6
 ста́вши § 120, ч. 2
 ста́єр § 130, ч. 2, п. 2
 ста́йні (авгієві ста́йні) § 49, ч. 9, п. 3, прим.; ста́єнь § 10, ч. 1; § 26, ч. 3, п. 3
 така́то § 128, ч. 1
 сталебетон § 36, ч. 1, п. 3
 сталерозливний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б»
 ста́лі § 95, ч. 1
 ста́на § 82, ч. 6, п. 9, прим.
 Становий (хребет) § 150, ч. 1
 ста́ну § 82, ч. 6, п. 9, прим.
 ста́нція (ст.) § 62, ч. 3
 ста́нція Устїнівка § 50, ч. 13
 Станюкович § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
 старий (не старий § 44, ч. 2, п. 5, прим.; Старий Завіт (Заповіт) § 53, ч. 4;
 Старий Збараж § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма); Старá Планіна § 154, ч. 1,
 п. 1)
 Стародавнього Єгипту (богі Стародавнього Єгипту) § 53, ч. 1, прим.
 Старокостянтинів § 154, ч. 2, п. 1
 старокостянтинівський § 154, ч. 2, п. 1

- Стáрост, Стáростів* § 76, ч. 1, п. 3
старóство (Черкáське старóство) § 50, ч. 8
стáрости, старості́, стáрост, старості́в § 76, ч. 1, п. 3
стáриший § 101, ч. 1, п. 1
стáти § 11, ч. 1; *став* § 116, ч. 3, п. 2; § 120, ч. 2; *стань, стáньмо, стáньте*
 § 116, ч. 3, п. 3
стаття́ (ст.) § 62, ч. 3
стаття́ § 30, ч. 1, п. 2; § 76, ч. 1, п. 2; *статті́* § 30, ч. 1, п. 2; § 70, ч. 1; § 75,
 ч. 1; *статтю́* § 71, ч. 1; *статтєю́* § 30, ч. 1, п. 2; § 72, ч. 1; (у) *статті́*
 § 73, ч. 1; *статєй́* § 76, ч. 1, п. 2; *стаття́м* § 77, ч. 1, п. 2; *стаття́ми*
 § 79, ч. 1, п. 2; (у) *стаття́х* § 80, ч. 1
стáтус-кво § 35, ч. 7, п. 11
Стату́т ООН § 55, ч. 1
ствóрений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
(по) стéжци́ § 73, ч. 1; *(по) стежкáх* § 80, ч. 1
стелі́ти § 28, ч. 1; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»; *стелю́* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»;
стелю́ть § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»
стенд § 134, ч. 2
Стенда́ль § 142, ч. 1, прим 3 (парадигма)
стен (Євразі́йський *стен*) § 50, ч. 1
Степа́н Ті́грова Смерть § 146, ч. 2, п. 1; § 146, ч. 6 (парадигма); *Степа́не*
 § 87, ч. 1, п. 3; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2
Степа́нішин Степа́нішине § 87, ч. 1, п. 4; *Степа́нішину, Степа́нішинові*
 § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.
Степа́нов § 144, ч. 1, п. 2
Степанчу́к § 27, ч. 1, п. 6
сте́пу § 82, ч. 6, п. 5; (у) *сте́пу* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»; *сте́пів* § 89, ч. 1, п. 1;
вино́ «Перлі́на сте́пу» § 58, ч. 1
стер § 11, ч. 3
стерегті́ § 9, ч. 3, п. 3; *стері́г* § 9, ч. 3, п. 3; § 115, ч. 7, п. 2, прим. 1; *стерегла́,*
стерегло́ § 9, ч. 3, п. 3
стереоапара́тура § 35, ч. 4, п. 1
стереоекра́н § 36, ч. 1, п. 4
стері́гся § 115, ч. 7, п. 2, прим. 3
стері́гиши § 9, ч. 3, п. 3
Стеф'ю́к § 7, ч. 2, п. 1
стида́ § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
сти́ду § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
стиль § 84, ч. 1, п. 2; *стиль баро́ко* § 52, ч. 1
стильові́й § 33, ч. 7
сти́мул § 129, ч. 4, п. 1
стира́ти § 11, ч. 3
Сті́ру § 82, ч. 6, п. 5
стиск (ро́зтяг-стиск) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
стіжо́к, стіжкá § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»

- стійкий* § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1; § 63, ч. 2, п. 4; *найбільш стійка* § 104, ч. 2, п. 2
стіл § 84, ч. 1, п. 2; *стола́, сто́лу* § 82, ч. 6, п. 5; *(на) столі́, (при) столі́* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»; *(при) столáх* § 93, ч. 1
сті́лки § 111, ч. 1, прим. (парадигма)
сті́лки-то § 44, ч. 4, п. 1
сті́льця § 82, ч. 5, п. 2, пп. «з»
сті́льчика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «з»
сто § 55, ч. 3; § 89, ч. 1, п. 1, прим.; § 105, ч. 7; *ста* § 105, ч. 7; *сто раз* § 89, ч. 1, п. 1, прим.
стовбо́ватий § 33, ч. 9
сто́вбур § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
стовкту́ § 31, ч. 1
сто́гону § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
стодва́дцятип'ятирі́чний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
сто́їк § 129, ч. 3
«Стоїть горá висо́кая» (пі́сня «Стоїть горá висо́кая») § 55, ч. 3
Сто́їч § 144, ч. 1, п. 6
Стокго́льм § 128, ч. 4
стокра́т (у стокра́т) § 41, ч. 2, п. 1
Сто́лаць § 151, ч. 2, п. 1
Столе́тов § 144, ч. 1, п. 3, пп. «Г»
столі́тровий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
столі́ття (ст.) § 62, ч. 3
сто́ляр § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
столя́рно-тесля́рський § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
стометро́вий § 35, ч. 4, п. 2, пп. «Г»
стомі́ти, стомлю́, сто́млять § 18, ч. 1
сто́млений § 18, ч. 1
стоп'ятдесятирі́ччя § 36, ч. 1, п. 6
сторі́нка § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»; § 27, ч. 1, п. 3, прим.; *сторі́нци* § 27, ч. 1, п. 3, прим.
сторі́ччя § 30, ч. 1, п. 1; § 35, ч. 4, п. 2, пп. «Г»; § 35, ч. 6, п. 5; § 36, ч. 1, п. 6; *сторі́ччю, (у) сторі́ччі, сторі́ч* § 30, ч. 1, п. 1
сто́рож § 9, ч. 2, п. 3; § 33, ч. 7, п. 2; § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»; *сто́роже* § 87, ч. 1, п. 3
сто́рожева, сто́рожеве § 33, ч. 7, п. 2
сторонá, сторі́н § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *Висо́кі Догові́рні Сто́рони* § 60, ч. 1
сторо́нній § 102, ч. 1, п. 1
сто́ртинг § 54, ч. 5, прим. 4
Стохі́д § 148, ч. 1
Сто́цький (Смаль-Сто́цький) § 146, ч. 4, п. 2
стоя́ти § 9, ч. 1, п. 1, пп. «д»; *стій* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «д»; § 11, ч. 1; § 115, ч. 3, п. 1; § 116, ч. 3, п. 1; § 118, ч. 1; *сті́ймо, сті́йте* § 116, ч. 3, п. 1
стоя́чий § 119, ч. 1, п. 1, пп. «а»

- стравохі́д* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»; *стравохо́ду* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
Стра́сбург § 153, ч. 3, п. 1
стра́сбурзький § 153, ч. 3, п. 1
Страсні́й ті́ждень, Страсна́ п'ятни́ця § 53, ч. 3
стратегі́чний (воє́нно-стратегі́чний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
Страхоли́сся § 154, ч. 2, п. 4
страхоли́ський § 154, ч. 2, п. 4
стра́ху § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
страше́нний § 29, ч. 3, п. 1
страше́нно § 29, ч. 3, п. 1
стреме́на § 88, ч. 1, п. 3
стрибка́ § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
Стрі́йський парк § 50, ч. 11
стри́мувати § 1, ч. 2
Стрію́ § 82, ч. 6, п. 5
Стріла́ § 49, ч. 8
стріле́цтво § 19, ч. 1, п. 1
стріле́ць § 19, ч. 1, п. 1
стріле́цький § 19, ч. 1, п. 1
стрімго́лов § 41, ч. 1, п. 8
-стріт § 129, ч. 4, п. 4, прим. 1; § 140, ч. 2, п. 7; § 154, ч. 3, п. 4
-стрітський (волл-стрітський) § 154, ч. 3, п. 4
стрічко́різ § 36, ч. 1, п. 1
струга́льний (лісопíльно-струга́льний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
струмови́мірювальний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б»
стручо́к § 32, ч. 14
студе́нт § 9, ч. 2, п. 6; § 19, ч. 2; (*на / у (в) / по / при*) *студе́нтові, студе́нту, студе́нті* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 3
студе́нтка § 32, ч. 4
студе́нтство § 19, ч. 2
студе́нтський § 19, ч. 2
сту́кнути § 116, ч. 2, п. 3; *сту́кну* § 115, ч. 6, п. 2, пп. «б»; *сту́кни, сту́кнімо, сту́кнім, сту́кніть* § 116, ч. 2, п. 3
сту́пеня (о́рден Княги́ні О́льги III сту́пеня; о́рден Князя́ Яросла́ва Му́дрого V сту́пеня) § 57, ч. 1
тусана́ § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
суб'є́кт § 126, ч. 1
субо́т § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
субо́тний § 33, ч. 1
сувени́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
суво́ю § 82, ч. 6, п. 2, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9
сугло́ба § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
суд (Апеляці́йний суд Закарпа́тської о́бласті, Ве́рховний Суд, Конституці́йний Суд Украї́ни § 54, ч. 1)

- суддя § 30, ч. 1, п. 2; § 67, ч. 2, п. 2; *судді*, *суддю* § 30, ч. 1, п. 2; *судді* § 75, ч. 1; *суддів* § 30, ч. 1, п. 2; § 76, ч. 1, п. 3
- судінно-капілярний* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
- Суєц* § 27, ч. 1, п. 7; § 153, ч. 3, п. 2
- суецький* § 153, ч. 3, п. 2
- сузір'я*, *сузір'я Великого Пса* § 51, ч. 1
- сукня* § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; *суконь* § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; § 89, ч. 1, п. 2, прим.
- султанові* (*картина «Запорозжці пишуть листа турецькому султанові»*) § 55, ч. 3
- сума* § 128, ч. 1
- Суми* § 100, ч. 1, п. 1; *Сум* § 100, ч. 2, п. 3; *Сумам* § 100, ч. 3, п. 1; *Сумами* § 100, ч. 5, п. 1; (*у*) *Сумах* § 100, ч. 6, п. 1
- суміші* § 95, ч. 1; § 96, ч. 1; *сумішию* § 95, ч. 3, п. 1; *сумішей* § 96, ч. 2; *сумішам* § 96, ч. 3; *сумішами* § 96, ч. 4; (*у*) *сумішах* § 96, ч. 5
- сумніву* § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
- сумніву* (*без сумніву*) § 41, ч. 2, п. 1
- Сунь Ятсєн* § 146, ч. 3, п. 5
- супермаркет* § 35, ч. 6, п. 3
- супермодель* § 35, ч. 6, п. 3
- супермодний* § 35, ч. 6, п. 3
- супер-Шмідт* § 35, ч. 6, п. 3, прим. 3
- сусід* § 33, ч. 7, п. 1
- сусідній* § 102, ч. 1, п. 1
- сусідова*, *сусідове* § 33, ч. 7, п. 1
- сусідству* (*по сусідству*) § 41, ч. 2, п. 1
- суспільно* (*суспільно корисний, суспільно необхідний*) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
- суспільно-політичний* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
- суспільство* § 63, ч. 3
- суттєвий* § 33, ч. 6
- суті* (*по суті*) § 41, ч. 2, п. 1
- суть* § 26, ч. 2, п. 1; § 115, ч. 5
- сүфікса* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
- суфлє* § 140, ч. 2, п. 3
- Суха Гомільша* § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма)
- сухарь*, *сухаря* § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
- сухий* § 22, ч. 1, п. 5; § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
- суходолу* § 82, ч. 6, п. 7
- Сухроб* § 122, ч. 5
- сушильно-сортувальний* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
- сушити* § 22, ч. 1, п. 5
- сүші* § 129, ч. 2, п. 5; *сүші-бар* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
- сформульований* § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
- сфотографувати* § 31, ч. 1

схиліти § 31, ч. 1
схід, Далéкий Схід § 50, ч. 10
східний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «Г»; § 62, ч. 6; § 101, ч. 1, п. 1
східнослов'янський § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
схóдженний § 15, ч. 1
схóди § 100, ч. 1, п. 1; *схóдів* § 100, ч. 2, п. 2; *схóдам* § 100, ч. 3, п. 1; *схóдами*
 § 100, ч. 5, п. 1
сходіли § 65, ч. 1
схóдити, схóджу § 15, ч. 1; *схóдили* § 65, ч. 1
схопіти § 11, ч. 1
США (Декларáція незалежності США § 52, ч. 1; *Республіканська партія*
США § 54, ч. 2)
Сьéрра-Леóне § 130, ч. 2, п. 2
сьогóдні § 8, ч. 2; § 27, ч. 1, п. 3; *не сьогóдні-зáвтра* § 35, ч. 7, п. 3
сьогóдні (вiд сьогóдні) § 41, ч. 1, п. 1, прим.
сьогóднішній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
сьóмий § 8, ч. 2; § 26, ч. 2, п. 2; § 106, ч. 1
Сю § 140, ч. 2, п. 6
сюді § 4, ч. 1, п. 2; § 44, ч. 2, п. 8
сьюр (Фонтéн-сьюр-Рон § 50, ч. 2, прим.; *Булóнь-сьюр-Мер* § 50, ч. 2, прим.;
 § 154, ч. 3, п. 5)
сьюрреалізм § 128, ч. 2
сядь, сядьмо, сядьте § 116, ч. 3, п. 3
сяк-тáк § 41, ч. 3, п. 4
Сян § 148, ч. 1
Сяопі́н (Ден Сяопі́н) § 146, ч. 2, п. 6, прим.; § 146, ч. 3, п. 5

Т

та (сполучник) § 24, ч. 4
тáбель § 121, ч. 1, п. 2
таблóйд § 121, ч. 1, п. 1
табунá § 82, ч. 6, п. 2
таджі́к § 153, ч. 3, п. 2
таджі́цький § 153, ч. 3, п. 2
Тажибáєв § 144, ч. 1, п. 8, пп. «В»
та і́нше (і́нші) (та і́н.) § 62, ч. 3
Таї́р § 129, ч. 3
Таї́сія § 123, ч. 1
та й § 43, ч. 2, п. 2
Тайва́ню § 82, ч. 6, п. 5
(на) Та́ймс-сквер § 140, ч. 2, п. 7
тáк (ні тáк ні ся́к) § 44, ч. 2, п. 8
так дáлі (т. д.) § 62, ч. 3
так зва́ний (т. зв.) § 62, ч. 3

- такé інше (т. ін.)* § 62, ч. 3
такі́ § 44, ч. 4, п. 1; § 44, ч. 4, п. 1, прим. 2
так-о́т § 44, ч. 4, п. 1
та́к-то § 41, ч. 3, п. 3
так що § 43, ч. 2, п. 2
таксі́ст § 129, ч. 4, п. 1
таксі́ § 129, ч. 2, п. 5; § 140, ч. 2, п. 4
так-такі́ § 44, ч. 4, п. 1
таланові́тий § 33, ч. 10
та́лію § 82, ч. 6, п. 6
та́мбура § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
тампліе́р § 129, ч. 2, п. 2
танка́ § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
та́нцю § 54, ч. 3; § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
танцюва́льний (музично-танцюва́льний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
танцюва́ти § 27, ч. 1, п. 3
Та́о Юаньмі́нь § 146, ч. 3, п. 5
Тара́са § 50, ч. 11; § 57, ч. 3; § 82, ч. 5, п. 1; § 154, ч. 1, п. 4
Тарасо-Григо́рівка (село́ Тарасо-Григо́рівка) § 154, ч. 1, п. 4
Та́ссо (Торквато Та́ссо) § 140, ч. 2, п. 5
тата́р § 89, ч. 1, п. 1, прим.; *тата́ри* § 88, ч. 1, п. 1, прим.; *монго́ло-тата́ри*
 § 36, ч. 2, п. 2
тата́рський (монго́ло-тата́рський) § 40, ч. 2, п. 1
Тати́щев § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
та́тові § 83, ч. 1, п. 1; *та́ту* § 87, ч. 1, п. 1; *та́ти, тати́* § 89, ч. 1, п. 1;
та́тів, тати́в § 89, ч. 1, п. 1
тата́нуьо § 66, ч. 3, п. 1; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
тата́суя § 82, ч. 5, п. 1
Тбілі́сі § 140, ч. 2, п. 4; § 153, ч. 3, п. 3
тбілі́ський § 153, ч. 3, п. 3
Твен (Марк Твен) § 147, ч. 4
тве́нівський (марк-тве́нівський) § 147, ч. 4
тве́рдження, тве́рджень § 9, ч. 2, п. 4
Твердохле́бов § 144, ч. 1, п. 3, пп. «г»
твій § 110, ч. 2; *твоє́* § 4, ч. 1, п. 1; *Твоє́* § 53, ч. 2, прим. 2; *твої́* § 3, ч. 1, п. 1
тво́рений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
тво́рення, тво́рень § 9, ч. 2, п. 4
тво́рець, тво́рця́ § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»; *Тво́рець* § 53, ч. 2
тво́рчий § 101, ч. 1, п. 1
тво́рчо § 10, ч. 3, п. 4, прим.
теа́тр § 54, ч. 3; § 123, ч. 1; § 127, ч. 1
те ж (займенник) § 41, ч. 1, п. 9, прим.
теж § 41, ч. 1, п. 9, прим.
те́їн § 129, ч. 3
Те́керей § 128, ч. 4

- Тéкля* § 123, ч. 1
телепроду́кція (теле-, радіо-, аудіо- і відеопроду́кція) § 36, ч. 2, п. 3
телеапарату́ра (радіо- й телеапарату́ра) § 36, ч. 2, п. 3
телегра́му § 82, ч. 6, п. 1, пп. «д»
телегра́ф § 121, ч. 2
телекана́л (т/к) § 62, ч. 7
телефо́на § 82, ч. 6, п. 9, прим.; (у) *телефо́ні* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»
телефо́ну § 82, ч. 6, п. 9, прим.
телехро́ніка § 35, ч. 6, п. 2
теля́ § 66, ч. 5, п. 1, пп. «а» (парадигма); *теля́та* § 99, ч. 1; *теля́т* § 99, ч. 2;
теля́там § 99, ч. 3
теля́ткові, теля́тку § 83, ч. 1, п. 1; (на) *теля́ткові* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б»; § 86,
ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1; (по) *теля́тку* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1
теля́чий § 101, ч. 1, п. 1
Тéмза § 149, ч. 1, п. 3
те́мно-зелéний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
те́мної но́чі § 41, ч. 2, п. 3
темнува́тий § 33, ч. 8
темп § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Тéннессі § 128, ч. 3
Теодо́р § 123, ч. 1
теоре́ма (піфаго́рова теоре́ма) § 49, ч. 9, п. 3, прим.
тео́рія § 123, ч. 1
тепе́р § 27, ч. 1, п. 1
тепе́рішній § 102, ч. 1, п. 2
тепловóз § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»; § 36, ч. 1, п. 1
теплоелектростáнції (те́пло- й гідроелектростáнції) § 36, ч. 2, п. 3
теплообмінний § 40, ч. 1, п. 1
терапі́я (УВЧ-терапі́я) § 61, ч. 3
Тере́бля § 68, ч. 1, п. 2 (парадигма)
Теребовля́нська іко́на Ма́тері Бо́жої § 53, ч. 7
Терезі́в (бе́та Терезі́в) § 51, ч. 1
Тере́нь § 143, ч. 3 (парадигма)
те́рміна § 82, ч. 6, п. 9, прим.
те́рміну § 82, ч. 6, п. 9, прим.
термогідродина́міка § 36, ч. 1, п. 8
термо́метр § 127, ч. 1
Терно́піль § 148, ч. 1, прим.; § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма); *Терно́поля* § 82, ч. 5,
п. 2, пп. «й»
Терно́пільського (ка́федра істо́рії Украї́ни Терно́пільського націо́нального
педагогі́чного університе́ту імені Володи́мира Гнатюка́) § 54, ч. 6
Тер- (Тер-Казаря́н, Тер-Ованеся́н, Тер-Петрося́н) § 146, ч. 4, п. 5
терорі́зм § 32, ч. 15
терпі́ть § 118, ч. 1, прим.
терпу́г, (на) терпузі́ § 12, ч. 1, п. 2

- тёрти* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «е»; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж», прим.
тёртий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б»
Теруель § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма)
тесáти § 11, ч. 2
Теслénка § 82, ч. 3
тэсля § 67, ч. 2, п. 2; *тэслів* § 76, ч. 1, п. 3
теслярá § 82, ч. 5, п. 1; *тесляре* § 87, ч. 1, п. 3; *теслярí* § 88, ч. 1, п. 2
теслярський (столярно-теслярський) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
Тессáлія, Фессáлія § 123, ч. 2
Тéтерів § 148, ч. 1; § 153, ч. 2; *Тéтерева* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
тéтерівський § 153, ч. 2
Тётчер § 134, ч. 2
Тетяна § 143, ч. 1
Техáс (штат Техáс) § 50, ч. 9
тэхніки (Держáвна прéмія України в гáлузі науки і тэхніки) § 57, ч. 3
технічний (культурно-технічний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
течія Куросіо § 50, ч. 11
тэца § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»
ти § 108, ч. 1 (парадигма); *(до) тэбе* § 113, ч. 1, прим. 2
Тибёт § 129, ч. 4, п. 5
тигр § 68, ч. 2, п. 1 (парадигма); *(на) тiгровi, (на) тiгри* § 86, ч. 1, п. 3,
 пп. «б», прим. 1
Тiгрова (Степáн Тiгрова Смерть) § 146, ч. 2, п. 1; § 146, ч. 6 (парадигма)
тiждень § 28, ч. 1; § 53, ч. 3; *тiжня* § 28, ч. 1; § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»
тижнёвий § 28, ч. 1
Тимíш § 143, ч. 3 (парадигма); § 143, ч. 3, прим. 1
Тимофеев § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
тим рáзом § 41, ч. 2, п. 3
тiм-то § 43, ч. 3; § 44, ч. 4, п. 1
Тимчасóвий уряд § 54, ч. 1
тимчасóво § 41, ч. 1, п. 8
тим чáсом § 41, ч. 2, п. 3
тимчáсом як § 43, ч. 2, п. 2
тiну § 82, ч. 6, п. 5
тип § 129, ч. 4, п. 1
Тiса § 148, ч. 1
тiсяча (тис.) § 62, ч. 3
тiсяча § 105, ч. 11; *тiсячi* § 107, ч. 2; § 38, ч. 1, п. 2, прим. 2; § 106, ч. 2;
тiсяч § 105, ч. 6
тiсяча (тiсяча дев'ятсот вiсiмдесят восьмий § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1;
тiсяча дев'ятсот дев'яносто пiршого (року) § 106, ч. 2; *тiсяча*
п'ятсот § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1; *(у) тiсяча сiмсот вiсiмдесят дев'ятому*
(роцi) § 106, ч. 2)
тiсячний § 38, ч. 1, п. 2, прим. 2; § 106, ч. 1
тисячолiття (тис.) § 62, ч. 3

- тисячоліття (*I* тисячоліття) § 106, ч. 2
 титán § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1
 Титóв § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
 тíфу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
 тíхий-тихéсенький § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»
 тихéсенький (тíхий-тихéсенький) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»
 Тихомíров § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
 Тихорéцьк § 149, ч. 8, п. 3, пп. «в»
 тíхо-тíхо § 35, ч. 7, п. 1; § 41, ч. 3, п. 5
 Тичíнине § 49, ч. 9, п. 1
 тíши § 69, ч. 1, п. 2; § 70, ч. 1; тíшу § 71, ч. 1; тíшею § 72, ч. 1; (у) тíши
 § 73, ч. 1
 тíшком-нішком § 35, ч. 7, п. 2, пп. «а»
 Тік (вóлиця Бóричів Тік) § 50, ч. 11
 тíльки ж но § 44, ч. 4, п. 1, прим. 1
 тíльки що § 44, ч. 2, п. 10
 тíльки-но § 43, ч. 3; § 44, ч. 4, п. 1
 у тім § 41, ч. 1, п. 9, прим.
 тім'я § 66, ч. 5, п. 1, пп. «б» (парадигма); § 68, ч. 4 (парадигма); § 98, ч. 1;
 § 98, ч. 5; § 99, ч. 1; § 99, ч. 4; тíмені, тім'я § 98, ч. 2; тíмені, тім'ю § 98,
 ч. 3; тíменем, тім'ям § 98, ч. 4; (на) тíмені, тім'ї; (но) тíмені, тім'ю
 § 98, ч. 5; (на) тім'ї § 7, ч. 2, п. 1; тім'їв § 99, ч. 2; тім'ям § 99, ч. 3;
 тім'ями § 99, ч. 5; (на) тім'ях § 99, ч. 6
 тінь § 30, ч. 1, п. 3; § 66, ч. 4, п. 1; § 68, ч. 3 (парадигма); § 142, ч. 1, прим. 2;
 тíні § 95, ч. 1; § 96, ч. 1; § 142, ч. 1, прим. 2; тінню § 30, ч. 1, п. 3; § 95,
 ч. 3, п. 1; (у) тíні § 95, ч. 4; тíней § 96, ч. 2; тінням § 96, ч. 3; (у) тінях
 § 96, ч. 5; фíльм «Тíні забу́тих прéдків» § 55, ч. 3
 тіпáльний (м'я́льно-тіпáльний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
 тітка § 33, ч. 3
 тіту́сю § 74, ч. 1, п. 3
 тітчин § 33, ч. 3
 Тіціán § 129, ч. 2, п. 3
 тка́цтво § 19, ч. 1, п. 1
 тка́цький § 19, ч. 1, п. 1
 ткач § 19, ч. 1, п. 1; § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
 Ткачу́к § 141, ч. 1
 то (частка) § 44, ч. 2, п. 11; § 44, ч. 2, п. 14; § 44, ч. 3, п. 2
 то (чи то) § 44, ч. 2, п. 11
 То Хоáй § 49, ч. 4
 то́бто § 43, ч. 1
 товари́ство (т-во) § 62, ч. 5
 товари́ство § 19, ч. 1, п. 3; § 54, ч. 4; § 54, ч. 6; Товари́ство винахі́дників та
 раціо́наліза́торів Украї́ни § 54, ч. 1
 товари́ський § 19, ч. 1, п. 3

- товáриш *§ 19, ч. 1, п. 3; § 33, ч. 7, п. 2; § 66, ч. 3, п. 1; § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»;*
 товáришеві *§ 83, ч. 1, п. 1; (на / у (в) / по / при) товáришеві, товáришу,*
 товáриши *§ 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 3; товáришу § 87, ч. 1, п. 1;*
 товариши́ *§ 88, ч. 1, п. 2; § 94, ч. 1; товариша́ми § 92, ч. 1, п. 1; (на / при)*
 товáришеві *§ 86, ч. 1, п. 3, пп. «а»*
 товáришева, товáришеве *§ 33, ч. 7, п. 2*
 товáру *§ 82, ч. 6, п. 2, пп. «в»*
 товстіший *§ 104, ч. 1, п. 1*
 то́вщий *§ 104, ч. 1, п. 1*
 тогобі́чний *§ 101, ч. 1, п. 1*
 тоді́ як *§ 43, ч. 2, п. 2*
 той, та, те, ті *§ 111, ч. 1 (парадигма); (не від) то́го § 44, ч. 2, п. 7; (від) то́го,*
 (на) то́му *§ 113, ч. 1, прим. 2; те § 44, ч. 2, п. 8*
 тока́й *§ 50, ч. 12*
 Токма́к *§ 152, ч. 1, п. 2 (парадигма)*
 то́ку *§ 82, ч. 6, п. 5*
 Толéдо *§ 121, ч. 2*
 Толсто́е *§ 150, ч. 1, прим.*
 Толсто́й, Толста́ *§ 144, ч. 2, п. 2*
 том (т.) *§ 62, ч. 3*
 том *§ 9, ч. 2, п. 6*
 Тома́шув-Мазове́цький *§ 150, ч. 3; § 151, ч. 2, п.*
 тому́-то *§ 43, ч. 3*
 тому́ що *§ 43, ч. 2, п. 2*
 тонкомéлений *§ 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»*
 тонкомі́рний *§ 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»*
 тонкорозпорóшений *§ 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»*
 то́нна (т) *§ 62, ч. 4*
 то́нна *§ 128, ч. 1*
 то́ннокіломе́тр *§ 36, ч. 1, п. 3*
 то́нший *§ 27, ч. 1, п. 2*
 тоню́сінький *§ 26, ч. 3, п. 2*
 То́омінг *§ 137, ч. 1*
 топме́неджер *§ 35, ч. 6, п. 3*
 топмоде́ль *§ 35, ч. 6, п. 3*
 топо́ленька *§ 32, ч. 9*
 топо́ль *§ 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»*
 То́ра *§ 53, ч. 4*
 торг, то́ргу *§ 9, ч. 2, п. 2; (на) то́рзі, (на) то́ргу § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»,*
 прим. 1
 торго́влі (бог торго́влі) *§ 53, ч. 1, прим.*
 торго́флот *§ 9, ч. 2, п. 5*
 торго́шиний *§ 21, ч. 3; § 102, ч. 1, п. 2*
 Торквáто Та́ссо *§ 140, ч. 2, п. 5*
 торфогні́й *§ 36, ч. 1, п. 3*

торфорі́з § 35, ч. 3, п. 1
торф'яни́й § 7, ч. 2, п. 1, прим.
Торця́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
тото́жний § 101, ч. 1, п. 1
Тоя́ма (префекту́ра Тоя́ма) § 50, ч. 9
Т-поді́бний § 35, ч. 7, п. 10
трава́ (трава́ звіробі́й § 37, ч. 3, п. 2; розрі́в-трава́ § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»)
тра́вень, тра́вня § 9, ч. 2, п. 1
трави́чка § 32, ч. 8
«Трави́ата» (опера «Трави́ата») § 55, ч. 3
тради́ції (бальза́ківські тради́ції) § 49, ч. 9, п. 3, прим.
тради́ційний § 33, ч. 1
траєкто́рія § 126, ч. 1
тра́ктор (тра́ктор «Слобожа́нець») § 58, ч. 2; *тра́ктора* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»; *трактори́* § 91, ч. 1, п. 2; *трактора́м* § 90, ч. 1; *трактора́ми* § 92, ч. 1, п. 1
тра́кторний (Ха́рківський тра́кторний заво́д) § 54, ч. 4
тра́нспорту (НДІ тра́нспорту га́зу) § 61, ч. 3, прим. 2
трать, тратьмо, тратьте, § 26, ч. 3, п. 4; § 116, ч. 3, п. 3
тре́ба (не тре́ба § 44, ч. 2, п. 7; як тре́ба § 41, ч. 2, п. 1)
тре́те § 30, ч. 1, п. 5, прим.
тре́тіна (= 1/3) § 107, ч. 1
тре́тій, тре́те § 106, ч. 1; *тре́тя* § 30, ч. 1, п. 5, прим.; § 106, ч. 1
тре́тім (двом тре́тім) § 107, ч. 1
Третьяко́в § 144, ч. 4, п. 1, пп. «а»
три § 88, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 105, ч. 2 (парадигма); § 105, ч. 8; *трьох* § 8, ч. 2; § 26, ч. 2, п. 2; § 105, ч. 8; *трьом* § 105, ч. 8
три з полови́ною тис́ячний загі́н § 38, ч. 1, п. 2, прим. 2
триа́томний § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»
триві́дсотко́вий § 35, ч. 6, п. 5
тридця́тий § 106, ч. 1
три́дцять § 105, ч. 3
три́дцять ві́сім § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1
трикіломе́тровий § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»
трику́тник § 35, ч. 6, п. 5; *трику́тника* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
три́лер § 124, ч. 2
трильйо́н (трлн) § 62, ч. 4
трима́ти § 1, ч. 2
тринáдцять § 105, ч. 3
трині́жок § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»
триокси́д § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»
Трипі́лля § 148, ч. 1; § 154, ч. 2, п. 2
трипі́льська культу́ра § 52, ч. 3, прим. 2
трипудо́вий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»

- тріста* § 38, ч. 1, п. 1; § 105, ч. 5; *тръохсѳт* § 38, ч. 1, п. 1; *(на) тръохстах* § 38, ч. 1, п. 1
- три-чотіри* § 35, ч. 7, п. 3
- тріярусний* § 35, ч. 6, п. 5
- Трієст* § 129, ч. 4, п. 4, прим. 2; § 130, ч. 2, п. 3
- трієстський* § 129, ч. 4, п. 4, прим. 2
- Трійця* § 53, ч. 2; § 53, ч. 2, прим. 1
- тріск* § 28, ч. 2
- тріснути* § 28, ч. 2
- тріумф* § 129, ч. 2, п. 2
- Триш* § 140, ч. 2, п. 9
- трѳє* § 105, ч. 8
- по трѳє* § 41, ч. 2, п. 4
- троїстий* § 33, ч. 5; *Троїстий союз* § 50, ч. 7
- Троїцьк* § 151, ч. 2, п. 2
- троюрідний* § 35, ч. 4, п. 2, пп. «Г»
- троянда (Троянда* § 49, ч. 7, п. 3; *троянда «глѳрія-дей»* § 59, ч. 2; *троянда МАРКО Вовчѳк* § 59, ч. 3)
- тру, труть* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «е»; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж», прим.; *три* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж», прим.
- Трубіж* § 148, ч. 1
- трубоклад* § 36, ч. 1, п. 1
- трубопрѳвід* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «Д»
- Трускавця* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «Й»
- Труцькій* § 144, ч. 2, п. 1; § 144, ч. 2, п. 2; *Труцька* § 144, ч. 2, п. 1
- трѳомá п'ятими* § 107, ч. 1
- трѳомастами* § 38, ч. 1, п. 1
- трѳомстам* § 38, ч. 1, п. 1
- трѳохмільѳнний* § 106, ч. 1
- трѳохмільярдний* § 38, ч. 1, п. 2
- трѳохсѳтий* § 38, ч. 1, п. 2; § 106, ч. 1
- трѳохсотп'ятдесятирѳччя* § 36, ч. 1, п. 6
- трѳохсотрѳччя* § 35, ч. 5, п. 1
- трѳохтїсячний* § 35, ч. 5, п. 1; § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 106, ч. 1
- тряся* § 29, ч. 2
- Туапсѳ* § 140, ч. 2, п. 3
- туберкульѳз* § 121, ч. 1, п. 2
- тугий* § 101, ч. 1, п. 1
- тугоплавкий* § 40, ч. 1, п. 2, пп. «В»
- туді (ні сюді ні туді)* § 44, ч. 2, п. 8
- тук-тук* § 35, ч. 7, п. 4
- тулію* § 82, ч. 6, п. 6
- Тулуза* § 121, ч. 1, п. 1
- Тульчїн* § 153, ч. 1
- тульчїнський* § 153, ч. 1

туман § 29, ч. 1, п. 3; *туману* § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
туманний § 29, ч. 1, п. 3; *Туманний Альбіон* § 50, ч. 6, прим.
туманність § 29, ч. 1, п. 3
туманно § 29, ч. 1, п. 3
тунгус § 153, ч. 3, п. 3
Тунгуска (Нижня Тунгуска) § 150, ч. 1
тунгуський § 153, ч. 3, п. 3
Туніса § 82, ч. 6, п. 5, прим.
Тунісу § 82, ч. 6, п. 5, прим.
Тупій Ніж § 146, ч. 2, п. 1
Тупік § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»
турецький § 22, ч. 1, п. 1; § 153, ч. 3, п. 2; § 55, ч. 3
Туреччина § 22, ч. 1, п. 1
турне § 140, ч. 2, п. 3
турок § 153, ч. 3, п. 2
Турсунзаде § 146, ч. 4, п. 4, прим.
Турянином § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а», прим.
тутешній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
Тхе (Кім Йї Тхе) § 2, ч. 4
тьмяний § 7, ч. 2, п. 1, прим.; § 27, ч. 1, п. 3
тьмяність § 27, ч. 1, п. 3
Тьомкін § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
тьохкати § 8, ч. 2; § 26, ч. 2, п. 2
тьох-тьох § 35, ч. 7, п. 4
тюгівець § 61, ч. 2
(перед) ТЮГом, (до) ТЮГу § 61, ч. 2
Тюленев § 144, ч. 4, п. 1, пп. «в», прим.
тюльпін Рембрандта § 59, ч. 3
тюрки § 153, ч. 3, п. 2
тюркський § 153, ч. 3, п. 2
тюрма § 27, ч. 1, п. 1
Тюссó (Музей мадам Тюссó) § 54, ч. 3
тягнути, тягнув, тягнула § 115, ч. 7, п. 2, прим. 2
тягті, тягла § 115, ч. 7, п. 2, прим. 2
тяжчий § 104, ч. 1, п. 1
тямущий § 101, ч. 1, п. 1

У

у § 23, ч. 1, п. 1, п. 2, п. 3, 4, 5, 6; § 23, ч. 2, п. 6, прим. 1
У Ну Мунг § 146, ч. 2, п. 6
уайт-спірит § 124, ч. 1
УАПЦ (Українська автокефальна православна церква) § 63, ч. 2, п. 9
убійця § 67, ч. 2, п. 2
Убийвовк § 36, ч. 1, п. 5; *Убийвовк* § 146, ч. 3, п. 1

- убі́к* § 41, ч. 1, п. 2; § 41, ч. 1, п. 9, прим.
убо́гий § 19, ч. 1, п. 2
убо́зтво § 19, ч. 1, п. 2; § 63, ч. 3
уболива́льник § 32, ч. 1
ув § 23, ч. 1, п. 2, прим. 2
ува́га § 23, ч. 3
увертю́ра § 23, ч. 3
увече́рі § 10, ч. 1; § 41, ч. 1, п. 2
уви § 23, ч. 1, п. 2, прим. 2
уви́сні § 41, ч. 2, п. 1
уви́мкну́в § 23, ч. 1, п. 2, прим. 2
уво́лю § 23, ч. 1, п. 5; § 41, ч. 1, п. 2
УВЧ-терапі́я § 61, ч. 3
уга́ву (без уга́ву) § 41, ч. 2, п. 1
угі́дь § 30, ч. 1, п. 1
уго́да (Потсда́мська уго́да) § 55, ч. 1
уго́лос § 41, ч. 1, п. 2
уго́рі § 23, ч. 1, п. 2; § 41, ч. 1, п. 2
уго́ру § 41, ч. 1, п. 2
Уго́рщина § 23, ч. 3; § 50, ч. 6
у́гро-фі́ни § 36, ч. 2, п. 2
у́гро-фі́нський § 40, ч. 2, п. 1
У́гля § 6, ч. 1, п. 2
уда́рник § 23, ч. 3
уда́ча § 23, ч. 3
удво́є § 41, ч. 1, п. 5
удво́х § 41, ч. 1, п. 5
Уде́ (Ула́н-Уде́) § 154, ч. 3, п. 3
уде́нь § 41, ч. 1, п. 2
уде́сятеро § 41, ч. 1, п. 5
уді́й § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Удовиче́нко § 23, ч. 3
удо́світа § 41, ч. 1, п. 7
удоскона́лення § 32, ч. 5
удру́ге § 41, ч. 1, п. 5
Уе́льс § 124, ч. 1
У́жгород § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма)
ужі́нок § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
ужі́тий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б»
узбе́к § 153, ч. 3, п. 2
узбере́жжя § 9, ч. 3, п. 2, пп. «в»; § 23, ч. 3
узбе́цький § 153, ч. 3, п. 2
узбі́ччя § 82, ч. 2; (*при*) *узбі́ччі* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»
узві́шшя § 91, ч. 1, п. 2; *узві́шшям* § 90, ч. 1; *узві́шшями* § 92, ч. 1, п. 1;
(на) узві́шшях § 93, ч. 1

- узві́з (*Андрі́вський узві́з*) § 50, ч. 11
 узі́мку § 41, ч. 1, п. 2
 ознаки́ § 41, ч. 1, п. 2
 узя́тись, узя́всь, узяла́сь, узяло́сь, узяли́сь § 115, ч. 7, п. 2, прим. 3
 узя́вишсь, узя́вишся § 120, ч. 2, прим.
 узя́тий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б»
 ука́з § 23, ч. 3
 укла́д § 23, ч. 3
 Украї́на § 23, ч. 3, прим.; § 37, ч. 3, п. 1; § 37, ч. 3, п. 2; § 50, ч. 6; § 52, ч. 3;
 § 54, ч. 1; § 54, ч. 2; § 54, ч. 3; § 54, ч. 5, прим. 5; § 54, ч. 6; § 55, ч. 1; § 55,
 ч. 3; § 56, ч. 1; § 56, ч. 1, прим. 1; § 57, ч. 1; § 57, ч. 3; § 61, ч. 3, прим. 1;
 § 61, ч. 3, прим. 2; (*нів*) Украї́ни § 36, ч. 1, п. 7, прим.
 Украї́на-не́нька § 37, ч. 2, п. 1
 украї́ністів (*конгрес Міжнародної асоціації україністів*) § 54, ч. 6
 украї́нка § 49, ч. 6; украї́нок § 78, ч. 1, п. 1
 украї́нський (*укр.*) § 62, ч. 3
 украї́нський § 63, ч. 3; Украї́нський музе́й § 54, ч. 3; Украї́нського товари́ства
 охоро́ни пам'яток істо́рії та культу́ри § 54, ч. 6; Украї́нська греко-
 католи́цька це́рква, Украї́нська люте́ранська це́рква, Украї́нська
 правосла́вна це́рква § 53, ч. 5; Директо́рія Украї́нської На́родної Респу́бліки
 § 54, ч. 1; Украї́нські Націо́нальні Но́вини § 54, ч. 5, прим. 3; Зако́н Украї́ни
 «Про забезпе́чення функціо́нування украї́нської мо́ви як держа́вної» § 55,
 ч. 1
 украї́нців (*Світовий конгрес украї́нців*) § 52, ч. 2
 украї́нцю § 87, ч. 1, п. 3
 укрáй § 41, ч. 1, п. 2
 Укрзалі́зниця § 61, ч. 1, п. 1
 «Укрна́фта» (*Публічне акціо́нерне товари́ство «Укрна́фта»*) § 54, ч. 4
 Укрпрофра́да § 61, ч. 1, п. 1
 укúпи § 41, ч. 1, п. 2
 ула́д § 41, ч. 1, п. 2
 Ула́н-Уде́ § 154, ч. 3, п. 3
 улéсливий § 28, ч. 1
 улі́тку § 41, ч. 1, п. 2
 ультимáтум § 23, ч. 3
 ультраеро́зія § 130, ч. 3
 ультразвúк § 35, ч. 6, п. 3
 ультрамо́дний § 35, ч. 6, п. 3
 Уманщи́на § 27, ч. 1, п. 2
 Умань § 23, ч. 3; § 152, ч. 1, п. 3 (*парадигма*); Умані́ § 95, ч. 1; Уманню́ § 95,
 ч. 3, п. 1; (*в*) Умані́ § 95, ч. 4; Умане́ § 95, ч. 5
 умі́сний § 28, ч. 3
 умі́льцю, умі́льче § 87, ч. 1, п. 3
 умі́ння § 66, ч. 3, п. 2; § 68, ч. 2, п. 2 (*парадигма*); § 82, ч. 2; § 88, ч. 1, п. 3;
 умі́нню § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; умі́нням § 85, ч. 1, п. 2; умі́нь § 89, ч. 1, п. 2

- умова § 23, ч. 3
 унаслідок § 23, ч. 1, п. 2; § 42, ч. 1, п. 1
 уніз § 41, ч. 1, п. 2
 унизу § 41, ч. 1, п. 2
 універмагу § 82, ч. 6, п. 5
 університет (ун-т) § 62, ч. 5
 університет (Гарвардський університет, Національний університет «Острозька академія» § 54, ч. 3; «Університет» (станція метро) § 50, ч. 14); університету § 54, ч. 6; § 82, ч. 6, п. 3
 унічию § 41, ч. 1, п. 6
 уночі § 41, ч. 1, п. 2
 Унтер-ден-Лінден-штрасе § 50, ч. 5
 унтерофіцер § 35, ч. 6, п. 4
 упакований § 34, ч. 1
 упаківання § 34, ч. 1
 упам'ятку § 41, ч. 1, п. 3
 упень § 41, ч. 1, п. 2
 уперёд § 41, ч. 1, п. 2
 упереміш § 41, ч. 1, п. 3
 уперти, упру, упруть, упрі § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж», прим.
 уперше § 41, ч. 1, п. 5
 упіну (без упіну) § 41, ч. 2, п. 1
 уплав § 41, ч. 1, п. 3
 уплач § 41, ч. 1, п. 3
 уподовж § 41, ч. 1, п. 7; § 42, ч. 1, п. 1
 у поміч § 41, ч. 2, п. 1
 упоперек § 41, ч. 1, п. 2
 упору § 41, ч. 1, п. 2
 управа § 23, ч. 3
 Управління освіти Шевченківської районної в місті Києві державної адміністрації § 54, ч. 1
 упритул § 23, ч. 1, п. 4
 упродовж § 42, ч. 1, п. 1
 ура (на ура) § 41, ч. 1, п. 1, прим.
 урагану § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
 ураз § 41, ч. 1, п. 2
 у (в) разі § 42, ч. 3
 Уралу § 82, ч. 6, п. 5
 уранці § 41, ч. 1, п. 2
 Урбана § 135, ч. 2
 Урбанчик § 144, ч. 4, п. 2, прим. 1
 урвища § 88, ч. 1, п. 3
 уреиті § 41, ч. 1, п. 2
 уривку § 82, ч. 6, п. 5
 урівень § 41, ч. 1, п. 2

урівні § 41, ч. 1, п. 2
 урожа́єм § 85, ч. 1, п. 1
 уро́зкид § 41, ч. 1, п. 3
 уро́зліт § 41, ч. 1, п. 3
 уро́зсин § 41, ч. 1, п. 3
 уро́зтіч § 41, ч. 1, п. 3
 уручну́ § 41, ч. 1, п. 4
 уря́д § 41, ч. 1, п. 2
 уря́д (Тимчасо́вий уря́д) § 54, ч. 1; уря́ду § 82, ч. 6, п. 3
 Усва́тцев § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
 усе́, все § 113, ч. 1 (парадигма)
 усе́ ж таки § 44, ч. 4, п. 1, прим. 1
 усе́-таки́ § 44, ч. 4, п. 1
 усере́дині § 41, ч. 1, п. 2; § 41, ч. 1, п. 9, прим.
 усі́, всі § 113, ч. 1 (парадигма)
 усіе́ї (Католико́с-Патріа́рх усіе́ї Гру́зії) § 53, ч. 6
 усіля́кий, всіля́кий § 113, ч. 1, прим. 1
 услі́д § 41, ч. 1, п. 2
 усма́к § 41, ч. 1, п. 2
 усмі́хну́всь § 115, ч. 7, п. 2, прим. 3
 усмі́ху § 82, ч. 6, п. 9
 успі́х § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; успі́ху § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9
 Успі́ння (це́рква Успі́ння Пресвято́ї Богоро́диці) § 55, ч. 2, прим.
 уста́лення § 23, ч. 3
 устано́ва § 23, ч. 3
 устано́влювати § 11, ч. 1
 Усті́нівка (ста́нція Усті́нівка) § 50, ч. 13
 у сто́крат § 41, ч. 2, п. 1
 устро́ї, устро́ю § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»
 усту́п § 23, ч. 3
 У́стюг (Вели́кий У́стюг) § 150, ч. 1
 усу́нений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
 усу́нути § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
 усу́нутий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
 (з) усьо́го § 113, ч. 1, прим. 2
 (в) усьо́му § 113, ч. 1, прим. 2
 уся́, вся § 113, ч. 1 (парадигма)
 уся́кий, вся́кий § 113, ч. 1, прим. 1
 уті́м § 41, ч. 1, п. 6; § 41, ч. 1, п. 9, прим.
 уто́пія § 23, ч. 3
 утрéтє § 41, ч. 1, п. 5
 утрі́чі § 41, ч. 1, п. 1
 утрóє § 23, ч. 1, п. 4; § 41, ч. 1, п. 5
 утрьо́х § 41, ч. 1, п. 5
 учені́ця § 32, ч. 4

учень § 10, ч. 1; § 32, ч. 3; *учня* § 82, ч. 5, п. 1
учётверо § 41, ч. 1, п. 5
учетвёрте § 41, ч. 1, п. 5
учітель § 23, ч. 1, п. 1; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *учітеля* § 82, ч. 5, п. 1;
 (на / у (в) / по / при) *учітелеві, учітелю, учітелі* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б»,
 прим. 3; *учителі* § 94, ч. 1; *Будінок учітеля* § 54, ч. 3; *День учітеля* § 52,
 ч. 1; § 54, ч. 3; *учітель-фізик* § 37, ч. 2, п. 3
учітелька § 23, ч. 1, п. 6
учителювати § 34, ч. 1
учотирьох § 41, ч. 1, п. 5
ущёрть § 41, ч. 1, п. 2
уява § 23, ч. 3

Ф

фа § 140, ч. 2, п. 2
фа́брика (ф-ка) § 62, ч. 5
фа́брика § 54, ч. 4; § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»; § 129, ч. 4, п. 1; *фа́бриці* § 70, ч. 1;
фа́брику § 71, ч. 1; *фа́брикою* § 72, ч. 1; (на) *фа́бриці* § 73, ч. 1; *фа́брики*
 § 69, ч. 1, п. 1; § 75, ч. 1; § 78, ч. 1, п. 2; *фа́брик* § 76, ч. 1, п. 1; *фа́брикам*
 § 77, ч. 1, п. 1; *фа́бриками* § 79, ч. 1, п. 1
фа́вна § 131, ч. 3; *фавн* § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1
Фадла́н (Ібн Фадла́н) § 146, ч. 4, п. 4
файл § 121, ч. 1, п. 1
фа́ктора § 82, ч. 6, п. 9, прим.
фа́ктору § 82, ч. 6, п. 9, прим.
факультету (вчена рада філологічного факультету) § 54, ч. 6
фа́льші § 95, ч. 1
фан-клуб § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Фарао́н § 49, ч. 8
Фара́х § 140, ч. 2, п. 9
 «*Фарма́к*» (заво́д «*Фарма́к*») § 54, ч. 5
фармпрепа́рат § 35, ч. 6, п. 1
фаса́ду § 82, ч. 6, п. 5
Фа́стів, Фа́стова § 9, ч. 1, п. 1, пп. «г»
 (з) *Фатімо́ю Гаса́н-кизи́* § 140, ч. 4, прим.
Фатья́нов § 144, ч. 4, п. 1, пп. «а»
фа́уна § 131, ч. 3
Фа́уст § 131, ч. 1; *псевдо-Фа́уст* § 35, ч. 6, п. 2, прим.
фахіве́ць § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *фахіви́ця* § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»; § 82, ч. 5, п. 1
фая́нс § 126, ч. 1
Федера́ція незале́жних профспіло́к Украї́ни § 54, ч. 1
Фе́дін § 144, ч. 1, п. 2
Фе́дір § 32, ч. 12, прим.; § 143, ч. 3, прим. 1
Фе́дорівна § 32, ч. 12, прим.

- Федоров* § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
Федорович § 32, ч. 12, прим.
Федченко § 27, ч. 1, п. 6
Федчишин § 27, ч. 1, п. 6
Фесрбах § 126, ч. 1
фесрверк § 126, ч. 1; § 130, ч. 2, п. 2
фейсбук § 54, ч. 7; *фейсбуку* § 82, ч. 6, п. 1, пп. «д»; *мережа «Фейсбук»* § 54, ч. 7
феномена § 82, ч. 5, п. 1; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
феномену § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
феодалізму (доба феодалізму) § 52, ч. 3, прим. 2
Феодора (блаженна Феодора) § 53, ч. 2, прим. 1
Феодосій (преподобний Феодосій Києво-Печерський) § 53, ч. 2, прим. 1
фермер § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Фессалія, Тессалія § 123, ч. 2
фея § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1
Ф'єзоле § 138, ч. 1, п. 1
Філіп § 144, ч. 1, п. 6
фіалка § 129, ч. 2, п. 2
фібриногену § 82, ч. 6, п. 6
фігурістка § 32, ч. 4
фізик § 32, ч. 1, прим.; *фізик-учитель* § 37, ч. 2, п. 3
фізика § 140, ч. 1, п. 1 (парадигма)
фізичний § 129, ч. 4, п. 1
Фікрет-кизі § 146, ч. 4, п. 4
філе § 130, ч. 1
Філіппіни § 152, ч. 2 (парадигма); § 153, ч. 1
філіппінський § 153, ч. 1
філологічного (вчена рада філологічного факультету) § 54, ч. 6
фільварку § 82, ч. 6, п. 5
фільм § 139, ч. 1, п. 2; *фільм «Тіні забутих предків»* § 55, ч. 3
фін § 128, ч. 1; *фіни* § 36, ч. 2, п. 2; § 128, ч. 1
фінанси § 100, ч. 1, п. 1; § 100, ч. 4, п. 1; § 129, ч. 2, п. 6; *фінансів* § 100, ч. 2, п. 2; *фінансам* § 100, ч. 3, п. 1; *фінансами* § 100, ч. 5, п. 1; *(на) фінансах* § 100, ч. 6, п. 1
Фінляндія § 121, ч. 1, п. 2
Фінська затока § 154, ч. 1, п. 2
фінський (угро-фінський) § 40, ч. 2, п. 1
фіолетовий § 129, ч. 2, п. 2
-фіорд (Бокна-фіорд § 154, ч. 3, п. 4; *Варангер-фіорд* § 50, ч. 5)
Фірдоусі § 140, ч. 2, п. 4
фірма § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»; *фірма «Імідж»* § 54, ч. 5
фітнес-клуб § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
фітотерапія § 35, ч. 6, п. 2
флаєр § 126, ч. 1

- фланелі § 95, ч. 1
 флеш-*BIOS* § 35, ч. 6, п. 3, прим. 3
 флешінтерв'ю § 35, ч. 6, п. 3
 флігеля § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
 Фліт-стріт § 129, ч. 4, п. 4, прим. 1
 Флобёр § 121, ч. 1, п. 1
 Флоріда § 129, ч. 4, п. 2
 флот § 121, ч. 1, п. 1
 Фляйшер § 136, ч. 1
 фоє § 126, ч. 1; § 130, ч. 2, п. 2
 фокстроту § 82, ч. 6, п. 3
 фолкгурт § 35, ч. 6, п. 2
 Фолл-Рівер § 154, ч. 3, п. 4; § 140, ч. 2, п. 7
 фолл-ріверський § 154, ч. 3, п. 4
 фолькмузика § 35, ч. 6, п. 2
 «фольксваген», «Фольксваген» § 58, ч. 2
 фон § 146, ч. 2, п. 4; фон Бісмарк § 147, ч. 3; фон дер Гольц § 146, ч. 2, п. 4
 фонозапис § 35, ч. 6, п. 2
 Фонтен-сюр-Рон § 50, ч. 2, прим.
 ФОП (псевдо-ФОП) § 35, ч. 6, п. 2, прим.
 форм § 9, ч. 2, п. 1, прим. 2
 формула § 121, ч. 1, п. 1
 форпост § 28, ч. 1, прим.
 форпостний § 28, ч. 1, прим.
 фотографія § 5, ч. 1
 фотосправа § 36, ч. 1, п. 4
 фразеологізму § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
 фрánка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «е»
 Франка § 82, ч. 3; § 54, ч. 3; § 154, ч. 1, п. 4
 Франківськ (Івано-Франківськ) § 152, ч. 5 (парадигма); § 154, ч. 3, п. 2; § 154,
 ч. 3, п. 6, прим. 1
 Франківська кімната § 49, ч. 9, п. 3
 франківський (івано-франківський) § 154, ч. 3, п. 2
 франкознавець § 49, ч. 5
 Фрánкфурт-на-Мáйні § 50, ч. 2, прим.; § 152, ч. 6 (парадигма); § 154, ч. 3, п. 5
 Фрánкфурта § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
 фрánкфуртський-на-Мáйні § 154, ч. 3, п. 5
 Франціско (Сан-Франціско) § 50, ч. 4
 францу́з § 49, ч. 6; § 153, ч. 3, п. 1
 Францу́зька (Францу́зька револю́ція § 52, ч. 1; Францу́зька Республіка § 50, ч. 6)
 францу́зький § 153, ч. 3, п. 1
 фрау § 140, ч. 2, п. 6
 фрейдізму § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
 фрéкен § 140, ч. 2, п. 8
 Фрідріх-Вільгельм § 146, ч. 4, п. 1; Фрідріху § 87, ч. 1, п. 1

фрoйляйн § 136, ч. 1; § 140, ч. 2, п. 8
функціонування (Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної») § 55, ч. 1
функція (дельта-функція) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
фунта § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
фунтика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
Фур'є § 138, ч. 1, п. 1
футбoл § 121, ч. 1, п. 1; *футбoлу* § 82, ч. 6, п. 3
футляр § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *футляри* § 88, ч. 1, п. 1
Фучик § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
фюзеляж § 138, ч. 2, п. 2

X

хабар, *хабаря* § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
хазяї, *хазяїні* § 88, ч. 1, п. 1, прим.
Хаїм § 129, ч. 3
хай (нехай) *бережуть* § 14, ч. 1, п. 3
хай (нехай) *збережуть* § 14, ч. 1, п. 3
хай (нехай) *колішуть* § 14, ч. 1, п. 3
хай (нехай) *печуть* § 14, ч. 1, п. 3
хай (нехай) *поколішуть* § 14, ч. 1, п. 3
хай (нехай) *спечуть* § 14, ч. 1, п. 3
хакер § 134, ч. 1
Хакім § 122, ч. 5
халва § 121, ч. 1, п. 1
Хаммурани § 122, ч. 5
хан (*Мірза-хан* § 146, ч. 4, п. 4; (*у*) *Мірзі-хана* § 140, ч. 4)
ханум § 122, ч. 5; § 140, ч. 2, п. 8
хапати § 11, ч. 1
харакірі § 122, ч. 5; § 129, ч. 2, п. 5
Хара-Нур § 50, ч. 4, прим.
Харків § 9, ч. 1, п. 1, пп. «г»; § 27, ч. 1, п. 1; § 63, ч. 1; § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; § 148, ч. 1; *Харкова* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «г»; § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»; *Харкову* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; *Харковом* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»
Харківський тракторний завод § 54, ч. 4
харків-товарний § 154, ч. 3, п. 1; *Харків-Товарний* § 154, ч. 3, п. 1
хати (до його хати) § 113, ч. 1, прим. 2
хатній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
Хаям § 126, ч. 1
хвиліна (хв) § 62, ч. 4
хвастливий § 28, ч. 1
хвастнути § 28, ч. 1
хвация § 26, ч. 3, п. 1
хвороба (*базедова хвороба*, *віттова хвороба*) § 49, ч. 9, п. 3, прим.

- хворостняк* § 28, ч. 1
Хеєрдал § 126, ч. 1
хіжо § 10, ч. 3, п. 4, прим.
химэра § 129, ч. 2, п. 6
хісту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «Г»
хитромудрий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «Г»
хітроці § 100, ч. 1, п. 2; *хітроців* § 100, ч. 2, п. 2
хіба що § 44, ч. 2, п. 10
хід (хрєсний хід) § 53, ч. 8
хіджаб § 122, ч. 5
хімієтерапія § 35, ч. 3, п. 4
хімік § 32, ч. 1, прим.
хіміко-бактеріологічний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «Б»
хімічно стійкий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «В», прим. 1
хімічного (Науково-дослідний інститут хімічного машинобудування) § 61,
 ч. 3, прим. 2
хімія § 129, ч. 2, п. 6
хірург § 129, ч. 2, п. 6
Хліб § 49, ч. 7, п. 3; *хліба* § 82, ч. 6, п. 6; *хлібі* § 88, ч. 1, п. 3; *хліба* § 88, ч. 1,
 п. 3
хлібодар § 36, ч. 1, п. 1
хлібозаготівельний § 40, ч. 1, п. 1
хліборіз § 36, ч. 1, п. 1
хлібороб § 9, ч. 3, п. 5, пп. «Д»
хліборобство § 9, ч. 3, п. 5, пп. «Д»
хліб-сіть § 35, ч. 7, п. 2, пп. «В»
хліва § 82, ч. 6, п. 5
хлонець § 66, ч. 3, п. 3; *хлонця* § 84, ч. 1, п. 1; *хлоче* § 87, ч. 1, п. 3; *хлони*
 (два хлони) § 88, ч. 1, п. 2, прим. 1
хлони́чка § 82, ч. 5, п. 1
хлони́чик-мізінчик § 37, ч. 2, п. 1
хлопчісько § 32, ч. 10; § 66, ч. 3, п. 3
хлоп'ят § 99, ч. 4
 (на) *хлоп'яткові* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «Б»
хлорбензол § 35, ч. 5, п. 1
хлорвініл § 35, ч. 5, п. 1
хлорфенольний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «Д»
Хмара (гала́ктика Вели́ка Магелла́нова Хмара § 51, ч. 1; *Драй-Хмара* § 146,
 ч. 5 (парадигма))
Хмелеве § 153, ч. 2
хмелівський § 153, ч. 2
Хмельницької (сєсія Хмельницької міськра́ди) § 54, ч. 6
Хо Ши Мін § 146, ч. 2, п. 6; § 146, ч. 2, п. 6, прим.; *Хо Ши Міна* § 146, ч. 2,
 п. 6, прим.
Хоа́й (То Хоа́й) § 49, ч. 4

- Хо́ан* (Нгуе́н Ко́нг Хо́ан) § 146, ч. 2, п. 6
хо́бі § 122, ч. 5
ходи́ти § 32, ч. 5; § 118, ч. 1; *ходи́ть* § 26, ч. 3, п. 4; § 118, ч. 1, прим.; *ходжу́* § 63, ч. 2, п. 2; *хо́дять* § 26, ч. 3, п. 4; *ходи́в був, ходи́ла бу́ла, ходи́ли бу́ли* § 115, ч. 7, п. 2; *бу́дете ходи́ти* § 115, ч. 6, п. 1, пп. «а»; *ходи́ ж* § 44, ч. 2, п. 13
ходи́в-ходи́в § 35, ч. 7, п. 1
ходи́ння § 9, ч. 3, п. 3; § 32, ч. 5
Хо́дорова § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
хо́ду § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
ходу́ (на ходу́) § 41, ч. 2, п. 1
хоке́й § 122, ч. 5; *хоке́ю* § 82, ч. 6, п. 3
хол § 122, ч. 5
хо́лдинг § 122, ч. 5
холо́дний § 33, ч. 1; *Холо́дний Яр* § 154, ч. 1, п. 1
хо́лоду § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
Хома́ § 32, ч. 12
Хо́мин § 142, ч. 3, прим. 3 (парадигма)
Хоми́ч, Хо́мович § 32, ч. 12; *Хомичу́* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 4
Хо́мівна § 32, ч. 12
хори́ст § 32, ч. 15
хоро́брый § 101, ч. 1, п. 1
хоро́брости § 95, ч. 1, прим. 1; *хоро́брості* § 95, ч. 1
хорт, хорта́ § 9, ч. 2, п. 2
хо́ру § 82, ч. 6, п. 2
Хосе́ (дон *Хосе́*) § 146, ч. 2, п. 5
Хоті́нський за́мок § 55, ч. 2
хоти́ти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»; § 115, ч. 4, п. 1; § 118, ч. 1; *хо́чу* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»; § 115, ч. 4, п. 1; *хо́чеш* § 115, ч. 4, п. 1; *хо́чуть* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»
хо́ч би § 43, ч. 2, п. 1; *хо́ча б* § 43, ч. 2, п. 1
хоч-не-хо́ч § 41, ч. 3, п. 5
храм (*храм Христо́а Спаси́теля* § 53, ч. 7; *храм Пресвято́ї Євхарі́стії, храм Свято́го Іва́на Хресті́теля* § 55, ч. 2, прим.)
хребе́т § 50, ч. 1; § 154, ч. 1, п. 2; § 154, ч. 2, п. 1, прим.; *хребта́* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
хре́сний хі́д § 53, ч. 8
Хрест (*ві́дзна́ка Президе́нта Украї́ни – Хрест Іва́на Мазе́ни*) § 57, ч. 1
Хресті́тель (*Іва́н Хресті́тель*) § 53, ч. 1; *Хресті́теля* § 55, ч. 2, прим.; § 55, ч. 2, прим.
хресто́ві походи́ § 52, ч. 3, прим. 2
Хресті́на § 143, ч. 1
христия́нство § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»; § 129, ч. 2, п. 6
Христия́нсько-демократи́чний сою́з Німе́ччини § 54, ч. 2
Хри́стов § 144, ч. 1, п. 6

- Христос* § 49, ч. 7, п. 1; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 6; *Христосе* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 6; *Христэ, Христе* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 6; *храм Христа Спасителя* § 53, ч. 7
- хрущів* § 91, ч. 1, п. 1
- хтозна при ко́му* § 39, ч. 2
- хтозна-де* § 41, ч. 3, п. 3
- хтозна-ко́ли* § 44, ч. 4, п. 2
- хтозна-як* § 41, ч. 3, п. 3
- хтозна-який* § 39, ч. 2; § 44, ч. 4, п. 2
- хто* § 112, ч. 1; (*біля*) *ко́го* § 113, ч. 1, прим. 2
- хто-бу́дь* § 39, ч. 2
- хто-не́будь* § 39, ч. 2; § 44, ч. 4, п. 2; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «є»
- хтось* § 39, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 4; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ж»; *ко́гось* § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ж»; (*біля*) *ко́гось* § 113, ч. 1, прим. 2; *ко́мусь* § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ж»; (*у*) *ко́мусь* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ж»
- Хуана Ка́рлоса Альфо́нсо Вікто́ра Мари́ї де Бурбо́на* § 140, ч. 3
- художник (пейзажист-художник)* § 37, ч. 2, п. 3
- художній (худ.)* § 62, ч. 3
- художній* § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1; *літературно-художній* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «д»; *Національний художній музей України* § 54, ч. 3
- художник-пейзажист* § 37, ч. 2, п. 3
- художниця-карикуристка* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
- художньо-реставраційний* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
- Хусаїнов* § 129, ч. 3
- Хустця* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
- ху́тер* § 89, ч. 1, п. 2
- ху́тора* § 82, ч. 6, п. 5
- Хя́рма* § 151, ч. 1, прим.

Ц

- царенко (Іва́н-царенко)* § 146, ч. 4, п. 3
- Цап-Відбува́йло* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
- цар* § 56, ч. 1, прим. 2
- Царі́ця Небе́сна* § 53, ч. 2
- Цвік* § 144, ч. 2, п. 4
- цвях* § 7, ч. 2, п. 1, прим.; § 27, ч. 1, п. 3
- це́бто* § 43, ч. 1
- цей, ця, це, ці* § 111, ч. 1 (парадигма); *цьо́го* § 8, ч. 2; § 26, ч. 2, п. 2; (*у*) *цьо́го* § 113, ч. 1, прим. 2; (*при*) *цьо́му* § 113, ч. 1, прим. 2
- Цезар (Гай Ю́лій Цезар)* § 146, ч. 2, п. 3
- целуло́їд* § 3, ч. 1, п. 4
- цементобетонний* § 40, ч. 1, п. 1
- цементово́з* § 35, ч. 3, п. 1
- Це́нкий* § 144, ч. 1, п. 2

цента § 82, ч. 5, п. 2, пп. «е»
центнер (ц) § 62, ч. 4
центр § 127 § 127, ч. 1
Центральний автовокзал § 54, ч. 4
церковний (церк.) § 62, ч. 3
церква § 53, ч. 5; § 55, ч. 2; § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; *церков* § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; *Біла Церква* § 50, ч. 1, прим.; § 153, ч. 2; § 154, ч. 1, п. 1; § 154, ч. 2, п. 6; *Православна церква України* § 53, ч. 5; *Рімсько-католицька церква* § 53, ч. 5; *Українська греко-католицька церква* § 53, ч. 5; *Українська лютеранська церква* § 53, ч. 5; *Українська православна церква* § 53, ч. 5; *церква Успіння Пресвятої Богородиці* § 55, ч. 2, прим.
Цецілін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Цзедун (Мао Цзедун) § 147, ч. 2
Цзіньпін (Сі Цзіньпін) § 49, ч. 3
Циганков § 144, ч. 1, п. 9
циклону § 82, ч. 6, п. 1, пп. «т»
циліндр § 127, ч. 1; *циліндра* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
Цимлянськ § 149, ч. 8, п. 3, пп. «а»
Циндао § 129, ч. 4, п. 3
Цірлиць § 144, ч. 4, п. 2, прим. 1
цистерна § 129, ч. 4, п. 1
цифра § 129, ч. 4, п. 1
ціанід § 129, ч. 2, п. 2
цілком (не цілком) § 44, ч. 2, п. 7
Ціолковський § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
ціпілно § 27, ч. 1, п. 4
Ціцерон § 129, ч. 2, п. 3
цокотіти § 115, ч. 3, п. 1
цукерки «Асорті» § 58, ч. 1
цукро-протеїновий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
ЦУМ § 61, ч. 2; (з) *ЦУМу* § 61, ч. 2; (у) *ЦУМі* § 61, ч. 2
цьогорічний § 102, ч. 1, п. 2
Цюй Юань § 146, ч. 3, п. 5, прим.
Цюрих § 19, ч. 1, п. 3
цюрхський § 19, ч. 1, п. 3
Цявлівський § 144, ч. 4, п. 1, пп. «в», прим.

Ч

чагарник § 82, ч. 6, п. 2, пп. «а»
чаєня § 32, ч. 7
Чайка (Дніпрова Чайка (Людмила Василівська-Березіна)) § 49, ч. 1
чайника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «з»
Чан Кайші § 146, ч. 3, п. 5, прим.; § 146, ч. 2, п. 6, прим.
Чанек § 144, ч. 1, п. 2

- Ча́плін* § 134, ч. 1; *Ча́пліном* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»
чар-зілля § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Ча́рльз § 139, ч. 1, п. 2
час (нід ча́с) § 42, ч. 3
час від ча́су § 41, ч. 2, п. 2
Часово́го Я́ру § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й», прим.
часті́нка (а́льфа-часті́нка, бе́та-часті́нка, де́льта-часті́нка) § 36, ч. 2,
 п. 1, пп. «б»;
ча́сто-гу́сто § 35, ч. 7, п. 2, пп. «а»
чат § 134, ч. 1
чверть (чв.) § 62, ч. 3;
чверть (= ¼) § 107, ч. 1
Чебоксáри § 149, ч. 9
чекáння § 11, ч. 2
чекáти § 11, ч. 2
Чéмберлен § 133, ч. 2
Чен (Пак Чен Ин) § 2, ч. 4
Ченстохо́ва § 149, ч. 10
черві́нця § 82, ч. 5, п. 2, пп. «е»
черві́нчика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «е»
«Черво́ний Ху́тір» (станція метро) § 50, ч. 14
Черво́ніє́м § 85, ч. 1, п. 1
червонога́р'ячий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
черво́но-зеле́но-сі́ній § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
червононі́жка § 36, ч. 1, п. 2
червонопі́рка § 36, ч. 1, п. 2
черв'я́к § 7, ч. 2, п. 1, прим.
че́рги (без че́рги) § 41, ч. 2, п. 1
череві́ка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
череві́чка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
черевні́й (спі́нно-черевні́й) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
чередá § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»
че́рез § 9, ч. 2, п. 3
че́рез сі́лу § 41, ч. 2, п. 1
че́рез те що § 43, ч. 2, п. 2
черезплі́чник § 31, ч. 3
че́рзі (по че́рзі) § 41, ч. 2, п. 1
чері́д § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»
чері́дка § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Черка́си § 153, ч. 3, п. 3
Черка́ське старóство § 50, ч. 8
черка́ський § 153, ч. 3, п. 3
черкэ́с § 153, ч. 3, п. 3
черкэ́ський § 153, ч. 3, п. 3
черне́тка § 10, ч. 1; § 10, ч. 2

- Чернець* § 142, ч. 1 (парадигма)
Чернишов § 144, ч. 1, п. 9
Чернівці § 152, ч. 2 (парадигма); *Чернівці* § 100, ч. 1, п. 2; § 148, ч. 1;
Чернівців § 100, ч. 2, п. 2; *Чернівцям* § 100, ч. 3, п. 2; *Чернівцями* § 100,
 ч. 5, п. 2; (у) *Чернівцях* § 100, ч. 6, п. 2
Чернігів § 9, ч. 1, п. 1, пп. «Г»; § 148, ч. 1; § 153, ч. 2; *Чернігова* § 9, ч. 1, п. 1,
 пп. «Г»
чернігівський § 153, ч. 2
черпакá § 82, ч. 5, п. 2, пп. «з»
Чэрчилль § 135, ч. 1
чесáти, чешу́, чéшеш § 115, ч. 4, п. 1
чéсний § 28, ч. 1
чeсть § 28, ч. 1; § 60, ч. 3; *чéсти* § 95, ч. 1, прим. 1; *чeсть чéстю* § 35, ч. 7,
 п. 2, пп. «Г», прим.
чeський § 19, ч. 1, п. 3; § 153, ч. 3, п. 3
Чeські Будeйóвици § 149, ч. 2
чéтверо § 105, ч. 10
по чéтверо § 41, ч. 2, п. 4
чeтвeртий § 10, ч. 1; § 10, ч. 2; § 106, ч. 1
чeх § 19, ч. 1, п. 3; § 153, ч. 3, п. 3
Чжаодáо (Лі Чжаодáо) § 49, ч. 3
чи- § 44, ч. 3, п. 1
Чигирín § 153, ч. 1
чигирínський § 153, ч. 1
чий, чия, чиє, чи́ї § 112, ч. 1; *чийóго* § 8, ч. 1, п. 1
чий-бóдь § 39, ч. 2
чий-нeбóдь § 39, ч. 2; § 44, ч. 4, п. 2
чийсь, чийóгось, чийóмусь і чиeмусь, чи́мсь і чи́мось, (на) чийóмусь і (на)
чиeмусь, чи́мсь, чи́мось § 114, ч. 1, п. 1, пп. «з»
Чика́го § 122, ч. 1; § 129, ч. 4, п. 3
Чиковáні § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Чíкош-Горондá § 153, ч. 2
чíкош-горондéвський § 153, ч. 2
Чíлі § 129, ч. 4, п. 3
чилíйський § 129, ч. 4, п. 3
чíм би то § 44, ч. 4, п. 1, прим. 1
чималeнький § 44, ч. 3, п. 1
чи мáло § 41, ч. 1, п. 9, прим.
чимáло § 41, ч. 1, п. 9; § 41, ч. 1, п. 9, прим.; § 44, ч. 3, п. 1;
чим-бóдь § 114, ч. 1, п. 1, пп. «и»
чимдóж § 41, ч. 1, п. 8
чим-нeбóдь § 114, ч. 1, п. 1, пп. «і»
чимрáз § 41, ч. 1, п. 8
чимсь, чíмось, (на) чíмсь, (на) чíмось § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ї»
чин чíном § 35, ч. 7, п. 2, пп. «Г», прим.

- Чингісхан* § 144, ч. 1, п. 8, пп. «В»; § 146, ч. 4, п. 4
Чинцов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «В»
чисельника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «Г»
численний § 29, ч. 3, п. 1
численність § 29, ч. 3, п. 1
численно § 29, ч. 3, п. 1
числівника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «Г»
чістий § 101, ч. 1, п. 1
Чистоводне § 154, ч. 2, п. 1
чистоводнівський § 154, ч. 2, п. 1
чисть, чістьмо, чістьте § 116, ч. 3, п. 3
читай, читаймо, читайте § 116, ч. 1
читання (Потебнянські читання) § 49, ч. 9, п. 3
(на / у (в) / по / при) читачеві, читачу, читачі § 86, ч. 1, п. 3, пп. «Б», прим. 3
чабата § 129, ч. 2, п. 2
Чівон (Пак Чівон) § 146, ч. 2, п. 6
чітко окреслений § 40, ч. 1, п. 2, пп. «В», прим. 1
член-кореспондент (чл.-кор.) § 62, ч. 3
член-кореспондент § 36, ч. 2, п. 1, пп. «А»; § 56, ч. 1, прим. 1
чобота § 82, ч. 5, п. 2, пп. «И»; *чобіт* § 89, ч. 1, п. 1, прим.; *чоботів* § 89, ч. 1, п. 1, прим.; *чобітьмі, чоботями, чоботами* § 92, ч. 1, п. 2; *(на) чоботах, (на) чоботях* § 93, ч. 1
(від) чого, (від) чогось § 113, ч. 1, прим. 2
чогó-бúдь § 114, ч. 1, п. 1, пп. «И»; *чому-бúдь* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «И»; *(на) чóму-бúдь, (на) чім-бúдь* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «И»
чогó-небúдь § 114, ч. 1, п. 1, пп. «І»; *чому-небúдь* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «І»; *(на) чóму-небúдь, (на) чім-небúдь* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «І»
чогóсь § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «І»; *чомусь* § 10, ч. 2; § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «І»; *(на) чóмусь* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «І»
чоловік § 10, ч. 2; § 89, ч. 1, п. 1, прим.; *чоловіків* § 89, ч. 1, п. 1, прим.
чоловік із двісті § 89, ч. 1, п. 1, прим.
(у) чóму, (у) чóмусь § 113, ч. 1, прим. 2
Чорне море § 154, ч. 1, п. 2
чорний § 10, ч. 2; § 10, ч. 3, п. 4; *чорного* § 10, ч. 3, п. 4
чорніло § 10, ч. 3, п. 4
чорніти § 10, ч. 3, п. 4
чорніці § 10, ч. 3, п. 4
чорніти § 10, ч. 3, п. 4; *чорніє* § 10, ч. 3, п. 4
Чорнобілю § 82, ч. 6, п. 8; *Чорнобіля* § 82, ч. 6, п. 8, прим.
Чорногорія § 149, ч. 1, п. 3
чорнозем § 35, ч. 2; § 36, ч. 1, п. 2
чорнозёмний § 40, ч. 1, п. 1
чорноліс § 36, ч. 1, п. 2
«Чорноморець» (пóїзд «Чорномóрець») § 58, ч. 3
чорнорóб § 9, ч. 3, п. 5, пп. «Д»

чорно́слив § 36, ч. 1, п. 2
Чорно́тінь § 142, ч. 1, прим. 2; *Чорно́тіня* § 142, ч. 1, прим. 2
чоти́ри § 10, ч. 2; § 35, ч. 7, п. 3; § 88, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 105, ч. 2 (парадигма)
чотири́актний § 35, ч. 6, п. 5
чотириба́льний § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»
чотириколі́сний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
чотирику́тник § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»; § 101, ч. 1, п. 1
чотиримі́сячний § 35, ч. 6, п. 5
чотириосьо́вий § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»
чоти́риста § 105, ч. 5
чотирна́дцять § 105, ч. 3
чотирьо́м, чотирьо́х § 105, ч. 10
чотирьохмі́льйо́нний § 35, ч. 5, п. 1; § 38, ч. 1, п. 2; § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1;
 § 106, ч. 1
чотирьохмі́лья́рдний § 35, ч. 5, п. 1
 (з) *чотирьохсо́т сімдеся́ті восьмі́ тис́яч шестисо́т п'ятдеся́ті дев'я́ті*
 § 105, ч. 6
чотирьохсо́тий § 106, ч. 1
чотирьохсо́трі́ччя § 35, ч. 5, п. 1
чотирьохті́сячний § 106, ч. 1
чувáський § 153, ч. 3, п. 3
чувáш § 153, ч. 3, п. 3
Чугу́све § 87, ч. 1, п. 4
Чугу́їв § 87, ч. 1, п. 4
чудо́вий § 101, ч. 1, п. 1
 (на) *чумако́ві, (на) чумаку́* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1; *чума́че* § 87, ч. 1,
 п. 3
Чума́цький Шлях § 51, ч. 2
чу́му § 82, ч. 6, п. 5
Чупрі́нків § 76, ч. 1, п. 3
чу́ти § 115, ч. 1 (парадигма, теп. ч.); § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *чу́ю* § 115, ч. 3,
 п. 2, пп. «а»; *чу́ють* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Чхве Чхвіво́н § 49, ч. 3
Чхвіво́н (Чхве Чхвіво́н) § 49, ч. 3

Ш

шабе́ль § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
шабло́на § 82, ч. 6, п. 9, прим.
шабло́ну § 82, ч. 6, п. 9, прим.
шайб § 76, ч. 1, п. 1
шалé § 140, ч. 2, п. 3
шалéний § 29, ч. 3, п. 2, прим.
шалі́вка § 32, ч. 13
Шампа́нь § 139, ч. 1, п. 2

- шампу́нь «Олі́вковий»* § 58, ч. 1
Шанті́ї § 125, ч. 1; § 129, ч. 2, п. 2; § 140, ч. 2, п. 4
Шапельє́ (ле Шапельє́) § 146, ч. 2, п. 4
Ша́ргорода § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
шардо́не § 130, ч. 1
шаруді́ння § 32, ч. 5
шаруді́ти § 32, ч. 5
шасі́ § 128, ч. 1; § 129, ч. 2, п. 5
шах § 19, ч. 1, п. 3; § 56, ч. 1, прим. 2
шахі́д § 122, ч. 5
ша́хський § 19, ч. 1, п. 3
ша́хта § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; *шахт* § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
шахта́р, шахтаря́ § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *шахтарéві* § 83, ч. 1, п. 1;
шахтаря́м § 90, ч. 1; *шахтаря́ми* § 92, ч. 1, п. 1; *(на) шахтаря́х* § 93, ч. 1
шахта́рську (о́рден «За до́блесну шахта́рську пра́цю») § 57, ч. 1
Ша́хти § 149, ч. 9; § 153, ч. 1
ша́хтинський § 153, ч. 1
Ша́ші § 49, ч. 8
Швейца́рія § 136, ч. 2
Швець § 141, ч. 1; § 142, ч. 1 (парадигма)
швидкохі́д § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
швидкохі́дний § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
шевро́ле § 130, ч. 1
шеви́в § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»; § 101, ч. 1, п. 2; *шеви́в* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»;
шеви́ва § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»
Шеви́в § 144, ч. 1, п. 2
ше́вче § 87, ч. 1, п. 3
Шевче́нка § 50, ч. 1; § 50, ч. 11; § 55, ч. 2, прим.; § 57, ч. 3; § 82, ч. 3; § 154,
ч. 1, п. 4
Шевче́нки § 49, ч. 5
шевченкі́ана § 49, ч. 5
Шевче́нківська прéмiя § 49, ч. 9, п. 3
шевче́нківський § 49, ч. 9, п. 3, прим.
*Шевче́нківської (Шевче́нківської райо́нної в мі́сті Ки́єві держáвної
адміні́страції)* § 54, ч. 1
Шевче́нко § 33, ч. 7, п. 1
Шевче́нкова, Шевче́нкове § 33, ч. 7, п. 1
Шевче́нкові (Шевче́нкові поéзії) § 49, ч. 9, п. 1
Шекспі́р § 133, ч. 2; § 142, ч. 1, прим. 3 (парадигма)
ше́лест § 9, ч. 2, п. 3
Шéллі § 140, ч. 2, п. 4
Шепети́вка § 148, ч. 1; § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма)
ше́ніт § 1, ч. 2
шепоті́ти § 1, ч. 2
Шéрлі § 135, ч. 1

- Шерлок* § 128, ч. 4
шестеро § 105, ч. 10
шесті § 10, ч. 2
шестиденка § 10, ч. 1; § 36, ч. 1, п. 6
шестисот ((з) чотирьохсот сімдесяті восьмі тисяч шестисот п'ятдесяті дев'яти) § 105, ч. 6
Шімчак § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
шінку § 82, ч. 6, п. 5
шірма § 129, ч. 4, п. 1
широка (не широка) § 44, ч. 2, п. 5
широкий § 1, ч. 2
Широкий Яр § 154, ч. 1, п. 1
Широкін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
широко § 1, ч. 2
Широкого Лану § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й», прим.
широчина § 95, ч. 1, прим. 2
широчінь § 95, ч. 1, прим. 2
шіти, шію, шіють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *шиї, шіймо, шійте* § 116, ч. 3, п. 1
шіфер § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
шифр § 129, ч. 4, п. 1
шихтівка § 32, ч. 13
шія § 63, ч. 2, п. 1
Ші (Хо Ші Мін) § 146, ч. 2, п. 6; § 146, ч. 2, п. 6, прим.
Шіофок § 129, ч. 4, п. 3
шістдесят § 105, ч. 4
шістдесятий § 106, ч. 1
шістдесятип'ятимільйонний § 38, ч. 1, п. 2
шістна́дцять § 28, ч. 1; § 105, ч. 3
шітсот § 105, ч. 5
шість § 105, ч. 2 (парадигма); § 105, ч. 3; *шістьом, шістьох* § 105, ч. 10
шківа § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
шкіл § 76, ч. 1, п. 1
шкод § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
шко́ду (на шко́ду) § 41, ч. 2, п. 1
шко́ла (Львівська середня загальноосвітня шко́ла № 51 імені Івана Франка § 54, ч. 3; «Шко́ла» (зупинка) § 50, ч. 14)
школя́р § 27, ч. 1, п. 1; § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»; *школяра́* § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»; *школяре* § 87, ч. 1, п. 3; *школярі́* § 88, ч. 1, п. 2; *школярі́в* § 89, ч. 1, п. 1
шлакобло́к § 36, ч. 1, п. 3
шліфува́льний (свердлі́льно-шліфува́льний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
шлу́нка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
шлю, шлють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»
шлях § 50, ч. 11; (на) *шляху́* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»; *вулиця Добра́й Шлях* § 50, ч. 11; *Чума́цький Шлях* § 51, ч. 2

шляхётний § 101, ч. 1, п. 1
Шляховá § 152, ч. 3 (парадигма)
Шмельов § 144, ч. 1, п. 2
Шмідт (супер-Шмідт) § 35, ч. 6, п. 3, прим. 3
шовк, шовку § 9, ч. 2, п. 2
шоколад «Світоч» § 58, ч. 1
шосé § 140, ч. 2, п. 3
шостий § 10, ч. 2; § 106, ч. 1; § 106, ч. 2
Шостка § 153, ч. 1
шосткинський § 153, ч. 1
Шотландія § 149, ч. 1, п. 3; § 149, ч. 1, п. 5
шоу § 133, ч. 1; § 140, ч. 2, п. 6
шофёр § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
шпілька, шпільці § 26, ч. 2, п. 3, прим.
Шпрее § 130, ч. 1
шприц § 27, ч. 1, п. 7
штабскапітан § 35, ч. 6, п. 4
штáбу § 82, ч. 6, п. 5
штані § 100, ч. 1, п. 1; *штанáм, штáням* § 100, ч. 3, п. 1; *штаньмі, штанáми, штáнями* § 100, ч. 5, п. 3; *(на) штанáх, (на) штáнях* § 100, ч. 6, п. 1
штат Техáс § 50, ч. 9
Штáти (Сполучені Штáти Амéрики) § 50, ч. 6
Штóкманн § 128, ч. 4
штра́се (У́нтер-ден-Лі́нден-штра́се) § 50, ч. 5
штрейкбрéхер § 136, ч. 2
штрихкóд § 35, ч. 6, п. 1
штриховій (кράпково-штриховій) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
шуму § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»

Щ

щавлю́ § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»
щаслівий § 28, ч. 1; § 101, ч. 1, п. 1
щáстя § 27, ч. 1, п. 3; § 28, ч. 1; *щáстям* § 85, ч. 1, п. 2
щемі́ти § 10, ч. 1
щеті́на § 10, ч. 1
Щéцин § 149, ч. 2
Щигло́в § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Щигри́ § 149, ч. 8, п. 3, пп. «а»
Щипачо́в § 144, ч. 1, п. 4, пп. «в»
щі́рості (по щі́рості) § 41, ч. 2, п. 1
що (частка) § 44, ч. 2, п. 10
що (питальний займенник) § 112, ч. 1
що (на що) § 41, ч. 1, п. 9, прим.

- що- § 44, ч. 3, п. 1
 за що́ § 41, ч. 1, п. 6
 що б § 43, ч. 1
 що́ ж до § 44, ч. 2, п. 10
 що то § 44, ч. 2, п. 11
 що то за § 44, ч. 2, п. 11
 щоб § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 2
 що-бу́дь § 39, ч. 2; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «и»; § 44, ч. 4, п. 2
 щовéчора § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
 щогоди́ни § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
 Що́голеве § 87, ч. 1, п. 4
 Що́голів § 87, ч. 1, п. 4
 щода́лі § 41, ч. 1, п. 9
 щодéнно § 41, ч. 1, п. 9
 щодня́ § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
 щодобí § 44, ч. 3, п. 1
 щоду́ху § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
 щока́ § 10, ч. 2; щоці́, (на) щоці́ § 10, ч. 3, п. 2
 Що́кіно § 149, ч. 6, п. 3
 щомі́сяця § 41, ч. 1, п. 9
 щомо́га § 41, ч. 1, п. 9
 щонайбі́льше § 41, ч. 1, п. 9
 щонайдóвше § 41, ч. 1, п. 9
 щонайдóжче § 41, ч. 1, п. 9
 щонайкра́ще § 41, ч. 1, п. 9
 щонайкра́щий § 44, ч. 3, п. 1
 щонаймéнше § 41, ч. 1, п. 9
 щонайсильні́ший § 104, ч. 2, п. 2
 щонайши́рше § 41, ч. 1, п. 9
 що-небу́дь § 39, ч. 2; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «і»
 щонóчі § 41, ч. 1, п. 9
 щопра́вда § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
 щора́з § 41, ч. 1, п. 9
 щора́зу § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
 щоро́ку § 41, ч. 1, п. 9
 щосíли § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
 щось § 39, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 4; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ї»; чо́гось § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ї»; чо́мусь § 10, ч. 2; § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ї»; (на) чо́мусь § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ї»; чимсь, чі́мось, (на) чі́мсь, (на) чі́мось § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ї»
 щохвилі́ни § 41, ч. 1, п. 9
 Щу́ка § 49, ч. 7, п. 3
 щур, щурі́ § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»

Ю

- Юа́нь (Цюй Юа́нь)* § 146, ч. 3, п. 5, прим.
Юа́ньмінь (Тао Юа́ньмінь) § 146, ч. 3, п. 5
ювіля́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Югосла́вія (екс-Югосла́вія) § 35, ч. 6, п. 4, прим. 1
ю́дині срібнякі́ § 49, ч. 9, п. 3, прим.
Ю́лій (Гай Ю́лій Цезар) § 146, ч. 2, п. 3
Ю́лія § 143, ч. 1
юна́к, юна́че § 14, ч. 1, п. 2
ЮНЕСКО § 61, ч. 2
Юно́на § 126, ч. 1
Юпі́тер § 51, ч. 1; *Юпі́тера* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
Юр'єв § 144, ч. 3, п. 1
Юрі́вна § 32, ч. 12
Юрі́й Клен (О́свальд Бу́ргардт) § 49, ч. 1
Юрі́йович § 32, ч. 11
Ю́рія § 82, ч. 5, п. 1; § 50, ч. 11
юроді́вий § 4, ч. 1, п. 1
юту́б § 54, ч. 7; *юту́бу* § 82, ч. 6, п. 1, пп. «д»

Я

- я* § 108, ч. 1 (парадигма); *(до) ме́не* § 113, ч. 1, прим. 2
Ябла́ново § 152, ч. 3, прим.
Яблóнський § 144, ч. 2, п. 4
я́блука (пів я́блука) § 36, ч. 1, п. 7, прим.
Яблуні́цький хребéт § 50, ч. 1
я́вище § 67, ч. 3, п. 3, пп. «б»; *я́вищами* § 92, ч. 1, п. 1
я́вір § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *я́вора* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «а»
Яворні́цького (Меморіа́льний буди́нок-музе́й Дми́тра Яворні́цького) § 54, ч. 3
яворóнька § 82, ч. 5, п. 2, пп. «а»
Ягич § 144, ч. 1, п. 6
ягня́т, ягня́та § 99, ч. 4; *ягня́тами* § 99, ч. 5; *(на) ягня́тах* § 99, ч. 6
ягня́ткові, ягня́тку § 83, ч. 1, п. 1
Яготинóм § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»
яє́чко § 32, ч. 8; *(на) яє́чку* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
яє́чний (м'ясо-яє́чний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
яє́чня § 21, ч. 1
(на) язи́ці § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»
яйце́ § 21, ч. 1; *яє́ць* § 89, ч. 1, п. 2
як- § 44, ч. 3, п. 1
як би § 43, ч. 1
якби́ § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 2
який § 112, ч. 2

- який-будь § 39, ч. 2
 який-небудь § 39, ч. 2
 якийсь § 39, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 4; *якогось, якомусь* § 39, ч. 1; *якась, якесь* § 44, ч. 3, п. 4
Яків § 32, ч. 12
Яківна § 32, ч. 12
якісний § 28, ч. 1
якість § 4, ч. 1, п. 1; § 28, ч. 1; *якістю* § 95, ч. 3, п. 2
як-небудь § 41, ч. 3, п. 3
якнайбільше § 41, ч. 1, п. 9
якнайбільший § 104, ч. 2, п. 2
якнайдовше § 41, ч. 1, п. 9
якнайдужче § 41, ч. 1, п. 9
якнайшвидше § 44, ч. 3, п. 1
якнайшвидший § 104, ч. 2, п. 2
як-не-як § 41, ч. 3, п. 5
Якоб-Кайзер-плац § 50, ч. 5
Якович § 32, ч. 12
Яковішин § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.; *Яковішину, Яковішинові* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.
якомога § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
як ось § 41, ч. 1, п. 9, прим.
якось § 41, ч. 1, п. 9
якось § 41, ч. 1, п. 9; § 41, ч. 1, п. 9, прим.; § 44, ч. 3, п. 4
як-от § 44, ч. 4, п. 1
якось-то § 44, ч. 4, п. 1
якраз § 41, ч. 1, п. 9
як треба § 41, ч. 2, п. 1
як що § 43, ч. 1
якщо § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 2
ями (нів ями) § 36, ч. 1, п. 7, прим.
Ямпіль § 148, ч. 1; *Ямполь* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
Янка Купала § 144, ч. 1, п. 1
яр § 50, ч. 11; *яру* § 82, ч. 6, п. 5; (*у*) *яру* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»; *Широкій Яр, Холодний Яр* § 154, ч. 1, п. 1; *Часового Яру* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й», прим.
Ярополк § 146, ч. 3, п. 4
Ярослав § 66, ч. 3, п. 1; § 143, ч. 1; *Ярославе* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 4
Ярослав (Ярослав Мудрий § 49, ч. 9, п. 2; *орден Князя Ярослава Мудрого V ступеня* § 57, ч. 1; *Ярослав Васильович* § 143, ч. 5; *Ярослав Олексійович* § 143, ч. 5; *Ярослав Ігорьович* § 143, ч. 5 (парадигма); *магазин «Ярослав»* § 54, ч. 5)
Ярославів (вулиця Ярославів Вал) § 50, ч. 11
Яр-під-Зайчиком § 154, ч. 3, п. 5
ярський-під-Зайчиком § 154, ч. 3, п. 5
ясен § 101, ч. 1, п. 3

ясенóчка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «а»
ясеня § 82, ч. 5, п. 2, пп. «а»; *ясеню* § 87, ч. 1, п. 2
ясла § 100, ч. 1, п. 3; § 100, ч. 4, п. 1; *ясел* § 100, ч. 2, п. 3; *яслам* § 100, ч. 3,
 п. 1; (у) *яслах* § 100, ч. 6, п. 1
ясна § 100, ч. 1, п. 3; *ясен* § 100, ч. 2, п. 3
Ясногорóдка § 154, ч. 2, п. 1
ясногорóдський § 154, ч. 2, п. 1
яснозóрий § 35, ч. 2
 (на) *яструб'ятковí* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б»
Ятсéн (Сунь *Ятсéн*) § 146, ч. 3, п. 5
Яффа § 128, ч. 3
Ях'я § 138, ч. 1, п. 1
ячмінь § 84, ч. 1, п. 2; *ячмéню* § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»
ящика (пів *ящика*) § 36, ч. 1, п. 7, прим.
ящуру § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»

БУКВЕНО-ЦИФРОВІ ПОЗНАЧЕННЯ

1 січня 2000 року § 106, ч. 2
1,5-відсóткóвий § 40, ч. 2, п. 3, пп. «в»
 $\frac{1}{2}$ – *одна друкá* § 107, ч. 1
 $\frac{1}{3}$ – *одна трéтя* § 107, ч. 1
 $\frac{1}{4}$ – *одна четвэ́рта* § 107, ч. 1
100-годíнний § 40, ч. 2, п. 3, пп. «б»
120 сторíнка § 106, ч. 2
125-рíчний § 40, ч. 2, п. 3, пп. «а»
 $\frac{2}{3}$ – *дві трéтих* § 107, ч. 1
 $\frac{2}{7}$ – *дві сьóмих* § 107, ч. 1
20-поверхóвий § 40, ч. 2, п. 3, пп. «а»
 $\frac{3}{4}$ – *три четвэ́ртих* § 107, ч. 1
 $\frac{3}{5}$ – *три п'ятих* § 107, ч. 1
3-тíсячний § 38, ч. 2
30-кілограмóвий § 40, ч. 2, п. 3, пп. «а»
35-мíльйóнний § 38, ч. 2
на 36-му кілометрí § 106, ч. 2
 $\frac{4}{3}$ – *чотíри трéтих* § 107, ч. 1
4-мíльярдний § 38, ч. 2
40-градусний § 40, ч. 2, п. 3, пп. «в»
40-дéнний § 40, ч. 2, п. 3, пп. «в»
 $\frac{5}{2}$ – *п'ять друкá* § 107, ч. 1
5-й пóверх § 106, ч. 2
7-разóвий § 40, ч. 2, п. 3, пп. «а»
 $\frac{9}{10}$ – *дéв'ять дéсятих* § 107, ч. 1
90-метрóвий § 40, ч. 2, п. 3, пп. «б»
90-рíчний § 40, ч. 2, п. 3, пп. «б»

вулиця 92-ї Бригади § 50, ч. 11

I тисячоліття § 106, ч. 2

XXI століття § 106, ч. 2
